5’İNCİ ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ KONGRESİ

ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika Stratejileri

18-19 ARALIK 2021

ASSAM | ADALETİ SAVUNANLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERNEĞİ

Tel: +90 555 000 58 00
E-mail: info@assam.org.tr
Web: www.assam.org.tr
www.assamcongress.com

5'İNCİ ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ KONGRESİ

"ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika Stratejileri"

Kongre Tam Metin Kitapçığı

18-19 Aralık 2021

ASSAM İSLAM BİRLİĞİ KONGRELERİ

ISBN: 978-625-00-9495-2

ASSAM Yayınları | İstanbul

ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği
Tel: +90 555 000 58 00 | E-mail: info@assam.org.tr
www.assam.org.tr | www.assamcongress.com

KONGRE BİLGİLERİ

KONGRE BAŞLIĞI

5'İNCİ ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ KONGRESİ

ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika Stratejileri

KONGRE GÜNÜ VE YERİ

18-19 Aralık 2021

Online, Zoom

BİLDİRİ ÜLKE BİLGİLERİ

Türkiye-11/9, ABD-1, Afganistan-5, Bangladeş-1, Bosna Hersek-1, Çad-1, Doğu Türkistan-1
Fas-1, KKTC-1, Keşmir-1, Malezya-3, Mısır-2, Pakistan-5, Singapur-1, Tayland-1, Ürdün-1

Toplam: 15 Ülke / 37 Bildiri

ORGANİZASYON

ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği

DPÜ | Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

İDSB | İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği

ASDER | Adaleti Savunanlar Derneği

ORGANİZASYON KURULU

ASSAM Yönetim Kurulu

EDİTÖRLER

Asım Öztürk & Osman Mican | ASSAM İdari ve Kongre Sekreterliği

Öğr. Gör. Dr. Gamze Kağan | Üsküdar Üniversitesi

BİLİM KURULU

SUNUŞ

İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti Kongresi Üzerine;

GENEL

Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongrelerinin amacı; İslam Ülkeleri Coğrafyası başta olmak üzere dünya siyasetinde güncel sorunlarla ilgili olarak akademik ve siyasal bir zemin üzerinde tespitler yapmak, **İslâm Ülkelerinin bir irade altında toplanması için gerekli müesseseleri ve bu müesseseler için gerekli mevzuat hakkında İslam Dünyasına ve karar vericilere bir hal tarzı sunmaktır.**

Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongrelerinin, Birincisine 27 İslâm Ülkesinden katılan STK Temsilcileriyle yapılan istişare sonucunda sürekliliğinin sağlanmasına karar verilmiştir.

Devletlerin aslî faaliyet alanları da dikkate alınarak, **ilki 2017**, **ikincisi 2018, üçüncüsü 2019, dördüncüsü 2020 yılında** uygulanan ve her yıl icra edilmesi planlanan **"Uluslararası ASSAM İslâm Birliği Kongreleri" serisinin, geçmiş yıllarda uygulanan,** bu yıl ve müteakip yıllarda uygulanacak, **ana konuları**;

1. İslam Birliği için **Yönetim Şekil ve Organları Mevzuatının** Tespiti **(2017-Yapıldı)**
2. İslam Birliği için **Ekonomik İş Birliği Usul ve Esaslarının** Tespiti **(2018-Yapıldı)**
3. İslâm Birliği için **Savunma Sanayi İş Birliği Usul ve Esaslarının** Tespiti **(2019-Yapıldı)**
4. İslâm Birliği için **Ortak Savunma Sistemi Usul ve Esaslarının** Tespiti **(2020-Yapıldı)**
5. İslâm Birliği için **Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının** Tespiti (2021),
6. İslâm Birliği için **Ortak Asayiş ve Güvenlik Usul ve Esaslarının** Tespiti (2022),
7. İslâm Birliği için **Müşterek Adalet Sistemi Usul ve Esaslarının** Tespiti (2023),

Şeklinde seçilmiş ve sonunda **İslam Ülkelerinin bir irade altında toplanması için gereken müesseseler ve bu müesseselerin mevzuatının bir model olarak ortaya konulması** amaçlanmıştır.

Kongrenin birincisi ASSAM'ın merkezi olan İstanbul'da, Üsküdar Üniversitesi, Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) ve İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliğinin (İDSB) iş birliği ile 23-24 Kasım 2017 tarihinde yapılmıştır.

Birinci Uluslararası **ASSAM** İslâm Birliği Kongresine **27 İslâm Ülkesinden Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcisi ve akademisyen** katılmış olup, **11 Ülkeden 31 akademisyen** tarafından bildiri özetleri sunulmuş ve bildiriler **ASSAM Kongre web sitesinde yayınlanmıştır**. **([i])**

Kongre sonucunda **"İslâm Ülkeleri Temsilciler Meclisi"** kurulması ve her İslâm Ülkesinin Bakanlar kurulunda **"İslâm Birliği Bakanlığı"** ihdas edilmesi gerektiği kanaatine varılmış

ve ASSAM Yönetim Kurulunca onaylanan **"İslâm Ülkeleri Konfederasyonu Deklarasyonu" 29'u İslam ülkelerinden 80'i Türkiye'den olmak üzere 109 STK yetkilisi tarafından da imzalanarak** basın vasıtasıyla dünya kamuoyuna duyurulmuştur. **([ii])**

Ayrıca bildirilerde vurgulanan hükümler dikkate alınarak **İslâm Ülkeleri konfederasyonu için model bir Anayasa taslağı hazırlanmıştır**. **([iii])**

Kongremizin ikincisi yine ASSAM'ın merkezi olan İstanbul'da Üsküdar Üniversitesi, Adaleti Savunanlar Derneği, İslam Dünyası STK Birliği (İDSB) ve Uluslararası Müslüman Âlimler Birliği (International Union of Muslim Scholars) IUMS'nin iş birliği ile 1-2 Kasım 2018 tarihinde yapılmıştır.

İkinci Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongresine; **29 İslam Ülkesinden Sivil Toplum Kuruluşu temsilcisi ve akademisyen** katılmış, **15 Ülkeden 66 akademisyen** tarafından **58 bildiri** sunulmuş, bildiriler **ASSAM** Uluslararası Hakemli Dergisinde (**ASSAM-UHAD)** ve **ASSAM WEB Sitesinde elektronik ortamda yayınlanmıştır.**

İkinci Kongrede sunulan bildiriler ve Kongre sonuç raporu dikkate alınarak, birinci kongre deklarasyonunu da kapsayacak şekilde ikinci kongre deklarasyonu hazırlanmış, karar verici mekanizmalara, İslâm Dünyasından tüm davetli ve katılımcılara ve dünya kamuoyuna sunulmuş ve ASSAM WEB Sitemizde yayınlanmıştır. **([iv])**

Üçüncü Uluslararası ASSAM İslam Birliği kongresine 45 İslam Ülkesinden Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcileri ve akademisyenler katılmış olup, 10 ülkeden 57 akademisyen tarafından 58 bildiri sunulmuştur. Kongre sonuç deklarasyonu ([v]) ve bildiri özetleri ([vi]) ASSAM Kongre web sitesinde yayınlanmıştır.

4'üncü Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongresi; İstanbul'da, Üsküdar Üniversitesi (ÜÜ), Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (KDU), Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER) ve İDSB İslam Dünyası STK Birliği iştirakiyle **12 Aralık 2020 tarihinde pandemi tedbirleri kapsamında video-konferans yöntemi ile İslâm Birliği İçin Ortak Savunma Sistemi Usul ve Esaslarının Tespiti, "ASRİKA Konfederasyonu Savunma Sistemi" ana teması altında yapılmıştır.**

Dördüncü Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongresinde 15 İslam Ülkesinden 28 Akademisyen 27 bildiri sunmuştur. Birinci, ikinci ve üçüncü kongre bildirgelerini de kapsayacak şekilde Kongre Bildirgesi ([vii]) ve Bildiri Özetleri ([viii]) ile Bildiri Tam Metin Kitabı ([ix]) ASSAM Kongre WEB sitemizde yayınlanmıştır.

5'inci Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongremiz 18-19 Aralık 2021 tarihlerinde video-konferans yöntemi uygulanarak İstanbul'da, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (KDU), Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER), İDSB İslam Dünyası STK Birliği ve Pakistan CASS Havacılık ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi iştirakiyle İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti "ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika Stratejisi" ana temasıyla yapılacaktır.

Müteakip kongrelerin **ASSAM** bünyesinde ve koordinatörlüğünde İslâm ülkelerinin STK'larıyla iş birliği halinde farklı ülkelerde yapılması planlanmaktadır.

Kongre dili Türkçe, İngilizce ve Arapça olacaktır. Bildirilerin sunumunda simültane tercüme yapılacaktır. Bildiri özetleri ve bildiriler kitap haline getirilerek ASSAM WEB Sitesinde, Bildiriler de ayrıca **ASSAM** Uluslararası Hakemli Dergide (**ASSAM-UHAD**), elektronik ortamda yayınlanacaktır. İcraya dönük olarak hazırlanacak Kongre Sonuç Raporları da karar verici mekanizmalara ve İslâm Dünyasından tüm davetli ve katılımcılara gönderilecek ve ASSAM WEB Sitesinde yayınlanacaktır.

İSLÂM COĞRAFYASININ JEOPOLİTİK DEĞERİ:

Birleşmiş Milletler Teşkilâtına üye 193 Devlet'in 61'ine *(Üye Sayısının %31'i)*, 7,8 milyarlık Dünya Nüfusunun 1,894 Milyarına (*Dünya Nüfusunun %24,1'i)*, 150 milyon Km^2 olan dünya karalarının 30,848 milyon Km^2'sine *(Dünya Karalarının %20,6'sına)* sahip olan 61 İslâm Ülkesinin sahip olduğu **İslâm Coğrafyası, kendi aralarındaki sınırlar yok sayıldığında oluşturdukları blok ile:**

1. Dünya adası olarak bilinen **Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının merkezinde bulunan**,
2. Dünyanın en büyük iç denizi konumundaki Akdeniz, Kızıl Deniz ve Karadeniz'in giriş kapıları sayılan **Cebeli Tarık, Bab-El Mendeb, Çanakkale ve İstanbul boğazları ve Süveyş Kanalını kontrol eden,**
3. **Atlas Okyanusu, Hint Okyanusu, Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz ve Hazar Denizine** kıyıları olan,
4. **Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarına, Avrupa Birliği, Rusya, Hindistan, Çin gibi küresel güç sayılan Dünyanın büyük devletlerine** kara ve denizden, **Amerika Birleşik Devletleri'ne** denizden **sınır komşusu olan**,
5. Dünya kara, hava ve deniz **ulaşım yollarının alternatifsiz merkezi** olma imkânına sahip bulunan,
6. Dünya **petrol rezervlerinin** %55,5'ine, **üretiminin** %46,5'ine, **doğalgaz rezervlerinin** %64'1'ine, üretiminin %34'üne sahip olan,
7. **Jeopolitik konumu, ortak medeniyet değerleri ve tarihi birikimi ile imkân, gayret ve hedeflerini birleştirerek geleceğin süper gücü olmaya namzet potansiyel bir güce sahip bulunmaktadır**.

İSLAM DÜNYASININ MARUZ KALDIĞI KÜRESEL SALDIRILAR

Egemen olması gerektiği Coğrafyasında **İslâm Dünyası**, her bir İslam Ülkesinin üniter yapılarının içindeki etnik ve mezhepsel farklılığa sahip unsurlarının birbirleri ile savaştırıldığı, **ilan edilmemiş, gizli, sinsi, kirli ve asimetrik Üçüncü Dünya Savaşının** alanı haline getirilmiştir.

Türkiye'yi ve İslâm Coğrafyasını kan ve gözyaşına boğan ve harabe haline getiren;

Afganistan'da El Kaide, **Nijerya'da** Boko Haram, **Orta Afrika**'da Anti Balaka, **Türkiye'de** Devrimci Halk Kurtuluş Cephesi (DHKP-C), Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist (TKP/ML), PKK, PYD, FETÖ/PDY, **Suriye'de** El Nusra Cephesi, DEAŞ, HTŞ, silahlı terör örgütleri küresel güçlerin kontrol ve desteğinde faaliyet göstermektedirler.

Sahip olduğu avantajlara rağmen İslam ülkeleri, emperyalist batı devletlerinin müdahaleleri ile büyük bir kargaşa içine düşmüştür. Bu kargaşanın sonucu olarak İslam coğrafyasında büyük acılar ve yıkımlar yaşanmaktadır. Milyonlarca Müslüman evlerini, yurtlarını terk etmek veya ölmek arasında tercih yapmak zorunda bırakılmaktadır. Göç yollarında binlerce Müslüman çeşitli şekillerde ölmekte, göç etmeyi başaranlar ise yoksulluk ve sefalet içinde yaşamaya mahkûm bırakılmaktadır.

Birleşmiş milletler mülteciler yüksek komiserliğinin resmi verilerine göre 2021 yılı itibari ile resmi kayıtlara göre dünya üzerinde 6,6 Milyon Suriye vatandaşı göç etmiştir. ([x]) Kayıt altına alınamayan mültecilerle bu rakam daha da yükselmektedir. Suriyeli Mülteciler Türkiye (3.645.140), Irak (242.163), Ürdün (662.790), Mısır (130.577), Lübnan (865.531) ve Kuzey Afrika'da diğer yerlere (31.657) göç etmiştir. Bu rakamların dışında yoğun bir şekilde Avrupa'ya göç girişimleri olmakta ve büyük bir kısmı Akdeniz'de yaşamlarını yitirmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen Nisan 2011 yılından Ocak 2021 yılına kadar Avrupa'ya geçen toplam kayıtlı mülteci sayısı ise 1.022.142 kişi olmuştur. **([xi])**

Üçüncü Dünya Savaşı İslam Ülkelerine karşı ilan edilmemiş bir savaş (Hibrit Savaş) olarak sürdürülmektedir. Osmanlı'nın yıkılmasından sonra yönetimsiz kalan Müslümanlar küçük devletçikler kurarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmış, ancak birlik ve beraberliğini kaybettiklerinden küresel güçler için kolay lokma haline gelmişlerdir. **Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin İslam Coğrafyasını ele geçirmek için İslam Ülkelerinde, kontrol ettikleri terör örgütleri ve uyguladıkları asimetrik savaş yöntemleriyle vekâlet savaşları yürüterek** otorite tesis etmeyi amaçlamaktadır.

BEŞİNCİ ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ KONGRESİ

Kongremiz İstanbul'da, 18-19 Aralık 2021 tarihlerinde icra edilecektir. Kongremizde "İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti" konusu **"ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika Stratejileri" ana teması altında incelenecektir.**

Beşinci Uluslararası ASSAM İslâm Birliği Kongresine katılacak akademisyenlerin sunacakları bildirilerin konuları aşağıdaki başlıklar altında incelenecektir.

KONGRE ALT BAŞLIKLARI

1. **ASRİKA İslam Ülkelerinin Jeopolitik Durumunun Değerlendirilmesi**
2. **Küreselleşme ve Toplumlara Etkileri**
3. **Küresel Güçlerin İslam Ülkeleri Üzerindeki Emelleri ve İzledikleri Dış Politika Stratejileri**
   a. İslamofobi
   b. Doğu Türkistan Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   c. Keşmir Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   d. Afganistan Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   e. Filistin Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   f. Lübnan Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   g. Yemen Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   h. Irak Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   i. Suriye Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   j. Libya Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   k. Sudan-Etiyopya Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   l. KKTC ve Doğu Akdeniz Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar
   m. Müslüman Afrika Ülkeleri Üzerinde Küresel Güçlerin İzledikleri Politikalar

4. **İslam Ülkelerinin Aralarındaki Sorunlar**
   a. BAE-Yemen
   b. Suudi Arabistan-Yemen
   c. İran-Yemen
   d. Mısır-Libya
   e. Katar-Körfez Ülkeleri
   f. Cezayir-Fas-Batı Sahra Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar

5. **İslam Ülkelerinin Uluslararası Sorunlarını Çözebilecek Kuruluşlar, Etkinlikleri ve Yetkinlikleri**
   a. İslam İş Birliği Teşkilatı
   b. Arap Birliği
   c. Afrika Birliği
   d. Türk Konseyi

6. **İslam Ülkelerinin Müşterek ve Münferit Sorunlarının Çözümünde Uygulanmasına İhtiyaç Duyulan Müesseselerin Oluşum Esas ve Prensipleri**
7. **Mutasavver ASRİKA İslam Ülkeleri Konfederasyonunun Dış Politika Esas ve Prensipleri**

([i]) https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2017/islam-birligi-kongresi-ozet-kitapcigi.html

([ii]) https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2017/kongre-17-deklarasyonu.html

([iii]) https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2017/konfederasyon-anayasasi.html

([iv]) https://www.assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2018/kongre-18-deklarasyonu.html

([v]) https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2019/kongre-19-deklarasyonu.html

([vi]) https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2019/islam-birligi-kongresi-ozet-kitapcigi-19.html

([vii]) https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2020/kongre-bildirgesi.html

([viii]) https://assamcongress.com/tr/kongre/assam-kongre-2020/islam-birligi-kongresi-ozet-kitapcigi-20.html

([ix])https://assamcongress.com/images/4.Kongre/20210128%204._Uluslararasi_ASSAM_Islam_Birligi_Kongresi_Bildiri_Tam_Metin_Kitabi.pdf

([x]) https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/EASO-Asylum-Report-2020-Executive-Summary-TR.pdf

([xi]) https://data2.unhcr.org/en/situations/syria

ÖNSÖZ

Geçen yüzyılın başında imparatorluklar dağıldı. İmparatorlukların bünyesinde bulunan milletler Birinci Dünya Savaşının galipleri tarafından güdümlü devletçikler halinde teşkilatlandırıldı. Bağımlı devletler, özgür olduklarını zannettikleri halde, totaliter rejimlere mahkûm edildi. Diktatörler, vasi devletler tarafından korundu ve desteklendi.

İki dünya harbi arasında, batının gelişmiş devletleri daha ziyade faşist diktalarla, Sovyetler ve bağlıları da komünist diktalarla idare edildi.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, batılı devletlerde, ABD ve İngiltere örnek alınarak, demokratik sistemler yerleşirken, Rusya ve bağımlılarında Komünizm yönetim sistemi olarak benimsendi.

Batı, komünizme karşı Amerika'nın önderliğinde NATO bloğunu, Rusya'nın liderliğindeki Sovyetler Birliği de azgın kapitalizme karşı VARŞOVA Paktını oluşturdu.

Geçen yüz yıl, Silahlı Güç öne çıkarılarak, geliştirilerek ve teşvik edilerek, iki süper gücün ve temsil ettikleri ideolojilerin çatıştırılması sonucunda, tam bağımsızlıklarını kazanamamış ülkelerin sömürülmesi ile geçti.

İkinci Dünya savaşından sonra, Milletler Cemiyeti *(10 Ocak 1920: 18 Nisan 1946);* Savaşın galipleri tarafından revize edilerek yeniden teşkilatlandırıldı ve 24 Ekim 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Teşkilatı kuruldu. Amacı *"adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararasında tüm ülkelere sağlamak"* olarak gösterilmesine rağmen, 2. Dünya Harbinin galibi ve BM Güvenlik Konseyinin Daimî üyelerinin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin) Dünyadaki ve özellikle İslam Coğrafyasındaki çıkarlarını korumak için kurulmuş bir teşkilat olarak işlev görmüştür.

İkinci Dünya Savaşından sonra, 27. Haçlı Seferinin ileri karakolu olarak Filistin'e yerleştirilen İsrail, hançer gibi girdiği İslam Coğrafyasının kalbi mesabesindeki coğrafyada, Hıristiyan Dünyasının gözü, kulağı ve yumruğu gibi desteklenirken ve BM dâhil Batının Kontrolündeki bütün kuruluşlar tarafından himaye edilirken, yoğun psikolojik harekatla, Dünyanın yönetimi Siyonizm'in kontrolündeymiş gibi gösterilerek ve İslam Dünyasına göz dağı verilerek, Bu küçük Devletin Batının maşası olduğu unutturulmak istenmiştir.

Yüzyılın sonunda, Afganistan'ı işgali altında tutmaya çalışan Sovyetler Birliği dağılmış ve sosyalist ideoloji çökmüştür.

Bu yüzyılın başında, rakipsiz kalan ABD ve NATO, dünya jandarmalığını üslenmiş, özgürlük getirmek bahanesiyle "Medeniyetler Çatışması" misyonu ile Afganistan'ı ve Irak'ı işgal etmiş, fiili işgaller pahalıya mal olduğundan, "Büyük Ortadoğu Projesi" adı altında yeni bir senaryoyu dünyaya deklare ederek, Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'den başlamak üzere İslam dünyasını sosyal, siyasi ve ekonomik çalkantılara ve istikrarsızlığa sevk etmiştir. Toparlanan Rusya ve ekonomisini güçlendiren Çin de İslam Dünyası üzerinde kendilerine bırakılan egemenlik sahalarında daha aktif rol alarak, perde arkasında Batı ile ittifak halinde, İslam Ülkelerinin akıttığı kan ve gözyaşından kendilerine siyasi ve ekonomik çıkar sağlama yolunu tutmuşlardır.

Sayısı altmışı bulan Birleşmiş Milletlere üye Müslüman Devletler, Dünya kara, deniz ve hava ulaşımının üzerinden geçtiği, üç kıtanın merkezine hâkim önemli jeostratejik değere sahip coğrafyasına, zengin yeraltı-yerüstü kaynaklarına ve temsil ettiği yüce manevi değerlere rağmen, Batının güdümünden kurtulamadığı ve milli yönetimlerini iş başına getiremedikleri için, ittifak edip hak ettiği güce ulaşamamıştır. Müşterek bir iradeye sahip olamadığında, kaynakları ve imkânları talan edilmiş, iradeleri ellerinden alınmış, celladına hayran olan mahkûm gibi, başına getirilen bütün musibet ve zulümlerden sıyrılmak için uluslararası toplumun harekete geçmesini beklemiştir.

Türkiye, Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber, gelişmiş devletler seviyesine ulaşmanın, sosyo-kültürel devrimlerle toplumu değişime uğratmadan mümkün olmadığı kabulü ile; İslâm Dinini, İslâmî değerleri

ve temsil ettiği medeniyeti tehdit olarak gördüğünden, Batı medeniyetini ulaşılacak nihai hedef olarak göstererek, yüzünü batıya çevirmiş ve İslam Devletlerine ve Müslüman Milletlere sırtını dönmüş ve İslam dünyasına yabancılaşmıştır. Bir asırdır, Batı güdümünde hareket eden ülke yönetimi, İslam Devletlerinden kuşku duymuş, millete böyle gösterilmiş ve bu devletlere hep tehdit algılaması ile bakmıştır. Bu bakış, Devlette taban tabana zıt iki iradenin oluşmasına (*bürokratik ve siyasi iradeler)* ve bunların sürekli çatışma halinde olmasına, Devletin gücünü Milletin üzerinde heba etmesine sebep olmuştur. Siyasi iradeyi vesayetinde tutan ve bürokratik otoriteyi de kontrol eden Silahlı kuvvetler, irtica sendromu nedeniyle mütedeyyin insanları devlete küstürürken, birlik olmanın tutkalı durumundaki dini değerleri yok etmek istediği ve seküler kavmiyetçi tutumu nedeniyle de Kürt Halkını, Devlete bağlılığını sorgular hale getirmiştir.

İslam Ülkelerinin birliği için Türkiye'nin Liderliğine, Türkiye'nin İslam Ülkelerine önderlik yapabilmesi için de Milli İradeyi Devletin bütün kurumlarına hâkim kılmasına bağlı olduğu, İslam Kültürü ile yetişmiş Türk aydınının gerçek kabulü olmuştur.

Son on yılda sağlanan siyasi istikrar sayesinde, milletin değerlerini arkasına alarak yanlış resmî ideoloji ile yapılan mücadele sonucunda Ülkemiz iç sorunlarını büyük ölçüde çözmüş, birlikten doğan gücünü en azından bölgesel olarak hissettirmiş ve İslam Dünyasına bakış açısını düzelterek olması gereken itibarı tekrar kazanmıştır.

Otoriter yönetimleri devirerek demokrasiyi seçme yolunda olan İslam Ülkelerinin önünde zorlu günler bulunmaktadır. Yolsuzluk, yoksulluk ve adalet ihtiyacı ile mücadele edecek genç demokrasilerin devasa sorunlarını çözebilmek için tekrar Batının kucağına itilmemeleri gerekmektedir. Dayanışmaya ve doğru yol göstericiye ihtiyaçları vardır. Ekonomik iş birliği ve desteğe, dış politikada yol göstericiliğe, sömürücülere karşı savunma iş birliğine, kendi ülkeleri ve üçüncü devletlerden kaynaklanan hak ihlallerine karşı alternatif adalet sistemlerine, refah ve emniyeti, kendilerinin ve dünyanın huzur içinde ve adaletle yönetilmesi için müşterek iradeye ihtiyaç vardır.

Sonuçta, Müslüman Milletlerin refahı, Dünyada barış ve adaletin tesisi, İslam Ülkelerinin bir süper güç olarak Dünya siyaset sahnesine çıkmasına bağlıdır.

Müslüman Milletlerin refahı, kurdukları devletlerin bekası, Dünyada barışın tesisi ve adaletin hâkimiyetinin, İslam Ülkelerinin bir süper güç olarak Dünya siyaset sahnesine çıkması ile mümkün olabileceği düşüncesinden hareketle; Müslüman Devletlerin; her biri milli güç unsurları ile ilgili veri tabanının oluşturulmasını, münferit ve müşterek iç ve dış tehdit değerlendirmelerinin yapılmasını, iç ve dış güvenlik plan esaslarının tespit edilmesini ve ortak irade altında toplanması için ihtiyaç duyulan müesseseler ve bu müesseselerin teşkilatlanma esas ve prensiplerinin oluşup gelişmesini sağlayacak fikri çalışmaları yapmaktır.

2017 yılında başlatılan ve 2023 yılında tamamlanacak olan Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongreleri bu fikri çalışmaların, çözüm önerilerinin, bir hal tarzının ortaya çıkarılarak siyasi iradeye hazır bir model olarak sunulabilmesi maksadı ile icra edilmektedir.

Adnan Tanrıverdi
ASSAM Ynt. Krl. Bşk.

İÇİNDEKİLER

KONGRE TAM METİNLERİ ....

İSLAM ÜLKELERİ
MÜŞTEREK DIŞ POLİTİKA USUL VE ESASLARININ TESPİTİ KONULU
BEŞİNCİ ULUSLARARASI ASSAM İSLÂM BİRLİĞİ KONGRESİ
SONUÇ RAPORU

22 Aralık 2021

Değerli Arkadaşlarım,
Beşinci Uluslararası ASSAM Kongremizi "İslâm Birliği için Müşterek Dış politika Usul ve Esaslarının Tespiti" Ana konusunda **"ASRİKA Konfederasyonu Dış Politika stratejileri/Analizi"** Başlığı ile 18-19 Aralık 2021 tarihlerinde icra edilmiştir. Kongremizde 16 ülkeden 34 akademisyen tarafından 37 bildiri sunulmuştur. Kongremiz, Bildirileri ile katılan **Afganistan, ABD, Bangladeş, Bosna Hersek, Burkina Faso, Çad, Doğu Türkistan, Fas, Keşmir, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Libya, Malezya, Mısır, Nijer, Pakistan, Singapur, Tayland, Türkiye ve Ürdün'ün yanında** diğer İslam ülkeleri tarafından da takip edilmiştir.

Kongremiz ASSAM tarafından Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (DPÜ), İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (İDSB) ve Adaleti Savunanlar Derneği (ASDER)'in desteği ile icra edilmiştir.

Kongremizde; KONFEDERASYONUN Komşuları ve Küresel Güçlerle ilişkilerini, Komşu Coğrafyalar, İç Denizler ve Okyanuslardaki hak ve menfaatlerini, Dünya Devletlerinde oluşturacağı Diplomasi ağını, Merkezinde, Federal Bölgelerde ve Milli devletlerdeki dış temsilcilik Sistemini Analiz ederek, KONFEDERASYON'UN MUTASAVVER DIŞ POLİTİKASININ USUL VE ESASLARINI TESPİT amacıyla;

- **ASRİKA İslam Ülkelerinin jeopolitik durumunun değerlendirilmesi,**
- **Küreselleşme ve toplumlara etkileri,**
- **Küresel güçlerin İslam Ülkeleri üzerindeki emelleri ve izledikleri dış politika seçenekleri,**
- **İslamofobi**
- **Doğu Türkistan meselesi ve izlenmesi gereken politikalar,**
- **Keşmir meselesi ve izlenmesi gereken politikalar,**
- **Afganistan meselesi ve izlenmesi gereken politikalar,**
- **Libya meselesi ve izlenmesi gereken politikalar,**
- **Çin-İpek yol projesinin İslam coğrafyasına etkileri,**
- **Ortadoğu meselesi ve izlenmesi gereken politikalar,**
- **KKTC ve doğu Akdeniz meselesi ve izlenmesi gereken politikalar,**
- **Müslüman Afrika ülkeleri üzerinde küresel güçlerin izledikleri politikalar,**
- **Türkiye Coğrafyası ve ASRİKA mihverine etkileri,**
- **İslam Ülkelerinin Uluslararası sorunlarını çözebilecek kuruluşlar, etkinlikleri ve yetkinlikleri,**
- **İslam Ülkelerinin müşterek ve münferit sorunlarının çözümünde faaliyetine ihtiyaç duyulan müesseselerin oluşum esas ve prensipleri,**
- **Mutasavver ASRİKA İslam Ülkeleri Konfederasyonunun dış politika esas ve prensipleri,**

Konularında İncelenme ve değerlendirmeler yapılmıştır.

KONGREMİZ;

- **Online** olarak **VİDEO konferans** yöntemi ile yapılmış,
- **Bildiriler Türkçe, İngilizce ve Arapça** dillerinde anında tercüme edilerek sunulmuştur.
- **Bildiri özetleri ve bildiriler** kitap haline getirilerek **ASSAM WEB** Sitesine yerleştirilecek ve **ASSAM Uluslararası Hakemli Dergide** (ASSAM-UHAD), elektronik ortamda yayınlanacaktır.

Kongre ile ilgili bu sonuç raporuna ilave olarak, bildirilerdeki tespit ve esasları içeren kapsamlı **KONGRE BİLDİRGESİ** yayınlanacaktır.

Kongrenin planlaması ve aksaksız icrasında görev alan ASSAM Bşk. Yrd. Ersan Ergür başta olmak üzere **ASSAM Ynt. Krl. Üyeleri, ASDER Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Nevzat Tarhan ve üyelerine, DPÜ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kazım Uysal ve Genel sekreteri Prof. Dr. Atilla Batur'a, İDSB Gnl. Sek. Av. Ali Kurt'a ve aktif görev üslenen teknik ekibimize** gönülden teşekkür ederim.

Beşini icra ettiğimiz Kongre serimizin;

- **Altıncısını "Ortak Asayiş Güvenlik Sistemi" konusu ile 2022 yılında Video Konferans olarak,**
- **Yedincisini de "Müşterek Adalet Sistemi" konusu ile 2023 yılında uygun bir salonda halka açık olarak,**

İcra ederek kongrelerimizin sonuçlanması planlanmaktadır.

ASSAM İslam Birliği Kongrelerimizin hayırlara vesile olmasını diler selam ve saygılarımı sunarım**.**

Adnan Tanrıverdi
ASSAM Ynt. Krl. Bşk.

BEŞİNCİ ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ
KONGRE BİLDİRGESİ
ASRİKA KONFEDERASYONU DIŞ POLİTİKA ANALİZİ
(18-19 Aralık 2021)

1. AMAÇ

Müslüman Milletlerin refahı, kurdukları devletlerin güvenlik ve bekası, dünyada barışın tesisi ve idamesi, adaletin hâkimiyeti ve İslâm Dünyasının süper güç olarak tarih sahnesine yeniden çıkabilmesi için **AS**YA-AF**RİKA,** yani **"ASRİKA"** Coğrafyasını mihver kabul eden **İSLÂM ÜLKELERİNİN** bir irade altında toplanmasının gerektiğini ve bunun için de acilen daimi faaliyet gösterecek **"İSLÂM ÜLKELERİ TEMSİLCİLER MECLİSİ**"NİN kurulmasını ve İslâm Dünyasının layık olduğu ekonomik güce ulaşmasını sağlayacak **İSLÂM İKTİSADINA DAYALI İSLÂM ÜLKELERİ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ SİSTEMİNİN** hayata geçirilmesini, **ORTAK SAVUNMA SANAYİ ÜRETİMİ**'NİN gerekliliğini, **ORTAK SAVUNMA SİSTEMİNİN kurulmasını, DIŞ POLİTİKANIN, İÇ GÜVENLİK VE ASAYİŞ İLE ADALET SİSTEMİNİN MERKEZDEN yürütülmesinin** icap ettiğini beyan ve deklare ederiz.

ASSAM, ASRİKA mihverindeki 61 İslam Ülkesinin (28'i Asya, 27 Afrika, 4'ü Avrupa, 2'i Güney Amerika) **milli sınırları ve yapısı değişmeden**, etnik ve coğrafi yakınlıklarına göre **DOKUZ BÖLGESEL FEDERASYON** ve bu bölgesel İslâm Federasyonlarının oluşturduğu **KONFEDERAL bir yapı ile** bir irade altında toplanarak **İSLÂM BİRLİĞİNİN oluşturulmasını** mümkün görmektedir.

2. İSLÂM DÜNYASININ JEOPOLİTİK KONUMU VE STRATEJİK DEĞERİ (Harita-1)

Dünya üzerindeki **206 Devletin 61'ini *(Üye Sayısının %29'u)*** halkı Müslüman Ülkeler teşkil etmektedir.

7.916525.000 milyarlık Dünya Nüfusunun **1.859.779.580 Milyarını *(Dünya Nüfusunun %23,49'ü)*** Müslüman Devletlerin insanları, **150 milyon** Km^2 olan dünya karalarının **30,9** milyon Km^2'sini ***(Dünya Karalarının %20,6'sı)*** de 61 İslâm Ülkesinin toprakları teşkil etmektedir.

Harita-1 ASRİKA İslam Ülkeleri Konfederasyon Coğrafyası

İslâm Coğrafyası, kendi aralarındaki sınırlar yok sayıldığında oluşturdukları blok ile:

- Dünya adası olarak bilinen **Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının merkezinde** bulunan;
- Dünyanın en büyük iç denizi konumundaki **Akdeniz, Kızıl Deniz ve Karadeniz'in giriş kapıları** sayılan **Cebeli Tarık, Bab-El Mendeb, Çanakkale ve İstanbul boğazları ve Süveyş Kanalını** kontrol eden;
- **Atlas Okyanusu, Hint Okyanusu, Akdeniz, Karadeniz ve Hazar Denizin**e kıyıları olan;
- **Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarına, Avrupa Birliği, Rusya, Hindistan Çin gibi süper güç sayılan** Dünyanın büyük devletlerine **kara ve denizden, Amerika Birleşik Devletlerine denizden** sınır komşusu olan;
- **Dünya kara, hava ve deniz ulaşım yollarının** alternatifsiz merkezi olma imkânına sahip bulunan;
- **Dünya petrol rezervlerinin %55,5'ine, üretiminin %45,6'sına, doğalgaz rezervlerinin %64,1'ine, üretiminin %33'üne[[xii]]**, sahip olan;

İslâm Dünyası yüzölçümü ve nüfusu ile Dünyada birinci sırayı alırken, Jeopolitik konumu, ortak medeniyet değerleri, tarihi birikimi, Savunma bütçesi, harp silah, araç gereç sayısı dikkate alındığında imkân, gayret ve hedeflerini birleştirerek Dünyanın süper güçleri içerisinde ilk üçün içinde olacak bir potansiyele sahip bulunmaktadır.

61 İslâm Ülkesinin içinde bulunduğu kargaşadan kurtulup hak ettiği güce ulaşarak sahip oldukları toprakları ve dünyayı barış ve huzur beldesi haline getirmeleri, kendilerinin bir irade altında toplanması ile mümkündür

3. İSLÂM DÜNYASINA KÜRESEL GÜÇLERİN SALDIRILARI

a. BM TEŞKİLATININ GERÇEK KURULUŞ AMACI VE İŞLEVİ

BM; **dünya barışını, güvenliğini, sosyal ilerlemeyi, yaşam standartlarını yükseltmek, insan haklarını desteklemek, dostane ilişkileri geliştirmek, savaşları ve barışa dönük tehditleri önlemek, ülkeler arasında dostane ilişkiler kurmak, uluslararası ekonomik ve sosyal işbirliğini sağlamak amaçlarıyla kurulmuş olmasına rağmen**, **dünyayı ve özellikle de İslâm Dünyasını ve imkânlarını, 2. Dünya harbi galibi beş devletin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin) çıkarlarına uygun olarak yönetmek için kullandıkları bir teşkilat işlevi yürütmektedir.**

b. BM GÜVENLİK KONSEYİNİN DAİMİ ÜYELERİNİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ÜSLERİ

1) ABD'NİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ

Dünya genelinde petrol ve doğal gaz alanlarının durumu dikkate alındığında, ABD'nin stratejik tercihlerinde İslâm coğrafyanın bu bölgelerine olan ilgisi netleşmektedir. Bir dünya gücü olarak bu ülkenin tüm jeopolitik doktrinleri kullanarak geliştirdiği jeostratejik yapılanmalara bakıldığında, denizlerin kontrolünden, karaların kontrolüne ve son olarak da hava ve uzayın kontrolünden, dünyanın kontrolüne ECHELON AĞI sistemini de kullanarak elde ettiği denetim üstünlüğünü, taklit edilemez teknolojik avantajı ile sağlamaya çalışmaktadır.

Stratejik açıdan küresel kontrol hesaplarını yaparken, güç değişkeni içinde ABD silahlı kuvvetlerinin dünya genelindeki konuş alanları ve askeri sorumluluk bölgeleri de bu kontrolün temini için önem kazanmıştır.

Dünya gücü durumunda olan bu ülke, ekonomik yapısının üzerinde şekil aldığı PETRO/DOLAR ekseninin zaafa uğramaması için askeri gücünü küresel düzeyde örgütlemiştir.

ABD'nin; dünya üzerinde 1189 tesiste konuşlanmış 139 askeri üssü *(Kara-Deniz-Hava)* bulunmaktadır.

a) **ABD DENİZ ÜSLERİ:**

I. **Pasifik Bölgesinde:** Japonya (5), Okinava Adası, Marinana Adaları, Guam Adası, Marshall Adaları, Midway Adası, Hawaii Adası, Samoa Adası, Güney Kore
II. **Atlas Okyanusu**: İngiltere, İspanya, İzlanda, Küba, Puerto Rico
III. **Akdeniz Bölgesinde**; İtalya (4)
IV. **Atlantik Bölgesinde:** Guantanamo, Panama, Sao Tome üsleri
V. **Hint Okyanusu Bölgesinde**: Diego Garcia, Afrika Boynuzu
VI. **Avrupa'da**: İngiltere, Fransa
VII. **Ortadoğu'da**: Bahreyn

b) **ABD'NİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ HAVA ÜSLERİ: [xiii]**
Honduras, Ekvator, Porto Riko (ABD), Azor Adaları, Grondland "Thule", Panama, Norveç, İzlanda, Büyük Britanya (3), Belçika, Hollanda, Almanya (4), İspanya, İtalya, Portekiz, Macaristan, Yunanistan, Türkiye, Güney Kıbrıs "İng.", Mısır, Irak, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Kuveyt, Katar, Umman; Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Afganistan, "Özbekistan, Kırgızistan sorunlu olan üslerdir"… Singapur, Japonya (3), Guam, Güney Kore(2), Tayvan, Avustralya, Cocos Adası, Endonezya, Malezya, Brunei; Kenya, Cibuti, Etiyopya, Uganda, Orta Afrika Cumhuriyeti, Güney Sudan, Cezayir, Nijer, Moritanya, Çad, Nijerya, Mali, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Senegal

c) **ABD'NİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ KARA ÜSLER:**
Panama, Puerto Rico, Almanya (23), Belçika (2), Hollanda, İngiltere, İtalya, İspanya, Japonya (3), Güney Kore (5)

d) **ABD'NİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ELEKTRONİK DİNLEME "ECHELON" AĞI**
ABD Dünya üzerinde enerji kaynak ve ulaşım yollarını kontrol altında bulundurmak üzere tesis ettiği askeri üslerin etkinliğini kurduğu elektronik dinleme sistemi vasıtasıyla elde ettiği bilgilerle desteklemektedir.
"Bu elektronik dinleme ağı 1948'de, Soğuk Savaş'ın başlangıcında kuruldu. Dünya çapındaki Anglo-Sakson ülkeleri (artı Almanya, Danimarka, Norveç ve Türkiye) olarak gruplandırılıyor. **Günde 3 milyar veriyi "telefon ve uydu görüşmeleri" elden geçiren sistem, 11 Eylül 2001'den sonra öncelikle terörizmle mücadelenin hizmetine sokulmadan evvel ekonomik bilgileri toplamaya "ANGLOSAKSON ŞİRKETLERİNİN DESTEKLENMESİNDEN ŞÜPHELENİLECEK DERECEDE" yönlendirilmiştir." [xiv]**
ABD ECHELON AĞININ Dünya Üzerindeki Bölgeler ve Dinleme Sahaları
I. **Atlantik bölgesi** Amerika dinleme sahaları
II. **Pasifik bölgesi** Amerika dinleme sahaları
III. **Kanada bölgesi** dinleme sahaları
IV. **İngiliz** dinleme sahaları
V. **Avustralya** dinleme sahası
VI. **Yeni Zelanda** dinleme sahası

2) **İNGİLTERE'NİN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ:**
Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt, Umman; Güney Afrika Cumhuriyeti, Sierra Leone, Kenya

3) **FRANSA'NIN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ:**
Birleşik Arap Emirlikleri, Lübnan; Cibuti, Gabon, Çat, Senegal, Fildişi Sahili, Orta Afrika Cumhuriyeti

4) **RUSYA'NIN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ:**
Suriye, Kırgızistan, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Tacikistan

5) **ÇİN'İN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ:**
Temmuz 2017'de **CİBUTİ'de deniz üssüne sahip olmuştur.**
31 Mart 2021 Tarihinde İran ile 25 yıl sürecek "stratejik Ortaklık" anlaşması imzalamıştır.
Tarihi ipek yolunu "Kuşak Yol Projesi" adı ile canlandırmak için 500 milyar dolar hacminde "Politika Fonu" oluşturmuş ve bu fonu kurdurduğu iki paravan mühendislik, ulaşım ve inşaat şirketinin kullanımına tahsis etmiştir.
Bu şirketler vasıtasıyla Çin'in;
a) Çin-Pakistan-Afganistan-İran-Türkiye (İzmir**),**
b) Çin- Kırgızistan-Özbekistan- Türkmenistan-Azerbaycan-Türkiye (Edirne**),**
Üzerinden Avrupa' ya bağlanmasını sağlamaya çalışmaktadır.
Çin-Pakistan Koridoru için 54 milyar dolar tahsis etmiş, Pakistan'da kara yolu, Demir yolu ve Deniz ulaşımı için inşaat ve işletilmesi tamamen Çinli elemanlar vasıtasıyla yapılması yetkisini almıştır.
Aynı anlaşmayı "Kuşak Yol Projesi" üzerindeki diğer ülkelerle de yapmak için yoğun gayret sarf etmektedir. Doğu Akdeniz'in Kontrolü ile ilgili Yunanistan'ın Pire Limanına, İsrail'in Hayfa ve Ashod Limanlarına, Türkiye'nin Ambarlı-Kumport Limanına yatırım yapmakta, Güney Kıbrıs ile de alt yapı yatırımları için görüşmeler yapmaktadır. [xv]
Aynı Fondan ayırdığı kaynakla Afrika Ülkelerinde de ulaşım sistemlerinin yapılıp işletilmesi ile yer altı kaynaklarının ve madenlerinin çıkarılması için yatırımlar yapmaktadır.

6) **İSRAİL'İN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ:**
Ermenistan, Güney Sudan

7) **JAPONYA'NIN DÜNYA ÜZERİNDEKİ ASKERİ ÜSLERİ:**
Cibuti

c. **İSLAM COGRAFYASINDA FAALİYET GÖSTEREN ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER**
Dünyanın beş Kıtasında, çoğunluğu ABD'ye ait olmak üzere küresel güçlerin kontrolündeki; Özel Ordular, Özel Askeri Şirketler, Özel Danışmanlık ve Destek Şirketleri ile Özel Güvenlik Şirketleri aktif olarak görev yapmaktadırlar.
ABD'nin 19 ülkede 70, İngiltere'nin 10, Rusya'nın 7, Avustralya'nın 2, Kanada'nın 2, Güney Afrika ve Almanya'nın birer Özel Askeri Şirketi bulunmaktadır.

d. İSLÂM DÜNYASINI KARIŞTIRAN KİRLİ SAVAŞLAR

1) İRAN-IRAK SAVAŞI [xvi] (Harita-2)

Harita-2 İran-Irak-Birinci ve İkinci Körfez Savaşları

1937 yılında yapılan Sınır anlaşması ile Irak'a bırakılan Fırat ve Dicle nehirlerinin birleşme noktası olan ŞETTÜL ARAP suyolu, iki ülke arasında uzun yıllar süren ihtilaf nedeni olmuştur.
06 Mart 1975 tarihinde Saddam Hüseyin ile İran Şahı Pehlevi arasında imzalanan anlaşma ile İran-Irak sırını ŞETTÜL ARAB'ın en derin noktası olarak belirlenmiş ve sorun çözülmüştür,
11 Şubat 1979 yılında İran'da yaşanan devrim ve yönetimin değişmesi Bağdat-Tahran arasındaki krizin başlangıcı olmuştur. 22 Eylül 1980 tarihinde Saddam Hüseyin'in Abadan ve Hürremşehr'e saldırmasıyla savaş başlamıştır. Bu savaşta Türkiye tarafsızlığını korurken, Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri Irak'ı, Suriye de İran'ı tutmuştur.
Irak'ın zaferleri ile başlayan savaş, İran'ın direnmesiyle yıpratma savaşına dönüşmüş ve galibi olmadan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 20 Ağustos 1988 tarihli kararı ile sona ermiştir.
Sekiz yıl süren savaşta bir milyon insanın hayatını kaybetmesine, 150 milyar dolar da ekonomik zarara neden olmuştur.
Saddam, Savaş sırasında İran'ı destekleyen Kuzey Irak'taki Kürt Siyasi Partilerini cezalandırmak için HALEPÇE ve ENFAL katliamlarının emrini vermiş, kimyasal silahların da kullanıldığı bu saldırıda binlerce insan hayatını kaybetmiştir.

2) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN IRAK'A TAARRUZU (Harita-2)

a) BİRİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI;

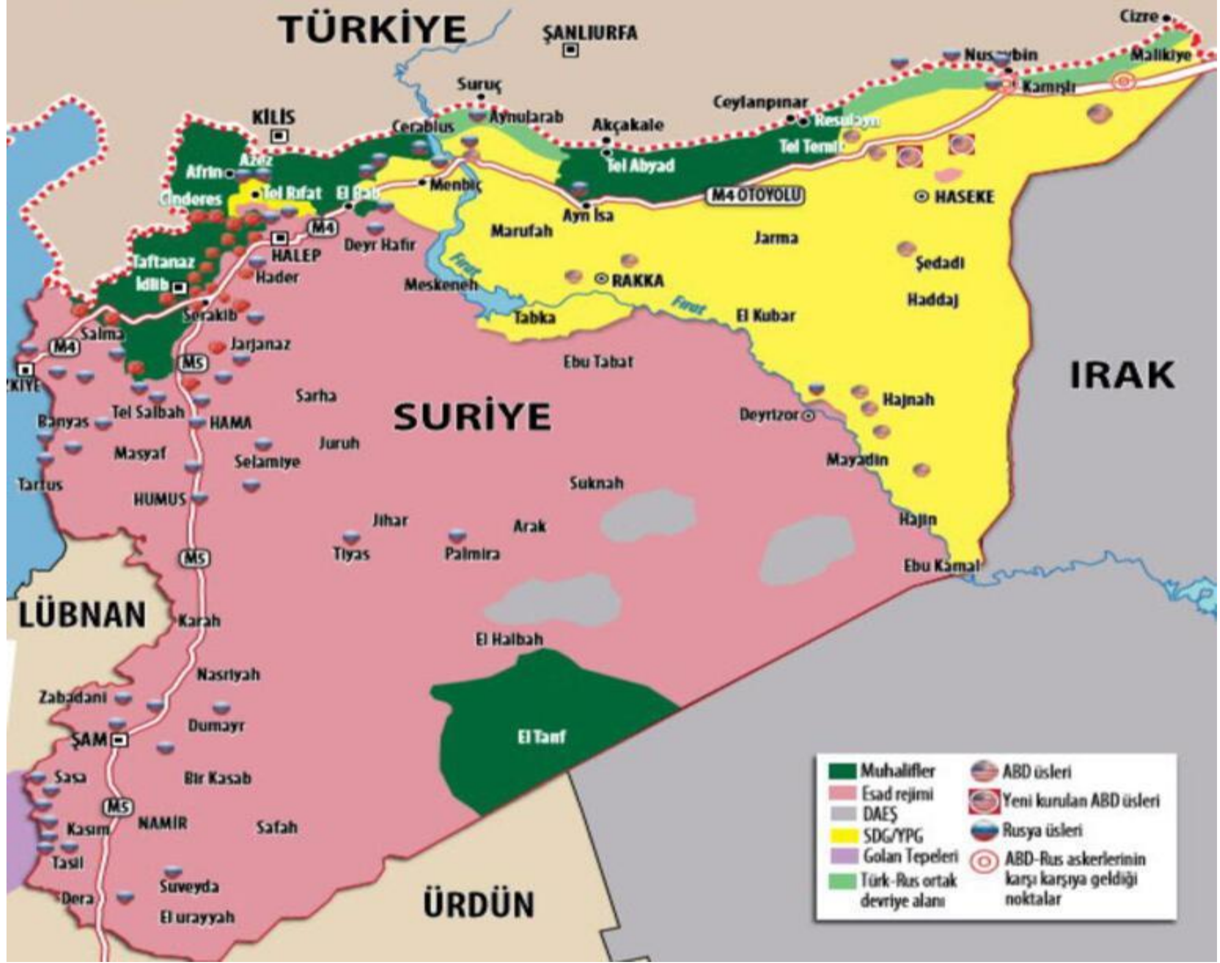
02 Ağustos 1990 tarihinde Irak Kuveyt'i işgal etmiştir.
16 Ocak-28 Şubat 1991 tarihinde ABD liderliğinde, 34 ülkeden oluşan koalisyon güçleri HAVA VE KARA HAREKÂTI icra ederek, Irak'tan Kuveyt'i geri almıştır.

Saddam'ın zulmünden 500.000 Kuzey Iraklı Türkiye'ye sığınmıştır.
Nisan 1991'de Kuzey Irak Kürt Bölgesi için 36. Paralelin kuzeyi, Şii Bölgesi için de 32. Paralelin Güneyi Irak uçaklarına yasaklanmıştır. Bu uygulama Kuzey Irak'ta fiili bir Kürt yönetiminin oluşması sonucunu da doğurmuştur.
"Birleşik Görev Gücü-Çekiç Güç" adındaki uluslararası bir askeri **güç 05 Nisan 1991 tarihinde Türkiye'd**e üslenmiş, **21 Mart 2003** tarihinde, **2. Körfez harekâtı nedeniyle Türkiye'den ayrılmıştır.**
Bu arada, ABD 5000 Iraklı Kürdü ailesi ile birlikte Okyanustaki Guam Adasına götürmüştür.

b) İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI VE IŞİD:

10 Temmuz 2002 tarihinde CİA ekibi Irak'a girmiş, işgale karşı çıkabilecek bazı generalleri direnişten vazgeçirerek, Kürtleri peşmergeleri örgütleyerek ve gerekli keşifleri yaparak Irak'ı işgale hazırlamıştır.
ABD 20 Mart 2003 tarihinde İngiltere ile birlikte Irak'ı işgal etmiştir.
İşgalin amacı; Saddam Hüseyin rejimini devirmek, kitle imha silahlarına ulaşmak, İslamcı terörist grupları tasfiye, petrol altyapısını güvenceye almak, Irak'ı Ortadoğu ülkelerine model yapmak olarak ilan edildi.
Oluşan anti Irak Koalisyonunda 41 Devlet görev almıştır. (*ABD, İngiltere, Polonya, Avustralya, Güney Kore, İtalya, Gürcistan, Ukrayna, Hollanda, İspanya, Romanya, Japonya, Danimarka, Bulgaristan, Tayland, El Salvador, Honduras, Dominik Cumhuriyeti, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Azerbaycan, Arnavutluk, Nikaragua, Moğolistan, Singapur, Norveç, Letonya, Portekiz, Litvanya, Slovakya, Bosna-Hersek, Makedonya, Yeni Zelanda, Tonga, Filipinler, Ermenistan, Estonya, Kazakistan, Moldova, İzlanda*)
El-Kaide'nin ilk çekirdeğini ve fikrini Irak'a getiren **Ebu-Musab El-Zerkavi, 2003** yılında ABD'nin işgalinden önce **Irak'a** gelmiş ve **"Tevhit ve Cihat Cemaatini"** oluşturmuştur.
17 Ekim 2004 tarihinde "**Tevhit ve Cihat Cemaati**", selefi[xvii] "**Mücahit Cemaati**" ile birleşmiş ve adı, **"Rafideyn Ülkelerinde El Kaide"** olmuş, **15 Ocak 2006** tarihinde **"Mücahit Şûra Meclisi"** oluşturulmuş**, 07 Haziran 2006'da "Ebu-Musab El-Zerkavi"** bir Amerikan askeri operasyonunda ailesi ile birlikte öldürülmüş, **Mücahit Şura Meclisi,** örgütün başına **"Ebu-Ömer El-Bağdadi"yi getirmiş ve 15 Ekim 2006** tarihinde örgütün adını **"IRAK İSLÂM DEVLETİ" olarak değiştirmiştir.**
19 Nisan 2010 Ebu-Ömer El-Bağdadi ve yardımcısı Ebu-Eyüp El-Mısri (El-Kaide Genel Merkez Sorumlusu) öldürülmüştür.
16 Mayıs 2010 Irak İslam Devletinin Şura Meclisi toplanmış, Toplantıda "Ebu-Bekir El-Bağdadi"yi lider seçmiştir. *(Asıl adının "Şimaun Eilot" ve İsrail MOSSAD ajanı olduğu, Sahte isminin "İbrahim bin Avad bin İbrahim el Hüseyin el Badri Ravazi, Lakabının ise "Ebu Bekir Al Bağdadi" olduğu hususunda iddialar bulunmaktadır.)*
ABD, 2003 yılında işgal ettiği Irak'tan 15 Aralık 2011'de çekilmiş, geride kalan ABD varlığının korunması 8 ABD Özel Güvenlik Şirketine bırakılmıştır. [[xviii]]
DEAŞ ile mücadele için Irak'a 2014 yılında yeniden asker gönderen ABD Irak'taki muharip askeri varlığını, eğitim ve danışmanlık hizmetleri verenler hariç 2021 yılı sonunda bitireceğini duyurmuştur. [[xix]]
İşgal Süresince, Bir milyon sivil insan hayatını kaybetmiş, 4,7 milyon insan yer değiştirmiş, Kuzey Irak'ta fiili olarak "Irak Kürt Bölgesel Yönetimi"nin oluşmasını sağlamıştır.

3) SURİYE DEVRİMİ VE IŞİD [xx] (Harita-3)

Harita-3 Suriye'de Tarafların Son Durum

15 Mart 2011 tarihinde Suriye'nin Dera kentinde başlayan ve rejimin sert karşılık vermesiyle kısa sürede iç savaşa dönüşen protesto gösterileri ülke geneline yayılmış, bugün ülkede yaşadığı bölge bombalanmamış, bir yakınını kaybetmemiş, ailesinden uzak düşmemiş bir Suriyeli bulmanın imkânsız olduğu bir hale gelmiştir.

İç savaş başladığında çoğu cezaevinde olan El Kaide üyeleri bugün IRAK ŞAM İSLAM DEVLETİ (İŞİD-DEAŞ), HEYET EL TAHRİR EL ŞAM (HTŞ) veya farklı muharip gruplarla toprak parçalarını kontrol eden örgütler durumuna gelmişlerdir.

Savaş başladığında örgütlü bir silahlı gücü olmayan Demokratik Birlik Partisi (PYD), bugün ABD ve Rusya'dan destek gören, Batı başkentlerinde temsilciliği olan, ülkenin dörtte birinden fazlasını kontrol eden bir güç haline gelmiştir.

Suriye'deki İç Savaşı bugüne taşıyan kritik dönüm noktaları:

1-30 Temmuz 2011 tarihlerinde Muhalifler tarafından Özgür Suriye Ordusu kurulmuş, gösteriler iç savaşa dönüşmüştür.

PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan Demokratik Birlik Partisi'nin (PYD) silahlı üyelerinden Temmuz 2012 tarihinde oluşturduğu Halk Savunma Birlikleri (YPG) Afrin, Ayn el-Aran (*Kobani)* ve Kamışlıya hâkim bir güç haline gelmiştir.

14 Şubat 2013 tarihinde İran'ın Beşer Esed'i destekleyen Suriye'deki varlığı resmen duyurulmuş ve savaşın seyri Esed lehine değişmiştir.

21 Ağustos 2013 tarihinde Esed yönetimi tarafından Şam kırsalında Sarin gazı kullanılmış olup, kimyasal kullanımını kırmızı çizgi olarak ilan eden ABD'nin muhalifleri desteklemeye başlamıştır.

İslami Grupların en güçlüleri olan **Ahrar El-Şam, Sukur El-Şam, El-Tevhit Tugayı, İslâm Ordusu, El-Hak Tugayı, Ansar El-Şam Taburları ve Kürt İslami cephesi Komutanları, 22 Kasım 2013** tarihinde **"İSLÂM CEPHESİ"** adı altında birleştiklerini açıkladılar.

Ebu Bekir El-Bağdadi, 09 Nisan 2013 tarihinde yeni adını "**Irak Şam İslam Devleti" (DEAŞ-İŞİD)** olarak açıklamış, **savaşçı sayısını 30 bine ulaştırmış ve Ocak 2014 'de Rakka'yı ele geçirmiştir.**

Suriye'de YPG'yi destekleyen ABD, Ayn El Arab'ı kuşatan DEAŞ'ı 23 Eylül 2014 tarihinde havadan bombalamaya başlamıştır.

Şam Hükümetine destek veren ve cihatçıları kendisi için de tehdit gören Rusya 30 Eylül 2015 tarihinde savaşa doğrudan müdahil olmuştur

Türkiye iki YPG bölgesi arasında köprü kurulmasını engellemek ve sınırındaki DEAŞ tehdidine son vermek için 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı Operasyonu'nu başlatmış, 2018'de de Afrin'e "Zeytin Dalı Operasyonu" düzenlemiştir. Türkiye için Suriye'de en önemli öncelik YPG olmuştur.

4 Mayıs'ta Rusya, İran ve Türkiye, Kazakistan'ın başkenti Nur Sultan'daki (Astana) **toplantıda muhaliflerin bulunduğu alanlarda "Dört çatışmasızlık bölgesi oluşturma"** (*İdlib, Rastan-Telbise, Doğu Guta, Dera-Kuneytra*) **kararı almıştır.**

DEAŞ'ın elinde toprak kalmadığı gerekçesi ile ABD Aralık 2018'de Suriye'den çekileceğini açıklamış, ancak tepkiler karşısında sadece 1.000 askerini çekmiştir.

Türkiye YPG' ye karşı 09 Ekim 2019 tarihinde "Barış Pınarı Harekâtı"nı başlatmış, harekât iki hafta içinde önce ABD, ardından Rusya'yla varılan anlaşmalarla sona ermiş, YPG'nin sınırdan 30 kilometre derinliğe çekilmesi ve bu bölgede Rus ve Suriye ordularının bulunması kararlaştırılmış, ancak YPG bu güne kadar tam olarak geri çekilmemiştir.

2011'de nüfusu 22 milyon olan ülkede, 10 yılda 600 bin kişi hayatını kaybetmiş, çoğu çadırlarda ya da sağlıksız koşullarda yaşamak zorunda kalan 6,7 milyondan fazla Suriyeli ülke içinde yerinden edilmiş, 3,6 milyonu Türkiye'de yaşayan. 5,6 milyondan fazla sığınmacı da Suriye'yi terk etmiştir.

Ülke; (EK-C-3)

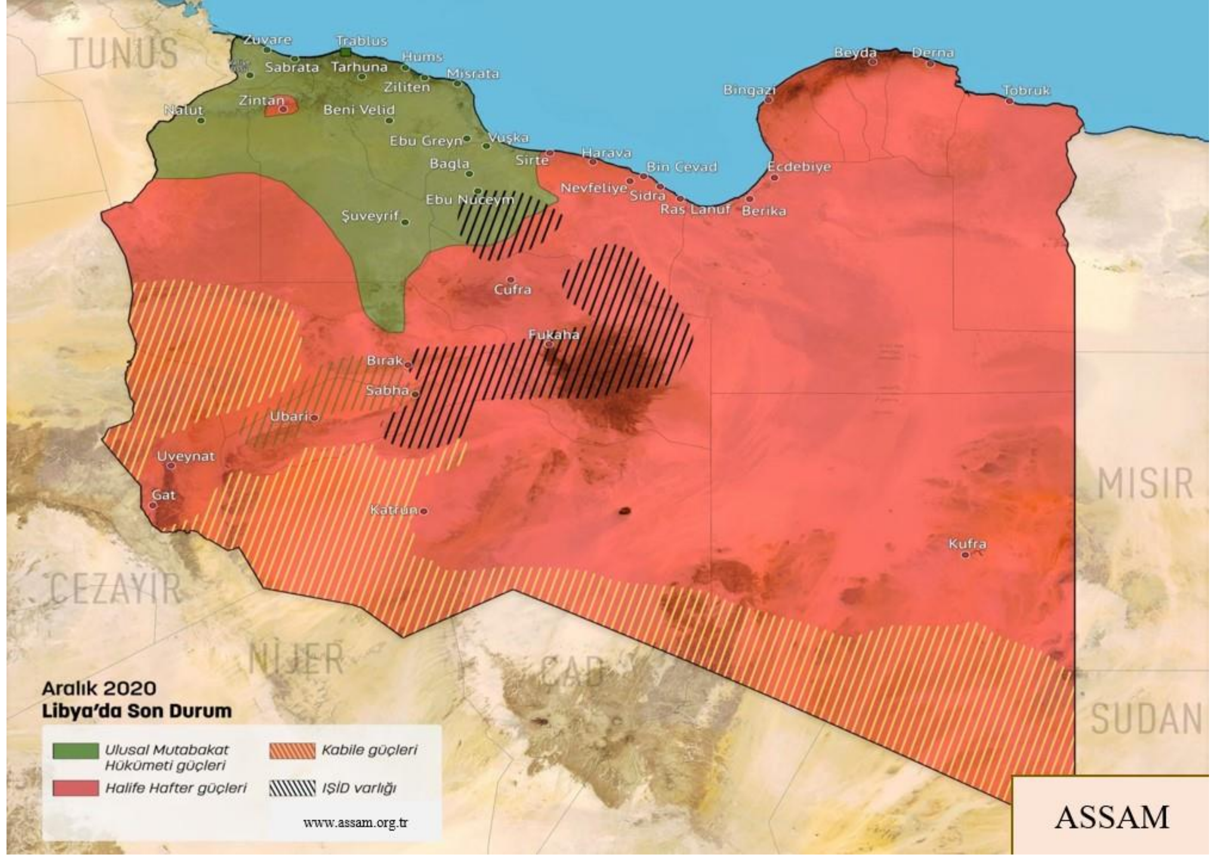
Birincisi, Kuzeybatıda İdlib-Afrin-Carablus hattını kontrol eden muhaliflerin olduğu bölge,

İkincisi, PYD'nin omurgasını oluşturduğu Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) kontrolündeki bölge,

Üçüncüsü de İran'a bağlı milis güçlerin hâkimiyet kurduğu yerlerin de içinde olduğu Hükümetin kontrolünde olan bölge,

Olmak üzere fiilen üçe bölünmüş durumda olan Suriye 10 yılın sonunda savaşın sahnesi olmaya devam etmektedir.

4) LİBYA'DAKİ GELİŞMELER [xxi] (Harita-4)

Harita-4 Libya'daki Gelişmeler

Tunus'ta başlayan **"Arap Baharı" 17 Şubat 2011** tarihinde Libya'ya ulaşmış, kitlesel gösteriler onlarca kişi hayatını kaybetmiştir.

19 Mart 2011: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde (BMGK) **NATO**'nun uygulayacağı uçuşa yasak bölge ilan edilmesi kararı almış, Kararın ardından çok sayıda NATO ve Arap ülkesi, Libya'ya hava saldırılarına başlamıştır.

21 Ağustos 2011: NATO bombardımanının da katkısıyla, muhalifler başkent Trablus'a girmiş, **20 Ekim 2011'de** Libya Lideri Kaddafi, memleketi Sirte'de muhalif savaşçılar tarafından öldürülmüş, Libya'da yönetim **"Ulusal Geçiş Konseyi"** ne verilmiştir.

Temmuz-Ağustos 2012 tarihleri arasında ilk genel seçimler yapılmış, "Ulusal Geçiş Konseyi" görevi "Milli Genel Kongreye" (MGK) devretmiştir.

11 Eylül 2012: ABD'de internetten paylaşılan bir filmin Hazreti Muhammed'e hakaret içerdiği gerekçesiyle başlayan olaylarda, silahlı gruplar Bingazi'nin ABD Konsolosluğuna saldırmış, ABD Büyükelçisi ve 3 Amerikan koruma görevlisi öldürülmüştür.

14 Şubat 2014 tarihinde General Hafter başarısız bir darbe girişiminde bulunmuş, Hükümet Hafter'in girişimini "Başarısız Darbe Girişimi" olarak nitelendirmiştir.

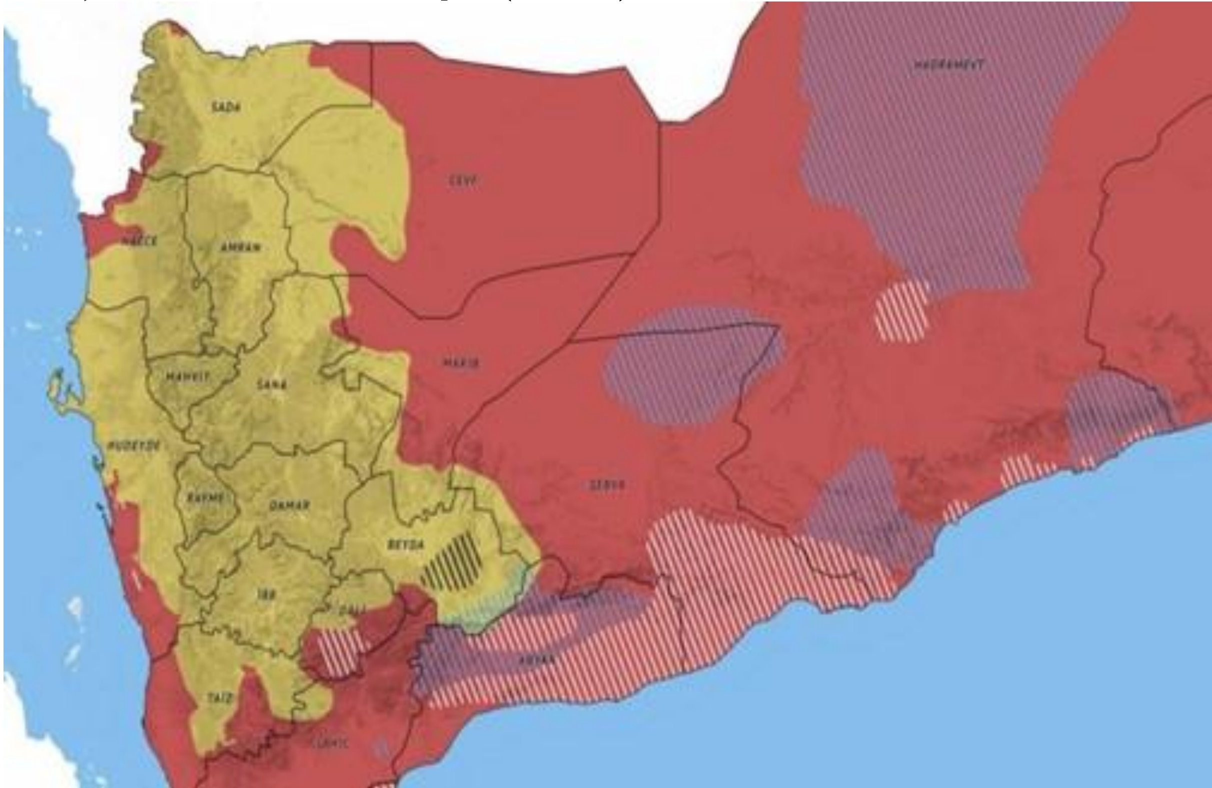
25 Haziran 2014 tarihinde yapılan genel seçimlere katılımın az olmasını gerekçe göstererek MGK seçimleri tanımadığını açıklamış, MGK taraftarları ile yeni seçim sonucunda oluşan Temsilciler Meclisi gurupları arasında çatışmalar başlamış, Trablus'ta çalışamadığını gerekçe göstererek yeni Temsilciler Meclisi Tobruk'a taşınmış Libya'da iki Meclis taraftarı gruplar arasında silahlı çatışmalar başlamıştır.

DEAŞ'a bağlı guruplar liman Kenti Derna'da yönetimi ele geçirmiş ve Sitre'ye de hâkim olmuştur.

17 Aralık 2015 tarihinde Birleşmiş Milletlerin (BM) girişimleriyle Fas'ın Suheyrat kentinde varılan **"Libya Siyasi Anlaşması"** uyarınca Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) **Başkanlık Konseyi** kurulmuş, BM Güvenlik Konseyi tarafından Libya'nın tek meşru temsilcisi olarak tanınmış, ancak Konseyin sunduğu hükümet listeleri**, Halife Hafter'in** baskıları sonucunda **Tobruk'taki Temsilciler Meclisinde onaylanmadığı için süreç tıkanmıştır.**

4 Nisan 2019 tarihinde Libya'nın doğusundaki milis güçlerin lideri Halife Hafter, **UMH'nin kontrolündeki başkent Trablus'u** ele geçirmek için operasyon başlatmış, 8 ayı aşan çatışmalarda **Halife Hafter, Fransa, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Mısır ve Rusya**'nın desteğine rağmen kayda değer bir ilerleme sağlayamamıştır.

5) YEMEN'İN DURUMU [xxii] (Harita-5)

Harita-5 Yemen'de Tarafların 2021 Durum Haritası

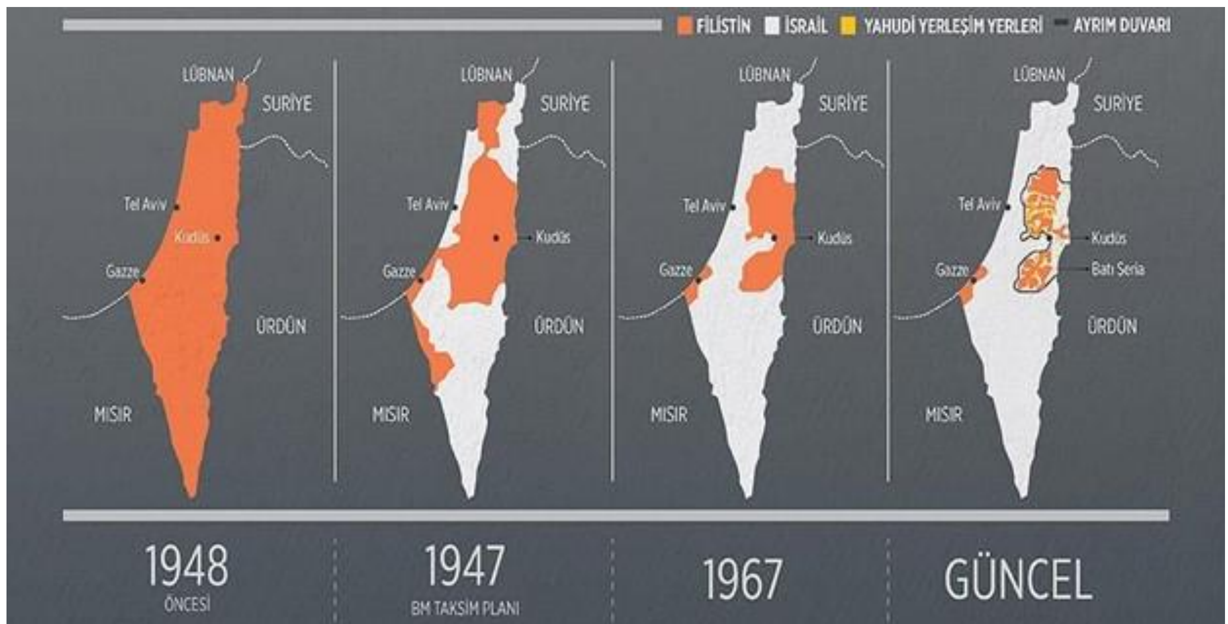
Arap Baharı rüzgârının etkisiyle 11 Şubat 2011 tarihinde Yemen'de başlayan gösteriler sonucunda Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih görevi bırakmış, Şubat 2012'de yapılan Cumhurbaşkanlığı ve kurulan Ulusal Geçiş Konseyi Hükümeti ile geçiş süreci başlamış, 18 Mart 2013 tarihinde Birleşmiş Milletler ve Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) girişimiyle 22 üyeli bir Kurur oluşturulmuştur.

02 Şubat 2014 tarihinde Yemen'in altı federal bölgeye ayrılmasına karar verilmiş, kararı Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Kuveyt ve Umman'ın yanı sıra BMGK'nin daimî temsilcileri ABD, Rusya, Fransa, İngiltere ve Çin de desteklemiştir.

Sürecin ardından İran destekli silahlı güce sahip Husiler, Cumhurbaşkanı Abdurabbu Mansur Hadi'ye hükümeti feshetmesi ve yerine Ulusal Birlik Hükümeti Kurulması yönünde baskı uygulamış, istekleri kabul edilmeyince de 21 Eylül 2014 tarihinde başkent Sana'yı ele geçirmişlerdir.

Husiler, 20 Ocak 2015'te taleplerini yerine getirmeyen Cumhurbaşkanı Hadi'nin konutu ve Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nı kuşatmış, Hadi, Husilerin taleplerini yerine getirmeyerek, 22 Ocak' 2015 tarihinde görevinden istifa etmiştir.
01 Mart 2015 tarihinde Hadi yanlısı güçler ile Husiler arasında çatışma başlamış, Hadi'nin talebi üzerine 26 Mart 2015 tarihinde Suudi Arabistan öncülüğünde kurulan koalisyon, Husiler ve Salih yanlısı güçlere yönelik operasyon başlatılmıştır.
Yemen'in Batısı İran tarafından desteklenen HUSİLERİN, Güneyi BAE tarafından desteklenen Aden Merkezli GÜNEY GEÇİŞ KONSEYİ'nin, geri kalan bölge ise Suudi Arabistan tarafından desteklenen YEMEN MERKEZİ HÜKÜMETİ'nin kontrolünde bulunmaktadır.
Çatışmaların yoğunlaştığı 2015 yılından bugüne tarafların kaybı 20 bini bulurken, nüfusun %75'i açlık sınırında yoksulluk yaşamaktadır.

6) FİLİSTİN SORUNU [xxiii] [xxiv] (Harita-6)

Harita-6 İsrail Soykırımına Uğrayan Filistin haritası

Müslümanların ilk kıblesi olarak İslâmiyet ile Kudüs-ü Şerif arasında kurulan ilk manevi bağ, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) İsra hadisesi ile kuvvetlenmiş ve bu Mukaddes Şehir Hz. Ömer (r.a.) zamanında miladi 636 yılında Müslümanlar tarafından fethedilmiştir.

1071 yılında, **Selçuklu yönetimine** giren şehir, **1099** tarihinde Haçlıların işgaline uğramış, **88 yıllık** haçlı idaresinden sonra, **1187** yılında **Selahattin Eyyübî** tarafından geri alınmış, **1233:1244** tarihleri arasında **11 yıl Fransa'nın yönetiminde kaldıktan** sonra tekrar **Eyyübîlerin** eline geçmiştir.

Kudüs-ü Şerif; **1243** yılında uğradığı Moğol istilasından sonra, **1259** yılında Memluklular tarafından alınmış, **1517** yılında **Yavuz Sultan Selim**'in **Mısır'ı fethinden sonra Filistin ile birlikte Osmanlı İdaresine girmiştir.**

1799 tarihinde, Fransız General Napolyon Bonaparte, Osmanlı yönetimindeki Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması fikrini ortaya atmış; **1879 tarihinde** Birinci Siyonizm Kongresi İsviçre'nin Basel şehrinde toplanmış; 1896'da gazeteci **Theodor**

Herzl, yazdığı kitabında Yahudilerin kendi devletini kurmasını savunmuş ve özellikle Avrupa'daki Yahudi düşmanlığına karşı bu fikri geliştirmiştir.

Kongrenin sonunda, yayınlanan Basel **Programında Filistin'de bir Yahudi vatanının kurulması** ve Dünya Siyonizm Teşkilatı'nın bu amaca ulaşmak için faaliyete geçirilmesi öngörülmüştür.

1897'den önce, çok az sayıda Siyonist göçmen bölgeye gelmeye başlamış, 1903'e kadar, çoğunu Doğu Avrupa'dan gelenlerin oluşturduğu Yahudi göçmenlerin sayısı 25 bine ulaşmış, Bölgenin yarım milyona yakın Arap sakiniyle birlikte yaşamaya başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olan Filistin'e **1904 ila 1914 arasında 40 bin kişilik bir ikinci göçmen dalgası gelmiştir.**

400 yıl Osmanlı idaresinde kaldıktan sonra;

09 Aralık 1917 tarihinde İngilizlerin eline geçmiş, Filistin'de manda yönetimi kuran İngilizler, **Kudüs-ü Şerif-i Filistin'in başkenti yapmış; İsrail işgal Devletini kurduktan sonra İngilizler, 1948** tarihinde Filistin'den çekilmişlerdir.

Bu tarihten itibaren Arap-İsrail çatışmaları başlamış; **1948 Arap-İsrail Savaşı, 1956 Süveyş Krizi, 1967 Altı Gün Savaşı, 1973 Yom Kippur Savaşı**, Lübnan İç Savaşı**, 09 Aralık 1987-1993 ilk Filistin Ayaklanması** (İntifada), **Eylül 2000-Şubat 2005 İkinci Filistin Ayaklanması** (İntifada**), 2006 İsrail-Lübnan Savaşı**, **27 Aralık 2008 Gazze Savaşı**, **Ağustos 2011 Gazze Şeridi hava saldırıları**, **08 Temmuz 2014 Gazze Savaşı, 06 Mayıs 2021 Filistin-İsrail çatışmaları** olmuştur.

1967 Savaşında Filistin'in tamamını işgal eden İsrail bu gün, Kudüs-ü Şerif'e ve Mescid-i Aksa'ya hâkim duruma gelmiş, Dünya tarafından bağımsız bir Devlet olarak tanınmayan Filistin Devleti tamamen İsrail'in egemenliği altına girmiş, Dış dünya ile kara, deniz ve havadan irtibatı kesilmiş, Filistin halkının elinde bulunan yerleşim birimlerinin giriş ve çıkışları İsrail Ordusu ve güvenlik kuvvetleri tarafından kontrol altına alınmış, bir biri ile irtibatı kesilmiş kantonlar haline getirilmiş Filistin yerleşim birimlerinin etrafı kalın ve yüksek duvarlarla çevrilerek kontrol altında alınmış ve tamamen pasifize edilmiştir.

Filistin Bölgesinde; şehirlerarası oto yol kavşaklarında ve kritik noktalarında kurulan kamera ve elektronik cihazlarla donatılan çelikten, İsrailli askerlerin nöbet tuttuğu yüksek gözetleme kuleleri vasıtasıyla kontrol edilir hale getirilmiştir.

Yine, Filistin Bölgelerinin çevrelerinde, modern siteler halinde, çevreleri yüksek tel çitlerle çevrilmiş, aynı zamanda, güvenlik güçleri için üs vazifesi yapan, yeni "**Yahudi Yerleşim Bölgeleri"** inşa edilmiştir.

Filistin Yerleşim Bölgelerinin giriş-çıkışları kontrol edildiği gibi, Mescid-i Aksa ve Harem-i İbrahim gibi kutsal yerlere giriş-çıkışlarda, İsrail Askerleri ve Güvenlik Kuvvetleri tarafından tesis edilen nöbet kulübeleri ve karakolları ile kontrol edilmekte, Genç Filistinlilerin, Mescid-i Aksa'da düzenli olarak, beş vakit namaz kılmalarına müsaade edilmemekte, yasağa uymayanlar kameralarla tespit edilerek, iki ay Mescid-i Aksa'ya girme yasağı uygulanmaktadır. **Bakım ve onarımı İsrail'in insafına kalmış olan Mescid-i Aksa mahzun ve sahipsiz bir mabet durumuna getirilmiştir.**

İsrail'in Filistin'i işgali çağımızın en uzun işgali olmuş, bu işgal boyunca Filistin halkı işkenceler, yargısız infazlar, cinayetler, sivil katliamlar, soykırım olarak tanımlanan sistematik kötü davranışlar ve sürgünlere maruz kalmıştır.

Bugün 27 bin kilometre karelik Filistin topraklarının %85 İsrail tarafından işgal edilmiş durumdadır.

7) DOĞU TÜRKİSTAN MESELESİ (Harita-7)

Harita-7 Çin İşgalindeki Doğu Türkistan Haritası

ÇİN tarafından dört defa işgal edilen (1579; 1876; 1937; 1949) Doğu Türkistan, üç defa bağımsızlığını kazanmış (1863;1933; 1944), ancak 1949 yılında Stalin'in onayı ile yapılan işgal bugüne kadar devam etmektedir. Çin-Doğu Türkistan ilişkileri, Osmanlı-Rus ve SSCB-Türkiye ilişkilerinden hep etkilenmiştir.

ÇİN, 2017 yılından itibaren Doğu Türkistan'da, İspanya'da Endülüs Emevî Devletine Avrupa'nın uyguladığı Müslüman bırakmayan asimilasyon uygulamalarına benzer bir yok etme politikası uygulamaktadır. ABD ve Hristiyan Batı, ÇİN'in asimilasyon politikalarını desteklemektedir. Hayatları pahasına örnek bir şekilde İslam'ı yaşama gayretinde olan Doğu Türkistan halkı, ÇİN zulmünden kurtulmak için İslâm Ülkelerinin bir irade altında toplanıp kendilerine yardım edecekleri zamanı beklemektedirler.

8) **KEŞMİR SORUNU [xxv]** (Harita-8)

Harita-8 Hindistan İşgalindeki Keşmir Haritası

Güney Asya Bölgesinde Pakistan, Hindistan ve Çin arasında yer alan ve bu üç ülke arasında bölünmüş olan, 222.200 Km2 toprağa sahip olan KEŞMİR, İngiltere'nin 1947'de çekilmesi ile birlikte Hindistan alt kıtasının bölünmesinden sonra iki ayrı bağımsız ülke olan Hindistan ile Pakistan arasında bugüne kadar çözülemeyen bir sorun haline gelmiştir.

Keşmir'in; Srinagar ve Cemmu Kentlerini de içine alan güney kısmı Hindistan'ın CEMMU KEŞMİR *(2011 sayımına göre 12,5 milyon nüfusun %68,3'ü Müslüman, %28,4'ü Hindu, %1'i Budist)* **Eyaletini oluşturmakta, kuzey bölgede ve bulunan AZADİ KEŞMİR olarak bilinen kısmı Pakistan'ın kontrolünde, doğusundaki nüfusu az ve dağlık olan bölgesi de Çin'in kontrolünde bulunmaktadır.**

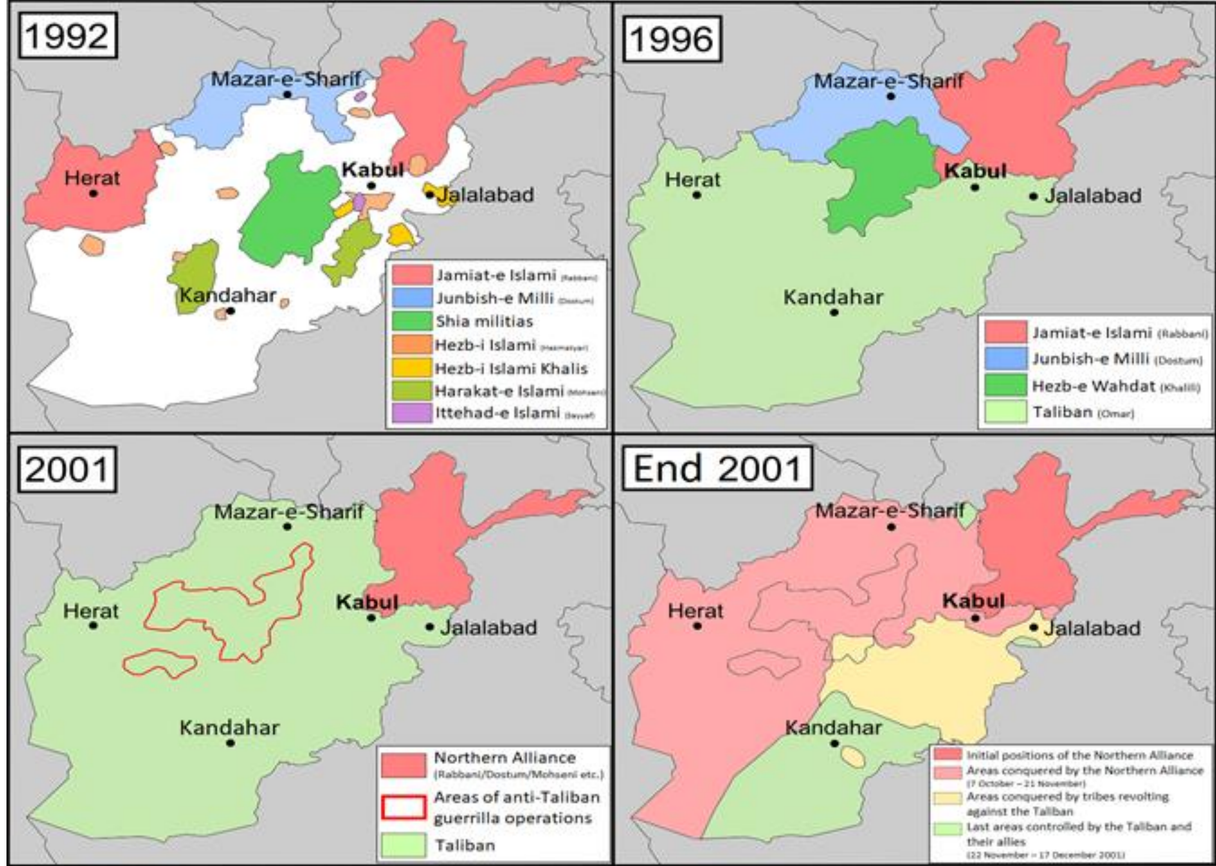
İngiltere Hindistan'dan çekilirken, %90'ı Müslüman olan ve prenslikle yönetilen Keşmir'i, Pakistan veya Hindistan ile birleşme konusunda serbest bırakmış, Keşmir halkının Pakistan'a katılmaktan yana tavır almasına rağmen zamanın prensi Hindistan ile birleşmeye karar vermiş, ancak karara Müslüman Keşmir halkı karşı çıkmıştır.

Gelişmeler karşısında Pakistan ve Hindistan bölgeye asker göndermiş, ilki 1948 yılında olmak üzere, Keşmir sorunu Pakistan ve Hindistan arasında 1965 ve 1999 yıllarında savaşa neden olmuştur.

1947 yılında özerkliğini kazanan CEMMU KEŞMİR'in bu durumunu kabul eden Hindistan Anayasasının 370. Maddesi 05 Ağustos 2019 tarihinde değiştirildiğinden, bu davranış Hindistan'ın CEMMU KEŞMİR'i Hindistan topraklarına katma hazırlığı olarak yorumlanmaktadır.

Hindistan'ın son kararı, mevcut gerginliği daha da arttıran bir davranış olarak yorumlanmaktadır.

9) AFGANISTAN'NIN DURUMU (Harita-9)

Harita-9 1992-2001 Afganistan Haritası

a) RUSYA'NIN AFGANİSTAN'I İŞGALİ;

27 Nisan 1978 tarihinde darbe ile iş başına gelen komünist rejimin arkasından Sovyetler Birliği 27 Aralık 1979'da Afganistan'ı işgale etmiştir. Yerli komünistlere karşı ayağa kalkan Afgan Halkı SSCB işgaline karşı direnişe başlamıştır.

Körfez ülkelerinin maddi desteği Çin'den satın alınan silahlar direnişi güçlendirmiştir. Afgan-Sovyet Savaşı "Cihad" ve "Mücahid" kavramlarının uluslararası medya tarafından dolaşıma sokulmasını sağlamıştır. Körfez ve Arap ülkelerinin teşvikiyle binlerce Müslüman genç Afgan Cihadına katılmıştır. Bu katılımlar daha sonra El Kaide benzeri ve DEAŞ, İŞİD gibi örgütlerin tabanını oluşturmuştur.

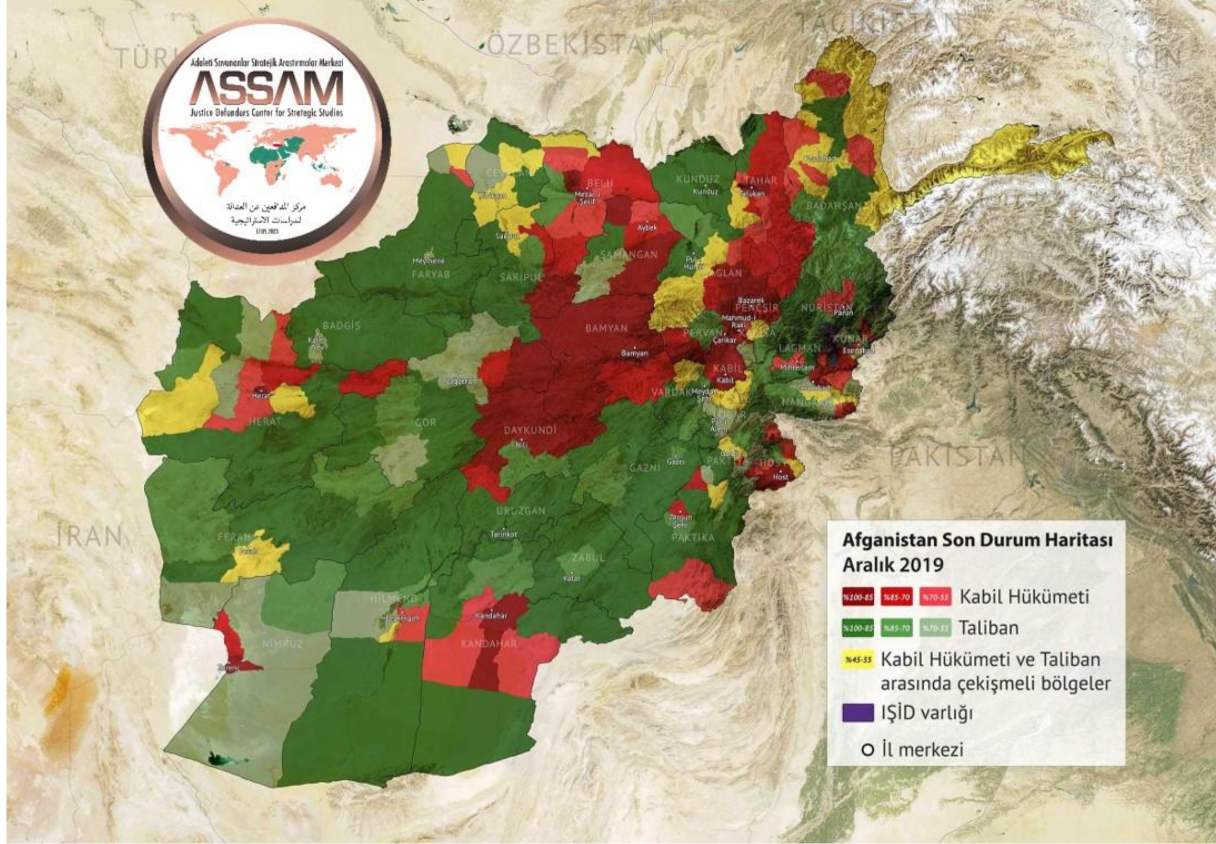
İşgali müteakip batağa saplandığını anlayan Sovyetler "Yenilmez Kızıl Ordu" Hindikuş Dağlarında yıkıcı bir yenilgi almış, 13.621 asker, 451 helikopter ve uçak, 147 tank ve 443 top kaybetmiş ve 15 Şubat 1989 tarihinde son Rus askeri de Afganistan'dan çekilmiştir.

Savaşın getirdiği milyarlarca dolarlık savaş yükü Sovyetler Birliğinin çöküşüne sebep olmuş, "Süper Güç" Afganistan'da uğradığı hezimetle kartondan bir aslana dönüşmüş, saygınlığını ve prestijini yitirmiştir.

Mücahitler kazanmışlardı, ancak **savaş Afganistan için büyük bir yıkıma sebebiyet vermiştir. Bir milyon üzerinde "şehit", yüz binlerce dul ve yetim, Ülke nüfusunun üçte biri göçmen olmuş, altyapı tamamen bitmiş, zaten dünyanın en geri kalmış ülkelerinden biri olan ülke, büyük bir yıkıma maruz kalmış, istikrar ve huzur kaybolmuş**, Sovyet işgali sonrası **iç savaş başlamış, Taliban ve el-Kaide ortaya çıkmış** ve bilahare **11 Eylül eylemlerini bahane**

ederek başka bir süper gücün Afganistan'ı işgali ile birlikte, huzur ve istikrar hiç geri gelmeyecek şekilde kaybolmuştur. [xxvi]

b) ABD'NİN AFGANİSTANI İŞGALİ [xxvii] (Harita-10)

Harita-10 2019 Afganistan Siyasi Durum Haritası

İç savaşa tutuşan ve Taliban'ın hâkimiyetine giren Afganistan 11 Eylül 2001 saldırısının üzerinden bir yıl geçmeden ABD öncülüğünde NATO müdahalesine maruz kalmış, 07 Ekim 2001 tarihinde Afganistan'a askeri müdahalesi başlamış, yaklaşık 1000 ABD operasyon güçleri ve **Merkezi İstihbarat Teşkilatı görevlisi, saldırıları yönlendirmeye ve Afgan muhalif güçleri organize etmeye yardımcı olmak için Afganistan'a girmiş, aynı dönemde yaklaşık 1300 Deniz Piyadesi, Taliban'a baskı yapmak için görevlendirilmiştir.**

08 Ağustos 2003 tarihinde NATO, Afganistan'daki uluslararası güvenlik güçlerinin (ISAF) kontrolünü üslenmiştir.

2010 yılında ABD'nin Afganistan'daki güçlerinin sayısı 100 bine ulaşmış, 2021 yılına kadar 800 bin ABD askeri görev almıştır.

01 Mayıs 2011 tarihinde Usame Bin Ladin ABD tarafından Pakistan'da öldürülmüştür.

28 Aralık 2014 tarihinde ABD'nin muharebe misyonu sona ermiş, bölgede Afgan güçlerini eğitmeye odaklanan 10 bin civarında ABD askeri kalmıştır.

Şubat 2020'de ABD ile Taliban arasında barış anlaşması imzalanmış, ABD'nin nihai geri çekilme tarihi 01 Mayıs 2021 olarak belirlenmiştir.

15 Ağustos 2021 tarihinde Taliban Afganistan'da yönetime el koymuştur.

30 Ağustos 2021 tarihinde ABD, Afganistan'dan çekilme sürecinin tamamlandığını açıklamıştır.

20 yıl süren işgal sürecinde; savaşın doğrudan sonucu olarak 71 bini sivil olmak üzere 241 bin kişi hayatını kaybetmiş, 50 bini savaşın ilk üç yılında olmak üzere on binlerce kişi terör şüphelisi olarak gözaltına alınmıştır.
ABD, Afganistan'da 20 yıllık varlığı boyunca askeri operasyonlara iki trilyondan fazla harcama yapmış, yeniden yapılanma programları için 145 milyar dolar, Afgan Güvenlik güçlerinin eğitimi için 83 milyar dolar harcamış, Afgan Güçlerine 76 Araç, 600 bin silah, 163 bin telekomünikasyon teçhizatı ve 208 hava aracı vermiştir.
ABD'den sonra Afganistan'da en fazla askere sahip olan İngiltere 30 milyar dolar ve Almanya 19 milyar dolar harcamıştır. [xxviii]

10) BOSNA HERSEK-HIRVATİSTAN SAVAŞI [xxix] (Harita-11)

Harita-11 Bosna Hersek Haritası

Fatih Sultan Mehmet döneminde, **1463 yılında Osmanlı himayesine giren Bosna Hersek**, **1878 yılına kadar Osmanlı himayesinde kalmış,** daha sonra **önce Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, ardından Yugoslavya topraklarının parçası olan Bosna Hersek, 1992 yılında merhum Aliya İzzetbegoviç önderliğinde bağımsızlığını ilan etmiştir.**
28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya Veliahdı Franz Ferdinand'ın bir Sırp öğrenci tarafından öldürülmesi, Birinci Dünya Savaşı'nın fitilini ateşlemiştir.
Bosna Hersek 26 Ekim 1918 tarihinde Sloven Krallığı'nın bir parçası olarak Sırbistan ile birleştirilmiştir.
Bosna Hersek, 1946 yılında Yugoslavya'yı oluşturan altı halk cumhuriyetinden biri olmuştur. Yugoslavya Devlet Başkanı Tito 1971'de Müslümanlara ulus statüsü tanımış ve Bosna-Hersek'te Müslümanlık sadece din değil bir milliyetin de adı olmuştur.
Tito'nun 1980 tarihinde ölümünün arkasından etnik ve dini çatışmalar yeniden başlamış, Sırbistan'ın dağılan Yugoslavya'nın mirasçısı olmak

istemesi üzerine ülkede başlayan iç savaş Avrupa Topluluğu ve Almanya'nın yoğun baskıları ile sona erdirilebilmiştir.
1990 seçimlerini kazanan Aliye İzzetbegoviç Bosna Hersek Devlet Başkanlığına seçilmiş ve Mart 1992 tarihinde yapılan bir referandumla bağımsızlığını ilan etmiştir. Bunun üzerine Bosna Hersek Sırplı milislerin yoğun saldırılarına maruz kalmıştır.
Sırpların Bosnalı Müslümanlara ve Hırvatlara 01 Mart 1992 tarihinde başlattığı saldırı ile başlayan soykırım niteliğindeki savaş 14 Aralık 1995 tarihine kadar kanlı bir şekilde devam etmiştir.
Savaş sonrasında 300 bine yakın insan hayatını kaybetmiş, 2 milyon civarında insan Yaşadığı topraklarını terk etmiştir.
Savaşı bitiren DAYTON Anlaşması ile Bosna Hersek Cumhuriyeti kurulmuş ve yönetim şekli belli olmuştur.

11) KIBRIS SORUNU VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI [xxx] (Harita-12)

1571 Tarihinde Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiş ve ilk Türk Cemaati adaya yerleştirilmiştir.

1878 Osmanlı-Rus Savaşında Osmanlı Devleti'nin yenilgisinde, Osmanlı mülkiyeti devam ederken Britanya İmparatorluğuna kiralanmıştır.

Birinci Dünya savaşının başlaması ile birlikte İngiltere adaya el koymuştur.

Lozan Barış Antlaşmasının 20. Maddesi gereğince 1923 tarifinde Türkiye adanın İngiltere'ye ilhakını kabul etmiştir.

1931 tarihinde Rumlar Enosis isyanı başlatmış, Türk Cemaati Enosis'e karşı çıkmıştır.

1943 tarihinde İngiltere güdümlü 'Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu' (KATAK), 1944 tarihinde de Doktor Fazıl Küçük tarafından 'Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi'ni kurulmuştur.

1955 tarihinde Yunan terör örgütü EOKA 1 Nisan'da adada faaliyete geçmiş, Rumlar arasında Enosisçi-Anti Enosisçi çatışması başlamış, EOKA terörünün Türkleri hedef almaya başlaması üzerine Türkiye'de 6-7 Eylül 1955 olayları olmuş, aynı zamanda "Ya Taksim Ya Ölüm" sloganı yoğun bir şekilde kullanılmaya başlamış, Türkiye ilk kez sorunda taraf olmayı kabul etmiş ve 29 Ağustos'ta Londra'da İngiltere ve Yunanistan'ın katıldığı toplantıda, Türkiye de temsil edilmiştir.

15 Kasım 1957 tarihinde Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kurulmuştur.

İngiltere Başbakanı ve üç devletin dışişleri bakanlarının katılımıyla Zürih Antlaşmaları onaylanmış, Cemaat temsilcileri olarak Makarios ve Dr. Küçük de toplantıya katılmış, 19 Şubat 1959 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Kıbrıs anayasasını garanti altına almış, İngiliz üslerinin devamı kabul edilmiştir.

1960 yılında Kıbrıs Anayasası imzalanmış, Adaya simgesel Türk ve Yunan birlikleri yerleştirilmiş, Makarios cumhurbaşkanı, Fazıl Küçük cumhurbaşkanı yardımcısı olmuştur.

30 Aralık 1964 tarihinde Makarios 13 maddelik anayasa değişikliği önerisini açıklamıştır.

21 Nisan 1967 tarihinde Yunanistan'da ordu yönetime el koymuş ve 1974'e kadar iktidarda kalmıştır. Subaylar halkın desteğini elde etmek için Kıbrıs'ta EOKA'ya desteği arttırmış, Yunan ordusunun 15 bin askeri, gayri resmi olarak adaya yerleştirilmiştir. Türkiye'nin baskısı üzerine Yunanlılar üç Türk köyünden geri çekilirken arkalarında 24 ölü bırakmıştır.

TBMM hükümete müdahale yetkisi vermiş, Türk uçakları Kıbrıs üzerinde uçmaya başlamış, Donanma ve çıkarma birlikleri harekete geçmiş, ABD'nin arabuluculuğuyla Yunan birliklerinin geri çekilmesi sağlanınca, Türk harekâtı durdurulmuştur. 1964'ten beri Türkiye'de bulunan Rauf Denktaş gizlice adaya gitmiştir.

5 Temmuz 1974 tarihinde Yunanlı subayların yönettiği Ulusal Muhafız Örgütü, Cumhurbaşkanı Makarios'u devirmiş ve EOKA-B önderi Nikos Sampson'u 'cumhurbaşkanı' ilan etmiştir.

Enosis'in gerçekleştirilmek istendiğini anlayan **Başbakan Ecevit, garanti anlaşması uyarınca, İngiltere'yi ortak eyleme davet etmiş, İngiltere'nin katılmaması üzerine, 19 Temmuz'da Türk çıkarma gemileri denize açılmış ve 20 Temmuz'da denizden çıkarma ve havadan indirmelerle Girne bölgesi kontrol altına alınmıştır**.

13 Şubat 1975 tarihinde, **KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ** kurulmuş, Aynı yıl içerisinde bir de nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir.

Denktaş-Makarios (1977) ve Denktaş-Klerides (1979) ile Doruk Anlaşmaları imzalanmış. Bu anlaşmalarla, Kıbrıslı Rumlar ilk kez iki kesimli, iki toplumlu federal bir çözümü benimsemiştir.

15 Kasım 1983'te, KTFD Meclisi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) adında bağımsız bir devlet kurulduğunu dünyaya ilan etmiştir.

13 Mayıs 1984'te de BM Güvenlik Konseyi 550 sayılı kararı ile KKTC'nin ilanını ayrılıkçı bir hareket olarak tanımladı.

1984-1990 sürecinde KKTC'nin kurulmasından sonra toplumlararası görüşmeler yeniden başlamıştır.

BM Eski Genel Sek. **Kofi Atta Annan** tarafından önerilen **ANNAN PLANI ile Kıbrıs adasının İngiliz üsleri bölgesi haricinde kalan kısımlarının bağımsız ve federal nitelikte bir devlet olacak şekilde birleştirilmesi, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bakanlıkların en az üçte birinin Türklerden olması, Devlet başkanlığı ve başbakanlık makamlarının on ayda bir Türkler ve Rumlar arasında değişmesi önerilmiştir.**

Harita-12 Kıbrıs'ta Tarafların Son Durumu

24 Nisan 2004'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetiminde yapılan referandumlar ile oylamaya sunulan plan, Türk tarafından %65 kabul gördüğü halde Rum oylarının %76 ret şeklinde olduğundan dolayı hayata geçirilememiştir

Kesintilerle devam eden görüşmelerden tarafların ortak kabul ettiği bir anlaşmaya varılamamasından dolayı Kıbrıs Türkiye ile Yunanistan arasında bir sorun olarak devam etmektedir.

e. İSLAM COĞRAFYASINA DÖNÜK TEHDİTLERİN İNCELENMESİYLE ULAŞILAN SONUÇ

1) İSLAM DÜNYASININ İÇİNDE BULUNDUĞU DURUM

a) Bugün topraklarına en çok müdahale edilen,
b) Birleşmiş Milletleri en fazla meşgul eden,
c) Topraklarında terör ve anarşinin eksik olmadığı,
d) Kaynakları yabancı güçler tarafından yönetilen,
e) İnsan hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği,
f) Gelir dağılımının bozuk olduğu,
g) Siyasi, sosyal ve ekonomik istikrarsızlıkların hâkim olduğu,
h) İç meselelerini çözmek için dış güç merkezlerinin yardım ve desteğini talep eden ve muhtaç olan ülkeler konumunda bulunmaktadır.

2) TEHDİDİN DEĞERLENDİRİLMESİ;

ABD VE MÜTTEFİKLERİ;

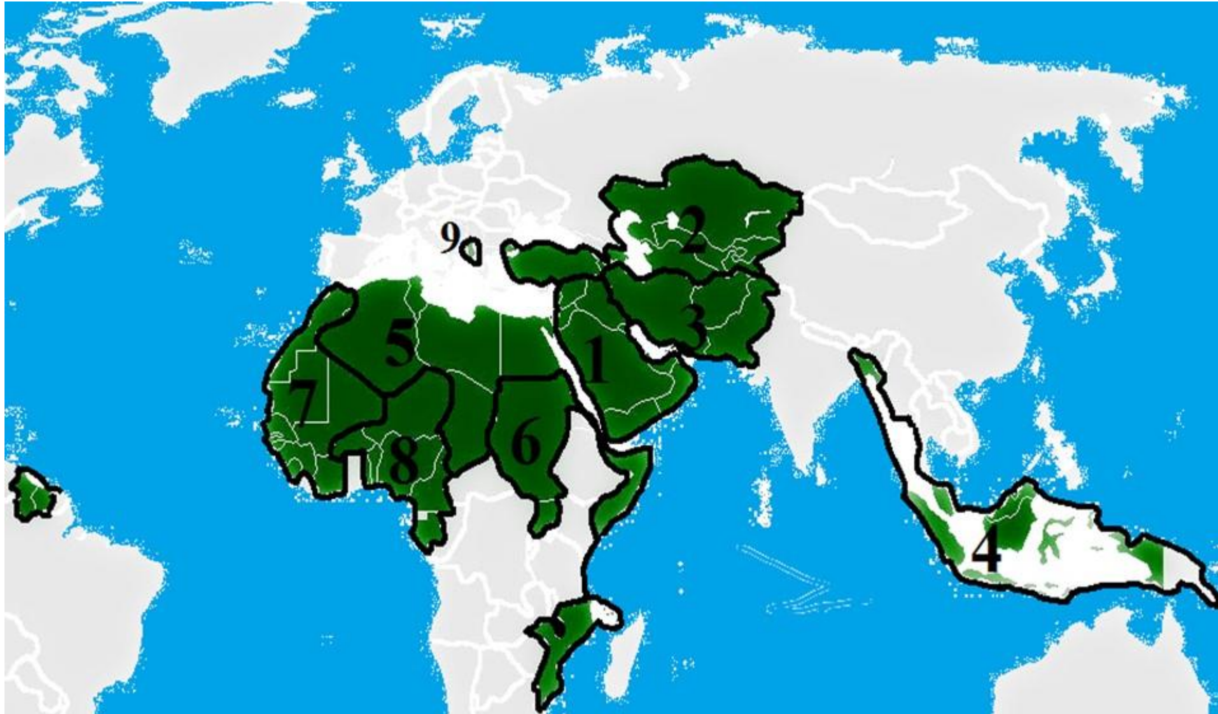
a) Sağladıkları hâkimiyeti devam ettirmek,
b) Enerji Kaynaklarının, enerji ulaşım hatlarının, kara, deniz ve hava ulaşım güzergâhları ve merkezlerinin etkili bir şekilde kontrolünü devam ettirmek,
c) Mevcut askeri üs ve tesislerinin emniyetle devamını sağlamak,

d) Sanayi üretimleri için Pazar potansiyelinden azami ölçüde yararlanmak,
e) Yüksek savunma harcamalarını finanse etmek,
f) Egemenlik bölgelerindeki ülkelerin yönetimlerinin kendi kontrolleri dışına çıkmalarını engellemek maksatlarıyla,

I. **İslâm Ülkelerinin etnik ve mezhepsel farklılıklarını olabildiğince tahrik ederek, bölünmelerini ve farklılıkların ihtilaf haline dönüşmesini sağlayacak şekilde,**
II. **Ekonomik, teknolojik, siyasi, askeri, iletişim ve bilişim gücünü kullanarak,**
III. **İslâm ülkelerinin kendilerinden olan unsurlarını azami ölçüde ve kışkırtıcı şekilde destekleyerek çatışmalarını sağlamak, çatışma ortamının oluşması için kışkırtmalar düzenlemek suretiyle,**
IV. **İslâm dünyasına karşı ilan edilmemiş, GİZLİ, SİNSİ, KİRLİ VE ASİMETRİK YÖNTEMLERİN UYGULANDIĞI BİR SAVAŞ UYGULAMAKTADIR.**
V. **BUNA İLAN EDİLMEMİŞ KİRLİ ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI** diyebiliriz.

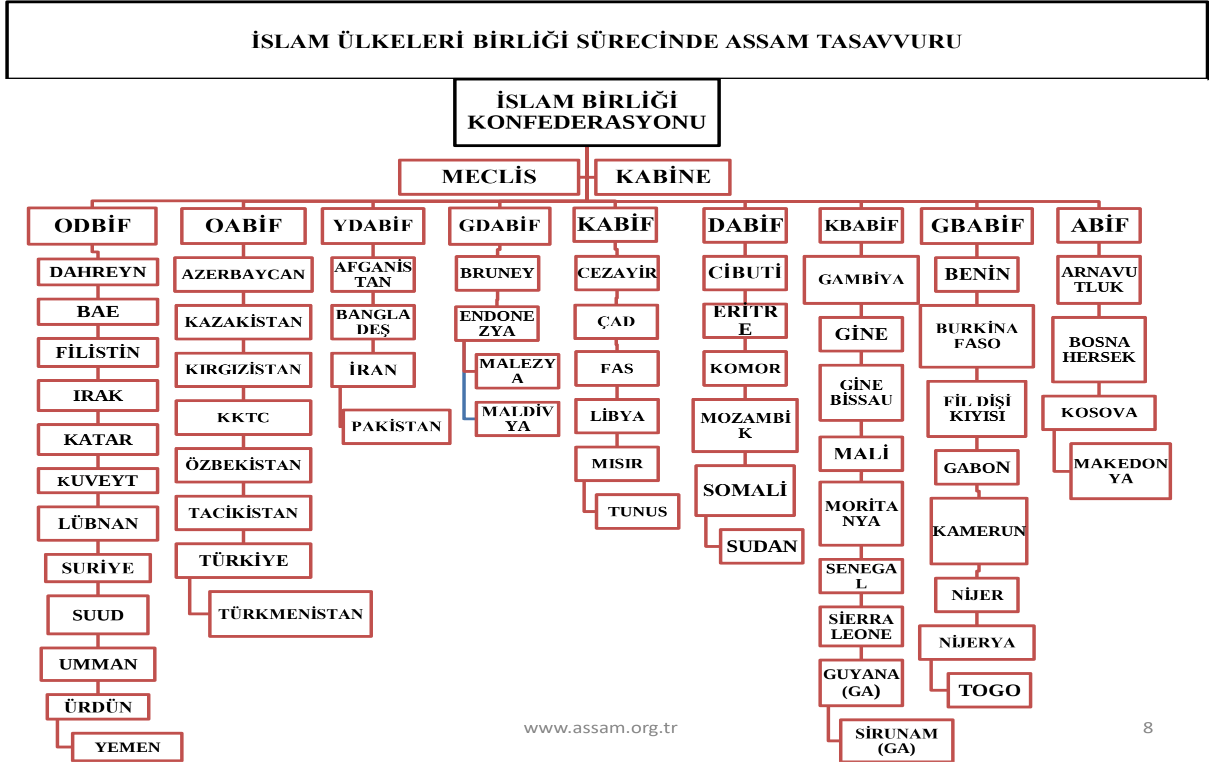
4. İSLAM ÜLKELERİ BİRLİĞİNİN TEŞKİL USUL VE ESASLARI (Harita-13), (Şekil-1)

ASSAM, ASRİKA mihverindeki 61 İslam Ülkesinin *(28'i Asya, 27'si Afrika, 4'ü Avrupa, 2'i Güney Amerika)* **milli sınırları ve yapısı değişmeden**, etnik ve coğrafi yakınlıklarına göre **DOKUZ BÖLGESEL FEDERASYON** ve bu bölgesel İslâm Federasyonlarının oluşturduğu **KONFEDERAL bir yapı ile** bir irade altında toplanarak **İSLÂM BİRLİĞİNİN oluşturulmasını** mümkün görmektedir.

Harita-13 ASRİKA İslam Ülkeleri Konfederasyonuna Bağlı Bölgesel Federal Devletler

Şekil-1 İslâm Ülkeleri Birliğinde ASSAM Tasavvuru

1.ODBİF	ORTA DOĞU BÖLGESEL İSLÂM DEVL. FEDR.	6.DABİF	DOĞU AFRİKA BÖLGESEL İSLAM DEVLETLERİ FEDR.
2.OABİF	ORTA ASYA BLG. İSLÂM DEVLETLERİ FEDR.	7.KBABİF	KUZEY BATI AFRİKA BLG. İSLÂM DEVL. FEDR.
3.YDABİF	YAKIN DOĞU ASYA BLG İSLÂM DEVL.FEDR.	8.GBABİF	GÜNEY BATI AFRİKA BLG. İSLÂM DEVL. FEDR.
4.GDABİF	GÜNEY DOĞU ASYA BLG. İSLÂM DEVL. FEDR.	9.ABİF	AVRUPA BÖLGESEL İSLAM DEVL. FEDERASYONU
5.KABİF	KUZEY AFRİKA BÖLG. İSLÂM DEVLETLERİ FEDR.		

İslâm Birliğinin Teşekkül edebilmesi için;

a. **İslâm Akidesi,** teşekkül edecek merkezi iradenin temel esası olmalıdır.

b. İslâm Birliğinin tesisi için hizmet vermek üzere, İslâm birliğinin kurulmasına istekli ülkelerin bakanlar kurullarında **“İslâm Birliği Bakanlıkları”**nın ihdasının zaruri olduğu kabul edilmelidir.

c. İslâm Birliğinin ilk adımının **“İslam Ülkeleri Temsilciler Meclisi**”nin teşekkülü olmasının zaruretine inanılmalıdır.

d. Federal yapıya kavuşturulması tasavvur edilen **dokuz coğrafi bölgenin her birinden birer DEVLETİN** ortak iradesi ile **“ASRİKA İSLÂM DEVLETLERİ BİRLİĞİ”** teşekkül ettirilebilmelidir.

e. İslâm Birliğine katılma talebinde bulunacak yeni devletlerin kabulüne, **İslâm Ülkeleri Temsilciler Meclisinin salt çoğunluğu ile** karar verilmelidir.

f. Müslüman Devletler, **“İslâm Ülkeleri Birliği”**ne katılmaları için **temsilciler meclislerinin 2/3 çoğunlukla veya yapılacak referandumlarda salt çoğunlukla karar verebilmelidir.**

g. **Kurulacak İslâm Birliğinin**; Adı, Yönetim Şekli, Birlik Başkanının Statüsü ve Seçim Şekli, Resmi Dili, Bayrağı, Başkenti; Yasama, Yürütme ve Yargı Yetkisi; Birliğin Yasama, Yürütme ve Yargı Organlarının Teşkili; Temsilciler Meclisi Üyelerinin Seçim Usul ve Esasları, Bütçesi ve Üye Devletler tarafından karşılanma usul ve esasları; Bölgesel Yapıların Oluşumu, Yetki ve Sorumlulukları, Üye Devletlerin Yetki ve Sorumlulukları ile ilgili hususların, Üye Devletlerle uyumlu olarak **“İslâm Ülkeleri Temsilciler Meclisi**”nin kararları ile uygulamaya konulmalıdır.

h. **İSLÂM ÜLKELERİ BİRLİĞİNİN MERKEZDEN YÜRÜTÜLECEK FAALİYET ALANLARI** (Şekil-2)

ASSAM, ASRİKA mihverindeki 61 İslam Ülkesinin (28'i Asya, 27 Afrika, 4'ü Avrupa, 2'i Güney Amerika) **milli sınırları ve yapısı değişmeden**, etnik ve coğrafi yakınlıklarına göre **DOKUZ BÖLGESEL FEDERASYON** ve bu bölgesel İslâm Federasyonlarının oluşturduğu **KONFEDERAL bir yapı ile** bir irade altında toplanarak **İSLÂM BİRLİĞİNİN oluşturulmasını** mümkün görmektedir.

Şekil-2 Konfederasyon, Federasyon ve Milli Devletlerin Faaliyet Alanları

ASSAM;

1) **ASRİKA İslam Devletleri Konfederasyonu beş ana faaliyet alanından,** *(Adalet, Savunma, Savunma Sanayi, İçişleri, Dışişleri)*
2) **Bölgesel İslam Devletleri Federasyonları altı faaliyet alanından**, *(Gümrük ve Ticaret, Ulaştırma ve Denizcilik, Ekonomi, Bilim, Sanayi ve Teknoloji, Kalkınma, Kültür ve Turizm)*
3) **Milli devletler de on faaliyet alanından** *(Eğitim, Maliye, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Sağlık, Tarım ve Hayvancılık, Gençlik ve Spor, Orman ve Su İşleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sosyal Politikalar, Çevre Şehircilik)*

Sorumlu olacak şekilde bir İslâm Birliğinin kurulabileceğini tasavvur etmektedir

5. İSLÂM İKTİSADI VE İSLÂM ÜLKELERİ EKONOMİK İŞ BİRLİĞİ USUL VE ESASLARI

İslâm Ülkelerinin dünya standartlarının üzerinde refah düzeyine ulaşabilmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmeleri için; Çağın teknolojisini kullanan, Üretimi teşvik eden, mal ve hizmet mübadelesine dayalı, faizsiz, emeği-sermayeyi-tüketiciyi koruyan, adil gelir dağılımı sağlayan, küresel güçlerin hileli yönlendirmelerinden etkilenmeyen, özerk para dolaşım sistemine sahip olan, İslâm

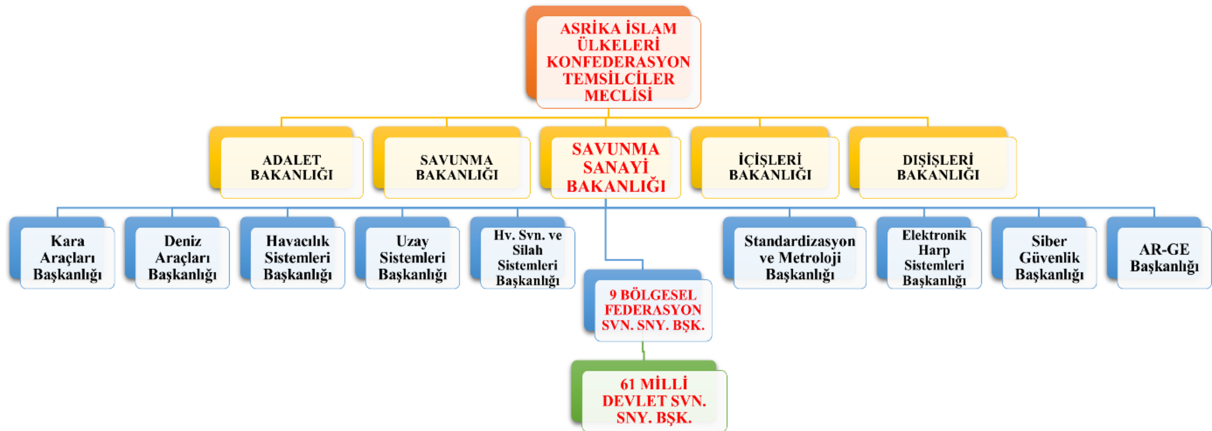
Birliği yolunda ikinci adım olarak, İslâmi bir ekonomik sistemin kurulması için, ASSAM;

a. İslam ülkeleri arasında **gümrük birliğinin** tesisini,
b. İslam ülkeleri arasında **ortak pazarın** kurulmasını,
c. İslam ülkeleri arasında **para birliğinin** kabul edilmesini,
d. Birlik üyeleri arasında **ticaret bölgelerinin** kurulmasını,
e. **Zekât müessesinin** devletlerin kontrolünde kurumsal bir hüviyet kazanması ve bunun **ortak bir fon** halinde toplanarak değerlendirilmesini,
f. Birliğe bağlı **Ticaret Odasının**, **Ticaret mahkemelerinin**, **Vakıfların** kurulması, **İslami elektronik para biriminin (ASRİKA Dinarı)** oluşturulmasını,
g. Birliğin hedefleri doğrultusunda, her İslam ülkesinin devlet bütçesinde **ortak pazar ve ortak üretim ve ARGE teşvik fonu** oluşturulmasını,
h. İslam **ülkelerinin maden, enerji, tarım, ulaşım ve telekomünikasyon ile gıda sektörlerinde İslam ülkeleri arasında kooperatiflerin-el birliği sistemlerinin kurulması** ve **İslami bankacılık** sloganı ile faaliyet gösteren finans kuruluşlarının bilgilendirilmesi ve desteklenmesini,
i. İslami kurallara göre faaliyet gösteren **ortak bir finans** kurumunun ve SWIFT sisteminin kurulmasını,
j. İslâm Ülkeleri arasında **"Barter Ticareti, Katılım Bankacılığı, El Birliği Sistemi ve Vakıfların" yaygınlaştırılması** ve geliştirilmesini,
k. Ekonomik ve Ticari iş birliğinin arttırılması ve ticaretin serbestleştirilmesi, serbest piyasa kurumları arasında mali iş birliği, sektörler arası iş birliğinin ve doğrudan yatırımların giderek arttırılması ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik çabaların arttırılmasını,

gerekli görmektedir.

6. İSLAM ÜLKELERİ ORTAK SAVUNMA SANAYİ ÜRETİMİ TASAVVURU (Şekil-3)

Şekil-3 ASRİKA İslâm Ülkeleri Konfederasyonu Savunma sanayi Başkanlığı Teşkilatı

ASRİKA İslam Devletleri Konfederasyonu Kabinesinde, Savunma Sanayi Ürünlerinin ihtiyaçlarının tespiti, üretimi, depolanması, dağıtımı, bakım ve onarımı, yenileştirilmesi, modernizasyonu ve envanterden çıkarılması faaliyetlerini yürütmek üzere **Savunma Sanayi Bakanlığının beş bakanlıktan birisi olması** uygun bulunmaktadır.

ASRİKA İslâm Devletleri Konfederasyonu bünyesindeki **SAVUNMA SANAYİ BAKANLIĞINA** bağlı olarak, Dokuz **Bölgesel İslâm Ülkeleri Federasyonlarında "SAVUNMA SANAYİ BAŞKANLIKLARI", bu başkanlıklara bağlı olarak da her "Bölgesel İslâm Devletleri Federasyonuna" bağlı Milli Devletlerin bünyesinde de "SAVUNMA SANAYİ BAŞKANLIKLARI" Kurulmalıdır.**

ASRİKA İslâm Devletleri Konfederasyonu SAVUNMA SANAYİ BAKANLIĞINCA; Kara, Deniz, Hava, Hava Savunma, Uzay, Siber ve Elektronik Savunma Sanayi ürünlerinin üretimi ile ilgili ANA YÜKLENİCİLER "Bölgesel İslâm Devletleri Federasyonları"na tahsis edilmeli; ALT YÜKLENİCİLER de "Bölgesel İslâm Devletleri Federasyonları" tarafından kendilerine bağlı Milli Devletlere *(tahsis edilen Savunma Sanayi Ürünleri ile ilgili)* **taksim edilmelidir.**

Bölgesel Federasyonlar ve Milli Devletlerin savunma sanayi başkanlıkları, bünyelerindeki savunma sanayi üretim tesislerinin ve ağır sanayi üretim sistemlerinin envanterleri çıkarılmalıdır.

Savunma Sanayi Üretimi Ana ve Alt Yüklenicilerin Bölgelerinde, üretimini yaptığı Savunma Sanayi Üretimi ile ilgili AR-GE, STANDARDİZASYON, SERTİFİKASYON, AKREDİTASYON, KODİFİKASYON ve BAKIM ONARIM merkezleri teşkil edilmelidir.

ASRİKA Ortak Savunma Sanayi Üretim Destekleme Fonu, Ortak Uzay Teknoloji Merkezi ile bilimsel araştırma kapsamında Parçacık Hızlandırma Merkezi kurulmalı ve savunma sanayi üretiminde gerekli enerji ve ham madde kullanımında gümrük birliği bazında indirim kotaları uygulanmalıdır.

Savunma Sanayi Ana ve Alt yüklenici görevi verilen Bölgesel İslâm Federasyonlarına ve Milli Devletlere tahsis edilen Savunma Sanayi ürünleri ile ilgili Meslek Liseleri, Meslek Yüksek Okulları ve Üniversitelerde Ana Bilim Dalları ihdas edilmelidir.

Savunma Sanayi Ürün envanteri, İhtiyaçların tespiti, Depolama ve Dağıtımı ile Yenileştirme, Modernizasyon, HEK-MAL'e (Hurda – Enkaz- Köhne Malzemeye) ayırma, Geri Kazanım ve Dönüşüm Faaliyetleri Savunma Sanayi Bakanlığınca Merkezden yönetilmelidir.

7. ASRİKA İSLÂM DEVLETLERİ BİRLİĞİ SAVUNMA ORGANİZASYONU (Şekil-4)

ASSAM tasavvuruna göre **SAVUNMA**; Konfederasyon tarafından merkezden yürütülecek **beş faaliyet alanından birini** oluşturmaktadır.

SAVUNMA BAKANLIĞININ;

Konfederasyon Merkezinde bulunan Genel Kurmay Başkanı, Kara, Deniz, Hava, Hava Savunma ve Füze, Siber ve Elektronik Güvenlik Komutanlıkları ile Dokuz Bölgesel Federasyonun her birinin merkezinde konuşlanmış, Ordu Seviyesinde **"MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIKLARI"**ndan oluşması tasavvur edilmektedir.

Şekil-4 **ASRİKA** İslam Ülkeleri Konfederasyon Savunma Bakanlığı Teşkilatı

Taslak İslâm Ülkeleri Konfederasyon Anayasanın 117. Maddesinde yer aldığı şekli ile Konfederal Cumhuriyet Başkanı Başkanlığında, Konfederal Cumhuriyet Başkan yardımcıları, Bölgesel Federal Cumhuriyet Başkanları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz, Hava ve Müşterek Kuvvet Komutanlarının katıldığı, "KONFEDERAL CUMHURİYET GÜVENLİK KONSEYİNİN" oluşturulması tasavvur edilmektedir.

MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIKLARININ Harekât Kontrolüne Verilmiş ve Milli Devletlerin Merkezlerinde Konuşlandırılmış; (Şekil-5)

a. MUHARİP VE MUHAREBE DESTEK UNSURU OLARAK;

1) Kara Kuvvetlerinde **36 Kolordu** Komutanlığı,
2) Deniz Kuvvetlerinde: **Üç Donanma, Üç Filo ve Üç Boğaz Komutanlığı**,
3) Hava Kuvvetlerinde; **Dokuz adet Stratejik, Dokuz adet Taktik Hv. Kuvvet Komutanlıkları ile Dokuz adet Füze Komutanlığı,**
4) Hava Savunma Komutanlığında; **Dokuz adet Radar Üs Komutanlığı ile Dokuz adet Hava ve Füze Savunma Komutanlığı,**
5) Siber ve Elektronik Güvenlik Komutanlığında; Dokuz **adet Siber Güvenlik ve Dokuz adet Elektronik Harp Komutanlığı,**
6) Dokuz adet Özel Kuvvet Komutanlığı,

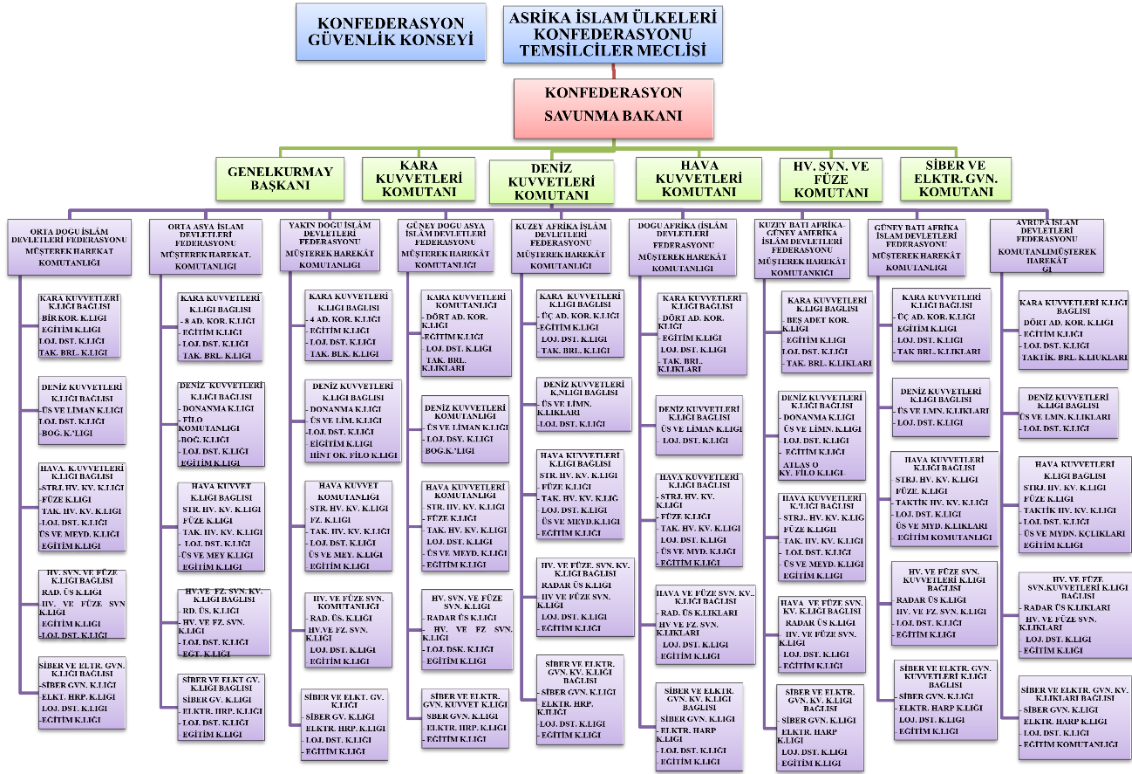
Kurulması tasavvur edilmektedir.

b. MUHAREBE HİZMET DESTEK UNSURU OLARAK DA;

1) Kara, Deniz, Hava, Hv. Ve Füze Savunma ve Siber ve Elektronik Kuvvet Komutanlıklarının her biri için **Dokuzar adet Lojistik Destek Komutanlığı**,
2) Deniz Kuvvetleri dışındakiler Kuvvet Komutanlıklarının her biri için **Dokuzar adet Eğitim Komutanlığı,** Deniz Kuvvetleri için de **Dörder adet Eğitim Komutanlığı**,
3) Deniz Kuvvetleri Komutanlığında **Dokuz adet Üs ve Liman Komutanlığı**, Hava Kuvvetleri komutanlığında **Dokuz Adet Üs ve Meydan komutanlığı**,

Kurulması tasavvur edilmektedir.

Şekil-5 ASRİKA İslâm Birliği Konfederasyonu Savunma Organizasyonu

c. **FEDERAL BÖLGELERDEKİ MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIĞINA BAĞLI KUVVET, KURUM VE BİRLİKLER (EK-A)**

Her Bölgesel Federasyon Coğrafyasındaki Muharip, Muharebe Destek, Muharebe Hizmet Destek Komutanlıkları ve bağlıları, **Bölgesel İslâm Federasyonları Müşterek Harekât Komutanlıklarının Harekât Kontrolüne Tahsis edilmelidir**.

8. ASRİKA KONFEDERASYONU DIŞ POLİTİKA ANALİZİ

a. ASRİKA KONFEDERASYONUNUN KURULUŞUNA KADAR GEÇECEK SAFHADA UYGULANMASI GEREKEN DIŞ POLİTİKA USUL VE ESASLARI

1) İSLÂM DÜNYASINCA ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER;

a) İslâm Dünyası Kendi Coğrafyasının, Ülkelerin üniter yapılarının içindeki etnik ve mezhepsel farlılığa sahip unsurlarının birbirleri ile savaştırıldığı, ilan edilmemiş, gizli, sinsi, kirli ve asimetrik 3. Dünya savaşının alanı haline getirildiğinin farkına varmalıdır.

b) Bu savaştan galip çıkmak için İslâm Ülkeleri;

1) Egemen güçlerin zafiyetini anlamalı ve hassasiyetlerinin arttırılmasını sağlayacak girişimleri yapmalıdırlar. [xxxi]

2) Hakkın adaletini sağlamalıdırlar.

3) İnsanların Temel hak ve özgürlüklerini garanti altına almalıdırlar,

4) **Eğitim görmüş nüfus yüzdesinin arttırılması için eğitim seferberliği uygulamalı, genç kuşakların kaynaşması için yüksek eğitim kurumlarındaki Müslüman ülkelerle ilgili öğrenci kontenjanlarını arttırmalı ve ümmet kardeşliği ilan etmelidirler.**
5) **Siyasi ve ekonomik istikrarı sağlamalı ve devam ettirmelidirler,**
6) **Müslüman Milletler ne sebeple olursa olsun, devletlerinin iktidarlarını devirmek için isyan etmemelidirler.**
7) **Ülkelerinde adaleti, kişi hak ve özgürlüklerini, siyasi ve ekonomik istikrarı temin ettikten sonra, İslâm Ülkelerinin bir irade altında toplanmalarını sağlayacak girişimleri başlatmalıdırlar.**
8) **Bunun için;**
   I. **Sivil Toplum Kuruluşları, Kanaat önderleri, Yüksek öğretim kurumları İslâm Birliğinin zaruretini, tesis edilmesinin usul ve esaslarını gündemlerinin ilk maddelerine almalıdırlar.**
   II. **İslâm Birliği fikri Müslüman milletlerde yerleştirilmelidir.**
   III. **Farklı mezheplere sahip İslâm Âlimleri toplantı ve istişarelerle çatışmayı ve ihtilafları giderecek çözüm yollarını bulmalıdırlar.**
   IV. **Ülke lider ve yöneticileri Birliğin sağlanma usul ve esaslarında inceleme, araştırma yaptırmalı, her seviyedeki temsilcilerin katıldığı İslâm Ülkeleri toplantılarının birinci gündem maddesinin İslâm Birliğinin tesisi konusu olmasını sağlamalıdırlar.**

2) İSLÂM BİRLİĞİ İHTİYACI VE BİRLİK İÇİN ASSAM TASAVVURU:

İslâm Ülkelerindeki İç Savaş ve kargaşanın Müslüman'ca Çözümünde ASSAM Tasavvuru: [xxxii]

İslâm Ülkeleri, içinde bulundukları kan, gözyaşı, çatışma ve zilletten güç birliği yaparak kurtulabilirler.

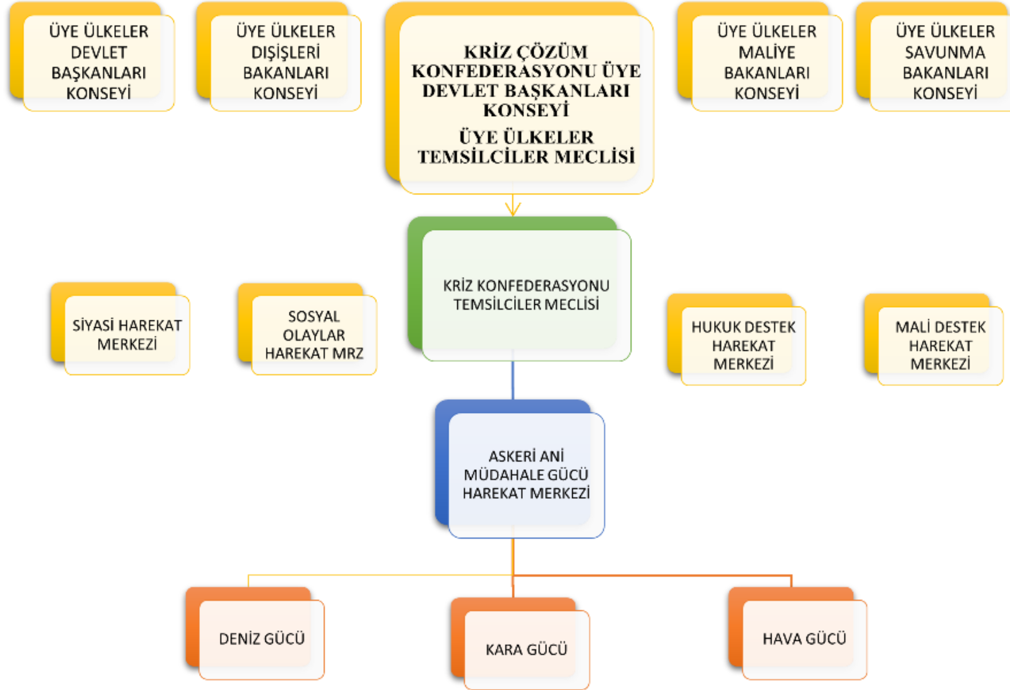
İslâm Ülkeleri, siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri krizlerin hüküm sürdüğü Müslüman ülkelere olan münferit ilgilerini birleştirip ortak hareket imkânlarını araştırmak için Küresel Güçlerin, Birleşmiş Milletlerin veya İslâm Ülkeleri dışındaki uluslararası kuruluşların girişimlerini beklememelidir.

İç Güvenlik, dış güvenlik, ekonomik, sosyal ve siyasi krizlerin hüküm sürdüğü İslâm Ülkelerinde istikrarın geri dönmesi için yardımcı olmak üzere, Birleşmiş Milletlerden ve malum güç odaklarından bağımsız çalışacak yeni bir organizasyona, İslâm Dünyasının acil ihtiyacı bulunmaktadır.

Kurallarına uymayı ve katkı sağlamayı taahhüt eden, İslâm Ülkesi olma özelliklerine sahip Devletlerin oluşturduğu, operasyonel imkân ve yetkilere sahip, İslâm İşbirliği Teşkilâtından (İİT) farklı bir güce ihtiyaç bulunmaktadır.

Keşmir, Afganistan, Suriye, Irak, Libya, Yemen, Somali, Sudan ve Filistin'de hüküm süren kargaşa, başkasını karıştırmadan İslâm Dünyası tarafından oluşturulacak bir organizasyon ile çözümlenebilir. Bu organizasyon İslâm Birliği için de çekirdek olabilir. Adı; "İSLÂM ÜLKELERİ KRİZ YÖNETİM KONFEDERASYONU" olabilir. (Şekil-6)

Şekil-6 İslam Ülkeleri Kriz Yönetim Konfederasyonu Teşkilatı

a) Aranan kıstaslara uyan gönüllü devletlerden oluşmalıdır.

b) Devletler bu organizasyona anlaşmalarla katılabilmeli ve bağlanmalıdır.

c) Üye ülkelerin temsilcilerinin oluşturduğu, daimî çalışan, amaca uygun kararların alınıp uygulanmasını sağlayacak bir temsilciler meclisi bulunmalıdır.

d) Temsilciler meclisi üye devletlerin iradeleri ile kuruluş gerekçesindeki amaçlara hizmet etmelidir.

e) Gerektiğinde kriz bölgelerindeki taraflar, müracaatları halinde temsilciler meclisinde oran dâhilinde temsil edilebilmelidir.

f) Temsilciler meclisine bağlı ve hesap veren, kriz merkezi oluşturulmalıdır.

g) Kriz merkezinin içinde, askeri, siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal operasyonları yönetebilecek harekât merkezleri bulunmalıdır.

h) Üye ülkeler gerekli mali desteği sağlamalıdır.

i) Kriz merkezinin kontrolünde hareket eden, üye devletlerin katkıları ile teşekkül edecek bir askeri güce de sahip bulunmalıdır.

j) Faaliyet merkezi; kriz bölgeleri ve üye ülkelerin teklifleri dikkate alınarak Temsilciler Meclisi tarafından belirlenmeli ve gerektiğinde değiştirilebilmelidir.

k) **Konfederasyonun krizlerin taraflarına yaklaşımı yapıcı, barışçı, hakkaniyetli, temel insan hak ve özgürlüklerine tam saygılı, birleştirici, sosyal dokuyu koruyucu, yardım edici ve gerektiğinde de zorlayıcı olmalıdır.**

İslâm Dünyası böyle bir Konfederasyona sahip olabilseydi, Mısır, Tunus, Libya, Yemen, Suriye, Sudan ve Afganistan Darbe ve Devrimleri olmadan, Irak ABD tarafından Afganistan Rusya ve ABD tarafından işgal edilip terör üssü haline getirilmeden, bu ülkeler iç çatışma alanı haline getirilip kargaşa ortamına girmeden ve yıkılıp harabeye çevrilmeden adil bir yönetim şekline döndürülebilirlerdi.

3) **İSLÂM ÜLKELERİ BİRLİĞİ SÜRECİNDE ASSAM TASAVVURU**; [[xxxiii]]

İslâm Ülkelerinin bir irade altıda toplanabilmeleri için;

ÖNCELİKLE;

Yetkisi, imkânları, gücü, yapısı anayasa, yasa ve tüzüklerle belirtilmiş, 61 İslâm Ülkesinin Ortak iradesinin temsil edildiği "İSLÂM ÜLKELERİ Temsilciler Meclisi"nin daimî olarak teşekkül ettirilerek "İSLÂM ÜLKELERİ Konfederasyonu"nun oluşturulması;

SONRA;

a) **İslâm Ülkeleri Konfederasyonunun, devletlerin asli görev alanları olan, adalet, güvenlik *(iç ve dış)* ve müşterek dış politika usul, esas ve prensiplerini belirleme çalışmaları sürdürülürken,**

b) **Etnik ve coğrafi bakımdan yakın İslam Devletlerinin ortak iradelerinin temsil** edildiği **"BÖLGESEL İSLÂM ÜLKELERİ TEMSİLCİLER MECLİSLERİ**" oluşturulmalı, ***(İslâm Ülkeleri 9 ayrı coğrafyada*** *gruplandırılabilir.* ***Orta Doğu*** *[12]* [[xxxiv]], ***Orta Asya*** *[8],* ***Yakın Doğu*** *[4],* ***Güney Doğu Asya*** *[4],* ***Kuzey Afrika*** *[6],* ***Doğu Afrika*** *[6], Kuzey* ***Batı Afrika*** *[9],* ***Güney Batı Afrika*** *[8],* ***Avrupa*** *[4] Müslüman Devletleri);*

MÜTEAKİBEN;

"Bölgesel İslâm Ülkeleri Konfederasyonları"nın merkezî yönetimleri güçlendirilerek Federasyonlara dönüşmesi ve her birinin "İslâm Ülkeleri Birliğine" Konfedere Birlik olarak bağlanmalı;

Nihai olarak da;

- Merkezî müşterek iradeleri "**İslâm Ülkeleri Konfederasyonu Temsilciler Meclisi**"nde, bölgesel oluşumların müşterek iradeleri de **"Bölgesel İslâm Ülkeleri Federasyon Temsilciler Meclisleri**"nde temsil edilmeli;
- Temsilciler meclislerine bağlı "**icra organları"** oluşturulmalı;
- Merkezi ve bölgesel icra organlarının kontrolünde **"Adalet Divanları"** ve Adalet **Divanlarının kararlarının uygulanmasını sağlayacak, "Ani Müdahale Kuvvetleri" kurulmalı;**
- **"Asayiş ve iç güvenliğin"** temini için teşkilâtlanılmalı;
- Dış güvenliğin sağlanması için "**savunma sanayi üretimi iş birliğinin"** oluşturulması ve "**savunma ittifakının"** organizasyonu yapılmalı;
- **"Ortak dış politikaların"** belirlenmesi ve uygulanması için teşkilâtlanılmalı;
- **"Ekonomik İşbirliği"** oluşturulmalı;
- İslâm Ülkeleri Konfederasyonu için ve Bölgesel İslâm Ülkeleri Federasyonları için **"İnsan Hakları"** ve **"Ceza Mahkemeleri**"nden oluşan bağımsız "**yargı sistemi"** oluşturulmalıdır.

4) **Bu Safhada Milli Devletler Ayrıca ASRİKA Konfederasyonunun Kurulması için Gerekli Şartları Oluşturacak aşağıdaki girişimlerde bulunmalıdırlar.**

a) İslam Ülkeleri arasında Ekonomik ve Ticari iş birliği arttırılmalı ve ticaret serbestleştirilmeli, serbest piyasa kurumları arasında mali iş birliği, sektörler arası işbirliği ve doğrudan yatırımlar giderek arttırılmalı ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik çabalar arttırılmalıdır.

b) İslâm Ülkeleri, Bağımsız ve egemen olmanın ön şartlarından birinin de savunma sanayinde bağımsızlığın olduğu bilinci ile İslâm Devletleri ile iş birliği yaparak ortak savunma sanayi üretimi imkânları araştırılmalıdır.

c) İslâm Ülkeleri, gerçek tehdidin birbirlerinden ziyade küresel güçlerden geldiğinin şuurunda olarak, komşu İslâm ülkeleri ile savunma iş birliği anlaşmaları yapmalıdırlar.

d) İslâm Ülkeleri, ülkelerindeki yabacı askeri üslerin, özel askeri şirketlerin ve askeri varlıklarının ülkelerinden ayrılması için mücadele etmelidirler.

e) İslâm Ülkeleri, iç ve dış etkenlerle kriz yaşayan İslâm Ülkelerinde uygulanmak üzere takip edecekleri dış politika esas ve prensiplerinde ittifak etmelidirler.

f) Halkı Müslüman olmayan ülkelerdeki Müslüman azınlığa karşı yapılan ayrımcılık, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesinin önüne geçebilmek için, her İslâm ülkesi imkânları ölçüsünde İslam'ı tanıtacak kültür merkezleri ihdas etmeli ve etkinliklerde bulunmalıdır. En uygun tebliğin örnek yaşam tarzı ile olacağı şuuru ile yabancı ülkelere gönderilecek vatandaşlarının titizlikle seçilmesi gerektiğine inanılmalıdır.

b. ASRİKA KONFEDARSYONUNUN TEŞEKKÜLÜNDEN SONRAKİ SAFHADA UYGULANMASI GEREKEN DIŞ POLİTİKA USUL VE ESASLARIASRİKA

1) **Konfederasyonu Dış İşleri Bakanlığının Teşkilatı**: (Şekil-7)

Konfederasyon Dışişleri Bakanlığı;

- **Merkez Teşkilatı** Başkanlığı
- Yurtdışı Temsilcilikler Başkanlığı
- **Yurtiçi Temsilcilikler** Başkanlığı
- İdari İşler Başkanlığı
- Strateji Başkanlığı
- Yüksek İslam Şûrası

Birimlerinden oluşmalıdır.

a) Konfederasyon Dışişleri Bakanlığı, kıtalardaki devletler ve küresel güce sahip devletlerdeki diplomatik misyonlarının faaliyetlerini merkezden takip ve koordine edebilmesi için, her kıta ve küresel güç için MERKEZ TEŞKİLÂTINDA yetkili birimler oluşturmalıdır.

I. Bakanlık Merkez Teşkilatının COĞRAFİ KITALAR ile ilgili Birimleri;

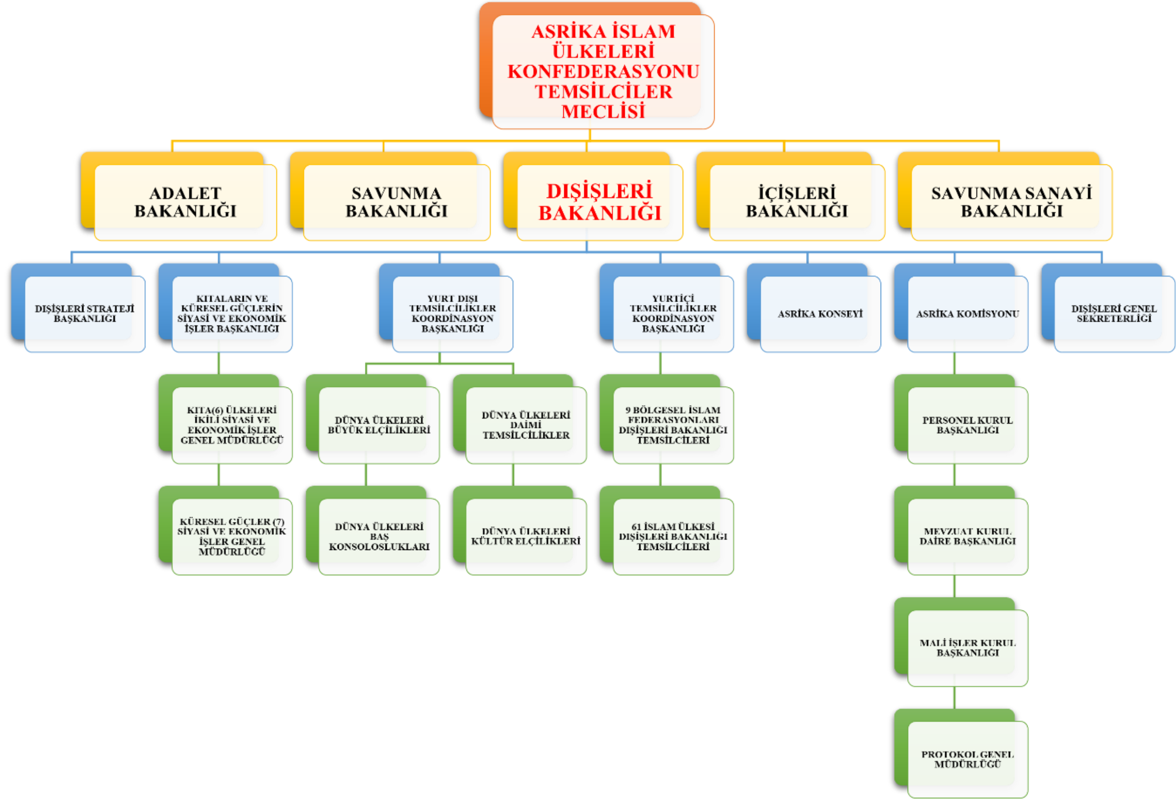
i. ASYA Ülkeleri çoklu siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel işler Genel Müdürlüğü

ii. AFRİKA Ülkeleri çoklu siyasi ve ekonomik ve sosyo-kültürel işler Genel Müdürlüğü

iii. AVRUPA Ülkeleri çoklu siyasi ve ekonomik işler Genel Müdürlüğü

iv. **KUZEY AMERİKA Ülkeleri i çoklu siyasi ve ekonomik işler Genel Müdürlüğü**
v. **GÜNEY AMERİKA Ülkeleri çoklu siyasi ve ekonomik işler Genel Müdürlüğü**
vi. **AVUSTRALYA Ülkeleri çoklu siyasi ve ekonomik işler Genel Müdürlüğü**

Şekil-7 **ASRİKA** İslam Ülkeleri Konfederasyonu Dışişleri Bakanlığı Teşkilât Şeması

II. **Bakanlık Merkez Teşkilatının Küresel Güçler ile ilgili Birimleri;**
i. **ABD ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü**
ii. **Almanya ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü**
iii. **Çin ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü**
iv. **Fransa ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü**
v. **İngiltere ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü**
vi. **Rusya ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü**
vii. **Hindistan ikili siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler Genel Müdürlüğü,**

Şeklinde organize edilmesi uygun bulunmaktadır.

b) Konfederasyon Dışişleri Bakanlığı YURT DIŞI Temsilcilikleri;
Mütekabiliyet esasına göre Konfederasyona üye ülkelerin dışındaki Dünya Ülkeleri nezdinde, ASRİKA Konfederasyonu Büyük Elçilikler, Baş Konsolosluklar, Daimî Temsilcilikler ve Kültür Merkezleri ile temsil edilmelidir.

c) Konfederasyon Dışişleri Bakanlığı YURTİÇİ Temsilcilikleri;

Yabancı ülkelerin Konfederasyon bünyesine Bölgesel Federasyonlar ve Milli Devletler nezdinde görevlendirecekleri temsilcileri ile iletişim ve koordinasyonun yapılmasını sağlayacak şekilde, Dış İşleri Bakanlığı Bölgesel Federasyon Merkezlerinde ve öncelik Konfederasyon dış sınırlarındaki Milli Devletlerin merkezlerinde Bakanlık Temsilcilikleri ihdas etmelidir.

Konfederasyon Dışişleri Bakanlığı Yabancı Devletlerin diplomatik misyonları da dikkate alınarak asgari aşağıdaki merkezlerde uygun temsilcilik birimleri oluşturmalıdır.

1. **Orta Doğu Bölgesel İslam Devletleri Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi**
2. **Orta Asya " " " " " " " "**
3. **Yakın Doğu " " " " " " " "**
4. **Güney Doğu Asya " " " " " " "**
5. **Kuzey Afrika " " " " " " " "**
6. **Doğu Afrika " " " " " " " "**
7. **Kuzey Batı Afrika " " " " " " "**
8. **Güney Batı Afrika " " " " " " "**
9. **Avrupa " " " " " " "**
10. **61 milli İslam devletleri için de dışişleri bakanlığının temsilcilikleri olmalıdır.**

2) İslam Ülkeleri, Birinci Dünya Savaşı sonrası maruz kaldığı Asimetrik ve vekâlet savaşları neticesinde dini itikat ve yaşayışlarında tahrifata maruz kalmışlardır. Bu olumsuzluğun giderilebilmesi adına ASRİKA Konfederasyonu Dışişleri Bakanlığı bünyesinde İslam anlayışının anlatılması ve yerleştirilmesi için yüksek İlim Şurası kurulmalı, bu şura ASRİKA İlmi Etütler Meclisi bünyesinde olmalı ve Federasyonlardan gönderilecek eşit sayıdaki temsilcilerden teşkil edilmelidir. Meclisin teşkilat ve yapısı ASRİKA Temsilciler Meclisince belirlenmelidir.

3) Temel Hak ve Özgürlüklerle İlgili esas ve prensipler;

Allah katında bütün insanlar eşittir ve hangi coğrafyada doğarsa doğsun temel insani hakları bakımından eşittirler. Bu yüzden İslam Dini ortaya çıktığı günden bu yana her türlü ayrımcılıkla mücadele etmiştir. Temel hak ve özgürlükler noktasında insanlar dil, din, ırk ve cinsiyet farkı gözetilmeksizin eşitlik ile muameleyi hak etmekle beraber bu hak ve özgürlüklerin, bütün ASRİKA Konfederasyonu Coğrafyasında adalet ile uygulanması temel prensip olarak kabul edilmelidir.

4) Hz. Peygamber (a.s.) Veda haccında tüm insanlığa hitaben ortaya koyduğu prensipler ile temel hak ve özgürlükler konusunda oldukça önemli mesajlar vermiştir;

- **"*Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız. Arab'ın Arap olmayana üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak TAKVA iledir.***
- ***Canlarınız, mallarınız, namuslarınız mukaddestir ve her türlü tecavüzden korunmuştur. Kimin yanında bir emaneti varsa mutlaka onu sahibine versin.***
- ***Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.***
- ***Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat borcun aslını vermek gerekir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız.***

- ***Cahiliye devrinde güdülen kan davaları tamamen kaldırılmıştır.***
- ***Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz başkasına helal değildir.***
- ***Nefsinize zulmetmeyiniz. Nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır.*"**

Sadece ASRİKA Konfederasyon Devletler Birliği için değil tüm dünya mazlumlarının haklarının korunması için Mekke döneminde kurulmuş olan Hulful Fudul (Erdemliler Yemini) misali bir oluşum kurulmalıdır.

5) **ASRİKA Konfederasyon Devletler Birliği komşu ülkeler ve uluslarla İslami hükümlerin gerektirdiği bir yaklaşımla ilişkiler kurmalı, yakın ve uzak komşu devletler ile barış ve huzuru temin edici diplomatik ilişkileri tesis etmeli, bu ilişkilerinde din, dil, ırk, cinsiyet ve nesep ayrımı gözetmeksizin irtibatlar tesis etmelidir.**
6) **Küresel Devletler ve Dünya Devleri ile İlişkiler;**
Dünya üzerinde son teknolojik gelişmeler ve iletişim ağının artması ve dünyamızın küçük global bir köy konumuna gelmesi küreselleşme sürecini ön plana çıkarmış ve dünya üzerinde devletler ve uluslar arasındaki ilişki ağını iç içe geçen bir ilişkiler ağına dönüştürmüştür. Böylesi bir durumda küresel etkiye sahip devletler güçleri ile ön plana çıkmış ve gelişmekte olan ülkelere etki etmeye başlamışlardır. Bu maksatla ASRİKA Konfederasyonu Devletler Birliği Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan "ASRİKA Uluslararası İlişkiler Koordinasyon Başkanlığı küresel güçlerle olan diplomatik süreci koordine etmekten sorumludur.
7) **ASRİKA Konfederasyonu Coğrafyasındaki yabancı Devletlere ait Kara, Deniz ve Hava Üslerinin, tesis ve kullanılma anlaşmalarına son verilmelidir.**
8) **Ülkelerin askeri güçlerinin; barış zamanında kendi sınırları içinde konuşlandırılması, kara, deniz ve hava sahalarının savunulmasında kullanılması hususunun uluslararası anlaşmalarla uygulanabilir hale getirilmesi sağlanmalıdır.**
9) **İç Denizlerden İstifade;**
ASRİKA Konfederasyonu sınırları içerisinde kalan deniz alanları ile bu denizleri açık denizlere bağlayan boğaz ve kanalların kullanım hak ve menfaat temini konusunda izlenecek yol haritası Dışişleri Bakanlığı altında oluşturulacak "ASRİKA Konseyi" tarafından hazırlanacak olan "ASRİKA Deniz Hukuku Anlaşmasına" göre hakkaniyet ölçüsünde istifadeye sunulmalıdır.
10) **Okyanuslardan İstifade;**
ASRİKA Konfederasyonunun sınırı olan Okyanusların Deniz yetki Alanları (*Karasuları, Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge*) **kıyıdaş ve karşı kıyı ülkeleri emsal alınarak kullanım hak ve menfaatleri yine "ASRİKA Konseyi" tarafından hazırlanacak "ASRİKA Deniz Hukuku Anlaşmasına" göre belirlenir.**
11) **ASRİKA Konfederasyonu Hava sahasının yüksekliği ve FIR hattı ile üzerinden geçen yabancı uyduların kontrolü hususunda ASRİKA Konseyi tarafından hazırlanacak "ASRİKA Hava ve Uzay Hukuku" hükümlerine göre yapılması sağlanmalıdır.**
12) **ASRİKA Konfederasyonu Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulacak alt kurullar marifeti ile uluslararası ilişkilerde tarihsel ve kültürel ortaklıklarımıza ait dinamikleri harekete geçirerek bölgesel ve küresel ölçekte ekonomik ve ticari ilişkileri güçlendirilmelidir.**
13) **Batı uyumlu-savunmacı stratejik kültürün yerine İslam'ın ve İslami değerlerin gerektirdiği bölgesel ve küresel yaklaşımlar tercih edilmelidir. Bu bağlamda "muasır medeniyetler seviyesi" olarak AB-ABD dış politikasına ve 19. yüzyıl**

insanlığı yok sayan modernleşme anlayışına dayanan "batı yanlısı" dış politika terk edilmeli, güvenlik endişesi ve rejimi koruma kaygıları ile sırt dönülen Ortadoğu başta olmak üzere Kafkasya, Orta Asya ve Afrika bölgelerine dönük çok boyutlu/çok kulvarlı yeni bir dış politika anlayışı benimsenmelidir.

14) **Komşularından ve medeniyet coğrafyasında yer alan İslam Ülkelerini bir tehdit olarak görmeyen bir dış politika geliştirilmeli ve sadece Dünya Müslümanlarına değil tüm insanlığa barış ve adaleti tesis edici bir dış politika benimsenmelidir.**
15) **Küreselleşme süreci ile ortaya çıkan teknolojik gelişmeler uluslar ve devletlerarası etkileşimi hızlandırdığından küresel ekonomik krizler ve bölgesel çatışmalar uluslararası siyasetin gündemini oluşturmaktadır. Bu nedenle İslam Ülkeleri siyasal ve diplomatik alanda iş birliklerini geliştirmeli ve ötekileştirmeden kucaklayıcı bir ilişki kurmalıdırlar.**
16) **Bölgesel ve küresel güç olma yolunda aktif bir dış politika benimseyen Türkiye'nin ortaya koyduğu "pro-aktif" dış politika anlayışı ASRİKA Konfederasyonu tarafından benimsenmeli; komşu ülkeler başta olmak üzere medeniyet coğrafyasında, bölgesel ve küresel alanda ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirilerek, tarihsel süreçten gelen birliktelik gereği kendi kültürel ve ahlaki anlayışımıza uygun siyasi ilişkiler geliştirmelidir.**
17) **Ortadoğu'nun muhtemel çatışma ve sorun alanı olarak görülmesi anlayışı terk edilmeli bölgemizdeki sorunlar "tarihsel ve kültürel bağların" varlığı doğrultusunda değerlendirilmeli ve inisiyatif alınmaya başlanmalıdır. Bu anlayış ile başta Filistin sorunu olmak üzere İsrail-Lübnan, İsrail-Suriye, Irak, Afganistan, Doğu Türkistan, Keşmir, Myanmar ve Afrika'nın tüm sorunlu bölgeleri gibi diğer sorunlu bölgelerin taraflarını bir araya getirici ve uzlaştırıcı bir diplomasi geliştirilmelidir.**

9. MÜTEAKİP ASSAM KONGRELERİ

İslam Dünyasının önüne, "ASRİKA İslam Devletleri Birliği" ile ilgili uygun bir MEVZUAT MODELİ koymak üzere, müteakip yıllarda:

a. Ortak Asayiş ve İç Güvenlik,

b. Müşterek Adalet Sistemi,

ANA TEMALI, Uluslararası **ASSAM KONGRELERİNİN** planlanıp uygulanmasında kararlı olduğumuzu **DEKLARE ederiz.**

[xii] http://www.pigm.gov.tr/dunya_ham_petrol_ve_dogalgaz_rezervleri.php
[xiii] Büyük Oyunu Anlamak Yves Lacoste, s. 31, 47.
[xiv] Büyük Oyunu Anlamak Yves Lacoste, s. 48.
[xv] https://www.stratejikortak.com/2021/12/dogu-akdeniz-denkleminde-kuresel-bir-guc-cin-halk-cumhuriyeti.html
[xvi] https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iran-ile-irak-arasindaki-kanli-ve-galipsiz-savas-39uncu-yilinda-/1590515

[xviii] ***ABD ASKERİNİ ÇEKTİ, ÖZEL GÜVENLİKÇİLERİ BIRAKTI:*** *(Çağıl M. Kasapoğlu Arşivinden)*

ABD ordusu, 2003'te Saddam Hüseyin'in daha sonra hiç bulunamayan kitle imha silahlarını bahane ederek işgal ettiği Irak'tan hafta içinde 'savaş' bayrağını indirerek resmen çekildi. Ancak ABD'nin çekilmesinin ardından Irak'ın kime teslim edildiği yeni tartışma konusu odu. Irak'taki 170 bin ABD askerinden geriye kalan 4 bin asker de ay sonuna kadar ülkeyi terk edecek. Ama yine de kendi sokaklarında yürürken kimliklerini, üzerinde ABD bayrağı dikili kamuflaj giyen askerlere göstermek zorunda kalan Iraklılar için durum 9 yıldır olduğundan pek de farklı olmayacak. Irak'taki 2 bin 700 özel güvenlik şirketi görevlisinin sayısı ocaktan itibaren iki katına yani 5 bin 500'e çıkarılacak. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın özel lisansı ile çalışan bu birliklerin görevi, yalnızca ABD diplomatik yetkilileri ile ticari şirketleri korumak değil; aynı zamanda Irak ordusunu, güvenlik güçlerini de eğitmek olacak.

Irak sıcak bakıyor

Kirli geçmişlerine rağmen Bağdat, bu şirketlere kapısını kapatmıyor. Başbakan Nuri el Maliki'nin danışmanları, ordunun eğitimi için 'askeri geçmişi olan 3 bin özel timin' Irak'ta görev almalarına yeşil ışık yakmıştı. Maliki, hafta içinde Washington'a yaptığı ziyarette de daha fazla ABD şirketinin yatırıma gelmesi yönündeki temennilerini bizzat ABD Başkanı Barack Obama'ya iletti. Bu da, bu şirketleri koruyacak yeni özel güvenlik güçleri anlamına geliyor.

Irak için şimdiden sıradalar

ABD Dışişleri Bakanlığı lisansı ile Irak'ta büyük kazanç hedefleyen çok sayıda özel güvenlik şirketi şimdiden kolları sıvadı. Ülkedeki 17 bin Amerikalı sivilin korunması için ABD Dışişleri Bakanlığı 11 milyar dolarlık güvenlik ihalesi açtı. 2010 yılı ekiminde bakanlığın açtığı Dünya Çapında Güvenlik Hizmetleri (Worldwide Protective Services) ihalesine giren 8 şirketin 3'ü Irak'ta göreve başladı. Bakanlıkla uzun süredir çalışan DynCorp ve Triple Canopy'nin dışında, güvenlik ihalesini kazanan diğer şirketler, EOD Technology, SOC Incorporated, Aegis Defense Services, Global Strategies Group, Torres International Services ve International Development Solutions.

Söz konusu 8 şirket Irak'ta hayati önemi bulunan ABD merkezlerinin güvenliğinden 5 yıl boyunca sorumlu olacak. Blackwater'ın 2009'da Irak'tan ayrılmasıyla yerine geçen Triple Canopy, Amerikalı diplomatları korumak için 1,53 milyar dolar alırken İngiliz Global Strategies Group şirketi ise Basra'daki ABD Konsolosluğu'nu korumak için 401 milyon dolarlık anlaşma yaptı. ABD'nin Bağdat Büyükelçiliği'nin güvenliği ise 974 milyon dolara SOC Incorporated'a teslim edildi.

Paralı askerler, diplomatların zırhlı araçlarla ve helikopterlerle ulaşımından sorumlu olacak. ABD Dışişleri Bakanlığı, petrol zengini Musul, Kerkük ve Erbil için de güvenliği teslim almaya niyetli şirketlerle masaya oturacak.

[xix]https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abdnin-afganistanin-ardindan-irak-tan-da-cekilmesi-ikbyye-nasil-yansir/2344356
[xx] https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56377932
[xxi] https://www.trthaber.com/haber/dunya/kaddafi-sonrasi-libya-450437.html
[xxii]https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bae-destekli-ayrilikcilarin-guney-yemen-hayali/2134723; https://www.aa.com.tr/tr/dunya/devrimden-ic-savasa-yemende- yasananlar/1075207
[xxiii] https://www.adnantanriverdi.com/index.php/maneviyat-yuklu-kudus-u-serif-ziyareti.html
[xxiv] https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44128837
[xxv] https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/15183

[xxvi] https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/-afganistan-isgali-olumcul-hatanin-38-yil-donumu/1016149
[xxvii] https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-en-uzun-savasi-afganistanda-20-yil/2351523
[xxviii]https://www.aa.com.tr/tr/dunya/20-yillik-abd-isgali-hem-afganistana-hem-dunyaya-pahaliya-mal-oldu/2350276
[xxix] https://www.turkcebilgi.com/bosna-hersek_tarihi **;** https://www.hurriyet.com.tr/egitim/bosna-savasi-tarihi-ve-onemi-bosna-savasi-taraflari-nedenleri-ve-sonuclari-kisaca-bilgi-41802214
[xxx] http://arsiv.ntv.com.tr/news/118205.asp
[xxxi] ***ABD'NİN GELECEĞİNİ TEHLİKEYE SOKAN GELİŞMELER***

ABD karşıtlarının ileri sürdüğü etnik ayrımcılığa yönelik iddialar içinde[xxxi]

I. Ülkenin güney eyaletlerinin bulunduğu bölgelerde Meksika asıllıların ileriye dönük olarak ayrımcı hedeflerinin olduğu,
II. Arizona, Kolarado, Mexıco ve Teksas'ın kendilerini ayrı bir cumhuriyet yapısı içinde gördükleri ifade edildiği,
III. Pasifik kıyısında yoğunluğu bulunan Asya asıllıların da kendi devletlerini amaçlayabileceklerini…
IV. Diğer yönden Latinolarda da kimlik hareketlerinin artmakta olduğunu…
V. Atlantik sahillerinin de Anglo Saksonlar'a bırakılacağı belirtilen görüşlerin yer aldığını
VI. Ülkenin orta kesimlerinin ise, Kızılderililere ait olduğunu beyan eden görüşler vardır…
VII. Yakın geçmişte Vermont eyaleti ile Lakota'daki ayrımcı çıkışlar sembolik olsa da sosyal yapı konusunda bazı ipuçları vermiştir…

Halen yorumlarda ABD de 40 kadar ayrımcı hareketin varlığı da söz konusu olmaktadır…

[xxxii]http://www.assam.org.tr/tr/konular/ortaklik-mevzuati/ortak-parlamento/islam-dunyasina-huzur-nasil-gelecek.html
[xxxiii] ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi Sayı.01Haziran 2014, s. 4.
[xxxiv]file:///C:/Users/SADAT/Downloads/20210126_ASSAM_Konfederasyon_Anayasa_Taslagi_TR%20(1).pdf

EKLER

ASRİKA İSLÂM ÜLKELERİ KONFEDERASYONUNA BAĞLI FEDERAL BÖLGELER MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIKLARI

1. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Orta Doğu İslâm Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Bir adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Deniz Üs ve Liman Komutanlıkları 2) Deniz Lojistik Destek Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Stratejik Hava Kuvvet Komutanlığı 2) Füze Komutanlığı 3) Taktik Hava Kuvvet Komutanlığı 4) Hava Lojistik Destek Komutanlığı	5) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 6) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hv. ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

2. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Orta Asya İslam Devletleri Federasyonu);

a. **Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) **8 adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Donanma Komutanlığı 7) **Akdeniz Filo** Komutanlığı 8) **Hazar Filo** Komutanlığı 9) Deniz Üs ve Liman Komutanlıkları 10) Boğazlar Komutanlığı 11) Lojistik Destek Komutanlığı 12) Deniz Eğitim komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 13) Stratejik Hava Kuvvet Komutanlığı 14) Füze Komutanlığı	1) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı 2) Hava Lojistik Destek Komutanlığı 3) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 4) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hava ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

3. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Yakın Doğu İslâm Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Dört adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı	1) Hava Lojistik Destek Komutanlığı 2) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 3) Hava Eğitim Komutanlığı

3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Donanma Komutanlığı 7) **ASYA Filo** Komutanlığı 8) Deniz Üs ve Liman Komutanlıkları 9) Lojistik Destek Komutanlığı 10) Deniz Eğitim komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 11) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı 12) Füze Komutanlığı 13) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı	**d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hv. ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı;** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

4. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Güney Doğu Asya İslâm Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Dört adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Donanma Komutanlığı 7) **Pasifik Filo** Komutanlığı 8) Deniz Üs Liman Komutanlıkları 9) Lojistik Destek Komutanlığı 10) Eğitim Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 11) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı 12) Füze Komutanlığı 13) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı	1) Hava Lojistik Destek Komutanlığı 2) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 3) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hava ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

5. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Kuzey Afrika İslâm Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Üç adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Deniz Üs Liman Komutanlıkları 7) Lojistik Destek Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 8) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı	1) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 2) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hv. ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı**

9) Füze Komutanlığı 10) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı 11) Hava Lojistik Destek Komutanlığı	1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

6. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Doğu Afrika -*Kızıl Deniz Havzası*- İslâm Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Dört adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Deniz Üs Liman Komutanlıkları 7) Lojistik Destek Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 8) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı 9) Füze Komutanlığı 10) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı 11) Hava Lojistik Destek Komutanlığı	1) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 2) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hv. ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı;** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

7. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Kuzey Batı Afrika-Güney Amerika İslâm Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Beş adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Donanma Komutanlığı 7) Deniz Üs Liman Komutanlıkları 8) Lojistik Destek Komutanlığı 9) Deniz Eğitim komutanlığı 10) **Atlas Filo** Komutanlığı 11) Boğaz Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 12) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı 13) Füze Komutanlığı 14) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı	1) Hava Lojistik Destek Komutanlığı 2) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 3) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava. ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hava ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

8. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Güney Batı Afrika İslam Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Üç adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı	1) Hava Üs ve Meydan Komutanlıkları 2) Hava Eğitim Komutanlığı

3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Deniz Üs Liman Komutanlıkları 7) Lojistik Destek Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 8) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı 9) Füze Komutanlığı 10) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı 11) Hava Lojistik Destek Komutanlığı	**d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hv. ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı;** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

9. Federal Bölge Müşterek Hrk. K.lığı Harekât Kontrolünde
(Avrupa İslam Devletleri Federasyonu);

a. Kara Kuvvetleri K.lığına Bağlı; 1) **Dört adet Kolordu** Komutanlığı, 2) Kara Eğitim Komutanlığı 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Tümen ve Tugay Seviyesinde Taktik Birlik Komutanlıkları 5) Özel Kuvvetler Komutanlığı **b. Deniz Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 6) Deniz Üs ve Liman Komutanlıkları 7) Lojistik Destek Komutanlığı **c. Hava Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 8) Stratejik Hava Kuvveti Komutanlığı 9) Füze Komutanlığı 10) Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı 11) Hava Lojistik Destek Komutanlığı	1) Hv. Üs ve Meydan Komutanlıkları 2) Hava Eğitim Komutanlığı **d. Hava Savunma ve Füze Savunma Kuvvetleri K.lığına Bağlı;** 1) Radar Üs Komutanlıkları 2) Hv. ve Füze Savunma Komutanlıkları 3) Lojistik Destek Komutanlığı 4) Eğitim Komutanlığı **e. Siber ve Elektronik Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığına Bağlı;** 1) Siber Güvenlik Komutanlığı 2) Elektronik Harp Komutanlığı 3) Lojistik Destek komutanlığı 4) Eğitim komutanlığı

Kara, Deniz ve Hava ana muharebe vasıtalarının cins ve miktarı, Federasyon bölgelerine yönelik tehdidi karşılayacak şekilde tespit edilecektir.

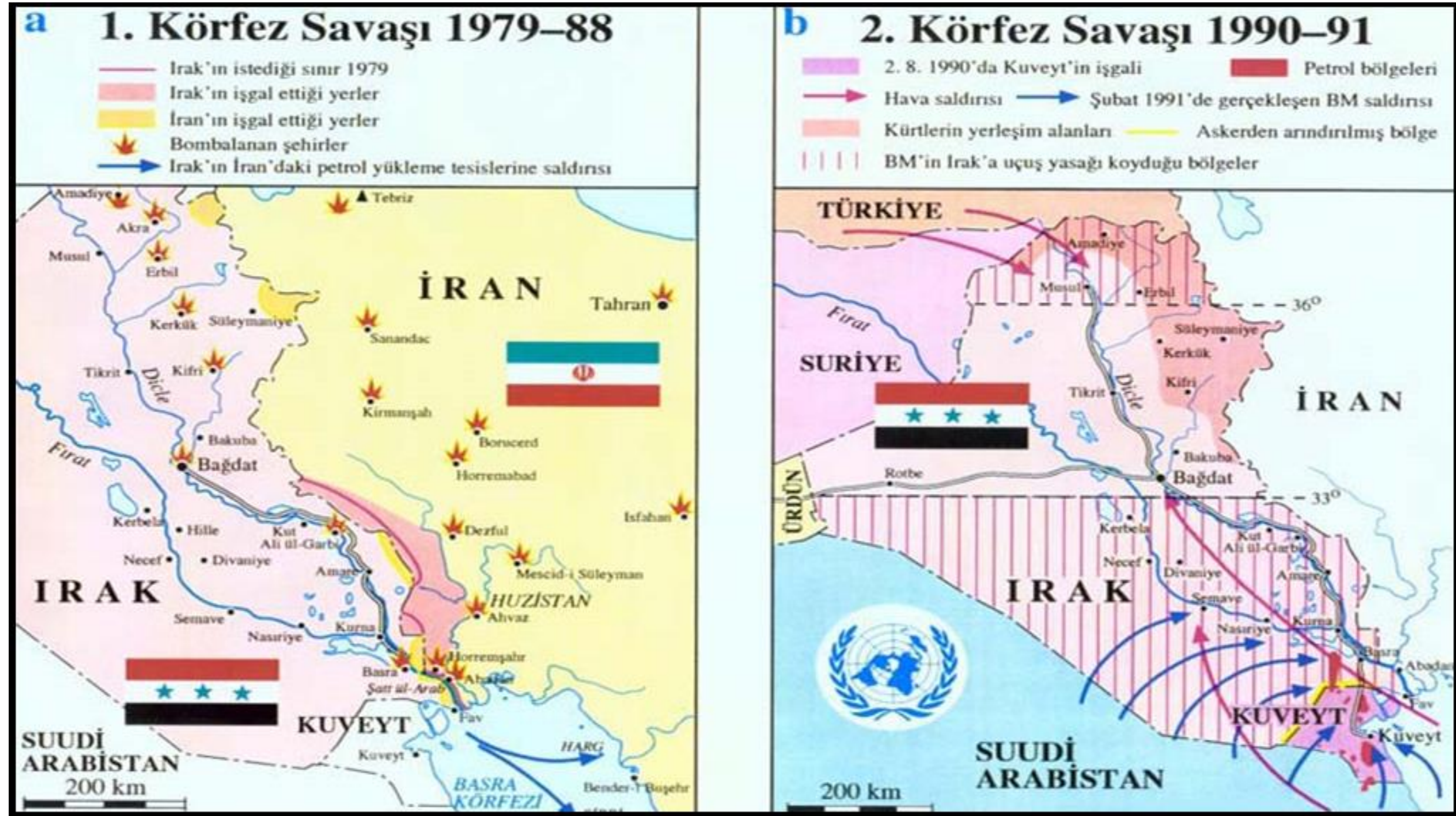
HARİTA-1

ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ KONFEDERASYON COĞRAFYASI

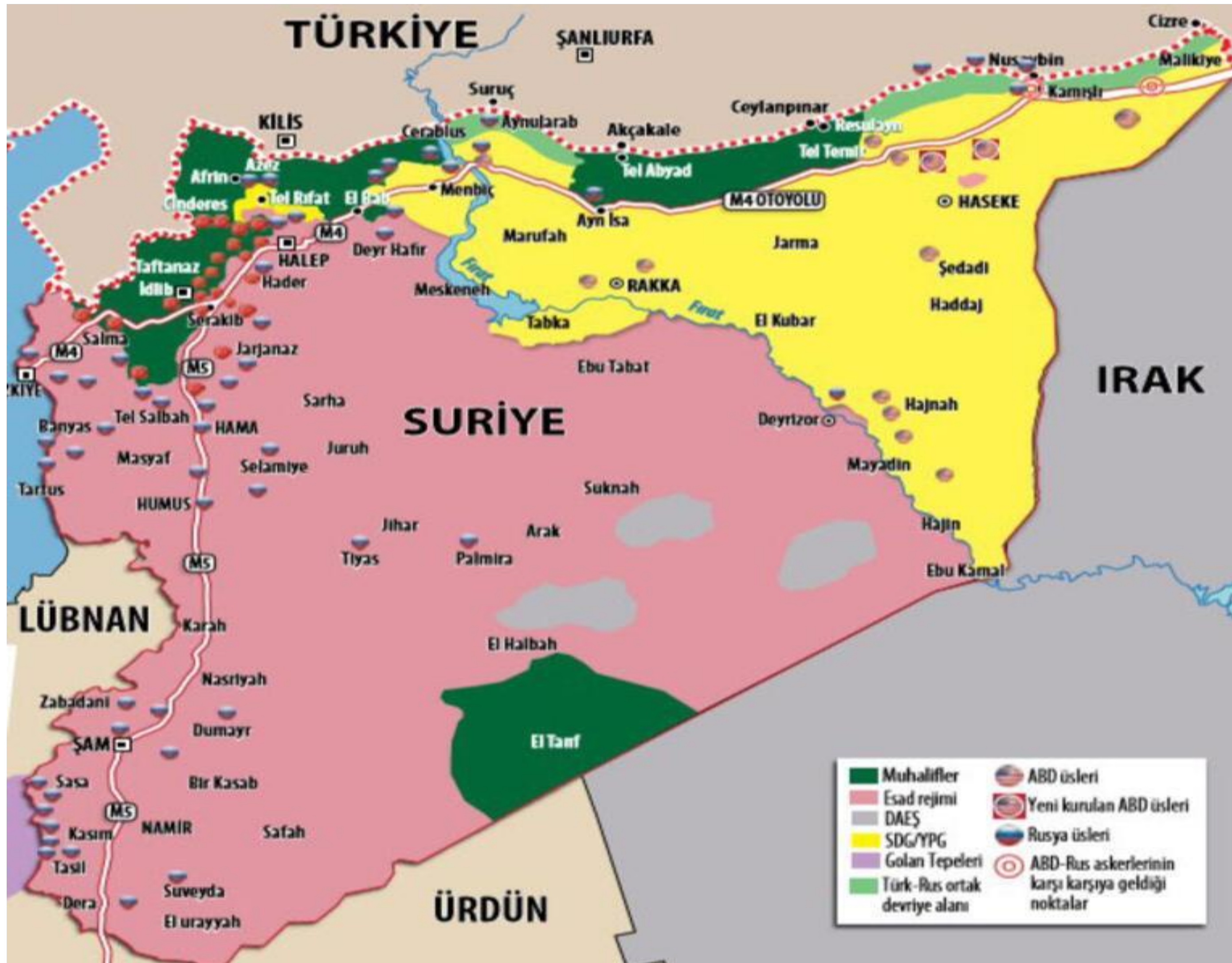

HARİTA-2

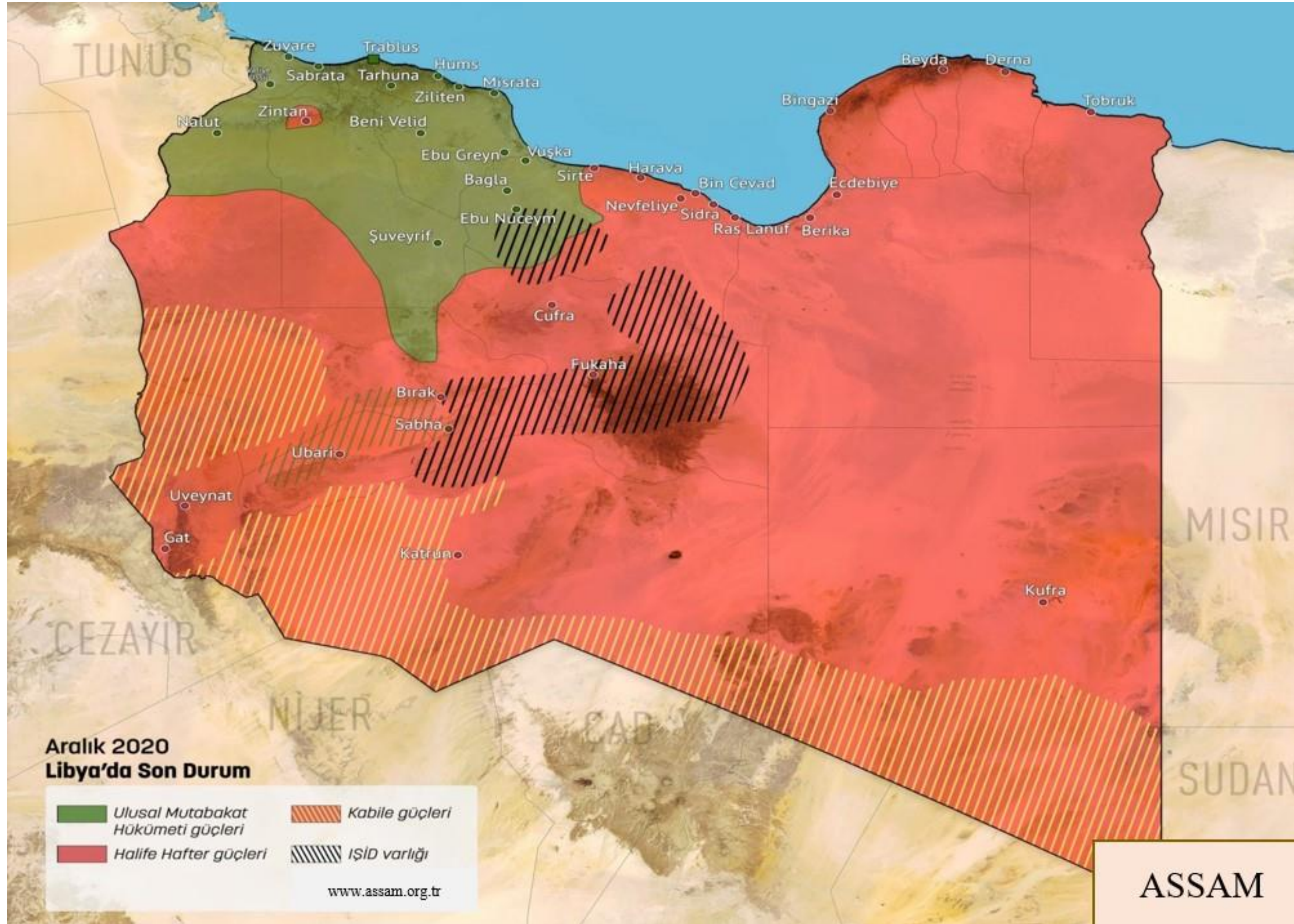
İRAN-IRAK-BİRİNCİ VE İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞLARI

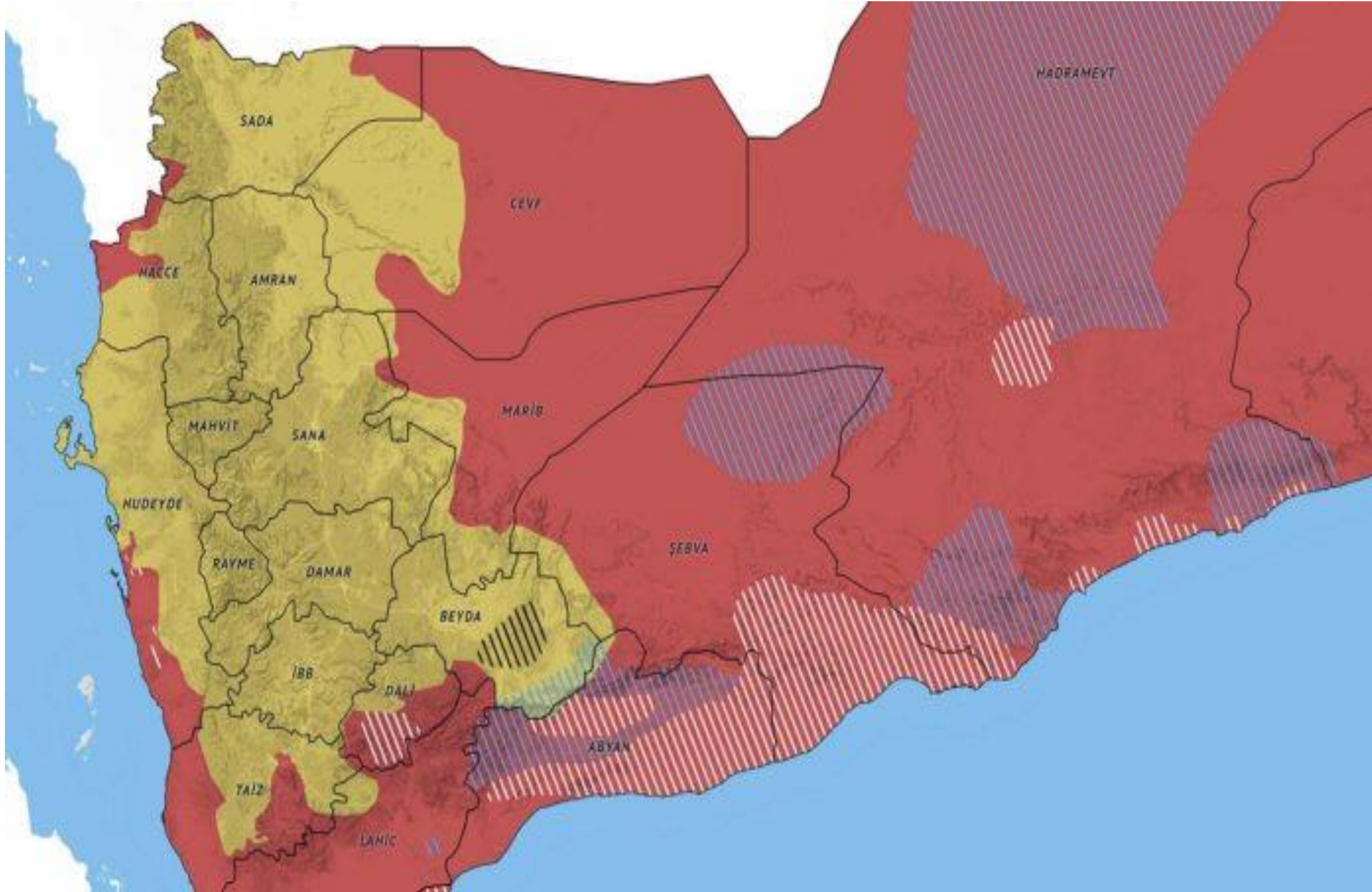
SURİYE'DE TARAFLARIN SON DURUMU

LİBYA'DA TARAFLARIN SON DURUM HARİTASI

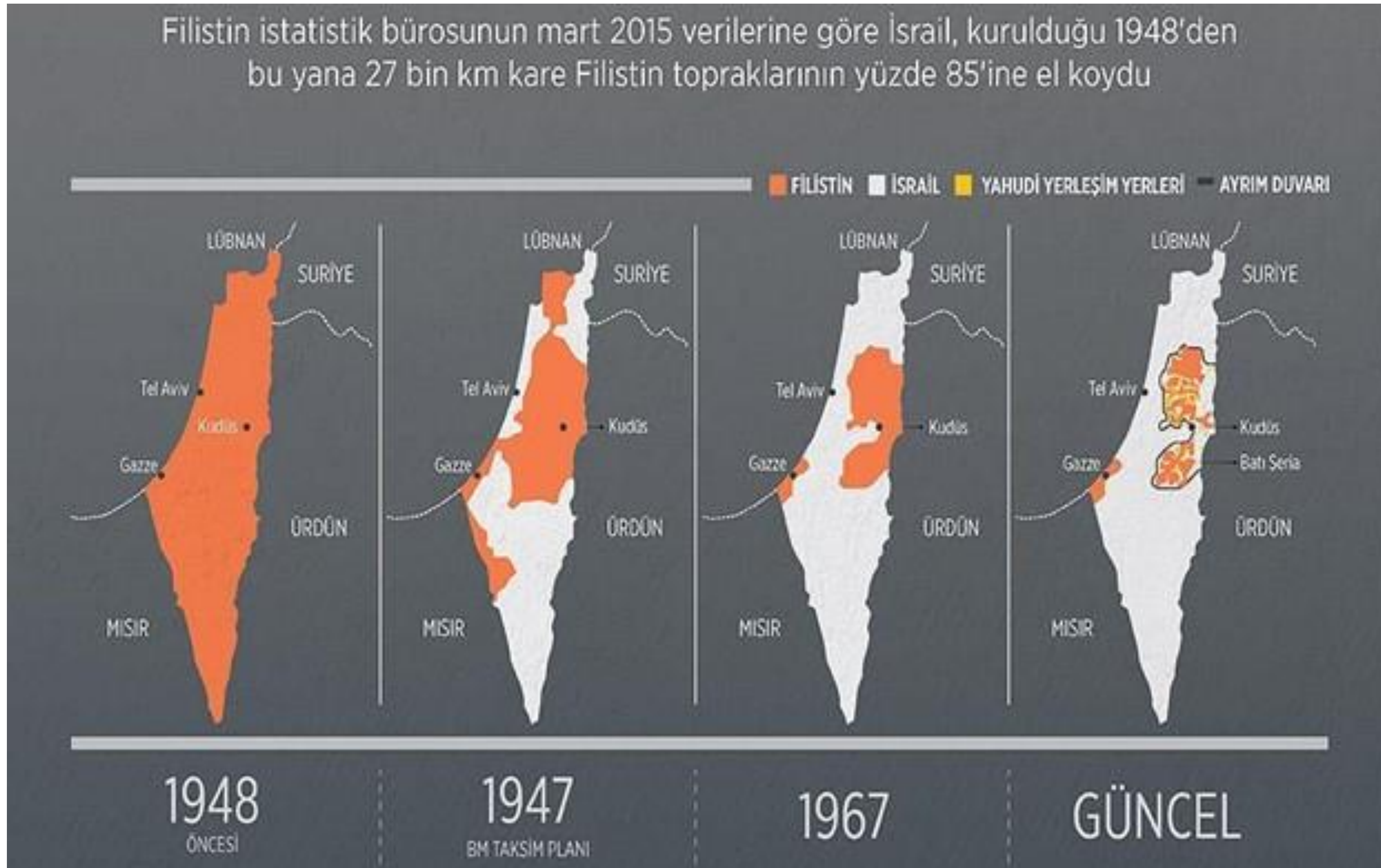

YEMEN'DE TARAFLARIN 2021 DURUM HARİTASI

HARİTA-6

İSRAİL SOYKIRIMINA UĞRAYAN FİLİSTİN HARİTASI

HARİTA-7

ÇİN İŞGALİNDEKİ DOĞU TÜRKİSTAN HARİTASI

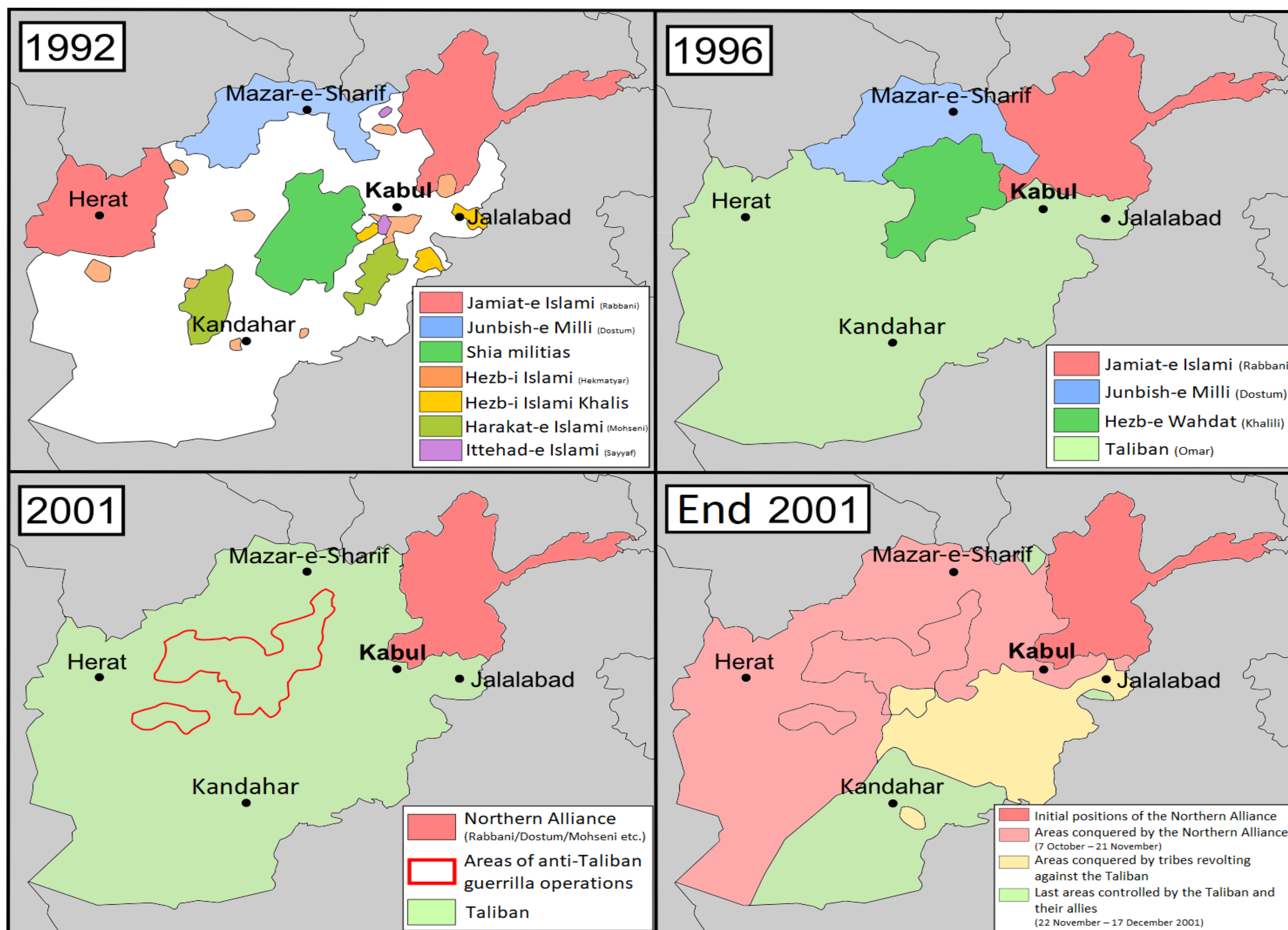

HARİTA-8

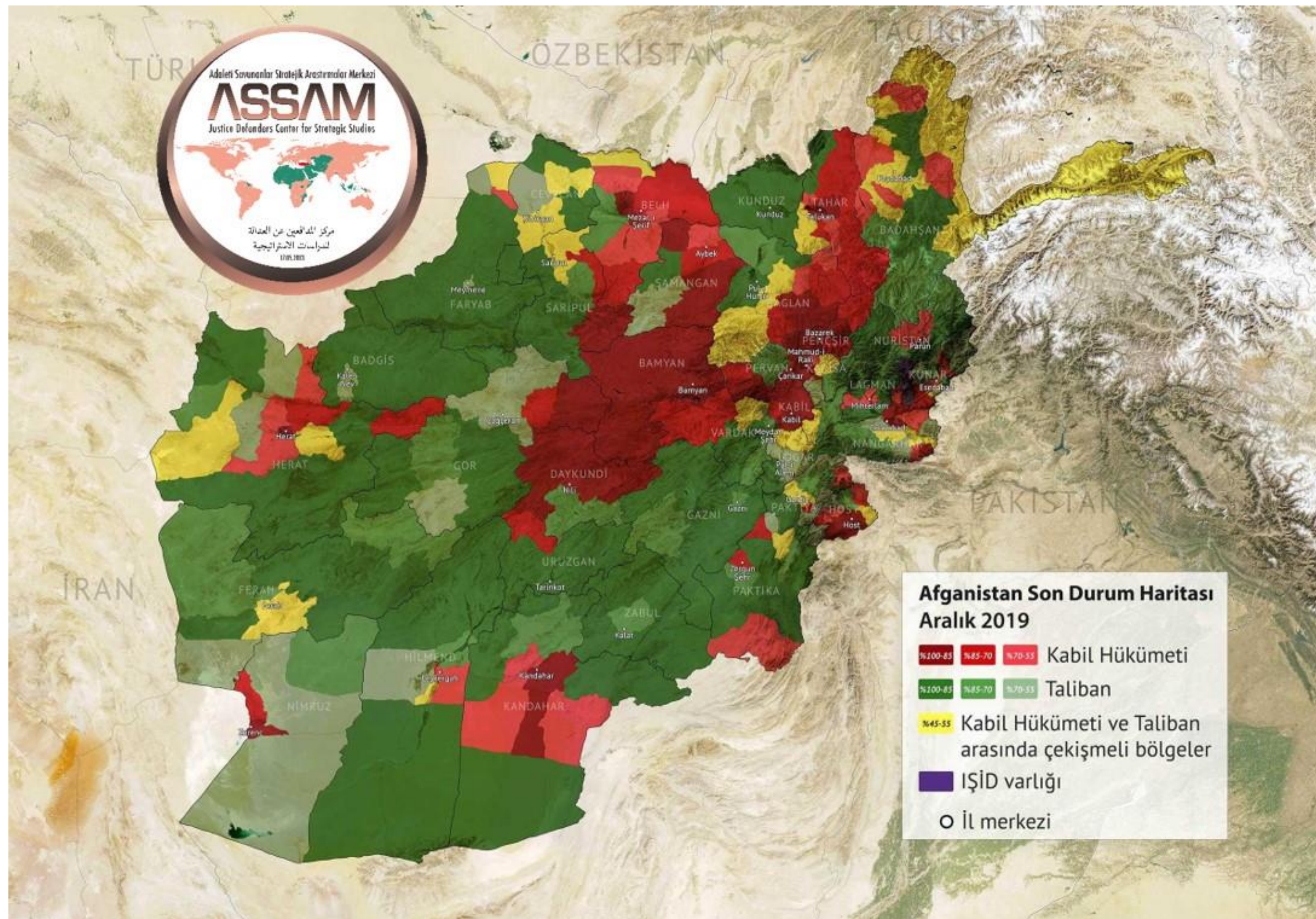
HİNDİSTAN İŞGALİNDEKİ KEŞMİR HARİTASI

1992-2001 AFGANİSTAN HARİTASI

2019 AFGANİSTAN SİYASİ DURUM HARİTASI

BOSNA HERSEK HARİTASI

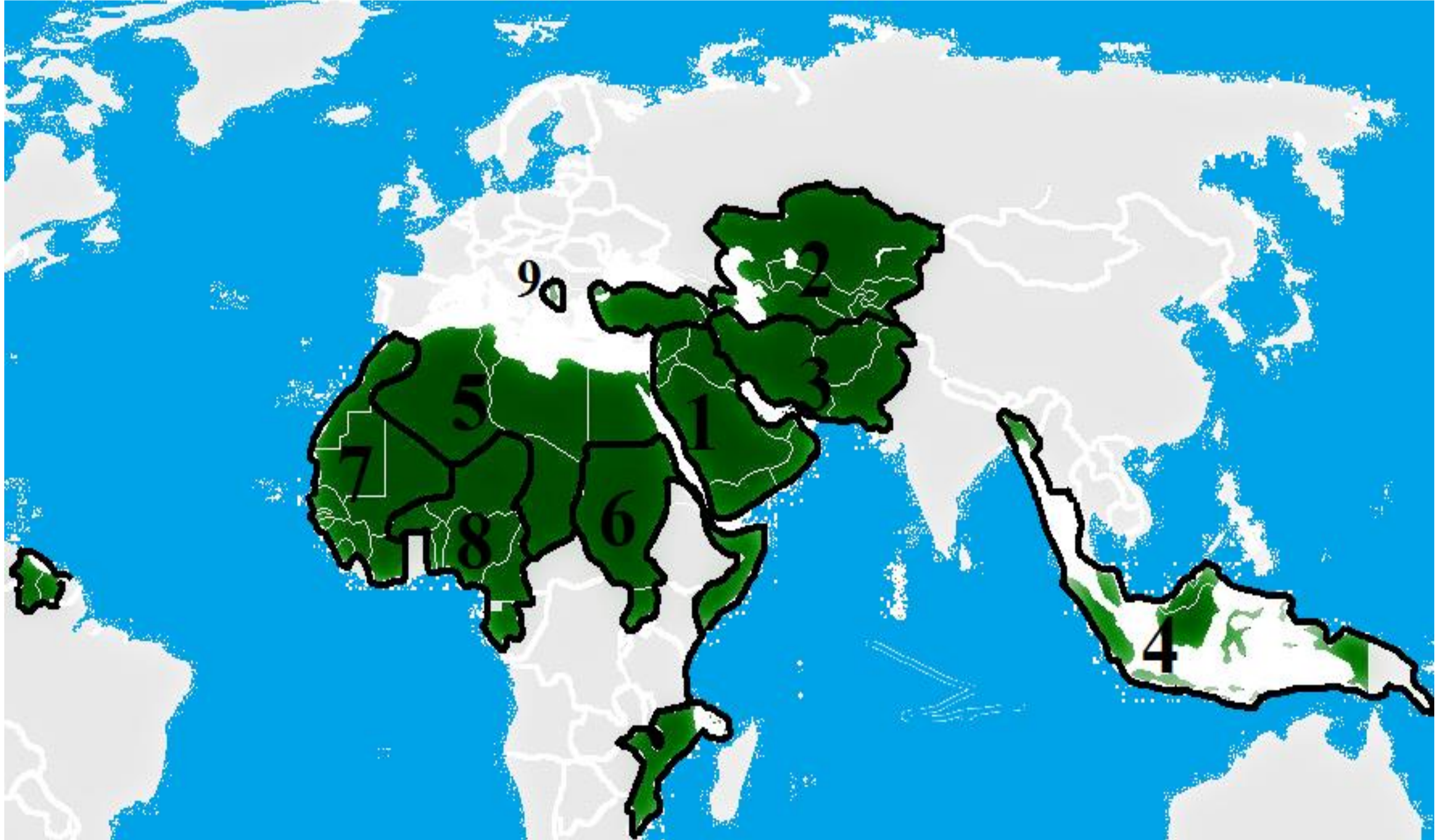
HARİTA-12

KIBRIS'TA TARAFLARIN SON DURUM HARİTASI

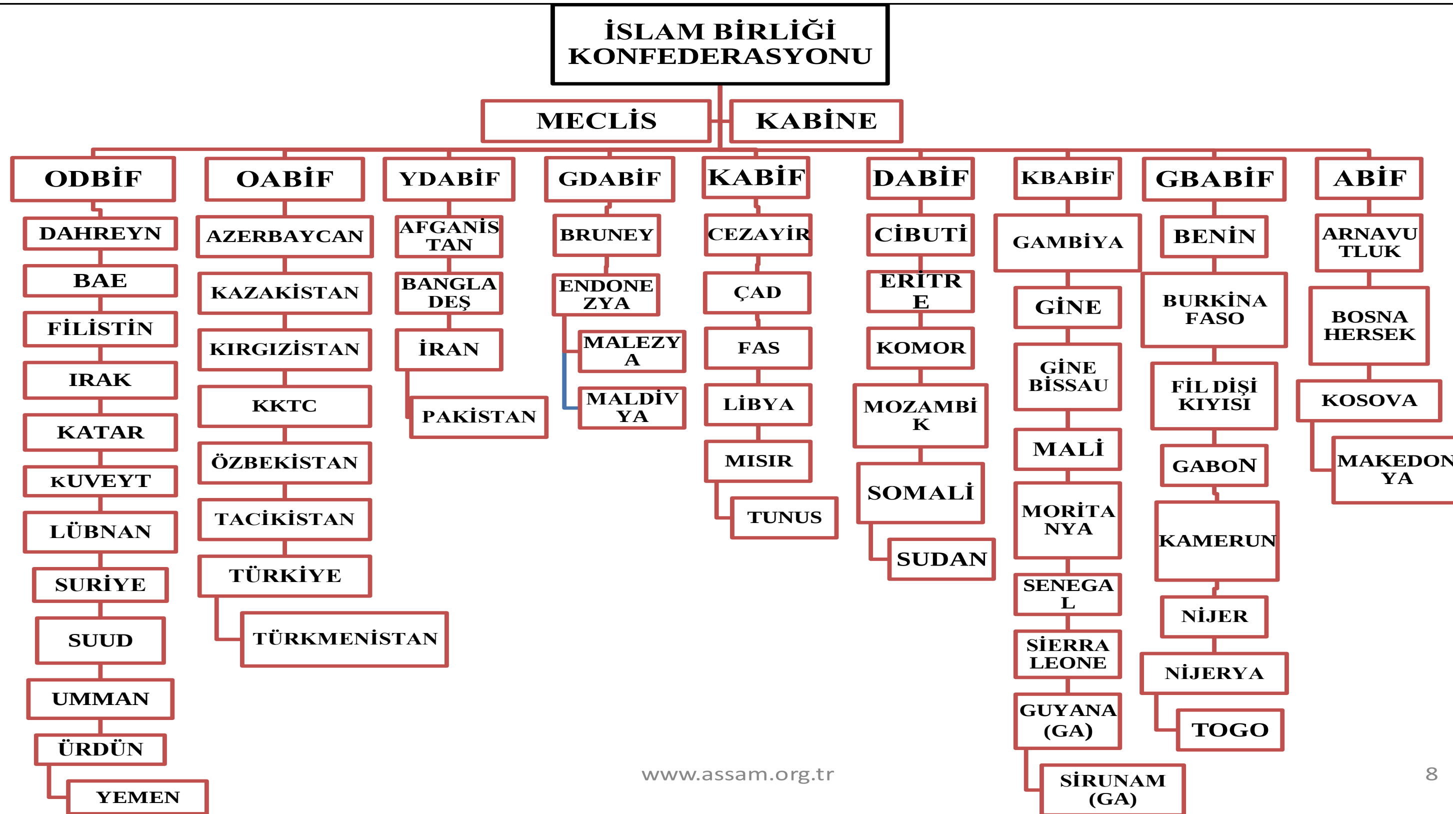

HARİTA-13

ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ KONFEDERASYONUNA BAĞLI BÖLGESEL FEDERAL DEVLETLER

ŞEKİL-1

1.**ODBİF**	ORTA DOĞU BÖLGESEL İSLÂM DEVL. FEDR.	6.**DABİF**	**DOĞU AFRİKA BÖLGESEL İSLAM DEVLETLERİ FEDR**
2.**OABİF**	**ORTA ASYA BLG. İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU**	7.**KBABİF**	**KUZEY BATI AFRİKA BLG. İSLÂM DEVL. FEDR.**
3.**YDABİF**	YAKIN DOĞU ASYA BLG İSLÂM DEVLETLERİ FEDR.	8.**GBABİF**	**GÜNEY BATI AFRİKA BLG. İSLÂM DEVL. FEDR.**
4.**GDABİF**	GÜNEY DOĞU ASYA BLG. İSLÂM DEVL. FEDR	9.**ABİF**	**AVRUPA BÖLGESEL İSLAM DEVL. FEDERASYONU**
5.**KABİF**	KUZEY AFRİKA BÖLG. İSLÂM DEVLETLERİ FEDR		

ŞEKİL-2

İSLÂM BİRLĞİ SÜRECİNDE ASSAM TASAVVURU

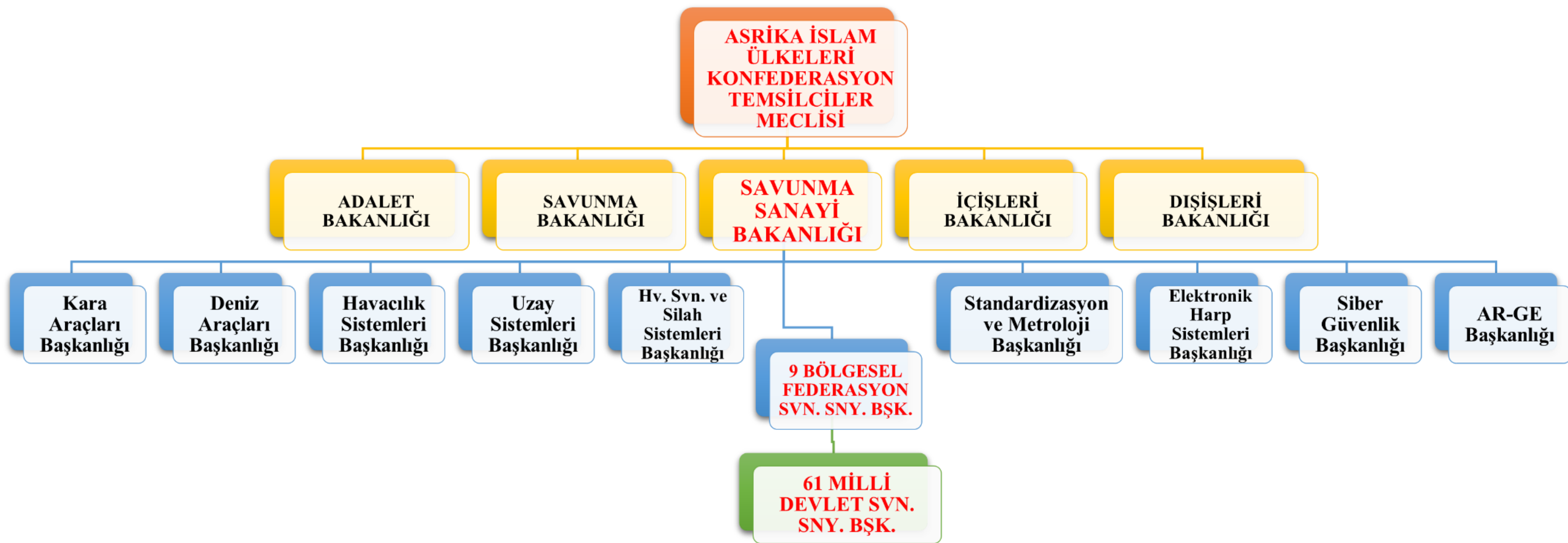
(KONFEDERASYON-FEDERASYONLAR VE MİLLİ DEVLETLERİN SORUMLU OLACAKLARI FAALİYET ALANLARI)

ASRİKA **İSLÂM DEVLETLERİ KONFEDERASYONU**	• ADALET • SAVUNMA • SAVUNMA SANAYİİ • İÇİŞLERİ • DIŞİŞLERİ
BÖLGESEL İSLAM DEVLETLERİ FEDERASYONLARI	• GÜMRÜK VE TİCARET * ULAŞTIRMA VE DENİZCİLİK • EKONOMİ * BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ • KALKINMA * KÜLTÜR VE TURİZM
MİLLİ DEVLETLER	• EĞİTİM *MALİYE • ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR * SAĞLIK • TARIM VE HAYVANCILIK * GENÇLİK VE SPOR • ORMAN VE SU İŞLERİ *ÇALIŞMA SOSYAL GVL. • SOSYAL POLİTİKALAR *ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK

18

ŞEKİL-3

ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ KONFEDERASYONU SAVUNMA SANAYİ BAŞKANLIĞI TEŞKİLAT ŞEMASI

ŞEKİL-4

ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ KONFEDERASYON SAVUNMA BAKANLIĞI TEŞKİLATI

ŞEKİL-5

ASRİKA İSLÂM BİRLİĞİ KONFEDERASYONU SAVUNMA ORGANİZASYONU

- KONFEDERASYON GÜVENLİK KONSEYİ
- ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ KONFEDERASYONU TEMSİLCİLER MECLİSİ
  - KONFEDERASYON SAVUNMA BAKANI
    - GENELKURMAY BAŞKANI
    - KARA KUVVETLERİ KOMUTANI
    - DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANI
    - HAVA KUVVETLERİ KOMUTANI
    - HV. SVN. VE FÜZE KOMUTANI
    - SİBER VE ELKTR. GVN. KOMUTANI

ORTA DOĞU İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKAT KOMUTANLIĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - BİR KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BRL. K.LIĞI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - ÜS VE LİMAN K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - BOĞ. K.'LIĞI
- HAVA. K.UVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - STRJ. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE K.LIĞI
  - TAK. HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MEYD. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HV. SVN. VE FÜZE K.LIĞI BAĞLISI
  - RAD. ÜS K.LIĞI
  - HV. VE FÜZE SVN K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
- SİBER VE-ELTR. GVN. K.LIĞI BAĞLISI
  - SİBER GVN. K.LIĞI
  - ELKT. HRP. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

ORTA ASYA İSLAM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKAT. KOMUTANLIĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - 8 AD. KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BRL. K.LIĞI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - DONANMA K.LIĞI
  - FİLO KOMUTANLIĞI
  - BOĞ. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HAVA KUVVET K.LIĞI BAĞLISI
  - STR. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE K.LIĞI
  - TAK. HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MEY K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HV.VE FZ. SVN. KV. K.LIĞI BAĞLISI
  - RD. ÜS. K.LIĞI
  - HV. VE FZ. SVN. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞT. K.LIĞI
- SİBER VE ELKT GV. K.LIĞI BAĞLISI
  - SİBER GV. K.LIĞI
  - ELKTR. HRP. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

YAKIN DOĞU İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - 4 AD. KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BLK. K.LIĞI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - DONANMA K.LIĞI
  - ÜS VE LİM. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EİĞİTİM K.LIĞI
  - HİNT OK. FİLO K.LIĞI
- HAVA KUVVET KOMUTANLIĞI
  - STR. HV. KV. K.LIĞI
  - FZ. K.LIĞI
  - TAK. HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MEY. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HV. VE FÜZE SVN. KOMUTANLIĞI
  - RAD. ÜS. K.LIĞI
  - HV.VE FZ. SVN. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKT. GV. K.LIĞI
  - SİBER GV. K.LIĞI
  - ELKTR. HRP. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

GÜNEY DOĞU ASYA İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIĞI

- KARA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
  - DÖRT AD. KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BRL. K.LIKLARI
- DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
  - ÜS VE LİMAN K.LIĞI
  - LOJ. DSY. K.LIĞI
  - BOĞ.K.'LIĞI
- HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
  - STR. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE K.LIĞI
  - TAK. HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MEYD. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HV. SVN. VE FÜZE SVN. K.LIĞI
  - RADAR ÜS K.LIĞI
  - HV. VE FZ SVN. K.LIĞI
  - LOJ. DSK. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKTR. GVN. KUVVET K.LIĞI
  - SBER GVN. K.LIĞI
  - ELKTR. HRP. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

KUZEY AFRİKA İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - ÜÇ AD. KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BRL. K.LIĞI
- DENİZ KUVVETLERİ K,NLIĞI BAĞLISI
  - ÜS VE LİMN. K.LIKLARI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
- HAVA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - STR. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE K.LIĞI
  - TAK. HV. KV. K.LIĞ
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MEYD.K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HV. VE FÜZE. SVN. KV. K.LIĞI BAĞLISI
  - RADAR ÜS K.LIĞI
  - HV VE FÜZE SVN. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKTR. GVN. KV. K.LIĞI BAĞLISI
  - SİBER GVN. K.LIĞI
  - ELKTR. HRP. K.ILIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

DOĞU AFRİKA (İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - DÖRT AD. KOR. KLIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BRL. K.LIKLARI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - ÜS VE LİMAN K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
- HAVA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - STRJ. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE K.LIĞI
  - TAK. HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MYD. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HAVA VE FÜZE SVN. KV.. K.LIĞI BAĞLISI
  - RAD. ÜS K.LIKLARI
  - HV VE FZ. SVN. K.LIKLARI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKTR. GVN. KV. K.LIĞI BAĞLISI
  - SİBER GVN. K.LIĞI
  - ELKTR. HARP K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

KUZEY BATI AFRİKA-GÜNEY AMERİKA İSLÂM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANKIĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - BEŞ ADET KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK. BRL. K.LIKLARI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - DONANMA K.LIĞI
  - ÜS VE LİMN. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - ATLAS O KY. FİLO K.LIĞI-
- HAVA KUVVETLERİ K.'LIĞI BAĞLISI
  - STRJ.. HV. KV. K.LIĞ
  - FÜZE K.LIĞII
  - TAK. HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MEYD. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HAVA VE FÜZE SVN. KV. K.LIĞI BAĞLISI
  - RADAR ÜS K.LIĞI
  - HV. VE FÜZE SVN. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKTR. GVN. KV. K.LIĞI BAĞLISI
  - SİBER GVN. K.LIĞI
  - ELKTR. HARP K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

GÜNEY BATI AFRİKA İSLAM DEVLETLERİ FEDERASYONU MÜŞTEREK HAREKÂT KOMUTANLIĞI

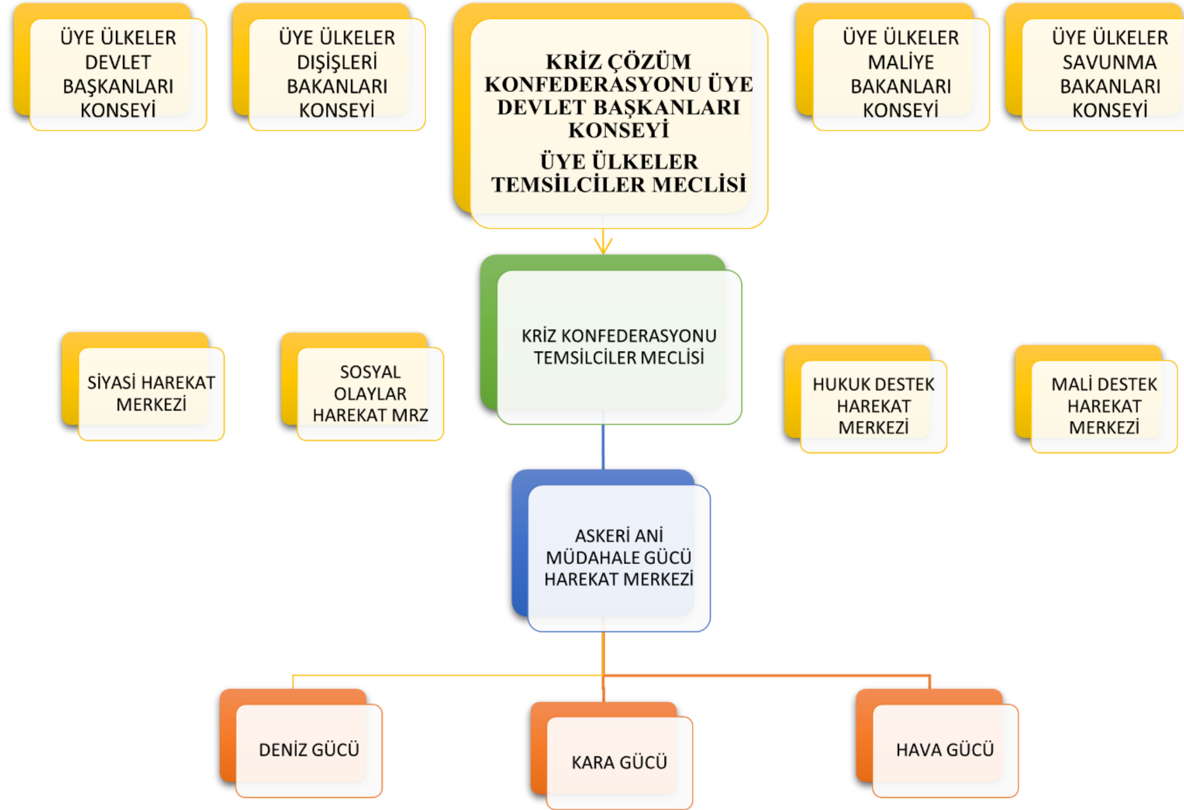
- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - ÜÇ AD. KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAK BRL. K.LIKLARI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - ÜS VE LMN. K.LIKLARI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
- HAVA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - STRJ. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE. K.LIĞI
  - TAKTİK HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MYD. K.LIKLARI
  - EĞİTİM KOMUTANLIĞI
- HV. VE FÜZE SVN. KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - RADAR ÜS K.LIĞI
  - HV. VE FZ. SVN. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKTR. GVN. KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - SİBER GVN. K.LIĞI
  - ELKTR. HARP K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI

AVRUPA İSLAM DEVLETLERİ FEDERASYONU KOMUTANLIMÜŞTEREK HAREKÂT ĞI

- KARA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - DÖRT AD. KOR. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - TAKTİK. BRL.. K.LIUKLARI
- DENİZ KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - ÜS VE LMN. K.LIKLARI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
- HAVA KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - STRJ. HV. KV. K.LIĞI
  - FÜZE K.LIĞI
  - TAKTİK HV. KV. K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - ÜS VE MYDN. KÇLIKLARI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- HV. VE FÜZE SVN.KUVVETLERİ K.LIĞI BAĞLISI
  - RADAR ÜS K.LIKLARI
  - HV. VE FÜZE SVN. K.LIKLARI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM K.LIĞI
- SİBER VE ELKTR. GVN. KV. K.LIKLARI BAĞLISI
  - SİBER GVN. K.LIĞI
  - ELKTR. HARP K.LIĞI
  - LOJ. DST. K.LIĞI
  - EĞİTİM KOMUTANLIĞI

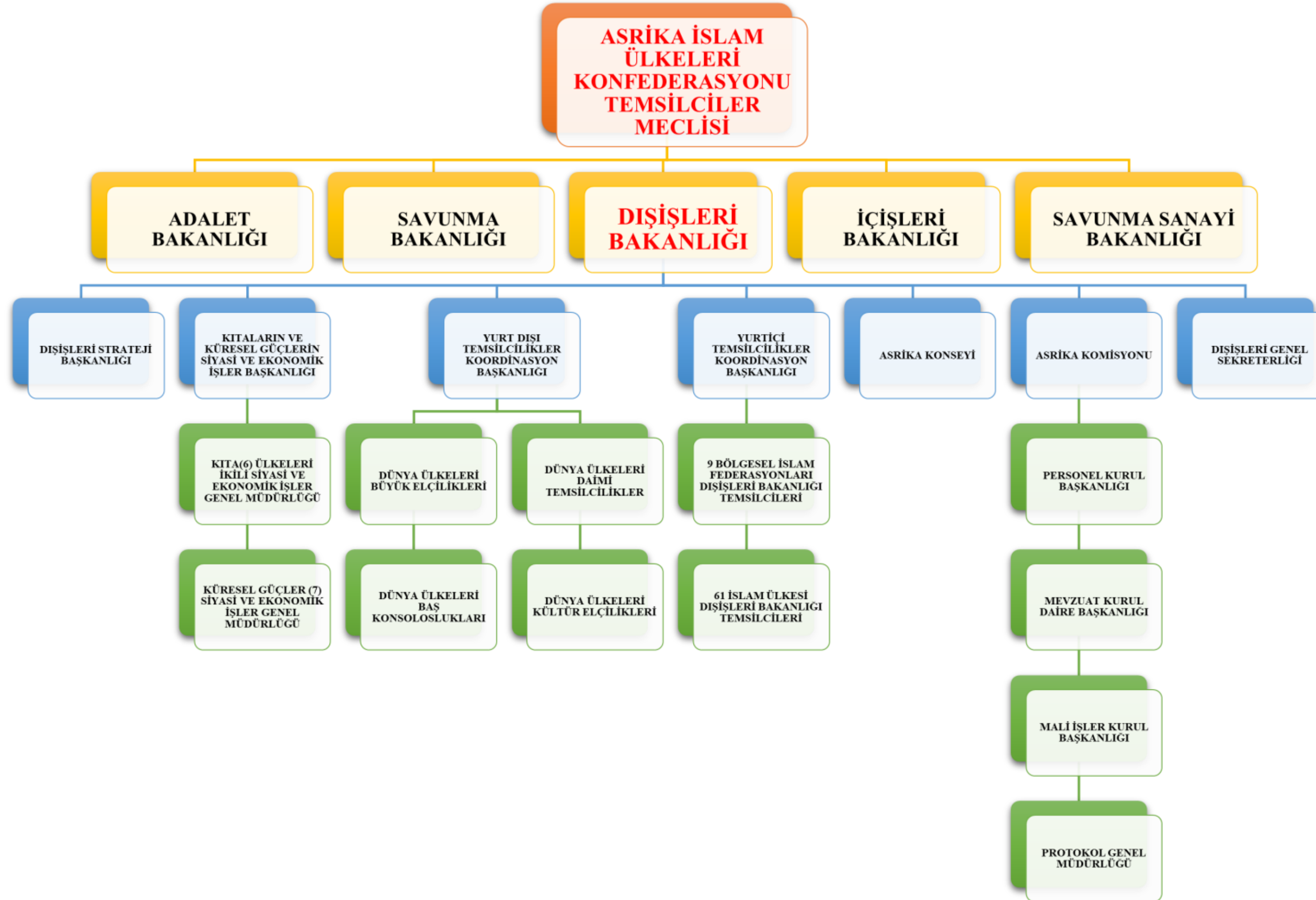
ŞEKİL-6

KRİZ KONFEDERASYONU

ŞEKİL-7

ASRİKA İSLAM ÜLKELERİ KONFEDERASYONU DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TEŞKİLAT ŞEMASI

5'İNCİ ASSAM

ULUSLARARASI İSLAM BİRLİĞİ KONGRESİ

TAM METİN KİTAPÇIĞI

KEŞMİR ANLAŞMAZLIĞI VE ABD DIŞ POLİTİKASI

Prof. Dr. Ghulam Nabi Fai
Dünya Keşmir Farkındalık Forumu / Genel Sekreter
gnfai2003@yahoo.com

Hindistan ve Pakistan arasındaki Keşmir anlaşmazlığı, toplam insan ırkının beşte birini oluşturan 1,5 milyar Güney Asya insanının kaderini içerdiğinden, potansiyel olarak dünyanın en tehlikeli ihtilafı olarak adlandırılabilmektedir. Yine de ABD'nin temel süper güç olduğu dünya güçlerinin, sorun karşısında büyük ölçüde kendi haline bırakma duruşunu sürdürmesi şaşırtıcıdır. Gerilim noktalarında, dünya güçlerinin Hindistan ile Pakistan'ı dizginledikleri ve onları gerilimi tırmandırmanın tehlikeleri konusunda uyardıkları doğrudur. Ancak bu durum, nükleer silah gücüne sahip iki ülkenin karşılıklı olarak caydırılması üzerine kurulmuş olan denkleme önemli bir çözüm sunmamaktadır. Düşmanlıklar patlak vermiyor olsa da çatışma çözülemiyor, bir silahlanma yarışının devasa israfı önlenmiyor, taraflardaki aşırılık yanlısı unsurlar verimli topraklardan mahrum kalmıyor ve barış temin edilemiyor.

Keşmir anlaşmazlığı 1947-1948'de patlak verdiğinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Keşmir'in gelecekteki statüsünün bölge halkının istek ve arzularına göre belirlenmesi gerektiğini savunduğu tarihsel bir gerçektir. ABD, Güvenlik Konseyi tarafından 21 Nisan 1948'de kabul edilen ve bu tartışmasız ilkeye dayanan 47 numaralı kararın baş kefilidir. Kararın ardından ABD, Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Komisyonu'nun (UNCIP) önde gelen bir üyesi olarak bu duruşa bağlı kalmaya devam etmiştir. Çözüm için oluşturulan temel formül, 13 Ağustos 1948 ve 5 Ocak 1949'da kabul edilen komisyonun kararlarına dahil edilmiştir.

Bugün, ABD de dahil olmak üzere dünya güçlerinin pasif tutumlarının göstergelerinden biri, Hindistan ve Pakistan'ı bir diyaloğa girmeye davet etmekten memnun olmalarıdır. Kimse bunu yapmamalarını önermez, ancak müzakereler için bir temel tanımlanmamışsa ve iki taraf mevcut tutumlarında rol almaya devam ettiğinde, onları bir diyaloğa girmeye çağırmak, olmayacak duaya âmin demek kadar iyidir. Aslında, sonsuz bir çıkmaz için bir formül olduğu gayet açıktır.

Keşmir anlaşmazlığını çözüm yoluna sokmak için prosedür nasıl olmalıdır? Amerika Birleşik Devletleri'nin bunu tek başına yapması, sanki Amerika Birleşik Devletleri'nin sorunu çözmek için

geçerli bir sebebi varmış gibi gereksiz şüphe uyandırmak olacaktır. Daha iyi bir yol, Güvenlik Konseyi'nin eşzamanlılığıyla Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden, doğrudan veya İrlanda'nın eski Başkanı ve eski Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Mary Robinson gibi uluslararası duruşu yüksek bir temsilcisi aracılığıyla kendisini meşgul etmesini istemek (a) Keşmir taraflarının konumlarının tam olarak dikkate alınmasını sağlaması ve (b) makul bir zaman dilimi içinde bir çözüme yönelmesi ve gerekirse sakinleştirici bir etki için bir geçiş dönemi sağlaması gereken sürekli bir arabuluculuk çabası içinde olacaktır.

Tarihsel olarak, Keşmir anlaşmazlığı, Sovyetler Birliği'nin Güvenlik Konseyi'nin verilen kararını uygulamak için Güvenlik Konseyi'nin her kararını veto ettiği soğuk savaşın en kalıcı kurbanı olmuştur. Soğuk savaşın sona ermesinden sonra bile karışıklığın devam etmesi ve Keşmir halkının insan haklarının ağır ihlallerine maruz kalması trajik bir durumdur. Bu durum, uluslararası vicdana ağır bir yük getirmesi gereken bir gerçektir. Aynı zamanda uluslararası devlet adamlığına bir meydan okuma olarak görülmelidir.

Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere dünya güçleri, Hindistan'ın iki seçkin aydınının yazılarından bir yaprak kopartmalıdır.

16 Ağustos 2008'de Yeni Delhi merkezli 'Hindustan Times' gazetesinde yazan Bay Vir Sanghvi, "Sanırım Vadi'de bir referandum düzenlemeliyiz. Bırakın Keşmirliler kendi kaderlerini kendileri belirlesinler. Hindistan'da kalmak istiyorlarsa, bırakın kalsınlar. Ama kalmak istemiyorlarsa, onları zorlamak için hiçbir manevi hakkımız yok." ve "Düşünülemez olanı düşünmenin zamanı geldi." İfadelerini kullanmıştır.

Köşe yazarı Swaminathan Aiyar, Yeni Delhi merkezli Hindistan Times'ın haberinde şunları belirtmiştir: "Altmış yıl önce Keşmir'e bir plebisit sözü verdik. Bir tanesini alalım ve onlara üç seçenek verelim: Bağımsızlık, Pakistan ile birlikte olmak ve Hindistan ile birlikte olmak. Bırakın sonuca Hindistan ve Pakistan'ın politikacıları ve orduları değil, Keşmir halkı karar versin.".

Umalım ki akl-ı selim galip gelsin ve ABD ahlaki otoritesini kullanarak hem Hindistan'ı hem de Pakistan'ı Keşmir halkının bu tartışmalı toprakların geleceğine karar vermek için kendi kaderini tayin hakkını kullanmasına izin verme hususunda ABD'ye yol göstersin.

Anahtar Kelimeler: Keşmir, ABD, Keşmir Anlaşmazlığı, Hindistan, Pakistan.

Cammu ve Keşmir halkının hedeflerinin takımyıldızındaki parlak yıldız, 74 yılı aşkın bir süredir yasadışı bir şekilde reddedilen 23 milyon nüfus için kendi kaderini tayin hakkıdır. Önemli bir ikincil hedef, Keşmir'in kendi kaderini tayin hakkının arkasında ABD Hükümeti de dahil olmak üzere dünya güçlerinin diplomatik, siyasi, ahlaki veya başka türlü desteğini almaktır. Keşmir halkı, eski Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç'in Bosna ve Kosova'daki etnik temizliğin üstesinden gelmek için ya da Irak'ta Başkan Saddam Hüseyin'in Kuveyt'e karşı saldırganlığının üstesinden gelmek için Yugoslavya'da yapıldığı gibi 74 yıllık çatışmayı ve beraberindeki insan hakları cehennemini sona erdirmek için Keşmir'de ABD ordusunun istihdam edilmesini istemiyor.

Keşmirlilerin amacı, Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere dünya güçlerini Keşmirlilerin kendi kaderini tayin hakkının ahlaki ve uluslararası hukuktaki aciliyeti ve bu amaca ulaşılmasından doğacak ulusal güvenlik, demokratik ve insan hakları faydaları hakkında eğitmektir. Başka bir deyişle, Keşmirliler, Birleşik Devletlerin Keşmir ihtilafını çözme konusundaki ilgisini uyandırmak için Amerikan fedakarlığına değil, reel politikanın gözü kara mülahazalarına güveniyorlar. Ulusların kalıcı çıkarları olduğunu ancak kalıcı dostlukların olmadığını anlıyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikayla ilgili güç merkezleri son derece çeşitli ve dağınıktır. Etki, Kongre, Yürütme Organı, büyük yayın ve basılı yayın kuruluşları, düşünce kuruluşları, kolejler ve üniversiteler arasında bölünmüştür. ABD'nin Keşmir'in kendi kaderini tayin hakkı için güçlü desteğini toplama yolunda hiçbiri göz ardı edilemez. Ve her birine farklı savunuculuk teknikleri ile yaklaşılmalıdır.

Bu makale iki bölüme ayrılmıştır: birincisi, Keşmir'in kendi kaderini tayin hakkı için uluslararası hukuk ve ahlaki durum ve ikincisi, ABD'nin Keşmir'e yönelik hâkim dış politikası.

1. Keşmir'in Uluslararası ve Ahlaki Hukuk Kapsamında Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Dogra Hanedanlığı altındaki Keşmir Müslümanlarının boyun eğdirilmesi, İngiliz üstünlüğünün sona erdiği ve Keşmir'in uluslararası hukuka göre devletlik kazandığı 15 Ağustos 1947'ye kadar devam etti. Maharaja, yönetilenlerin rızası olmadan ve yaşamlarına, özgürlüklerine ve mutluluk arayışlarına karşı aşağılayıcı bir şekilde hükmetti. Böylece Keşmir halkına, tiranı terk etme ve Keşmir'in geleceğini belirlemek için kendi kaderini tayin plebisitinde ısrar etme hakkı

verildi. Keşmir halkı, hükümetini devirme ve siyasi geleceğini özgür ve adil bir plebisite göre planlama görevi olmasa bile bu yönde bir hakka sahipti. En acil endişeleri, devam eden bağımsızlık, Hindistan'a katılım veya Pakistan'a katılım arasında bir seçimdi. Akıl ve ahlak bakımından hiçbir şey, bir Keşmirlinin, iki asırdan daha uzun bir süre önce bir Amerikalının yaptığından daha az zulme karşı isyan etme hakkıyla taçlandırıldığını ima etmez.

İngiltere'nin üstünlüğünün sona ermesinden haftalar sonra, Eylül 1947'de, uluslararası toplumun, en azından fiili olarak, Keşmir'in ulusluluğunu tanıdığı vurgulanmalıdır. Daha sonra Hindistan tarafından yönetilmedi veya talep edilmedi. O zaman başka bir ulus tarafından yönetilmedi veya üzerinde hak iddia edilmedi. Dolayısıyla Keşmir, içten içe sarsılmış olmasına rağmen kendi ayakları üzerinde duran bir ulus durumundaydı.

Keşmir halkı, başlangıç noktasının, Keşmir'in uluslararası hukuk ve uygulama ve ahlaki adalet çerçevesinde kendi kaderini tayin etme iddiası için ikna edici bir dava oluşturduğunun farkındadır. Çünkü başarının ezici askeri güce değil, büyük ölçüde ahlaki iknaya dayanacağını biliyorlar. 23 milyon Keşmir halkı, Hindistan'ın Atlas benzeri ordusunu ve 1,3 milyar nüfusuna asla boyun eğdiremeyecek ve tek başına güç kullanarak kendi kaderini tayin oylamasını zorlayamayacaktır.

Ayrıca savaşın Keşmir sorununa çözüm olmadığına inanıyorlar. Herhangi bir amaç için savaşa başvurmak, masum siviller üzerinde her zaman hasara ve katliama yol açar. Amerika Birleşik Devletleri, Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası attı ve Pearl Harbor'un intikamını almak ve ikinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın yenilgisini hızlandırmak için Tokyo'yu bombaladı. Hedefe ulaşıldı. Japonya, Nagazaki'den bir hafta sonra teslim oldu. Ancak bu süreçte, olası herhangi bir günahtan masum bebekler de dahil olmak üzere, savaşmayan yüz binlerce sivil telef oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nin Amerikalıların hayatlarını kurtarmak için canlarını korkunç bir şekilde alma hakkını ne verdi? Ölen çocuklar ne İmparator Hirohito ne Pearl Harbor, hatta Japon İmparatorluğu'nun tebaası olmak için oy kullandılar. Tek "suçları", uğursuz bir zamanda, uğursuz bir yerde doğmaktı. Bu nedenle Keşmirliler, bunun 1800'lerde köle ticaretine ve 1994'te Güney Afrika'da ırk ayrımının (apartheid) ölümünün sonunu getiren türden uluslararası sahnede en güçlü ahlaki taciz olduğuna inanmaktadır.

2. Keşmir ve Amerika Birleşik Devletleri Politikası

Aşağıdaki düşünceler, Birleşik Devletler'in Keşmir'e yönelik politikasını değerlendirmek için en uygun olan düşüncelerdir.

1947-1948'de Keşmir anlaşmazlığı patlak verdiğinde, Birleşik Devletler, Keşmir'in gelecekteki statüsünün bölge halkının istek ve özlemlerine göre belirlenmesi gerektiği görüşünü savundu. 21 Nisan 1948'de Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen ve bu tartışmasız ilkeye dayanan 47 numaralı kararın ana sponsoru ABD idi. Kararın ardından, Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Komisyonu'nun (UNCIP) önde gelen bir üyesi olarak ABD bu tutuma bağlı kaldı. Çözüm için temel formül, 13 Ağustos 1948 ve 5 Ocak 1949'da kabul edilen Komisyonun kararlarına dahil edilmiştir.

Birleşik Devletler Hükümetinin geleneksel olarak oynadığı rol şuradan anlaşılmaktadır:

a. Başkan Harry Truman'ın Hindistan ve Pakistan arasında Keşmir anlaşmasının uygulanmasına ilişkin herhangi bir ihtilaflı meselenin tahkime sunulması gerektiğine ilişkin temyiz başvurusu;
b. Seçkin bir Amerikalı olan Amiral Chester Nimitz'in Keşmir'deki Halkoylaması Yöneticisi olarak atanması;
c. Adlai Stevenson ve John Foster Dulles kadar farklı devlet adamlarından ABD'nin pozisyonuna yönelik iki taraflı destek ifadeleri; Amerikan pozisyonu iki taraflıydı ve Cumhuriyetçiler ve Demokratlar tarafından eşit olarak sürdürüldü;
    i. Dışişleri Bakanı John Foster Dulles 5 Şubat 1957'de şunları söyledi: “Taraflar başka bir çözüm üzerinde anlaşamadıkça, Güvenlik Konseyi tarafından önerilen çözümün geçerli olması gerektiğine, yani bir halkoylaması olması gerektiğine inanmaya devam ediyoruz.”;

    ii. 15 Haziran 1962'de, Birleşmiş Milletlerdeki Amerikan temsilcisi Adlai Stevenson şunları söyledi: “... En iyi yaklaşım, taraflar arasında var olan ortak payda alanını bir çıkış noktası olarak almaktır. Elbette her iki tarafça da kabul edilen ve özünde bölgenin askerden arındırılmasını ve halkın Cammu ve Keşmir'in gelecekteki statüsüne özgürce karar verebileceği bir halk oylamasını öngören kararlara atıfta bulunuyorum. Bu, Birleşmiş Milletler’in varlığının temel amaçlarından biri olarak tüzüğün I. maddesinde

yer alan insanların kendi kaderini tayin hakkı ilkesiyle tam bir uyum içindedir.”;

d. 1962'de Başkan John F. Kennedy tarafından İrlanda Cumhurbaşkanı'na şahsen yapılan itiraz, İrlanda'nın Güvenlik Konseyi'nde Keşmir hakkında komisyonun kararlarını teyit eden bir karara sponsor olduğu sonucuna vardı;
e. ABD Delegasyonunun, Güvenlik Konseyi'nin 1947-48 ila 1962 yılları arasındaki sayısız toplantısında halkoylamasına hazırlık olarak Keşmir'in askerden arındırılmasına ilişkin noktaları güçlü bir şekilde savunması ve Konsey'in bu yönde on iki önemli kararına sponsor olması;
f. Başka bir seçkin Amerikalı Bay Frank Graham tarafından 1951'den 1958'e kadar Keşmir'in silahsızlandırılmasını sağlamak ve özgür ve tarafsız bir plebisit yapılmasını mümkün kılmak için yürütülen uzun müzakereler;
g. 2000 yılında Başkan Bill Clinton'un Keşmir'in dünyanın en tehlikeli yeri olduğuna dair yaptığı açıklama;
h. Başkan George W. Bush tarafından 22 Şubat 2006'da yapılan, Keşmir çözümünün sadece Hindistan ve Pakistan için değil, aynı zamanda Keşmir vatandaşları için de kabul edilebilir olması gerektiğine dair yapılan açıklama;
i. 25 Eylül 2008'de Başkan Obama'nın “Hindistan ve Pakistan arasındaki silahlanma yarışının siyasi köklerine değinmek için Keşmir sorununu çözmeye yönelik devam eden Hindistan Pakistan çabalarını desteklemeye devam edeceğim.” şeklindeki beyanı;

Yine 23 Ekim 2008'de Başkan Obama, “Pakistan ve Hindistan ile birlikte çalışarak ve Keşmir krizini ciddi bir şekilde çözmeye çalışıyoruz. Bunların hepsi bir sonraki yönetim için kritik görevlerdir. Özellikle Keşmir, bunun diplomatik olarak potansiyel bir katran çukuru olduğu ilginç bir durumdur.”;
Ve yine, 30 Ekim 2008'de, “Muhtemelen Pakistan ve Hindistan arasında daha iyi bir anlaşmayı kolaylaştırmaya çalışmalıyız ve Keşmir krizini çözmeye çalışmalıyız ki Hindistan'a değil, bu militanların durumuna odaklanabilsinler.”;

Yine, 6 Kasım 2008'de Başkan Obama, Hindistan ve Pakistan arasındaki on yıllardır devam eden Keşmir anlaşmazlığını çözmek için eski Başkan Bill Clinton'ı Cammu ve Keşmir'de özel elçi olarak atamayı düşünebileceğini söyledi. Başkan Obama, başkan olarak seçilmesinden önce 'Time' dergisinden Joe Klein ile yaptığı röportajda böyle bir hamle yapma niyetini belirtti. Haftalık Time dergisine, Alt Kıta ile ilgili ilk elden deneyime sahip olan ve 1999

yazında Kargil sorununun sona ermesinde rol oynayan Clinton'un sesini duyduğunu söyledi. Özellikle Clinton'ın Pakistan'ın Hindistan ile olan ilişkilerini Keşmir üzerinden yeniden tanımlamada rol oynadığı sorulduğunda, Obama'nın geçenlerde New York'ta Harlem'de "Fena olmayabilir. Aslında Bill ile konuştum, Başkan Clinton ile öğle yemeği yerken bu konuyu konuştum" dediği aktarıldı. Röportajda ayrıca, Hindistan'ın neden 'diplomatik açıdan potansiyel bir katran çukuru' olan Keşmir meselesiyle 'karışmaya devam etmek' istediğini de merak ettiğini de belirtti.”.

Sonra tekrar 8 Kasım 2010'da Başkan Obama Keşmir'in uzun süredir devam etmekte olan bir anlaşmazlık konusu olduğunu söyledi. “Başbakana (Hindistan) tarafların tansiyonu düşürmede uygun olduğunu düşündükleri herhangi bir rolü oynamaktan mutluluk duyduğumuzu belirttim. Bu, iki ülkenin, bölgenin ve ABD'nin çıkarınadır.” dedi.

j. Amiral Mike Mullen tarafından yapılan 20 Eylül 2011 tarihli güçlü savunuculuğunda, “Birkaç yıl önce söyledim ve bugün halen aynına inanıyorum – Keşmir'i çözmenin her şeyin kilidini açacağını düşünüyorum, uzun vadeli çözümlerin yolu budur. Bu çok zor bir konu; yok olmayacak, zamanla daha iyi olmayacak. Ve aslında bu tartışmaları hem Pakistan lideri ile hem de Hindistan liderli ile yaptım.” denilmiştir;
k. 14 Mayıs 2011'de New York Times'tan Nicholas Kristof'a konuşan Büyükelçi Richard Holbrooke'un (Başkan Obama'nın Afganistan/Pakistan AFPAK özel elçisi) dul eşi Kati Marton'un röportajı ise şöyledir, “(Holbrooke) arkasında bıraktığı derin düşüncelerde “İstikrarlı bir Afganistan şart değil, istikrarlı bir Pakistan ise şart.” dedi. O (Holbrooke), Pakistan'daki radikalizmi azaltmak için çok önemli bir adımın Hindistan ile Keşmir anlaşmazlığını hafifletmek olduğuna inanıyordu ve bunu başarması için Hindistan üzerinde daha fazla baskı yapılmasından yanaydı;
l. Dönemin ABD Merkez Kuvvetler Komutanı ve şu anda ABD Savunma Bakanı olan General Lloyd J Austin'in 6 Mart 2014 tarihinde House Armed Services Komitesi huzurunda verdiği ifade ise "Pakistan ve Hindistan arasında uzun süredir devam eden gerilimler, her iki devletin de sınırları ve tartışmalı Keşmir Kontrol Hattı (LoC) boyunca dizilmiş önemli askeri güçlere sahip olması nedeniyle bölgesel istikrarı da tehdit ediyor." şeklinde olmuştur.
m. Washington merkezli 'Atlantic Council'de 24 Nisan 2014'te yayınlanan raporda, “Hindistan-Pakistan ihtilafının özü, Cammu ve Keşmir konusundaki anlaşmazlıktır. Sertliği, iki ulusun buluştuğu tüm uluslararası forumlarda hissedilir. Keşmir, çok

hızlı bir şekilde nükleer bir savaşa dönüşebilecek potansiyel bir küresel parlama noktası olmaya devam ediyor; denilmiştir.

n. Başkan Donald Trump 1 Ekim 2016'da Keşmir'in Hindistan ve Pakistan arasındaki "çok, çok sıcak kav kutusunun" ele alınmasında arabuluculuk rolü oynamaya istekli olacağını söyledi ve sözlerine "Gerekirse bunu yapardım. Hindistan ve Pakistan'ı barıştırabilirsek, bunu yapmaktan onur duyarım. Bu çok büyük bir başarı olurdu... Sanırım isterlerse, arabulucu veya hakem olmayı çok isterim." diyerek devam etti.
o. Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı Kamala Harris, "Keşmirlilere dünyada yalnız olmadıklarını hatırlatmak zorundayız… Durumu takip ediyoruz. Durum gerektiriyorsa müdahale etmek gerekir." demiştir.

Başkan Nelson Mandela bile 2 Eylül 1998'de koroya katılarak şunları söyledi: Hepimiz Cammu ve Keşmir meselesinin barışçıl müzakereler yoluyla çözülmesinden ve bu meselenin çözümüne sahip olduğumuz tüm gücü vermeye istekli olmamız gerektiğinden endişe duyuyoruz."

Aynı şekilde, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin 3 Aralık 2004'te "Hindistan ve Pakistan, Keşmir anlaşmazlığını Güney Asya ve dünyanın geri kalanında barışın çıkarına çözmelidir." dedi.

Japonya Dışişleri Bakanı Keizo Obuchi 2 Haziran 1998'de sözlerini yinelediğinde Japonya geride kalamadı "Japonya, Keşmir konusundaki anlaşmazlığını çözmek için Hindistan ve Pakistan'ı içeren uluslararası bir konferansa ev sahipliği yapmaya hazır." Ve Japonya Başbakan Yardımcısı Tsutomu Hata– 4 Temmuz 1995'te "Keşmir çetrefilli bir mesele ve Hindistan bu kilit sorunu çözmek için inisiyatif almadıkça, Güney Asya'da barış tehdit altında olmaya devam ediyor." dedi.

Dünya Bankası Başkanı James W. Wolfensohn, Şubat 2005'te aynı duyguları tekrarlamış ve "Pakistan ve Hindistan Keşmir ihtilafını dostane bir şekilde çözmedikçe barış ve istikrar Güney Asya'ya geri dönmeyecek." demiştir.

Eski Dışişleri Bakanı Madeline Albright'ın babası ve UNCIP'in Eski Başkanı Profesör Josef Korbel, dünya kuruluşuna şu sözlerle meydan okudu: "İkili müzakerelerin bir çözüme yol açacağına dair büyük umutlar beslenmemeli... Birleşmiş Milletler'in temel sorumluluğu çözüm aramaktır.".

Son olarak, 15 Haziran 2003'te Cumhurbaşkanı Recep Tayyib Erdoğan en doğrusunu söyledi. “Keşmir sorununun barışçıl bir şekilde çözülmesinden ve bölgede uluslararası meşruiyetten yanayız. Adil çözümden yana olduğumuzu her zaman dile getirdik.” dedi.

Keşmirliler Amerikalılardan veya diğer ulusların halklarından daha mı az insan?

Shakespeare'in *Venedik Taciri*'nden alıntı yapmak gerekirse: “Keşmir gözü yok mu; Keşmir elleri, organları, boyutları, duyuları, sevecenlikleri, tutkuları yok mu; aynı yemekle beslenen, aynı silahlarla yaralanan, aynı hastalıklara maruz kalan, aynı yollarla iyileşen, diğer halklarla aynı kış ve yaz aylarında ısınan ve soğuyan? Bize iğne batırsan kanımız akmaz mı? Bizi gıdıklarsan, gülmez miyiz? Bizi zehirlersen ölmez miyiz?”

Keşmir halkı genel olarak dünya güçlerine ve özel olarak Biden İdaresi'ne dış politikalarını somut eylem planına eklemlemeye, hem Hindistan'ı hem de Pakistan'ı Keşmir halkının meşru liderliğiyle müzakereleri başlatmaya ikna etmeye ve anlaşmazlığı sadece Keşmir'in barış ve güvenliği için değil, aynı zamanda toplam insan ırkının beşte birine ev sahipliği yapan Güney Asya bölgesinin barışı, güvenliği ve istikrarı için çözüme kavuşturmaya çağırıyor.

JEOPOLİTİK VE JEOEKONOMİK AÇIDAN AFGANİSTAN

Asef Moballegh
Akdeniz Üniversitesi
asefmoballegh@gmail.com

Afganistan'ın çağdaş tarihi, özellikle son yetmiş yılı, derin ve bazen ani ve beklenmedik değişiklikler ve gelişmelerle doludur. Asya'nın kalbinde yer alan ve Çin, Hindistan, İran, Pakistan, eski Sovyetler Birliği gibi önemli ülkelere komşu olan Afganistan tarihsel olarak bölgede büyük stratejik öneme sahip olmuştur. Ülke uzun zamandır Doğu ve Batı arasındaki ticari ve ekonomik mübadelelerin önemli bir koridoru haline gelmiştir. Doğal kaynaklar, değerli ve nadir madenler, yüzey ve yeraltı su bolluğu bu ülkenin jeoekonomik önemine katkıda bulunmuştur. İklim değişikliği ve artan kuraklıklar ile İran ve Pakistan, Afganistan sularına bağımlılığı nedeni ile Afganistan'daki faaliyetlerini arttırmıştır.

Son raporlara göre uranyum ve lityum gibi nadir madenler ile değerli taşların bulunduğu tespit edilmiştir. Afganistan'ın bu gibi jeopolitik ve jeoekonomik önemi küresel ve bölgesel güçler arasında rekabete yol açmıştır. Arap imparatorlukları, Moğollar, Büyük İskender, eski Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi güçler bu toprakların önemini göz ardı edemezlerdi.

Bu makale, Afganistan'daki jeopolitiğin ve jeoekonominin önemini açıklayarak Afganistan'daki olayları analiz etmeye çalışacak ve bu ülkede olayların olası seyri hakkında nispeten net bir anlayış kazandıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Jeopolitik, Jeoekonomi, Doğal Kaynaklar, Nadir Madenler.

Jeopolitik Açıdan Afganistan

Yüzyıllar boyunca Afganistan, "İmparatorlukların Mezarlığı" olarak tanımlanıyor (1). Afganistan'a göz diken Büyük İskender ve Büyük Britanya'nın yenilgileri tarihe girmiştir. Bu kayıplar listesine Sovyetler Birliği ve ABD ile devam edilebilir. Amerika Afganistan'dan çekildikten sonra Çin, Rusya Pakistan, İran gibi ülkeler sabırsızlıkla Afganistan'da bu boşluğu doldurmaya çalışıyorlar. Tarihsel olarak Afganistan her zaman özel bir rol oynamıştır. Afganistan neden her zaman büyük güçler için caziptir? Bu konuyu anlamak için ülkenin jeopolitik ve jeostratejik durumuna bakmakta fayda var.

İran Platosu ile Himalaya Dağları arasındaki coğrafi konumu nedeniyle, yüzyıllar boyunca çeşitli imparatorlukların kavşak noktası haline geldi ve hiçbiri ülkeyi kalıcı olarak işgal edemedi. Askerleri veya malları Batı'dan Doğu'ya, Orta Doğu ile Hindistan arasında ve bunun tersi yönde hareket ettiren fatihler ve tüccarlar için doğal bir koridor olmuştur. Günümüzde Afganistan bir koridordan da daha fazla önem taşımaktadır; Asya'da bir yol kavşağı olarak görev görmektedir.

Afganistan, Çin, Pakistan, Hindistan, Rusya ve İran gibi bölgesel lider olmayı hedefleyen birçok nükleer gücün kavşağında konumlanmıştır. Bu komşu ülkeler grubu Afganistan'a özel bir ilgi gösteriyor. Çin, Rusya, Hindistan, Pakistan, Orta Asya Cumhuriyetleri, İran her birisi farklı nedenlerden dolayı Afganistan'a ilgilenmekte. Diğer taraftan Arap ülkeleri, ABD ve AB ülkelerinin de kendine özgü bakışları vardır.

Afganistan Jeostratejik Konumun Riskleri

Büyük Peştunistan ve Durand Meselesi

Hindistan'ın 1947'de bölünmesinden sonra Afganistan hükümeti 1893'te Durand Hattı Anlaşması sonucu İngiliz Hindistan'a kaptırdığı toprakları geri alma fırsatı buldu. Peştunistan olarak bilinen bu topraklar Pakistan'a ilhak edildi. Peştunistan'ın kaderi konusu Afganistan'ın dış ve iç politikasının bel kemiği haline geldi (2).

Afganistan her zaman büyük Peştunistan sloganı ile Pakistan'ı rahatsız etmiştir. Bu konu Pakistan için toprak bütünlüğünü tehdit eden bir mesele ve hiçbir zaman tahammül edilmez.

Pakistan Peştun milliyetçiliğe karşı kendisine bağılı dini bir grup (Taliban)ı kurdu ve destek Verdi. Pakistan'a göre sadece bu grup Peştun milliyetçiliğine karşı durabilir ve böylece Pakistan kendisini daha güvenli hisseder.

Hindistan Pakistan Meselesi

Keşmir çatışması, başta Hindistan ve Pakistan olmak üzere Keşmir bölgesi üzerinde Çin'in üçüncü taraf rolü oynadığı bir bölgesel çatışmadır (3, 4).

Böyle bölgesel sorunlar her zaman Afganistan için çok büyük sıkıntılar yaratmıştır. Afganistan hükümetleri bu durumlarda dengeyi çok iyi tutmalı. Ama Afganistan hiçbir zaman natürel bir rol oynayamamış ve dengeyi tutamamış bu sebeple her zaman bu rekabetler ve düşmanlıkların sahasına çevrilmiştir ve büyük zararlara görmüştür. Taliban istilasında sonra bu rekabetler daha ciddi ve tehlikeli hale gelebilir.

Çin-ABD Meselesi

Afganistan'daki kargaşa bir kez daha bizi yarattığımız dünya ile torunlarımıza bırakmak istediğimiz dünya arasındaki çelişkiyle yüzleşmeye zorluyor. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasındaki büyük oyun küresel ölçekte ortaya çıkarken, dikkatimizin büyük güçler ve yıkılmış imparatorluklar arasında pek çok ölümcül dansa katlanmış bir ülkeye dönmesi hem ironik hem de uygun görünüyor. Afgan trajedisini ne kadar çok düşünürsek, onu küresel çıkmazımız için bir metafor ve gelecek için bir uyarı olarak o kadar çok görüyoruz. Amerikalı ve Çinli liderler bir seçim yapmak zorundalar. Afganistan'a ve komşu bölgelere hükmetme mücadelesinde daha açık bir şekilde çatışacaklar mı yoksa kendilerine ve diğerlerine fayda sağlayacak hedeflere ulaşmak için hırslarını ve kıskançlıklarını dizginleyecekler mi? Cevap, yalnızca Avrasya'da değil, Pasifik'te ve genel olarak dünyada savaşı veya barışı teşvik etmede uzun bir yol kat edecektir.

Mevcut durum umut verici değil. Washington ve Pekin, klasik bir güvenlik ikilemine kilitlenmiş durumdalar. Rakiplerin birbirlerini neredeyse tüm meselelerde ve her bölgede sona erdirmek için mücadele eden düşmanlar olarak gördükleri, kendi kendini idame ettiren bir güvensizlik ve kavga döngüsü devam etmekte. Bu anlamda Afganistan, Büyük Oyunun bir

mikrokozmosudur. Her iki tarafın da etki alanları oluşturma ve bir zamanlar açık denizleri çevrelediği, hayati rotalara erişimi engelleyebilecek dar geçitleri kontrol etmeyi amaçlayan gezegensel bir kuşatma ve karşı manevra düellosu peşinde. Ve kaynaklar. Siyasi ve askeri liderler sürekli olarak riski hafife aldıkları ve birbirlerini bir sonraki hamle dizisini kontrol edebilecekleri konusunda ikna ettikleri için, bu tür aralıksız çelişkiler yanlış hesaplama ve tırmanmaya davet ediyor.

Jeoekonomik Açıdan Afganistan

Enerji Transfer Koridoru

Afganistan güney Asya'daki enerji açısından fakir ülkeleri ve orta Asaya/orta doğu ülkeleri enerji açısından zengin olan ülkeler arasında yer almaktadır.

Afganistan üzerinden geçen enerji hatları uzun zamandan beri ilgi çekmektedir. 33 milyar m3 taşıma kapasiteli Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan boru hattını inşa etme fikri ilk olarak 1990'ların ortasında ortaya çıktı. Asya Kalkınma Bankası projenin fizibilite etüdünü yapmış ve ekonomik olarak uygun bulmuş ve hatta TAPI boru hattının inşasını finansal olarak desteklemeye istekli olduğunu göstermiştir. Orijinal proje, 15 Mart 1995'te Türkmenistan ve Pakistan hükümetleri arasında bir boru hattı projesi için bir mutabakat zaptı imzalandığında başladı. Bu proje Arjantinli Bridas Corporation şirketi tarafından desteklendi. ABD şirketi Unocal, Suudi petrol şirketi Delta ile birlikte Bridas'ın katılımı olmadan alternatif bir projeyi destekledi. 21 Ekim 1995'te bu iki şirket, Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurat Niyazov ile ayrı bir anlaşma imzaladı. Ağustos 1996'da, Unocal liderliğindeki bir boru hattının inşası için Central Asia Gas Pipeline, Ltd. (CentGas). konsorsiyumu kuruldu. 27 Ekim 1997'de CentGas, Türkmenistan Hükümeti ile birlikte birkaç uluslararası petrol şirketi tarafından Aşkabat, Türkmenistan'daki resmi imza törenlerine dahil edildi (5). Boru hattıyla ilgili yeni anlaşma 27 Aralık 2002'de Türkmenistan, Afganistan ve Pakistan liderleri tarafından imzalandı (6). 2005 yılında, Asya Kalkınma Bankası, İngiliz şirketi Penspen tarafından tasarlanan bir fizibilite çalışmasının son halini sundu. Proje, Orta Asya cumhuriyetlerinin "Rus rotalarına güvenmeden" Batı pazarlarına enerji ihraç etmesine olanak tanıyacağı için ABD'den güçlü destek aldı. Dönemin ABD'nin Türkmenistan Büyükelçisi Tracey Ann Jacobson, "Projeye ciddi olarak bakıyoruz ve Amerikan şirketlerinin katılması oldukça olası" dedi (7).

Bölgesel düzeydeki diğer bir büyük enerji projesi de ekstra üretilen elektriği Orta Asya'nın enerji açısından zengin ülkelerinden Güney Asya enerji piyasalarına taşıması öngörülen CASA-1000 kısaltması ile bilinen Orta Asya-Güney Asya enerji projesi, Kırgızistan ve Tacikistan'dan Afganistan'a ve son olarak Pakistan'a fazla hidroelektrik ihracatına izin verecek şu anda yapım aşamasında olan 1,16 milyar dolarlık bir projedir. Projenin temelleri Mayıs 2016'da dört ulusun liderleri tarafından atıldı. Tüm projenin 2023 yılında tamamlanması bekleniyor (8, 9).

Bu Projeler Kimleri Rahatsız Edebilir?

AB genelde enerji açısından Rusya'ya bağlıdır. Rusya bu olanağı iyice kullanmıştır ve ara sıra gerginlik durumlarda enerjiyi kullanarak batıyı baskılamaya çalışmış. TAPI ve CAS-1000 AB güney Asya ülkeleri Rusya bağımlığını azaltmakta bu da Rusya'yı rahatsız eden bir konudur.

İran

İran-Pakistan-Hindistan Gaz Hattı

Fikir, NED Üniversitesi'nden mezun olan genç bir Pakistanlı inşaat mühendisi Malik Aftab Ahmed Khan (Sitara e Jurat) tarafından 1950 yılının ortalarında, Risalpur, Pakistan'daki Askeri Mühendislik Koleji tarafından bir makalesi yayınlandığında ortaya çıktı. Pers Boru Hattı makalesinde ayrıca, Belucistan/Sindh üzerinden önerilen güzergahı boyunca mini tabur büyüklüğünde kantonlar kurarak düşman toprakları boyunca korunmasına yönelik yöntemden de bahsedilmiştir (10, 11).

Proje 1989 yılında Rajendra K. Pachauri tarafından Ali Shams Ardekani ve İran eski Dışişleri Bakan Yardımcısı Sarwar Shar ile ortaklaşa kavramsallaştırıldı. Pachauri, planı hem İran hem de Hindistan hükümetlerine önerdi. İran hükümeti teklife olumlu yanıt verdi. Uluslararası Enerji Ekonomisi Birliği'nin 2012 yıllık konferansında Ardekani, Pachauri'nin önerisini destekledi.

İran ve Pakistan hükümetleri arasındaki görüşmeler 1995'te başladı (12). 1995 yılında bir ön anlaşma imzalandı. Bu anlaşma, Güney Pars gaz sahasından Pakistan'ın Karaçi kentine bir boru hattı inşa edilmesini öngördü. Daha sonra İran, boru hattını Pakistan'dan Hindistan'a uzatmak

için bir teklifte bulundu. Şubat 1999'da İran ve Hindistan arasında bir ön anlaşma imzalandı (13).

İran için bu hat güney Asya’nın cazip enerji piyasasına ulaşmak demekti. Bu sebeple tüm sorunlara rağmen İran kendi tarafına tüm alt yapıyı hazırladı ama Pakistan ve Hindistan geçtikçe ilgisini bu projeye kaybetti. TAPI doğal olarak bu projenin rakibi sayılmaktaydı. TAPI fiyat açısından daha cazipti ayrıca İran’ın politika sorunları da bu barış hattın unutulmasına neden olurdu.

Yeraltı Kaynakları, İki Ucu Keskin Kılıç

Afganistan, büyük ölçüde kullanılmayan bol doğal kaynaklara sahiptir. Ülke, birinci sınıf demir, bakır, altın, nadir toprak mineralleri ve bir dizi başka doğal kaynağa sahiptir. Benzer şekilde, Afganistan'da petrol kaynaklarının varlığı uzun zamandır biliniyordu, ancak bu kaynaklardan sadece sınırlı ölçüde yararlanıldı. Demir, bakır, alüminyum, kalay, kurşun ve çinko gibi metaller, ülkenin birçok bölgesinde yer almaktadır. Ve değerli taşlar, nadir metaller, kükürt, talk, alçı ve kromit, iç Afganistan, Baghlan, Kunduz, Logar, Khost, diğer yerlerde bulunmaktadır (14).

Madenler

Haziran 2010'da bir New York Times makalesi, Pentagon yetkilileri ve ABD'li jeologlardan oluşan bir ekibin Afganistan'da, daha önce bilinenlerden çok daha büyük ve "Afgan ekonomisini ve belki de Afgan ekonomisini kökten değiştirmeye yetecek kadar" olduğu düşünülen, kullanılmayan maden yataklarında 1 trilyon dolar keşfettiğini bildirdi. savaşın kendisi (15).

Eski Afgan hükümetinin Maden ve Petrol Bakanlığı'nın 2019 tarihli bir raporu, Afganistan'ın "dünya çapında demir madeni, bakır, altın, nadir mineralleri ve bir dizi başka doğal kaynak yataklarına sahip olduğunu söyledi. Rapora göre, "Afganistan'ın 2,2 milyar metrik ton (MTs) üzerinde demir, 1,3 milyar metrik ton mermer, yaklaşık 30 milyon metrik ton bakır, 1,4 milyon metrik ton nadir minerali ve 2,700 kg'dan fazla altın bulundurması bekleniyor (16).

Mes Aynak Bakır Madeni

Mes Aynak, Afgan Hükümeti tarafından demineralizasyon için öncelik verilen iki madenden biridir. Bu kaynak 240 milyon metrik ton %2,3 bakır içermektedir (17).

Çin devlete ait bir şirket olan China Metallurgical Group (MCC), Kabil'in yaklaşık 32 kilometre güneydoğusunda, Afganistan'ın Logar eyaletinde Aynak bakır maden sahasını geliştirmek için 2007 yılında bir sözleşme imzaladı. O zamanki Afgan hükümetine göre, MCC, bir elektrik santrali ve demiryolu inşa etmeyi ve çoğunlukla birkaç Çinli uzman tarafından yönetilen Afganlar olmak üzere 5.000 kişiyi istihdam etmeyi içeren bir proje olan alanın geliştirilmesine 2,8 milyar dolar yatırım yapacaktı. Ancak MCC, ülkedeki güvensizlik nedeniyle bakır çıkaramadı. Kabil, Taliban'ın eline geçtikten sonra şirket, bazı şartlarla proje üzerinde çalışmaya devam etmeye istekli olduğunu söyledi. Taliban, Çin'in ülkenin yeniden inşasına katılımını memnuniyetle karşıladıklarını söyledi.

Taliban sözcüsü Suhail Shaheen bir Çin devlet medya kuruluşuna verdiği demeçte, "Çin devasa bir ekonomi ve kapasiteye sahip büyük bir ülke. Afganistan'ın yeniden inşasında, rehabilitasyonunda ve yeniden inşasında çok büyük bir rol oynayabileceklerini düşünüyorum." dedi (18).

Nadir Metallar

Yenilenebilir enerji ve elektrikli araç endüstrileri için gerekli olan metaller, özellikle bakır, lityum ve nadir toprak elementleri için şu anda büyük küresel talep var. Nadir elementler, elektrikli araçlar, rüzgâr türbinleri ve füze güdüm sistemleri dahil olmak üzere ileri teknolojilerin üretiminde kullanılan, metallerdir. Her F-35 savaş uçağı, bu stratejik unsurların yaklaşık yarım tonunu taşır.

lityum, elektrikli araba pilleri, güneş panelleri ve rüzgâr çiftlikleri yapmak için çok önemli bir unsurdur. Uluslararası Enerji Ajansı, küresel lityum talebinin 2040 yılına kadar 40 kat artacağını tahmin ediyor.

2010 tarihli bir notta ABD Reuters'in bildirdiğine göre, Savunma Bakanlığı Afganistan'ı "lityumun Suudi Arabistan'ı" olarak tanımladı. Bu nedenle, Orta Doğu ülkesi ham petrol için ne kadar önemliyse, bu ülke de pil metalinin küresel arzı için o kadar önemli olabilir.

Su

Afgan hükümeti 2014 yılında su kaynakları yönetimine ve barajların geliştirilmesine öncelik vermeye başladı. Ancak sınır aşan su konusu belirsizliğini koruyor. Komşu ülkeler, özellikle İran ve Pakistan, Afganistan'daki barajların ve sulama altyapı projelerinin inşasını (veya yeniden inşasını) sürekli olarak rahatsız etmeye çalıştılar. Afganistan'daki bu tür gelişmeleri kendi ekonomik kalkınmaları ve çevreleri için bir tehdit olarak görüyorlar. Örneğin, 2017'de İran Cumhurbaşkanı Hassan Rouhani, komşu ülkeleri (Afganistan dahil) İran'daki su kıtlığını ağırlaştırmakla suçladı (19). Pakistan da Afganistan'ın suyuna muhtaçtır.

Ekonomi, Siyaseti Nasıl Etkileyebilir?

Emperyal İngiltere ve Almanya, ülkenin büyük ölçekli jeolojik araştırmalarını gerçekleştirdi. Sovyetler, Soğuk Savaş sırasında kendi sistematik araştırmalarını yaptılar. Daha yakın zamanlarda, ABD Savunma Bakanlığı, Afgan bakır, nadir toprak, lityum ve çeşitli mineral yataklarının 1 trilyon dolardan fazla değere sahip olabileceği sonucuna varan bir 2010 araştırmasının bulgularını yayınladı. Bu güçlerin hiçbiri Afganistan'ın maden zenginliğinden yararlanma iradesini ortaya koymadı, ancak birçok analist şimdi ABD'nin işin dışında kalmasıyla Çin'in bunu yapan ilk ülke olabileceğini düşünüyor. Bu endişe biraz anlaşılabilir. Çinli şirketler muazzam miktarda mineral kaynağı kullanıyor ve daha fazlası için açlık çekiyor.

Bu görüşe karşı bazı analistlere göre Afganistan'ın rezervleri az ve Çin aynı metalleri kendi sınırlarında ve başka stabil ülkelerde bulabilir. Örneğin lityumu Çin firmaları güney Amerika ülkelerinden temin edecek (20).

Çin ekonomi üstünlüğünü kullanarak siyasi üstünlüğünü da kurmak peşinde. Hali hazırda orta Asya, İran, Afrika, Arap ülkelerinde baya uzun vadeli yatırımlarda bulunmakta. Eskiden One Belt One Road veya kısaca OBOR olarak bilinen Kuşak ve Yol Girişimi (BRI veya B&R [1]), Çin hükümeti tarafından yaklaşık 70 ülke ve uluslararası kuruluşa yatırım yapmak için 2013 yılında kabul edilen küresel bir altyapı geliştirme stratejisidir. "Belt and Road Initiative" (21). Projenin bitiş tarihi 2049. Halihazırda, bazı tahminler Kuşak ve Yol Girişimi'ni, 2017 itibariyle dünya nüfusunun %65'i ve küresel gayri safi yurtiçi hasılanın %40'ı dahil olmak üzere 68'den fazla ülkeyi kapsayan tarihin en büyük altyapı ve yatırım projelerinden biri olarak listeliyor (22).

Afganistan, BRI'nin resmi bir üyesidir ve Afganistan'dan üst düzey bir delegasyon, 2017'de Çin'in Kuşak ve Yol Forumu'na katıldı. Bununla birlikte, Afganistan'daki en büyük iki Çin projesi, BRI'den daha eskidir ve girişim, önemli yeni yatırımların kilidini açmadı. Bazıları artık Çin'in BRI yatırımı için Afganistan'a öncelik verme zamanının geldiğine inanıyor. Çin, nadir toprak metalleri madenciliğinde liderdir ve Afganistan, dünyanın en büyük nadir toprak yataklarından bazılarına ev sahipliği yapmaktadır. Çinli yetkililer, BRI'nin imza taahhüdü olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'nu (CPEC) Afganistan'a genişletme konusundaki ilgilerini defalarca dile getirdiler. CPEC, enerji santrallerinden demiryollarına, karayollarına ve büyük bir liman tesisine kadar her şeyi kapsayan 62 milyar dolarlık taahhütleri kapsıyor. Haziran ayında, Çin Devlet Konseyi Üyesi ve Dışişleri Bakanı Wang Yi, CPEC'in Afganistan'ı da kapsayacak şekilde genişletilmesine destek verdiğini dile getirdi (23). Çin Afganistan'a çok fazla yatırım yapabilir, ancak bunun karşılığında Taliban'dan maden sözleşmesindeki şartlarını kabul etmesini isteyebilir. Ayrıca, Çin'in ulusal güvenliğine ve toprak bütünlüğü Çin, "Çin'in ulusal güvenliğine ve toprak bütünlüğüne doğrudan tehdit oluşturan Doğu Türkistan İslami Hareketi (ETİM) ile mücadelesinde Taliban iş birliğini isteyebilir.

ABD Afganistan'dan geri çekildi ve Çin'in artık nüfuz alanını Pakistan, İran ve Irak'ı içeren bölgesel projelere Afganistan'ı da dahil edecek şekilde genişletebilmektedir. Coğrafyacı Halford Mackinder, 19. yüzyılda Avrasya'yı ve Asya'nın kalbini jeopolitik önemin merkezine yerleştirdi ve şimdi, 200 yıldır ilk kez, Batılı güçler Avrasya kıtasını yönetmeleri için diğer yönetimlere bırakıyor gibi görünüyor. Çin, Afganistan'daki nüfuzunu genişletirken, Hindistan ve ABD'yi de engelliyor. Orta Asya'dan müttefikler ve dolayısıyla II. Dünya Savaşı sonrası ve NATO tarafından sağlanan liberal dünya düzenini tehdit ediyor.

Tüm bunlara rağmen Gerçek şu ki, Pekin'in madencilik projelerini uygulanabilir kılmak için altyapıya yatırım yapması gerekecek. Afganistan kaliteli karayollarından, demiryollarından ve elektrikten yoksundur. Cevherin dış pazarlara taşınması için demiryolu altyapısı gereklidir. Bu tür projelere devam etme konusunda çevresel kaygılar da var.

İran

Taliban Kabili ele geçirdikten sonra bir İran gazetesi böyle bir öneride bulunmuştu: İran Afganistan'a teknolojik ve bilimsel destek versin ve karşılığında Afganistan'ın uranyumunu kullansın (24). Su meselesi Iran için milli güvenlik bir meseledir. İran Aşraf Gani hükümetini

suyu siyasi araç olarak kullanmasında kınıyordu. Su konusunda İran Taliban ile daha iyi anlaşacağını düşünmekte. Çünkü önceki hükümet suyu siyasi bir nesne olarak kullanıyordu. İran geleneksel siyasetine karşı bu sefer Taliban ile iş birliğine karar vermiş. İran'a daha yakın Tacikler ve Hazaralar bu duruşu beklemiyordular ama ekonomi her zaman siyaset havasını değiştirebilir. Ayrıca İran Çin kutbunda yer aldığı Afganistan'da Çin politikasının izini takip etmektedir. Bu sebeple ulusal güvenliği Taliban tarafından tehdit altında olmadığı müddetçe İran Taliban ile iyi geçinmeye devam edecek. Ama aynı zamanda bunu da Taliban'ın koyu mezhebi görüşlerini, içinde selefiler bulunduğu, İran hükümetini çok karşı ve düşman bilen liderleri uzun vadeli ikili ilişkileri tehlikeye atan konuları da göz arda etmemek lazım.

Türkmenistan ve Özbekistan gibi ülkeler için Afganistan'ın stabil durumu her şeyden daha önemli. Bu ülkeler TAPI gibi büyük projeleri gerçekleştirmek için her tür çabayı gösteriyorlar. Bu ülkeler Taliban'a merkezi bir güç olarak bakmakta. Onlara göre Taliban Afganistan'da düzen ve huzur getirebilen tek güç. Bu sebeple Taliban Kabili ele geçirdikten sonra onlara çok olumlu yaklaştılar.

Tacikistan ise şu ana kadar bam başka bir yaklaşım sergilemiştir. Tacikistan Taciklere yakın olduğu için, geleneksel olarak Taliban görüşlerine karşı olduğu için ve Taliban ile iş birliği içinde bulunduğu bazı İslamcı grupları milli güvenliğine zararlı bildiği için Taliban'ın muhaliflere destek vermekte. Ülke baştan beri Ahmad Mesud ve milli direniş liderleri destek vermekte tereddüt etmedi.

KAYNAKÇA

Afghanistan Minitry of Mines and Petrileum (2019). Mining Sector Road Map, Kabul. https://momp.gov.af/sites/default/files/2020-07/MoMP%20Roadmap-1-merged.pdf.

Afghanistan Ministry of Mines and Petroleum (2020). Miniral Resources in Afghanistan. Kabul: 7.

https://www.pdac.ca/docs/default-source/conventions/2020-convention/presentation-reception-rooms/minerals-book---afghanistan-momp.pdf?sfvrsn=8259698_0.

Campbell, J. H. (2011). "Afghanistan: Graveyard of Empires. A New History of the Borderland". *Journal of Military History* 75 (1): 332-334.

"CASA-1000 Formally İnaugurated". *Daily Times* (Pakistan). 17 May 2016. Retrieved 23 May 2016.

"CASA-1000: Tajikistan to Export 1,000MW Hydel Electricity". *The Express Tribune*. 9 January 2016. Retrieved 23 May 2016.

Chang, I-wei Jennifer (9 February 2017). "China's Kashmir Policies and Crisis Management in South Asia". United States Institute of Peace. Retrieved 22 March 2019.

Chaudhary, Shamila N. "Iran to India Natural Gas Pipeline: Implications for Conflict Resolution & Regionalism in India, Iran, and Pakistan". School of International Service. Retrieved 20 March 2010.

Cliff Taylor, Stephen Peters, and David Sutphin. "Summary of the Aynak Copper, Cobalt, and Chromium Area of Interest". file:///C:/Users/asefm/Downloads/02A.pdf.

David Sacks, (Aug, 2021). "Why Major Belt and Road Investments Are Not Coming to Afghanistan". *Asya Unbound.* cfr.org/blog/why-major-belt-and-road-investments-are-not-coming-afghanistan.

Faridullah Bezhan, (Spring 2014). "The Pashtunistan Issue and Politics in Afghanistan, 1947-1952". *Middle East Journal* Vol. 68, No. 2, pp. 197-209 (13 pages) Published by: Middle East Institute.

Griffiths, James. (2018). “Just what is this One Belt, One Road thing anyway?”. *CNN*. Archived from the original on 30 January 2018. Retrieved 30 January 2018.

“IPI Implementation Nearing 'Final Stage' – Pakistani Official”. *Downstream Today*. Xinhua News Agency. 8 May 2008. Retrieved 10 May 2008.

James Rısen, (June 2010). “U.S. Identifies Vast Riches of Minerals in Afghanistan”. *NYT*.

Matthew P. Funaiole (Sep, 2021). “Afghanistan Is No Treasure Trove for China”. *FP*. https://foreignpolicy.com/2021/09/28/afghanistan-china-rare-earth-minerals-latin-america-lithium/.

McWilliam, I. (2002). “Central Asia pipeline deal signed”. *BBC*. London, BBC.

Nafeez Mosaddeq Ahmed (October 2009). “Our Terrorists”. *New Internationalist*. Retrieved 7 December 2009.

Roshan Noorzai, (2015). “What’s Keeping Afghanistan’s Mineral Wealth Underground?”, *VOA*. https://www.voanews.com/a/what-s-keeping-afghanistan-s-mineral-wealth-underground-/6256489.html

Sadullah Zareei, (Sep 2021). “Afganistan'ın Gelişimine Katkımız ve Onun Ufku”. *Keyhan*. https://www.pishkhan.com/Archive/1400/06/14000621/KayhanNews759797104121505449103310.pd.

Said Hashmat, Sadat Nasrat Sayed. “Afghanistan: Water management for peace”. *The Interpreter*. https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/afghanistan-water-management-peace.

Shahid, Kunwar khuldune (25 November 2011). “Iran-Pakistan Gas Pipeline Traversing History”. *Pakistan Today*. Retrieved 26 November 2011

Turkmenistan Country Report (1998). Economist Intelligence Unit.: 24.

ul-Haq, Noor (31 July 2010). “Iran-Pakistan Peace Pipeline. IPRI Factfile” (PDF). Islamabad Policy Research Institute. Retrieved 20 November 2011.

Yahuda, Michael (2 June 2002). “China and the Kashmir Crisis”. *BBC*. Retrieved 22 March 2019.

World Bank (Feb, 2019). “Overview-Belt and Road Initiative Forum 2019”. Archived from the Original on 17 September 2019. Retrieved 30 January 2020.

İSLAM DÜNYASININ MARUZ KALDIĞI KÜRESEL SALDIRILAR GÖLGESİNDE AFGANİSTAN'DA GELİNEN SON NOKTA

Muhammet Gül
Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği / Yönetim Kurulu Başkanı
muhammetgul61@hotmail.com / hazaradernek2012@gmail.com

Afganistan her ne kadar 1919 yılından beri bağımsız bir ülke olarak tanınmış olsa da ülkenin içinde bulunan farklı etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkların ve menfi rekabetlerin, ayrıca mezhepsel farklılığa sahip unsurların küresel ve bölgesel güçler tarafından iç savaşa sürükleyecek şekilde değerlendirildiği bilinmektedir.

Aslında bu vekalet savaşları bir taraftan küresel ve bölgesel güçlerin çıkarlarını korurken, diğer taraftan ise tüm İslam dünyasına karşı açılmış ancak resmen ilan edilmemiş gizli, sinsi ve kirli Üçüncü Dünya Savaşı'nın alanı haline getirilmiştir.

Son olarak Afganistan'da dengelerin değişmesi ile Taliban Afganistan'ı ele geçirince, El Kaide ve DEAŞ, silahlı terör örgütlerinin adeta yuvası haline getirilmiştir. Küresel güçlerin kontrol ve desteğinde faaliyet gösteren bu terör örgütleri, emir aldıkları küresel ve bölgesel güçlerin isteği doğrultusunda hareket ederek Afganistan'ı kan gölüne çevirmiş durumdalardır. İnsan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, eğitim ve sağlık hakları gibi müptedi hakları bile tanımayan terörist grupların zaman geçtikçe daha da güçlendiklerini görmekteyiz. Afganistan halkına karşı her türlü bombalı saldırı, intihar saldırısı, okul, cami, düğün ve pazar yerleri gibi kalabalık buldukları her yeri hedef alarak binlerce sivil Müslümanı şehit eden teröristler; bu emellerinden en ufak pişmanlık duymadan zulümlerine devam etmektedirler. Aynı terör örgütü mensuplarının ABD ve NATO askerleri ile yan yana poz verdiklerine tüm dünya şahit oldu. Taliban milislerinin dış ülkelerin askerlerine Hamid Karzayi Havalimanı'ndan çıkmasına müsaade ederken; Pencşir ve Behsut, Jovzcan bölgelerinde Tacik, Hazara ve Özbek asıllı insanları katletmekten hiç çekinmedikleri bilinen bir durumdur. Taliban tarafından Daykundi ilinin Gizab ilçesi ve Kandahar ilinin 1. bölgesi gibi kendi yandaşı olmayan ancak yüzlerce yıldır orada yaşayan sivil halkın yaşadıkları yurtlarından sürgün edilmesi, evlerini terk etmeleri istenmesi Müslümanlara yönelik uygulanacak 21. yüzyılın yeni sürgün modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, İslam Dünyası, Küresel Saldırılar, ABD, NATO.

Bismillahirrahmanırrahim

Öncelikle bu değerli kongreyi tertip eden ASSAM yetkililerine, ilgili kuruluşlara ve tertip komitesine teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Aranızda bulunmaktan gurur duyduğumu ifade etmek isterim. 5. Uluslararası ASSAM İslam Birliği Kongresi tüm İslam alemine hayırlar getirmesine vesile olmasını temenni ederim.

Afganistan Meselesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar

Afganistan halkı bir kez daha insani dram ve açlık krizin pençesinde karanlık günleri tecrübe ediyorlar, kuşkusuz krizin türü zamanın değişmesine bağlı değişerek farklılık göstermektedir. Dindarlık ve İslami normların savunulmasını iddia eden bir grubun uygulamada ifrat, memnuniyetsizlik, korku, vahşet ve katliam olan bir kriz olduğunu söylemek mümkündür. 11 Eylül 2001 saldırısı sonrası ABD ve NATO tarafından Afganistan'a yapılan operasyon ve Taliban yönetiminin düşmesi ile Afganistan'da yeni oyunlar sergilenmeye başladı. ABD desteği ile Afganistan'da kurdurulan hükümeti görünüşte uluslararası toplum, komşu ülkeler ve uluslararası kurumlarla kısmen barışçıl ilişkisi olan bir hükümet olduğu empoze edilmeye çalışıldı. Bu hükümetler yirmi yıl boyunca uluslararası yardımlar ve ülkenin öz kaynaklarını kullanarak, kamuya ait bazı tesisleri kurmayı başardıysa da yolsuzluk nedeni ile yardımlar ve ülkenin kaynakları amacına uygun kullanılmamıştır. Son yirmi yılda Afganistan halkının en büyük başarısı ülkede eğitimin artması ve uluslararası kuruluşlarla yakınlaşması olmuştur.

Taliban, Afganistan'daki savaşı yabancı istihbaratın mali ve askeri desteğiyle devam edebildi. Afganistanlı yetkililerin yolsuzluğa ortak oluşu, merkezi hükümetin ırkçılık yaparak Afganistan'da yaşayan kendi ırkına mensup olmayanları dışlaması gibi sorunlar halkın tepkisine neden oldu, Afganistan hükümetine çeşitli sektörlerde verilen uluslararası desteğin zamanla azalması, Afganistan halkının desteğini de yitiren Kabil hükümeti, ABD ve NATO birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi ile hiçbir varlık göstermeden düştü. Tabii ki, Afganistan İslam Cumhuriyeti hükümetinin düşüşünde başka faktörler de rol oynadı ancak en önemli faktörler olarak, yolsuzluk, güvenlik sorunu, insanların ayrıştırılması ve ötekileştirilmesi, halkın desteğini kaybedilmesi gibi faktörleri sayabiliriz. Afganistan'da Taliban hükümeti ele geçirmesinden 3 aya geçmesine rağmen henüz İslam ülkeleri Taliban'a yönelik kesin bir tavır almış değildir, Taliban'ın nasıl bir hükümet kuracağı bekleniyor. Taliban tarafından kurulacak hükümette, etnik azınlıkların, kadınların, farklı din ve mezhep gruplarına mensup olanların vb.

durumları nasıl olacağı konusu belirsizliğini koruyor. Afganistan'da ekonomik açısından halk büyük bir felaket ile karşı karşıya kalmıştır. Açlıktan başkent Kabilde ölen çocuklar açlık sefaletinin hangi boyutta olduğunu anlamamız açısından bize fikir verecektir. Başka bir sorun olarak da Afganistan'daki gelişmeler neticesinde Afganistan dışına komşu ülkeler İran ve Pakistan başta olmak üzere Orta Asya ülkeleri, Türkiye ve Avrupa'ya illegal yollarla girmeye çalışan mültecilerin durumu, kaynak olan ülke Afganistan'da her geçen gün durumun daha da zorlaşması neticesinde ülkeyi terk etmeye çalışan milyonlarca insanın durumu belirsizliğini koruyor.

Bilindiği üzere Afganistan'da meydana gelen son olaylarla beraber Afganistanlı sığınmacıların sayısı tüm dünyada artış göstermektedir. Bu artıştan kısmen Türkiye ede etkilenmektedir. Bu göçün daha çok Pakistan, İran, Orta Asya ülkeleri olmak üzere, İran'a gelen büyük çoğunluğunun Türkiye'ye geçmek üzere harekete geçtikleri bilinmektedir. Her ne kadar İran güvenlik güçleri ve Türkiye'deki sınırlar sıkı bir denetim altında olsa da Türkiye'ye geçen Afganistanlı sığınmacı sayısında da bir artış gözlemlenmektedir. Afganistanlı sığınmacılar Türkiye'ye daha çok Van ve Ağrı illerinden giriş yapmaktadır. Ancak son zamanlardaki kolluk kuvvetlerinin yakalanan Afganistanlı sığınmacılara yönelik gösterdikleri kötü muameleler nedeniyle Afganistanlı sığınmacılar kapalı yerlerde saklanmak zorundalar. Göçmen kaçakçılarının para karşılığında bu sığınmacıları iç Anadolu ve İstanbul gibi diğer illere götürdükleri bilinmektedir. Derneğimizi arayarak bizden yardım talebinde bulunan sığınmacılardan alınan bilgilere göre göçmen kaçakçıları tarafından da çok kötü muamelelere maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Afganistanlı sığınmacılar Türkiye'deki kayıtların kapalı olduğunu bildikleri için ve Türkiye'deki prosedürün çok uzun olmasından dolayı Avrupa'ya geçmek için İstanbul, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale ve İzmir illerini tercih ediyorlar. Bu illerin dışında aktif olan STK'lardan destek alabilme umudu ile yoğun olarak Trabzon, Afyon, Konya, Kayseri gibi illeri tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Türkiye'de bulunan Afganistanlı sığınmacıların sayıları 300.000'nin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. İstanbul (Zeytinburnu, Esenyurt, Beylikdüzü, Fatih, Çatalca)'da 150.000 civarında sığınmacı yaşamaktadırlar. Edirne 10.000, Tekirdağ 8.000, Çanakkale 5.000 ve İzmir 11.000, Trabzon 12.000, Ankara 35.000, Konya 7000, Kayseri 5000, Afyon 5000[1] civarında sığınmacının yaşadıkları bize gelen bilgiler arasındadır. Geri kalan 55.000 civarında sığınmacının Türkiye'nin diğer illerinde dağınık bir şekilde yaşadığını söyleyebiliriz.

[1] https://www.afyonhaber.com/afyon-da-kac-multeci-var-iste-cevabi/180082/.

İhtiyaçları konusunda ise Afganistanlı sığınmacıların Uluslararası Koruma başvuru sahipleri olarak öncelikle kayıt altına alınmadıkları ve kimlik alamadıkları sorunu tespit edilmiştir. Ayrıca bekar sığınmacılara 2018'den beri kimlik verilmediği de bize ulaşan yararlanıcıların ifadeleri ve göç idareleri ile kurduğumuz iletişimler sonucuna varılmıştır. Kimlik sahibi olmayan hiçbir sığınmacı sosyal, hukuk, sağlık ve eğitim haklarından yararlanamamaktadır. Uluslararası Koruma başvuru sahiplerinin ise kayıt tarihinden 1 yıl sonra sağlık güvenceleri göç idaresi tarafından kapatılmaktadır.65 yaş üstü 18 yaş altı ve kronik hastalığı bulunanlar dışında sığınmacıların sağlık güvenceleri kapatılmaktadır. Maalesef Hassasiyetleri göz önünde bulundurulmaksızın sığınmacılara sınır dışı kararı çok artış göstermektedir. Afganistan'daki belirsizlik nedeni ile sınır dışı kararları gerçekleştirilemediğinden tüm haklarından yoksun belirsiz bir şekilde Türkiye'de yaşamaya gayret göstermektedirler. Son dönemlerde sosyal medyada Afganistanlı sığınmacılara yönelik artan nefret söylemleri sığınmacıları ekonomik ve psikolojik yönden olumsuz etkilemiştir. Bazı sığınmacılar işlerinden çıkarılmıştır. Ev sahibi topluluğun nefret söylemleri nedeniyle sığınmacılara evlerini vermedikleri tespit edilmiştir. Yine parklarda, bahçelerde ve sahilde ev sahibi topluluk sığınmacıları istemedikleri gerekçesiyle kötü muamele göstermektedir.

Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği (AHCSA) tarafından yapılan bir "Yararlanıcı İhtiyaç Analizi"ni sizin ile paylaşmak isterim.

Bu analiz 20 Şubat 2020 ve 15 Ocak 2021 tarihleri arasında kurumumuza başvuran yararlanıcıların hassasiyet durumları göz önüne alınarak yapılmıştır.

AHCSA hizmetleri ile toplam 930 bireye, 1602 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu bireylerin 303'ü bilgi ve danışmanlık hizmetinden, 487'si yönlendirme hizmetlerinden, 125'i vaka yönetiminden ve 15'i seminer hizmetinden yararlanmıştır. 630 yararlanıcı koruma hizmetinden faydalanmıştır.

- Sosyal haklar konusunda bilgi ve danışmanlık hizmetinden faydalanan birey sayısı 303'tür. Bu bireylerin hassasiyetleri;
  - 296'sı hizmetlere erişemeyen
  - 1'i kimliği olmayan
  - 4'ü engelli
  - 2'si risk altında olan boşanmış bayandır.

303 bireyin hassasiyetleri devlet, Belediye, UNHCR tarafından verilen sosyal yardımlardan yararlanma ve sosyal haklar konusunda bilgilendirilerek giderilmiştir.

- Hukuk Hizmetlerine yönlendirilen birey sayısı 101'dir. Bu bireylerin hassasiyetleri;
  - 86 hizmetlere erişemeyen
  - 2 risk altında olan boşanmış bayan
  - 6 kimliği olmayan
  - 6 engelli birey
  - 1refakatçisi olmayan çocuktur.

  101 bireyin hassasiyeti İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Kolluk Kuvvetleri ve Baroya yönlendirilerek giderilmiştir.

- Sosyal Hizmetlerine yönlendirilen birey sayısı 352'dır. Bu bireylerin hassasiyetleri;
  - 323 hizmetlere erişemeyen
  - 23 risk altında olan boşanmış bayan
  - 3 engelli birey
  - 3 kimliksizdir.

  295 bireyden 3'ü Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne, 30'u Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına, 3'ü ASAM'a, 3'ü Ortahisar Belediyesi'ne, 254'ü kurumumuzun hayırseverlerine, 2'si UNHCR'a yönlendirilerek hassasiyetleri giderilmiştir. Hizmetlere erişemeyen 49 birey ve 8 risk altında olan boşanmış bayanın gıda ihtiyacı karşılanmış, kömür, ev kirası, soba gibi talepleri karşılanamamıştır.

- Eğitim Hizmetlerine yönlendirilen birey sayısı 10'dur. Bu bireylerin hassasiyetleri;
  - 9 hizmetlere erişemeyen
  - 1 engelli bireydir.

  10 birey Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yönlendirilerek hassasiyetleri giderilmiştir.

- Sağlık Hizmetlerine yönlendirilen birey sayısı 24'tür. Bu bireylerin hassasiyetleri;
  - 1 risk altında olan boşanmış bayan
  - 23 hizmetlere erişemeyen bireydir.

24 birey hastane, (24 bireyden 3'ünün durumu UNHCR'a bildirildi.) UNHCR, (24 bireyden 5'inin durumu ASAM'a bildirildi.) ASAM, (8'inin durumu İl Göç İdaresine bildirildi ve sağlık sigortaları konusunda geçici süreliğine yardımcı olundu) İl Göç İdaresi'ne yönlendirilerek hassasiyetleri giderilmiştir.

Ayrıca 65 gıda paketi, 78 kıyafet yardımı yapılmıştır.

- 15 kadın yararlanıcıya "Kadınları Güçlendirme" temalı 5 seminer hizmeti verilmiştir.

  Vaka yönetiminden faydalanan yararlanıcı sayısı 125'tir.

- 27 yararlanıcı risk altında olan boşanmış bayandır.
  - Bu faydalanıcıların 8'i Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler tarafından verilen nakdi yardımlardan faydalanmaları için bilgi danışmanlığı ve yönlendirme hizmeti almıştır.2 yararlanıcı çocuklarının kimliğinde yazılan bilgiler yanlış olduğu için bu yardımdan faydalanamamaktaydı. 2 yararlanıcı İl Göç İdaresi'ne yönlendirildi ve hatalı bilgiler İl Göç İdaresi vasıtasıyla düzeltildi. Şu an 10 yararlanıcı da AÇSHM tarafından verilen nakdi yardımlardan faydalanmaktadır.
  - Kadın sığınağında bulunan 1 yararlanıcıya barınma ile ilgili bilgi danışmanlığı verildi. Daha sonra ASAM'a yönlendirildi. Şu an yararlanıcının barınma ihtiyacı karşılanmıştır.
  - 16 yararlanıcı, işveren veya eşleri tarafından rahatsız edilmiştir. Şikâyetçi olmaları için bilgi danışmanlığı verildi. Daha önceden şikâyetçi olan, adli yardımdan faydalanmak isteyen 13 kişi baroya, şikâyetçi olmak isteyen 3 kişi Emniyet Müdürlüğü'ne yönlendirildi. 4 yararlanıcının mahkemesi tamamlandı ve hassasiyetleri giderildi. 8 yararlanıcının ise mahkemeleri devam etmektedir.

  Ayrıca 14 gıda paketi, 10 kıyafet yardımı yapılmıştır.

- 3 yararlanıcı refakatçisi olmayan çocuktur.
  - Refakatçisi olmayan 3 çocuğun barınma ihtiyacının karşılanması için Trabzon Çocuk Evleri Sitesi ile görüşüldü. Çocuklar tercümanımız eşliğinde Çocuk Evleri Sitesine yerleştirildi. Bu çocuklardan 1'inin kimlik alması için İl Göç İdaresi ile görüşüldü. Daha sonra İl Göç İdaresi'ne giden çocuğa kimlik verildi. Ayrıca 1 çocuk kıyafet yardımından faydalanmıştır.

- 60 yararlanıcı hizmetlere erişemeyen bireylerdir.
  - 30 yararlanıcı Sağlık hizmetlerine erişememektedir. Sağlık sigortaları kapalı olan 12 yararlanıcı için hastane ile görüşüldü ve tedavi ücretlerinde yardımcı olundu. Tedavisine devam edemeyen 18 yararlanıcı için İl Göç İdaresi ile görüşülerek sağlık sigortaları açtırıldı.
  - Herhangi bir okula kaydı bulunmayan, eğitim hizmetlerinden yararlanamayan 4 öğrenci için Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşülerek okul kayıtları yaptırıldı.
  - Maddi nedenlerden dolayı avukat tutamayan ve mahkeme giderlerini karşılayamayan 17 yararlanıcı Baro ile görüşülerek adli yardım talebinden faydalandı.
  - Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından verilen yardımlardan faydalanamayan 9 yararlanıcı için SYDV ile görüşüldü ve 9 yararlanıcı da bu yardımlardan faydalandı. Bu yararlanıcılardan 6'sı kömür, kira ücreti, ev eşyası gibi taleplerde bulundu. Ancak imkânımız olmadığı için bu talepleri karşılayamadık. Belediye, SYDV gibi kurumlara yönlendirmeleri yapıldı.

  Ayrıca 15 gıda paketi, 16 kıyafet yardımı yapılmıştır.

- 15 yararlanıcı engelli bireyleridir.
  - 7 birey yürüyemiyordu. Bu 7 yararlanıcıya UNHCR ile görüşülerek tekerlekli sandalye temin edildi.
  - İhtiyaçlarını karşılayamayan 3 yararlanıcı AÇSHM ile görüşülerek nakdi yardımdan faydalanmaktadır.
  - Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan 5 yararlanıcı için SYDV ile görüşülerek dağıtılan gıda yardımlarından faydalanmaları sağlandı.

12 yararlanıcının hassasiyeti giderildi. 3 yararlanıcının ise hassasiyetleri tam olarak giderilemedi. İlaç, felçli bireylerin masrafları gibi konularda yardımcı olunamadı. Bu yararlanıcılara tercümanlık, ilgili kurumlara yönlendirme, kumanya gibi yardımlar yapıldı.

Ayrıca 5 gıda paketi yardımı yapılmıştır.

- Kimliği olmayan 5 yararlanıcı için İl Göç İdaresi ile görüşülerek kimlik almaları konusunda yardımcı olundu. Yararlanıcıların 5'i de kimlik almıştır.

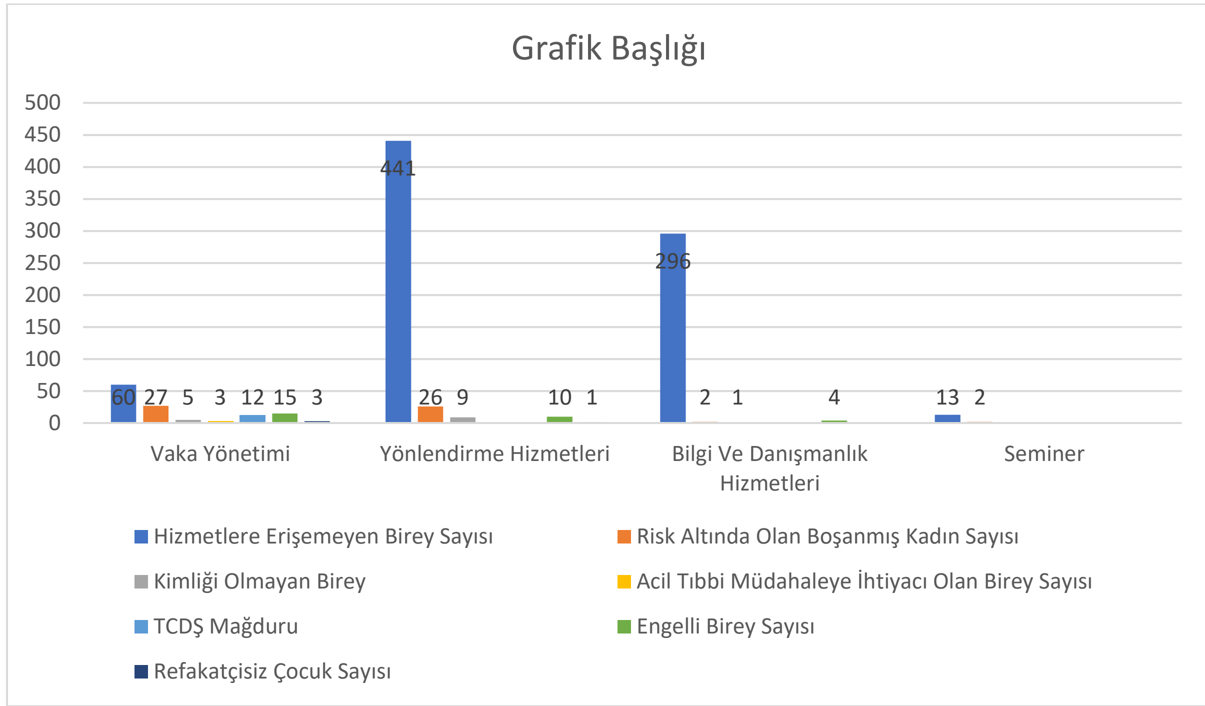
- Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet mağduru 12 yararlanıcı için Baro, Emniyet ve Adliye gibi kurumlarla görüşmeler yapıldı. Yararlanıcıların şikâyetleri doğrultusunda davalar açıldı. Bu süreçte yararlanıcıların adli yardımdan faydalanmaları sağlandı. 10 yararlanıcının mahkemesi tamamlandı ve hassasiyetleri giderildi. 2 yararlanıcının ise mahkemesi devam etmektedir.

Ayrıca 5 gıda paketi yardımı yapılmıştır.

- Acil Tıbbi Müdahaleye İhtiyacı olan 3 yararlanıcı için Hastane ile görüşülerek tedavi olmaları sağlandı. Daha sonra 3 yararlanıcıdan 1'inin rahatsızlığı devam ettiği için İl Göç İdaresi ile görüşülerek sağlık sigortası açtırıldı. Şu an 3 yararlanıcının hassasiyeti giderilmiştir.

Karşılaşılan Zorluklar

- Kurumumuza başvuran yararlanıcıların ev kirası, soba, kömür, ev eşyası, ilaç, ameliyat giderleri gibi ihtiyaçlarını imkânımız olmadığı için karşılayamıyoruz. Yararlanıcıların ihtiyaçlarını ASAM, AÇSHM, SYDV, Belediye gibi kurumlara yönlendirmeler yaparak karşılamaya çalışıyoruz. Bazen bu kurumların verdiği hizmetler de yeterli olmuyor. Örneğin bir operasyon geçirmiş yalnız hane reisi bir kadının 3 ay dinlenmesi gerekiyor. Biz bu yararlanıcıyı ev kirasını karşılayabilmesi için ASAM'a yönlendiriyoruz. Ancak ASAM bir aylık ev kirası ücretini temin edebiliyor. Diğer 2 ayda yararlanıcı mağdur oluyor.
- Sağlık sigortası kapalı olan yararlanıcılara maddi konularda destek olamıyoruz. Örneğin 3.000 TL ameliyat giderleri olan bir yararlanıcı için Hastane Başhekimliği ile görüşmeler yaparak bu ücretin düşürülmesi konusunda yardımcı olmaya çalışıyoruz. Ancak bu görüşmeler her yararlanıcı için olumlu sonuçlanmıyor. Çok özel ve hassas durumlar için Başhekimlik yardımcı olabiliyor. Mültecinin ekonomik yönden sıkıntıları olduğu için sağlık konusunda mağdur oluyor.

Özet

Başta Afganistan olmak üzere diğer ülkelerden çeşitli sebeplerle ülkemize göç etmiş ve halen İlimizde yaşayan mülteci çocukların ve gençlerin genellikle hem okul hayatına hem sosyal hayata uyum sorunu yaşadıkları görülmektedir. Bu çocukların çoğu Türkçe diline tam olarak hâkim olmadıkları için kaliteli, verimli ve sürekli bir eğitim alamamaktadır. Mülteci çocukların statülerindeki belirsizlikten dolayı stres, kaygı, depresyon nedeniyle eğitimlerine odaklanamadıkları görülmüştür. Bu çocukların aileleri, zorlu ekonomik yaşam koşulları nedeniyle eğitimi öncelik olarak görmemektedirler. Özellikle yoksul aileler çocukların eğitimini ek maliyet olarak görmektedir. Bu durum ise çocukların okula devamlılığını azaltıp çalışma hayatına itilmesi neden olmaktadır. Ayrıca ülkemizde öğretmenlerin yabancı öğrencilerle çalışma konusunda yeterince bilgi ve tecrübeye sahip olmamaları öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Tüm bu sorunları en aza indirebilmek için öncelikle çocukların eğitim hayatına katılabilmesinin sağlanması, okula devam oranlarının iyileştirilmesi, okul hayatının daha verimli ve kaliteli olması için dil eğitimi verilmesi, eğitime erişmede zorluk yaşayanların zorluklarını gidermek ve eğitime devamlarının sağlanması, okul öğretmenlerine mülteci çocukların kültürlerinin tanıtılması, öğrenciler ve aileler arasında gruplaşmayı önlemek, kaynaşma, entegrasyon ve kaliteli eğitimin önündeki en büyük engel olan dil sorununu çözülmesine yönelik projeler yürütülmelidir.

Gerekçesi

Trabzon ili "Uluslararası Koruma" başvuru ve statü sahibi Afganistan uyruklu kişilerin ikamet ettiği illerdendir. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin Trabzon'da ikamet ettikleri bilinmekle beraber bu insanların sayısal bilgileri resmî kurumlarca paylaşılmamaktadır. Trabzon'da yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statüsüne sahip Afganistan uyruklu kişilerin sayısının on binin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayısal veri İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi tarafından kullanılan istatistiklerde il bazında verilmemiş olsa da Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneğinin ilgili alanda aktif çalışmalarından bu veriye ulaşılmıştır. Trabzon Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre okullarda kaydı bulunan, eğitimine devam eden mülteci çocukların sayısı 2371'dir.Bu çocukların 1350'si Afganistan uyruklu, 665'i Suriye uyruklu, 228'i İran uyruklu ve 128'i Irak uyrukludur. Bunların 2134'ü Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma statüsündedir. 237'si ise ikametgâh sahibidir. Trabzon'da ikamet eden yaklaşık 300mülteci çocuğun ise herhangi bir okula kaydı bulunmamaktadır.

Travmatik yaşam deneyimleri yaşamış ve alıştıkları ülkelerinden uzakta yaşamak zorunda kalan çocuklar için göç zorlu bir deneyimdir. Ülkemizde ne kadar süreyle kalacağı henüz belirgin olmayan ve ülkelerindeki risk devam eden mültecilerin yaklaşık yarısından fazlasının eğitim çağında çocuklardan oluşması, konunun dikkate değer bir boyutudur. Bu durum, mülteciler için sadece temel bakım, güvenlik, sağlık, beslenmenin yanı sıra eğitim ile ilgili de bir takım ek önlemler alınmasını gerektirmektedir. Eğitim, göç edenler için yeni ortamlara ve yaşam koşullarına uyum sağlamanın ve geçmiş olumsuz yaşam deneyimlerinden sıyrılmanın önemli bir aracıdır. Mülteci çocukların okulda korunma ve eğitim fırsatlarından yararlandırılması için alınan ya da alınması gereken önlemler artırılsa da hala eğitimden yararlanmalarının önünde pek çok engel vardır. Ülkemize göç yoluyla gelen çocukların bir kısmı hala okullaştırılamamıştır. Kayıt altına alınmış çocukların tümünün okullaştırılması sağlanamadığı gibi okullaştırılmış olanların okula devamlarında da sorun yaşanmaktadır. Trabzon ilinde okullaştırılamamış mülteci göçmen sayısı 300 olduğu tahmin edilmektedir.

Tüm bu bilgiler dikkate alındığı taktirde Trabzon ilinde ikamet eden mülteci çocukların eğitimden yararlanmalarının önündeki engeller aşağıda belirtilmiştir.

1. **Zorlu Ekonomik Yaşam Koşulları Nedeniyle Eğitimin Öncelik Olarak Görülmemesi:** Mülteci ailelerin yeterli ekonomik gelire sahip olmamaları ve devamında yaşanan ekonomik güçlükler, ailelerin çocuklarını okuldan alarak çalışmaya itmelerine, eğitimin öncelik olarak görülmemesine neden olmaktadır. Eğitim olanaklarına erişimde yaşanan zorluklar, eğitim kurumlarında fiziki koşulların yetersizliği, eğitimli olmanın çalışma hayatına girebilmek için tek başına yeterli olmayışı, özellikle yoksul ailelerin çocukların eğitimini ek maliyet olarak görmeleri, ailelerin eğitim konusunda bilinçsizliği gibi unsurlar eğitime devamı azaltan ve çocuk yaşta çalışma yaşamına atılmayı tetikleyen diğer etkenlerdir.
2. **Göçmenlik Süresinin Uzaması Nedeniyle Statüsündeki Belirsizlik:** Mülteci statüsündeki belirsizlik durumu eğitim ve öğretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Mültecilerde başka bir ülkeye yerleştirilip yerleştirilmeyeceği belirsizliğinden dolayı kaygılar, stres ve depresyonlar meydana gelmektedir. Mülteci çocuklar bu belirsizlik sebebiyle eğitimlerine odaklanma konusunda problem yaşamaktadır. Bu çocuklar eğitimlerini devam ettirirken 3. ülkeye yerleştirilmesi durumunda Türkiye'de aldığı eğitim ile yerleştiği ülkedeki sistemin uyuşmama durumundan doğan kaygılar nedeniyle okula devam etme konusunda problem yaşamaktadır.
3. **Dil ve Kültürel Uyuşmazlıklar:** Eğitimden faydalanmanın önündeki engellerin başında dil sorunu gelmektedir. Mülteci çocuklar eğitim ve öğretime başlamadan önce Türkçe dil eğitimi almadan okula gönderilmektedir. Ayrıca öğrencinin seviyesini belirleyen sınav öncesinde herhangi bir dil kursu verilmiyor. Dil bilmeyen mülteci öğrenci bilgi ve becerilerini aktaramıyor. Bunun sonucunda seviyesinden daha alt sınıflara yerleştirilmek durumunda kalıyor. Aynı zamanda mültecilerin dil engeli ile karşılamaları onları yeni yerleştikleri coğrafyadaki toplumun bireylerinden uzaklaştırmaktadır. Mülteci çocuklara eğitim veren öğretmenlerin sorunlarına yönelik çalışmada öğretmenlerin tümü, mülteci öğrencilerin yeterli Türkçe bilmediklerini belirtmişlerdir. Bu sorunun dışında öğretmenler, göçmen öğrencilerin sınıf denkliğinin yapılmamasından dolayı hazır bulunuşluk düzeylerine uygun sınıflarda olmadıklarını, akademik başarı gösteremediklerini, diğer öğrencilerle uyum sorunu yaşadıklarını düşünmektedirler (Ereş, 2014a). Ayrıca 14 yaş üstü çocuklar açık öğretime yönlendirilmekte, sınıf ortamından mahrum kaldıkları için açık öğretimi terk ettikleri bilinmektedir.
4. **Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilerle Çalışma Konusunda Yeterince Bilgi ve Tecrübeye Sahip Olmamaları:** Bir ülkede eğitimle ilgili çıktıları iyileştirmenin yolu,

öncelikle öğretmen niteliklerini geliştirmekten geçmektedir. (MEB, 2017) Öğretmenler sürekli olarak farklı öğrenci gruplarıyla birlikte olmaktadırlar. Bu farklılıklar; farklı yaş grupları, farklı düzeyler, farklı konu alanları ve farklı sosyoekonomik yapı şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu durumlar, öğretmenlerin farklı yaklaşım, yöntem ve teknikleri kullanmalarını gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde öğretmenlerin yabancı öğrencilerle çalışma konusunda yeterince bilgi ve tecrübeye sahip olmamaları öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğretmenleri, öğrenci çeşitliliği için hazırlamak, onları öğrenmeye ve dünya kültürlerini daha iyi anlamaya teşvik etmeyi gerektirir. Öğretmenler, özellikle eğitimde önyargıya ve ayrımcılığa yol açabilecek tarihsel, yapısal ve siyasal durumları anlayarak hoşgörü, adalet ve eşitlik konularını etkin bir şekilde nasıl ele alacaklarını öğrenmelidirler. Bu durum çeşitliliğin ve kültürel farklılıkların çok yönlü boyutlarını geliştirmeyi ve bilgi inşasında kalıplaşmış mekanizmaların farkında olmayı gerektirir (Cowan ve Maites, 2012).

Öneri

1. **Mülteci Ailelere Eğitim Hakkında Seminer:** Mülteci ailelere eğitimin önemi hakkında seminer verilmelidir.
2. **Grup Odaklı Görüşmeler:** Mültecilerin statülerinin belirsizliğinden dolayı yaşadıkları kaygı, stres ve depresyonları hafifletmek için odak görüşmeleri gerçekleştirilmelidir. Görüşmeler sonucunda kaygıları ciddi boyutlara ulaşan sığınmacılar belirlenip hastaneye yönlendirilmelidir.
3. **Türkçe Dil Kursları:** Bu kurslar ile okul çağında olan mülteci çocukların Türkçe dil desteği alarak okula başlamaları; okula devam eden çocukların ise eğitim öğretim hayatının kolaylaştırılması hedeflenmektedir.
4. **Öğretmenler ve Okul Yönetimine Bilgilendirme Toplantıları:** Mülteci çocukların yoğun olarak eğitim aldığı Trabzon 100. Yıl İlköğretim Okulu, Akçaabat 100. Yıl İlköğretim Okulu, Trabzon Cumhuriyet Ortaokulu, Yaylacık Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu, 24 Şubat Ortaokulu olarak altı okul belirlenmiştir. Bu okulların Müdürleri, öğretmenleri ve okulda bulunan diğer personellerine "Göç ve Göçün Çocuklar Üzerindeki İzleri", "Sığınmacı Çocukların Kendi Ülkelerinde Eğitim-Öğretim

Olanakları” ve “Sığınmacıların Kültürleri” konularında bilgilendirme toplantıları yapılacaktır.

5. **Veli Toplantılarına Dil Desteği:** Sığınmacı çocukların aileleri Türkçe dilini bilmedikleri için çocuklarının okullarında yapılan veli toplantılarına katılım göstermemektedirler. Sığınmacılar çocuklar ise ailelerinin kendi eğitimlerine önem vermediğini düşünerek okul hayatından uzaklaşmaktadır. Bu durum hem çocukların eğitimlerini olumsuz etkilemektedir hem de ailelerin çocuklarının eğitimlerini takip edememelerine sebep olmaktadır. Bu sebeple belirlenen 5 okulda düzenlenen veli toplantılarına tercüman desteği sağlayarak sığınmacı ailelere kendi çocuklarının eğitimi hakkında bilgi verilmesi planlanmaktadır.
6. **Okul Aile Birliği Toplantıları ile Kaynaşma:** Belirlenen 6 okulun Aile Birliği ile birer kez bilgilendirme toplantıları yapılması planlanmaktadır. Bu toplantılarda göç, göçün zorlukları ve çocuklara etkileri, sığınmacıların kendi ülkelerinde ve göç yolunda yaşadığı problemler, sığınmacıların kültürlerinden bahsedilmesi planlanmaktadır. Bu bilgilendirme toplantıları ile beraber yerli halkın göçmene olan bakış açısını değiştirmesi, dolayısıyla çocuklarının sığınmacı arkadaşlarına olan bakış açılarının değiştirmeleri hedeflenmektedir.
7. **Yerli ve Sığınmacı Çocuklar ile Aktivite:** Trabzon’da ikamet eden 12. Sınıf mülteci öğrenciler ve Türk öğrenciler ile birlikte, öğrencilerin üniversite sınavlarına motive olabilmelerini sağlamak, üniversite tercihlerini kolaylaştırabilmek ve kaynaşmalarını sağlayabilmek amacıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi gezisi düzenlenecektir. Bu gezi 30 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilecektir.

İlkokul ve ortaokul öğrencileriyle birlikte 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Şenliği yapılacaktır. Bu etkinliğe hem mülteci çocukların hem de Türk çocukların katılımı sağlanacaktır. Bu faaliyetimizle hem mülteci çocuklarla Türk çocuklar arasında hem de bu çocukların aileleri arasında uyumu sağlayacağız.

Afganlarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar

Afgan göçmenlerle ilgili sosyal medyada son dönemde çok fazla fotoğraf ve video paylaşımı yapılıyor. Bu paylaşımların bir kısmı doğru bir kısmı ise yanlış. Biz aşağıda Afgan göçmenlerle ilişkilendirilen fakat yanlış olan içerikleri listeledik.

İddia 1:

Alanya'da bir Afgan Türk bayrağını indirdi.

Doğrusu:

11 Ağustos 2021 tarihinde Twitter'da bir kullanıcı tarafından paylaşılan videoda Alanya'da Afgan bir mültecinin bayrak direğine tırmandığı ve Türk bayrağını indirmeye teşebbüs ettiği iddia edildi. İddia kısa süre içerisinde 1200'den fazla RT ve 2700'den fazla beğeni aldı.

Paylaşımda yer alan kişi Afganistanlı değil, bir Türk Vatandaşı. Video ise yeni değil 2018 yılından. 12 Mart 2018 tarihinde Antalya Alanya Şehirlerarası Otobüs Terminali'nde çekildiği öğrenilen videodaki kişi A.Y.A isimli bir Türk Vatandaşı. O dönem Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü 3. sınıf öğrencisi olan A.Y.A., kendisini mehdi ilan ederek Türk bayrağını indirmeye çalışmış ve çevredeki vatandaşlar tarafından linç girişiminde bulunulmuştur. Akli dengesi yerinde olmayan A.Y.A için hem Antalya Valiliği hem de öğrencisi olduğu üniversite bir basın açıklaması yayınlamıştır.

İddia 2:

Afganlar Antalya'da bir otelde Türk bayrağını indirip yerine Afganistan bayrağı astı.

Doğrusu:

İlk olarak 11 Ağustos 2021 tarihinde Twitter'da bir haber sitesinin resmi hesabı tarafından paylaşılan, ardından birçok hesap ve platforma yayılan videoda Antalya'da bir otelde Afganistan uyruklu iki kişinin Türk bayrağını indirip yerine Afganistan bayrağı astığı iddia edildi. İddia kısa süre içerisinde 3500'den fazla RT ve 10.000 bine yakın beğeni aldı.

Paylaşımda yer alan videonun kaynağı @muhammedhanzade isimli bir Tiktok hesabı. Antalya Valiliği tarafından yapılan açıklamada plajda çekilen videoda Afganistan bayrağını asan kişilerin tesisin kendi çalışanları olduğu ve tesiste sadece Afganistan bayrağının değil o gün misafir olarak ağırlanan müşterilerin geldikleri ülkelerin bayraklarının tamamının asılı olduğu belirtildi. Benzer bir açıklamayı da Alanya Kaymakamı Fatih Ürkmezer kişisel Twitter hesabından yayınladı.

Yıldız Beach isimli işletmenin Foursquare hesabında müşteriler tarafından yüklenen görseller incelendiğinde işletmenin birçok noktasında farklı ülkelere ait bayrakların asılı olduğu görülebiliyor. Yine Google Maps sokak görünümünden ve Google Benim İşletmem galerisine eklenen fotoğraflardan farklı bayraklara ait görsellere ulaşmak mümkün. Videodaki kişilerin Türk Bayrağını indirmesi ise söz konusu değil. Türk Bayrağı işletme içerisinde diğer tüm bayraklardan ayrı bir yerde ve daha yüksek konumda asılı olarak duruyor.

İddia 3:

Türkiye'ye Giriş Yapan Afganları Gösteren Fotoğraf

Doğrusu:

10 Ağustos 2021 tarihinde çeşitli sosyal medya platformlarında farklı kullanıcılar tarafından paylaşılan fotoğrafta yer alan kalabalığın Afgan mültecileri gösterdiği ve bu kişilerin Türkiye sınırını geçmekte olduğu iddia edildi. İddia kısa süre içerisinde binlerce kişi tarafından paylaşıldı. Facebook ve Instagram'da paylaşılan görseller "Asılsız Haber" olduğu bağımsız kaynaklarca ispatlandığından kaldırıldı. Twitter'da ise dolaşmaya devam ediyor.

Sosyal medyada Afganların Türkiye sınırını geçerken çekildiğini gösteren birçok video ve fotoğraf mevcut. Bu görsellerden bazıları doğru bazıları ise yanlış. İddiada paylaşılan fotoğrafta bu yanlış görsellerden biri. İddiada yer alan ve 2015 yılında çekilen fotoğraf Türkiye sınırını geçen Afganları değil, Hırvatistan-Slovenya sınırını geçen Asya, Afrika ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya gelen çeşitli uyruklardaki kişileri gösteriyor. Fotoğrafı çeken kişi Jeff J. Mitchell isimli bir fotoğrafçı.

Daha çok foto muhabirlerinin kullandığı Gettyimages stok görsel sitesinde fotoğrafın orijinaline ulaşmak mümkün. Gettyimages sitesinde her fotoğrafın altında kim tarafından çekildiği ve siteye ne zaman yüklendiği yazıyor. Bu bilgilere göre fotoğraf siteye ilk kez 23 Ekim 2015 yılında eklenmiş. İlgili fotoğrafa ulaşmak için tıklayınız.

İddia 4:

Suriyeliler Türkiye'ye gelen Afganları protesto etti.

Doğrusu:

9 Nisan 2018 tarihinde bir Facebook hesabı tarafından paylaşılan ve eylem yapan Suriyelileri gösterdiği iddia edilen fotoğrafta, o dönem Türkiye'ye gelen Afganların Suriyeliler tarafından tepki gördüğü ve bu sebeple Suriyelilerin Afganların geri dönmesi için eylem yaptığı iddia edildi. Fotoğraf kısa süre içerisinde 10 binlerce kez paylaşıldı ve aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen günümüzde bile paylaşılmaya devam ediyor.

Fotoğrafın orijinali, 2015 yılında Gaziantep Kırkayak Parkı'nda o dönem Rusya'nın Suriye'ye müdahalesini protesto eden bir grup Suriyeliye ait. Orijinal fotoğrafın üzerinde oynamalar yapılarak protestocuların ellerinde tuttuğu pankartların üzerindeki yazılar değiştirilmiş. Yapılan protesto ile ilgili Anadolu Ajansının 8 Kasım 2011 tarihine yayınladığı bir haber de mevcut.

Bu zor günlerde Afganistan'da yaşanan ağır kayıplar, açlık sorunu, güvenlik sorunu ve DAEŞ tehlikesi ele alınması gereken konular arasında yer almaktadır. Bu durum karşısında İslam Dünyasının tavrı da merak konusudur.

Mevcut Durumda Dikkat Çekilmesi Gereken Önemli Noktalar

Birincisi, Afganistan'daki savaşın ana sebebi, etnik köken ve aşiret üstünlüğüne dayanmaktadır. Afganistan tarihi, en azından son 300 yıl komünist rejimlerin sona ermesine kadar, Afganistan'daki savaşların büyük bölümü tek bir etnik gruba ait kabilelerin birbirine üstünlük sağlama çabası ile ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Son 300 yıldır Afganistan'daki Peştun olmayan etnik gruplar her zaman baskı gördüler ve Peştunlar arasındaki üstünlük savaşlarının içinde kaldılar. Afganistan'da etnik mensubiyet ve aşirete bağlılık dini değerlerin önüne geçmiş durumdadır. Afganistanlıların %99,9 Müslüman olmasına rağmen, din kardeşliği göz ardı edilerek, iktidarı elde tutmak için etnik ve kabilesel üstünlüğün korunması için dini değerler kullanılmaktadır.

İkincisi, Taliban'ın entelektüel kökleri, son zamanlarda Pakistan'da en aktif olan Deobandi okullarına kadar uzanıyor. Savaş sırasında Taliban, Afganistan'daki savaşlarına ek olarak, ülkenin çeşitli yerlerinde insanları öldüren ve etnik ve dini azınlıkları ezen ABD de dahil olmak üzere çeşitli güçlerin yardımına başvurdu. Bugün bile Afganistan'ın bazı bölgelerinde insanlar göçe zorlanıyor. Bu grubun dini yorumu katıdır ve Afganistan'daki dini aşırıcılığın köklerini güçlendirmektedir. Bu durum çok uzak olmayan bir gelecekte komşu ülkelerde istikrarsızlığa

yol açabilir. Bu grup arasında dinin aşırı yorumlanması konusuna ek olarak, geleneksel etnik ve kabile kültürü de hakimdir. Kabilecilik anlayışı ile kurulacak olan yönetimler gelecekte Afganistan'da yaşayan Tacikler, Hazaralar, Özbekler, Türkmenler ve diğerleri gibi diğer etnik grupların haklarından mahrum bırakacaktır. bunun neticesinde de istikrarsızlığın devam edeceği anlamına gelmektedir.

İslam ülkeleri şimdiye kadar Taliban'ı uyarma konusunda net bir tavır almamış, çatışmalar İslam dünyasının ulusal ve siyasi çıkarlara dayanmamıştır. İslam ülkelerinin etkileşimli ve küresel bir yaklaşımla Taliban ile diyaloga girmesi gerekiyor. Öte yandan Afganistan'da dindarlık ve dinin üstünlüğü (İslam) iddiası bu ülke için sorun değil çünkü Afganistan halkının geneli Müslüman ve İslami ilkelere inanıyor. Asıl zorluk, kolektif (İslami) bir kimliğin olmamasıdır. Afganistan'da İslami kimliğin yeniden inşasına ihtiyaç vardır.

Medeniyetler çatışması konusu bugün bir fantezidir. İslam ve Batı medeniyetleri hiçbir şekilde çatışmayacak, öte yandan böyle bir çatışma durumunda İslam dünyası mutlaka zarar görecektir. Batı ve uluslararası kurumlarla bir tür yakınlaşma yaratmaya ihtiyaç var. Küresel siyaset hem değerlerimizi savunmamızı hem de dünyaya ayak uydurmamızı talep ediyor.

İslam Dünyasının Maruz Kaldığı Küresel Saldırılar Gölgesinde Afganistan'da Gelinen Son Nokta

Afganistan her ne kader 1919 yılından beri bağımsız bir ülke olarak tanınmış olsa da ülkenin içinde bulunan farklı etnik gruplar arsındaki anlaşmazlıklar ve menfi rekabetler ayrıca mezhepsel farklılığa sahip unsurlar küresel ve bölgesel güçler tarafından iç savaşa sürüklendikleri bilinmektedir.

Aslında bu vekâlet savaşları bir taraftan küresel ve bölgesel güçlerin çıkarlarını korurken diğer taraftan ise tüm İslam dünyasına karşı açılmış ancak resmen ilan edilmemiş gizli, sinsi ve kirli Üçüncü Dünya Savaşının alanı haline getirilmiştir. Son olarak Afganistan'da dengelerin değişmesi ile Taliban Afganistan'ı ele geçirince, El Kaide ve DEAŞ, silahlı terör örgütlerinin adeta yuvası haline getirilmiştir.

Küresel güçlerin kontrol ve desteğinde faaliyet gösteren bu terör örgütleri, emir aldıkları küresel ve bölgesel güçlerin isteği doğrultusunda hareket ederek Afganistan'ı kan gölüne çevirmiş durumdalar. İnsan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, eğitim ve sağlık hakları gibi müptedi

hakları bile tanımayan terörist grupların zaman geçtikçe daha da güçlendiklerini görmekteyiz. Son olarak Afganistan halkına karşı her türlü bombalı saldırı, intihar saldırısı, okul, cami, düğün ve Pazar yerleri gibi kalabalık buldukları her yeri hedef alarak binlerce sivil Müslümanı şehit eden teröristler, bu emellerinden en ufak pişmanlık duymadan zulümlerini devam etmektedirler. Aynı terör örgütü mensupları ABD ve NATO askerleri ile Hamit Karzai havalimanında yan yana poz verdiklerini tüm dünya şahit oldu. Taliban milisleri dış ülkelerin askerlerini Hamid Karzayi havalimanından çıkmasını müsaide ederken Pencşir ve Behsut, jovzcan, Dareysuf, Saripul bölgelerinde Tacik, Hazara ve Özbek asıllı insanları katletmekten hiç çekinmedikleri bilinen bir durumdur. Taliban tarafından Daykundi ilinin Gizab ilçesinde ve Kandahar ilinin 1. Bölgesi gibi kendi yandaşı olmayan ancak yüzlerce yıl yaşadıkları yurtlarından sürgün edilmesi, sivil halktan evlerini terk etmeleri istenmesi, Müslümanlara yönelik uygulanacak 21. Yüzyılın yeni sürgün modeli olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Sulhu temin etmek için ve ittihadı İslami sağlamak için İslamin çehresine ve özüne zarar verecek hareketlerden kaçınmalıyız ve bu tip hareketlerde bulunanlarla etkileşime geçilerek doğru bir çözümün bulunması için çaba sarf etmemiz gerekmektedir.

ASAM'ın girişimlerini desteklemekle birlikte uygulama aşamasında daha aktif rol almalarını bekler saygılar sunarım.

SON OTUZ YILDA AFGANİSTAN’DA TOPLUMSAL VE SİYASAL İSTİKRARSIZLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ramazan Ali Mahmoodi
Selçuk Üniversitesi / Doktora Öğrencisi
mahmoodiramazan@gmail.com

İslam dünyasında Afganistan, Müslüman bir ülke olarak sürekli istikrarsızlık, iç savaş ve dış müdahalelerin yaşandığı bir ülkedir. Sosyal ve siyasi istikrarsızlığının yanı sıra büyük güvenlik sorunları, kalkınma ve değişim sorunları ile karşı karşıyadır. Ulusal egemenlik, üzerinde anlaşmaya varılamayan ve istikrarın henüz sağlanamadığı dünyanın istisnai bölgelerinden biridir. Bu nedenle, Afganistan istikrarsızlık ve güvensizliklerden büyük ölçüde zarar gördü. Dünya ülkeleri ve uluslararası toplumun varlığı ve yardımları dikkate alındığında, kapsamlı ve sürdürülebilir bir sosyal ve siyasi sistemin kurulmasında ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu istikrarsızlık Afganistan tarihinde farklı şekillerde görülebilir.

Ancak son otuz yılda tuhaf bir toplumsal ve siyasal istikrarsızlık yaşandı. 1979 yılında Sovyet Birliği’nin ordusunun Afganistan’a girmesi ve 1989 yılında ayrılması sonrasında, ABD, Suudi Arabistan, Pakistan, İran ve Çin’in desteğiyle Mücahit gruplar Afganistan’a girdiler. Kısa bir süre sonra Afganistan toplumu kanlı bir iç savaş ve etnik çatışmalara maruz kaldı. 1996 yılında bir silahlı örgüt olan Taliban Pakistan sınırından Afganistan’a girip bir müddet sonra Kabil de dâhil olmak üzere Afganistan topraklarının %95’inin kontrolünü ele geçirdi. 2001-2021 yılları arasında Afganistan ABD’nin ve uluslararası güçlerin yirmi yıllık varlığı ile cumhuriyetin çöküşü ve Taliban’ın yeniden yönetimi ele geçirmesine tanık oldu. Böylece, kapsamlı ve istikrarlı bir siyasal, toplumsal ve güvenlik sistemi oluşturulamamıştır. Farklı alanlarda kesintisiz güvensizlik ve istikrarsızlık devam etmektedir.

Bu çalışmada Afganistan'da son 30 yılda toplumsal ve siyasi istikrarsızlığı etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu konuyu incelerken bazı önemli parametrelere ve faktörlere odaklanacağız. Afganistan'daki istikrarsızlığın hem iç hem de dış birçok faktörü var. Ancak, bu çalışmada bazı önemli faktörlere odaklanacağız. Özellikle toplumsal ve siyasal istikrarsızlık ile etnisite, siyaset ve dış müdahaleler arasında nasıl bir ilişki olduğunu, ne tür toplumsal sorunlara yol açtığını, toplumsal ve siyasal istikrarsızlığın önünde nasıl bir engel oluşturduğunu ve nasıl bir toplumsal ve siyasal istikrarsızlık yarattığını sosyolojik bir perspektiften ele alacağız. Çünkü Afganistan üzerine

yapılan araştırmalar bir şekilde sosyolojik bir perspektiften yoksundur. Afganistan'daki istikrar sorununun toplumsal bağlamını da incelemek gerekiyor. Ayrıca Afganistan'ın sosyal ve siyasi istikrarsızlığını etkileyen dış faktörlere de odaklanacağız.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Etnik Yapı, Etnisite, İktidar Mücadelesi, Etnik Çatışmalar, Dış Müdahaleler, İstikrasızlık.

Giriş

Hamun'dan Ceyhun'a uzanan ve şimdi Afganistan olarak adlandırılan, geçmişte "Büyük Horasan", "Eski İran" veya "Ariana'nın" bir parçası olan çeşitli etnik gruplar, kültürler, diller ve dinlerden oluşan bir ülkedir. Ayrıca, Asya'nın kalbi, Orta Asya, Batı ve Güney Asya'nın kavşak noktası olarak adlandırıldı. Bunların yanı sıra, kuzeyden Sovyet Rusya'nın, güneyden Britanya ve Amerika'nın baskısı altında kalan ve bir savaş alanına dönüşen ülkedir (Najafi, 2010: 1).

"1747'de Ahmet Şah Durani tarafından kurulan Afgan İmparatorluğu'ndan günümüze kadar" (Arslan, 2016: 48) tarih boyunca değişimlere, çatışmalara, savaşlara, medeniyetlerin yükselişine ve düşüşüne, imparatorlukların oluşumuna ve düşüşüne ve diğer birçok olaylara tanık olmuştur. Bu süreçte devamlı bir toplumsal ve siyasal istikrar ortamı sağlanmamıştır. Sürekli sorunlar, krizler ve maceralarla dolu bir ülke olmuştur. Bu arada ve özellikle son otuz yılda tarihinin en karmaşık ve zor dönemine uğramıştı.

24 Aralık 1979-15 Şubat 1989 yılları arasında, Sovyetler Birliği ile Mücahit gruplar arasında şiddetli ve kanlı bir savaş dönemi yaşandı. Bu savaşın sonucunda milyonlarca insan hayatını kaybetti ve milyonlarca insan ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar.

1989 yılında, Sovyet Birliği'nin ordusuyla mücadele adına, Afganistan'ın sınır dışından; yani Pakistan ve İran'da belli etnik gruplardan oluşan Mücahit gruplar Afganistan'a girip "Cihat Söylemi" adı altında komünist hükümete karşı savaş açtılar. Ancak Sovyet ordusunun çekilmesinden sonra, 1992-1996 yılları arasında Mücahit partiler Afganistan'ın siyasi iktidar ve egemenliğini ele geçirmek için iç savaş ve etnik çatışmalara döndüler. Kısa sürede Kabil'i bir savaş alanına çevirip Afganistan'ın etnik çatışmalarına yol açtılar (Hasani, 2013: 47).

Eylül 1994'te Molla Muhammed Ömer liderliğindeki Pakistan dini okullarında eğitim gören "Tahrik İslami Taliban" adlı bir grup Afganistan'da "kötülük ve yolsuzlukla mücadele" sloganıyla ve Hanefi mezhebine dayalı İslam düzeninin kurulması, ülkenin güneyindeki Kandahar vilayetine bağlı Spin Boldak sınırından ortaya çıktı ve hızlıca nüfuzunu genişletti (Samadi, 2019: 174).

11 Eylül 2001'de ABD Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terör saldırı Taliban rejimini devirmiş ve ülkenin yeniden inşa edilme sürecini başlatmıştır. Taliban rejiminin yıkıldığı kabul edilerek 27 Kasım 2001'de Almanya'nın Bonn kentinde BM öncülüğünde 14 gün süren ve

Taliban sonrası kurulacak hükümete dair yol haritasını belirlemeyi amaçlayan bir konferans düzenlenmiştir ve Afgan liderleri Bonn Anlaşmasını imzalamışlar. Bu anlaşma sayesinde Afganistan'daki tüm etnik grupların varlığı ile geçici hükümet konusunda anlaşılmıştır. Bonn Antlaşması, halkın katılımı ile yeni bir anayasa hazırlamak üzere kurulan Anayasa Komisyonu başta olmak üzere yeni toplumsal ve siyasal düzeninin ve kurumların oluşmasının başlamasına zemin hazırlamıştır (Changizadeh, 2015: 75).

Ancak, bu yeni düzen ve girişimler başarıya ulaşmamıştır. Afganistan son yirmi yılda da büyük bir kargaşa ve istikrarsızlık dönemi yaşadı. Bir yandan yolsuzluk, ayrımcılık, etnik çekişme, İktidarın ele geçirilmesi üzerine çatışmalar başlamış. Öte yandan da terörist grupların ve Taliban'ın yükselişine tanık olmuş. Bu nedenle, Afganistan'ı toplumsal ve siyasal istikrarsızlığa sürüklenmiştir.

15 Ağustos 2021 Afganistan Cumhur Başkanı Eşref Gani'nin kaçmasıyla birlikte Afgan hükümeti çöktü ve Taliban grubu 20 yıldan sonra tekrar yönetimi ele geçirdiler.

1. Etnik Yapı

Afganistan'ın etnik yapısı ile ilgili farklı görüşlerle karşılaşmaktayız. Herkes farklı tespitler sundu. Ama genel olarak bu toprakta 50 den fazla etnik gruplar tanımlanmıştır. Hazara, Tacik, Türkmen, Özbek, Baloç, Aymak, Hindu, Paşayi, Kızılbaş, Peştun, Aimak, Brahuyi, Aşkaşimi, Farsivan, Firoozkoohi, Gavarbati Ghorbat, Gujar, Sunni Hazara, Calali, Jamşidi, Jet, Jogi, Kırgız, Kotana, Melki, Maori, Mesh Mast, Moğol, Tacik Kohistani, Monjani, Nuristani, Ormori, Parhchi, Pashaei, Pikraj, Karlık, Kazak, Kabchaq, Ghezelbash, Roşani Sangliçi, Şadibaz, Şaknani, Sheikh Mohammadi, Seek, Taheri, Tatar, Taimani, Teymouri, Tirahi, Türkmen, Wakhi, Wangwali, Yahudi ve Zuri gibi etnik gruplardan söz edilir (Najafi, 2010: 3).

Ancak Afganistan'ın toplumsal ve siyasal istikrasızlığı etkileyen etnik gruplar Hazara, Tacik, Peştun v Özbekler gruplarıdır.

1.1. Hazaralar

Hazaralar, Afganistan nüfusunun yaklaşık %25 oluşturan Afganistan'ın kadim etnik gruplarından biridir. Hazaralar dil olarak Farsça konuşmaktadırlar. Hazaralar Müslümandır. Dini olarak Şii ve Sünni gruplara ayrılmaktadır.

Bu etnik grup Bamyan, Uruzgan, Ghor, Ghazni, Badakhshan, Farah, Herat, Kandahar, Parwan, Baghlan, Balkh, Panjshir, Kabil ve Badghis vilayetlerde yaşamaktadırlar. Bugün Hazaristan/Hazarecat Afganistan'da kullanılan bir terimdir. Bu terim Hazara etnik gruplar için geçerlidir.

Aynı zamanda Hazaralar, Pakistan, İran, Avusturalya, İsviçre, Finlandiya, Kanada, Amerika, Norveç ve diğer Avrupa ülkelerinde yaşamaktadırlar.

Seyyid Asker Mosavi, "Hazarehayi Afganistan" kitabında, Hazaraların Afganistan'ın yerel etnik grup olduğuna inanmaktadır. Hazaralar büyük İskender'in zamanından beri Afganistan'da yaşamaktadırlar. Bu nedenle Hazara ismi Moğol öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Hazaralar Cengiz Han'ın ordusuyla Afganistan'a gelen Moğolların torunlarıdır. Hazaralar ise ayrı dönemlerde Afganistan'a gelen ve daha sonra Hazaralar olarak adlandırılan yeni toplumlar haline gelen Türk-Moğol'un bir karışımı olarak kabul edilmektedir (Mosavi, 2000: 45-50).

Ancak bu görüş bazı araştırmacılar tarafından reddedilmektedir. Hazaraların Türkler ve Moğollarla hiçbir ilgisi olmayan ayrı bir etnik grup olduğuna inanıyorlar

1.2. Tacikler

Tacikler, Farsça Tazik veya Tazi isimlerinden oluşturulmuştur. Yani Tazikler veya Araplar gibi Tacikler de İran ve Afganistan'a göç edip bölgenin yerlileri ile karıştırılmıştır. Böylece Araplardan ve farslardan oluşan bir etnik grup olarak tanımlanmaktadırlar (Mosavi, 2000: 45).

Afganistan'ın bir etnik grup olarak Tacikler, Badakhshan, Takhar, Kapisa, Panjshir, Parwan ve Herat illeri dâhil olmak üzere, çoğunlukla ülkenin kuzey, kuzeydoğu ve batı bölgelerinde yaşıyorlar. Kabil, Balkh, Ghazni, Samangan, Laghman ve ülkenin kuzey ve orta bölgelerinde de yaşamaktadırlar. Tacikler yaygın olarak üç ülkede (Tacikistan, Özbekistan ve Afganistan'da) yaşamaktadırlar. Aynı zamanda Orta Asya ve Rusya'da bulunmaktadırlar.

Taciklerin dili Farsçadır. Onların dini İslam ve çoğunluğun Sünni Hanefi'dir. Ancak bazı Tacikler aynı zamanda İsmailli ve Şii'dir. Örneğin Horasan'daki İsmaililer ve genellikle ülkenin Farsça konuşanlar arasında bulunmaktadır (Najafi, 2010: 14).

1.3. Özbekler

Özbekler, kuzeydoğu Asya'nın güney Sibirya ve kuzey Çin, Orta Asya'da yaşayan ve Özbekçe konuşanlardır. Afganistan'ın kuzey bölgelerinde bulunan Özbekler, Afganistan'daki dördüncü büyük etnik grubudur. Afganistan'daki Özbekler genellikle güney Amu ve kuzey Hindukuş'ta yaşamaktadırlar. İl olarak, Faryab, Cevizcan, Sâri Pul, Balkh, Samangan, Kunduz, Baghlan, Takhar ve Badakhshan vilayetlerine dağılmışlardır. Afganistan'da Özbeklerin toplam nüfusu %6 ila %13 olarak tahmin edilmektedir. Özbeklerin diline "Özbekçe" denir. Ural-Altay dillerine ait olan ve Türkçe dilinin bir birleşimi olduğu da söylenmektedir. Afganistan ve Orta Asya'daki Özbeklerin dini İslam'dır. Mezhep olarak genellikle Sünni Hanefi'dir (Najafi, 2010: 17-19).

1.4. Peştunlar

Afganistan'da "Peştun" veya "Afgan" olarak, Pakistan'da "Patan", Hindistan'da ve İngilizce'de "Pathan" olarak adlandırılan Afganistan'ın diğer büyük bir etnik grubudur. Peştunlar, 1717'de Büyük Horasan'ın kalbinde Durrani hanedanını kurmuşlar. Daha sonra büyük Horasanı "Afgan" veya "Afganistan" olarak adlandırdılar (Najafi, 2010: 8).

Peştunların ırksal kökeni hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşler kısaca gözden geçirilmektedir.

Peştunların Aryan Olduğu Görüşü: Bu görüş ilk kez Avrupalı bilim adamlar tarafından önerildi. Onlar Peştunların Aryanlar olduğuna inanıyorlardı. Christain Lessen Afgan terimi "Ashvaka" Sanskritçe kelimesinden geldiğini iddia etmiştir (Mesbah zahde, 2012: 15).

Peştunların Arap Olduğu Görüşü: Pakistanlı bir Peştun olan Azim Afridi, Peştunların etnik yapısı, değerleri, sosyal yapısı, fiziksel biçimi ve yaşam tarzı açısından Araplara benzediğine inanmaktadır.

Peştunların İsrailli Olduğu Görüşü: Bu görüşe göre, Peştunlar İsrail kabilesinden bir etnik grubudur. Bu görüş yaklaştık 1398 yıl önce Hindistan Kralı Celaleddin Ekber imparatorluğunun ajanlarından biri olan Khajeh Nematullah Heravi tarafından "makhzani Afgani" kitabında önerilmiştir. Kitapta Peştunların İsrail neslinden (Talut) olduğu belirtilmiştir (Mesbah zahde, 2012: 22).

Peştunlar şu anda kuzey Pakistan bölgesinde (Serhet, Belochistan ve Azad Kabail) ve Afganistan'ın güney ve doğu bölgelerinde yaşamaktadırlar. Durand Hattı Afganistan'daki Peştun kabileleri ve Pakistan'daki Peştun veya Patan'ı ikiye ayırdı. Nüfusunun yaklaşık %33'ü Pakistan'da ve yaklaşık %13'ü Afganistan'da yaşamaktadırlar. Durand Hattı'nın her iki tarafındaki Peştunların ortak dili, Hint-Avrupa dillerinin bir dalı olan "Peştuca" veya "Pakhto" dur. Peştunların dini İslam ve mezhebi Hanefi'dir (Najafi, 2010. 10-11).

2. Afganistan'da Toplumsal ve Siyasal İstikrarsızlığını Etkileyen Faktörler

2.1. İç Faktörler

2.1.1. Etnik Çatışmalar

Çatışma terimi, düşmanlık ve zıtlık anlamına gelmektedir. Etnik çatışma, farklı etnik gruplar arasında fikir veya ideoloji uyuşmazlıklardan dolayı ortaya çıkan düşmanlık, zıtlık ve çatışmadır (Amid, 2002: 12).

Böylece, Çatışmalar sadece kişiler arasında sınırlı kalmaz. Etnik gruplar, mezhepler, siyasi partiler, kuşaklar ve kurumlar arasında yaşanan tartışmaları ifade etmektedir.

Sosyolojik perspektiften bakıldığında, çatışmalar genellikle siyasi güç kazanma, hâkimiyeti, kaynakları, fırsatları ve tüm ayrıcalıkları elde etme üzerine ortaya çıkmaktadır. Çünkü baskın grup, tüm fırsatları ve kaynakları diğer gruplara eşit dağıtımlardan kaçınmaktadır. Diğer gruplar ise onlara ulaşmaya kalkmaktadırlar. Dolaysıyla, bu uyuşmazlıktan karşıt fikirlerden doğar. Çatışma esas olarak mevcut bağlamlardan ve özel sosyal koşullardan beslenir ve etnik çatışmaya sebep olur. Nihayetinde Şiddete ve sosyal bölünmelere yol açmaktadır (Karimi, 2011: 83).

Afganistan tarih boyunca birçok etnik çatışmaya uğramıştır. Modern Afganistan'ın kuruluş tarihi olan 1747'den günümüze kadar ülke bitmeyen etnik çatışma ve dış müdahale ile karşılaşmıştır.

Afganistan toplumu farklı etnik gruplara ayrılmıştır. Afganistan halkı için en önemli olan şey etnik ve etnisitedir. Herkes kendilerini etnik köken temelinde tanımlamaktadırlar. Toplumsal etkileşimi de bu faktörden etkilenmektedir. Aslında Afganistan toplumu parçalanmış bir toplum haline gelmiş. Özellikle ulusal kimlik, sosyal ve kültürel değerler açısından tamamen parçalanmış ve dağılmış durumdalardır. Bu ayrım ve etnik bölünme, büyük etnik çatışmaya yol açtı. Başta toplumsal ve siyasal istikrarı olmak üzere birçok toplumsal ve siyasal sorunlar bu durumdan beslenmektedir.

Afganistan'da etnik çatışıma ve etnosentrizm sorunu Afganistan'ın tüm tarihi aşamalarında görülebilmektedir. Ancak çatışmanın zirvesi Davud Han hükümetinin düşmesi (Tanin, 2005: 217) ve cihatçı grupların meydana gelmesiyle birlikte daha da yoğunlaştı. O zamandan bugüne kadar etnisite ve etnosentrizm Afganistan'da büyük bir sorun haline geldi. Ülkede farklı etnik gruplar bir araya geldiğinde, grupların ekonomik kaynaklara ve daha da önemlisi siyasi fırsatlara ulaşabilmek için birbirleriyle rekabet halindedirler. Bu rekabet giderek iç savaşı ve etnik çatışmaya yol açtı.

Afganistan tarih boyunca şiddetli bir etnik rekabetle karşılaşmıştır. Bu rekabet daha çok ekonomik kaynaklarla ve daha da önemlisi siyasi güç ve hâkimiyet pozisyonlarıyla ilgilidir. Baskın etnik grup her zaman ekonomik ve politik kaynakları elde edip diğer etnik gruplara eşit paylaşmayı reddetmiştir. Dolaysıyla, tarih boyunca iç savaş ve etnik çatışmaya uğramıştır.

Afganistan tarihinde etnik çatışmalar nedeniyle, Afganistan halkı büyük trajedilere uğramıştı. Ancak, Halk Demokrat Partisi döneminden sonra (Tanin, 2005: 311) ve sonra da Mücahitlerin ve Taliban hâkimiyeti sırasında, çok üzücü ve korkunç bir trajedi gerçekleşmiştir. Ölüm, şiddet, cinayet, tahrip, katliam gibi üzücü ve yıkıcı trajedilerden söz edebilmekteyiz.

1992–1996 yılları arasında Kabil'deki iç savaş ve etnik çatışmalarda, Afganistan toplumu büyük insani felaketler yaşadı. Bu iç savaşta binlerce insan hayatını kaybetti. Afgan halkının büyük bir kısmı ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar. Resmi olmayan rakamlara göre, 25.000 ila 30.000 kişi öldürülmüştür ve Birleşmiş Milletler tarafında bir katliam olarak sayıldı (Abdulqudus,1992: 1-8).

“SSCB’nin Afganistan’ı işgal ettiği 27 Aralık 1979 tarihinden son askeri birliklerini çektiği 15 Şubat 1989’a kadar çıkan çatışmalarda, BM raporlarına göre yaklaşık 2 milyon insan hayatını kaybetmiş, 2 milyon insan yaralanmış ve 5 milyona yakın insan göç etmek zorunda kalmıştır. 10 yıllık işgal neticesinde mücahitleri yenilgiye uğratamayan Sovyetler ise yaklaşık 15 bin asker kaybetmiştir.” (Gör ve Şahin, 2016: 230).

Mir Mohammad Sidiq’e göre, Abdul Rahman döneminde (1880-1901 yıllar arasında) en büyük etnik krizi gerçekleştirilmişti. O dönemde Hazara etnik grubunun %62’sini ait olduğu etnik grubu nedeniyle katledildiler (Farhang, 2009: 445).

Afganistan, Mücahitler ve Taliban hükümdarlığı sırasında büyük insani kriz yaşadı. Ülkenin tarım, sanayi ve tüm yolları tahrip edilmiştir. Uyuşturucu, kaçakçılık ve terör faaliyetleri yaygınlaşmıştı. Ulusal Müze, ulusal Arşiv, ulusal galeri ve halk kütüphanesi, kültürel mirası yağmalanmıştır (Tanin, 2005: 104).

2.1.2. Etnisite

Afganistan’da toplumsal yapının ve siyasal rekabetin dayandığı en önemli siyasal ve toplumsal sorun etnisitedir (Naemi, 2017). Afganistan’da siyasi güç üzerine rekabetler, etnisite ve etnik çatışmaya dayanmaktadır. Seçimler veya demokratik siyaset yoluyla iktidarın ele geçirilmesi Afganistan’da hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Etnik köken, tüm ilişkilerde belirleyici bir faktördür. Afganistan’da birçok sosyal boşluk var olmasına rağmen, etnisite sorunu şüphesiz Afgan toplumundaki en büyük sorundur. Siyasal ve toplumsal ilişkilerde halk desteğini kazanmanın en kolay yolu etnisitedir (Naemi, 2017).

Günümüzde etnik gruplar arasındaki tüm toplumsal ve siyasal ilişkiler, etnik semboller, kabile değerleri, etnisite ve akrabalık ile kurulmaktadır. Bu durum ulusal hâkimiyeti ve siyasal istikrara da zarar vermiştir. Kabile kültürü ve etnik köken, Afgan toplumunun tüm siyasal ve toplumsal ilişkilerini yönetmektedir. Aynı zamanda Afganistan’da siyasal ve toplumsal istikrarsızlığa da yol açmıştır. Bu sorundan dolayı, ortak bir ulusal kimliğinin oluşmasına izin vermemektedir (Yazdan Panah ve Ahmadi, 2020: 318).

Ahmed Şah Durani Peştun tarafından 1747’de Afganistan olarak adlandırılan yeni bir coğrafyanın oluşması, bu ülkedeki siyasi iktidar ile Peştunlar arasında güçlü bir bağ oluşturmuş.

Böylece etnisite Afganistan'ın tüm toplumsal ve siyasal ilişkilerinde de belirleyici bir unsur haline gelmiştir (Roy, 1990: 30).

O zamandan bu yana ülke sürekli olarak tek etnik grup tarafından (Peştunlar) yönetilmektedir. Diğer etnik gruplar ise siyasi egemenlikten uzaklaştırılmaktadırlar.

Abdül Rahman hâkimiyeti döneminde (1880-1901 yıllar arasında) etnisite, siyaset ve iktidar unsuruyla yakından ilişkili oldu. Abdul Rahman hükümetinin döneminde etnik politika onun en önemli politikasıydı. Peştun olmayan halklar Abdul Rahman'ın siyasetinde en düşük yere sahipti. Bu etnik politikası yaklaşık iki yüz yıldan beri devam etmektedir. Bu süreçte, Peştunlar ve diğer etnik gruplar arasında sürekli bir etnik çatışma meydana geldi. Peştun olmayanlar için neredeyse siyasal hâkimiyete ve siyasi fırsatlara ulaşma imkânı imkânsız oldu. Siyasi pozisyona ve egemenliğe ulaşmak için sürekli mücadele durumundadırlar. Bu sorundan dolayı Afganistan'da iç savaşı ve etnik çatışmalar ortaya çıkmıştır (Arwiyen, 2013:1).

Afganistan'da etnisite, kültürel bir fenomenden daha siyasal fenomene dönüşmüştür. Siyaset ve etnisite her zaman yan yanadır. Afganistan'da siyasi iktidara giden yol etnisitedir. Etnisite tüm siyasal ve toplumsal ilişkileri belirlemektedir.

Farklı etnik, ırk ve mezheplerden oluşan Afganistan toplumunda, ülkenin siyasi sistemi her zaman etnisiteye dayanmaktadır. Bu sebeple, etnik gruplar arasında birlik, beraberlik ve sosyal güven oluşmamaktadır. Ulusal kimliğinin ve hâkimiyetinin yaratılması da her zaman başarısız kalınmaktadır. (Janparwar, 2010: 37).

Afganistan Jeopolitik konumundan da bir savaş alana dönüşmüştür. Tarih boyunca siyasi istikrarsızlık ve etnik çekişmeler Afganistan'ın öne çıkan özelliklerinden biri olmuştur.

"Bu durum, ülkenin her açıdan zayıf konuma düşmesine neden olmuştur. Bu nedenle Afganistan'da iç istikrar kolay sağlanamamış ve iktidar mücadelelerine genellikle silahlı çatışma da eşlik etmiştir" (Salehi, 2014: 1).

Afganistan'daki iç savaş ve etnik çatışmalar yüzünden toplumsal ve siyasal düzeylerde büyük güvensizlik ve etnik bölünmeler ortaya çıktı. Etnisite ve etnik çatışmalar, bir yandan Afganistan halkı arasında öte yandan hükümet ve halk arasında nefret, karamsarlık ve güvensizlik gibi toplumsal sorunlara yol açmıştır. Bu güvensizlik, etnik gruplarının yerleşim biçimlerinde net bir şekilde görülmektedir. Örneğin Kabil şehri başta olmak üzere tüm şehirlerde her etnik grup belli bir bölgede yaşamaktadırlar. Diğer etnik gruplar o bölgeye rahat bir şekilde

girememektedirler. Kabil şehri nüfus bileşimi ve kentsel yerleşim biçimi açısından şöyle bölünmüştür; Kabil'in batı bölgesinde Hazaralar, güney ve güneydoğuda Peştunlar, kuzey ve kuzeydoğuda Tacikler yaşamaktadırlar. Bunun gibi ülke genlinde de böyle etnik bölünme ile karşılaşmaktayız. Peştunlar güney ve güneydoğuda, Hazaralar merkez ve kısmen kuzeyde, Özbekler ve Tacikler çoğunlukla kuzeyde bulunmaktadırlar. Her bölgenin kendi yerel gücü, kültürü ve toplumsal ilişkileri vardır.

"Farklı etnik kökene mensup insanlar birbirleriyle kaynaşmış değildir. Karşılıklı kültür aktarımı ve ekonomik ilişki yoktur. Örneğin başkent Kabil'de her etnik kökenden insanların yaşamasıyla birlikte, etnik grupların belirli bölgelerde toplu olarak yaşadıkları ve birbirleriyle kaynaşmadıkları görülmektedir. Bunun temel nedeni, her an bir iç savaş ve saldırı beklentisi içinde olan bireylerin, mensubu oldukları etnik köken içinde güven içinde olacakları tecrübesi ve düşüncesidir." (Arslan, 2016: 53).

2.1.3. Etnik Politika ve İktidar Mücadelesi

Etnik politika neticesinde iktidar "çatışmalı bir ilişkiyle işler. Sadece doğrusal bir şekilde yukarıdan yani devlet, bürokrasi ya da belli kişi/gruplar tarafından dayatılan bir olgu olarak değildir. Toplumsal düzlemde işleyen karmaşık, çatışmalı ve stratejik ilişkiler ağı olarak değerlendirilmiş oluyor" (Özsoy, 2018: 259).

Afganistan'da iktidar dolaşımı hiçbir zaman huzurlu ve barışçıl bir şekilde oluşmamaktadır. Afganistan'ın siyasi tarihinde iktidar ve siyasal egemenliği elde etmek sürekli darbe, şiddet ve savaş yoluyla olmuştur.

"Yönetim, yurt genelinde kontrolü tamamen ele alacak ekonomik ve siyasî güce sahip değildir." (Arslan, 2016: 52). Afganistan merkezi bir siyasal sistemin olmaması nedeniyle, sürekli istikrarsızlığa uğramıştı. Her etnik grup belli bir bölgeyi yönetmektedir. Böylece ülke parçalanmış bir ülke haline geldi. Her etnik grup kendi liderliği ve egemenliğine sahiptir. Bu nedenle, siyasal ve toplumsal düzenin ortadan kalkmasına ve ülkenin istikrarsızlığa sürüklenmesine neden olmuştur.

Ülkenin siyasal sistemi ve yapısı etnik ve etnisiteye dayanmaktadır. Afgan yöneticiler ve politikacılar siyasal iktidarını sürdürebilmek için, etnik çatışmaları ve etnisiteyi bir araç olarak

kullandılar. Bu yüzünden, halk arasında güven, birlik, beraberlik ve kardeşlik gibi toplumsal değerlerin sağlanması tamamen başarısız olmuştur (Janparwar, 2010:37).

Öte yandan, farklı etnik, mezhep ve siyasi gruplar bulunması nedeniyle her etnik grubun siyasi talepleri aynı değildir. Her mezhep ve etnik grup kendine has bir sistem ve yönetimi savunmaktadır.

Etnik politika Afganistan'da etnik çatışma ve iç savaşa yol açan bir faktördür. Bu politika yüzünden ülkede sürekli istikrarsızlık, şiddet ve savaş ortaya çıkmıştır. Afganistan'ı istikrarsızlığa götüren yol etnik politikadır. Bu arada siyasi elitlerin rolü, din âlimleri, etnik liderler, siyasi gruplar ve akımlar ve siyasi rejimler siyasetin etnikleşmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Etnik ve etnisiteyi siyasi bir araç olarak kullanmaktadırlar, bu etnik politika etnik bölünmelere ve çatışmalara sebep oldu ve toplumsal ve siyasal istikrarı yok edip ülke genlinde güvensizliği arttırmıştır. Afgan politikacılar, politikaya yönelik halkın ortak çıkarlarını ve ortak kaderi hiç önemsememişler. Tüm Afgan yöneticileri ve siyasetçileri, bütün kaynakları sadece kendi etrafına, kabilesine ve ailesine tahsis etmektedirler. Tüm kaynakları kendi aralarında paylaşmaktadırlar (Ansari, 2017).

Afgan hükümeti ve siyasi yapısı 18. yüzyılda Kabileye dayalı olarak kuruldu. Popalzai kabilesinden Ahmed Şah, 1747'de Abdali kabilesinden bir konfederasyon kurdu. Sonra da Barkazai kabilesinden Mohammadzai klanı iktidara geldi. 1818'den 1987'ye kadar sürdü. Bu kabilecilik siyaseti bugüne kadar devam etmektedir. Peştun kabileleri ve özellikle Duraniler ve Ghalzailler Afganistan'ın hâkimiyetini Kendi mirası olarak görmektedirler. Devletin tüm maddi ve manevi imkânları ve menfaatlerini kendi aralarında paylaşmaktadırlar. Böylece, Afganistan'daki siyasi yapı ve hükümet esas olarak (Kabilecilik, İslamcılık ve milliyetçilik) gibi akımlara dayanmaktadır (Roy, 1990: 30-31).

"Ülkenin etnik yapısının karmaşıklığı ve kabilesel yapısının da ülkenin zayıf bir devlet yapısına sahip oluşunda etki sahibi oldukları düşünülmektedir. Öncelikle, yönetimde Peştunların söz sahibi oluşunun diğer etnik grupların nezdinde bir tepki ve yönetimde temsil edilmedikleri hissi yaratacağı açıktır. Böylelikle, bu etnik grupların nezdinde bir meşruiyet eksikliği oluşmasının yanında, kabilesel yapıdan dolayı aynı durum Peştunlar için de geçerlidir. Çünkü farklı Peştun kabileleri arasında da iktidar mücadeleleri yaşanmaktadır" (Çınarlı, 2012: 80).

2.2. Dış Faktörler

2.2.1. Dünya Büyük Güçlerinin Rekabet Meydanı

Afganistan'ın toplumsal ve siyasal istikrasızlığı iç savaş, etnik çatışma, etnik politika, iktidar mücadelesi gibi ulusal sorunlarla sınırlı kalmaz. Bunların yanı sıra dış faktörler üzerine özellikle dünyanın büyük güçlerinin rekabeti, Pakistan ve Afganistan arasında tarihi sorunlar, İran ile Afganistan siyasal ve ekonomik çatışmalar, Suudi Arabistan'ın Afganistan'da ideolojik müdahaleleri üzerine odaklanmaktadır.

"Afganistan, tarihi boyunca Rusya'nın sıcak denizlere inme politikalarına, İngilizlerin ve Amerikalıların bunu engelleme ve Afganistan'dan geçen İpek Yolu'na sahip olma mücadelelerine sahne olmuştur. Öyle ki İngilizler, Rusların sıcak denizlere inmelerini engellemek amacıyla meşhur Durand Hattını (1893) oluşturmuşlardır" (Yoldaş, 2007: 3).

27 Aralık 1979'da Afganistan'a Sovyet ordusunun saldırıları, dış faktörlerden biridir. Bu saldırı Doğu ve Batı arasındaki büyük rekabeti yoğunlaştırarak, Afganistan'daki farklı etnik gruplarından oluşan cihatçı grupların Afganistan'ın siyasal sahnesine girilmesine neden oldu. Böylece, Afganistan Doğu ve Batı güçlerin arasında büyük bir rekabet meydana dönüşmüş. Soğuk savaş yeni bir aşamaya geçti. Bu sırada ABD'nin stratejisi, Pakistan üzerinden Sovyetler Birliği'nin ilerlemesini engellemek Pakistan'a siyasi, mali ve silahlı desteklerde bulunmuştur. Bu strateji, Reagan'ın komünizme karşı bir koruma politikası olarak gerçekleştirilmiştir. Sovyet Ordusu'nun Afganistan'dan çekilmesiyle, ABD-Afganistan arasındaki ilişkiler kesildi (Esmatullahi, 2008 :24).

"ABD'nin Taliban politikasına bakıldığında değişken ve iki dönemli bir süreç olduğu görülmektedir. SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinden ve kendi içerisinde yaşadığı dağılma sürecinden sonra ABD, Afganistan üzerinde planlar geliştirmeye başlamıştır. Ayrıca Sovyetlerin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya Cumhuriyetleri'nin enerji yataklarından faydalanmak da ekonomik olarak önemliydi ve bunun için de İran'ın etkisinin mümkün olduğunca azaltılması gerekmekteydi. Dolayısıyla İran rejimine ters ve aynı zamanda kendi politikalarını uygulatabilecek bir hükümetin kurulması ABD'nin işine gelecekti. ABD Pakistan ve Suudi Arabistan'ın desteklediği örgüte el altından silah ve parasal yardımlarda bulunmuştur" (Gör ve Şahin, 2016: 237-238).

2.2.2. Pakistan ile Afganistan'ın Tarihi Tartışmaları

Pakistan'ın Afganistan'la ortak tarihi çıkarları vardır. Afganistan'daki siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel değişmeler Pakistan'daki iç durumu etkilemektedir. Öte yandan Pakistan'ın siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel değişmeleri Afganistan'daki iç durumunu etkiliyor. Böylece, Pakistan hükümeti Afganistan'daki iç durumu dikkatlice değerlendirmektedir. Pakistan, Amerikan, İngiltere ve Suudi Arabistan mali yardımıyla, Orta Asya'ya bir ticaret yolu kurmak ve Peştunistan'ın politik meselesine sona erdirmek amacıyla, Taliban hareketini kurmuşlar.

1977'de Pakistan'ın radikal ve diktatör yöneticisi General Muhammed Zia-ul-Haq, Pakistan'da bulunan Afgan radikal grupları başta olmak üzere tüm cihatçı grupları desteklemeye karar verdi. Afganistan'da yaşanan tüm olaylar Pakistan'ın içişlerinin siyaseti haline gelmiştir. Pakistan'ın, Taliban'ı yaratmasının ve desteklemesinin bir başka nedeni, Kabil'de ulusal ve güçlü bir hükümetin iktidara gelmesini önlemekti (Kazemi, 2010).

Pakistan'ın Afganistan'da takip eden politikaları şöyle belirlenmiştir:

- **Stratejik Derinliğini Elde Etmek**
- **Askeri Stratejik Derinliği**

Askerî açıdan bakıldığında, bölgenin stratejik derinliği bir orduyu geri çekip yeniden bütünleştirmek için önemli bir yerdir. Aynı zamanda düşman kuvvetlerini de tehdit etmemekte büyük rolü vardır. Tarihsel örneği, 1941-42'de, eski Sovyet güçlerinin Moskova etrafındaki Alman işgali sonucunda Polonya'dan (Polonya) çekildiği II. Dünya Savaşında görülebilmektedir (Hakimi, 2009).

Pakistanlı generaller, Pakistan'ın Afganistan'daki stratejik derinliğinin Afganistan'ın Pakistan ordusunun Hindistan'a saldırması için stratejik bir derinliği olabileceğine inanmaktadırlar. Pakistan'ın jeopolitik görünümü dar bir ülkedir. Pakistanlı generallere göre, Hint ordusunun taktiği Pakistan'ı iki parçaya bölebilir. Bu durumda, Pakistan ordusu Afganistan'a geri çekilip Hindistan'ı geri çekmeye yönelik karşı atak planlayabilmektedir. Böylece, Afganistan'da Pakistan'ın çıkarlarını sağlamak için onları destekleyen ve Pakistan politikası ile uyum sağlayan, Hindistan ve Pakistan arasındaki olası bir savaşta tarafsızlığı koruyan ve Pakistan ordusunun topraklarını "stratejik derinliği" olarak kullanmasına izin veren bir hükümetinin yaratılmasını istemektedirler (Hakimi, 2009).

- **Ekonomi Stratejik Derinliği**

Bu stratejiye göre Pakistan ile İran, Türkiye, Ortadoğu ve Basra Körfezi (Halic-i Fars) gibi İslam ülkelerine yakınlığı, Afganistan üzerinden Hindistan'a (Hinduizm) karşı "İslami" bir kutup oluşturulmasıyla mümkün olabileceğini düşünmektedir. Pakistan 1947'de Hindistan'dan ayrıldıktan beri böyle bir fırsatı aramaktadır. Ülkenin Ortadoğu'daki Müslüman ülkeleri arasında ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerinin kurulmasının bu çerçevede olacağını düşünmektedir. Pakistan'ın Taliban grubunu doğrudan desteklemesi, özellikle enerji açısından Orta Asya, İran ve diğer Ortadoğu ülkeleri ile Afganistan üzerinden ekonomik ve ticari ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Taliban hakimiyeti sırasında, Afganistan'dan Pakistan'a bir boru hattıyla gaz ihracatlarını karşılamak için Türkmenistan Cumhurbaşkanı Safer Murat Neyazov 'un ısrarı, Pakistan'ın Orta Asya'da enerji tedarik etme çabalarının bir örneğidir (Hakimi, 2009).

- **Peştunistan ve Devrend Hattı Çatışması**

Peştunistan'ın sorunu Afganistan ile Pakistan arasındaki çatışmalar Durand Hattı'nın ve sınırında yaşayan Peştun etnik grubu ile ilgilidir ve İki ülke arasındaki çatışma noktası olmuştur.

1893'te İngilizler, Britanyalı Hint ile (Şimdi Pakistan) Afgan Amiri ile bir anlaşma imzalayarak eyalet bölgesinde istikrar sağlamaya çalışıyorlarmış. Bu anlaşmanın Britanyalı Hint (Pakistan) ve Afganistan'daki Peştun kabile bölgelerinde Durand Hattı'nın adına bir sınır çizgisine sebep oldu. Bu çizgi, Kunar nehrinin ve Peştun olan Mohmand kabilesini ikiye ayırdı. Bu çizgi, etnik ya da coğrafi gerçeklerle, hatta askeri gerçeklerle eşleşemez. Peştun köyleri ve hatta aileleri de ayrılmaktadır. Peştunlar bu çizgiyi tamamen kabul etmezler. Böylece, Pakistan ve Afganistan'daki Peştun hükümetleri arasındaki tarihsel çatışmanın temelini oluşturan bu çizginin varlığı nihayetinde Afganistan ve Pakistan arasındaki Peştunistan sorunu ortaya koymuştur (Aryanfar, 2010: 7-8).

Her ne kadar ki Peştunistan sorunu, Durand çizgisinden önce olsa da bu çizgi, problemin şiddetini arttırdı. Öte yandan, Durand Hattının çevresinde, Pakistanlı Peştunlar ve Afganistanlı Peştunlar arasındaki derin bir toplumsal ve kültürel ilişki vardır. Sınırın iki tarafındaki bulunun Peştunlar din, gelenek, müzik, dil, edebiyat, tarih ve etnisite açısından "Paştunwali"ye inanmaktadırlar. Bu nedenle Afganlar (Peştunlar) ve Afganistan'ın Peştun olan siyasi yöneticileri Durand Hattı antlaşmasının geçersiz olduğunu iddia ediyorlar. Ancak Pakistan

hükümeti Durand Hattını yasal sınır çizgisi olarak iddia edip kabul ederler. Bu paradoks büyük bir tarihsel sorun haline gelmiştir (Aryanfar, 2010: 11).

2.2.3. Suudi Arabistan'ın Afganistan'da Bir Radikal ve Selefi Hükümetinin Oluşumu

Suudi Arabistan Radikalizmin ana sponsorlarından biri olarak kabul edilmektedir. Suudi Arabistan radikalizm ve Selefi hâkimiyetinin taraftarıdır. Suudi Arabistan'ın yöneticileri radikal gruplara para desteğiyle Suudi Arabistan'ın ideolojisini ve siyasetini yaymaya çalışmaktadırlar.

Afganistan'daki Sovyet işgali döneminde Suudi Arabistan Pakistan'da (Afganistan sınırına yakın) birçok dini okullar oluşturmuştur. Bu okullar, Vehhabi düşüncesini teşvik etmekte önemli faktörlerdir. Bu ilişkiler Zülfikar Ali Butto döneminde yeni bir aşamaya girmiş ve General Zia-ül-Hak döneminde zirveye ulaşmıştır.

Eylül 1989'dan bu yana, Suudi Vehhabiler, Beluchistan'daki Afgan göçmenlere eğitim ve insani yardım sağlama bahanesiyle, Addeğve İslam Enstitüsü, Al-İsra Merkezi, Mekke Al-Mukarrama Vakfı ve Müslüman Enstitüsü adlı birkaç merkez kurdular. Deobandi mezhebinin yayılması ve Suudi Arabistan'ın Vehhabiliği ve İhvân-ı Müslimîn'in düşünceleri Taliban ve radikal grupları eğitiyorlardı.[1]

Bazı araştırmacılara göre, "Pakistan ile birlikte Taliban'ı tanıyan Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de Afganistan üzerinde emelleri bulunmaktadır. En önemli hedef ise Afganistan'da Sünni bir rejim tesis ederek İran ve Şiiliği zor durumda bırakmaktır. Ayrıca Özbekistan ve Tacikistan'a da Taliban üzerinden Vehhabi görüşünü yaymak ve kalıcı bir şekilde yerleştirmek istemektedirler. Bu nedenle de örgüte her türlü yardımı sağlayarak büyük destek vermişlerdir. Taliban da bu yardımlar karşılığında zaman zaman Suudilerin isteklerini yerine getirmiştir" (Gör ve Şahin, 2016: 238).

---

[1] https://af.shafaqna.com/FA/107796, 2015.

2.2.4. İran ile Afganistan Arasında Tarihi Tartışmalar

İran İslam Devriminin ortaya çıkması ve özellikle Afganistan üzerine büyük etkiye sahiptir (Haşmat zadeh ve Mohammadi, 2002).

İran İslam Devrimi Afganistan'ı yeni bir konuma getirdi. Orta Asya cumhuriyetleri bir kez daha Afganistan'a yönelmesinin nedeni Afganistan'ı kendi çıkarlarını sağlayabilecekleri bir ülke haline getirmesidir. Afganistan'da farklı etnik grupların varlığı ve İran'la komşu olarak Afganistan'ın İran'a etkileri konusunda büyük bir kapasiteye sahiptir. Ülkedeki Şiilerin varlığı bu etkiyi güçlendirmiştir.

"İran'ın Afganistan ile olan ilişkisinde tarihi ve kültürel etkenler rol oynamaktadır. Dolayısıyla Afganistan'da cereyan eden olaylar bir şekilde İran'ı da etkilemektedir. Taliban yönetimin Şii Hazaralara karşı izlemiş olduğu baskıcı politika İran'ı etnik nedenler sebebiyle ilgilendirmektedir. Ayrıca Suudi Arabistan'ın Sünnilik politikası ve destekçisi ABD'nin bölgedeki varlığı da İran'ı rahatsız etmektedir. Orta Asya'daki enerji kaynakları İran ve Afganistan üzerinden Batı'ya aktarılmaktadır. İstikrarsız bir Afganistan, güzergâh olarak seçilemeyeceği için bu durum İran'ın elini güçlendirecektir (Polat, 2006: 19). Tüm bu sebepler nedeniyle İran bölgedeki Taliban varlığını istememektedir" (Gör ve Şahin, 2016: 239).

Batı ülkeleri, işgal sırasında Pakistan ve Afganistan'daki Şii radikalizmin tehditlerini farkındaydılar. Bu iki ülkede başka bir İslam devrimini görmek istemiyorlardı. Böylece Pakistan ve Afganistan'daki radikal Şii büyümesini kontrol etmesini farkında olmaktadırlar.

1994 ve 1996 yıllarında, ABD Taliban'ı müttefikleriyle; yani Pakistan ve Suudi Arabistan aracılığıyla destekledi. Amerika Birleşik Devletleri, Taliban'ın bir anti-Şii grubu ve Batı ile bir taraftar grubu olduğuna inanıyordu. Ama Washington Taliban grubunun kötülükleri, radikal hedefleri, kadınlarına bastırılmaları ve Orta Asya'da yaratan dehşetlerini ihmal ediyordu. Bu ihmalin temel nedeni, ABD'nin Taliban'a 1995 ve 1997 yılları arasındaki destekleri ve İran rejimi ile yüzleşmeleriydi (Manouchehr, 2002: 544).

İran'ın Afganistan'daki müdahalelerinin başka nedenleri de vardır. Bu nedenler kısaca şöyle anlatılmaktadır:

Siyasal ve Güvenlik Nedenleri: Afganistan ve İran birbirlerine bağlı olması ve Afganistan'daki siyasi ve güvenlik değişmeler İran'ın ulusal güvenliğini etkilemesi nedeniyle,

İran hükümeti Afganistan'ın siyasal ve güvenlik işlerine sürekli müdahale etmektedir (Mevlayi ve Qorayshi, 2007: 82).

Sosyal ve Kültürel Nedenleri: Afganistan ve İran, dil, din kültür ve sosyal ortaklığa sahiptir. Bu açılardan büyük ortak noktaları vardır. Bu ortak noktaları açısından bazen iyi ve bazen de çok kötü durumlar da yaşanmıştır. Öteki yandan yaklaşık iki milyon Afgan göçmenleri ıranda yaşamaktadırlar. Bu sosyal ve kültürel ortak noktaları iki ülke arasında bir yandan büyük bir fırsat sağladı. Öte yandan büyük bir çatışmalara sebep oldu. İki ülke Müslüman bir ülkedir. İki ülkede çoğu insanlar ortak dil ile konuşmaktadırlar. Fakat İran hükümeti her zaman bu ortak kültür unsurlarını kendi lehine kullanmıştır. Bu kültürel ögeler Şiiler ve Farsça konuşan etnik gruplardır. İran Şii grupları Afganistan'daki Sünni gruplara ve özellikle Suudi Arabistan ile karşı kullanmaktadır. Bu kültürel ve sosyal nedenleri İran hükümetinin müdahaleleri Afganistan'ın politik, sosyal ve kültürel ilişkilerinde daha etkili hale getirildi (Mevlayi ve Qorayshi, 2007: 82).

Hermand (Helmand) Hydropolitics ve İran-Afganistan Siyasi İlişkilerine Etkisi:

Hermand Nehri Afganistan'dan akıp Sistan bölgesine geçmektedir. Hermand suyu geçen 100 yıl boyunca Sistan'a (İran) su akışındaki düşüşleri, İran ve Afganistan arasındaki yerel ve ulusal düzeydeki siyasi ilişkilerde her zaman sorunlara neden olmuştur (Hafizniya, 2018: 1).

19. ve 20. yüzyılın başlarında bu sorunu çözmek için Britanya İran ve Afganistan arasında yargılanmıştır. 1950'lerde jeopolitik nedenleriyle ABD müdahale etmeye çalışmıştır. Her halde bu konuda bir anlaşmaya varılamadığı için bu sorun teknik olarak devam etmektedir. Son otuz yılda, her iki ülke bu meseleye çok önem vermektedirler. Geçmişte bir kritik noktası olduğunu farkında değildiler. Ancak 1972'de bu anlaşmazlık arttı. 1973'te Hermand nehrinin Anlaşması kapatıldı.2

Helmand suyu bölgedeki önemli bir kaynaktır. Herirod Deniz'in etrafında yaklaşık 1,3 milyon Afgan yaşamaktadırlar. Ancak, İran'ın ikinci ülke en büyük şehri olan Meşhet'te yaklaşık 3,4 milyon İranlılar yaşamaktadırlar. Suya bağlı İran ve Afganistan arasındaki Harirod'un üzerinde son yıllarda çatışmalara açmıştır. Ara sıra iki ülkenin sınır güvenlikleri arasında çatışma ve ateş açmıştır. Yaklaşık 10 Afgan köylüleri öldürdüler. Ama Afganistan, su güvenliği için "SELMA

2 http://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=135650, 2017.

Barajı'nı" (Afganistan-Hindistan dostluk barajı) olarak inşa etti. İran ise bu barajının inşasına karşı çıkıp muhalefet etmiştir. Haberlere göre, İran Hükümeti'nin Selma Barajı'nı imha etmek amacıyla her zaman Taliban grubunu desteklemektedir. Projenin tamamlanmasını engellemeye çalışmışlardır (Rama chenderan, 2009).

3. Sonuç

Son otuz yılda Afganistan sürekli toplumsal ve siyasal istikrasızlığa uğramıştır. Bu süreçte herhangi bir istikrara ulaşmamış bir ülkedir. Ülkenin istikrarsızlığı birçok iç ve dış nedeni vardır. Ülkede toplumsal değişme başta olmak üzere tüm gelişmeler ve ilerleyen imkânlar başarısız olmuştur. Özellikle 1989 Sovyet birliğinin Afganistan'dan çekilmesinden sonra başlayan etnik çatışmalar, Afganistan toplumu arasında düşmanlıklara yol açmıştır. Ülkede hiçbir gelişme ve değişme fırsatı mümkün olmamıştır. Öte yandan, siyasal egemenlik ve siyasi güç her zaman belirli bir etnik grubun elinde olmuştur. Bu durum tüm etnik grupların siyasi yapıya katılımını imkânsız hale getirmiştir. Siyasal iktidardan yoksun bırakılan etnik gruplar, siyasal yapıdaki varlıklarını ve önemli fırsatları elde etme talebinde bulundular. Ancak iktidardaki etnik grup, iktidarı ve fırsatları eşit paylaşmayı reddettiler. Bu durum Afganistan'da her zaman etnik çatışmalara yol açmıştır.

Afganistan'ın toplumsal ve siyasal istikrarsızlığının bir diğer nedeni de Afganistan'daki etnisite ve etnik politikasıdır. Etnik politika her zaman Afganistan yöneticilerinin önemli politikalarından biri olmuştur. Her hükümdar ve politikacı, hegemonyasını ve egemenliğini sürdürebilmek için etnik politikayı tercih etmektedirler. Etnik politika yolundan belirli bir etnik grubun siyasi ve ekonomik kaynaklarından faydalanma fırsatını sağlamıştır. Diğer etnikler sürekli marjinalleştirilip tüm fırsatlardan mahrum bırakılmaktadırlar.

Diğer bir konu ise merkezi ve ulusal bir hükümetin eksikliğidir. Afganistan'da tarih boyunca ve özellikle son otuz yılda bir ulusal hükümetinin kurma fırsatı mümkün olmamıştır. Her etnik grubun kendi özel egemen bölgesi vardır. Her etnik grubun bir lider tarafından yönetilen yerel bir gücü vardır. Bu mesele Afganistan'ı istikrarsız ve sorunlu bir ülke haline getirdi.

Komşu ülkelerinin ve büyük güçlerin siyasi ve ekonomik çıkarları nedeniyle Afganistan'a müdahaleleri, Afganistan'daki toplumsal ve siyasal istikrarsızlığın diğer faktörleridir. ABD, Rusya ve İngiltere gibi büyük güçlerin müdahalesinin yanı sıra Afganistan, Pakistan ve İran

arasındaki sınır, siyasi ve ekonomik çatışma, Afganistan'ı komşu ülkeler için sürekli bir çatışma bölgesi haline getirdi. Afganistan'ın toplumsal ve siyasal istikrarsızlığı bu iç ve dış faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler ve sorunlar devam ettiği sürece ülkenin istikrara kavuşmasının mümkün olmayacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Abdulqudus, Seyyed (1992). Janghayi Kabul: Alman, Aida Yayınları.

Amid, Hasan (2002). Farhangi Farsi Amid "Farsça Sözlüğü": Tahran, Samt Yayınları.

Ansari, Qorban Ali (2017). "Payamadi Qavmi Sazi Siyaset dar Afganistan". پیامدهای قومی سازی سیاست در افغانستان; Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 26/09/2021): http://www.dailyafghanistan.com/opinion_detail.php?post_id=139752.

Arslan, Mustafa (2016). "Afganistan'da İstikrarsızlık ve Temel Sebepleri". Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 14/9/2021): https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-detay&Alan=sosyal&Id=AXBXdR2_yZgeuuwfV_iz.

Arwiyen, Eyub (2013). "Qawmiyet ve Sakhtar Qudrati Siyasi dar Afganistan". Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 8/6/2021): قومیت و ساختار قدرت سیاسی در افغانستان - BBC News فارسی

Aryanfar, Aziz (2010). Devrend, Payane Khat Nazdik Meshawad "Durand Çizginin Sonuna Yaklaşıyor": Erişim Adresi (13/9/2018). http://www.arianfar.com/books/2010111602.pdf

Changizadeh (2015). Aarzyabiyi Ferayandi Solh Pas Az Paymani Bonn Dar Afghanistan 2001. www.noormags.ir/view/en/articlepage/1134014/-ارزیابی-فرایند-صلح-سازی-در-افغانستان-پس-از-توافق-نامه-بن-2001 (2/12/2021).

Çınarlı, Özgür (2012). Afganistan'ın Etnik Yapısı. Erişim Adresi: http://aksarayiibd.aksaray.edu.tr/en/pub/issue/22552/240994 (25/11/2021).

Esmatullahi, Muhammed Haşim (2008). "Amerika ve Taliban, Diroz ve İmroz".

Farhang, Mir Mohammad Sediq (2008). "Afghanistan Dar Panj Qarni Akhir", Tahran: Erfan Yayınları.

Hafizniya, M.Riza ve ark. (2018). Hydropolitic Hirmand ve Tasir an bar Rawabit İran ve Afganistan, “Hirmand Hydropolitics ve İran-Afganistan Siyasi İlişkilerine Etkisi” (20/9/2018): http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-4391-fa.pdf.

Hasani, Ali Riza (2013). “Rabita-e- Din ve Qudrat dar Afghanistan” (Yüksek Lisans Tezi).

Haşmat Zadeh ve Muhammadi (2004). *Afghanistan, Neshatha ve Keffahha: Demishq*, Darulfikir Yayınları.

Hekimi, Aziz (2009). “Pakistan ve Afganistan Chi Umqi İstiratijiki?”, *BBC* (13/9/2018): https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/02/100204_l12_pakistan_afghanistan

İran ve Afganistan Dar Jang Aab (2017). ایران و افغانستان در جنگ آب (20/10/2020): (afghanpaper.com).

Jaan Parwar, Mohsen (2010). “Hamgarayi ve Wagarayi dar Afganistan”: Erişim adresi (Erişim Tarihi; 7/6/2021): http://ensani.ir/file/download/article/20120329125056-2155-6.pdf.

Qurayshi, Hasan ve ark. (2017). “Naqshe Jumhuri, İslami İran Dar Rawandi Dawlat – Millat Sazi Dar Afganistan ve Tasiri An Bar Amniyat Milli İran”. Erişim Adresi (10/10/2021): https://iranjournals.nlai.ir/handle/123456789/138026

Karimi, Ali (2011). *Mebani Jmea Şenasi Tanawwo-e- Qawmi*. Tahran: Semt Yayınları.

Kazemi, Asif (2010). “Barrasi Zeminehayi Siyasi ve İçtimai Taliban Dar Pakistan”. Erişim Adresi (26/11/2021): www.alwahabiyah.com/fa/articleview/460/-بررسی-زمینه-های-سیاسی-اجتماعی-شکل-گیری-طالبان-در-پاکستان--/

Mesbahzahde, Mohammad Baqer (2012). “Negahi Mukhtasar Ba Tarikh Afganistan”, “Afganistan Tarihine Kısa Bir Bakış”: İran, Mashad; Erişim Adresi (Erişim tarihi 3,30, 2021): http://www.payam-aftab.com/images/docs/files/000031/nf00031104-1.pdf.

Mohammadi, Manouchehr. (2002). *Baztabi Jehani İnqlab İslami*. Tahran: İslami Yayınlar Yayıncılık Örgütü.

Musavi, Asker (2000). Hazarahayi Afganistan “Afganistan'daki Hazaralar”: Tahran; Simurgh Yayını. Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 30/3/2021): http://www.afghandata.org:8080/xmlui/handle/azu/227

Naimi, Milad (2017). "Qawm ve Qawmiyat dar Afghanistan Pesa Taliban" (23.11.2021): http://www.goftaman.com/images/pdf-files-part1/m-naimi-25-04-2017.pdf

Najafi, Ali (2010). "Tanawo-e-qawmi, Farhangi ve Zabani dar Afganistan", "Afganistan'da Etnik, Kültürel ve Dilsel Çeşitliliği" Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 24/3/2021): تنوع قومی، فرهنگی و زبانی در افغانستان (ensani.ir).

Özsoy, Mehtap (2018). "Foucaultcu Bir İktidar Analizi: Türkiye'de Hapishanelerde İletişimsel Süreçler": Gazi üniversitesi. Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 25/09/2021): https://www.readcube.com/articles/10.16878%2Fgsuilet.436055

Rama Chenderan, Sodan (2009). "Khatri Munazia-e-ab Miyan İran ve Afganistan". Çev. Zia Sadeq: Erişim Adresi (10/9/2019): https://8am.af/x8am/1395/05/18/risk-of-water-dispute-between-afghanistan-and-iran/.

Roy, Olivier (1990). *Afganistan, İslam ve Nawgarai Siyasi*. Çev. Abulhasan Sarew Muqqdam: Asatan Quds Razawi Yayını.

Samadi, Mohammad Reza (2019). "Barrasi Avamil Dahili Zuhur ve Rüşt Taliban Dar Afganistan". Erişim Adresi (Erişim tarihi; 27/11/221): www.andisha.af/uploads/journals/AndMoaser/And18/samadi.pdf

Salihy, Mohammad Aref (2014). *Afganistan'da İktidar Mücadelesi ve Dış Müdahaleler,* 1973-2014 "Yüksek Lisans Tezi" Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Erişim Adresi (Erişim Tarihi; 8/6/2021): https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/32165

Sermaye Guzari. "Arabistan Suudi Dar Pakistan, Baz Selefi Gari ve Vahhabiyet Dar Medarisi Dini", (2015), Erişim Adresi (25/10/2021): https://af.shafaqna.com/FA/107796

Şahin, Damla (2016). "Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve ABD'nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi": Kafkas Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü (9/9/2020): https://dergipark.org.tr/en/pub/yyuiibfd/issue/35327/392197

Tanin, Zahir (2005). *Afganistan Dar Qarni Bistum: Tahran*, İrfan Yayını. Erişim Adresi (4/12/2021): www.andisha.af/fa/library/264/افغانستان-در-قرن-بیستم

Yazdan Penah, Kyomers ve AHMADİ, Jelal (2020). "Jaygahi Eqvam Dar Sakhtar Siyasi ve Hâkimiyeti Afganistan Bad az 2001 Miladi". Erişim Adresi (25/11/2021): https://jpq.ut.ac.ir/article_80406.html.

Yoldaş, Muhammed Asıf (2007). "Afganistan'ın Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı ile ilgili Olarak Türk Yatırımcı Firmaları İçin Bazı Tespitler", Kırgızistan: *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (22/11/2021): https://arastirmax.com/en/publication/akademik-bakis/13/afganistanin-sosyal-kulturel-ekonomik-yapisi-ile-ilgili-olarak-turk-yatirimci-firmalari-icin-bazi-tespitler/arid/0c6ab279-f9d0-440e-80b8-7180d782e9bf.

AFGANİSTAN'DA İKTİDAR MÜCADELESİNİN SEYRİ VE GELECEĞİ

İsmet Horasanlı
Araştırmacı / AYBU / ULİSA / Güvenlik Çalışmaları (Disiplinlerarası)
e.surosh@gmail.com

Afganistan ister jeopolitik konumundan dolayı ister barındırdığı diğer zenginliklerden ve dinamiklerden dolayı daima büyük güçlerin odak noktası olmuştur. İkbal Lahuri ona "Asya'nın Kalbi" olarak hitap ederken, İngilizler ise "Gözcü Tepesi" olarak adlandırmıştır. Ancak bu pozitif özellikler ne yazık ki modern Afganistan tarihi boyunca bu ülkenin yararından daha ziyade zararına dönüşen dinamikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı "Büyük Oyun" olarak bilinen yıllarca süren İngiliz-Rusya rekabetlerine sahne olmuştur. Öyle ki İngilizler bu topraklara üç kez saldırmış fakat her defasında mağlup olmuştur. Yeni döneme bakıldığında ise önce SSCB sonra da ABD tarafından işgal edilmiştir. Ancak bu kez de yapılan işgaller başarıya ulaşamamış, işgalciler ise İngilizlerle aynı kaderi paylaşmıştır.

Burada dikkat çeken husus ise Afganların dış güçlere karşı verdiği her bir başarılı mücadelenin hemen ardından meydana gelen iç çatışmalardır. Bunun temel nedeni Afganistan'ın birbirine yakın nüfus oranına sahip etnik grupları barındırması olmuştur. Zira, söz konusu dış müdahale olduğunda bütün etnik gruplar bir araya gelerek mücadele verirken, sıra güç dağılımına geldiğinde kendi aralarında anlaşamayıp aynı silahlarını birbirine doğrulttukları söz konusu olmuştur. SSCB sonrasında meydana gelen güç boşluğunu doldurma mücadelesi buna somut bir örnek oluşturmaktadır.

Mevcut durumda ABD'nin çıkışıyla birlikte ortaya çıkan güç boşluğunun etnik merkezli bir yapıya sahip "Taliban Örgütü" tarafından doldurulmasının, iktidarın tekelleşmesine ve sonucunda diğer etnik gruplarının ayaklanmasına yol açması olası görünmektedir. Bu kısır döngünün değişmesi ve barışın sağlanması için uluslararası toplumun ve İslam camiasının belirli adımlar atması önem arz etmektedir. Başta Taliban olmak üzere Afganistan'da faaliyet gösteren radikal grupların dinginleşmesi adına İslam camiası; uluslararası sisteme uyum sağlayabilmesi ve çıkar çatışmalarının minimize edilmesi adına uluslararası toplum etkin olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Taliban, Etnik Köken, İdeoloji, Dünya Düzeni.

Taliban, Ashraf Ghani'nin ülkeden kaçmasını takiben, 15 Ağustos 2021'de Kabil'e girdi. Böylece Taliban resmen Afganistan'ı ele geçirdi. Buna göre bazı kaynaklar Gilzai kökenli Ashraf Ghani'nin başkenti kasıtlı olarak Gilzai hakimiyetindeki Hakkani Ağı'na bıraktığını öne sürüyor (In Independent, 2021a). Durrani kabilesinden Molla Baradar liderliğindeki Taliban, Kandahar ve Herat gibi diğer metropol bölgeleri ele geçirmişti. Ghani ise Kabil'i Gilzai aşiretinden Hakkani Ağı'na bırakarak bir sonraki yönetimde aşiretinin elini güçlendirmek istedi. Nitekim mevcut Taliban yönetiminde Hakkani ailesinden beş bakan görev yapmaktadır.

Taliban Kabil'i ele geçirdikten sonra, resmen Afganistan'daki baskın güç haline geldi. Ancak SSCB işgali ve önceki Taliban yönetimi (1996-2001) döneminde bağımsız kalmayı başaran Panchshir Eyaleti, bu kez de direnmeye devam etti. Taliban liderliği, Afganistan'ın tamamını ele geçirene kadar yeni bir hükümet kurmak istemediğini açıklamıştı. Bu nedenle ilk olarak Panchshir Direnişi lideri Ahmed Mesud ile müzakereleri sürdürürken diğer taraftan Panchshir'i dört taraftan ablukaya aldılar ve ara sıra saldırılar düzenlediler (Euronews, 2021a). 4 Eylül 2021'de Pakistan'ın Servisler Arası İstihbarat (ISI) başkanı Faiz Hamid, planlanmamış bir geziyle Kabil'e geldi ve Taliban yetkilileriyle bir araya geldi (BBC, 2021a). Bu toplantıdan bir gün sonra 5 Eylül 2021 gecesi Panchshir'e hem havadan hem de karadan ağır bir saldırı düzenlendi. Bu saldırı sonucunda Penchshir'in merkezi Taliban'ın eline geçti (BBC, 2021b). Ancak Penchshir'in bazı bölgelerinde direniş halen devam etmektedir. 5 Eylül gecesi, Pakistan'ın saldırıya doğrudan müdahil olduğu sık sık tartışıldı. Nitekim ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM), Panchshir saldırısına 27 Pakistan Helikopteri, İHA ve özel kuvvetlerin dahil olduğunu belirten bir bildiri yayınladı (WION, 2021).

Penchhir'in takviye edilmesiyle birlikte, Taliban bir hükümet kurmaya devam etti. Bu arada, uluslararası toplum her zaman yeni hükümetin tüm Afgan etnik kökenlerini ve diğer azınlıkları kapsaması gerektiğini vurguladı. Taliban yetkilileri de kapsayıcı bir hükümet kuracaklarını söylediler. Ancak 7 Eylül 2021'de açıklanan geçici hükümet bu söylemlerin aksini gösterdi. Açıklanan kabinede kadın ismi yoktu. FBI'ın arananlar listesinde 5 milyon dolarla yer alan Sirajuddin Hakkani İçişleri Bakanı olarak atandı ve atanmasının ardından FBI ölümünü 5 milyondan 10 milyona çıkardı. Kadın İşleri Bakanlığı'nın yerini Amr bil Ma'ruf Nahy an-il Munkar Bakanlığı aldı. 7 Eylül'de açıklanan 33 bakanlıkta bir Özbekçe ve 2 Tacik ismi dışında herkes Peştun kökenli idi. Kabinede Hazaralara bakanlık verilmedi (BBC, 2021c).

Uluslararası Toplum Tepkisi

İran Dışişleri Bakanlığı, Taliban hükümetinin kurulmasından önce Taliban'dan "İslam Emirliği" olarak bahseden ilk ülkeydi (Sobhekabul, 2021). Ancak Panchshir saldırısında İran dolaylı olarak Pakistan ve Taliban liderliğini eleştirdi. Olumlu olarak ise, İran, Taliban'ın 7 Eylül'de kurduğu hükümetin geçici olduğunu ve gelecekte daha kapsayıcı bir hükümet kuracağını söylüyor (BBC, 2021d). İran'ın Taliban'a olumlu yaklaşımı, Qassem Soleimani'nin ölümünün ardından geliştirilen "ABD Bölgeden Çekilmelidir" stratejisinden etkilenmiştir.

Pakistan, grubun kuruluşundan bu yana Taliban'ın politikalarına yakından müdahil oldu. Nitekim Peştun asıllı şimdiki Pakistan Başbakanı Imran Khan, Taliban Kabil'i ele geçirdiğinde "Afgan halkının kölelik prangalarından kurtulduğunu" söyledi (TRTWorld, 2021). Şu anda Pakistan, Taliban'ı resmi olarak tanımıyor, ancak Afganistan'da istikrarı sağlamak için Uluslararası Topluluğun Taliban'ı resmen tanıması gerektiğini savunuyor. Pakistan'ın Taliban ile geleneksel ilişkisi, Hindistan ile Afganistan üzerindeki rekabeti, Durand sınır çizgisi ve su sorunları bu duruşta etkili olmuştur.

Rusya, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi konusunda olumlu ve bölgedeki istikrarsızlıktan endişe duyuyor. Benzer şekilde, Panchshir'in Düşüşü ve Taliban ile Tacikistan arasındaki gerilimin artmasıyla birlikte Rusya, iki tarafı sorunları barışçıl bir şekilde çözmeye çağırdı. Görünen o ki Rusya, ABD'nin çekilmesinden memnun görünse de eski SSCB sınırları içinde herhangi bir istikrarsızlık istemiyor. Nitekim Putin 13 Ekim 2021'de Suriye ve Irak'tan deneyimli IŞİD üyelerinin Afganistan'a geleceğini belirtti ve bunun yaratacağı istikrarsızlık konusunda uyardı (BBC, 2021e). Benzer şekilde, 19 Ekim 2021'de Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (CSTO), Moskova'da Taliban ile müzakerelere ev sahipliği yaparken, Afganistan-Tacikistan sınırında Rusya öncülüğünde bir askeri tatbikat başlattı (Euronews, 2021b).

Çin, ABD'nin çekilmesinden memnun olmanın yanı sıra, gelecekteki yönetiminde de tavizler almak için çabalıyor. Nitekim, Taliban sonrası yönetimde insani yardım gönderen ilk ülkelerden biri Çin oldu. Çin'in Afganistan politikası, Afganistan'ın yeraltı zenginliklerinden ve geleneksel ipek yolunun Afganistan'dan geçmesinden etkilenmiştir. Çin ise tıpkı Pakistan gibi uluslararası toplumu Taliban yönetimini tanımaya teşvik ediyor.

Batılı ülkeler, özellikle ABD, Taliban liderliğini insan haklarını ihlal etmekle suçlarken, Afganistan halkına büyük miktarda insani yardım sözü verdi (Etilaatroz, 2021). Batılı ülkelerin

izlediği bu “Ödül ve Ceza Politikası”, Afganistan'a yönelik son yıllarda izledikleri başarısız ve ikilemli politikayı gölgede bırakmaktadır. Çünkü Batılı ülkeler medya, eğitim, insan hakları ve demokrasi gibi alanlarda 20 yıllık kazanımlarından vazgeçemezken, askeri alanlardaki başarısızlıklarının devamından kurtulmak istediler. Gerçekten de Taliban yönetiminden önce bile Afganistan'dan çekilmeyi kabul ettiler, ancak nasıl ve ne zaman çekilecekleri konusunda anlaşmaya varamadılar.

Türkiye'nin Afganistan'a Bakışı

Türkiye Kabil Havaalanının kontrolü konusunda olumlu davranarak, ilk önce Taliban ile görüşebileceğini öne sürdü. Taliban da kalkınma projelerinde Türkiye'ye ihtiyaç duyacağını belirtti. Ancak Taliban kabinesinin açıklanmasının ardından Türkiye, kapsayıcı olmadığını söyleyerek Kabil Havalimanı'na teknik destek sağlamayacağını açıkladı. 12 Ekim 2021'deki olağanüstü G-20 zirvesinde Erdoğan, "Taliban'ı kapsayıcı bir hükümet kurmaya yönlendirmeliyiz" dedi (T24, 2021). 14 Ekim 2021'de Taliban Hükümeti Dışişleri Bakan Vekili Emirhan Muttaki başkanlığındaki bir heyet Ankara'ya geldi (NTV, 2021). Bu görüşmenin ardından Erdoğan, Kabil Havalimanı'nın işletilmesi konusunda Katar ve Afganistan ile müzakerelerin yapılabileceğini söyledi (Radyo Azadi, 2021). Türkiye'nin yaklaşımı, tarihi geçmişi, etnik ve dini bağları, TİKA, YTB ve Maarif Vakfı gibi kurumlar aracılığıyla 20 yılı aşkın bir süredir yaptığı yatırımlar ve Pakistan ile yakın ilişkilerle şekillenmektedir.

Türkiye, Batı ile Doğu'yu hem kültürel hem de coğrafi olarak birbirine bağlayan bir köprüdür. Bu açıdan Türkiye, geçtiğimiz yıllarda başta Suriye olmak üzere Ortadoğu ülkelerinden Avrupa'ya yoğun göç dalgalarını hafifletmiş ve daha sağlıklı geçişi sağlayarak olası tehlikelerin önüne geçmiştir. Bunun karşılığında Türkiye, Avrupa Komisyonu'ndan belli bir destek almıştır. Ancak, Suriye'den gelen göç dalgasının etkisinin henüz azalmadığı düşünülürse, Afganistan'dan gelecek bir göç dalgası Türk kamuoyundan olumlu bir yanıt almayacaktır ve Avrupa ülkeleri ise, bunu kabul etmeye istekli değiller. Nitekim Türkiye-İran sınırında inşa edilen gözetleme kulelerinin maliyetini Avrupa Komisyonu karşılamaktadır (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2021). Bu nedenle Türkiye'nin Katar ile birlikte Kabil Havalimanı'nı da kontrol etmesi Afganistan'dan kabul edeceği göçmenler için de önemli bir husustur ve desteklenmektedir. Bu durum Türkiye'nin Batılı ülkelerle olan ilişkilerinde de elini güçlendirecektir.

Afganistan konusunda Türkiye'yi ilgilendiren önemli konulardan biri, Türk nüfusu ve Türki cumhuriyetlerle olan kültürel ve coğrafi bağlarıdır. Afganistan nüfusunun yaklaşık %30-35'ini oluşturan Hazara, Özbek, Türkmen ve Kızılbaş etnik grupları Türk toplulukları olarak kabul edilmektedir (Gulf2000, 2020). Belh (Mezar-ı Şerif), Gazne ve Ghor başta olmak üzere Türklerin yaşadığı şehirler de Türk tarihi ve kültürü için önemlidir. Son 20 yılda TİKA ve YTB gibi kurumlar bu yönde belirli faaliyetler yürütmüştür. Ancak Türkiye, Afganistan'daki yatırımlarını sadece Türkiye bölgesi ile sınırlamamış, diğer bölgelere de yatırım yapmıştır. Örneğin Kandahar ve Celalabad'da Maarif Vakfı'nın okulları bulunmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı, 2021).

Türkiye için bir diğer önemli konu da Afganistan'ın ekonomik açıdan sahip olduğu potansiyeldir. Afganistan bir tüketici pazarı ve tekstilden inşaat malzemelerine kadar Türk malları çok popüler durumdadır. Benzer şekilde bazı ticari ürünler de Afganistan'dan Türkiye'ye ihraç edilmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin Afganistan'da istikrarlı bir pazara ihtiyacı bulunmakta ve bu pazarın güvenliği sağlanmaya çalışılmaktadır.

Taliban Yönetiminin Geleceği ve Beklentiler

20 yıldır Taliban, Afgan ordusuna ve uluslararası güçlere karşı savaş alanında önemli bir deneyim kazandı. Ancak kamu hizmeti ve profesyonellik gerektiren idari alanlarda deneyim sahibi değildirler. Yönetimin üst kademelerinde profesyonellik ve mesleki deneyim gözetilmeksizin yapılan atamalar, keyfi davranışların yanı sıra idari aksaklıkları da beraberinde getirmiştir. Bazı durumlarda, Taliban'ın üst düzey yetkililerinin talimatı olmadan, birçok yerde sıradan insanların evlerinin tarandığına ve mal varlıklarının gasp edildiğine dair raporlar bulunmaktadır (Bağımsız, 2021b). Bu durum vatandaşlarda tedirginlik ve umutsuzluk yaratmıştır.

Öte yandan, Taliban'ın iktidara gelmesiyle birlikte Afganistan'da birçok şirket faaliyetini durdurdu ve birçok memur işsiz kaldı. Ülkedeki istikrarsızlık ve diğer ülkelerle ilişkilerindeki belirsizlikler piyasayı doğrudan etkilemiştir. Böylece Taliban'ın iktidarından iki aydan kısa bir süre sonra gıda fiyatları ikiye katlandı. Ayrıca, bu yıl Afganistan'a hâkim olan kuraklık, Afganistan'ı beklemekte olan, baş gösteren tehlikeyi göstermektedir (Euronews, 2021c). Gerçekten de Dünya Gıda Programına (WFP) göre Afganistan'ın kuzey bölgelerindeki yoksulluğun iki ay içinde %70'e ulaşacağı beklenmektedir (08am, 2021). Bu nedenle,

ekonomik zorluklar Taliban liderliği için büyük bir engel olarak görünmektedir. Öte yandan, Afganistan'a yardım sözü veren çoğu ülke, yardımlarını belirli koşullara bağlamış bulunmaktadır. Ortak bir çözümün yokluğu, insani bir felaketin ortaya çıkmasına neden olabilir.

İnsan hakları, özellikle kadın hakları, Taliban yönetiminin geleceği için bir başka belirleyici faktördür. Çünkü Taliban, ilk vaatlerinin aksine kadınların işe dönmesine izin vermemiş, altıncı sınıf ve üzeri kız çocuklarının okula gitmesini engellemiştir (DW, 2021). Topuklu ayakkabı giymek ve parfüm kullanmak cinsel kışkırtıcı olarak tanımlanmıştır (Moniban, 2021). Kadınlar Taliban'ın tutumunu protesto etseler de protestolar silahlarla susturulmuş ve protestoları bildiren gazeteciler dövülmüştür (CNN, 2021). Bu, Taliban'ın tanınmasının ve uluslararası toplumdan gelen uluslararası yardımın önünde bir engel olarak yansımaktadır. Dolayısıyla Taliban'ın bu alanda atacağı adımlar geleceğin yönetiminin meşruiyeti açısından belirleyici olacaktır.

Taliban liderliğinin münhasır bir yönetim olması, herkesin üzerinde hemfikir olduğu bir konu haline geldi. Nitekim Pakistan ve Katar başta olmak üzere geleneksel müttefikleri bile bu konuda hemfikir oldular. Taliban'ın ideolojisi ve etnik merkezli yaklaşımı güç dağılımına izin vermemektedir. Taliban yaklaşımına göre Peştunlar (Afganlar) ülkenin kurucuları olarak bilinir ve yönetimin sahipleri olarak kabul edilir. Ayrıca ideolojik olarak koydukları şeriat kuralları geçerlidir. Bu iki kriter bir araya geldiğinde ülkenin çoğu belli bir kitle dışında iktidarı paylaşamayacaktır. Bu durumda Taliban ya kriterlerden taviz verecek ve kapsayıcı bir hükümet kuracak ya da kapalı bir yönetim olarak mümkün olduğu kadar devam edecektir.

Çözüm

Gerek ülkelerin birbirlerine olan ekonomik bağlılığı, gerekse modern teknoloji sayesinde gelişen sosyal ağ sonucunda köy haline gelen dünya düzeninde hem Deobandi'den hem de selefilikten etkilenen Taliban, İslami kuralları saf ve ilkel haliyle uygulamaya çalışıyor. Bu, köktendinci Taliban liderliğini dünyayla karşı karşıya getirdi. Bununla birlikte, ülkenin zayıf ekonomik altyapısı ve dünyaya ekonomik bağlılığı göz önüne alındığında, Taliban'ın köktendinci ideolojilerinden taviz vermekten başka çaresi yok gibi görünüyor.

Öte yandan, Taliban'ın savaş taktiklerine bakıldığında, bunların orta çağ savaş yöntemlerini andırdığı görülmektedir. Taliban'ın Peştun olmayan etnik grupları ele geçirdiği bölgelerden Daykundi ve Panchshir gibi illerde halkı yerinden etmesi ve ardından Peştunlar ile değiştirmesi buna somut bir örnektir. Kurdukları kabinenin aşiretçiliğe dayanması ve kadınlara yönelik izledikleri politikalar da bu duruma örnektir. Ancak dünyadaki mevcut konjonktüre bakıldığında bu durumun kabul edilebilir olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Taliban liderliği ya köktendinci ve aşiretçi düşüncelerden taviz vererek mevcut dünya düzenine uymaya çalışacak ya da bu düşüncelerinden vazgeçmeyecek ve kapalı bir rejim olarak devam edecektir. Afganistan'ın iç dinamikleri göz önüne alındığında, tekelci yaklaşımlarının ülkeyi iç savaşa sürüklemesi kuvvetle muhtemeldir.

Türkiye, Afganistan'da hem tarihi ve kültürel mirasını korumak, hem de Afganistan'daki torunlarının barışı için ve kendi ekonomik çıkarları için Afganistan'da barışı desteklemektedir. Ayrıca Afganistan'daki huzursuzluğun artması, Türkiye'nin bir başka istenmeyen göç dalgasına maruz kalması anlamına gelecektir. Bu nedenle Türkiye, bir yandan Afganistan'dan gelen düzensiz göçleri önlemek için sınırlarında tedbirler alırken, diğer yandan Afganistan'da barışın sağlanması için çaba sarf etmektedir. Çünkü Afganistan'daki barış, duygusal bağlarının yanı sıra en çok Türkiye'nin genel çıkarlarına fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

8am. (2021). “Sazman-i Gazaiyi Jahan (WFP): Ta Du Mah-i Ayende Gorosnegi der Shamal-i Afghanistan be Heftad Dersed Miresed” (Available on October 21, 2021): https://8am.af/world-food-organization-huger-in-northern-afghanistan-will-reach-70-in-the-next-two-months/?fbclid=IwAR2pZ16ONdqlB7tA_85cxJLX6F722eR0vcZ1JGdCPlEUsm54ON8Pn3wdYx0.

BBC. (2021a). “Safar-i Gayrimuntazere-i Reis-i Sazman-i İstikhbarat-i Nizami Pakistan be Kabul” (Available on October12, 2021): https://www.bbc.com/persian/afghanistan-58448964.

BBC. (2021b). “Taliban Megoyend Penjshir ra Tasarruf Kerde Est; Jabha-e Mukavemet: Jang İdame Dared” (Available on October 12, 2021): https://www.bbc.com/persian/afghanistan-58459529.

BBC. (2021c). “Taliban Hukumat-e Jadidi Khod ra ba Riyaseti Hasan Akhund İlam Kard” (Available on October 14, 2021): https://www.bbc.com/persian/afghanistan-58477769.

BBC. (2021d). “Muavin-i Ameliyati-yi Sipah: Taliban be Dark-i Dorost-i az Naqshi Ekvam ve Zanan Raside ve ba Daesh Motefavit Est” (Available on October14, 2021): https://www.bbc.com/persian/iran-58868211.

BBC. (2021e). “Putin Migoyed Shabe Nizamiyan-i ba Tajrobe ez Iraq ve Suriye Derhal Kashanda Shodan ba Afghanistan Est” (Available on October 15, 2021): https://www.bbc.com/persian/afghanistan-58912811.

CNN. (2021). “‘I Thought This Was the End of My Life: ‘Afghan Journalists Describe Savage Beatings By Taliban’” (Available on October 23, 2021): https://edition.cnn.com/2021/09/12/asia/afghanistan-journalists-beaten-by-taliban-intl/index.html.

Delegation of European Union to Turkey. (2021). “EU Supports Stronger Border Management in Turkey” (Available on October 24, 2021): https://www.avrupa.info.tr/en/eu-supports-stronger-border-management-turkey-41.

DW. (2021). “Hoshtar-i UNESCO ba Taliban der Movridi Man-i Tahsil-i Dokhtaran” (Available on October 22, 2021): https://p.dw.com/p/40VfH.

Etilaatroz. (2021). “Taahod-i Komak be Mardom-i Afghanistan der Neshest-i Goroh-i 20; “Komakha be Mana-yi be Resmiyet Shinakhten-i Taliban Nist” (Available on October 16, 2021): https://www.etilaatroz.com/132133/commitment-to-help-the-people-of-afghanistan-at-the-g20-summit/.

Euronews. (2021a). “Taliban: Panjshir der Muhasıra Ets; Ahmad Masoud: Panjshir ra Teslim Nemikonim” (Available on October 11, 2021): https://per.euronews.com/2021/08/23/afghanistan-taliban-say-have-surrounded-panjshir-but-ready-to-negociate-with-resistance.

Euronews. (2021b). “Razmayesh-i Bozorgi Tahti Rehberi-yi Rusya der Merzi Tajikistan ve Afghanistan Agaz Shod” (Available on October 16, 2021): https://per.euronews.com/2021/10/18/russia-led-bloc-holds-large-scale-drills-near-tajik-afghan-border.

Euronews. (2021c). “Qahti ve Bohran-i İktisadi; Do Chalesh-i Mohimmi Taliban ve Mardom-i Afghanistan” (Available on October 20, 2021): https://per.euronews.com/2021/09/01/famine-and-economic-crisis-two-major-challenges-for-the-taliban-and-the-afghan-people.

Gulf2000. (2020). “Ethnic Groups of Afghanistan”. https://gulf2000.columbia.edu/images/maps/Afghanistan_Ethnic_lg.png [Available on October 18, 2021].

Independent. (2021a). “Macera-i Ferari Eshraf Ghani ve Tabani Vey ba Taliban-i Haqqani” (Available on October 10, 2021): https://www.independentpersian.com/node/173816/.

Independent. (2021b). “Shorayi Hukuk-i Besher-i Sazman-i Milel Gozarishger-i Vize-yi Afghanistan Tayin Mikonad” (Available on October 20, 2021): https://www.independentpersian.com/node/182826/.

Moniban. (2021). “Tovsiye-yi Ajib ve Gharib-i Taliban be Zenan-i Afgan” (Available on October 22, 2021): https://tinyurl.com/vvfuhxw9.

NTV. (2021). “Ankara Ziyareti Sonrası Taliban'dan Açıklama” (Available on October 17, 2021): https://www.ntv.com.tr/turkiye/ankara-ziyareti-sonrasi-talibandan-aciklama,fv4hbCHY40WstTJISbx9Dw.

Radyo Azadi. (2021). “Erdogan: Mitavanim Müshtereken Mesuliyethayi Meydan-i Havaiyi Kabul ra Bepezirim” (Available on October18, 2021): https://da.azadiradio.com/a/31512332.html.

Sobhekabul. (2021). “Vezaret-i Harice-i İran Taliban ra İmaret-i İslami Hand”. (Available on October 9, 2021): https://subhekabul.com/%D8%AE%D8%A8%D8%B1%D9%87%D8%A7/iran-foreign-ministy-taliban-afghanistan/.

T24. (2021). “Erdoğan: Diyalog Kanallarını Açık Tutarak, Kademeli Bir Yaklaşımla Taliban'ı Kapsayıcı Bir Yönetim Kurmaya Doğru Yönlendirmeliyiz”. (Available on October 17, 2021): https://t24.com.tr/haber/erdogan-diyalog-kanallarini-acik-tutarak-stratejik-sabirla-ve-kademeli-bir-yaklasimla-taliban-i-kapsayici-bir-yonetim-kurmaya-dogru-yonlendirmeliyiz,985125.

TRTWorld. (2021). “One on One- Pakistan’s Prime Minister Imran Khan”. (Available on October 10, 2021): https://www.trtworld.com/video/one-on-one-express/one-on-one-pakistans-prime-minister-imran-khan/61577f67748d2500118afb16.

Turkey Maarif Foundation. (2021). “Dünyada Türkiye Maarif Vakfı” (Available on October 19, 2021): https://turkiyemaarif.org/page/42-DUNYADA-MAARIF-16.

WION. (2021). “Pakistan Conducted Drone Strike in Panjshir: Report” (vailable on October 13, 2021): https://www.wionews.com/south-asia/pakistan-conducted-drone-strikes-in-panjshir-report-411027.

LİBERAL PARADİGMA DİKTATÖRLÜĞÜ ALTINDA TEMEL ÇEŞİTLİLİK VEYA KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİKLER. YURTİÇİNDE BİR VATANSIZ VE YURTDIŞINDA TEHDİT OLARAK MÜSLÜMAN DÜNYA GÖRÜŞÜ

Doç. Dr. Admir Mulaosmanovic

Uluslararası Saraybosna Üniversitesi (IUS / International University of Sarajevo)

mulaosman@gmail.com

Belirli birçok taraflı kuruluşun ortak dış politika stratejisi birkaç temel unsura bağlıdır. Bunlardan biri, bu tür bir örgütün üyesi olan ülkelerde yaşayan nüfusun temel yönelimlerinin taşıyıcısı olan mevcut bir ortak dünya görüşüdür. Yönelimlerin açık olması için hem iç hem de dış ilişkileri belirleyen ilkeler olmalıdır. Bu anlamda Müslümanların bir avantajı olduğu söylenebilir, çünkü Kur'an'da ve Peygamber'in (s.a.v.) uygulamalarında verilen bu ilişkilerin açık bir taslağına sahiptirler. Bununla birlikte, verilen eylem yönlerinden ciddi bir sapmaya ve toplumların yetiştiği çelişkili, çoğu zaman zıt değerlerin kabulüne tanık olmaktayız.

Ortak bir dış politika stratejisinin olmamasının temel sorunu, bu konuda tutarlı bir savunuculuğun olmaması gerçeğinde yatmaktadır. Yukarıda sözü edilen ilkelerle şekillenen menfaatin tanımlanması, her şeyden önce Müslüman entelektüel seçkinlerin siyasi düşüncesini yatıştıran liberal paradigma ile kaçınılmaz olarak siyasi bir çatışmaya yol açacaktır. Yabancı kavramların böyle körü körüne kabul edilmesinin sonucu, Müslüman ülkeler için Allah'ın tasavvuru içinde cevaplar aramaya ilgisizliktir. Bu ilişki çok garip bir duruma yol açmış, İslami sosyal ve siyasal düşünce Müslüman kamuoyunda apatride (vatansızlık) haline gelmiş ve bunun dışında bir tehdit olarak ele alınmaya başlanmıştır. Liberal hegemonya. Liberalizmin hegemonyası, Müslüman halkları ve seçkinlerini ancak bu hegemonya içinde kabul edilebilir olan kendi çeşitlilik kavramına boyun eğdirmiştir. Müslümanlar için bu çerçeveden çıkmak, ortak bir dış politika da dahil olmak üzere gerekli ortak yaklaşımları oluşturmanın ön koşuludur.

Anahtar Kelimeler: Liberal Paradigma, Kültürel Çeşitlilik, Çeşitlilik, Müslüman Dünya Görüşü.

Giriş

Ebu Ubeyde, biliyorsun ki bizler aşağılandık, hor görüldük ve zayıf düştük, Allah da bizi İslam ile yüceltti. Allah'a yemin ederim ki, ne zaman İslam'ın dışında bir haysiyet ararsan, Allah seni küçük düşürür.
Hz. Ömer

Batı'nın gerisinde değiliz, İslam'ın arkasındayız.
Ahmet Deedat

Komünizmin çöküşünden nispeten kısa bir süre sonra, küresel süreçlerin bir arada var olmaya yol açmadığı, ancak belirli entelektüel çevrelerden, kültürler ve medeniyetler arasındaki kehanetsel tematik çatışmanın kendisini egemen söylem olarak dayattığı giderek daha açık hale geldi. Çok az Müslüman bilim adamı, komünist ideolojinin kendi başına yıkılma potansiyelinin daha yüksek olduğunu fark eden düşüşü öngördü. Bu öngörü kapitalizmi savunmuyordu, aksine " dizginsiz kapitalizmin yolu sonsuz olamaz ve tüm kanıtlar yakında çıkmaza gireceğine işaret eder." ifadesinden de söz ediliyor. (Hathout, 2013)

Ancak Müslüman milletler yeni (bölgesel) jeopolitika ve yeni gerçeklere karşı aşırı duyarlı hale geldiler. Süper güçler ile yükselen güçler arasındaki jeopolitik oyun, etki alanları için ağırlıklı olarak Müslüman din ve kültürünün olduğu topraklarda oynandı. Irak'tan Somali üzerinden, Afganistan'dan tekrar Irak'a, Mısır'dan Suriye'ye, Libya'ya, Arap baharından etkilenen her ülkeye, dünya güçlerine müdahale edildi.

Önceki Sovyetler Birliği'nin halefi olarak Rusya, yalnızca küresel düzeyde değil, düne kadar müttefikler arasında da ekonomik istikrarsızlık ve konum kaybıyla uğraşmak zorunda kaldı. Rus stratejistler, 20nci yüzyılın sonunda Amerikan gücünün sağlamlaşmasını ve NATO'nun genişlemesini Washington'un Rusya'yı "kuşatma" konusundaki büyük planının bir parçası olarak mantıksal olarak gördüler. Eski komünist bloğun liderinin bu dürtüsü; Rusya'nın küresel gücün kritik hamlesinin ne olacağını, liberal dünya görüşünün ihracı, kavradığının göstergesiydi.

Sovyetler Birliği'nin Baltık ve Karadeniz arasında dağılmasından sonra (eski komünist ülkeler ve Doğu ile Batı arasında Demir Perde'nin kurulduğu bölge), sürekli bir NATO üye devletleri zinciri kuruldu, Moskova artık askeri gücünü Adriyatik Denizi'ne kadar genişletebileceğine güvenemezdi. Gerçekten de Güneydoğu Avrupa'daki durum, Kafkaslar ve Orta Asya'daki Rus-Amerikan çatışmasıyla bağlantılı olmuştu ve halen bağlantılıydı. Bu nedenle Rusya, uluslararası ilişkilerde yeniden etkili bir konum elde etmek için yoğun çabalarla tepki gösterdi.

Yaklaşık on beş yıl önce (21 Ocak 2007), Almanya Şansölyesi Angela Merkel ile Soçi'de düzenlenen ortak basın toplantısında, dünya düzeni üzerine tartışmanın ardından, Rusya Devlet Başkanı Putin, kendi görüşüne göre bunun, "daha çok uluslararası hukukun temel ilkelerine uyulmamasıyla ilgili" olduğunu söyledi. Rusya Devlet Başkanı, Yalta konferansına atıfta bulunarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük güçlerin "dünyayı nasıl böldüğünü" hatırlattı. “Kendini Soğuk Savaş galipleri gibi hisseden kişiler, şimdi de dünyayı kendi isteklerine göre bölmek istiyorlar” dedi. Ancak Rusya, “kendisine dayatılan kararları” kabul etmeyecektir. Aslında Rusya, gelecekteki krizlerde çok aktif olmaya çok öncesinde karar vermişti. Ukrayna ve Suriye vakaları bunu açıkça ortaya koydu.

Kosova'nın statüsüyle ilgili diplomatik tartışmalar, Putin'in Batı'nın Kosova'nın bağımsızlığı konusunda ısrar etmesi halinde eski Sovyet cumhuriyetlerindeki ayrılan bölgelerin bağımsızlığını tanıyacağını defalarca duyurmasına neden oldu. Gürcistan'da Güney Osetya ve Abhazya, Azerbaycan'da Dağlık Karabağ ve Moldova'da Transdinyester'den bahsedildi. 2008 yılı yazında Gürcistan'a yapılan kısa bir askeri müdahalenin ardından Moskova, güney komşusunun ayrılıkçı bölgeleriyle ilgili açıklamalarını gerçekleştirdi.

Ancak, Güney Osetya ve Abhazya'nın tanınması nedeniyle, Moskova'nın uluslararası hukuka sıkı sıkıya bağlı kalmanın gerekliliğine dair sık sık verdiği güvencelerin güvenilirliği kayboldu. Gürcistan'daki savaştan sonra, Rusya'nın Kosova konusundaki tutumu, Moskova'nın kendisi Kafkasya'daki uluslararası hukuk normlarından saptığı için artık ilkeli olarak yorumlanamadı. Rusya, bu eleştirilere, Rusya'nın Kafkasya'daki eylemlerinin Batı'nın hareket tarzının yalnızca bir "aynası" olduğuna işaret ederek yanıt verdi.

Çin ise kendi hedeflerine çok odaklanmıştı. ABD'nin etkisine ve egemenliğine karşı koymak için birbirini takip eden yerinden etme stratejileri oluşturuldu. Çin'in uyguladığı ilk yerinden edilme stratejisi (1989-2008), özellikle Asya'da, Çin üzerindeki Amerikan gücünü sessizce köreltmekti ve Doshi'ye göre, "Tiananmen Meydanı'nın travmatik üçlüsünün, Körfez Savaşı'nın ve Sovyetlerin çöküşünün Pekin'in ABD tehdidi algısını keskin bir şekilde artırmasına yol açmasından sonra" ortaya çıktı. İkinci strateji (2008-2016), daha geniş bölge ile ilgili daha ciddi hedeflere sahipti ve Çin bölgesel hegemonyasının temelini oluşturmaya çalışmaktaydı. (Doshi, 2021)

Küresel Mali Krizden sonra başlatılan (ikinci yerinden edilme stratejisi), Pekin'in ABD'nin gücünün azaldığını ve cesaretlendiğini görmesine yol açtı. Kuşkusuz, Pekin'in daha güvenli bir

yaklaşım benimsemesine yardımcı oldu. Brexit, Trump-Biden travmatik etki alanları ve koronavirüs pandemisinin ardından "bir yüzyıl boyunca görülmeyen büyük değişikliklerin" yürütülmesiyle birlikte, Çin, ABD'yi küresel lider olarak yerinden etmek için dünya çapında köreltme ve inşa etme çabalarını genişleten üçüncü bir aşamayı halihazırda başlatmış oldu. (Doshi, 2021.)

Rusya ve Çin'in bu yaklaşımları, küresel siyasetin geleceği hakkında verimli bir fikir verdi. Tek kutupluluk bitti, çok kutupluluk bizim gerçeğimiz haline geldi. ABD ile Çin arasındaki üstünlük konusundaki küresel yetkinlik, birden fazla eksenel merkezin ve etki alanlarının ortaya çıkması bağlamında hiçbir şey ifade etmiyor. Ne yazık ki, Müslüman dünyasının kendi ekseni olan bir güç olarak değil, bir yetkinlik bölgesi olarak görüldüğü oldukça açıktır.

Dahası, liberal enternasyonalizmin, demokrasinin teşviki ve "kurallara dayalı uluslararası düzen" vaadi ve kavramı olarak çöküşü, bilim adamları arasında çok hızlı ve kesin bir inançsızlıkla gerçekleşmektedir. Ancak başta Afganistan, Suriye ve Libya olmak üzere askeri müdahale ve ulus inşası gibi liberal markalardaki başarısızlıklar, liberal enternasyonalizmin çöküşünün hızlandığını kanıtladı, ancak aynı zamanda Washington'un küresel gücünün düşüşünün de gerçek olduğunu kanıtladı. (Ignatieff, 2021)

Kültürel Çeşitlilik

Müslüman toplumlar ve devletler yirminci yüzyılda bir dizi hayal kırıklığı, dönüşüm ve yeni başlangıçlar yaşadılar. 19ncu yüzyıl boyunca evrensel imparatorlukların dağılması ve ortadan kalkması, yani milliyetçilik fikrinin yaygınlaşması, tüm dünyaya büyük sorunlar yaşanmasına sebep oldu. Bununla birlikte, Osmanlı devletinin çöküşü ve emperyalist işgal sırasında İslam ülkelerinde meydana gelen sosyal ve siyasi süreçler, Müslümanların kolektif olarak tanımlanmasına müdahale etti.

Öncelikli olarak İngiliz ve Fransız siyasi fikirleri, ardından da Amerikan siyasi fikirleri karşısında şaşkına dönen Müslüman seçkinler, kendi şaşkınlıklarını İslam fikrinin modern zamanlarla uyumsuzluğuna bağlamaya başladılar. Bu Arap milliyetçiliğinin büyümesine, laikliğin güçlenmesine ve nihayetinde ilerlemeye giden bir yol olarak sosyalizm ve liberalizme yol açmıştır. Gelişmiş dünyayı takiben, sadece bilim ve teknolojinin ilerlemesi ile ilgili

konularda değil, aynı zamanda kendi toplumlarının ideolojik şekillenmesinde de Müslümanlara yeri doldurulamaz bir kavram olarak görünmeye başlamıştır.

İslam'ı kesinlikle zamanla kendi evinde istenmeyen bir misafir olarak yerleştiren, yeni bir dünya görüşünün çerçevesini çizen bu arzuydu. Bu "istenmeyen misafir", bazen gereksiz ve istenmeyen yollarla kendi konumunu yeniden kazanmaya başlayınca hem yurt içinde hem de dışında bir tehdit olarak görülmeye başlandı. 21nci Yüzyılın başlarında bu saldırı zirveye ulaştı ama aynı zamanda İslam, Müslüman devletler içindeki konumu ve İslam'ın bütünleştirici bir güç olarak geleceği hakkında pek çok tartışma başlattı.

Ancak iki yüz yıllık bir obje olmak neredeyse tüm Müslüman dünyasının modern akımların içinde kaybolmasına sebep oldu. Böyle bir gelişme nedeniyle, bir zamanlar Müslümanlar için kesinlikle olumsuz olan, köklere, temel ilkelere geri dönme çağrısı, zaman zaman tüm Müslüman coğrafyasında ortaya çıkmıştır. Bu çağrı, çeşitli özellikleri ve fenomenleri ile belirsiz bir şekilde ele alınma imkânı sağlayan sözde İslami köktenciliğin ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır.

Hiç şüphe yok ki, İslami köktenciliğin, İslam Rönesansı'nın gerekliliğini anlamak istiyorsa, medyadaki bu konudaki kakofoni ilkesine değil, insan ve onun rolü ve amacı hakkındaki İslami öğretinin temellerine geri dönmenin mümkün olan tek yolu olarak görülmesi gerektiği şüphesizdir. Aliya İzzetbegoviç'in dediği gibi: İslam sadece bir din değil, insan yaşamının kapsamlı bir sistemidir, son yıllarda (İslami dirilişten giderek daha fazla söz edildiği için) birden fazla bilimsel ifadeyi ifade etmeye başlar: İslam'daki Müslümanların (yabancı ideolojilerde değil) tüm sorunlarına çözüm aramalarını ima eder ve talep eder.

İslam'a yönelik bu görüş ve tutumun sosyal değişimin olasılıklarına ilişkin püriten bir görüş olduğunu söyleyebiliriz ve bu görüş birçok araştırmacı tarafından genel olarak kabul edilmiş ve yorumlanmıştır. En tutarlı yazarlardan biri olan Mario Nobilo bu konuda şunları söylemiştir:

İslami köktencilik (hem kapitalizm hem de sosyalizm tarafından dayatılan) Batılı ve materyalist toplumsal değerler standartlarını reddederek, kendisini kendi geçmişine kaptırarak 'zamanın yozlaşmasından' soyutlamaya çalışır. Ancak, günümüzün birbirine bağımlı dünyasında böyle bir tecrit mümkün değildir. Bu nedenle İslami köktencilik, dünyayı yönetmeye, dünya görüşünün avantajını seçmeye ve İslam'ın özünü tehdit eden diğer ideolojilerin siyasi ve medeniyetçi zorluklarına her şekilde cevap vermeye çalışmalıdır. (Mulaosmanoviç, 2017)

Bu bakımdan, herhangi bir Müslüman âlimin 'dönüşü' savunduğu için İslami köktendinci olarak görüleceği söylenebilir. Her neslin yeniden tanımladığı bir 'dünya görüşü' olarak İslam düşüncesi, onu liberal ve ilerici kılarken, Vahiy'in tartışılmaz otoritesi, Kitabın emirlerine mutlak boyun eğdiğinin kanıtıdır. Bu tartışma, ideolojik bir tutarsızlık değil, zaman ve devlet tartışmasıdır.

Elbette 'köklere dönüş' talebi kimseyi tahammül edilemez ve katı kılmaz. İslamcı siyasi düşünürleri ve Batı demokrasisinin ve eski Doğu sosyalizminin (yeni otokratik Avrasya kural kavramı) başarılarını eleştiren insanları karalamak için kullanılan modern bir terim olan 'İslamcılar' imajı, onların kendi kendilerine yarattıkları bir imaj değil, dünya jeopolitik ve stratejik kavramları bağlamında aynıdır. Alaycı bir şekilde söylemek gerekirse, 20nci yüzyıldaki dünya sosyo-politik süreçleri ve İslam dünyasındaki toplumsal hareketler sayesinde 'temellere dönüş / köklere dönüş' kavramı bir 'karanlığa dönüş çağrısı'na dönüşmüş ve toplumsal olarak kabul edilemez hale getirilmiştir.

Daha da kötüsü, böyle bir düşünce, öncelikle sosyalist diktatörlüklerde ve daha sonra sosyal düzenden bağımsız olarak İslami çoğunluğa sahip ülkelerde yasal olarak cezalandırılabilir hale gelmiştir. Birbirine bağımlı dünya, yani sözde liberal (Batı) ve özellikle insanlık dışı (Doğu), tek kollu İslami Püritanizm çok şüpheli bir eyleme dönüştü, böylece 'temellere dönme mücadelesi'nin yerini Makyavelist siyaset nosyonları aldı, böylece orijinal fikri çarpıttı ve terk etti.

Müslümanların radikalleşme ve Makyavelizm izini bırakması gerektiği konusunda hiç şüphe yok. Ancak öncelikle Müslümanlar, toplumlarında her düzeyde tanık oldukları genel bir dezavantajla uğraşmak zorundadırlar. Bu bir güven eksikliğidir. Liberalizmin hegemonyası, Müslüman halkları ve onların seçkinlerini, ancak bu hegemonya içinde kabul edilebilir olan kendi çeşitlilik kavramına tabi kılmıştır. Müslümanlar için bu çerçeveden çıkmak, ortak bir dış politika da dahil olmak üzere gerekli ortak yaklaşımların oluşturulmasının ön şartıdır.

Ortak Dış Politika

Ortak bir dış politika stratejisinin olmamasının temel sorunu, bu konuda tutarlı bir savunuculuğun olmaması gerçeğinde yatmaktadır. Yukarıda belirtilen ilkeler (Kur'an, Sünnet ve karşılıklı çıkarlar) tarafından şekillendirilen çıkarların tanımlanması, kaçınılmaz olarak, her

şeyden önce, Müslüman entelektüel seçkinlerin siyasi düşüncesini yatıştıran liberal paradigma ile siyasi bir çatışmaya yol açacaktır. Ne kadar tuhaf olursa olsun, Halduncu sosyal uyum (assabiyah), Müslüman cemaatinin yeniden ortaya çıkışının teorik temelidir. Bir grup dayanışması veya duygu asabiyesi olarak tanımlanan asabiyet de aşiret veya etnik çerçeveyi aşmıştır.

Kendi değerleri, kuralları ve çıkarları olan hayali bir topluluk olarak daha geniş bir Ümmet kavramıyla açıklanmalıdır. Küresel siyasetin küresel oyuncularla birlikte sayılacağının farkına varan Müslümanlar, karşılıklı anlayış temelinde daha etkin bir yaklaşımı güvence altına almak için ortak kurum ve kuruluşların oluşturulmasına yönelik ciddi adımlar atmaya çağrılmaktadır.

Yabancı kavramların körü körüne kabul edilmesinin sonucu, Müslüman ülkeler için kendi paradigması içinde cevaplar aramaya karşı oluşan ilgisizlik olarak ortaya çıkmıştır. Bu, çok garip bir duruma yol açmış ve İslami sosyal ve siyasi düşünceyi, Müslüman kamuoyunda evsiz (vatansız) hale getirmiş ve bunun dışında yukarıda ve metnin başlığında belirtildiği gibi bir tehdit olarak muamele görmeye başlamıştır.

Kuşkusuz İslam'ın Müslüman toplumlardaki bu konumunun nedenlerinden biri de modernizmin zorluklarına cevap verebilecek düşüncenin sona ermesidir. Napolyon'un Mısır'a gelişine kadar sözde Müslümanlar hala dünyanın hükümdarlarının kendileri olduklarına ikna olmuşlardı. Fransızların askeri gücüyle yüzleşmek onları gerçeğe döndürdü. Asıl sorun, bu bilgiden gerekli dersi almamış olmalarıdır, ancak o güçten önce de ondan sonra gelen güçten önce de tam bir zayıflık göstermişlerdir (İngiliz, Amerikan vb.).

Manevi püritenliğin tüm özelliklerini taşıyan “zamanın yozlaşmasından” daha önce bahsedilen kaçışın yanı sıra bu ilişki, Müslümanları yeni sanayi çağındaki akımları takip etmekten de uzaklaştırmıştır. Bu, Müslümanların ortaya çıkan dünyada rekabet etmekten vazgeçtiği anlamına geliyordu. Bilginler arasındaki manevi püritenlik, "zamanın yozlaşmasından" kaçışları Müslüman kitlelere yardımcı olmadı. Net talimatlar olmadan onunla yüzleşmek zorunda kaldılar.

Ancak 21nci yüzyılın başlangıcı, kesin istatistiksel göstergelere sahip olmasam da bu durumu değiştirdi. Müslüman dünyası, en azından temel alanı, çok sayıda zorluk, engel ve tehdidin yükü altında olduğu kadar, kısmen iki yüz yıldır süren bu zaafı telafi etmeyi başarmıştır. Teknolojik gelişme, sanayileşme ve modern üniversitelerin büyümesi buna yol açmıştır. Geriye kalan, bu Müslüman yükselişini İslam'ın gerçek fikri ve Müslümanların sahip

olduğu misyonla yüceltmektir. Bu görev basittir, tek Tanrı'nın bilgisini dünyanın her yerine getirmek ve tüm insanlara adaleti getirmektir. Müslümanların takip eden değil yol gösteren bir toplum olmaları gerekir, aksi takdirde Allah'ın kendilerine verdiği temel çağrılardan birini yerine getirmemiş olurlar.

KAYNAKÇA

Admir Mulaosmanovic (2017): *Hayatta Kalma İmtihanı*. Hece: Ankara.

Hassan Hathout 2013: *Čitanje Muslimaskog Uma. Sarajevo: Dobra Knjiga* (Original: *Reading the Muslim Mind*. 2005. American Trust Publications).

Michael Ignatieff, "The Collapse of Liberal Internationalism". https://www.persuasion.community/p/the-collapse-of-liberal-internationalism.

Rush Doshi (2021): *The Long Game: China's Grand Strategy to Displace American Order*. Oxford University Press.

ASRİKA KONFEDERASYONU DIŞ POLİTİKASI:

1960'DAN 2020'YE ÇAD MODELİ

Dr. Ahmed Ojali Abdel Wahid

Dr. Ettayib Hasan Ticani

Nun Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları Merkezi

abouamar1976@gmail.com

Sömürge Döneminde Dış Politika (1900-1960)

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru dünya, bu ülkelerdeki sanayinin büyümesi ve ilerlemesinin bir sonucu olarak; Fransa, İngiltere ve Almanya'da kapitalist tekellerin önemli ölçüde büyüdüğü ve geliştiği önemli bir tarihsel aşamaya tanık oldu. Sömürgeciliğin ortaya çıkışı ve devletlerin karlarını artırmak, Avrupa sanayi ürünlerini tüketmek için dünyayı hammaddelere ve ucuz işgücüne erişebileceği geniş etki alanlarına bölme yarışı bu büyümeye eşlik etti.

Avrupa ülkeleri arasında Afrika'yı sömürgeleştirme rekabeti kızıştı, bu da 15 Kasım 1885'te Berlin Konferansı'nın yapılmasına yol açtı ve 14 ülkeden delegeler katıldı. Bu konferansta her ülke için etki alanları tanımlanarak kolonilerden yararlanma konusu düzenlendi.

Fransa'nın Çad'a girmesini sağlayan stratejik nedenler arasında bölgenin, özellikle de Çad Gölü havzasının önemi yer almaktadır. Bunun nedeniyse Çad'ın Afrika kıtasının kalbinde yer alması nedeniyle ülkeler arasındaki nüfuzunu ve konumunu artırmak için, kapitalist tekelleri kuran sanayi devrimlerinin ortaya çıkması; Fransa, Almanya, İngiltere'de sanayi çarkının gelişmesi ve Çad'da ekonomik güdülerden ziyade Fransa'nın dini motiflerinin varlığıdır.

1960-1990 Yılları Arasında Ulusal Hükümetler Döneminde Dış Politikalar

Çad'da siyasi hayat, 12 Ekim 1945'te Brazzaville Konferansı tavsiyelerinin uygulanması için yapılan kurucu özel seçimlerle başladı. Bu konferans, siyasi ve sosyal nitelikteki konuları ele aldı ve Fransız

sömürgelerinde bölgesel ve ikincil konseylerin kurulmasını; bunların diğer vatandaşlar tarafından değil, ülkenin ileri gelenleri tarafından temsil edilmesini önerdi.

Bağımsızlıktan Sonraki Siyasi Durum

Bağımsızlıktan sonraki Çad politikası ekonomik, sosyal, kültürel ve idari boyutlarında ulusal kalkınmanın zorluklarıyla yüzleşmenin yanı sıra birleşik bir devlet inşa etme sorununa odaklandı. Özellikle zayıf bir idari yapıyı ve bağımsızlık sonrası gereklilikleri (güvenlik, vergi tahsilatı, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi) yerine getiremeyen geleneksel kurumları miras aldığı için, ulusal liderlerin gücü ve gücü yoğunlaştırma arayışı; yeni yeni gelişmekte olan egemenliği ve bağımsızlığı koruma yükünü artırdı.

Çad'ın Dış Politikası (1984-1990)

Hüseyin Habri hükümetinin dış politikası, Çad devletinin kaderini etkileyen faktörler tarafından kontrol edildi. Çad ile komşu ülkeler arasındaki güçlü bağlara ve ilişkilere rağmen; bir yandan iç siyaseti etkileyen dış politikası, diğer yandan da Çad-Libya krizi sonucunda Habri ile komşu ülke ilişkilerinde çok fazla gerilime tanık olmaktayız.

1990-2020 Yılları Arasında Çad'ın Dış Politikasının Gerçekliği

Diplomasinin, devletlerin dış politikalarını uluslararası düzeyde elde etmek ve uygulamak için kullandığı etkili ve verimli bir araç olduğundan şüphe yoktur. Ülkeler dış politikalarını uygulamak, uluslararası varlıklarını pekiştirmek ve uluslararası sistemdeki çeşitli aktörlerle ilişkilerini güçlendirmek için sıklıkla diplomasiye başvururlar. Diplomasi, günümüzde devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve kolaylaştıran başlı başına bir dünya haline gelmiştir. Örneğin, kendimizi kapatarak uluslararası sistemde güvenlik ve barışı sağlamak şu anda mümkün değildir. Aksine açıklık, iş birliği, değişim ve iletişim olmalıdır ve bu araçlar ancak "diplomasi" ile sağlanabilir.

İslam krallıkları dönemini takip eden dönem ile Fransız sömürge aşamasının sona ermesinden ve ülkenin 1960'ta bağımsızlığını kazanmasından sonra Çad'daki diplomatik faaliyetlerin parametrelerinin değiştiği dönemdeki koşullar büyük ölçüde farklıydı. Bu aşamada Çad, bölgesel komşuları ve dünyanın çeşitli ülkeleriyle resmi nitelikte diplomatik ilişkiler kurdu. Ancak, bu aşamadaki diplomatik faaliyet, ülkenin dış politikasının uygulanmasını yürüten etkin kurumların varlığından yoksundu. Ülkenin bu dönemde

maruz kaldığı savaşlar, yıkımlar ve uluslararası müdahaleler sonucunda diplomatik faaliyet geleneksel diplomasi düzeyini aşamamıştır. Bu aşamadaki dış politika, ülkenin içinden geçtiği iç çatışmanın bir sonucu olarak maddi, ekonomik ve askeri ihtiyaçların karşılanmasına odaklanmıştı. Bu nedenle, Çad diplomatik faaliyetinin parametreleri, 1993'te düzenlenen "Bağımsız Ulusal Konferans" sonucunda ortaya çıkan "demokratik geçiş" sürecinin başladığı 1990'lara kadar net olarak tanımlanmamıştı. Diplomatik faaliyet aynı çizgide devam etmedi, ancak Çad'ın tanık olduğu siyasi açıklık sonucunda doksanlı yıllarda sistemi genişledi. Sonuç olarak, bu önemli değişim ülkedeki diplomatik faaliyet sisteminin performansına da yansıdı.

ASRİKA Konfederasyonu İçin Dengeli Bir Dış Politikaya Doğru

Çad'ın dış politikasının belki de en önemli özelliklerinden biri başta Afrika, Arap ve İslam ülkeleri olmak üzere; bölgesel ve uluslararası çevresi başta olmak üzere tüm ülkelerle derinden dostluk bağları ve bağları oluşturmaya ve güçlendirmeye odaklanmasıdır.

Çad, coğrafi konumu nedeniyle kapalı bir ülke olması ve sahip olduğu geniş doğal kaynaklar nedeniyle küresel güç mücadelesine konu olan bir bölgede 1990 yılından bu yana komşu ülkelerle güçlü ilişkiler kurmaya heveslidir. Çad'ın 5,968 km sınırı olan altı ülke tarafından sınırlandığını unutmayın. Bunlar, doğal koşullara uygun olmayan; halkları, medeniyetlerini ve oluşumlarını birbirinden ayırabilecek, sömürge ülkelerinin heves ve çıkarlarına göre planlanmış sınırlardır. Bu nedenle, bu sınırlar, biçimleri ve uzantıları, çoğu zaman vatandaşların çıkarlarını dikkate almadan bir halkı birbirinden ayırdıkları için Afrika kıtasının bazı bölgelerinde birçok soruna neden olmuştur.

Kıtanın pek çok ülkesinin birbirleriyle ilişkilerini bozan sınır sorunlarına rağmen Çad, 03/04/1994 tarihinde Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı tarafından Çad lehine çözülen Uzou bölgesindeki Libya ile anlaşmazlığı dışında; Çad ile komşuları arasında herhangi bir sınır anlaşmazlığı yaşanmamıştır.

Sonsöz

Sonuçlar

- Çad'ın dış ilişkileri, egemen otoritenin çıkarlarına ek olarak, başta Fransa ve Batı olmak üzere büyük ülkelerin çıkarlarını sağlamaktan uzak değildir.
- Batının vesayeti olmaksızın, çoğunlukla bunlar üzerindeki kontrolü kaybetmemek için bu ilişkileri kurmakta bağımsızlık yoktur.
- Çad'ın ilişkileri bağımsızlıktan bu yana dalgalanmalara sahne olmuş ve bu da özellikle ekonomik ve kültürel açıdan ilişkilerinden yeterince yararlanamamasına neden olmuştur.

- Sömürge geçmişi, özellikle Sahra güneyinde Afrika'daki Fransız varlığına karşı çıkan seslerin yükseldiği son zamanlarda, Çad'ın Fransa ile uzlaşma ve düşmanlık arasında gidip gelmesine neden olmuştur.
- Komşu ülkeler, Çad'ın özellikle Nijerya, Kamerun, Nijer ve Mali gibi ülkelerde terörle mücadeleye yönelik müdahalesinde yalpalayan dış politikasından endişe duymaktadır.
- 2020 yılına kadar Çad'ın diplomatik temsilciliği zayıf, yurtdışında tam ve konsolosluk temsilciliği arasında yalnızca 45 Çad temsilciliği bulunmaktadır.
- Yurtdışındaki Çad toplulukları için gerekli hizmetleri ve resmî belgeleri alma konusunda hizmetler yetersizdir.
- Seçim bir yetkinlik ve deneyim kriterine değil, çoğunlukla ödüllere dayandığından, yurtdışındaki diplomatik misyonlardaki kişilerin zayıf nitelikleri ve yetkinlikleri bulunmaktadır.
- Dış politika güvenlik yönüne odaklanmakta ve ticari ve kültürel yönü ihmal etmektedir.

Tavsiyeler

- İyi ve sağlam bir ilişki için diplomatik açıdan uzmanlar istihdam etmek
- Batı çıkarlarından uzak ulusal çıkarlara dayalı bir ilişki kurmak
- Çad'daki kalkınma rönesansını desteklemek için siyasi, ticari ve kültürel yönlere odaklanan bir dış politika oluşturmak.
- Sömürge ülkeleri yerine Çin, Hindistan, Türkiye, Malezya ve Güney Afrika gibi gelişmeye devam eden ülkelere başvurmak
- Araştırma ve bilimsel çalışmalara dayalı ilişkilere odaklanmak
- ASRİKA ülkeleri ile aralarındaki ortak paydaların bir sonucu olarak İslam birliği için güçlü ilişkiler bulmak.

Anahtar Kelimeler: İslam Birliği, ASRİKA Konfederasyonu, Dış Politika, Çad Modeli.

Araştırma Planı

İlk Eksen: Çad Hakkında

Birincisi: Çad'ın Coğrafyası ve Tarihi

İkincisi: Dış Politika Kavramları

İkinci Eksen: Tarih Boyunca Çad'ın Dış Politikası

Birincisi: İslam Devletleri Döneminde Dış Politikalar 1500-1900

İkincisi: Ulusal Hükümetler Döneminde Dış Politikalar 1960-1990

Üçüncüsü: Dış Politika (1990- 2020)

Üçüncü Eksen: Çad'ın Dış Politikasının Değerlendirilmesi

Birincisi: ASRİKA Konfederasyonu İçin Dengeli Bir Dış Politikaya Doğru

İkincisi: Sonsöz

A- Sonuçlar

B- Tavsiyeler

İlk Eksen: Çad Hakkında

Birincisi: Çad’ın Coğrafyası ve Tarihi

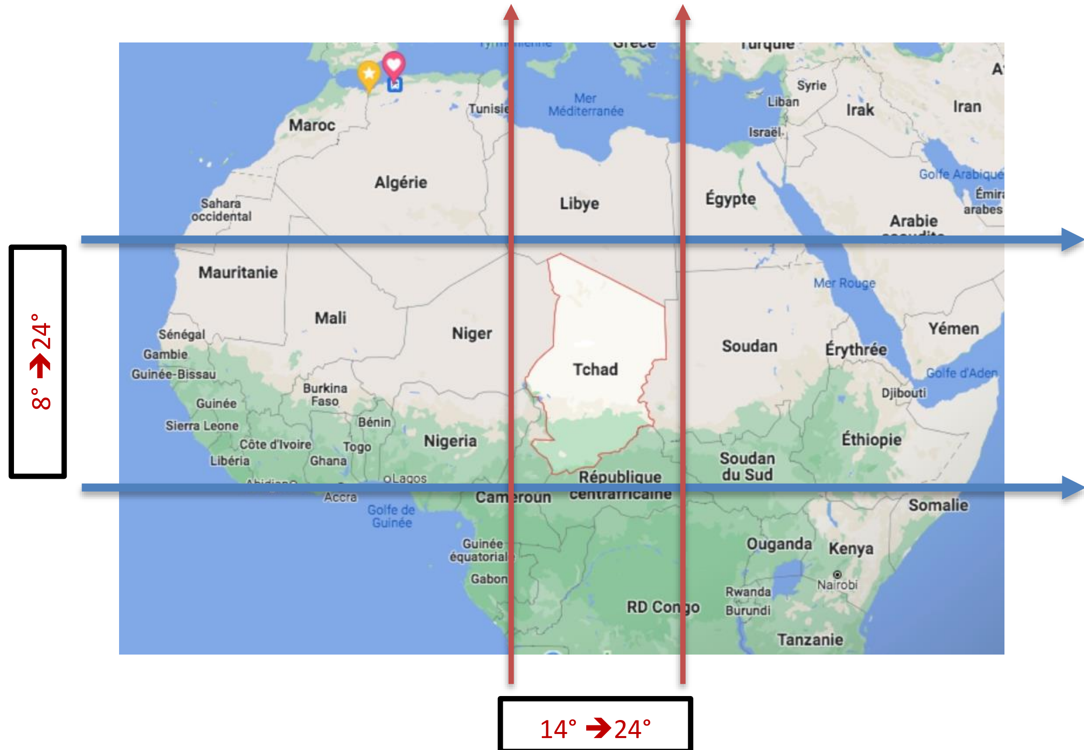
1. Coğrafya

Çad Cumhuriyeti bu ismi çat gölünden almıştır, bu gölde ayni ismi taşıyan bir balık türü vardır bu balık türü diğer göllerde nadiren görülür.

Bölgeyi işgal ettikten sonra Fransızlar 28.09.1900 yılında bir kararname yayınlayarak bu ismi koydular, buna ilaveten 28.11.1958 yılında başka bir kararname yayınlayarak Çad Cumhuriyeti’nin 1.284000 km yüz ölçümü ile bağımsız bir ülke olduğunu ilan etti.

Çad Cumhuriyeti’nin Coğrafi Konumu

Coğrafi olarak, Çad Cumhuriyeti ekvatorun 8° ila 24° kuzey enlemleri arasında yer alır ve kuzeyden güneye 1.760 km uzunluğundadır. Greenwich'in 14° ila 24° doğusundaki boylamlar arasında, doğudan batıya 1200 km'lik uzunluğu boyunca, uzunluk çevresi = 5968 km.

Coğrafi olarak Çad cumhuriyeti Afrika kıtasının tam ortasında yer almakta ve ona altı ülke komşu olmakta bu ülkeler:

a. Doğudan Sudan

b. Kuzeyden Libya
c. Batıdan Nijer
d. Güney Batıdan; Nijerya
e. Güneyden Kamerun
f. Ve Güneydoğuda; Orta Afrika.

İşgalciler bu ülkenin kapalı ve denize yolu olmamasını istediler, diğer ülkeler gibi herhangi bir deniz limanına açık olmasını istemediler, kaldı ki Çad cumhuriyeti en çok doğal kaynak zenginliklerine sahiptir, örneğin: Çoklu iklim bölgeleri, verimli topraklar, mevsimlik ve kalıcı olarak yüzey ve yeraltı suları, büyük hayvancılık, kayalık ve organik mineraller, Sudan ormanları ve balıkçılığı.

2. Tarih

Görüldüğü gibi Çad bölgesi birçok sebepten dolayı türler ve ırklar arasında medeniyetlerin buluşma noktası olmuştur, bu sebeplerden bazıları coğrafi konumu, verimli toprağı, su kaynaklarının varlığı ve ticari ve ekonomik faaliyetleridir. Ticaret kervanlarının sadece Afrika'da değil, Asya ve Akdeniz de dahil olmak üzere birçok yere yayıldığı bir buluşma yeriydi. Böylece bölge farklı ırkların ve türlerin kaynaştığı bir pota haline geldi, kuzeyden Berberiler ve Araplar geldi, güneyden Zenci Afrikalılar geldi ve doğudan zaman zaman Yemenliler ve Nubyalılar oraya girdi. Çad bölgesine gelen tüm bu ırklar, antik ve modern, farklı kültürler ve farklı medeniyetler ile bugün Çad milleti olarak bilinen şeyi oluşturdu, Bölge, geçmişte ticari, kültürel ve sosyal alışveriş ve etnik karışma nedeniyle insanların bu sosyal temasları ile gelişmiştir, Bölgede (Kanem-Bagrami-Wadi) dahil olmak üzere birçok İslam devleti ve krallığının kuruldu ve bu krallıkların veya bazılarının yaklaşık dokuz asır sürdü.

İkincisi: Dış Politika Kavramları

Her ülkenin dış politikası kendi çıkarlarını büyütmek, şimdiki ve gelecekteki riskleri azaltmak ve uluslararası ve bölgesel çevresinde etkili olayı hedefler bunun sebebi ise gelecekte dayanak olarak göreceği bir gücü inşa etmek. Çad Cumhuriyeti kendi çıkarlarını arayan ülkelerden çok da uzak değil, Rasyonel bir dış politikanın uygulanması, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda

iş birliğini sağlamanın temel direklerinden biridir. Ve herhangi bir ülkenin dış politikası, iç belirleyicilere ve dış belirleyicilere bağlıdır.

1. İç Belirleyiciler

Devletin toprakları çerçevesine giren ve devletin kendi dış politikasının amaçlarını ve yönlerini çizebileceği ve tanımlayabileceği kendine güveni ve yapısıyla bağlantılı belirleyicilerdir, İç belirleyiciler şunları içerir:

a. Coğrafi Belirleyiciler: Devletin siyasi coğrafyasının oluşumunda temel unsurlar olan, dış politikasının dinamiklerini doğrudan etkileyen coğrafi konum, alan, arazi ve iklimi içerir ve bu etki devletin dış politikasını ve ardından uluslararası statüsünü belirlemeye yönelik uygulama kabiliyetinin belirlenmesi yoluyla olur. Dolaylı etkisi ise, dış politikayı yönlendirirken ve formüle ederken devletin kullanabileceği seçeneklerin niteliğini ve çeşitliliğini belirlemesidir. Örneğin devletin coğrafi konumu stratejik yönden ne kadar önemli olduğunu belirler ve uluslararası ve bölgesel bir rol almasını pekiştirir bu ilaveten devletin gücünü kurmakta yardımcı olur.

b. Doğal Kaynaklar: Petrol, gaz gibi doğal kaynakların, demir, bakır, altın gibi mineraller ile buğday ve mısır gibi gıda maddelerinden elde edilen enerji gibi doğal kaynakların bolluğu ve bu kaynakların devlette değişen oranlarda da olsa bolluğu, onun ekonomik bağımsızlığına ve ekonomik bağımsızlığına katkı sağlamaktadır. Ekonomik bir güç olarak bölgesel ve uluslararası çevresinde etkin rol oynamasını ve ülkelerin dış politikalarını etkilemesini sağlarken, dış politika yönelimleri doğrultusunda uluslararası pozisyonlar almasını da sağlar.

c. İnsani Belirleyiciler: İnsan faktörü, barış ve savaş sırasında dış politika hedeflerine ulaşabilecek bir askeri güç oluşturmak için önemli bir unsur olduğu için dış politikanın belirlenmesini etkiler. Çin'de olduğu gibi gerek ülke içinde gerekse ülke dışına işgücü olarak gönderilmesinde insan gücü sağlanmasında da önemli bir faktördür, ancak bu, ülkenin askeri veya ekonomik gücünün sabit bir ölçüsü değildir. Nüfus patlaması da devlet üzerinde bir yük oluşturmakta ve özellikle nüfus artış hızının ekonomik büyüme oranından çok daha fazla olduğu ve dış borca bağımlı olmasını zorunlu hale getirdiği durumlarda

ekonomik gelişmenin seyrini bozmaktadır, bu da onu dış politikasını olumsuz etkileyen uluslararası ilişkilere sokar.

d. **Kişilik Belirleyiciler:** Dış politikayı belirlemede en etkili faktör, dış politikada karar sahibinin kişilik belirleyicileridir. Karar vericilerin davranışları genellikle dış politikaya yansıdığı için, bu nedenle kişiliklerine odaklanmak gerekir, çünkü liderlik faktörü özellikle üçüncü dünya ülkelerinde dış karar verme sürecinde önemli bir rol oynar. Böylece bu ülkedeki cumhurbaşkanı karar alma sürecinde kritik bir faktörü temsil eder, devlet tarafından alınan kararlar nihai olarak bir kişi veya bir grup insan tarafından verildiğinden, bu kişilerin kişisel özellikleri dış politikanın belirlenmesinde büyük bir etkiye sahipti. Kişilik özellikler derken bilişsel-davranışsal oluşumla ilişkili özellikler kümesini kastediyoruz.

e. **Toplumsal Belirleyiciler:** Toplumsal belirleyiciler birçok faktörü kapsamaktadır en önemlisi:

i. **Ulusal Kişilik Özellikleri:** Devletin tüm vatandaşlarına paylaştığı ve onları diğerlerinden ayıran genel özelliklerdir kastedilmekte, bu özellikler büyük ölçüde aile ve okul üzerinden yürütülen sosyal yön tarafından şekillendirilmektedir. Ulusal kişiliğin bileşenleri dış politikanın yönünü etkiler, çünkü karar vericiler bu değerleri ve nitelikleri kendileri taşırlar ve yaşadıkları çevreden etkilenen insanlardır, bu da dış politikadaki seçimlerine yansır.

ii. **Kamuoyu:** Bu, insan kitlelerinin belirli bir konuya veya konuma karşı tutumu anlamına gelir ve Gabriel Almond, dış politika ruh hali terimini, bir ülkedeki büyük insan gruplarının belirli bir dış politikaya karşı aynı anda gösterdiği genel eğilimleri veya eğilimleri belirtmek için kullandı. Batı toplumlarında kamuoyu, dış politikanın yönlendirilmesinde aktif bir role sahiptir. Otoriter rejimlerde ise, bireyin veya yönetici grubun gücünün tek taraflı olması ve ifade ve gösteri özgürlüğü gibi toplu özgürlükler yokluğu nedeniyle kamuoyu, dış politika davranışlarını önemli ölçüde etkilemez.

iii. **Sivil Toplum:** Siyasi partiler ve çıkar grupları olarak sivil sendikalar ve dernekler kastedilmektedir. Partiler dış politikanın temel belirleyicilerden sayılmaktadır. Otoriter rejimlerde, tek parti, ister içeride olsun, hükümetin politikasını büyük ölçüde yansıtan ve bunun resmi ve tek sözcüsü olduğu için dış faaliyetlerde telafi eden bir rol oynar. Demokrasilerdeyse siyasi partilerin devletin dış politikası üzerindeki etkisi açıktır ve

parlamentodaki temsillerinin (partilerin) artmasıyla artar. Partilerin demokratik sistemlerdeki etki düzeyi, bu sistemlerdeki parti sistemlerinin çeşitliliğine göre değişmektedir.

f. **Siyasi Belirleyiciler:** Esas olarak, dış politikada etkili bir rol oynayan devletin siyasi sisteminin doğasında temsil edilir. Demokratik sistemler genellikle barışçıl dış politikaları yansıtır ve çoğulculuk ve yüksek siyasi katılım oranları ile karakterize edilir. Otoriter rejimler ise saldırgan ve yayılmacı politikaları yansıtır. Ancak gerçekte gözlemlenen, demokrasilerin güç arayışında olduğu ve hayati etki alanları için rekabet ettiğidir. Bunu başarmak, demokrasiyi yaygınlaştırmak ve insan haklarını ve azınlıkları korumak adı altında meşrulaştıran kuvvet ve şiddete bağlıdır, bunun en belirgin örneği Amerika'nın Irak'taki savaşıdır.

g. **Askeri Belirleyiciler:** Askeri faktör, devlet gücünün ana göstergesi ve dış hedeflerine ulaşmak için etkili bir araçtır. Devasa bir askeri cephaneliğe ve yüksek nitelikli askeri liderlere sahip olan ülke, etkili bir askeri öğreti ile çeşitli akıllı ve yıkıcı silahlar elde etmesini sağlayan ileri askeri teknolojiye sahip olmanın yanı sıra, tüm bunlar ülkeye uluslararası bir ağırlık ve prestij kazandırıyor ve ona yardımcı oluyor ve dış politika hedeflerine gözdağı vererek veya savaş açarak ulaşacaktır.

2. Dış belirleyiciler

Uluslararası veya bölgesel format, ülkelerin dış politikasının en önemli belirleyicilerinden biridir. Keskin bir kutuplaşma ile karakterize edilen uluslararası bir sistem içindeki güç dağılımı modeli, bir ülkenin bir izolasyon politikası benimsemesini zorlaştırıyor. Uluslararası sistem siyasi ve askeri bloklara ve eksenlere dayanıyorsa, bu, daha küçük ülkelerdeki politika yapıcıları, genel siyasi yönelimleri ile çatışma veya bu ülkeler için geleneksel politikalarda bazı genel ilkelerden sapma ne olursa olsun, ulusal güvenliklerini korumak için bazı ittifaklara girmeye iter. Bu bloklar, aynı zamanda, kendilerini kuran büyük ülkelerin dış politikalarını uygulamada ve onları sahada dayatmalarında ve diğer ülkeleri onları kabul etmeye zorlamalarında yardımcı olur. Uluslararası sistem temel boyutları içerir, bunlar:

a. **Birlikler**: Uluslararası sistemdeki uluslararası birimlerin sayısı, bu birimlerin dış politikasının belirginleşmesinde etkili bir role sahiptir. "Deutsch" ve "Singer"a göre,

uluslararası birimlerin sayısındaki artış, uluslararası sistemin istikrarını artırmakta, böylece herhangi bir uluslararası aktörün diğer aktörlere gösterdiği ilgi dağılmaktadır. Öte yandan Waltz, uluslararası sistemde ne kadar az uluslararası aktör olursa, savaşın o kadar az olası olduğuna ve uluslararası sistemin daha istikrarlı olacağına inanıyor. Bununla birlikte, uluslararası kurum ve kuruluşlar, uluslararası kuruluşların ilkeleriyle çelişse bile, büyük ülkelerin bunları çıkarlarına ulaşmak için kullanmaları için çifte standartlarla karakterize edilir.

b. **Uluslararası Siyasi Süreçler:** Eylem-tepki ilkesine göre uluslararası birimler arasında meydana gelen çeşitli etkileşimlerden kaynaklanan uluslararası sistemin dinamik yönü ve devletler arasında iş birliğine veya çatışmaya neden olan karşılıklılık anlamına gelir. Bu, eylemin ve tepkinin ardından alınan konumda devletin ulusal çıkarı konumuna ve devletin modern uluslararası düzenin belkemiği olan güç dengesi sistemi içindeki güç dengesi konumuna göredir.

c. **Uluslararası Yapı:** Uluslararası yapı, uluslararası birimlerin gücüne ve bölgesel ve uluslararası rolüne göre düzenlenmesi anlamına gelir. Uluslararası yapı devletin dış politikasına büyük bir biçimde etkisi vardır. Uluslararası birimlerin uluslararası yapıya karşı savunmasızlığı doğası gereği değişir, çünkü uluslararası yapı ne kadar çok kutuplu olursa, o kadar çok uluslararası birim kutuplardan birine katılarak onu etkileme fırsatına sahip olur ve kutupları en fazla sayıda diğer devleti çekmek için sürekli rekabet halinde bırakır.

İkinci Eksen: Tarih Boyunca Çad'ın Dış Politikası

Birincisi: İslam Devletleri Döneminde Dış Politikalar 1500-1900

İkincisi: Ulusal Hükümetler Döneminde Dış Politikalar 1960-1990

Üçüncüsü: Dış Politika (1990-2020)

Birincisi: İslam Devletleri Döneminde Dış Politikalar 1500-1900

1. Kanem Bornu Krallığı 1500-1900

Kanem-Bornu Krallığı ile Mısır arasındaki siyasi ilişki eskidir ancak ilişki 1500-1900 arasındaki tarihsel süreçte şu şekilde ele alınabilir:

Sultan İdris Aluma el-Kanmi hacca gidip aralarında uzmanların da bulunduğu ordusuna katılan Mısırlı askerlerle Kanem'a döndüğünde, Mısır ile Kanem Borno Krallığı arasındaki dış ilişkiler ve iş birliğinin sonucu olarak, tekneciliği geliştiren ve silah olarak kullanan ilk kişi İdris Aluma idi.[1]

Krallığın coğrafya açısından stratejik konumu ve kabilelerinin çeşitliliği nedeniyle, tarihte Büyük Kanem İmparatorluğu olarak bilinen ve dört bölgeden (Kanem-Borno-Bagrami-Wadai) oluşan Kanem devleti, Kuzey ve Batı Afrika'da birçok krallıkla ilişkiler kurmuştur.[2]

Kanem devleti büyüdü ve Güney Afrika Sahra'yı da içeren eski Sudan bölgesinin çoğunu kapsayan geniş bir imparatorluğa dönüştü.

Padişah İdris tahta geçtiğinden beri her alanda İslam hukukunun uygulanması üzerinde çalışmış, krallığında adalet ve güvenliğin hâkim olması için çok çalışmış, bunun yanında bir hukukçu ve dinî meselelerin bilincinde olup, Kur'an ve Sünnet, yargıyı yönetimden ayırarak, sadece ihtilafların halli ile sınırlı kalmamış, adaletin idaresi, eğitim ve kültür boyutunun yanında denetimi ile de ilgilenmiştir.[3]

Hem Mısır'ın hem de Mağrip ülkelerinin arkasında ne kadar ülke varsa bağlantısı gerçekçi ve netti ve bu da İslami rengin birbirini etkileyen ve etkilenen bağlantılı bir bağ olduğunu ve hala olduğunu kanıtlıyor.

Kanem pazarının çeşitli dönemlerde Çad'daki Arap topluluklarının çekirdeğini oluşturan Mısırlı, Libyalı ve Faslı tüccarların delegasyonlarına tanık olduğunu belirtmekte fayda var, ve buna benzeri de Kanmi döneminde bir çok Arap kabilesi su ve yiyecek bulmak amacıyla Çad'a geldi aynı zamanda kabile bireylerine güvence ve istikrar arayan kabileler kendi sultanlarına

[1] عبد الله قمبو أبكر، كانم في عهد السلطان إدريس ألوما)1562-1603 (بحث تكميلي لنيل دبلوم الدراسات المعمقة، جامعة الملك فيصل بتشاد، أنجمينا 1992م، ص: 65.
[2] فضل كلود، أثر اللغة العربية على الأمة التشادية)اجتماعياً – ثقافياً – اقتصادياً (ندوة اللغة العربية في تشاد الواقع والمستقبل جمعية الدعوة الإسلامية العالمية، ط1، بنغازي 2003م، ص :88.
[3] أحمد محمد إسحاق، التطور التاريخي للعلاقات التشادية المصرية خلال الفترة ما بين 1600-2010م، بحث مقدمل لنيل درجة الدكتوراه في التاريخ الحديث والمعاصر، جامعة السودان المفتوحة بالخرطوم 2016م، ص :28.

boyun eğmekteydi ve ülkeleri unları kovmaya ve zulmetmeye başlayınca özellikle göçebe kabileler mısır dışına çıkmak zorunda kaldılar, Al-Hasatiya, Al-Hasawata, Judham ve Al-Ababda (Al-Ubaidiya) kabileleri gibi bir kısmı da Kanem ülkesine göç etti. Bu kabileler sadece Kanem ülkesinde yaşamakla kalmadı, aynı zamanda Kanem devletinin at binme ve dövüş sanatlarındaki bilgileri nedeniyle güçlü ordusunu oluştururken bağlı kalmaya devam ettiği en önemli kabileler.[4]

Ticaret Açısından: Afrika'ya Yemenli göçlerin Ma'in ve Sheba devletleri döneminde, Yukarı Mısır'da Nil Vadisi ve Nubia'ya, Doğu Sudan'da Beja'ya ve Mısır'dan Nil Vadisi'ne ve Nubia'ya ulaşana kadar arttığı bazı araştırmacıların hesaplarında belirtilmiştir. Ma'ir Sudan'a Eski tarihi belgeler çok sayıda kervanı gösteriyor Mısır'dan Sudan'a seyahat eden ticaret, çeşitli Firavun dönemlerinde güneye seyahat eden ve Orta Çağ günlerine ulaşan kervanlardır. Habeşistan sınırlarına, batıda Kordofan'a, Batı Çölü'nden Mısır vahalarından Darfur ve Çad'a ulaştılar.[5]

Mısır ülkeleri arasında kurulan ve ticarette ilk sırada yer alan ilişkiler, milletler arasındaki can damarı olduğu için ve başka bir ülke ile güçlü bir ilişki kurmak isteyen herhangi bir ülke, bunlardan birini veya her ikisini birden elinde bulundurmalıdır, Tüccarların zaman zaman göç etme ve mal arayışı içinde hareket etme kabiliyetine sahip olmaları nedeniyle, mal satışı için karlı pazarlarda, daha sonra (Kanem tüccarları olarak bilinen) Kanem'de aktif tüccarlar sınıfı ortaya çıktı, kaftanlar, altın ve gümüş ipliklerle işlenmiş padişah kaftanları ve ipek sarıklara sarılmış başlıklar Mısır'dan ithal ettiler.[6]

Bu tarihsel anlatıdan, Kanem Borno Krallığı'nın dış politikasının, krallığın profesyonellik ve rasyonel yönetimle ilerlemesine neden olan olumlu sonuçlar doğuran davacılık tarafına ek olarak, askeri, bilimsel ve ekonomik alanda açıklık, uzmanlık aktarımı ve iş birliği ile karakterize edildiğine dikkat çekmektedir.

---

[4] عبد السلام إبراهيم وادد بغدادي، نشأة الوجود العربي الإسلامي في وسط إفريقيا – تشاد نموذجاً، المؤتمر الدولي حول الإسلام في إفريقيا، جامعة إفريقيا العالمية – الخرطوم 2006م، ص: 172-173.

[5] أحمد محمد إسحاق، مرجع سبق ذكره، ص: 31.

[6] فضل كلود، مرجع سبق ذكره، ص: 265.

2. Wadai Krallığı

Wadai Krallığı, çoğunlukla Abashi'nin kuzey-doğu ve güney doğusunda bulunan izole dağlar ve bazı sıradağlar arasında, kuzey-doğudan güney-batıya iner ve yaklaşık otuz gün yürüme uzunluğunda ve on dört gün yürüme genişliğinde bir alana sahiptir.[7]

Doğuda Dar Four Krallığı ve batıda Baqrimi Krallığı ile sınırlanan Nachtgal, krallığın sınırlarını kuzeyden çöl, güneyden Salamat Denizi doğuda, doğudan Dar Four Krallığı'na ve batıda Vitri Gölü'ne tanımladı.

Modern Wadayi krallığı, Şeyh Jameh'in Batı Sudan'dan geldiği Tunjur'un son kralı Daoud al-Marin'deki kralları Tunjar Krallığı'nın kalıntıları ile ortaya çıktı ve insanları İslam'a davet etti ve Mba kabilesinden eşi (Jedai) ona yardım etti ve Abdülkerim adında bir oğul doğurdu. Daha sonra, Abdülkerim 1815 yılında büyük yayılan krallığını kurmayı başardı ve (Wara) şehri krallığın başkenti olarak alındı ve saltanatı yirmi yıl sürdü.

İslam'ın Wadai Krallığına Girişi:

Tarihçiler, İslam'ın Wadai Krallığı'na girişini, sahabe (Ukba bin Nafi' al-Fihri) Kanem Krallığı'na ve özellikle 46 h/666'da Çad Gölü'nün kuzeyinde bulunan bölgeye (Kawar) gelmesiyle ilişkili olan Çad'daki İslam'ın girişine bağlar.

Çad'da yayılmaya gelince, Kuzey Afrika'da gelişen İslam medeniyetinin yayılması ve kişisel özelliklerin ve iyi öğretilerin yayılması kolaylaştırıldı ve Müslümanlardan gelen iyi muamele ve hoşgörü, en önemli konulardan biriydi bu da İslam'ın bölgede yayılmasına yardımcı olan önemli faktörler biriydi.[8] Tarihçiler, İslam'ın Wadai krallığına girme yollarından bahsetmişlerdir bunlar:

a. Uzak Mağrip'ten geçen ve Sahra'nın güneyinden geçen Bilad el-Şam Yolu.

b. Mısır'daki Assiut Yolu, Dar Four üzerinden Widay üzerinden Kanm'a.

c. Aswan Yolu Kasla şehrine ve oradan batı Sudan'a ve ardından Wadai Krallığı'nın bulunduğu Çad'a.

---

7 فاطمة الوالي محمد، الحياة السياسية والاقتصادية والاجتماعية في تشاد)1960-1990م (رسالة دكتوراه غير منشورة، جامعة السودان المفتوحة الخرطوم 2018م، ص: 78.

8 محمد الأمين الأبقاري، الحضارة الإسلامية في مملكة باقرمي، شركة مطابع المقاولون العرب، القاهرة 2012م، ص: 32.

d. Tunus, Nijer Nehri ile Çad Gölü arasındaki bölgeye giden yol.

e. Port Sudan yolu Darfur'a ve ardından Wadi Krallığı'na.[9]

Otoritenin Mısır, Libya, Darfur, Kanem ve Türkiye ile ihracat ve ithalat yoluyla ticari ilişkileri vardı. Krallık aşağıdakileri ihraç ediyordu: Arap zamkı, demirhindi, devekuşu tüyü, ananas, deri ve fildişi ve şunları ithal ediyordu: Kumaşlar, boncuklar, ipek, keten, kadife, ev eşyaları, çarşaflar, kırmızı ve sarı bakır, tencere, kateter, kahve, sabun, kibrit, tuz, jilet, bıçak, eyer, kâğıt ve yazı gereçleri.[10]

Krallığın dış politikasının açıklık, ticaret, askeri ve teknik değişim ile karakterize edildiği belirtilmektedir.

İkincisi: Sömürge Döneminde Dış Politika (1900-1960)

19. yüzyılın sonlarında dünya, kapitalist tekel şirketlerinin Fransa, İngiltere ve Almanya'da büyüdüğü ve geliştiği, o ülkelerdeki sanayinin büyümesi ve ilerlemesinin bir sonucu olarak önemli bir tarihsel döneme tanık oldu، bu büyümeye, sömürgeciliğin ortaya çıkması ve ülkeler arasında, dünyayı bu ülkeler arasında Avrupa sanayi ürünlerinin harcanabileceği geniş nüfuz alanlarına bölme ve kârlarını arttırmak için hammadde ve ucuz işgücü elde etme yarışı eşlik etti.[11]

Avrupa ülkeleri arasında Afrika'yı sömürgeleştirme rekabeti kızışmış, bu da 15 Kasım 1885'te (Berlin) konferansının yapılmasına ve 14 ülkeden delegelerin katılmasına yol açmıştır. Bu konferansta, Her ülke için etki alanları belirleyerek sömürgelerden yararlanma konusu tanımlanarak organize edilmiştir.

Bu bağlamda Fransızların Orta Sudan'daki yayılmacılığının öncelikli hedefi Çad bölgeleri olmuş, ardından 1900'lü yılların başında Fransız hükümetinin hazırladığı planın uygulanmasında Çad'da toplanan Fransız seferleri ve aynı zamanda (Lami) liderliğindeki Orta Afrika seferleri Çad Gölü'nü işgal etmeye başladı ve ardından "Rabih Fadlallah"ın öldürülmesinin ardından Fransızlar büyük bir zafer kazandı.

[9] فاطمة الوالي محمد، مرجع سابق، ص: 82-83.
[10] المرجع نفسه، ص: 89.
[11] موسى يوسف عيسى، جمهورية تشاد)الماضي والحاضر والمستقبل(، مجلة قراءات إفريقية، العدد الأول، القاهرة 2004م، ص :200.

1. Fransızların Çad'a girişinin nedenleri

Fransa'nın Çad'a girmesine neden olan stratejik nedenler arasında, Çad'ın Afrika kıtasının kalbinde yer aldığı göz önüne alındığında, ülkeler arasındaki etkisini ve konumunu artırmak için bölgenin, özellikle Çad Gölü havzasının önemi yer almaktadır bu da Fransa'nın Çad'a girmesinin ana nedenidir.

Ekonomik güdülerin yanı sıra, kapitalist tekel şirketlerini kuran sanayi devrimlerinin ortaya çıkması ve Fransa, Almanya ve İngiltere'de sanayi çarkının gelişmesi ve bu endüstriyel gelişmenin bir sonucu olarak, Avrupa dışında ucuz hammadde ve yeni pazarlar elde etmek ve ürünlerini satmak ve ucuz işgücü sağlamak için Avrupa ülkeleri Afrika kıtasına yöneldi ve rekabet etmeye ve yarışmaya başladılar, Fransa'nın işgalden sonra Çad ülkesinde zaten yaptığı şey buydu.[12]

2. Fransa'nın Çad'da Dini Nedenleri De Var

Fransa Çad'a geldikten sonra İslam'ın yayılmasının bölgedeki çıkarlarını tehdit ettiğini düşünerek İslam'ın Çad bölgesinde yayılma tehlikesini hissetmiştir. Bu nedenle, Rabeh Fazlullah'ın bölgedeki hareketlerini ve Bagrami ve Kanem-Borno krallığına karşı kazandığı zaferi duyduğumda, cinayet işleyen herkesin idam edilmesi, soyguncunun eli kesilmesi, içki içen ve zinacıyı Şeriat'a göre kırbaçlanması şartıyla yargının il şefleri görevine atandığı İslam hukukunu uygulamaya başladığını duyduğunda[13]; bu nedenle Fransa, bu İslam hukukunun uygulanmasında çıldırdı ve Rabeh Fadlallah'ın güçlerinin yolunu kapatmak ve etkisini bir yandan tüm Çad topraklarına yaymaya ve kolonilerini birbirine bağlamak için etkisini Çad Gölü'ne doğru genişletmeye başladı.

İşgalin dini nedeni de olduğunu gösteren şey, Fransa'nın Çad'da kilise derneklerine eşlik ederek, kiliseler ve kilise okulları inşa etmelerine izin vererek ve hatta onları parayla destekleyerek, koruyarak ve engelleri aşarak Çad'da yaptıklarıdır, bu da insanların Hristiyan dinini seçmek maksadıyladır.[14]

---

[12] موسى يوسف عيسى، مرجع سابق، ص: 301.
[13] فاطمة الوالي محمد، مرجع سابق، ص :98.
[14] المرجع السابق نفسه، ص :99.

İkincisi: Ulusal Hükümetler Döneminde Dış Politikalar 1960-1990

Çad'da siyasi hayat, 12 Ekim 1945'te Brazzaville Konferansı tavsiyelerinin uygulanması olarak yapılan kurucu özel seçimlerle başladı. Bu konferans, siyasi ve sosyal nitelikteki konuları ele aldı ve Fransız sömürgelerinde bölgesel ve ikincil konseylerin kurulmasını ve bunların diğer vatandaşlar tarafından değil, ülkenin ileri gelenleri tarafından temsil edilmesini önerdi. Üyeleri Avrupalılar ve vatandaşlardan oluşan başka dernek daha vardır, üyelerini genel seçimler ve oylama yoluyla kabul eder, bu derneklerin görevleri arasında bütçeyi onaylamak ve kalkınma planları önermek yer almaktadır.[15]

Sömürge döneminde, ulusal siyasi bilinci artıran Çad partileri ortaya çıktı ve siyasi partilerin yanı sıra İşçi Birliği, Köylü Derneği ve Gençlik Birliği gibi birçok popüler grup ve organ kuruldu, Fransızların durumu düzeltmesi ve vatandaşlara siyasi hayata katılmaları için basit fırsatlar verme yöntemine başvurması olmasaydı, Fransız sömürgeciliğine karşı silahlı devrimler gelişene kadar (1956-1957) şiddet eylemleri arttı, Devrimin yoğunluğunu azaltmak için Çadlıların aday olma ve oy kullanma hakkını elde ettikleri yasalar çıkarıldı.[16]

1958'de General de Gaulle, Çad da dahil olmak üzere Afrika kolonilerinde halkın Fransa ile ilişkilerinin düzenine karar vermek zorunda kaldığı bir referandum yapılacağını duyurdu. Bu, Fransız projesine karşı oy verilmesi halinde devletin tamamen bağımsız olacağı, Fransa'nın topraklarından tamamen çekileceği ve ekonomik ve siyasi desteğini çekeceği ya da olumlu oy kullanmaları halinde sömürge devletine Afrika-Fransız ailesinin Anayasası içinde özerklik tanınacağı anlamına gelir ve taslak şu hususları sağlar:

- İç bağımsızlık
- Ülkeyi bağımsız bir cumhuriyet olarak ilan edilecek
- Ülke için bir anayasanın çıkarılması
- Halkın istediği zaman kısıtlama veya koşul olmaksızın bağımsızlık olan tam bağımsızlık.

---

15 حمد صالح أيوب، مجتمعات وسط إفريقيا الفرنكفونية الغربية، معهد البحوث والدراسات الإفريقية، القاهرة 1992م، ص :39.

16 عبد الرحمن عمر الماحي، تشاد من الاستعمار حتى الاستقلال، مرجع سبق ذكره، ص :18.

28 Kasım 1958'de referandum yapıldı ve sonuçlar olumluydu ve Çad'ın Fransız birliğine katılımı için onaylandı.[17]

Buna göre ülkeye bağımsızlık verildi ve 28 Kasım 1958'de Çad cumhuriyet ilan edildi ve 11 Ağustos 1960'ta bağımsızlığını kazandı. Ancak Fransa'nın her şeyi kontrol etmesi nedeniyle bu bağımsızlık sadece şekilden ibaretti.

Bağımsızlığın olumsuz yönlerinden biri, tüm Fransız Afrikası'nın aynı anda hazırlıksız olarak bağımsızlık kazanmasıdır, çünkü Çad'dan önce sömürgeleştirilen Batı Afrika'daki koşullar, Fransız Ekvator Afrika bölgesinin aksine bağımsızlık kazanma koşullarına hazırlıklıydı. Özellikle nitelikli personel sıkıntısına ek olarak, dahili olarak eğitim yönünden sıkıntı çeken Çad, 1960 yılında, Paris Üniversitesi'nden lisans derecesine sahip tek bir mezun, ardından Paris Yurtdışı Enstitüsü'nden Fransızca okuyan diplomalı bir yönetici vardı. El-Ezher mezunlarına gelince, sayıları 50 civarındaydı. Eğitimleri devlet tarafından tanınmadı, ancak devlet okullarında Arapça ve İslami eğitim öğretmek üzere gönderildiler.[18]

Bağımsızlıktan Sonraki Siyasi Durum

Çad bağımsızlık sonrası politikası, birleşik bir Devlet kurma sorununun yanı sıra, özellikle zayıf bir idari yapıyı ve bağımsızlık sonrası gereklilikleri (örneğin güvenlik, vergi tahsilatı, sağlık hizmetleri ve eğitim) karşılayamayan geleneksel kurumları miras aldığı için, ulusal kalkınmanın ekonomik, sosyal, kültürel ve idari boyutlarındaki zorluklarını karşılamaya odaklandı ve bu da ulusal liderlerin gücü odaklama ve egemenliği ve bağımsızlığı sürdürme arayışındaki yükünü artırdı.[19]

1960-1974 yılları arasındaki bu dönemde dış politikanın aşağıdakilerle karakterize edildiği belirtilmektedir:

Fransa'nın siyasi ve ekonomik olarak tam popülaritesinin başlangıcı ve özellikle tamamen ulusal bir politikanın neredeyse tamamen yokluğu.

[17] فاطمة الوالي محمد، مرجع سبق ذكره، ص :148.
[18] عبد الرحمن عمر الماحي، المجتمع التشادي في عهد الاحتلال الفرنسي، ص :25.
[19] محمد مقدم علم الدين، الحياة السياسية في إفريقيا الاستوائية الفرنسية، دكتوراه السلك الثالث، جامعة الملك فيصل بتشاد 2007م، ص :220.

Kuzey Müslümanlardan silahlı hareketlerin ortaya çıkmasından sonra, iktidardaki rejim, İsrail varlığıyla ilişkilerini koparmak ve Sudi Arabistan Kralı kral Faysal'ın N'Djamena şehrine ziyareti ve başkentin kalbinde en büyük İslam merkezini inşa etme gibi birkaç adımla İslam dünyasına yakınlaşmaya çalıştı.

Fransa'ya gelince, Çad'ın 1960'ta bağımsızlığını kazanmasından bu yana, iki ülke arasında ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel tüm alanlarda iş birliği anlaşmaları var, ancak bunlar 1975 Eylül başındaki askeri konsey döneminde ilişkilendiriliyor. Başta "Madame Cluster" olmak üzere bir dizi Fransız vatandaşının kaçırılması nedeniyle "Hüseyin Hebri" liderliğindeki kuzey kuvvetleri tarafından, askeri konsey Fransa'dan güçlerini Çad'dan çekmesini istedi çünkü Fransa Müslüman isyancılarla Madame Cluster'ı serbest kalma karşılığı olarak bir anlaşma imzaladı.

Askeri Konsey'in Libya ile ilişkilerine gelince, "Templebay" döneminde iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasının ardından ilişkinin dosyası yeniden açıldı.26 Ağustos 1976'da Trablus'u ziyaret eden bir Çad heyeti Kaddafi ile görüştü. (Aouzo) sorununa barışçıl yollarla çözüm bulmak için çeşitli müzakereler yaptılar. Ekim 1977'de Libya'nın isyancılara verdiği destek nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler askıya alındı.

Çad'ın Dış Politikası (1984-1990)

Hüseyin Habré hükümetinin dış politikası Çad devletinin kaderini etkileyen faktörlerle kontrol altına alındı ve Çad ile komşu ülkeler arasındaki güçlü bağ ve ilişkilere rağmen, bir yandan iç politikayı etkileyen dış politikası, diğer yandan Çad-Libya krizi sonucunda Habré ile komşu devlet arasındaki ilişkilerde birçok gerilime tanık oluyoruz.

Hüseyin Habri'yi kızdıran en önemli faktörlerden biri, herhangi bir ülkeden Çad devrimine yapılan muameledir. Örneğin Libya ile; "Habri" devrimdeyken Libya ile araları iyi değildi çünkü Libya'nın Çad topraklarındaki emellerinin farkındaydı ve bu onun dış politikasına çok şey kattı. Habri Libya'yı Afrika ortamından tecrit etmeye çalışıyordu. Bu politika, komşu ülkelerle olan ilişkilerini büyük ölçüde etkiledi, çünkü bu ülkelerin Libya ile her yakınlaşması "Habri"yi rahatsız ediyor.

Bu dönemde Çad'ın Libya ile ilişkisi, kaynağı gizli düşmanlık olan uyumsuzluk ve nefret ile karakterize edildi. Sonuç, özellikle Çad'daki ekonomik yaşam komşu ülkelerle ticarete dayandığından, ilişkinin sosyal ve ekonomik durumu etkilemiş olmasıdır.

Afrika birliği ve dost ülkelerin çabalarıyla Libya ve Çad arasında uzlaşı çalışmaları yapıldı buna rağmen N'Djamena'da Libya büyükelçiliğinin açılması, Libya ile işlem ve iletişim hizmeti olan birçok kişinin ima edilmesine yol açtı. Konsolosluk ve bu ilişkiden mağdur olan birçok uzman kişinin Libya büyükelçiliği ile muhatap oldukları veya temasta bulundukları kanıtlandı ve tüm bunlar Hüseyin Habri'nin dış ilişkilerine de yansıdı.[20]

Hüseyin Habri'nin Sudan Devleti ile olan dış ilişkisi ise başlangıçta iş birliği ve istikrar ile karakterize edilmişti. Sudan, Hüseyin Habri rejimini desteklediği için N'Djamena savaşında ve Sudan'ın müdahalesinden sonra N'Djamena savaşında önemli bir rol oynadı. Libya kuvvetleri "Gokouni" lehine hareket edince, Habri yenildi ve Sudan'a kaçtı, bunun üzerine Habri, kuvvetlerini Sudan'dan Çad topraklarına doğru hareket ettirebildi ve Sudan'ın desteğiyle "Gokouni" güçlerine karşı bir saldırı başlattı ve 7/6/1982'de iktidarı ele geçirdi.[21]

Bu nedenle, Çad ve Sudan arasındaki ilişki, siyasi ve ekonomik iş birliği ve koordinasyon ile karakterize edildi.

Irak ile Çad ilişkisine gelince, ilişki askeri ve siyasi bir ilişkiye dönüştüğü için samimiyet ile karakterize edildi. Mısır'a gelince, ilişki çok güçlüydü ve iki ülke arasındaki diplomatik değişim güç ve anlayış ile karakterize edildi. Görünen o ki Mısır, Çad, Sudan ve Amerika Birleşik Devletleri'ni bir araya getiren ittifak, askeri ve güvenlik bilgi ve deneyimlerinin alışverişinde önemli bir rol oynamış ve Mısır kaynaklarını Çad askeri teşkilatına açıktı ki Hebri döneminde Çad Mısır ile ilgili bilgileri bilmiyordu.

Mısır ve Çad arasındaki bu yakınlaşmanın temeli, iki ülkenin Libya politikasındaki uzlaşmasının sonucudur.

Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkiye gelince, bu aynı zamanda her şeyden önce askeri bir ilişkiydi, çünkü Amerika Birleşik Devletleri'nin Libya'ya karşı aradığı askeri rolü oynamak için Çad rejimini güçlendirmeye çalışıyordu. Çad rejimine Askeri ve teknik uzmanlar tarafından istihbarat ve doğru askeri bilgi yerine lojistik destek ve çeşitli silahlar sağladı.

---

[20] فاطمة الوالي محمد، مرجع سبق ذكره، ص: 298.
[21] المراجع السابق نفسه، ص: 298.

Buna karşılık, Çad hükümeti, Çad ordusuna karşı tekrarlanan yenilgilerin ardından Libya güçlerinden ele geçirdiği silahları Amerika Birleşik Devletleri'ne teslim etti.

Üçüncüsü: 1990-2020 Döneminde Çad'ın Dış Politikasının Gerçeği

Bir kitabın iki kapağı arasında bir anlam bilebilirsiniz ya da bilgi edinip ufuklarda ve dünyalarda uçabilir ve kendinizi bir kitap aracılığıyla dünyaya sahip olmuş bulabilirsiniz. Bilmediğiniz fenomenler ve gerçekler hakkında gerçeklikten ve çevrenizdeki çevreden çok şey öğrenebilir veya kitaplarda bulduğumuz doktonikten farklı bir bakış açısıyla gerçekler ve bilgiler alabilirsiniz.

Bu yazıdan sadece tarihsel ve siyasi bir gerçekliği anlatan bir hikâye anlatmak için burada değiliz onun kadar Çad diplomasisinin gerçekliğini ve son yıllarda elde ettiği başarıları gözden geçirmeyi hedefliyoruz.

Hiç şüphe yok ki diplomasi, devletlerin dış politikalarını uluslararası düzeyde gerçekleştirmek ve uygulamak için kullandıkları etkili ve başarılı bir araçtır. Ülkeler, dış politikalarını uygulamak, uluslararası varlıklarını pekiştirmek ve uluslararası sistemdeki çeşitli aktörlerle ilişkilerini güçlendirmek için sıklıkla diplomasiye başvururlar. Diplomasi, günümüzde devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve kolaylaştıran başlı başına bir dünya haline gelmiştir; örneğin, kapatma ve tecrit yoluyla uluslararası sistemde güvenlik ve barışın sağlanması şu anda mümkün değildir, aksine açıklık, iş birliği, değişim ve iletişim sağlanmalıdır ve bu araçlar ancak "diplomasi" ile sağlanmaktadır.

Tarihsel olarak bir faaliyet olarak diplomasi, insan hayatıyla bağlantılı olduğu için tarih kadar eski bir olgudur, düşünme ve akılcılık özelliğini yansıtan bir insan faaliyetidir. İnsan doğası gereği, “Thomas Hobbes” tarafından görüldüğü gibi, barışı arar ve onu takip etmek için çalışır ve barışı sağlama hevesi, onu iş birliği yapmak ve ortak çıkarları elde etmek için zorunlu olarak başkalarıyla diyalog ve anlayış yöntemini benimsemeye iter. Böylece pratikteki diplomatik faaliyet, en önemlisi Yunanlıların ve Romalıların antik çağlarının diplomatik faaliyetleri ve Orta Çağ'da İslam Devleti'nin refah çağında ve Bizans döneminde hüküm süren diplomatik faaliyetleri olmak üzere çeşitli aşamalardan geçmiştir. O zamanlar diplomasi, örgütlenme unsurundan yoksun olduğu ve mevcut koşullara tabi olduğu için geçici diplomasi ile karakterize edildi. Modern zamanlarda diplomasi- 1815'teki Viyana Konferansı'ndan sonra ve Birinci

Dünya Savaşı'ndan sonra, sözde kalıcı diplomatik temsil sisteminin ortaya çıkması, uluslararası konferanslar ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların ortaya çıkmasından sonra önemli gelişmeler yaşadı. Tüm bu dönüşümler, iki kutuplu dönemde diplomatik faaliyet düzeyinde olumlu gelişmelere ve geçen yüzyılın doksanlı yılların başlarında Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki uluslararası sistemde dönüşüm aşamasına kadar olumlu gelişmelerle sonuçlanmıştır.

Söylemeye gerek yok, Çad'daki diplomatik faaliyetler ilk özelliklerini Brno, Kanum ve Wadai Krallığı gibi ülkede ortaya çıkan İslam krallıklarının hüküm sürmesi sırasında, Suudi Arabistan'da hac için seyahat eden Çadlı hacıların geçiş noktası olan Başta Mısır olmak üzere Sudan ve Kuzey Afrika ülkeleri gibi coğrafi komşu ülkelerle ilişkiler kurmalarıyla başladı. Ancak; bu ilişkiler, diplomatik düzeyde, geçici olmuştur ve resmi diplomatik faaliyet düzeyi burada açıklanamayan pek çok faktörün bir sonucu olarak değişmemiştir.

İslam sonrası dönemde, Çad'daki diplomatik faaliyet, Fransız sömürgeciliğinin sona ermesinden ve ülkenin 1960'taki bağımsızlığından sonra çarpıcı biçimde değişti. Bu dönemde Çad, bölgesel komşuları ve dünyanın çeşitli devletleriyle resmi nitelikte diplomatik ilişkiler kurdu. Ancak, bu aşamadaki diplomatik faaliyet, ülkenin dış politikasının uygulanmasını yürüten etkin kurumların varlığından yoksundu, Ülkenin bu dönemde maruz kaldığı savaşlar, yıkımlar ve uluslararası müdahaleler sonucunda diplomatik faaliyet geleneksel diplomasi düzeyini aşamamıştır. Bu dönemde dış politika, ülkenin içinde bulunduğu iç çatışmanın bir sonucu olarak maddi, ekonomik ve askeri ihtiyaçların karşılanmasına odaklanmıştı. 1993 Bağımsız Ulusal Kongresi ile sonuçlanan "demokratikleşme" sürecinin başlatıldığı 1990'lara kadar Çad diplomatik faaliyeti açıkça tanımlanmadı. Diplomatik faaliyet aynı çizgide devam etmemiş, ancak Çad'daki siyasi açıklığın bir sonucu olarak doksanlı yıllarda sistemi genişlemiş ve bu önemli değişim, ülkedeki diplomatik faaliyet sisteminin performans sonuçlarına yansımıştır.

Son yıllarda büyükelçilikler, konsolosluklar ve uluslararası kuruluşların daimî temsilcilerinden oluşan 40'a yakın diplomatik misyon olan resmi diplomatik temsilcilik düzeyinde ortaya çıkan Çad diplomasisinin hem bölgesel hem de uluslararası alanda önemli bir faaliyetini gözlemlemeye başladık. Son yıllarda Çad'ın dış politikası ikili ilişkilerinde bir denge ve eşitli olarak karakterize edilmiştir, örneğin bölgesel ilişkiler açısından ülke, bu ilişkilerde yaşanan dönüşümlere ve çatışmalara rağmen bölgesel komşularıyla güçlü ikili ilişkilere sahiptir, Çad, Sudan gibi gelenek ve göreneklerini paylaştığı ülkelerle resmi ikili ilişkilere sahiptir ve

1990'larda bu ilişkilerin gücü, Cumhuriyetin çeşitli siyasi, sosyal ve kültürel meselelerinde varlığı artan komşu Libya ile ikili ilişkilerde temsil edilmiştir. Uluslararası ilişkiler düzeyinde, ülke Batı ülkeleri ve uluslararası kuruluşlarla ikili ve çok taraflı ilişkilere sahiptir. Uluslararası ikili ilişkiler düzeyinde, uluslararası sistemde büyük güçler ve yükselen güçlerle artan ilişkilere ek olarak, Çad ve Fransa arasında siyasi ve askeri alanlarda güçlü ilişkiler olduğunu görüyoruz. Bu ilişkiler, ABD'nin çok uluslu şirketlerinin varlığı ve ekonomi ve petrol sektörlerindeki dikkat çekici Çin varlığı ile ABD'nin rolünde somutlaşmıştır.

Diplomatik ilişkilerin- ikili ve çok taraflı- genişlemesi, son yıllarda Çad diplomasisinin somut adımlar atması ve kayda değer başarılar elde etmesinin ardından diplomatik faaliyetlerin hızını artırdı. En son Afrika Birliği'nin özel temsilcisi olan eski Dışişleri Bakanı Muhammed Salih el-Nazif'in Somali'deki krizin çözümü için atanmasıyla, birçok Çadlı kadro ve kişi uluslararası pozisyonlara atanması ve ayrıca Çad'ın ilk kez iki yıl süreyle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimî olmayan üyesi olarak seçilmesinin yanı sıra, Şili, Nijerya ve Litvanya gibi ülkelerle birlikte Çad'ın 193 oydan 184'ünü alması Bu söylemi destekliyor. 2015 yılında başkent N'Djamena'da yapılacak olan Afrika Birliği zirvesine, daha önce Afrika Birliği Örgütü olarak bilinen daha sonra Afrika birliği adını aldı ve kuruluşundan bu yana ilk kez ev sahipliği yapma onuruna sahip olan ülke, Çad'ın diplomatik faaliyetini de ödüllendirdi. Çad diplomasisi tarafından elde edilen tüm bu başarılar, Çad'ın uluslararası ilişkilerdeki öneminin önemi konusunda bölgesel ve uluslararası fikir birliği olarak kabul ediliyor.

Çad diplomasisinin son yıllarda attığı bu önemli adımlar, Çad diplomasisinin Çad vatandaşının ve sokağının arzu ettiği her şeyi başardığı anlamına gelmiyor; Çad diplomasisinin karşı karşıya olduğu birçok sorun ve zorluk var ve hala uzun zamandır çözümü beklenen birçok önemli sorun var. Burada, siyasi liderliğe, Dışişleri ve Afrika Entegrasyonu Bakanlığı gibi diplomatik faaliyetle görevlendirilen kurumların rolünü genişletmeye ve etkinleştirmeye ve Arap-Afrika yakınlaşması sorununun çözümünü Arap Cumhuriyeti olarak hızlandırmaya çağırıyoruz kaldı ki Arap-Afrika dostluğu Çad için vazgeçilmezdir. Bu nedenle, ülkenin bu Arap teşkilatına katılımının siyasi, ekonomik ve kültürel düzeyde büyük getirileri olacağı için Çad'ın Arap birliği teşkilatına katılım dosyasının acilen açılması büyük önem taşımaktadır.

Üçüncü Eksen: Çad'ın Dış Politikasının Değerlendirilmesi

Birincisi: ASRİKA Konfederasyonu İçin Dengeli Bir Dış Politikaya Doğru

Çad'ın dış politikasının belki de en önemli özelliklerinden biri, başta Afrika, Arap ve İslam ülkeleri olmak üzere bölgesel ve uluslararası çevresi başta olmak üzere tüm ülkelerle derinden dostluk bağları ve bağları oluşturmaya ve güçlendirmeye odaklanmasıdır.

Çad, 1990 yılından bu yana komşu ülkelerle yakın ilişkiler kurmaya isteklidir, çünkü kapalı bir devlet olarak coğrafi konumu ve geniş doğal kaynakları sonucunda küresel güçlerin çatışmasına konu olmuş ve olmaya devam eden bir bölgede bu ülkelerle iyi ilişkiler kurulmasını gerektirmektedir. Çad'ın 5,968 km sınırı olan altı ülke tarafından sınırlandığını unutmayın. Doğal koşullara uygun olmayan, halkları, uygarlıklarını ve bileşimlerini birbirinden ayırabilecek, sömürge ülkelerinin heves ve çıkarlarına göre planlanmış sınırlardır. Dolayısıyla bu sınırlar, şekil ve uzantılarıyla, Afrika kıtasının bazı bölgelerinde birçok sorunu meydana getirdi, çünkü çoğu zaman vatandaşların çıkarlarını hesaba katmadan bir milleti ayırmaktaydı.

Kıtadaki çoğu ülkenin birbiriyle ilişkilerini bozan sınır sorunlarına rağmen Çad, Uluslararası Birliğin kararlaştırdığı Lahey Adalet Divanı, 03/04/1994 tarihinde Çad lehine karar verdiği Aouzou bölgesinde Libya ile olan anlaşmazlığı dışında, komşularıyla arasında herhangi bir sınır anlaşmazlığı oluşturmadı.

Çad aynı zamanda Orta Afrika Devletleri Gümrük Birliği'nin aktif bir üyesi ve aynı zamanda Afrika Birliği Örgütü ve Frankofon Grubu'nun kurucularındandır ve Bağlantısızlar Hareketi'nin ilk öncülerinden ve aynı zamanda İslam Konferansı Örgütü'nün bir üyesidir. Mevcut sekretaryasının yanı sıra UNESCO, Uluslararası Çalışma Örgütü, Gıda ve Tarım Örgütü, Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü, Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Para Fonu gibi Birleşmiş Milletler ve kuruluşlarına üyedir.

Bağımsızlıktan bu yana Çad, siyasi ve güvenlik dalgalanmaları ve savaşların yanı sıra Fransa'dan nominal bağımsızlığının bir sonucu olarak istikrarsız bir dış politika izlemekte ve bu da Fransa'nın ekonomik, politik ve güvenlik çıkarlarına ulaşmak için dış politikasına yönelmesini sağlamıştır. Bu dış politikanın en önemli özelliklerinden biri:

- Bağımsızlık dönemindeki dış politikası, Arap ülkelerine yönelirken devletlerin bağımsızlığı ve iç işlerinin sömürgecilikten uzak özgür yönetimi ve bağlantısız ülkelere katılımları lehine olan politikalarla karakterize edilmiş ve 2018'de merhum Cumhurbaşkanı İdris Deby

tarafından iade edilene kadar İsrail'i boykot etme konusunda Filistin meselesinin yanında yer almıştır. Aynı bağlamda, Sudan ile ilişkisi, özellikle N'Djamena'da Frulina'nın otorite karşıtı cephesini kucakladıktan sonra kötüleşti.

- Seksenlerde, özellikle Libya ile olan uzun savaşları sırasında, Arap ülkelerine düşmanlığıyla da bilindi, Arap dünyası, Çad'ın bağımsızlığına düşman ve Çad'a karşı savaşında Libya'nın bir destekçisi olarak kabul edildi. Özellikle birkaç vekalet savaşına girdiği komşu Sudan ile, ancak Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin iktidara gelmesinden sonra düzeldi.
- 2000 yılından bu yana, başta İslam Konferansı (İİt) Örgütü olmak üzere uluslararası, Arap ve İslami faaliyetlerin varlığıyla damgasını vurmuş ve Sahil bölgesindeki aşırılık yanlısı gruplara karşı savaşı sırasında Çin, ABD ve Fransa ile özel ticari, siyasi ve askeri ilişkiler kurmuştur. Ayrıca Afrika komşularından ve dünyanın geri kalanından iyi bir itibar, finansal destek kazandı, Özellikle bu durumda yolunu bulan Batı, terör bahanesiyle bir kez daha Afrika ülkelerine müdahalede bulunarak, prestijini başkalarına dayatmak ve zenginlikten yararlanmayı amaçladı.[22]

İkincisi: Sonsöz

A. Sonuçlar

- Çad'ın dış ilişkileri, egemen otoritenin çıkarlarına ek olarak, başta Fransa ve Batı olmak üzere büyük ülkelerin çıkarlarını sağlamaktan uzak değildir. Ki o, Sömürgeci ve iktidar grubunun statüsünü güçlendiriyor ve gelişimin çeşitli yönlerini ihmal ediyor.
- Çoğunlukla Batı vesayeti olmaksızın ilişkiler kurmakta bağımsızlık söz konusu değildir, bu da üzerlerindeki bu kontrolü kaybetmemek içindir.
- Çad'ın ilişkileri bağımsızlıktan bugüne kadar dalgalanmalara sahne oldu, bu da özellikle ekonomik ve kültürel açıdan ilişkilerinden iyi bir şekilde yararlanamamasına neden oldu.
- Sömürgeci geçmiş, Çad'ın ilişkilerini Fransa ile uzlaşma ve rekabet arasında salındı, özellikle de güney sahra Afrika'da Fransız karşıtı sesler ortaya çıktığında.

[22] سعيد علي أحمد طه، وقع النشاط الدبلوماسي التشادي، جريدة أنجمينا الجديدة، 30 ديسمبر 2013.

- Komşu ülkeler, Çad'ın özellikle Nijerya, Kamerun, Nijer ve Mali gibi ülkelerde terörle mücadeleye müdahale etme konusunda yalpalayan dış politikası konusunda endişe içinde yaşıyorlar.
- Çad'ın diplomatik temsilciliği 2020 yılına kadar zayıfladı ve Çad'ın yurtdışında tam ve konsolosluk temsilciliği arasında sadece 45 temsilcisi bulunuyor.
- Yurtdışındaki Çad toplulukları için gerekli hizmetleri ve resmî belgeleri alma konusunda yetersiz hizmetler.
- Yurtdışındaki diplomatik misyonlardaki kişilerin zayıf nitelikleri ve yetkinlikleri, yetkinlik ve deneyim kriterine değil, çoğunlukla ödüllere dayanmaktadır.
- Dış politika güvenlik yönüne odaklanır ve ticari ve kültürel yönü ihmal eder.

B. Tavsiyeler

- İyi ve sağlam bir ilişki için diplomatik açıdan uzmanlar istihdam etmek
- Batı çıkarlarından uzak ulusal çıkarlara dayalı bir ilişki kurmak
- Çad'daki kalkınma rönesansını desteklemek için siyasi, ticari ve kültürel yönlere odaklanan bir dış politika oluşturmak.
- Sömürge ülkeler yerine Çin, Hindistan, Türkiye, Malezya ve Güney Afrika gibi gelişmeye devam eden ülkelere başvurmak
- Araştırma ve bilimsel çalışmalara dayalı ilişkilere odaklanmak
- Ortak noktaları gereği Asrika İslam birliği ülkeleri ile güçlü ilişkiler oluşturmak.

KAYNAKÇA

آدم كردى شمس، تشاد والإسلام ومعركة التحديات، ط1 1997م.

محمد شريف جاكو، العلاقات السياسية والاجتماعية بين جمهورية تشاد وجمهورية السودان (1960-1990)، مكتبة مدبولى ط1 1997م.

محمد صالح أيوب، وسط افريقيا بين الثقافة الإسلامية والغربية (تشاد نموذجا)، مكتبة بورصة الكتب للنشر والتوزيع، القاهرة، 2012م.

محمد أمين ابه الابقارى، الحضارة الإسلامية في مملكة باقرمى، شركة مطابع المقاولون العرب، القاهرة، ط1، 2012م.

İSLAM ÜLKELERİNİN MÜŞTEREK BİR DIŞ POLİTİKA GELİŞTİREMEMİSİNİN TRAJİK SONUÇLARI (DOĞU TÜRKİSTAN ÖRNEĞİNDE)

Abdullah Oğuz

bakilany@gmail.com

Bugün İslam coğrafyasının her köşesinde zulüm ve gözyaşı var, ama Doğu Türkistan'da başka hiçbir yerle kıyaslanamayacak ağır bir durum yaşanmaktadır. Doğu Türkistan'da din kardeşlerimiz bütün dünyanın gözü önünde yürütülen topyekûn bir soykırım ile karşı karşıyadır.

Benzeri sadece İspanyol Engizisyonu'nun Endülüs'te yaptıklarına eşdeğer bir soykırıma tabi tutulan Doğu Türkistan'da yaşayan kardeşleriniz bütün insani haklarından mahrum olarak kendisi gibi olmayanı insan olarak görmeyen, hiçbir canlıya merhameti olmayan bir zihniyetin zulmü altında can çekişiyor. 35 milyon Müslüman,

- Can ve mal güvenliği, hürriyet, hane mahremiyeti gibi temel haklarından
- Masumiyet karinesi, keyfi ve yargısız tutuklanmama, adil yargılanma, kendini savunma, suçun şahsiliği gibi hukuki korumadan
- Milli ve dini kimliğini yaşama, dilini kullanma ve kültürel varlıklarını koruyup yaşatma özgürlüğünden mahrum kalmakta;
- Yargısız infaz, işkence, kötü muamele, zorla çalıştırılma, alıkonma veya yaşadığı yerden sürülmenin
- Ayrımcılık, zorla evlendirilme, mal varlığına el konmanın

en ağır örneklerine maruz bırakılmaktadır.

Doğu Türkistan'da yüzbinlerce insan keyfi bir şekilde tutuklanmış; yıllar önce yaptıkları, o dönemde serbest olan dini faaliyetleri sebebi ile veya sadece haklarını aradıkları için cezalandırılmışlardır. Milyonlarcası Hitler'i, Lenin'i, Stalin'i ve bütün zalimleri utandıran; 21. yüzyılda tekrar hortlatılan toplama kamplarında tecrit edilmiş, işkenceye tabi tutulmuş, sürekli gözetim altında insani onur ve haysiyetleri çiğnenmiş, dinlerini ve milli kimliklerini inkara zorlanmıştır. Suçlanmadan ve yargılanmadan, süresiz ve potansiyel suçlu ilan edilerek tutuklanmışlardır. Temel amacı Müslüman kimliğimizi yok etmek olan bu kamplara her yaştan, 14-80, zengin, profesör, sanatçı-futbolcu, akademisyen, sanatçı, yazar gibi toplumun her katmanından Doğu Türkistanlı tutulmaktadır.

Anne ve babaları kampta olan sahipsiz çocuklarımızın bedenlerini su kanalında ya da buzların arasında donmuş veya boğulmuş olarak bulmaktayız. Milyona varan çocuklar, anne babalarından zorla alınarak, kreş adı altındaki tutukevlerinde dini ve milli kimliklerinden uzak, Çinliler olarak yetiştirilmektedir.

Dışardakiler ise hayatlarının her alanında gözetim teknolojisinin son ürünlerinin kontrolünde, tepelerinde her daim sallanan tutuklanma veya öldürülme korkusuyla tam bir açık hava hapishanesinde yaşamakta; kardeş aile adı altında çoğunda erkek kalmayan mahremlerine komünist partisinin necislerini almak, onlarla birlikte yemek ve birlikte yatmak zorunda bırakılmaktadır.

Çin'in yaptığı bu soykırım sadece Doğu Türkistan'a değil bütün İslam âlemine karşı yapılmıştır. Çünkü Kızıl Terör Devleti, İslam'ı tedavi edilmesi gereken bir akıl hastalığı olarak görüyor. Doğu Türkistan halkının tarih ve kültürünü yok etmek isteyen Kızıl Terör Devleti, aralarında Keriye Idgah Camisi gibi 800 yıllık camilerin de olduğu yüzlerce cami ve tarihi eseri yıkmıştır.

Çin'in bu soykırımı bu kadar fütursuzca yapabilmesinin en önemli nedeni, İslam ülkelerinin birlik olamamaları nedeniyle ortak bir dış politika geliştirememeleridir. Başsız ve bölük pörçük bir halde olan İslam dünyası farklı emperyal güçlerin askeri, siyasi ve ekonomik hegemonyası altındadır.

Çin'in 40 yıldır yürüttüğü siyaset sonucunda İslam devletlerin önemli bir kısmını ekonomik, bazısını siyasi ve askeri, bazısını da egemen diktatörlerin şahsi çıkarları vasıtasıyla ele geçirdiğini söylemek abartı olmaz. İslam ülkelerinin çoğu hiçbir kalıcı fayda elde edememesine rağmen, Çin ile geliştirdikleri ekonomik ve siyasi ilişkiler nedeniyle neredeyse Çin'in sömürgesi haline dönüşmüştür.

Eğer İslam ülkelerinin biri Çin ile ilişkileri nedeniyle Doğu Türkistan'a susarsa, başkası Hindistan ile ticareti nedeniyle Keşmir'e ses çıkarmaz, beriki Amerika ve İsrail'den korkup Filistin'i görmezden gelir. Sonuçta herkesin bir bahanesi olur ve yeryüzündeki bütün mazlum Müslümanlar kendi başlarına kalır.

Müslüman'ın ölçüsü Kur'an, rehberi ise Hz. Peygamber'dir. Dolayısıyla Müslüman kardeşlerimizden beklentimiz mazlum kardeşlerinin haline baktıklarında karar mercii hiçbir zaman ticari kaygıları, uluslararası ilişkileri değil; rehberimiz olan Kur'an ve Sünnet olmalıdır.

Doğu Türkistanlıların talebi hiçbir şekilde Çine karşı savaş açılması değildir. Çağrımız, bugün ikinci Endülüs olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Doğu Türkistanlı kardeşlerinin durumunu düzeltmek için bir şeyler yapılmasıdır. Doğu Türkistan için bugün yapılması gereken en elzem iş, yaşanan soykırımın durdurulması için Çin'e baskı uygulanmasını sağlamaktır. Bu da zulmü mümkün olduğu kadar duyurup kamuoyu, hükümet ve uluslararası kuruluşların desteğini elde etmekten geçmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Ülkeleri, Doğu Türkistan, Müşterek Dış Politika, Çin.

İnsanlığa bir ümit olarak doğan İslam medeniyeti sadece askeri fütuhatıyla değil, inancı, sanatı, mimarisi, estetiği ve entelektüel birikimiyle insanlığa ışık ve rehber oldu. Özellikle Avrupa'nın büyük bir karanlık ve kaos yaşadığı Orta çağda daha sonra hepimizin temel derdi olan ve üzerinde düşündüğümüz birtakım nedenlerden dolayı geriledi. Bugün ise İslam coğrafyasının her köşesinde zulüm ve gözyaşı var, ama Doğu Türkistan'da başka hiçbir yerle kıyaslanamayacak ağır bir durum yaşanmaktadır. Doğu Türkistan'da din kardeşlerimiz bütün Dünyanın gözü önünde yürütülen topyekûn bir soykırım ile karşı karşıyadır.

Doğu Türkistan'da yaşanan soykırımı daha iyi anlayabilmek için, öncelikle Çin'i tanımak gereklidir. Bugün Çin propaganda makinasının yalanlarıyla çizilmiş sahte Çin imajının aslında bir aldatmacadan ibaret olduğunu ve karşımızdaki tehlikenin boyutlarını iyi anlamak çok önemlidir.

Çin'i tanımaya Devlet'in adından başlamak yerinde olacaktır. Çin Devleti'nin adında bizim bildiğimizin aksine Çin ismini kullanılmaz. Çin Halk Cumhuriyeti olarak Türkçe'ye tercüme edilen bu ismin tam karşılığı "Zhonghua Renmin Gonghe Guo/中华人民共和国" olup, kısa formu Zhongguo/中国'dur. İsmin kısa formu olan Zhongguo/中国 "Merkezi Devlet/Krallık" anlamına gelmektedir. Çin devleti için en yaygın kullanılan kelime olan Zhongguo ismi bugünkü Çinlilerin millet olarak kendilerini nispet ettikleri Han Hanedanlığı (M.Ö. 206) döneminden beri kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle Çinliler, yaklaşık 2.000 yıldan daha uzun bir süredir devletlerini bu isim ile anmaktadırlar.

Kısaca Çin medeniyetini ve devletini ifade eden bu tabir bizi Çin devlet geleneği ve inancına götürmektedir ki, bu "Merkezi Devlet" tabiri ile; dünyanın hatta kâinatın merkezinde yer alan, göklerden (cennetten) alınan yetki ile gökyüzünün altındaki her şeyi yöneten devlet düşüncesini ifade etmektedir. "Merkezi Medeniyet" kavramı ise diğer medeniyetler içinde en üstün medeniyet manasında olmayıp, Çin medeniyetinin kendine özgü eşsiz olduğu, bu medeniyetin kapsamı dışında bulunan bütün insanlığın medeniyetsiz, dahası barbarlar olduğu fikrinin tezahürüdür. Temel Çin zihniyeti, diplomasiyi de devletler arasındaki ilişki olarak değil, merkezi medeniyetin barbarlara medeniyet götürmesi için yapılan bir eylem olarak görmektedir. Çin yıllıklarında yer alan kayıtlara göre yabancı elçiler, imparatorun huzuruna devlet işleri ya da görüşme için değil İmparatorun huzurunda dönüşüp medenileşmeye gelirlerdi. Çin siyasetinin binlerce yıldır değişmeyen temel stratejileri ve kurnazlıkları sayesinde eski zamanın barbarları nasıl yok edilmiş ya da asimile edilmiş ise , modern zamanın

barbarları da aynı yöntemler ile mağlup edileceklerdir. Aynı 1372 yılından itibaren Çin'de yaşayan bütün Müslümanların zorla Çinlileştirilmesi gibi, bugün de ellerinden gelen her yöntemle bu barbarlar Çinlileştirilecektir.

Doğu Türkistan'daki Müslümanlar 1758 yılındaki işgalden bu yana yaklaşık 250 yıldır, bu kendinden başkasını medeni görmeyen ve hiçbir canlıya merhameti olmayan zihniyet ile varlık mücadelesi vermektedir. Çinliler işgalin ilk günlerinden itibaren sistematik bir asimilasyon politikası yürütmüşlerdir. Bu politikalar Çin'de yönetim şekli ne olursa olsun, özü değişmeden devam etmiştir. Yani Çin Mançu İmparatorluğu, Milliyetçi Çin Cumhuriyeti ve Komünist Çin Halk Cumhuriyeti dönemlerinde rejimler, ideolojiler ve söylemler farklı olsa da amaç ve eylemler hep aynı kalmış; Doğu Türkistan'ın Müslüman ve Türk kimliği yok edilip, Çinlileştirmek ilk ve tek hedef olmuştur. Çinlilerin Doğu Türkistan'da yürüttükleri politikalarının hedefleri şöyle sıralanabilinir: Müslümanlığı yok etme, milli kültür ve benliği ortadan kaldırma, demografik yapıyı değiştirme, tarihi ve kültürel varlıkları yok etmek.

Bu amaçlarına ulaşmak için öteden beri uygulaya geldiği yöntemler ise özetle şunlardır.

- Katliam, idam, hapis ve işkence yoluyla halkı korkutup sindirmek,
- Dini yaşamayı yasaklamak ve durumu sıkı kontrol altında tutmak,
- Her türlü dini ve milli eğitimi yasaklamak ve ihlali çok ağır cezalandırmak,
- Satın alma veya korkutma yoluyla, işbirlikçi bir sınıf oluşturmak,
- Alim, aydın ve eğitimli insanları ortadan kaldırmak ya da hapsetmek,
- Eğitimsiz bırakmak, her türlü gelişmeden mümkün olduğu kadar uzak tutmak,
- Kendi dilinde eğitim ve çalışma imkânlarını yasaklamak,
- Çinli göçmen taşımak, Doğu Türkistanlıları Çin'e göçe zorlamak,
- Nüfusu kontrol altında tutmak için kürtaj ve doğum kontrolü uygulamak
- Doğal kaynaklarını ve halkın malvarlığını çeşitli yöntemlerle sömürmek
- Halkın zenginleşip sermaye birikimi oluşturmasına engel olmak,
- Basın yayın ve iletişimi sıkı kontrol altında tutarak gerçekleri saklamak,
- Yurtiçi ve yurtdışı seyahati kontrol altında tutmak,
- Yurtdışına çıkabilmiş Doğu Türkistanlıları geri getirtmek,
- Bütün bu insanlık dışı yöntemlere rağmen yetişebilmiş nitelikli insanları yok etmek.

Bu politika Mancu İmparatorluğu döneminde çok sert ve acımasızca uygulanmıştır. Bilahare 1934-1944 yılları arasında Doğu Türkistan'da yönetimi Stalin'in desteğiyle elinde tutan Şın Şı-

sey tarihte eşine az rastlanır bir zulüm ve tedhiş uygulamış, ayrıca halkın elindeki bütün para ve altına çeşitli yöntemlerle el koymuştur. Tarihimizdeki diğer büyük bir zulüm dönemi ise 1949 yılında Komünist Çin rejiminin gelmesiyle başlamış ve Mao'nun ölümüne (1976) kadar devam etmiştir. Bu dönemde milyonlara insan hapsedilmiş, toplama kamplarına atılmış ve katledilmiştir.

Çinlilerin Doğu Türkistan ekonomisi ile ilgili yürüttükleri temel politika ise sömürüdür. Başta altın, petrol, doğalgaz ve kömür olmak üzere Doğu Türkistan'ın yer altı ve yer üstü zenginlikleri sömürülmüş ve yerel halk bu nimetlerden hiçbir şekilde yararlandırılmamıştır. Doğu Türkistan'a yapılan yatırımlar, Çinlilerin uyguladıkları asimilasyon politikasının en önemli silahı olan göçmen Çinli nüfusun çoğalmasıyla orantılı olarak artmış ve bu yatırım artışından esasen sadece oraya yerleştirilen Çinli göçmenler yararlanmıştır.

Xi Jin-ping 2012 yılında iktidara geldikten sonra baskı ve asimilasyon politikalarını son safhaya ulaştırmış, kitlesel terör ve tedhiş kampanyalarına hız vermiştir. Dünyanın şu anda içinde bulunduğu siyasî ve askerî durum ve ekonomik gücü nedeniyle kendisini durduracak kimsenin kalmadığını düşünerek; 2016 yılından itibaren Doğu tarihte eşine az rastlanır bir soykırım uygulamaya başlamıştır.

Benzeri sadece İspanyol Engizisyonunun Endülüs'te yaptığı soykırıma eşdeğer bu yok etme politikası altında yaşayan kardeşlerimiz, bütün insani haklarından mahrum, kendisi gibi olmayanı insan olarak görmeyen ve hiçbir canlıya merhameti olmayan bir zihniyetin yönetiminde; can ve mal güvenliği, hürriyet ve hane mahremiyeti gibi en temel haklarından, masumiyet karinesi, keyfi ve yargısız tutuklanmama, adil yargılanma, kendini savunma, suçun şahsiliği gibi hukuki korumadan, milli ve dini kimliğini yaşama, dilini kullanma ve kültürel varlıklarını koruyup yaşatma özgürlüğünden mahrumdur.

Yargısız infaz, İşkence, kötü muamele, zorla çalıştırılma, alıkonma veya yaşadığı yerden sürülmenin, ayrımcılık, zorla evlendirilme, mal varlığına el konmanın en ağır koşulları altında varlık mücadelesi vermektedir.

Doğu Türkistan'da yüzbinlerce insan keyfi bir şekilde tutuklanmış, yıllar önce yaptıkları, o dönemde serbest olan, dini faaliyetler veya sadece hakkını aradığı için cezalandırılmış, hapishanelere atılmıştır. Hapishane dendiğinde aklınıza insanların ranzalarda yatıp, vakit öldürdüğü yerler gelmesin. Oralar işkencenin, kötü muamelenin en ağır şeklinin yaşandığı, 40 kişinin 25 m2 yerde yaşadığı ölüm çukurlarıdır.

Milyonlarcası, Mao, Hitler, Stalin ve bütün zalimleri kıskandıran, 21. yüzyılda tekrar hortlatılan toplama kamplarında, tecrit edilmiş, işkenceye tabi tutulmuş, sürekli gözetim altında, insani onur ve haysiyetleri çiğnenmiş, dinlerini ve milli kimliklerini inkara zorlanmıştır. Bu insanlar buralarda herhangi bir yasal suçla itham edilmeden, yargılanmadan ve ne kadar kalacakları belirsiz bir şekilde potansiyel suçlu olarak tutulmaktadırlar. Tek amacı Müslüman ve Türk kimliğimizi yok etmek olan bu kamplarda her yaştan, kadın erkek, fakir, zengin, eğitimsiz, profesör, sanatçı, futbolcu gibi toplumun bütün katmanlarından insan vardır. Özellikle akademisyen, sanatçı, yazar gibi iyi Çince bilen hiçbir eğitime ihtiyacı olmayan insanların varlığı ve can damarlarımız olan alimlerimizin, aydınlarımızın, zenginlerimizin ve gençlerimizin buralarda sistematik bir şekilde öldürülmesi, bu kampların soykırım amacını deşifre etmektedir. Kamptan kurtulup hür dünyada şahitlik yapan onlarca kişiden öğrendiğimize göre buralarda sürekli işkence ve tecavüz yaşanmakta, kampta kalanlara ne olduğunu bilmedikleri hap ve iğneler yapılmaktadır.

Bunların yanında milyona varan çocuklar, anne babalarından zorla alınarak, kreş adı altında zorla tutuldukları yerlerde, dini ve milli kimliklerinden uzak, Çinliler olarak yetiştirilmektedir.

Dışardakiler ise hayatlarının her alanında gözetim teknolojisinin son ürünlerinin kontrolünde, tepelerinde her daim sallanan tutuklanma veya öldürülme korkusuyla tam bir Açıkhava hapishanesinde yaşamaktır

İslam'ı Çinlileştireceğini alenen açıklayan komünist rejimde herhangi bir dini özgürlükten bahsetmenin abesle iştigal olduğu açıktır. İslam düşmanlığı o haddeye gelmiştir ki, en ufak bir İslami sembole tahammülsüz bu soykırımcılar, mezar taşlarındaki dini ibareleri katranla sıvanmaya ve Müslüman mezarlıkları yıkmaya başlamıştır

Sadece Doğu Türkistan halkını değil, onların tarih ve kültürünü yok etmek isteyen bu zihniyet, aralarında 800 yıllık camilerin de olduğu binlerce cami ve tarihi eseri yıkmış, Milli kültürümüzün can damarlarımı olan alimlerimizi, akademisyenlerimizi ve sanatçılarımızı çeşitli bahanelerle ile tutuklayıp, bir kısmını katletmişlerdir.

Xi Jin-ping yönetiminin zorbalık ve asimilasyon konusunda Mao'dan bile ileri gittiğini gösteren sözde "Kardeş Aile" uygulamasının temel amacı ise, her alanda kontrol altında tutulan Doğu Türkistan halkının evlerin mahremiyetinde Müslüman kimliğin muhafaza etmeye çalışılmasının ve çocukların bu yönde yetiştirmesinin önüne geçmektir. Bu sözde misafirler, ev

halkının herhangi bir dini faaliyette bulunmadığından, domuz yiyip içki içtiğinden emin olmak zorundadır. Aksi halde ev sahipleri hapse ya da toplama kampına atılır.

Çin'in yaptığı bu soykırım sadece Doğu Türkistan'a değil bütün İslam âlemine karşı yapılmıştır. Çünkü kızıl terör devleti İslam'ı tedavi edilmesi gereken bir akıl hastalığı olarak görüyor. Bu derdin İslam dünyasının bir numaralı gündemi olması, milyonların sokağa dökülmesi gerekirken, sesimiz Taklamakan Çölü'nün kızgın kumlarında yok olan nehirler gibi bir kör karanlıkta kayboluyor. Bir duvar var, ne yapsak onu yıkamıyoruz maalesef. İslam alemi Doğu Türkistan'a karşı bir ölüm sessizliğine bürünmüş durumda. Bilge lider Aliya Izzetbegoviç'in "Ve her şey bittiğinde, hatırlayacağımız şey; düşmanlarımızın sözleri değil, dostlarımızın sessizliği olacaktır." sözlerinde ifade ettiği gibi, bu durum en az Çinlilerin yaptıkları kadar canımızı acıtmaktadır.

Başsız ve bölük pörçük bir halde olan İslam dünyası farklı emperyal güçlerin askeri, siyasi ve ekonomik hegemonyası altındır. Aslında bu emperyal güçlerin temel politikalarından biridir. Çin'in 40 yıldır yürüttüğü siyaset sonucunda İslam devletlerin önemli bir kısmını ekonomik, bazısını siyasi ve askeri bazısını da egemen diktatörlerin şahsi çıkarları vasıtasıyla ele geçirdiğini söylemek abartı olmaz. İslam ülkelerinin çoğu hiçbir kalıcı fayda elde edememesine rağmen, Çin ile geliştirdikleri ekonomik ve siyasi ilişkiler nedeniyle neredeyse Çin'in sömürgesi haline dönüşmüştür.

Doğu Türkistan'a her ne için olursa olsun sessiz kaldığımız yerde hiç kimseye söz söylemeye hakkımız olamaz. Biz Çin ile ilişkilerimiz nedeniyle Doğu Türkistan'a susarsak, başkası Hindistan'la ticareti nedeniyle Keşmir'e ses çıkarmaz, beriki Amerika ve İsrail'den korkup Filistin'i görmezden gelir. Sonuçta herkesin bir bahanesi olur ve yeryüzündeki bütün mazlumlar kendi başlarına kalır. Müslüman'ın ölçüsü Kur'an, rehberi ise Hz. Peygamber'dir. Ebû Saîd (el-Hudrî) (r.a.)'dan rivayet edilen şu hadis temel rehberimiz olmalıdır.

> "Resûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: 'İçinizden biri bir kötülük görürse onu eliyle, buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin; buna da gücü yetmezse kalbiyle (ona karşı kin ve nefret beslesin). Bu ise imanın asgarî gereğidir.'" (Müslim, Îmân, 78)

Dolayısıyla Müslüman kardeşlerimizden dileğimiz o dur ki: Mazlum kardeşlerinin haline baktıklarında karar mercii hiçbir zaman ticari kaygıları, uluslararası ilişkiler veya en basitiyle cüzdanları değil; maşeri vicdanımız olan Kur'an ve Sünnet olmalıdır. Dolayısıyla biz sadece çıkarlarımız ve strateji, siyaset ile hareket ederek bu soykırıma sessiz kalırsak bizim diğerlerinden ne farkımız kalır, Müslüman olmamızın ne anlamı kalır?

Doğu Türkistanlıların talebi hiçbir şekilde Çine karşı savaş açılması değildir. Çağrımız, bugün ikinci Endülüs olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Doğu Türkistanlı kardeşlerinin durumunu düzeltmek için bir şeyler yapmalarıdır. Doğu Türkistan için bugün yapılması gereken en elzem iş, yaşanan soykırımın durdurulması için Çin'e baskı uygulanmasını sağlamaktır. Buda zulmü mümkün olduğu kadar duyurup kamuoyu, hükümet ve uluslararası kuruluşların desteğini elde etmekten geçmektedir.

LİBYA'DA GEÇMİŞİN MİRASI, İÇ REKABET, DIŞ MÜDAHALE VE ULUSLARARASI TOPLUMUN ANLAYIŞ EKSİKLİĞİ İLE ÇIKIŞ YOLU ARASINDAKİ İSTİKRAR KAYBI

Mohammad Al Nokably
melnokaky@hotmail.com

Libya'daki durum ağır bir sosyal, kültürel, etnik, politik ve ekonomik mirası geride bırakan Cemahiriye'nin 42 yıllık yönetiminin birikimidir.

2011'de Arap Baharı rüzgarları esip Cemahiriye'yi kökünden sökmüş ve NATO orduları, bu rejime ve liderine son vermek için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1973 sayılı kararını uygulamak üzere Odesa'nın şafağında gelmiştir.

NATO, Libya'dan erken çekilerek, Libya'yı rakip iç ve dış çıkarlar için kukla güçlerin bulunduğu bir savaş alanına dönüştüren siyasi ve askeri bir boşluk oluşturmuştur.

Bu durum bölünmüş bir uluslararası toplumun bölünmüş bir Libya ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Uluslararası toplum arasındaki bölünme, rekabet ve dar tanımlanmış ulusal çıkarlar, etkisiz ve tutarsız politikalar doğurmuştur. Artarda gelen hükümetler de, işledikleri suçlara rağmen hükümete meydan okuyan başat aktörler haline gelen milisleri ortadan kaldırmaya yetersiz ya da isteksiz duruma düşmüştür.

İkilem ise şudur: güçlü bir hükümete sahip olmak için milisleri dağıtmanız gerekmektedir, ancak milisleri dağıtmak için güçlü bir hükümete ihtiyacınız vardır.

BM elçisi T. Mitri şunları söylemiştir: En büyük hatalardan biri 8 aylık silahlı çatışmadan sonra yaralar hala kanarken seçimlere koşulması olmuştur.

Libya ihtilafının kalıcılığını anlamak için kilit unsurlardan biri, uluslararası toplumun (Burada seçkin temsilcilerden birinin ahlaki çöküşünden bahsedilmeyecektir.) uygun anın oluşmasına asla zaman vermemesidir: yerel, bölgesel ve uluslararası koşullardan bağımsız olarak sonuçları, başarıları ve açıklamaları gururla duyurmak için her zaman acele ve istekli olmuşlardır. Bu yöntem 2015 yılında Skyrat'taki LPA'da takip edilmiş ve 2021'de Cenevre'de tekrarlanmıştır. LPA, uluslararası toplum

tarafından tanınan GNA'yı oluşturmuş, ancak uluslararası toplum bunu tanınan Libya Parlamentosu'ndan üretmemiştir. Bundan dolayı ülke dışarıda yasalken içeride yasadışı durumda kalmıştır.

Peki ya çıkış yolu?

Belki de Katolik Papa'nın seçilmesinden ilham almalıyız.

Anahtar Kelimeler: Libya, İç Rekabet, Dış Müdahale, Uluslararası Toplum, İstikrar Kaybı.

Giriş

Yanlış teşhis, yanlış ilaçlarla yanlış tedaviye yol açar, yanlış ilaçlar ikincil hasarlara ve sadece durumu daha da kötüleştirebilecek yan etkilere neden olur.

Bu, Libya'daki durumun kısa bir özeti: Mayın temizlemeden veya net bir şekilde görmeye çalışmadan önce yetiştirmek istediğimiz mayınlarla dolu sisli bir alan. Libya'ya standart bir vakaymış gibi yaklaşılamaz ve ele alınamaz.

Libya'nın IC müzakereleri ve krizin başlangıcından itibaren girişimleri, çatışmanın temel nedenlerini ve itici güçlerini belirlemekte her zaman başarısız olmuştur. Bu nedenle, çatışmanın kilit aktörleri arasındaki bu sorunları ele alan ve çözen bir barış süreci oluşturamadı. Sivil toplum kenara itildi ve Libyalıları birbirine bağlayan aşiret yapısı görmezden gelindi.

Girişimler, rakip partilerin ekonomik ve siyasi beklentilerini karşılamak için yeni bir birleşik hükümet altında kurumsal ve siyasi görevlerin paydaşlara adil bir şekilde dağıtılmasına dayanan siyasi bir uzlaşma üzerine kuruldu. Varsayım, birleşik bir hükümette kurumsal iş birliğinin bu yola dayalı olacağıydı. Bu yöntem hiçbir zaman başarılı olmadı çünkü çatışmanın temel itici gücünü değil, yalnızca çatışmanın özelliklerini tanımlıyor. Paydaşların bu kurumları nasıl yöneteceklerine ve birleşik bir devlette yetkilerini nasıl kullanacaklarına dair daha önce herhangi bir deneyim, demokratik rehber veya el kitabı veya hatta bir yol gösterici yoktu. Her bir partinin iktidar kavramının farklılıklarını ve kurumsal birleşmenin sorunsuz ve barışçıl iş birliğini garanti altına almak için yeterli olup olmadığını göz önünde bulundurmadı. Bu unsurlar, BM'nin aracılık ettiği girişimlere rağmen rakip grupların neden ortak bir zemine ulaşamadığını ve neden her zaman asgari düzeyde siyasi iş birliği sağlayamadığını açıklıyor. Tüm diyaloglar askeri, siyasi ve ekonomik zorlukların üstesinden gelen teknik tartışmalardı, ancak ne geçiş dönemi adaleti ne de yeniden yapılanma hakkında bir ulusal uzlaşma yolu yoktu.

Demokratik kurumların etkinliği ve hayatta kalması için temel bir ön koşul olan siyasal kültür göz ardı edildi.

Orta Doğu'daki çatışmalarla ilgili uluslararası konferanslarda göze çarpan bir fenomen var: Çatışma içindeki ülkelerden gelen gençler davet ediliyor ve Avrupa'da doğup büyüyen bu ülkelerin diasporasından geliyorlar, çok iyi İngilizce konuşuyorlar ama ülkeleri hakkında çok az şey biliyorlar. Cevapları ve analizleri her zaman yanıltıcıdır ve cehalet veya naiflikten yanlış yönlendirilir, asıl amacı uluslararası muhataplarını tekrar davet edilmek üzere tatmin etmektir.

BM, Libya ile konserve çözümlerle ve herkese uygun bir yaklaşımla ilgileniyor. Bu yaklaşım, 42 yıl boyunca benzersiz bir rejim olan Büyük Sosyalist Halkın Libya Arap Cemahiriyesinin ağır mirasını görmezden geliyor. "Jamahirya" adı daha önce hiç kullanılmamış olsa bile, her yönüyle benzersizdir, türünün ilk siyasi rejimi ve muhtemelen yeniden üretilmeyen son rejimdi. Cemahiriye döneminde devlet kurumları, siyasi partiler, sivil toplum, özgür basın yoktu ve göz alıcı sloganlara rağmen, Yeşil Kitap'a rağmen siyasi hayata gerçek bir katılım yoktu. Uzun yıllar boyunca bu ideoloji Libya toplumunu şekillendirdi ve toplumdaki güç dağılımını etkiledi. Devrimden ve milislerin yükselişinden sonra toplum yeniden şekillendi ve rakip gruplar arasında yeni bir güç yeniden dağıtımı kuruldu. Bölgesel ve yabancı güçler, güç boşluğunu doldurmak ve farklı grupları desteklemek için askeri müdahale etme fırsatı buluyor. Libya, rakip iç ve dış çıkarlar için vekil bir savaş alanı haline geldi.

IC'nin satış sonrası hizmet vermediği devrim sonrası Libya yalnız kaldı, minimum siyasi altyapıdan yoksundu. Politikacılar ve vatandaşlar kuşkuluydu ve yeni kurulan partilere güvenmediler, Cemahiriye döneminden kaçan ve kurtuluşun bedelini ödemeyen Libya ile Libya diasporası arasında rekabetler yaşandı ve onlar da onun zulmüne uğramadı. Tüm partiler nafile politikalara giriştiler ve demokratik kurumların işlevsel gerekliliklerini sabote ederek, aşiret dürtüsünün körüklediği dışlayıcı uygulamaları kullandılar. Bu davranışın sonucu, 2014'te batı ve doğu tarafından barındırılan rakip hükümetler olarak ikiye bölünmesi oldu.

Birleşmiş Milletler

BM, sivil toplumun rolünü ve toplumsal uyumun güçlü bir unsuru olarak aşiretlerin rolünü baltalayan Libya'ya "yukarıdan aşağıya bir yaklaşım" benimsiyordu.

Öte yandan, BM'nin Libyalılar arasındaki güvenilirliği, eski bir BM'nin Libya özel elçisinin taraflardan birine karşı önyargısını kanıtlayan e-postalarının sızdırılmasından sonra ciddi şekilde sarsıldı. BM aracılığı ile Skhirat anlaşmasını imzalamadan sadece bir ay önce Kasım 2015'te istifa etti.

Altı yıl sonra, Kasım 2021'in aynı ayında, seçimlerden sadece bir ay önce, BM'nin Libya özel elçisi, güvenlik konseyi üyelerine ani gidişi için net bir neden vermeden kritik bir anda boşluk bırakarak aniden istifa etti. Üst düzey bir BM yetkilisinin kritik zamanlarda bu hatalı sorumsuz

davranışının tekrarlanması Libyalılar tarafından dikkatsizlik ve saygısızlık olarak görülmekte ve BM'ye yönelik güvensizlik duygusunu derinleştirmektedir.

BM'nin Libya kriziyle uğraşan bir başka yönü de asla zamana bırakmadıkları, her zaman aceleleri ve bazen sadece kendilerinin gördükleri başarıları, açıklamaları ve sonuçları gururla duyurmak için istekli olmalarıdır.

BM elçisi Tarek Mitri şunları söyledi: En büyük hatalardan biri, rejimin düşüşünden on aydan kısa bir süre sonra ve sekiz aylık kanlı çatışmadan sonra Temmuz 2012'de doğrudan seçime gitmekti. Libya, neredeyse var olmayan siyasi ve sivil kültür ve deneyime sahip ve ülkeyi hassas bir siyasi geçiş sürecinde yönetebilecek kurumlardan yoksun zayıf ve kırılgan bir devletti. Libya, ne topraklar üzerinde herhangi bir etkili egemenlik biçimi uygulayabildi ne de meşru güç kullanımı üzerinde bir tekel sahibi oldu.

15 Aralık 2015'te imzalanan Skhirat anlaşması aceleyle yapıldı. İmzadan birkaç gün önce Doğu Libya'dan bir heyet Özel Elçi ile bir araya gelerek farklı gruplar arasındaki görüşmeler için daha fazla zaman verilmesini istedi ancak bu talep “tren istasyondan ayrıldı” diye kategorik olarak reddedildi, ancak o zamandan beri hiçbir yere varamadı.

Skhirat Anlaşması Neden Aceleyle İmzalandı?

13 Kasım 2015'te Paris'te ölümcül terör saldırıları düzenlendi. Fransız hükümeti, Sirte'deki İslam devletine saldırarak misilleme yapma kararı aldı.

Uluslararası hukuka göre meşru bir hükümetle anlaşarak bunu yasal olarak yapmak istediler, bu yüzden Libya'da ne pahasına olursa olsun ve çok hızlı bir hükümete sahip olmak şarttı. (Daha sonra fikirlerini değiştirdiler ama çok geçti; GNA doğdu). Görüşmelere katılan Libyalılar aktif olarak görüş alışverişinde bulundular ve kapsamlı bir anlaşma için önerilerde bulundular, ancak bazı kaynaklara göre BM Misyonu yalnızca katılımcıları, ortamı ve içeriği belirledi ve kolaylaştırdı. Libyalı katılımcılar ve uzmanlar, taslak hazırlama sürecinde yer almadı.

GNA, IC tarafından tanınan ancak kendi parlamentosu tarafından tanınmayan bir hükümettir. Ve burada bir soru soruyoruz: Libya halkı, parlamentosu tarafından tanınmayan bir hükümet kurarsa, BM bunu tanır mı? Uluslararası tanınmaya rağmen, BM 15 ay boyunca UMH'yi

Trablus'un kurtuluş savaşına karşı korumak için kesinlikle hiçbir şey yapmadı, SC'den bir karar değil, nüfusu korumak için insani bir girişim bile yapmadı.

Bölünmüş Uluslararası Toplum Bölünmüş Bir Libya ile Karşı Karşıya Kaldı

Batı başkentleri, Libya ihtilafıyla nasıl başa çıkılacağı konusunda bölünmüştü ve hâlâ da bölünmüş durumdadır. Trablus'ta UMH'yi alenen tanıyıp desteklerken, bazıları da LNA'ya karşı çıkanlara yardım etti. En belirgin örnek, UMH'yi alenen destekleyen ancak aynı zamanda LNA ile çalışan özel kuvvetleri olan ve Temmuz 2019'da geri çekilirken Gheryan'da dört adet Amerikan Javelin tanksavar füzesi bırakan Fransa'nın tutumudur.

Libyalı tarafların bölünmesi ve parçalanması ve çıkar çatışması, BM'deki aynı durumla eşleşiyor.

Batılı ülkeler, ülkede gerçek bir siyasi geçiş için çalışmak yerine kendi çıkarlarının peşinden gidiyorlar. İlk hedef, IŞİD'e karşı savaşmak, Avrupa'ya gelen yasadışı göçmenleri kontrol etmek veya ortadan kaldırmak, İtalya, Eni'nin çıkarlarını güvence altına almak için ilk planda endişeliydi. Fransa ayrıca Toplam çıkarları savunuyor ve terörizme karşı savaşında LNA'yı da destekledi. Büyük uluslararası aktörler arasındaki bu dağılım, Libya üzerinde uzlaşma şansını azaltmada olumsuz bir etki yaptı, yurtdışından önemli ölçüde destek aldıkları için gerçek siyasi uzlaşma çabalarına girişmek için çok az teşvikleri var.

İtalya, göçü önlemek ve Libya gözaltı merkezlerindeki tutukluların insan haklarına göz yummak için bazı milislerle gizli anlaşmalar yaptı. Birkaç yıl önce skandal yaratan ve Avrupa'ya göç etmek isteyen Libya'da yaklaşık 800.000 Afrikalının sorununu çözmek için çok az şey yapılan kölelik konularını kimse hatırlamıyor. En önemli konu, satın almak isteyenler için her kategoride milyonlarca silahın bulunmasıdır.

BM raporları, silah ambargosunun ülkedeki ilgili vekillerini desteklemek için tüm taraflarca ihlal edildiğini vurguladı (aslında Mart 2011'den beri buna asla saygı gösterilmedi). Bu destek, yerel aktörlerin siyasi bir çözüme ulaşması için güçlü bir caydırıcı oldu. Silahlı gruplar, bu talepleri savunarak, birbirini izleyen hükümetlerin toplulukların ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlığından yararlanmayı başardılar. Bu, bölgesel aktörler tarafından kendi planlarını yürütmeleri için onaylanan çevresel "yozlaşmışlara" minimum meşruiyet verdi.

Güney Libya

Büyük bölümlerin kanunsuz bölge haline geldiği güney Libya'ya çok az ilgi gösteriliyor. Bu, Tubu ve Twareg arasında ve her ikisi ile güneydeki Arap kabileleri arasında şiddetli bir rekabettir. Bu etnik çatışma büyük boyutlara ulaşıyor: Arap kabileleri topraklarında azınlık olmaktan korkarken, Tubu ve Twareg kabileleri etnik temizliğin kurbanı olduklarını iddia ediyor. Tubu'dan gelen ayrılıkçı iddialar: Güney Libya'da Güney Sudan gibi kendi devletlerine sahip olmak istiyorlar ama bunun gerçekleşmesi pek mümkün değil çünkü ya küçük bir grupta çoğunluk ya da büyük bir grupta azınlık.

Güney Libya, teröristler, insan kaçakçıları, uyuşturucu kaçakçıları ve organize suç mafyası için güvenli bir cennet haline geldi. Libya ve Çad sınırında silahlı çetelerin her iki ülkede de ordudan daha iyi askeri teçhizata sahip olduğu altın madenlerinin sömürülmesiyle durum daha da kötüleşti. Güney Libya, genel olarak Afrika ve özel olarak Sahel için gerçek bir tehdittir. Geçen Nisan ayında Çad Devlet Başkanı'nı öldüren silahlı gruplar güney Libya'dan geliyordu.

T&T kabileleri için vatandaşlık sorunsalı, kapsamlı bir şekilde ele alınması gereken bir saatli bomba ve çetrefilli bir sorundur.

Uyuşturucular

Libya, tarihsel olarak narkotik için bir geçiş ülkesiydi. Son zamanlarda büyük bir pazar haline geldi ve artan sayıda Libyalı özellikle sentetik opioid (Tramadol) bağımlısı oldu. Bu bağımlılık ve uzun süren çatışmalar Libya gençliğini olumsuz yönde etkilemiş; on yıldan beri normal yaşamları olmayan gerçek Libya nesli günlük kavgalarla hayatta kalmaya çalışıyorlar, eğitim, kültür, aile bakımı, sosyal yaşam ve eğlence artı günlük yaşam zorlukları ve vahşetten yoksunlar. Sorunu çözemeyecek kadar mütevazı bir bütçeyle ruh sağlığına çok az önem veriliyor.

Libya'daki Yabancı Savaşçılar ve Paralı Askerler

Dış güçlerin ve paralı askerlerin Libya'dan çıkışı sorunludur. Bu, önce Libya'daki durumla ve daha sonra bu militanların hareket edeceği hedefle ilgilidir.

(5+5) Askeri Komite, yabancı güçlerin tamamen çıkışının uygulanmasıyla sona eren bir başlangıç planına ulaştı. Şunlardan oluşur:

1. Bu kuvvetleri isimlendirilecek noktalarda toplamak,
2. Sayıların uluslararası bir izleme organizasyonu tarafından sayılması.
3. Tahliyelerine devam.

Şimdiye kadar, ABD Kongresi'nin siyasi süreci engelleyenleri cezalandıran ve paralı askerleri sınır dışı eden bir yasa çıkarmasına rağmen durum belirsiz görünüyor.

Rusya ve Sudan, bunu belgeleyen uluslararası raporlara rağmen Libya'daki güçlerle herhangi bir bağlantı olduğunu reddettiklerini yinelediler. BM, yaklaşık 20 bin asker ve paralı asker sayısını tahmin etti.

Türkiye ve Rusya, ateşkes anlaşmasının imzalanmasıyla sona eren Trablus savaşına katılmak üzere binlerce Suriyeliyi transfer etti.

Rusya ayrıca, “Rus Wagner” şirketi tarafından işe alınan kendisine sadık çok sayıda Suriyeli paralı askeri LNA'yı desteklemek için transfer etti. Moskova, askere almak için Suriye ordusunun eski üyelerine ve Suriye rejiminin etki alanlarında faaliyet gösteren milislere güveniyordu.

Libya'da çok sayıda Suriyeli savaşçı ülkelerine dönmeyi reddediyor ve Avrupa'ya göç etmek istiyor. Batının Libyalıları onlara minnettar, onların yardımları ve fedakarlıkları olmasaydı Trablus düşer ve işgal ederdi. Bütün paralı askerler Arap ve Müslüman oldukları için çok ihtiyaç duyulan bir mesleğe sahip oldukları için neden yerleşip evlenmesinler.

Bu paralı askerler Libya'ya ideolojik değil ekonomik nedenlerle geldiler çünkü çok tehlikeliler çünkü çok eğitimli ve tecrübeliler. Kendileri ile para sıkıntısı olmayan ideolojik cihatçı arasında herhangi bir anlaşma varsa, komşu ülkelerin ve hatta Avrupa'nın bile baş edemediği yıkıcı güce sahip patlayıcı bir melezimiz olacak.

Türkiye, kendisi için büyük bir tehdit oluşturduğundan, entegrasyon planı olmaksızın çok sayıda paralı askeri geri göndermekten de endişe duyuyor. Hele Türkiye'nin kararına isyan ettikten sonra ve bu yüzden iki seçeneği var: ya onları başka çatışma bölgelerine nakletmek ya da topluma entegre edecek bir mekanizma aramak.

Rus “Wagner” unsurları, kolayca kontrol edilir.

Öncelikli olarak Afrika'ya yayılan bir güvenlik şirketi oldukları için onları Libya'dan çıkarmak Suriye güçlerinden daha kolay görünüyor.

Libya'nın güneyinde konuşlandırılan Çad isyancıları Libya davasındaki en büyük tehlikeyi temsil ediyor. Çünkü tüm taraflarla savaşmak için nişanlılar. Bunlar üç ana gruptur: "Cumhuriyeti Kurtarmak için Askeri Komuta Konseyi.” Direniş Güçleri Birliği ve Çad Değişim Cephesi. Uluslararası raporlar, Çad partilerinin Libya'nın doğusu ve batısındaki her iki tarafın güçlerinin yanına yayıldığını belgelemiştir.

Libya ve Çad, geçtiğimiz günlerde sınırları güvence altına almak için net bir vizyon belirleme konusunda anlaştılar, aynı zamanda Çad, gerilim ve istikrarsızlık dönemini sona erdirmek için isyancılarla bir anlaşma bulmaya çalışıyor.

İster Libya'da kalsınlar ister Çad'a yerleşsinler, bu güçler tüm taraflar için büyük bir güvenlik riski oluşturuyor. Haziran 2018'de Ndjamena'da Libya, Sudan, Çad ve Nijer arasındaki sınırları kontrol etmek ve izlemek için dörtlü bir anlaşma imzalandı.

Dört ülke, paralı askerleri ve isyancıları Libya'dan çıkarma süreci için proaktif bir adım olarak şimdi bu anlaşmayı etkinleştiriyor.

Paralı askerlerin varlığı, her an patlayabilecek bir güvenlik tehdidini temsil eder. Onların varlığı ülkenin mali, insani ve askeri kaynaklarını tüketiyor ve aynı zamanda seçimlerin yapılmasının önünde büyük bir engel teşkil ediyor.

Bazı analizlere göre, yerel ya da uluslararası hiçbir parti, geçiş aşaması sona ermeden ve hükümetin geleceği netleşmeden güçlerinin Libya'dan çekilmesini kabul etmeyecektir.

Düzenli eğitim almış ve Libya'nın siyasi geleceğini tehdit edebilecek bir milis ordusu bıraktıklarını düşünürsek, yabancı güçlerin Libya'da bıraktığı etki, çıkışlarından daha fazla boyut taşıyor.

Bu nedenle, yerel Libya milislerinin silahsızlandırılmasında, yabancı güçleri uzaklaştırma düşüncesine benzer bir düşünce eşlik etmelidir. Milisleri dağıtmak ve silahsızlandırmak, barış ve istikrar için bir zorunluluktur. Birbirini izleyen hükümetler milisleri silahsızlandırmak ve parçalamak konusunda yetersiz ya da isteksizdi ve ikilem şu: milisleri parçalamak için güçlü

bir hükümete ihtiyacınız var ve güçlü bir hükümete sahip olmak için milisleri parçalamak zorundasınız.

Ne yapılmalı?

Çözüm

- Libyalılar kendi sorunlarını kendi başlarına çözebilecek kapasitededirler, dış müdahaleler yardımcı olmaz. Libya'nın "özgür iradesi" rehin alınmamalı ve askeri bir çözüm yok.
- Ulusal uzlaşma "Libya'da kalıcı barışın temeli olmaya devam ediyor. Paralel olarak uluslararası da olmalıdır. "Geçiş dönemi adaleti", ulusun kalıcı uzlaşmasına ve gerçek iyileşmesine giden tek yoldur.
- Yabancı savaşçıların geri çekilmesi şart.
- Durum çok karmaşık ve çok boyutludur ve eşit derecede çok boyutlu bir yaklaşım, "birleşik" bir çözüm gerektirir. Yani, benzeri olmayan ve emsalsiz olan Libya örneğinin özgünlüğü ile uyumlu birkaç politika, strateji, taktik ve aracı birleştirmek.
- Libyalılarla, batı mantığında ya da batı muhakemesinde değil, özellikle de referans şartları bağlamında değil, yerdeki gerçekleri ve sorunların boyutlarını dikkate alarak, kendi mantıklarında anladıkları dilde konuşmalıyız.
- Batılı paradigmaların, formüllerin ve modellerin uygulanması verimsiz olacaktır ve zaten tehlikeli ve güvencesiz durumu daha da kötüleştirecektir. Batı demokratik kültürüne dayalı seçim çözümlerinden ve formüllerden kaçınılmalıdır.

Libyalılar, kabile mirası aracılığıyla kendi gelenek ve görenekleriyle çatışmayı kendi başlarına çözmek için kendi yollarına sahiptir. Yaraları hala açık ve kanayan, travma geçirmiş ve parçalanmış bir kabile toplumuna 'Avrupa' demokrasi modelini empoze etmeye çalışmak beyhude bir iştir ve tek başına başarılı olamayacak olan uluslararası toplumun çabalarını itibarsızlaştırmaktadır. Farklı spektrumlardan tüm paydaşların ve diğer kurumların katılımı ve iş birliği olmadan ve komşu ülkeler, bölgesel kuruluşlar ve her düzeyde aracıların katılımı olmadan sorunu çözmeye çalışmak başarılı olmayacaktır. Milyonlarca olduğu tahmin edilen Libya diasporası, ülkelerinin geleceğinde söz sahibi olmalıdır.

Ellerinizi Libya'dan çekin.

Libyalılar, sorunlarını herhangi bir dış müdahale olmaksızın kendi başlarına çözebilirler...

TALİBAN DÖNÜŞÜ 2.0:

ULUS İNŞASI KONUSUNDAKİ ÇABALARININ ELEŞTİREL BİR ANALİZİ

Dr. Sheila Ainon Yussof

Ph.D.

syussof@yahoo.com

Taliban Kabil'i ve Afganistan'ın geri kalanını kontrol altına aldığından beri, İslam dünyası ve tüm dünya; özellikle fiili hükümetin kadın hakları, insan hakları ve insani krizlerle başa çıkma kabiliyeti, kapsayıcılık sorunları ve meşruiyet kazanma olasılıkları kapsamında ortaya çıkan olayları takip etti. Taliban 1.0 (1996-2001), başta kadınlar olmak üzere halka uygulanan baskıcı kurallarla ilişkilendirilmiştir. Taliban 2.0, anavatanlarını Ağustos 2021'de "yabancı işgalcilerden" geri alarak onur rozetini kazanmıştır. Neyse ki, yumuşak bir geçiş ile beraber Cumhurbaşkanı Eşref Gani'nin kaçmasıyla önceki hükümetin yarattığı boşluk doldurulmuştur. Taliban 2.0, toplumu dönüştürebilecek, kadın ve erkeklerin sinerjik bir şekilde birlikte çalışmasını sağlayacak, savaştan zarar gören Afganistan'ı güvenilir müttefiklerin yardımıyla yeniden inşa edecek ve uluslararası alanda saygı görecek yeni bir hükümet modeli sunabilir mi? Artık iktidarda olduklarına göre, toplumun farklı kesimlerini birleştirebilirler mi? Diktatörlük eliyle mi yönetecekler yoksa 2004 Afgan Anayasası'nda belirtildiği gibi şeriata göre her insanın haklarına saygı gösterildiği demokratik bir süreç mi olacak? Yoksa Taliban'ın şeriatı tamamen yeni bir anayasa içinde yorumlamasına göre mi olacak? Bu yazıda, Taliban'ın süper güçler tarafından yıkılan ülkeyi yeniden inşa etmede ve Afgan liderliğindeki ve Afganistan'a ait yeni bir hükümet modeli inşa etmede karşılaştığı sorunları ve zorlukları vurgulayacağım. Ayrıca, Taliban'ın doğru siyasi ittifaklar kurma stratejilerini; kadınların sosyal, ekonomik ve politik alanlarda aktif katılımının sağlanmasının sağlayacağı siyasi ve uluslararası çıkarlarını; kapsayıcılığı teşvik etmenin faydalarını ve Afganistan'da yoksulluğun hafifletilmesini, barış içinde bir arada yaşama, birlik ve refahın sağlanması açısından inceleyeceğim. Ayrıca Taliban'ın şeriatın ılımlı görüşlerine göre iç ve dış politikasının oluşturulmasına yardımcı olmak için ASRİKA şemsiyesi içinde bulunmasını, Müslüman milletlerle birlikte Müslüman birliğini tesis etmek için ortak bir amaç doğrultusunda çalışmasını ve uluslararası alanda bir de jure hükümeti olarak tanınmasını önereceğim. Bugüne kadar Malezya hükümeti, Dışişleri Bakanı'nın Afganistan'a ulus inşasında yardımcı olmak için dış politikasının bir parçası olarak 'Afganistan Konusunda Hususi Danışman' atamasıyla Taliban liderliğindeki hükümete zımni destek vermiştir.

Malezya'daki sivil toplum kuruluşları da Afganistan hakkındaki konferans sonrası desteklerini açıklamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Taliban, Fiili Hükümet, Kadın Hakları, İnsan Hakları, Kapsayıcılık, Afgan Anayasası, Barış İçinde Bir Arada Yaşama, De Jure Hükümeti, Müslüman Birliği, ASRİKA.

Giriş

Taliban'ın 2021'de Afganistan'ın başkenti Kabil'i hızlı bir şekilde ele geçirmesinin ardından, yeni hükümetin hukuk sistemi ve daha spesifik olarak kadınlara nasıl davranacağı etrafında acil bir tartışma başladı. Taliban, sahip olduğu Afganistan'ı şeriata göre yönetmeyi planladığını veya yeni rejimde "Şeriatın tamamen uygulanacağını" belirtti.

İslam'ın yanlış bir görüntüsünün verilmesinden dolayı, düşmanlar tarafından sıklıkla yanlış anlaşılan ve sömürülmekte olan Şeriat veya islam hukukunun anlamı ile başlayacağım. Şeriat, Arapça'da "patika" veya "yol" anlamına gelir ve Kur'an'dan Muhammed'in sözleri ve uygulamalarından gelen ve çizilen ahlaki ve etik ilkelerinin geniş kapsamlı bir birliği anlamına gelir. Yerleşik düşünce ekollerinden gelen çeşitli alimlerin yorumlarından dolayı (Hanefi,[1] Maliki, Şafi, Hanbeli), ilkeler değişiklik gösterebilir ve daha sonra bunları günlük yaşamlarına rehberlik etmek için kullanan Müslümanlar tarafından takip edilirler. Yorum, liberal, ılımlı veya kısıtlayıcı olabilir veya bu makalede tanımlandığı gibi genellikle Gelenek ve Din arasında sınıflandırılabilir. Çoğunluğu Müslüman olan birçok ülke, yasalarını İslam hukukunun ilkelerinin yorumlamalarına dayandırır, ancak buna rağmen, hiçbir iki ülkenin yasaları birbirinin aynı değildir. Afganistan'da bile hem Taliban hem de Eşref Gani hükümeti İslam hukukunu desteklediğini iddia etmesine rağmen, farklı hukuk sistemlerine sahiptirler.

Taliban'ın İslam hukuku yorumu, Pakistan ve Hindistan da dahil olmak üzere Güneydoğu Asya'nın çeşitli bölgelerinde bulunan bir sınıf olan Hanefi hukukunun Deobandi kolundan ve grubun ağırlıklı olarak kırsal ve aşiret toplumu olarak yaşadığı deneyimden gelmektedir (Talha Abdulrazaq, 2021).[2] Şeriat, kodifiye edilmemiş ancak yorumlanması için Molla'nın elinde olan Hanefi metinlerine dayanarak Taliban tarafından katı bir şekilde yorumlanmıştır (Hashim Kamali, 2021). Taliban en iyi yorumda 'klasik' veya 'geleneksel' olarak anlaşılabilmekte veya daha çok Hint alt kıtası ve Orta Doğu'dan gelenler gibi Ortodoks olarak görülen akademisyenlere yönelmektedir (Ahmed-Waleed Kakar, 2021).[3] Taliban, militan grubun müziği yasaklayarak ve kadınları kamusal alanda burka giymeye zorlayarak katı Hanefi yorumunu uyguladığı ve kadınların eğitime erişiminin olmadığı gibi, çalışmalarına da izin

[1] Hanefi okulu Afgan bir ailenin çocuğu olarak Irak'ta dünyaya gelen İmam Ebu Hanîfe'ye (M.S. 702-767) atıfla isimlendirilmiştir. Bu okul özellikle Afganistan ve diğer Orta Asya ülkeleri ile Hindistan, Pakistan, Irak, Suriye ve Türkiye'de takip edilmektedir.
[2] Exeter Üniversitesi Strateji ve Güvenlik Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi.
[3] Bağımsız Afgan Analist.

verilmediği önceki rejimlerinde (1996 ve 2001) açıkça görüldüğü gibi, katı gelenekçidir. Ayrıca, hareketlerinde de yasaklayıcı tutum sergilemektedir.

2001'de Taliban'ın devrilmesinden bu yana, Afgan'ın yasal yapısı önemli ölçüde değişiklik göstermiştir. Afganistan, İslami, yasal ve geleneksel kurallardan oluşan çoğulcu (veya karma) bir hukuk sistemini benimsemiştir. Şeriat, ülkenin en yüksek yasasıdır ve yasalarının %95'i Şeriat temeline dayanmaktadır. Afganistan halkının %99'u Hanefi takipçisi olduğu için, maddi hukuku Hanefi fıkhına dayanmaktadır. 2004'ten beri Afgan Anayasası, ülkede bir yasal ve düzenleyici reform dalgası başlatmış bulunmaktadır. Anayasanın kendisi, Anayasanın Önsözünde ve aşağıdaki 1., 2. ve 3. Maddelerde ana hatlarıyla belirtildiği gibi, İslam'ın, Afganistan için başlıca önemi teşkil ettiğini yansıtmaktadır:

• Anayasa'nın 1. maddesi, "Afganistan bir İslam Cumhuriyetidir" der. Bu, İslam'a diğer kanunlarda (tüzükler dahil) ve hükümet yapısında baskın bir rol hakkı verir.
• 2. madde, "İslam'ın ulusun resmi dini olduğunu" beyan eder, ancak aynı zamanda, yasaların sınırları içinde bireyin diğer inançları yaşama özgürlüğünü de korur.
• 3. Madde, "Afganistan'da hiçbir yasa, kutsal İslam dininin ilkelerine ve hükümlerine aykırı olamaz" der ve adalet olarak dini ilkeler fikrinin Afganistan için önemini koruduğunu gösterir.
• Afgan Anayasası'nın (2004) 130. maddesi de hâkimlerin anayasa ve mevzuatı uygulaması gerektiğini ve yazılı kanunlarda gerekli bir hukuk kuralının bulunmaması halinde, ancak Hanefi fıkhına başvurabileceklerini düzenlemektedir.

Ancak Taliban'ın dönüşüyle birlikte birçok soru gündeme geldi. İlk olarak, Taliban 2.0'ın Şeriat içeriği nedir? Mahkemeleri düzenlemek için Hanefi metinlerine geri dönmek anlamına mı gelmektedir? Bu, Afganistan'da %95'i Şeriat temelli mevzuat olan 18 yıllık hukukun üstünlüğünün kaldırılması veya %5'lik bir reform anlamına mı gelmektedir? Peki onların istediği şeriat nedir ve nasıl uygulanmalıdır? Afganistan'ın mevcut yazılı yasalarını mı uygulayacaklar? Maliki gibi diğer içtihatların yumuşatıcı etkisinin uygulanmasına izin verecekler mi? 2001'den bu yana Afganların değişen yaşam tarzını dikkate alacak şekilde, değiştirilip modernize edilecek mi? Afganistan'ın Taliban yönetimindeki hukuk sistemi, ılımlı İslam kapsamında insanların beklentilerine, kadın haklarına, insan haklarına ve sivil özgürlüklere saygı duyan, harmanlanmış bir biçimde mi olmalı? Bu yazıda tüm soruları cevaplayacağım.

2004 Afgan Anayasası

2004 Afganistan Anayasası, Afgan hükümeti ile Afgan vatandaşları arasında yasal çerçeve görevi gören Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin en yüksek yasasıdır.[4] Anayasa, 2003 Loya Jirga'dan sonra Ocak 2004'te oy birliği ile onaylanmıştır.[5] Anayasa, 162 maddeden oluşmaktadır ve 26 Ocak 2004'te Hamid Karzai tarafından resmen imzalanmıştır. Bonn Anlaşması'nın zorunlu kıldığı Afgan Anayasa Komisyonu'ndan çıkmıştır. Anayasa, seçilmiş bir Başkan ve Ulusal Meclis sağlamaktadır. Geçici Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin geçiş hükümeti, Haziran 2002'deki Loya Jirga'dan sonra yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Yeni anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra ilk cumhurbaşkanlığı seçimleri Ekim 2004'te yapılmış ve Karzai beş yıllık bir süre için seçilmiştir. Ulusal Meclis için ilk seçimler ise Eylül 2005'e ertelenmiştir.

Afganistan'ın 2004 anayasası, ülkenin yasalarının İslam'a aykırı olmayacağına dair bir önsöz içermesine rağmen, bu, Taliban tarafından "İslami ilkeleri liberal dünya düzeniyle uzlaştırmaya çalıştığı ve hegemonik Batı olarak algıladıkları şey altında yazıldığı ve kutsallaştırıldığı gerçeğini" eleştirdikleri için kabul edilebilir olmayabilir (Kakar, 2021).[6]

Anayasanın Önsözü
Tanrı veya diğer ilahi varlıklar:
"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur; ve O'nun Son Elçisi Muhammed'e ve onun talebelerine ve takipçilerine hamd ve selâm olsun. Biz Afganistanlılar: Yüce Allah'a sımsıkı inanır, O'nun ilahi iradesine güvenir ve Kutsal İslam dinine bağlı kalırız";
Ülkenin tarihine referans:
• Ülkemizin başına gelen geçmişteki adaletsizliklerin, sefaletlerin ve sayısız felaketlerin farkına vararak;
• Afganistan'ın tüm halklarının fedakarlıklarını, tarihi mücadelelerini, cihadı ve adil direnişini takdir ederek, ülkenin özgürlük şehitlerinin en yüksek konumuna hayran olarak;

[4] Afganistan (Afgan İmparatorluğu) 1747'de Ahmed Şah Durrani tarafından bir devlet haline getirilmiş olsa da en eski Afgan anayasası 1890'larda Emir Abdur Rahman Han'ın hükümdarlığı sırasında ve ardından 1923 versiyonuyla yazılmıştır. 1964 Afganistan Anayasası, Afganistan'ı modern bir demokrasiye dönüştürdü.
[5] Bir loya Jirga (Peştu büyük meclisi), özel bir tür Jirga veya Peştun halkının geleneksel yasaları olan Peştunwalli'deki yasal meclistir. Esas olarak ani ölüm durumunda yeni bir devlet başkanının seçilmesi, yeni bir anayasanın kabul edilmesi veya savaş gibi ulusal veya bölgesel sorunların çözülmesi için düzenlenir. Günümüzün yazılı veya sabit yasalarından önce gelir ve çoğunlukla Peştun halkı tarafından tercih edilir, ancak daha az ölçüde Peştunlardan (tarihsel olarak Afganlar olarak bilinir) etkilenen diğer yakın gruplar tarafından tercih edilir.
[6] "Afgan Gözü"nün kurucusu.

• Birleşik, bölünmez bir Afganistan'ın tüm kabilelerine ve halklarına ait olduğunu anlayarak;
• Birleşmiş Milletler Sözleşmesine ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine uyarak;
• Ve Ulusal birliği güçlendirmek, ülkenin bağımsızlığını, ulusal egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak amacına uyarak;
Anayasa yazma nedenleri:
• Halkların iradesine ve demokrasiye dayalı bir düzen kurmak;
• Hukukun üstünlüğüne, sosyal adalete, bütünlüğü ve insan haklarını koruyan, halkların özgürlüklerine ve temel haklarına sahip olan, baskıdan, vahşetten, ayrımcılıktan ve şiddetten uzak bir sivil toplum oluşturmak;
• Politik, sosyal ve ekonomik ve savunma kurumlarını güçlendirmek;
• Bu toprakların tüm sakinleri için müreffeh bir yaşam ve sağlıklı yaşam ortamı elde etmek;
• Ve nihayetinde, uluslararası ailede Afganistan'ın uygun yerini yeniden kazanmak;
• 3 Ocak 2004 tarihinde Kabil'de yapılan Loya Jirga'da seçilmiş temsilcilerimiz aracılığıyla tarihi, kültürel ve sosyal gerçeklere ve zamanın gereklerine uygun olarak bu anayasayı onaylamış bulunuyoruz.

"Şeriatın teorik yorumu genel olarak 90'lardakiyle aynı kalacak" olsa da genellikle yasal hükümlere varmak için yoğun bir şekilde dikkate alınan mevcut koşullar farklıdır. Hukuki yargılar ve yaklaşımlar da farklı olacaktır. Tamamen demokratik bir sistem mümkün olmasa da önceki rejimin [Gani'nin] özelliklerinin, bu özellikler yeni, Taliban onaylı 'İslami sistemin genel ahlakına uyduğu sürece devam etmesi makuldür. Grup ayrıca 1990'larda olduğu gibi uluslararası toplum tarafından izole edilmekten kaçınmak için bir ılımlılık ve kapsayıcılık imajı tasarlamakla da ilgilenilmesi olasıdır. İlk emirlikleri döneminde hata yaptıklarını kabul etmiş olduklarından dolayı, şimdi geçmişten ders aldıklarını ve değiştiklerini bekleyip görmemiz gerekiyor. Taliban'ın yasal görüşleri, geçmişte "sürekli savaş" içinde olmayı ve güç kaybetmeyi içeren yaşanmış deneyimleriyle ilgilidir. Ama şimdi güçlerini pekiştirmek ve yönetmek zorundalar.

Afganlar 18 yıldır hukukun üstünlüğü ile yönetiliyor ve 2004 Afgan Anayasası'nı yürürlükten kaldırmak politik olarak uygun olmayabilir, ancak belki %5'lik bir reform yapılabilir (çünkü yasalarının %95'i zaten şeriata dayalıdır). Hukukun üstünlüğünün teşvik edilmesi ve adalete erişimin artırılması Afganistan'ın güvenliği ve istikrarı, ekonomik kalkınması ve vatandaşların haklarının korunması için esastır ve Taliban'ın reformları zorlamak yerine buna en büyük önceliği vermesi gerekmektedir. Öncelikle sözlerini tutmaları ve halkın desteğini kazanmaları ve yasal yetkiyi almaları oldukça önemli bir gerekliliktir.

İslam'da Kadının Statüsü

Kur'an ve Sünnet, ödül, hesap verebilirlik ve seçim özgürlüğü alanında kadın ve erkek arasındaki statü eşitliğini çok net bir şekilde ortaya koymuş olsa da İslam'da kadının statüsü çelişkili yorumlara sahiptir. Bazı Ortadoğu ülkelerinde veya Müslüman ailelerde kadınlara yönelik kötü muamele, İslam'dan dolayı değil, bazı Müslümanların yanlış takip ettiği kültürel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki sureye göre:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ
وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ اَعَدَّ اللهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا

Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, Mü'min erkeklerle Mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.
(Kur'an 33:35)

İslam ayrıca eğitimde de kadınlara eşit haklar verir. İlmin peşinde koşmak her Müslüman erkek ve kadın için bir görevdir. Kadınların kültür, iş ve bilim alanlarında kendilerini yetiştirmeleri gerekmektedir. Peygamber (s.a.v.)'in eşi Hatice (r.a.) ticaret ve iş fırsatları konusunda eşit bilgiye erişim hakkı verilen, erkeklerle ticari ilişkileri olan ve çok başarılı, girişimci bir kadın olarak buna örnek gösterilebilir.

Kadınların siyasal katılımdaki eşitliği, İslam tarihinden de anlaşılabilir: Um-Muqtadir-Billah, oğlu Abbasi Halifesi Al-Muqtadir Billah görevini yapamayacak durumdayken devlet yönetiminde dümeni aldığında, iyi bir ulusal lider/kadın olduğunu kanıtlamıştır. Hz. Muhammed'in zamanında kadınlar, yargıç ve siyasi destek vaatçisi olarak kullanılmıştır. Sahih bir hadiste, "Cennet"in "annenin ayaklarının dibinde" olduğu söylenerek, kadınlar çok yüksek veya şerefli bir konuma getirilmiştir.

Bununla birlikte, Müslüman kadınların imajı, sert çekirdekli İslamcılar ve İslamofobik çalışmalar tarafından lekelenmiş ve Batı medyası, Müslüman kadınların baskı altına alındığı ve eşit haklara sahip olmadığı propagandasını yayarak durumu farklı bir İslam resmi boyamak için kullanmıştır. Kutsal hakları Kur'an'da yer almasına rağmen Müslüman kadınları "özgürleştirmek" Beyaz Adam'ın görevidir. Aşağıdaki yorumcuya göre:

> [...] Müslüman kadına, bugün batıda bile çoğu kadının sahip olmadığı bir rol, görev ve haklar verildi. Yine de kadının statüsünde devrim yaratan din, kadınlara karşı baskıcı olarak tasvir ediliyor. Daha önce de belirtildiği gibi, bu efsane medya tarafından sürdürülüyor; [.].

Gerçeklerdeki bu çarpıtmayı gidermek için, İslam'da kadının rolüne ilişkin iki bakış açısının bir arada var olmasına bakacağız: “Dini” perspektif (tarih tarafından desteklenen Kur’an ve Sünnet’e dayalı) ve “Geleneksel perspektif” (kadınların daha zayıf cinsiyet olmasının idealleştirilmiş versiyonu). Nüfusun yaklaşık %99'unun İslam dinini uyguladığı Afganistan veya İran gibi ülkelerde, kadınların statüsü dini değerlere değil geleneklere dayanmaktadır.

Kadınlara yönelik geleneksel yaklaşım, özellikle muhafazakâr toplum tarafından kadınlar için konulmuş idealleri ifade eder ve Kur’an'da yer alan kurallarla ilgili olmayabilir, hatta bunlarla çelişmeyebilir. Değerler veya idealler dizisi, kadınların daha fazla korunması için insan yapımı haklar olarak tanımlanabilir, ancak yaratılan haklar, Kur’an ve Sünnet'in kadınlar için belirlediği şefkatli kurallara yasal sınırlamalar eklemiştir. Hatta yaratılan haklar, Allah'ın kadınlara verdiği haklardan sapmaya veya İslam'da izin verilmeyen yenilikler (bidat) yaratmaya kadar varabilir.

Kur’an ve Sünnet'in kısıtlayıcı bir yorumunu benimsemeye yönelik gerekçeleri, genellikle kadınlar için daha fazla güvenlik ve namuslarını korumak için artan çabalar etrafında döner. Suudi Arabistan, yasaları gevşetilene kadar bu “Geleneksel” kategorideydi. Örneğin, Suudi Arabistan'da kadınlar artık araba kullanabiliyor ve bu onların serbest dolaşım haklarında bir gelişme oldu. Artık onları hedeflerine götürmek için şoför kiralamak zorunda değiller.

Geleneğin (veya radikal İslamcıların) aşırı muhafazakâr duruşu nedeniyle, kadınlar eğitim hakkı gibi bazı haklarda kısıtlanmıştır. İş arama hakkı ve kamu işlerine, kariyere veya siyasi katılıma katılma hakkı gibi diğer değerler, kadınlar için verilen İdeal'i ihlal eder. Onlara göre İdeal Müslüman kadın, evlenmeden önce temiz/namuslu kalan kadındır. Bu İdeal'in ardından, Müslüman ebeveynler genellikle evliliklerini kızlarının rızasıyla veya rızası olmadan düzenlerler. Ve bazı durumlarda, çok daha yaşlı olabilecek ancak kızlarına daha iyi bir yaşam sunabilecek maddi güce sahip olan müstakbel kocalar için bir çocuk gelin ayarlarlar. Yine ana endişe, kızlarının erkeklerle tanışmasını veya ilişkilere ilgi duymasını veya evlilik dışı yasa dışı cinsel ilişkilere girmesini ve belirledikleri İdeal'i ihlal etmesini engellemektir.16 Ayrıca Afganistan'da uygulanan iki tür eğitim vardır: Geleneksel Medrese ve Modern eğitim.

İslam'da Kadının Rolü Üzerine Perspektiflerin Karşılaştırılması

Kadın Haklarının Tanımı	**Dini Perspektif** (Kur'an ve Sünnet'e dayalıdır ve tarihle örneklendirilmiştir)	**Geleneksel Perspektif/ Taliban'ın Perspektifinden** (Kur'an ve Sünnet'in kısıtlayıcı bir yorumuna ve kültüre/geleneğe dayalıdır)
1. Manevi Yön	• **Eşit Ecir ve Eşit Sorumluluk** Namaz, Oruç, Fakirlik, Hac gibi ibadetlerde kadının erkekten farkı yoktur. Erkek ve kadın, namuslarına saygı, yani bakışlarını karşı cinse çevirmek ve evlenene kadar bekaretini korumak gibi aynı yükümlülükleri **yerine getirmek** zorundadır.	Temel dini yükümlülüklere genel olarak kesinlikle uyulur. Kadın ve erkek ayrımı yapılmamıştır. Buna uyulması ve erkek ve kadın rollerinde herhangi bir ayrım yapılmaması kuvvetle muhtemeldir. Ama namusun korunması konusunda, baştan ayağa tamamen örtünmeleri gerektiği için kesinlikle kadınlara uygulanır. 1996-2001 yılları arasında kadın dış giyim olarak Burka'yı benimser. Bu kıyafet kuralının Taliban tarafından yumuşatılması, burka yerine başörtüsü ile mümkün olabilir. Erkeklere uygulanan tek dayatma sakal bırakmak zorunda olmalarıdır.
2. Sosyal Yön	• **Eşit İlim Hakkı** "İlim öğrenmek her Müslümana farzdır." (El Bayhaki). Burada kullanıldığı şekliyle Müslüman hem erkekleri hem de kadınları kapsamaktadır. • **Eş Seçmede Eşit Hak** Kadının mehri (evlilik hediyesi) üzerinde tam hakkı vardır. • **Eş İlişkilerinde Sevgi ve Merhamet** • **Eşit ama Farklı** "Onların (kadınların) üzerlerinde (erkeklerin) haklarına benzer hakları vardır ve erkekler de onlardan bir derece üstündür." (Kur'an 2:228). Erkeğin ailesiyle ilgili liderlik rolü, kocanın karısı üzerindeki diktatörlüğü anlamına gelmez. İslam, aile kararlarında nasihat almanın ve karşılıklı anlaşmanın önemini vurgular. • **Annelerin ve Kızların Ulvi Pozisyonları** Kur'an'da annelere ve anne babalara iyi davranılması için özel bir tavsiye vardır. Peygamberimizin meşhur bir sözü "Cennet annelerin ayakları altındadır" sözüdür.	Geleneksel uygulama, kadınları kurumlarda ilim aramaktan mahrum etme eğilimindedir. İzin verilse bile, cinsiyet ayrımı ve temel düzeyde sınırlama olacaktır. Taliban, tüm eğitim seviyelerinde kadınların eğitime erişimine izin verdi. Ancak cinsiyet ayrımı gözetilmelidir. Erkekler, cinsiyetin karışmasını önlemek için sınıftan 5 dakika önce çıkarlar. Uygulamada görüldüğü gibi, bir evlilik düzenlemek ailenin hakkıdır ve rıza gerekli değildir. Çocuk evliliği pratiği. Erkeklerin aile reisi olarak eşlerini dikte edip etmediğine veya tavsiyede bulunup bulunmadığına dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır.
3. Ekonomik Yön	• **Bağımsız mülkiyet hakkı.** İslam Hukukuna göre kadının parası, gayrimenkulü veya diğer malları üzerindeki hakkı tam olarak kabul edilmiştir. Bu hak bekar veya evli olmasına bakılmaksızın değişmez. Mülklerinin herhangi birini veya tamamını satın alma, satma, ipotek etme veya kiralama konusunda tüm hakları saklıdır. Bir kadının sırf kadın olduğu için	Bu konuda kanıt bulunmamaktadır. Taliban, halk sağlığı sektörü dışındaki tüm kadınlardan güvenlik durumu düzelene kadar işten uzak durmalarını istemiştir. Buna uyulup uyulmadığına dair bir kanıt bulunmamaktadır.

	reşit olmadığı Kanunda hiçbir yerde öne sürülmez. Bu hakkın, evlenmeden önceki malları ile daha sonra edindiği mallar için de geçerli olması da dikkate değerdir. • **İş arama hakkı** İslam'da, kadının zaruret halinde, özellikle tabiatına uygun ve toplumun ona en çok ihtiyaç duyduğu pozisyonlarda iş aramasını yasaklayan bir hüküm yoktur. Bu mesleklere örnek olarak hemşirelik, öğretmenlik (özellikle çocuklar için) ve tıp verilebilir. • **Miras hakkı** Çoğu durumda onun payı erkeğin payının yarısıdır ve bu onun yarım bir adam değerinde olduğu anlamına gelmez! İslam'da erkek, eşinin, çocuklarının ve bazı durumlarda muhtaç akrabalarının, özellikle kadınların nafakasından tamamen sorumludur. Öte yandan kadın, mali açıdan çok daha güvenlidir mülküyle ilgili herhangi bir iddiadan çok daha az sorumludur.	
4. Siyasi Yön	Tarih, "siyasi haklar" konusunda kadının erkekle eşitliğinin açık kanıtlarını göstermiştir. Bu, seçim hakkının yanı sıra siyasi makamlara adaylığı da içermektedir. Aynı zamanda kadının kamu işlerine katılma hakkını da içermektedir. Hem Kur'an'da hem de İslam tarihinde, ciddi tartışmalara katılan ve hatta Peygamber (s.a.v.)'in kendisiyle tartışan kadınlardan örnekler buluyoruz (bkz. Kur'an 58: 14 ve 60: 10-12).	Kadının Devlet Başkanı olmasına ilişkin kısıtlamalar: Genel görüş, erkeklerin ve kadınların biyolojik ve psikolojik yapısındaki doğal farklılıklar nedeniyle, bir kadının böyle bir pozisyonda bulunmasının tavsiye edilmeyebileceği yönündedir. Ancak bu sınırlamanın kadının onuru veya haklarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Taliban'ın kadınlara iş arama ve kamu işlerine, kariyere veya siyasi katılım hakkına sahip olmasına izin verip vermeyeceği, yeni hükümetin halen hazırlamakta olduğu yeni yasalarla görülecektir. Ancak, geçici hükümette herhangi bir pozisyonda kadın bulunmamaktadır. Kadın İşleri Bakanlığı'nın yerini artık Ahlak ve Erdem Bakanlığı almıştır.

Bu nedenle, yukarıdaki matrisin analizi üzerine, Müslüman kadınlarla uğraşmanın tamamen farklı geleneksel yollarından dolayı kadınların İslam'daki rolü genellikle yanlış anlaşılmaktadır. Geleneksel perspektiften bakıldığında, kadınların özgürlüğü ve eşitliği büyük ölçüde azalmış görünmektedir. Ve Kur'an, manevi, sosyal, ekonomik ve politik de olsa birçok yönden kadın ve erkek arasında statü eşitliğini teşvik etse de çoğu zaman din, kadınlara karşı muhafazakâr ve baskıcı ilişkilerini haklı çıkarmak için kullanılır.

Kadınlara uygulanan geleneksel/kültürel bakış açısı nedeniyle, İslam dini, kadınların seçim özgürlüğünü kısıtlayıcı olarak görülmektedir. Batı medyası geleneksel bakış açısını benimsemekte ve kadınların dini bakış açısını kendi gündemlerine uyacak şekilde küçümsemektedir. Bu yüzden Batı medyası Müslüman kadınları zayıf, kontrol edilmesi gereken ya da kendisi için iyi bir karar veremeyecek kişiler olarak tasvir etmektedir. İslam

hukukuna göre hiçbir hakkı olmadığı görülmektedir. Bu sadece Kur'an'ın öğretilerini tersine çevirmektir.

İslam dini kadınlara karşı baskıcı değildir. Aslında bütün bir sure (Nisa Suresi) kadınların uygulamalarına ayrılmıştır. İslam kadınlara asil bir statü verir, ancak geleneksel liderler kadınların sosyal statüsünü azaltmıştır. Ve bu görüş, katı İslamcıların kadınlara dayattığı kıyafet kurallarıyla da pekiştirilmektedir.

Burka'nın bazı yargı bölgelerinde uygulanmasından bu yana, isteyerek başörtüsü takanların aynı kategoriye girdiği ve Batı'nın "ezilen Müslüman kadınlar" hakkındaki görüşünü yanlış bir şekilde doğruladığı yanlış yorumlanmıştır. Kur'an'ın "Bakışını indir" öğüdü her iki yönde de çalışır: erkekler ve kadınlar birbirlerine bakmamalı ve mallarını sergilememelidir. Kadınlar mütevazı giyinecekse de aynı şey erkekler için de geçerlidir. Burada, kadın ve erkekle olan ilişkilerin sadece yasal yasaklardan değil, aynı zamanda ahlaki, merhametli ve insancıl bir bakış açısıyla olması gerektiğini ve Kur'an ayetlerinin ortak temasının bu olduğunu iddia ediyorum.

Kadınlara Yönelik Taliban 2.0 Yaklaşımı

2021 yılında Afganistan'a dönüşünden bu yana, Taliban son zamanlarda kadınların eğitimine karşı eski baskıcı tutumlarından uzaklaşarak daha rahat bir tutum benimsemiş bulunmaktadır. İslam, tüm ilişkilerimizde ılımlılığı teşvik eder. Artık okullarda ve üniversitelerde kadınların eğitiminin devam etmesine izin verilmiştir, ancak cinsiyet ayrımında ısrar edilmektedir. Taliban hükümetinin Yüksek Öğrenim Bakanı Abdul Baqi Haqqani, kadınların erkeklerle birlikte çalışmasına izin verilmeyeceğini, ancak kadınların okumasına izin verileceğini söylemiştir.

Kız öğrencilerin kılık kıyafet yönetmeliğine uymaları gerekmiyordu ve üniversiteler, kadın ve erkeklerin yan yana eğitim gördüğü karma eğitime sahiptir. Ders bittiğinde erkekler kızlardan 5 dakika farkla daha erken ayrılacağı için karşı cinsle kaynaşma fırsatı olmaması sağlanmaktadır. Yeni atanan bakan, üniversitelerde okutulan konuların "İslami, milli ve tarihi değerlerimize uygun makul ve İslami bir müfredatı yansıtacak ve diğer yandan diğer ülkelerle rekabet edebilecek şekilde gözden geçirileceğini" söylemiştir.[7]

[7] Yüksek öğretim politikasının duyurusu, Taliban'ın başkanlık sarayının üzerine bayrağını kaldırmasından bir gün sonra, yönetiminin başladığının sinyalini verdi. Bir ay önce seçilmiş hükümetin kontrolünü ele geçirdiler. Politika bir kabul edilen uygulamadan önemli değişiklik Taliban devralmadan önce.

Taliban'ın kadınların iş aramasına ve kamu işlerine, kariyere veya siyasi katılım hakkına sahip olmasına izin verip vermeyeceği konusunda, yeni hükümetin hala Afganistan'daki kadınları memnun etmek için Kur'an'ın daha az katı bir yorumunu benimseyerek yeni yasalar hazırladığı görülüyor.

Taliban yönetimindeki yeni hükümetin kadınların eğitim görmelerini veya iş bulmalarını engellemeyeceği bildirilmiştir. Ancak halk sağlığı sektörü dışında çalışan tüm kadınlardan güvenlik durumu düzelene kadar işten uzak durmaları istenmiştir.

Ancak endişe verici olan, Kadın İşleri Bakanlığı'nın kapatılması ve şimdi yerine Ahlak ve Erdem Bakanlığı'nın gelmesidir. Çok korkulan departman, Taliban'ın önceki iktidar döneminde Şeriat yasalarını uygulamak için dini polisi sokaklara yerleştirmekten sorumlu olan departmandı. Açık saçık giyinmek ve erkek bir vasi olmadan dışarıda olmak gibi suçlardan dolayı kadınları dövmeleriyle tanındılar. Bu, kadınlarla olan mevcut ilişkilerinde birçok belirsizliğe yol açmaktadır.

Taliban kendi yöntemlerinde daha az muhafazakâr mı yoksa katı mı olacak? Uluslararası toplum tarafından kabul edilmek istedikleri için bazı değişiklikler bekliyoruz. Uluslararası aktörlerle uzlaşmak istiyorlarsa, insan gücü kaynaklarını ve profesyonelliklerini geliştirmeleri ve ekonomik olarak ilerici bir topluma sahip olmak için kadınları işgücüne dahil etmeleri gerekmektedir.

Taliban 2.0 ve Uluslararası Toplum

ABD, BM ve IMF

Taliban veya Afganistan İslam Emirliği, Afganistan'ın fiili hükümetidir ve uluslararası toplum gerekli tanımayı sağlamalı ve onlarla birlikte çalışmalıdır. Grupla temas halinde olan Katarlı Şeyh Tamim bin Hamad al-Thani, BM Genel Kurulu'na, Taliban'ı boykot etmenin yalnızca kutuplaşma ve tepkilere yol açacağını, ancak diyalogun verimli olabileceğini vurgulayarak, BM Genel Kurulu'na diyaloğu sürdürmenin önemli olduğunu söylemiştir.

Ancak ABD ve BM, Taliban'ın kadın hakları ve kapsayıcılık konusundaki sözlerini yerine getirmediği gerekçesine dayanarak Afganistan'ı tanımamakta ısrar etmektedir.

Taliban'ın yönetimi devralmasından bu yana, kadınlara eğitime erişim sağlanmış olsa da cinsiyet ayrımı yapıldı ve kadınların zorunlu olarak dayatılmadığı için burka kullanmaları gerekmese de İslami kıyafet giymeleri mecburiyeti getirildi. Kadınların çalışma yaşamına katılımı konusunda ise, daha fazla güvenlik sağlandığında Taliban bunu dikkate alacaktır. Ancak sağlık sektöründeki kadınlar hizmet vermeye devam etmektedir ve çalışma yasağı uygulanmamaktadır.

Kapsayıcılık konusunda, dünya çapında kapsayıcı olmayan hükümetler var ve bu gereklilik başlangıçta Taliban hükümeti tarafından gerçekleştirilemeyebilir. Taliban'ın geçici hükümeti katı liderlerden oluşmakta ve dini bir lider tarafından yönetilmektedir. Önceki hükümetten hiçbir kadın veya yetkili ve etnik azınlık topluluklarından ise sadece birkaç temsilci Taliban kabinesine dahil edilmiştir. Ve bu, Batı tarafından kapsayıcı olmayan bir hükümet olarak görülmektedir. Uzmanlar, Taliban'ın herhangi bir eski hükümet yetkilisiyle anlamlı bir şekilde iktidarı paylaşmasının pek olası olmadığını söylemektedir. ABD destekli hükümet kapsamında Afganistan, bir cumhurbaşkanı tarafından yönetilen ve uluslararası yasalara ve normlara uygun olarak evrensel oy hakkından meşruiyet alan bir İslam cumhuriyetiydi.

Taliban ülkenin kontrolünü ele geçirdiğinde, varlıklar donduruldu ve Amerika Birleşik Devletleri, insani grupların ve diğer aktörlerin ülkenin yakın bir ekonomik çöküşle karşı karşıya olduğu konusunda uyaran çağrıların artmasına rağmen Afganistan Merkez Bankası'na ait milyarlarca dolarlık varlıkları serbest bırakma niyetinde değil. Afgan merkez bankasının 10 milyar dolarlık varlıklarının çoğu, Batı'nın Taliban'a kadın haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı duyması için baskı yapması için önemli bir araç olarak kabul edildiği denizaşırı ülkelerin eline bırakılmış durumda. Onlar tarafından yaptırımlar uygulanıyor ve Hazine Bakanlığı, Taliban'a yönelik yaptırımları gevşetmiyor veya küresel finansal sisteme erişimlerine yönelik kısıtlamaları gevşetmiyor. Uluslararası Para Fonu (IMF), Taliban'ın geçen ay küresel borç veren tarafından verilen 440 milyon dolarlık yeni acil durum rezervlerine veya Özel Çekme Haklarına erişmesini de engellemiş durumda.

Yukarıdaki eylemlerin gerekçesi, ABD'nin uluslararası kabul görmüş bir hükümet olana kadar Afgan varlıklarını yasal olarak serbest bırakamayacağı ve bunun gerçekleşmesinin aylar alabileceğidir. IMF, bir hükümet tanındıktan sonra yönetim kurulu oy kullanana kadar harekete geçemez. Bu, hangisinin önce geldiği konusunda tavuk ve yumurta durumuna benzemektedir.

İnsani yardım konusunda ABD Hazinesi, ABD hükümetine ve ortaklarına Afganistan'daki insani yardımı kolaylaştırmaya devam etme yetkisi veren bir lisans vermiş bulunmaktadır. Ayrıca, dünyanın en büyük para transferi şirketi olan Western Union'a ve diğer finans kurumlarına, denizaşırı göçmenlerden Afganistan'a kişisel havaleleri yeniden başlatmaları için yeşil ışık yakmıştır.

Afganistan'ı Yeniden İnşa Etmede Taliban 2.0 ve Müslüman Ülkelerin Rolü

Bugüne kadar Malezya hükümeti, Dışişleri Bakanı'nın Afganistan'a ulus inşasında yardımcı olmak için Dış Politikasının bir parçası olarak 'Afganistan konusunda Özel Bir Danışman' oluşturmasıyla Taliban liderliğindeki hükümete zımni destek verdi. Malezya'daki sivil toplumlar ve STK'lar da Afganistan'a ilişkin konferans sonrası kararlarında açıkça görüldüğü üzere desteklerini açıkladılar.

Malezya, Afganistan'ın yeniden inşasına yardımcı olmak için birkaç ülke ile birlikte çalışacak. 26 Eylül 2021'de Dışişleri Bakanı Afganistan'a yardım etmek için özel olarak yeni bir portföy oluşturdu ve Dato 'Ahmad Azam Abdul Rahman'ı (İİT Bağımsız Daimî İK Komisyonu (IPHRC) Komiseri) Afganistan Bakanı'nın Özel Danışmanı olarak atadı. Özel Danışman uluslararası platformlarda çalışacak ve Bakan, Afganistan'ı yeniden inşa etmek ve insani yardım sağlamak ve Afganistan'ı yeniden inşa etmeye yardımcı olacak işletmeleri teşvik etmek için BM'ye 100.000,00 ABD doları sözü verdi. Malezya'dan sivil toplumlar, Mercy Malaysia, Global Peace Mission gibi aktif bir rol oynayacaklar.

Küresel Barış Misyonu tarafından düzenlenen konferansta şu karar alındı:

"Afganistan İslam Emirliği'nin yeni hükümetinin karşılaştığı zorlukları gözlemliyor ve kabul ediyoruz. En önemlisi, halkın temel ihtiyaçları olan barış ve güvenliği etkin bir şekilde sağlayabilecek kapsayıcı ve işlevsel bir hükümetin oluşturulması ve kaynak zengini ve stratejik Afganistan'a ilgi duyan yabancı güçlere rağmen, aynı zamanda farklı etnik ve kabile gruplarını yönetirken, ekonominin yeniden inşası ve gelişmesi için uzun bir sürece başlanması gerekmektedir.

Afgan halkını, Afgan liderliğindeki, Afganların sahip olduğu ve Afgan kontrolündeki bir hükümetle yeniden bağımsızlığını kazanmadaki olağanüstü başarısından dolayı tebrik ediyoruz.

Afgan halkının özgürlük ve kendi kaderini tayin hakkı için baskı yapma azmini ve cesaretini alkışlıyoruz. Bu fırsatın müreffeh, kapsayıcı ve barışçıl bir Afganistan'ı meydana getirmek için bir ana eylem planına dönüştürülebileceğine dair hararetli bir umudumuz bulunmaktadır.

Bölgede kalıcı barış ve güvenliğin sağlanması çabalarını destekliyoruz.

Afganistan İslam Emirliği'nin yeni bir kapsayıcılık, barış içinde bir arada yaşama ve ılımlılık anlatısını vurgulamak için dünyanın geri kalanıyla olan ilişkisinin son derece olumlu işaretlerini kabul ediyoruz. Bu anlatı, İslamofobiye yenik düşerken yeni hükümeti şeytanlaştırmaya yönelik art niyetlerle belirli hükümetlere ve batı medyasına karşı koyma konusunda çok önemlidir.

Bu bağlamda, 26 Eylül 2021'de Afganistan konulu KL Konferansı'nda bir araya gelen Malezya'nın önde gelen sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, eski diplomatlar ve gençleri olarak:

1. Afganistan İslam Emirliği, kendine özgü kimliği, kültürü ve siyasi sistemi ile egemen bir ulus olarak. "Afgan liderliğinde, Afgan mülkiyetinde ve Afgan kontrolünde" kavramını kabul etmek bizim için büyük önem taşımaktadır. Kapsayıcı bir işlevsel hükümete, yumuşak bir geçişi uygulamak için alan verilmelidir.
2. Afganistan, en uygun modeli incelemek ve inşa etmek için Malezya ve diğerleri gibi birkaç başarılı modelin bulunduğu uygun bir uzlaşma platformuna ihtiyaç duyacaktır. İslami ilkelere dayalı yeni bir devlet, ulusun ilerlemesini etkileyen yapısal engellerden kaçınmalıdır.
3. Barış içinde bir arada yaşamayı teşvik etme ilkelerine dayalı olarak Afganistan hükümetiyle ilişki kurma taahhüdü. Farklı güç merkezleri, ırklar ve dini yandaşlar, kadın grupları ve azınlıklar dahil olmak üzere çeşitli paydaşlarla istişarenin, kapsayıcılığı ve bununla birlikte herkes için barış, güvenlik ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlamak için ciddiyetle yürütülmesini istiyoruz.
4. Afgan halkı için eğitim fırsatları, öğretmenler için eğitim, akademisyen iş birliği ve devlet memurlarının eğitimi dahil olmak üzere, acil insani yardım ve yiyecek, sıcak giysiler ve barınma gibi temel kolaylıklar sağlama taahhüdü. Bu amaçla uluslararası yardım kuruluşlarının yeniden davet edilmesi ve güvenlerinin tazelenerek faaliyetlerine devam etmesi gerekmektedir.
5. Bazılarının yeni Afgan liderliğini şeytanlaştırmak ve İslamofobi'ye boyun eğmek için art niyetleri olabilecek yabancı medyaya güvenmek yerine sahadaki gerçeklik hakkında güncel, doğru ve daha dengeli görüşler sağlamak için Afganistan'da Malezya'nın kendi medya varlığının olması gerekliliği.
6. Malezya Hükümetine, şu anda Malezya'da okuyan Afgan öğrenciler de dahil olmak üzere Afgan halkına insani yardım sağlamak için Malezya sivil toplumlarına ve sivil toplum kuruluşlarına gerekli yardımı sağlama çağrısı.
7. Malezya hükümetine Afganistan meseleleri hakkında tavsiyede bulunmak ve Afgan-Malezya angajmanını köprülemek için bir Özel Danışman atama ihtiyacını görmek.
8. Afganistan halkına, özellikle gıda arzı, sağlık, kamu hizmetleri, altyapı, eğitim, tedarik zinciri güvenliği ve ekonomik kalkınma gibi kritik alanlarda acil ve gerekli yardımı sağlamak için İİT ülkeleriyle ilişki kurmanın önemi.
9. Uluslararası toplumun, yalnızca yurtdışında dondurulan tüm Afgan varlıklarını serbest bırakması değil, aynı zamanda tazminat ödemesi ve yeniden inşa sürecine tam olarak yardımcı olması için acil ihtiyaç.
10. Adalet adına ve insani bir felaketi önlemek için 'Afganistan'ın Yeniden Yapılanması Planı' derhal oluşturulmalıdır.

Sonuç ve Tavsiyeler

Afganlar 18 yıldır hukukun üstünlüğü ile yönetiliyor ve 2004 Afgan Anayasası'nı yürürlükten kaldırmak politik olarak uygun olmayabilir, ancak belki %5'lik bir reform yapılabilir (çünkü yasalarının %95'i zaten şeriata dayalıdır). Hukukun üstünlüğünün teşvik edilmesi ve adalete erişimin artırılması Afganistan'ın güvenliği ve istikrarı, ekonomik kalkınması ve vatandaşların haklarının korunması için esastır ve Taliban'ın reformlarının zorlayıcı olmak yerine buna en büyük önceliği vermesi gerekiyor.

Afganistan'ın güvenliği ve istikrarı, Afgan halkının devlet kurumlarını yükümlülüklerinden sorumlu tutmasını sağlayan açık ve herkesin erişebileceği yasalara bağlıdır. Açık, tarafsız bir şekilde uygulanan yasalar, ekonomik kalkınmayı teşvik eder, çünkü, işlemlerini yönlendiren açık ve öngörülebilir yasalar varsa, Afganların birbirleriyle iş yapma olasılıkları daha yüksektir. Yabancı işletmeler ve ülkeler, Afganistan yasalarının uygulanmasına güvenebilirlerse, Afganistan'la işlem yapma ve Afganistan'a yatırım yapma olasılıkları daha yüksektir. Son olarak, yasanın hükümet yetkilileri de dahil olmak üzere yetki sahibi kişilere karşı uygulanması,

bir suçla itham edildiğinde her Afgan'ın bir savunma avukatı tutma hakkı gibi vatandaşların haklarının korunmasına yardımcı olur.

Taliban, "Şeriatın teorik yorumunun 90'lardaki gibi genel olarak aynı kalacağını" göz önünde bulundurmalı, ancak genellikle yasal hükümlere varmak için yoğun bir şekilde dikkate alınan mevcut koşulların farklı olduğunu dikkate almalıdır. Hukuki yargılar ve yaklaşımlar da farklı olacaktır. Tamamen demokratik bir sistem olası olmasa da önceki rejimin [Gani'nin] özelliklerinin, bu özellikler yeni, Taliban tarafından onaylanan "İslami sistemin" genel ahlakına uyduğu sürece devam etmesi makuldür.

Öneriler

Böylece Taliban 2.0 tamamen yeni bir durumla karşı karşıya.

- Ulusal ve uluslararası meşruiyet kazanmak için koşulları tartmaları ve hangi hükümet modelini benimsemeleri gerektiğine karar vermeleri gerekmektedir.
- Taliban ayrıca liderlik ve daha geniş hareket içindekiler arasındaki fikir ayrılıkları olasılığıyla da uğraşmak zorunda kalacaktır.
- 90'lı yıllarla karşılaştırıldığında, kadınlar ve diğer gruplar için halihazırda farklı rollerin yer aldığı yeni bir Afganistan ile uğraşmak zorunda kalınacaktır.
- Afganların 18 yıldır kadın hakları konusunda kazanımlar elde ettiğini ve Taliban'ın buna değer vermemesinin politik olarak uygun olmayacağını anlamaları gerekmektedir. Kadınlara her yönden eşit haklar vermeli ve kadınlar ayrımcılığa maruz kalmamalıdır, aksi takdirde kendilerine yabancılaşırlar ve bu ulus inşa etme çabalarını engeller veya Taliban'ın de jure bir hükümete doğru hareketini tehlikeye atar.
- Afgan toplumu ılımlılık beklemekte ve Taliban'a ılımlılık yönünde baskı yapılması gerekmektedir. Taliban Afgan toplumuyla ilişki kurduğunda, insanlara uluslararası özgürlük değerleri beklentisi verilmelidir. Bu haklar üzerindeki herhangi bir kısıtlama, geri bir adım olacak ve toplumun modern katmanları tarafından hoş karşılanmayacaktır. Ve başarısız olunursa, Taliban iktidarda kalmak için ulusal meşruiyete sahip olmayacaktır. Yerli ve yabancı isyancılar tarafından sömürülecek bir isyan ve devrim olacaktır.
- Taliban'ın yasal görüşleri, geçmişte "sürekli savaş" ve "güç kaybetmeyi" içeren "yaşanmış deneyimleriyle" ilgilidir. Ama şimdi güçlerini pekiştirmeleri ve adaletle

yönetmeleri gerekmektedir. Öncelikle sözlerini tutmaları ve halkın desteğini kazanmaları ve yasal yetkiyi almaları gerekir. İlk emirlikleri döneminde hata yaptıklarını kabul etmiş olduklarından dolayı, şimdi geçmişten ders aldıklarını ve değiştiklerini bekleyip görmemiz gerekiyor. Grup ayrıca 1990'larda olduğu gibi uluslararası toplum tarafından izole edilmekten kaçınmak için bir ılımlılık ve kapsayıcılık imajı tasarlamakla da ilgilenebilir.

- Son olarak, Taliban'ın iç ve dış politikasını şeriatın ılımlı görüşlerine göre şekillendirmeye yardımcı olmak için ASRİKA şemsiyesi içinde çalışmasını ve Müslüman milletlerle birlikte Müslüman Birliği'ni oluşturmak için ve de jure bir hükümet olarak uluslararası alanda tanınmak için ortak bir hedef doğrultusunda çalışmasını tavsiye ederim. Bugüne kadar, Dışişleri Bakanı, Afganistan'a ulus inşasında yardımcı olmak için Dış Politikasının bir parçası olarak bir 'Afganistan Özel Danışmanı' oluşturduğunda, Malezya hükümeti Taliban liderliğindeki hükümete zımni destek gösterdi. Malezya'daki sivil toplumlar ve STK'lar da Afganistan'a ilişkin konferans sonrası kararlarında açıkça görüldüğü üzere desteklerini açıkladılar.

KAYNAKÇA

Abd Al-Ati, Hammudah. *Islam in Focus*. The American Trust Publications, Plainfield, IN 46168, 1977.

"Afghan Women Rebel Against Taliban Strict Dress Code: 'Do Not Touch My Clothes. Tuqa Khalid", *Al Arabiya English*. Published: 14 September, 2021: 09:55 PM GST Updated: 15 September, 2021: 04:45 AM GST.

Allen, E. A. "History of Civilization", General Publishing House, Cincinnati, Ohio, 1889, Vol. 3.

"Curbs on Women, Beard Length, Use of Force: Taliban Detail Morality Police 'Rulebook". Tuqa Khalid, *Al Arabiya English*. Published: 20 September, 2021: 07:23 PM GST Updated: 20 September, 2021: 07:26 PM GST.

Encyclopedia Americana (International Edition), American Corp., N.Y., 1969, Vol. 29.

Encyclopedia Biblica (Rev. T. K. Cheynene and J. S. Black, editors), The Macmillan Co., London, England, 1902, Vol. 3.

Encyclopedia Britannica, The Encyclopedia Britannica, Inc., Chicago, III., 1968, Vol. 23.

Explainer: "The Taliban and Islamic law in Afghanistan". By Arwa Ibrahim. 23 Aug 2021.

Explainer: "The Taliban Have Taken over Afghanistan. What's next?" The Associated Press Published: 17 August, 2021: 10:26 AM GST Updated: 17 August, 2021: 11:24 AM GST.

Global Peace Mission Resolutions (Malaysia). 2021.

"IMF Withholds $450 Million in Funds From Afghanistan After Taliban Takeover". By Matt Egan, *CNN Business*. Updated 2050 GMT (0450 HKT) August 18, 2021.

Jamal A. Badawi (1976). *The Status of Women in Islam*.

Mace, David and Vera. *Marriage: East and West*. Dolphin Books, Doubleday and Co., Inc., N.Y., 1960.

"Taliban Say 'Burqa Not Compulsory For Women, Hijab Is' as They Take over Afghanistan AFP". Published: 17 August, 2021: 08:42 PM GST Updated: 18 August 2021: 12:46 AM GST.

The Afghan Constitution. 2004.

The Encyclopedia Britannica, (11th ed.), University Press Cambridge, England, 191 1, Vol. 28.

The Holy, Qur'an: Translation of verses is heavily based on A. Yusuf Ali's translation, *The Glorious Qur'an, Text Translation, and Commentary*. The American Trust Publication, Plainfield, IN 46168, 1979.

The Role of Women in Islam. https://www.grin.com/document/539070.

"Senior Taliban Member Says Women Should Not Work Alongside Men". Reuters Published: 14 September, 2021: 01:41 PM GST Updated: 14 September 2021: 02:09 PM GST.

"Who are the Members of the Taliban New All-Male Government?" Agencies Published: 08 September, 2021: 11:16 AM GST Updated: 08 September, 2021: 12:23 PM GST.

İSLAMİ JEOPOLİTİK TEORİ - İSLAM DÜNYASINI KİM YÖNETİYOR?

Dr. Sahar Zaki Kabel
Kahire Üniversitesi / Mühendislik Fakültesi - İletişim ve Elektronik Bölümü
zayedtech@gmail.com

1914-1918 I. Dünya Savaşı ve 1923'te İslam Hilafeti'nin düşmesinden sonra, İslam dünyası artık işgale karşı koyacak ve topraklarını özgürleştirmek için bir plan geliştirecek liderliğe sahip değildi. 1939-1945 II. Dünya Savaşı sonrası ve Amerika dünyanın en büyük gücü haline gelene kadar; İslam ülkeleri parlayan sloganlardan, özgürlük ve insan haklarından etkilenerek Amerika'nın yardımıyla topraklarını kurtarmaya çalıştılar. Halk tarafından desteklenen askeri darbeler, Amerika'nın İslam dünyasındaki Avrupa nüfuzunu sona erdirerek kendisine sadık rejimler getirmesinin araçlarından biriydi ve bölgedeki çatışma, İslam ülkelerinin dolaylı olarak işgal edilmesinin başka bir biçimini aldı.

1990'da Sovyetler Birliği'nin düşmesi ve dağılmasından sonra Amerika dünyanın egemen gücü haline geldi ve ilk düşmanı İslam'dı ve doğrudan işgali politika haline getirmeye başladı. 2001'de Afganistan'ı, 2003'te Irak'ı işgal etti. İslam İşbirliği Teşkilatı Tüzüğü'nde İslam devletleri arasında ortak bir savunma anlaşmasının bulunmasına rağmen Afganistan veya Irak'ı savunamadı, ayrıca Sudan ve Endonezya'yı böldü ve Güney Sudan ve Doğu Timor Devleti'ni kurdu.

2010 Arap Baharı ile, Amerika Irak'ta olduğu gibi Suriye, Libya, Yemen ve Sudan'da, devrimci Müslüman halkların yok edilmesi, yerlerinden edilmesi ve aç bırakılması gibi yeni bir tür savaş başlattı. Türkiye bile bundan nasibini aldı, Amerika Türkiye'yi bölmek için çatışmayı kuzey Suriye'ye taşıdı ve ayrılıkçı milisleri silahlarla destekledi. Başarısız darbe girişimi 15 Temmuz 2016'da gerçekleşti ve Türkiye dış sınırlarını korumanın yanı sıra Türkiye'nin içini ABD'nin bölgede politikasını uygulamak isteyen dış destekli bir muhalefetten korumak için kararlar aldı.

Bugün bölgede rekabet eden üç var:

- Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'deki İslam ülkelerine rağmen İran'ın yayılmacı projesi
- Büyük Suudi Arabistan projesi; bu da topraklarında Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'nin varlığına bağlıdır.

- Türkiye'nin Müslüman dünyasına liderlik etme projesi; bu da Türkiye'nin bölgedeki seçkin ilişkilerine, iki güç, Amerika ve Rusya arasında kurduğu dengeye, Türk devletinin bölgesel ve uluslararası kararlardaki etkisine bağlıdır.

Geriye, "İslam dünyasına kim liderlik edecek?" sorusu kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Jeopolitik Teori, İslam Dünyası, Türkiye, İran, Suudi Arabistan.

Önsöz

Peygamber'in (s.a.v.) Medine'ye hicretinden önce, Yahudilerin silah ticaretini teşvik etmek ve her iki tarafa hâkimiyetlerini sürdürmek için ateşini yaktıkları Evs ve Hazrec arasındaki savaş devam etmekteydi, Evs ve Hazrec İslam'ı kabul edene kadar, Peygamber'in hicretinden sonra aralarındaki düşmanlık ortadan kalktı, hatta onları diğer Müslümanlara bağlayan İslam kardeşliği idi, Peygamber ayrıca Müslümanlar ile Medine Yahudileri arasında anlaşmalar ve antlaşmalar yapmıştır. İslam egemenliği altında bulunan ve İslam hükümlerinin uygulandığı devlet, tarih boyunca tüm vatandaşları Müslüman değildi çünkü İslam alemlere rahmet olarak gelmiştir. ve adil hükümleri Müslümanları ve devlet içindeki gayri Müslimleri kapsamaktadır.

İslam, Yahudilerin böl-yönet ve ırkçılığı, etnisiteyi ortadan kaldırma politikasını ortadan kaldırmak için geldi. çünkü İslam kardeşliği ırk ve soydan daha üstüdür, İslam, Yahudilerin böl, yönet, ırkçılığı ve etnisiteyi ortadan kaldırma politikasını ortadan kaldırmak için geldi. İslam kardeşliği ırk ve soy üstüdür. Bilal el-Habeşi Peygamber'in müezziniydi, Suheyb el-Rumi Müslümanlara dinlerini öğretti, Ve Ahzab Savaşı (Hendek Muharebesi) sırasında hendek kazma fikrinin sahibi olan Selman el-Farisi'ye “Sen kimin oğlusun?” diye sorulduğunda: Ben İslam'ın oğluyum ve Peygamber (s.a.v.) onun hakkında şöyle derdi: Selman bizden, Ehl-i Beyt'tendir ve bu nedenle İslam Peygamberi'nin ashabı Araplardan, İranlılardan, Romalılardan ve Habeşlilerden olup, Arapları ve Arap olmayanları bir araya toplayarak şöyle buyurmuştur: Arap ile Arap olmayan arasında takva dışında bir fark yoktur, İslam düşmanları, Müslümanları ayırmayı vazgeçmediler ve aralarındaki payları şiddetli olduğu ve İslam kardeşliğini unuttukları sürece bitmeyeceklerdir.

Bugün İslam İşbirliği Teşkilatı, İran, Suudi Arabistan, Türkiye ve diğerleri de dahil olmak üzere tüm İslam ülkelerini kapsamakta ve İslam düşmanlarının yanı sıra Yahudiler meselesi de Müslümanlar arasında kendi farklılıkları temelinde ayrım yapmaktır, yan, İran Şii Farisi, Arap olmayan Türkiye ve Arap olan Suudi Arabistan, bu farklılıklar düşmanın bu üç ülke arasında yarattığı rekabetin ve çatışmanın kaynağı olmuştur.

İran'ın Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'deki Sünni Arap ülkelerinin ezilmesi pahasına genişlediğini görüyoruz. Suudi Arabistan, Siyonist düşmanla normalleşmek için Yunanistan, Fransa ve Mısır ile Türkiye'ye ve hatta kendi halkına karşı iş birliği yapıyor, Türkiye'ye gelince, Türkiye, Irak, Suriye ve İran'ın aleyhine olan büyük Kürt devletini kurma bahanesiyle, yabancı

destekli ayrılıkçı milislerle sınırlarında savaşıyor, Bunların hepsi İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olan İslam devletleri arasındaki yaşanan çatışmalardır.

Bu rekabetle, Müslüman dünyasına liderlik etmeyi kim daha çok hak ediyor? İslam ülkeleri arasında rol dağıtma ve onları tek bir ülkenin tekelinde tutmama sanatı ve içi boş üstünlük için rekabet etmeden yetkin insanlar arasında iş birliği temelinde: Müslüman dünyasına liderlik etmeyi kim daha çok hak ediyor? Suudi Arabistan, İran veya Türkiye mi ve bu soruyu cevaplamak için şunu bilmeliyiz:

1. liderlik görevi ve Müslüman halkların aradığı Müslüman dünyanın birliği
2. Üç ülkenin iç ve dış politikası ve içlerinden herhangi biri halkların umutlarını gerçekleştirebilir mi?
3. Liderlik etmeye uygun bir ülkenin bölgedeki büyük ülkelerle ilişkisi nedir: Amerika- Rusya-Çin-Avrupa Birliği-İran-Arap ülkeleri
4. Liderlik için nitelikli ülkenin karşılaştığı zorluklar nelerdir ve bunlarla nasıl başa çıkılır?

Liderlik Görevi

1. Devleti içeriden ve dışarıdan korumak
2. Devletin iç işlerine büyük güçlerin karışmaması, aksi takdirde Bir partinin mali ve siyasi desteği ile işgalciye sadık kalması durumda devlet politikasının büyük ülkelerin politikalarına tabi olur.
3. Halkları ezen büyük ülkelere sadık despotizm rejimler bulunduğu takdirde, İslam ülkelerini daha çok bölmeyi amaçlayan büyük ülkeleri kullanmadan onların desteğine sığınmadan, Müslüman dünya liderlerinin bu rejimlerden kurtulması için bir mekanizmaları olmalıdır.
4. Dünyanın kalbini temsil eden Ortadoğu'da büyük ülkeler arasında doğrudan bir çatışmanın önlenmesi.
5. Bölgedeki büyük güçlerin çıkarlarını sınırlamak, böylece otoriter rejimlerle iş birliği yaptıkları takdirde bu çıkarlar halkları savunmak için vurulabilir.
6. Büyük ülkeler çizdikleri ve üzerinde anlaşmaya vardıkları uluslararası sınırlara saygı duymak, Sudan ve Endonezya'da olduğu gibi bu sınırları istedikleri gibi ve onara destek veren tarafa göre değiştirmelerine izin vermemek.

7. İslam ülkeleri arasındaki sınır ihtilaflarının, kuruluşundan bu yana bu ihtilafları çözmeyi başaramayan, aksine bu ihtilafların derinleşmesine ve ülkeleri bölmek için kullanılmasına katkıda bulunan Birleşmiş Milletler'in yardımı olmadan İslam İşbirliği Teşkilatı aracılığıyla çözmesi.
8. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ve Çin ile Doğu Türkistan arasındaki ihtilaf gibi gayrimüslim ülkelerle olan sınır ihtilaflarının çözülmesi vb.
9. Rusya ve Ukrayna arasındaki mevcut ihtilaf gibi büyük güçler arasında veya gayrimüslim ülkeler arasında ortaya çıkabilecek uluslararası ihtilafların çözümüne ve etkileri İslam dünyası ülkelerine kadar uzanabilecek bölgesel bir savaşı önlemek için katılmak.
10. Irak, Suriye, Libya, Yemen, Somali, Sudan, Etiyopya, Ukrayna, Kuzey Afrika ülkeleri, Afrika kıyıları ve diğerlerinde olduğu gibi, büyük güçlerin bazı ülkelerdeki savaşları onları bölmek için kullanmasını engellemek.

Suudi Arabistan Siyaseti

- Muhalif alimlerin, aydınların ve politikacıların tutuklanması.
- Krallıkta siyasi hayat olmaması.
- Suudi Arabistan'ın Müslüman halklar arasındaki prestijini azaltan İki Kutsal Cami'nin topraklarında Eğlence Kurumu'nun kurulması ve Budistler için tapınaklar ve Hıristiyanlar için kiliselerin kurulması.
- NEOM projesi tarafından temsil edilen Siyonist düşmanla ekonomik normalleşme ve İsrail'in Kızıldeniz'i kontrol edeceği Tiran ve Sanafir adalarının satın alınması ve böylece onu çevreleyen ülkelerin ulusal güvenliğini tehlikeye atması.
- Yemen'de uluslararası koalisyona liderlik eden Krallığın Yemen krizini çözememesi.
- Krallığın topraklarında sadece İran destekli milisleri temsil eden Husi saldırısı.
- İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi Türk ürünlerini boykot ederek Türkiye düşmanlarını destekleyin ve Türkiye ekonomisiyle mücadele iddiasında bulunmak.
- Türkiye'yi abluka altına almak ve bölmek için Suriye ve Irak'taki Kürt ayrılıkçıları desteklemek.
- Amerika'nın Irak'ta yaptığı gibi, Suriye'nin mezhepsel bir zeminde bölünmesine hazırlık olarak, Sünnileri katleden ve Suriye'den göç ettiren Suriye'deki rejimi desteklemek.

- Devrimin Arap Yarımadası topraklarına ulaşması korkusuyla Mısır'da halkın seçtiği cumhurbaşkanı karşı askeri darbeyi desteklemek.
- Suudi toplumunu yozlaştırmak için ahlaksız Amerikan politikasını izlemek.

İran Siyaseti

- İçeride, İran'da Sünnilere yönelik zulüm ve parti kurma, siyasi çalışma ve diğer hakları uygulama hakkından meşru haklarını alamamaları ve Arap Şiileri, işgal altındaki Arap çoğunluğu olan Ahvaz ili de bu zulümden kurtulamadı ve aynısı Belucistan eyaletinde de geçerli.
- Beşar Esed ve Hizbullah milislerinin desteğiyle İran'a bağlı Şiilerin yönetimini devam ettirmek için Suriye halkının öldürülmesi ve Sünnilerin yerlerinden edilmesi.
- Yemen'deki Husi milislerini devrimci Yemen halkına karşı desteklemek.
- Irak'ı mezhep temelinde bölmenin bir başlangıcı olarak yıkması ve Sünnilerin Irak'tan çıkarılması.
- İran, topraklarını Ermeni işgalinden kurtarmaya çalışan Azerbaycan'a karşı savaşında Ermenistan'a desteklemek.
- Afganistan'ın istikrarını bozmak ve onu etnik ve mezhepsel olarak bölmeye çalışmak ve Tacikistan'da muhalefetin Ahmed Şah Mesud'un temsil ettiği Afganistan cumhurbaşkanlığını devralmasını desteklemek.
- Pakistan'ın Müslüman devletine karşı Hindistan'a İran desteği.

Türk Siyaseti

- Irak, Afganistan ve Arap Baharı ülkelerinden gelen diğer mültecilerin yanı sıra 3 milyondan fazla Suriyeli mülteci kabul ederek Suriye halkını desteklemek.
- İran, Rusya, Hizbullah ve ABD destekli ayrılıkçı milisler tarafından yerlerinden edilen Suriye halkı için Türkiye sınırındaki bazı Suriye topraklarının güvenli liman olarak kurtarılması.
- Başkent Trablus'un Hafter milislerinin ve destekçilerinin yanı sıra Rus Wagner milislerinin eline geçmemesi için Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen meşru Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne askeri ve siyasi destek sağlamak.

- Körfez ülkeleri ve Mısır tarafından abluka altına alınan Katar'a askeri, siyasi ve ekonomik destek.
- Azerbaycan'ın işgal altındaki Dağlık Karabağ bölgesini Ermenistan'dan kurtarması için siyasi ve askeri destek.
- Suriye, Irak, Libya ve Ukrayna topraklarının birliği ve uluslararası yasalarca onaylanmış uluslararası sınırların korunması çağrısında bulunmak.
- Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı hakkını ve ekonomik sularını Fransız ve Yunan saldırılarından korumak.
- ABD'nin itirazına rağmen Rus S-400 savunma sistemini edinme konusundaki siyasi, ekonomik ve askeri kararı nedeniyle Amerikan vesayetinin reddedilmesi.
- Türkiye'nin savunma sanayii, Bazı ülkelerin Kanada'nın yaptığı gibi askeri teçhizatlarının parçalarını yasaklamasına rağmen Libya, Suriye ve Azerbaycan'daki savaşlarda etkili olduğunu kanıtlayarak, kendi milli üretimine bağımlı hale geldi.
- Güvenlik Konseyi'nin daimî üyelerini çatışma bölgeleriyle ilgili karar almada tekelleştirmeye yönelik mevcut uluslararası politikayı reddetmesi ve çatışmaların çözümünde onu başarısız kıldı, Türkiye'nin ona sürekli çağrısı: Dünya beşten büyüktür.

Küresel Güç Dengesinde İslam Dünyasının Önemi

Müslüman dünyası dünyanın kalbini temsil eder ve bunun için savaşan büyük güçler arasında bir güven ve denge faktörüdür ve bu güçlerin ilk hedefi ne pahasına olursa olsun bu kalpte herhangi bir büyük gücü önlemekti ve önce ülkesini parçalama, sonra İsrail'i yaratma oyunu, bu hedefe ulaşmak için izlediği politikaydı, Büyük güçlerin başka başkentlerde uğrunda mücadele ettiği ve kaderlerini çizdiği değerli bir ganimet olarak kalmamak için artık İslam ülkelerine büyük bir sorumluluk düşüyor.

Müslüman dünyası, özellikle 1990 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve iki kamp arasındaki Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Amerika Birleşik Devletleri liderliğindeki süper güçler tarafından bir yüzyıl veya daha uzun süredir yönetilmektedir. 2001'de Afganistan'ın işgali ve 2003'te Irak'ın işgali.

Arap ülkelerinin bahar devrimleriyle patlamasıyla birlikte süper güçler ve diğerleri Arap topraklarında Amerikan askerlerinin bulunması ve Rusya ve İran'ın devrimcilere karşı rejimle

Suriye'deki savaşa müdahale etmeye başlamasından sonra ve ayını zamanda Libya’da darbeci Hafter’i devrimcilere karı desteklemek için Libya’daki savaşa uluslararası katılmaya başlaması sonrası Arap ülkelerini tekrar doğrudan işgal ederek yeniden bölmek için çatışmaya müdahale etmeye başladılar,

Amerika, Yemen'de Husiler ile devrimciler arasındaki Yemen iç savaşına son vermek adı altında Suudi Arabistan öncülüğünde uluslararası bir koalisyon kurdu. Amerika, 3 Temmuz 2013'te seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye karşı askeri darbeyi planlayarak Mısır'ı tek başına kazanmak için Suriye, Libya ve Yemen'de görevler dağıttı. Çatışma, halkların kendi yöneticilerini seçme hakkını destekleyen Türkiye'yi de içine alacak şekilde genişledi ve uluslararası baskılara yenik düşmek için her taraftan kuşatıldı, böylece tüm Ortadoğu bölgesi tüm dünyanın karşısında patlamak üzere yanan bir barut fıçısı haline geldi.

Müslüman Dünyasının Yönetmek İçin Yarışan Güçler

Amerika Birleşik Devletleri:

Bir ülkeyi devletçiklere bölmeye çalışılmaktadır, böylece bu devletler dağınık parçalarını bir araya getirmekte zorlanır ve aralarındaki çatışmalar devam eder. Aynı zamanda İslam dünyasına önderlik etmeye daha çok hak eden gerekçesi ile bir devleti diğerinin pahasına destekleyerek devletleri arasındaki mevcut ilişkiyi bozmaya çalışıyor. örnek: Amerika, İslam'ın beşiği ve İki Kutsal Cami'nin ülkesi olan Suudi Arabistan'ı bölmeye çalışıyor ve Suudi rejimini İslam dünyasına liderlik etme hakkına sahip olduğu konusunda hayal kurmasını sağlıyor. birkaç nedenle:

- Devletin mali olarak gasp edilmesi
- Siyasi, ekonomik ve askeri kararları üzerinde kontrol
- Bölünme süreci başladığında yalnız kalması için Suudi Arabistan ile diğer komşu ülkeler arasındaki ilişkiyi bozmak.
- Sünni-Şii mezhep çatışmasını ateşlemek ki tüm bölge, o savaşa katılan ülkelerin gücünü tüketecek bir bölgesel savaşa bölgesi olmasını sağlamak.

Amerika Suudi Arabistan'ı desteklerken aynı zamanda İran'ı da destekliyor ve bu destek İran'ı Arap ve İslam ülkeleri pahasına yayılmacı bir devlet olarak güçlendirmeyi amaçlamak değil, İslam dünyası ile aralarındaki çatışmayı arttırarak çatışma taraflarının gücünü tüketmektir.

Türkiye:

Batı yanlısı rejimleri sayesinde en az 100 yıl süren bir kopuşun ardından İslam dünyasının diasporasını toplamaya çalışan bir güçtür, Bu rolü oynayabilmesi için birçok İslam ülkesinin desteğiyle şu anda bu role layık olan İslam devletidir.

Kontrol için Batı ve Doğu'nun izlediği birçok örtüşen yöntem vardır:

1. Amerika'nın birinci ve ikinci dünya savaşlarındaki zaferinden bu yana izlediği yöntem olan İşgal yanlısı kukla ve darbeci rejimleriyle çalışmaktır.
2. bu İşgalci ülkeler, para, ekipman veya personel kaybetmeden işgal edilen ülkelerin parasını kullanarak ve ordularının yerine devlet içindeki milisleri destekleyerek her iki taraftaki ölülerin kayıpların aynı halklardan olmasını sağlamak, Güney Sudan ve Doğu Timor'da olduğu gibi yeni devletler yaratmak için ülkeleri bölmeyi amaçlıyor, bunu aynı zamanda Libya ve Hafter milislerinde, Suriye'de ve büyük bir Kürt devleti kurma bahanesiyle halkı kandıran ayrılıkçı milislerde de görüyoruz.
3. Şu anda Türkiye ile darbe ve zorba rejimlerle yönetilen Arap ülkeleri arasında ve Cezayir ile Fas arasında ve Mısır ile Sudan arasında mevcut çatışmada olduğu gibi İslam ülkelerini birbirine vurmak.
4. Nil'in kaynaklarının kontrol altına alarak, kaynak ülkelerle aktığı ülkeler arasında bir çatışma alanı oluşturmak ve bu çatışmayı siyasi, askeri, güvenlik ve ekonomik olarak kontrol eden ülkelerin çıkarına olması,
5. Pakistan ile Hindistan, Azerbaycan ile Ermenistan, Afganistan ile İran ve diğerleri arasında olduğu gibi ülkeleri birbirine vurmak

Bu koşulların bir sonucu olarak İslam dünyası, büyük güçler arasındaki koordinasyon ve rol alışverişinin etkisi ve kontrolü altına girmektedir: Amerika, Rusya ve Çin.

- Amerika: Avrupa ülkeleri, Siyonist düşman ve bölgedeki otoriter rejimler tarafından desteklenmektedir.
- Rusya: Fransa, İran, Ermenistan ve bazı Arap rejimleri tarafından desteklenmektedir.

- Çin: İran ve Arap rejimleri tarafından destekleniyor.

Ayrıca, bu ülkeler arasındaki örtüşen ilişkiler, çatışmayı karmaşık ve çelişkili hale getirerek, uzman bir politikacının bu karmaşıklıklardan ve çelişkilerden yararlanabilmesini gerektiriyordu, Ve İslam dünyasının birlik olması dışında İslam dünyası bu hegemonyadan kurtulamayacaktır, öyle ki her alanda işbirliği önceliği önce İslam ülkeleriyle sonra da diğer ülkelerle işbirliği esasına dayalıdır. ilişkilerde eşitlik ve bu da bu birlikteliği sağlayacak bir irade ve yönetimin olmasını gerektirir.

Bugün Suriye'de Amerika, Rusya, İran ve Fransa'nın Suriye topraklarında yarıştığı uluslararası bir çatışma yaşanıyor ve Siyonist düşman, çok sayıda tarafın katıldığı savaşlarda Türk devletinin GÜCÜNÜ TÜKETMEK için işgal altındaki toprakların bitişiğindeki güneyden Kuzeye Türkiye sınırına çatışmaları taşımak için de çatışmaya müdahale ediyor.

Yemen'de, Yemen krizini çözmek için uluslararası koalisyona liderlik eden Suudi Arabistan (Amerika'nın Yemen'deki durumu kontrol etmek için kurduğu) ve Irak, Suriye ve Lübnan'da olduğu gibi Arap ülkeleri pahasına genişleyerek bölgedeki projesini gerçekleştirmek için Yemen'i bölmek isteyen Husi milislerini destekleyen İran arasında bir çatışma yaşanıyor.

Libya'daki çatışmanın tarafları ise bir yandan Devrime ve Libya'daki devrimcilere olan sevgisinden değil, başkenti kontrol etmek ve devrimi gömmek isteyen Hafter'in güçlerine direnen Libya'nın batısındaki Mücahidlerin kontrolü için Amerika, Rusya, Fransa ve Hafter'i destekleyen bazı Arap rejimleri ile diğer yanda BM destekli Ulusal Mutabakat Hükümeti ile anlaşma imzalayan Türkiye, Ve bu Amerika'nın bölgedeki oyunudur, çünkü kendisi ile Birleşmiş Milletler arasında, Amerika Libya'nın doğusunda Hafter'in yanında ve Birleşmiş Milletler Batı'daki devrimciler yanında Doğu-Batı çatışması devam edene kadar rolleri bölüştürür, Libya halk savaşın devam etmesi ile güç paylaşımını kabul etmeye ve böylece devleti bölmeye kadar, Hafter ve Wagner milislerinin katılımıyla Libya halkı batıda Trablus'ta, doğuda Tobruk'ta Libya'nın kendi halkı tarafından katledilmesi.

Ancak Türkiye, bölgesel ve uluslararası siyaset sahnesinde yeni bir güç olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, Çatışma alanlarından biri olduktan sonra bölgedeki çatışmaların çoğunda önemli ve aktif bir taraf haline gelmiş ve halen coğrafyası ve tarihi gereği büyük ülkelerin hegemonyasından kurtulmaya çalışmaktadır.

Türkiye, Suriye savaşında güneyden komşusu olarak ve sınırlarını ve bir devlet olarak varlığını korumak için müdahale etmek zorunda kaldı, Doğu Akdeniz'deki su sınırlarını korumak için Ulusal Mutabakat Hükümeti ile bir deniz anlaşması imzaladıktan sonra Libya çatışma yönetimine de taraf oldu. Ve Arap halklarının devrimlerinin büyük bir destekçisi olarak, Hafter milislerine karşı devrimcilerin ve hükümetin yanında oldu, Yemen'e gelince, belki iki ülke arasındaki coğrafi uzaklık ve Suudi Arabistan'ın çatışmaya taraf olması nedeniyle, Türkiye, birçok kişinin müdahale etmesi yönündeki taleplerine rağmen, sorunun çözümüne katılmak için henüz müdahalede bulunmadı.

İran da bir güç olarak ortaya çıktı, ancak Arap ve İslam halklarına düşman bir güç olarak, Suriye'de Beşar'ı devrimci Suriye halkına karşı destekledi ve ayrıca Yemen'deki Husi milislerini seçilmiş hükümet pahasına destekledi. Irak ve Afganistan'ın Amerikan işgaline de desteğini gösterdi, İran, Arap ve İslam toprakları pahasına yayılmacı projesinin bir parçası olarak bunu yapıyor, 30 yıldır işgal altındaki toprakları için savaşan Azerbaycan'a karşı verdiği savaşta Ermenistan'a desteğini gizlemedi, Büyük güçler, Karabağ bölgesinin siyasi olarak Azerbaycan'a devredilmesine başaramayınca, ta ki Azerbaycan, Türkiye'nin desteğiyle eyaletin bir kısmını kurtarana kadar ve Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki soruna siyasi bir çözüm temelinde ateşkes sağlanıncaya kadar Ermenistan'ın kontrolündeki bölgenin statüsü dondurmuştu.

Suudi Arabistan'a gelince, Amerika'nın desteğiyle Yemen çatışmasına müdahale etti, bu da onu Yemen'deki uluslararası koalisyona oradaki krizi çözmek için yönlendirdi, ancak Yemen'deki savaşı Yemen halkının yararına ve Yemen toprağının birliği lehine henüz çözmedi, Suriye devriminin kazanmaması ve çatışmanın sonsuza kadar devam etmesi için bazı devrimcileri diğerlerine karşı destekleyerek Suriye çatışmasına müdahale etti, Suudi Arabistan, Müslüman Kardeşler'e mensup olan ordu ile devlet başkanı arasındaki Mısır ihtilafına da müdahale ederek çatışmayı direnişten askeri darbeye dönüştürdü ve ordu ile ihvan arasında bir çatışmaya dönüştürmeye çalıştı ve bu da artık ordu ile halk arasında bir çatışma haline geldi.

Arap Baharı ülkelerinde komşuluk yoluyla kendilerine uzanan mevcut çatışmaların çözümüne yönelik Türk müdahalesi sonucunda, çatışmayı yönetmeye dahil olan ülkeler Türkiye'yi yönetiminden uzaklaştırma kararı alarak 15 Temmuz 2016'da Türkiye Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan'a karşı başarısız bir darbe girişiminde bulunmuş, Türkiye'de bu darbenin başarısız olması sonucu büyük güçler Türkiye'yi kara, deniz ve hava yoluyla her yönden ablukaya almaya karar vererek Azerbaycan ve Ermenistan arasında, Türkiye'nin bölgede

önemli bir dönüm noktası olan topraklarını özgürleştirmesi için desteklediği, Türkiye'nin devletler arasındaki çatışmaların çözümünde siyasi ve askeri yeteneklerini ortaya koyduğu bir savaşa yol açmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı, seçilmiş Mısır rejiminin devrilmesine katılarak Mısır'ı rekabetten çıkardıktan sonra, Arap Yarımadası topraklarındaki İki Mescid-i Haram'ın varlığı sayesinde İslam dünyasına liderlik etmeye daha yetkili olduğunu düşünüyor. Beşar ve Hafter'e verdiği destek, Türkiye'ye karşı Siyonist düşman ve Yunanistan'ın yanında duruşuyla Arap ve İslam ülkelerini fiilen tehdit eden askeri darbeyi desteklemekte, Suudi Arabistan da Arap ülkesi olmadığı için Türkiye'yi Arap bölgesini uzaklaştırma hakkını görmekle birlikte, Türkiye'nin düşmanlarını alenen desteklemekte ve Türkiye'nin İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye bir ülke olduğunu ve üye ülkeler arasında herhangi bir ülkenin başka bir üye ülkeye saldırmasını önlemek için ortak bir savunma anlaşması olduğunu unutmuştur.

Ancak gerçek şu ki Mısır ve Suudi Arabistan, iki ülkedeki akademisyenleri ve düşünürleri tutuklama, partileri iptal etme ve siyasi ve ekonomik hayatı felç etme yönündeki iç politikalarının yanı sıra Müslüman düşmanlarını destekleyici dış politikalarının bir sonucu olarak liderliğe rekabet etmekten çıktılar. Suudi Arabistan, mevcut politikasıyla, içinde İki Kutsal Cami'nin bulunması nedeniyle, ya da Arap ve İslam ülkeleri arasındaki düşmanlığı ateşlemek için büyük güçlerin izledikleri politika ile Türkiye'yi Arap olmadığı için liderlik denkleminden çıkarmak, Ya da Suriye ve Libya'da Arap topraklarını işgal ettiğini iddiası ile Türkiye'ye medya savaşı açarak, İslam dünyasına liderlik etme hakkını talep edemeyecek.

İran da Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'de Sünni Müslümanlar pahasına genişleyen bir Şii devleti olarak rekabetten çıktı ve Taliban hareketinin iktidara gelmesinden sonra Muhalif Ahmed Şah Mesud'u yolu ile muhalifleri destekleyerek Afganistan'da bir iç savaş başlatmaya çalışıyor, ABD, Rusya ve Çin'in İran'a verdiği desteğe rağmen, Müslüman halklar İran'ı tarihi düşmanları olarak görüyorlar, Filistin'deki direnişe destek sağlanması da bu gerçeği değiştirmeyecektir.

Uluslararası siyasette aktif bir taraf olarak siyasi, askeri ve ekonomik yeteneklerini değerlendirecek Türk politikasını doğru bir şekilde tanımlamak için Türk-Rus ilişkilerini, Türk-Amerikan ilişkilerini, Türk-Çin ilişkilerini, Türk-İran ilişkilerini incelemek gerekir, her şeyden önce, İslam dünyasını temsil eden tek bir birim olarak Türk-Arap ilişkileri.

Türk-Rus ilişkileri

Ukrayna: Rusya, Kırım'ın işgalinden başlayarak Donbass'taki Rus yanlısı ayrılıkçıları destekleyerek Ukrayna topraklarını işgal etmek istiyor, Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü uluslararası yasalara ve üyelerini koruma yükümlülüklerine uyması gereken Birleşmiş Milletler'e uygun olarak desteklemektedir. Rusya, Donbass'taki ayrılıkçıları desteklemeye devam ederse, Ukrayna, Rusya'dan bağımsızlıklarını kazanana kadar Çeçenistan ve Dağıstan'daki ayrılıkçıları desteklemek zorunda kalacak ve böylece Rusya daha fazla parçalanmaya maruz kalacak ve Türkiye'nin istemediği de budur.

Üstelik Rusya'nın Ukrayna topraklarına yönelik saldırganlığı Doğu Avrupa'yı tehdit ediyor ve tüm bölgeyi nereye varacağını bilmediğimiz savaşın eşiğine getiriyor. Türkiye, Rusya ve Ukrayna ile olan seçkin ilişkileri aracılığıyla, her iki ülkenin de toprak bütünlüğünü garanti eden, aralarında çatışmaları önleyen ve Türkiye'nin NATO üyesi olduğu için Avrupa ülkelerini koruyan bir çözüme ulaşmayı amaçlamaktadır.

Azerbaycan: Türkiye, Azerbaycan ile Ermenistan arasında Türk-Rus sponsorluğunda imzalanan ateşkesin ardından, Ermenistan'ın şu ana kadar bir kısmını işgal ettiği Dağlık Karabağ bölgesi de dahil olmak üzere işgal altındaki topraklarının kurtarılmasında Azerbaycan'a destek verdi, Türkiye, büyük ülkelerin 30 yıl önce başarısız olduğu yerde başarılı olmayı çoktan başardı, ayrıca, kendi kararına sahip ve komşularıyla uluslararası sınırlara saygı duyan bağımsız bir devlet olarak Ermenistan devleti ile normal ilişkiler kurmaya çalışmaktadır, Türk Devletleri Örgütü tarafından desteklenen Azerbaycan'ın geri kalan topraklarını silah zoruyla kurtarmak zorunda kalmaması için Azerbaycan topraklarından barışçıl bir şekilde geri çekilmesi gerekmektedir.

Suriye: Rusya, Suriye rejimine destek bahanesiyle Suriye topraklarının bir kısmını işgal ediyor ve orada askeri üsler de kuruyor, Türkiye, savaş nedeni ile Suriye topraklarından zorla yerinden edilenler için güvenli alanlar yaratmak için Suriye ile sınırlarını koruyor, Türkiye ile Rusya arasında Suriye sorununun siyasi olarak çözülmesi için devrimci güçler ve Suriye rejimi ile müzakere edilen anlaşmalar var ve bu dosya, Türkiye'nin bölgedeki ihtilafları çözme ve halkını koruma kabiliyetini kanıtlayacak çetrefilli dosyalardan biridir.

Bazı taraflar, iki tarafın gücünü tüketmek amacıyla Türkiye ile Rusya arasında doğrudan bir savaş çıkarmaya çalışıyor ve bu savaştan Amerika dışında hiçbir taraf yararlanamayacak ve

hatta Avrupa bile savaşa girebilir, çünkü çatışmada doğrudan taraflarla sınırlı kalmayıp her birini destekleyen ülkeleri de kapsayacak şekilde genişleyecektir.

ABD-Türkiye ilişkileri

Türkiye, Amerika'nın Ortadoğu'da dengeyi sağlamak ve Rusya'nın Avrupa yönünde batıya doğru genişlemesini önlemek için kurduğu NATO üyesidir. Amerika'nın Yunanistan'daki askeri güçlerini harekete geçirdikten sonra bazılarının beklediği Türkiye ile Amerika arasındaki doğrudan çatışma, Türkiye'nin doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı hakkını talep etmeye ve Yunanistan'ın Akdeniz zenginliklerine sahip çıkmasını engellemeye başlamasının ardından Amerika'nın askeri üs haline geldiği Yunanistan da dahil olmak üzere bölge ülkelerinin lehine olmayacaktır, Yunanistan, başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelerle ikili anlaşmalar ve dengeli ilişkiler yapabileceği bağımsız ve egemen bir devlet olarak hareket etmelidir.

Ve Amerika'nın Türkiye'nin Rusya'dan S400 savunma sistemi almasına itiraz etmesi, Yunanistan'ın daha önce bir Rus savunma sistemi elde ettiği ve Amerika'nın itiraz etmediği gibi, bu Amerika veya başka bir ülke için herhangi bir tehdit oluşturmamaktadır, Ayrıca Türkiye'nin bu sisteme erişimi, bölgedeki güçlü bir Rus müttefiki aracılığıyla Rusya'nın en son savunma sistemlerine erişebileceği NATO'nun lehinedir.

Amerika'nın ittifak üyeleriyle yaptığı bu garip çelişki, Yunanistan'a F-35 uçakları sağlamaya karar verirken, Türkiye'nin onları üreten ortaklardan birisi olarak onları almasını engellemek onun bekasına tehdit oluşturmaktadır, üyeler arasındaki güvenin istikrarsızlaşmasına ve belki de ittifakın dağılmasına yol açacaktır, Bu nedenle, Ortadoğu'daki tüm Amerikan çıkarları etkileneceğinden, Amerika'nın Akdeniz'deki varlığı için hiçbir nedeni olmayacaktır ve bu, Amerika'nın dünyaya liderlik eden bir süper güç olarak güvenilirliğini etkileyecektir.

Türkiye ile Amerika arasında doğrudan bir çatışma, Türkiye'nin İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye bir ülke olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin son 10 yılda bölgesel ve uluslararası düzeyde aldığı onurlu ve çoklu pozisyonları da göz önünde bulundurarak, Amerika'nın istisnasız tüm Arap ve İslam ülkeleriyle ilişkilerini kaybetmesine yol açacaktır.

Türkiye-Çin ilişkileri

Çin, Rusya ile Çin arasında herhangi bir çatışmayı önlemek için Orta Asya bölgesinde bir denge oluşturmaya çalışan Türkiye dahil birçok ülke ile ekonomik ilişkileri genişleyen önemli ülkelerden biridir, Bu amaca ulaşmak için 2009 yılından bu yana Türk Konseyi'ni kurmuş, Konsey, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Macaristan'ın gözlemci olarak yer aldığı Türk Devletleri Teşkilatı'na dönüşmüştür, Üye ülkeler arasında siyasi dayanışmayı, ekonomik ve ticari işbirliğini, kültürel iletişimi ve insani ve sosyal ilişkileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

teşkilat aynı zamanda ülkeleri arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözümünde aktif bir taraf olmayı ve Azerbaycan'ın geri kalan işgal altındaki topraklarının barışçıl yollarla Ermenistan'dan kurtarılmasına katılmayı amaçlamaktadır, ayrıca, Kafkasya bölgesinde barış, istikrar ve iş birliğini sağlamak için bağımsız bir devlet olarak Ermenistan ile dengeli ilişkiler kurmanın yanı sıra.

İslam dünyası ile Çin arasındaki çetin çatışma, Çin'in Sincian bölgesi olarak adlandırdığı, Uygurların Müslüman çoğunluğunun yaşadığı, Çin hükümeti tarafından dini ve siyasi hakları ihlal edilen Doğu Türkistan'ı işgal etmesidir. Pakistan ile Hindistan arasındaki tartışmalı Keşmir bölgesinin Pakistan'a katılmak isteyen Müslüman çoğunluğu içeren bir bölümünün işgali, ancak Güvenlik Konseyi 1947'den bu yana bölge vatandaşları için referandum düzenleme kararını uygulamadı ve Çin, Müslüman Orta Asya ülkelerine komşudur ve Arap ülkeleriyle olan seçkin ilişkilerine ek olarak Türkiye ve Pakistan da dahil olmak üzere İslam ülkeleriyle geniş ekonomik ilişkilere sahiptir.

Bütün bunlar, Çin'in Müslüman komşusuna olan saygısından dolayı, kendi topraklarında yaşayan herhangi bir vatandaş olarak dini ve siyasi haklarını tam olarak elde etmeleri için Uygur Müslümanlarına ve diğer Müslümanlara yönelik politikalarını yeniden kurmasını zorunlu kılıyor, Keza Çin, uluslararası siyasette oyuncu olmaya hazırlanan büyük bir ülke olarak, Amerika'nın Uygur Müslümanlarına karşı yapılan ihlalleri Çin ile İslam dünyası arasındaki ilişkiyi bozmak için kullanmasına izin vermemelidir, Bu ihlallerin devam etmesi, İslam ülkelerinin Çin ürünlerini boykot etmesine yol açabilir ve bu, Çin ekonomisine uzun vadede bir zorluk oluşturabilir.

Türk-İran ilişkileri

Türkiye-İran ilişkilerini İran'ın Rusya, Amerika ve Çin ile olan ilişkilerinden ayırmak mümkün değil, özellikle bu ülkelerle birkaç dosyanın örtüşmesi, en önemlisi Irak dosyası ve Suriye dosyası olması ve İran'ın komşu ülke olması nedenli ile, daha önce Irak ve İran arasında iki ülkenin gücünü tüketen sekiz yıllık savaşta ve sonuç olarak İran'ın Amerika ile işbirliği ile Irak'ın işgal edilmesi ve sonunda İran'a teslim edilmesi olduğu gibi iki tarafın da şüphesiz kaybedeceği bir bölgesel çatışmaya dönüşmemesi için aralarındaki ilişkiler dengesinin korunması gerekir.

İran veya Amerika bu felaketin taraflardan birinin farklılığıyla tekrarlanacağını hayal ediyor mu? Arap halkları İran'ı başta Lübnan, sonra Irak ve şimdi de Suriye ve Yemen'de Amerika'nın bölgedeki suçlarına ortak olarak gördüler, İran, iki ülke arasında yaşanan savaşta Azerbaycan'a karşı Ermenistan'a verdiği desteğin yanı sıra Arap ülkeleri aleyhine bölgede genişlemesinden sonra Arap ve İslam halklarının düşmanı haline geldi.

Bugün Müslüman halkların mezhepsel yayılmacı bir devlet olarak İran'a karşı tutumuna rağmen Türkiye, komşuluğu ve İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olması nedeniyle İran'la çatışmak istememekte, Ayrıca, Suriye ve Irak'ın birliğini korumayı ve her ülkenin uluslararası hukuka uygun olarak üzerinde anlaşmaya varılan uluslararası sınırlarını korumasını amaçlamaktadır, Amerika'nın mezhep ve etnik temelde ülkeleri daha da bölmek ve parçalamak istediği bölgede bir mezhep savaşının çıkmaması Türkiye ve İran'ın çıkarınadır, Ve her iki ülke de bu savaşın Suriye, Irak, Yemen ve diğerlerinin yanı sıra Türkiye veya İran'ın birlik içinde kalmasını bırakamayacağını kesin olarak biliyor.

Türk-Arap ilişkileri

Türkiye'nin bir yandan Suriye ve Irak ile olan ilişkisini, diğer yandan Türkiye'nin Libya, Mısır ve işgal altındaki Filistin ile ilişkisini, ardından da Türkiye'nin Körfez ülkeleri ve Kuzey Afrika ile ilişkisini içeren Türk-Arap ilişkilerinin dikenli dosyasına geliyoruz.

Bir yanda Türkiye ile diğer yanda Suriye ve Irak arasındaki sınır ve dolayısıyla Türkiye'nin bu sınırı, kuzey Irak ve Suriye başta olmak üzere her birinde savaş sonucu meydana gelebilecek her türlü ihlalden koruması gerekiyor, ABD destekli ayrılıkçı milisler, Türkiye, Suriye ve Irak'ın yanı sıra Yemen'i mezhepsel, etnik ve mezhepsel gerekçelerle bölmeyi hedefliyor.

İran bu savaşın kendi çıkarına olacağını düşünüyor ve gerçek şu ki, içinde Sünniler, Şiiler, Araplar, Kürtler, Beluciler ve diğerlerinden birçok etnik ve mezhepsel grup bulunduğu için bölünecek ülkelere katılacaktır, bu nedenle, İran dahil İslam ülkelerini mezhepsel ve etnik temelde küçük devletlere bölmeyi amaçlayan bölgedeki Amerikan planından, Siyonist varlığın tüm Ortadoğu bölgesine hâkim olması için. Aralarında sonu gelmeyen bir çatışmanın olduğu bölgeden kaçmayacaktır,

Bu nedenle Türkiye, Amerikan planının uygulanmasını engellemek için her zaman Suriye, Irak, Libya ve Yemen ülkelerinin birliğini istemektedir, bu temelde medya, İran'ın bir Şii Safevi devleti olduğundan ve Sünnileri ortadan kaldırmak için Batı ve Doğu ile iş birliği içinde çalışan bir devlet olmasından bahsetmek yerine, İran'dan sadece bir devlet olarak bahsetmelidir. Çünkü İran'da Şii olduğu gibi %30 Sünni Müslüman var. Aynı şekilde Irak, Suriye, Lübnan, Türkiye, Yemen, Suudi Arabistan, Afganistan, Azerbaycan, Tacikistan ve Pakistan'da da Şiiler var. Çatışma Sünnilerle Şiiler arasında dönerse... Batı'nın istediği gibi, Türkiye, İran ve Afganistan da dahil olmak üzere bölünmeyen İslam devleti kalmayacaktır.

Bu nedenle İran'la anlaşmamız gerekiyor ve bir kez daha tekrar ediyorum, İran diğer ülkelere, yani Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'e karşı saldırgan bir ülkedir ve kendisi için dengeli bir ilişki sağlamak için bu ülkelerden milislerini geri çekmesi gerekir, İran'ın İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerinden biri olduğunu unutmayalım. Örgüt üye ülkelerin birliğini koruyamıyor ve savunamıyorsa, komşu ülkelerin sınırlarına saygı göstermesi için İran'ı etkilemek için başka yollara başvurabiliriz.

Arap ülkeleri ile İran arasındaki çatışmanın bölgesel bir çatışmaya dönüşmesini engellemeliyiz çünkü İran kendi sınırları içinde abluka altında olduğu kadar içeriden de yok edilebilen bir ülkedir. ve bu nedenle Amerika, Rusya ve Çin ile iş birliği yapmak yerine komşu ülkelerle işbirliği yapmak daha iyidir, Nihayetinde İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye bir ülkedir, Ayrıca birçok Arap ve İslam ülkesi tarafından kuşatılmıştır ve İran'daki Sünnilere yönetilen Şiilerin dini önyargılarına ve İran Şiileri tarafından yapılan Arap Şiilerine zulme karşı bir devrim kıvılcımı bekleyenler içlerdeki halkı vardır.

Körfez ülkelerine gelince, özellikle Katar, Kuveyt ve Umman'la ve bu yolda BAE ve Suudi Arabistan ile ilişkilerde bir denge vardır. Türkiye, Yemen krizinin çözümüne bir şekilde etkin bir şekilde katkıda bulunabilirse, bu demektir ki Türkiye özellikle Birleşmiş Milletler ve diğer ülkelerin başarısızlığından sonra Özellikle Birleşmiş Milletler'in ve büyük güçlerin art arda on

yıl boyunca krizi çözmedeki başarısızlığından sonra, Arap Körfezi bölgesinde aktif ve önemli bir taraf haline gelmiştir, Ayrıca Katar, Umman ve Pakistan ile işbirliği içinde, İran ve müttefiklerinden gelebilecek herhangi bir saldırganlığa karşı Basra Körfezi'ndeki denizciliği koruyabilir.

Türkiye'nin mısır devleti ile olan ilişkisi olan şimdiye kadarki en tehlikeli ve belki de en önemli ilişkiye geliyoruz, özellikle Türkiye'nin modern ve çağdaş tarihi boyunca en sonu 15 Temmuz 2016'daki darbelerle çektiği acılar sonucunda Mısır'daki askeri darbenin lideriyle ilişki kurmasını reddetmesi ve Mısır ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin devam etmesine rağmen siyasi ilişkiler hala sınırlıdır.

Mısır ve Türkiye arasındaki siyasi ayrışma, Suriye ve Libya'nın yanı sıra Gazze Şeridi de dahil olmak üzere birçok dosyada Mısır ve Siyonist taraf arasındaki koordinasyonun yanı sıra Mısır'daki darbenin liderinin Amerika, Fransa, Yunanistan, Suriye'deki rejim ve Libya'daki Hafter gibi Türkiye karşıtı ülkelerin yanında duruşu sonucu Orta Doğu sorununu daha da kötüleştiriyor. Mısır rejiminin Türkiye düşmanlığının etkisinin azalması ve nihayetinde mısır ile Türkiye arasında birçoğu, Ortadoğu'daki iki büyük ülke olarak aynı anda Türkiye ve Mısır'ı ortadan kaldırmak için sağlanması istenen doğrudan bir çatışmaya yol açmaması için iç içe geçmiş tüm Mısır ilişkilerinin sökülmesi gerekiyor.

Türkiye'nin belli başlı ülkelerle olan ilişkilerinden bahsederken, Suudi Arabistan ve İran'ın belli başlı ülkelerle olan ilişkilerini de listelemeliydik ki, üç ülke arasında kabiliyetleri, imkanlarını ve kaynakları açısından objektif bir karşılaştırma yapabilelim, Birincisi, her ülkenin güçlü ve zayıf yönlerini bilmek, ayrıca her iki ülkeyi de Orta Doğu'da yaşanabilecek bir mezhep savaşından korumak için büyük güçlerin Suudi Arabistan ve İran ile ilişkilerini dağıtmak.

Türkiye'nin Karşı Karşıya Olduğu Zorluklar

- Batı destekli muhalefet, yaklaşan 2023 seçimlerinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ADALET ve Kalkınma Partisi'ni (AKP) devirmek istiyor.
- Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen eşcinselliği teşvik eden ve Türkiye'nin laik bir devlet olduğu için İslam'la hiçbir ilgisi olmadığını, Türkiye'nin Müslüman halkları arasındaki imajını bozan sivil toplum kuruluşları ve bu STK’lar devlet egemenliğine tabi olmalıdır.

- Türk muhalefetinin bu dosya üzerinden iktidar rejimini devirmeye çalıştığı mülteci sorunu ve devlet ile mültecilerin arasını açarak Türkiye ile Araplar arasındaki ilişkiyi bozmaktadır.
- Amerika, Rusya ve İran ve bazı Arap ülkeleri destekli Irak ve Suriye'deki sınırlarındaki ayrılıkçı milisler.
- Türk devletinin komşu ülkelerinden biri olan Suriye'deki savaş.
- Türkiye'yi doğudan ablukaya almak için Ermenistan'a ABD-Rusya-İran-Fransa desteği.
- Ukrayna'nın Kırım'ının Rusya tarafından işgali, Türkiye'nin Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne verdiği destek ve Donbass'ta Ukrayna topraklarında Rusya destekli ayrılıkçılara karşı savaş.
- Hindistan, İran ve Rusya için kedinin pençesini temsil eden Tacikistan, bu ülkelerin askeri üslerin bulunması.
- Türkiye sınırına yakın Yunanistan'daki ABD üsleri ve kuvvetleri.
- Doğu Akdeniz'deki çatışma ve bu çatışmaya birçok tarafın müdahalesi.

Türkiye Muhalifleri (Hasımları)

- İslam düşmanlarına sadık Arap rejimleri ve bunlar, Arap halklarının desteğiyle, zorbalık ve darbelere karşı devrimlerini tamamlamak için ortadan kaldırılmalıdır.
- ABD, Rusya ve Çin'in desteğiyle Arap ve komşu ülkeler pahasına genişleyen İran.
- Özellikle Türkiye'ye düşman ülkeler için yabancı askeri üslere sahip olması nedeniyle Orta Asya'da İran'ın destekçisi veya uzantısı olan Tacikistan, Türkiye, onu Türk Devletleri Teşkilatı'na katılmaya çekmeye çalışıyor.
- Rusya: Birçok dosyada Türkiye'nin rakip düşmanıdır, ancak Türkiye'nin Rusya'nın kendisiyle doğrudan bir savaş düşünmemesini sağlayan baskı kartlarına sahip olması gerekir, çünkü Amerika ve Avrupa'nın savaşı kazanması karşılığında iki taraf kaybedecektir.
- Avrupa Birliği, bugün Türkiye, Ukrayna'nın Kırım adasının işgalini reddederek, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü destekleyerek ve Rusya'nın Ukrayna Donbass'a askeri müdahalesini reddederek bugün Avrupa ve Rusya arasındaki dengeyi sağlıyor olsa da Azerbaycan'ın Ermenistan'a karşı savaşında ve Dağlık Karabağ bölgesinin kurtuluşunda

desteklediği gibi, Irak, Suriye, Yemen ve Libya gibi savaşlar yaşayan Arap ülkelerinden gelen göçmenler karşısında sınırlarını kapatarak Avrupa'ya göçü önlemektedir.

- Amerika: Türkiye'nin ve tüm Müslümanların en büyük düşmanıdır, için Türkiye'yi bölmek için ayrılıkçı milisleri destekleyen, Aynı zamanda Yunanistan'ı, Yunanistan'ın Türkiye ile savaşacağı için değil, Amerika'nın Türkiye savaşına hazırlandığı Arap devleti ile Yunanistan arasında bir köprü kurmak için bir AMERIKAN askeri üssüne dönüştürdü. Amerika'nın Japonya, Avustralya ve Hindistan (Ecos) ile imzaladığı ve Çin'e karşı olduğunu açıkladığı anlaşma, Ancak Orta Doğu'daki Amerikan yapımı çatışmaya müdahale etmemelerini sağlamak için Endonezya, Malezya ve Bangladeş'i kuşatıyor. Ayrıca Amerika aynı anda birkaç cephe açıyor ve birkaç araç kullanıyor ve bizi kuşatmak yerine onu bizim kuşatabilmemiz için bölgedeki bu politikayı ortadan kaldırmamız gerekiyor.

Zorluklara Karşı Koymak

Birincisi: Bölgede İran ile diğer İslam ülkeleri arasında bu ülkelerin bölünmemesi için, Amerika'nın savaşa aşağıdaki yöntemler ile zemin hazırlamasından sonra bölgesel bir mezhepsel veya etnik savaşı önlemek,

- Irak, Suriye ve Yemen'de olduğu gibi, bölünmeye bir başlangıç olarak halkların (Sünni ve Şii) tek bir devlette mezhepsel bölünmesi
- Türkiye'de olduğu gibi Kürtler ve Türkler, Araplar ve Türkler olarak Etnik olarak ve Fas ve Sudan'da olduğu gibi Araplar, Berberiler ve Afrikalılar vb. bölmesi
- Orta Asya ülkeleri Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Kazakistan gibi etnik kökenlere bölündüğünde Rusya'nın yaptığı gibi etnik devletlerin oluşturulması
- İngiltere'nin Pakistan, Bangladeş ve Hindistan'a ayrıldığı Hint alt kıtasında yaptığı gibi dini devletlerin kurulması, Amerika'nın Güney Sudan'ın Hıristiyan çoğunluk olduğunu iddia ederek Sudan'da yaptığı gibi, Filistin’de Müslüman topraklarında Yahudiler için bir Devlet kurulması.
- Homojen devletlerin iki kampa bölünmesi: Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen Batı yanlısı bir kamp ve otoriter rejimlerden kurtulmayı amaçlayan bir başka kamp, onlardan:

- Libya ve Hafter'in kampı ile devrimci kamp arasındaki çatışma
- Mısır ve darbe kampı ile devrimci kamp arasındaki çatışma
- Sudan ve ordu kampı ile sivil komünist güçler kampı arasındaki çatışma

İkincisi: İran'ın Şii bir devlet olarak değil, İslami kontrol altında olmalı aşağıdaki yolları ile mümkün olması gereken, Batı kontrolündeki bir İslam devleti olarak temsil ettiği rakibin gücünü zayıflatmak.

1. İran içindeki Sünnilerin mümkün olan her şekilde güçlendirilmesi
2. İran'da dışarıdan desteklenen parti ve derneklerin zayıflatılması ve İslam dünyasının birliğine önem veren İslam ülkeleri tarafından desteklenen, Şii partilerle rekabet edebilmek için mazlum Arap Şiileri de İran rejiminden çekebilmesi için sivil parti ve derneklerin kurulması.
3. Siyasi ve ekonomik kararlarının kontrol edilebilmesi için İran üzerinde baskı kartlarına sahip olmak
4. İran'ın kendisini destekleyen Batılı ülkelerle ilişkilerinin bozmak
5. İran'ın mezhepsel veya etnik bir temelde değil, her birinin birliği temelinde Suriye ve Irak'tan çekilmesi, bölgeden mezhep savaşı fikrini ortadan kaldırmaktır.
6. İran ve Tacikistan arasında ve Tacikistan ile Çin, Rusya ve Hindistan gibi askeri üsler kurduğu büyük güçler arasında bağları koparma.

Çevre ülkelerin iyi komşuluğunu ve birliğini ve milislerinin Arap ülkelerinden çekilmesini kabul etsin diye büyük güçlerle olan ilişkisini dağıtarak İran'ın gücünü zayıflatırsak, Müslüman dünyanın kalbindeki Amerikan, Rus ve Çin varlığını zayıflatmış oluruz ki, Türkiye kararlaştırıldığı gibi İslam ülkeleriyle birlik kurabilsin.

Üçüncüsü: Müslüman meselelerinde daha etkin ve daha adil olabilmek için idari ve hukuki yapılarını değiştirmek kaydıyla mevcut teşkilatlardan yararlanmak şu şekildedir:

1. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Dünya beşten büyüktür" sloganıyla Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üye sayısının beş yerine 20 olmasını önerdi. ve dünyanın dörtte biri Müslüman olduğu için önerilen 20 üyeden beşinin İslam ülkeleri olması gerekir:
2. Bölgede dengenin sağlanmasında etkin rolü olan Türkiye, İran ve Rusya'daki Müslümanlarla birlikte Orta Asya ülkelerini temsil etmektedir.

3. Pakistan, Afganistan, Bangladeş, Hindistan ve Çin Müslümanlarını temsil eden büyük bir nükleer ülkedir.
4. Pakistan, Afganistan, Bangladeş, Hindistan ve Çin Müslümanlarını temsil eden büyük bir nükleer ülkedir.
5. Katar, İran ve Rusya ile olan dengeli ilişkisinin yanı sıra, büyük ülkelerle olan seçkin ilişkileri ve Afganistan ile Amerika arasındaki barış anlaşmasına katılımı nedeniyle Mısır ve Suudi Arabistan'ın zorbalığa başkaldıran Arap halklarına karşı düşmanca uygulamalarıyla bölgedeki etkisini kaybetmesinden sonra Arap ülkelerini temsil etmektedir.
6. Nijerya, Afrika ülkelerinin Müslümanlarını temsil edebilecek büyük bir ülkedir.

Ve Güney Amerika kıtasını temsil eden bir ülke seçmenin yanı sıra bu ülkeler için güç dengelerindeki değişime bağlı olarak bu konumlar değişebilir.

1. İslam İşbirliği Teşkilatı'nın kararları, Müslümanlara karşı her zaman ön yargılı olan Birleşmiş Milletler'e tabi olmamalıdır. Bunlar arasında ya koordinasyon olmalı ya da Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı'nın üyelerle ilgili kararlarına karışmamalı. Sorun İslam dünyası ülkeleri ile gayrimüslim bir ülke arasında ise, bu durumda İslam İşbirliği Teşkilatı'nın bağımsızlığını garanti altına alarak iki örgüt arasında müzakere olabilir.
2. Arap Birliği, tamamı İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olan Arapça konuşan ülkeleri içermektedir, bu nedenle Arap Birliği, İslam Teşkilatı'nı desteklemelidir.
3. Tamamı İslam ülkeleri olan Türkçe konuşan ülkeleri içine alan Türk Devletleri Teşkilatı ve dolayısıyla aldığı kararlar İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından desteklenmelidir.
4. Bu kuruluşlar arasında işbirliği, koordinasyon ve rollerin dağılımı olmalıdır, örneğin: Çin'de Uygur Müslümanlarına Yönelik İhlaller için Türk Devletleri Örgütü, Çin devleti ile Uygur Müslümanlarının Çin devletinden ayrılmamaları karşılığında tüm dini, siyasi ve diğer haklarını elde edecekleri bir anlaşma yapabilir, Bu durumda Arap ülkeleri, Çin ile olan ekonomik ilişkileri nedeniyle bu anlaşmayı hayata geçirmeleri için onlara baskı yapabilirler, Veya büyük Arap pazarında Çin ürünlerine yönelik bir boykot uygulayabilirler, aynı şekilde İslam İşbirliği Teşkilatı, ve Aynısı Arap meseleleri ve bölgesel çatışmalar için de geçerlidir.
5. Bu, her ülkenin kendi içişlerinde ve emperyalist ülkelerle ilişkilerinde yalnız kalması durumunda, İslam ülkelerinin yönetici rejimlerinin sorumlu olmasını ve ülkelerinin bölünmeden bekasını garanti edecek şekilde iş birliği yapmasını gerektirir, bu rejimlerin

dağılmaya devam etmeleri durumu, iktidarda kalmamalarını hatta ülkelerinin bölünmeden ayakta kalmamasını sağlamaktadır.

6. Doğu ve Batı, İslam ülkelerini yeniden bölmek için ellerinden geleni yapıyorlarsa, önce bu bölünmeyi önlemek için elimizden gelenin en iyisini yapmalıyız, sonra dağınık ümmeti tekrar bir araya getirmeliyiz, çünkü dinimiz birlik ve tevhit dinidir.

Sonsöz

- İslam olmasaydı, Amr el-Kuraşi, Bilal el-Habaşi, Suheyb el-Rumi ve Selman el-Farsi, Peygamber'in (s.a.v.) ashabı arasında olmazdı,

- Ve İslam olmasaydı, Seyfüddin Kutaz el-Acemi, Ayn Calut Savaşı'nda Müslümanların Hıttin Savaşı'nda lideri olmayacaktı ve Selahaddin el-Kurdi, Müslümanların lideri olmayacaktı ve Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethedemezdi.

- İslam olmasaydı şu ana kadar Müslüman ülkelerde yaşayan hiçbir Hıristiyan ya da Yahudi olmazdı.

- Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik.

- liderliğin ve yönetmenin yüksek fiyatı ve ödenmesi gereken sabit vergisi, görevleri, sorumlulukları, riskleri ve tehlikeleri vardır.

- Her şeyden önce, çatışmalar sadece akranlarla veya küçüklerle değil, esasına savaş büyüklerle olur.

- Güç çemberine yeni katılanlar, yalnızca azami dikkat ve uyanıklığı göstermekle kalmamalı, aynı zamanda güç ve güçle yükselmeli ve kendilerini sorumluluk düzeyine ve gereksinimlerine göre uygulamalıdır.

- İslam dünyası, istese de istemese de küresel güç oyununa yani büyüklerin oyununa özellikle süper güçlerle girmiştir. İslam ülkeleri bu büyüklerin oyunu olduktan sonra, büyüklerin oyununda kendileri de etkili taraf oldular. Ve bu güçler arasındaki satranç kurallarına tabi olduktan sonra, aralarında bir spekülasyon politikası uygulamaya başladık, bu da onlardan birine tam güvenmekten tüm bu güçlerle dengeli ve eşit başa çıkmaya dengeli bir geçiş politikasıdır, diğerlerini kaybetmede Birini kazanmak, düşmanı etkisiz hale getirmek ve dostunu belirlemek ki büyük güçlerle mücadeleleri ve dengeleri ile iyi oynayabilelim.

KAYNAKÇA

https://arabic.rt.com/press/.

https://arabic.sputniknews.com/tags/keyword_fac1b402ba3793ae61f60c90b7d35f87/.

https://studies.aljazeera.net/en/node/3780.

https://www.aa.com.tr/ar.

https://www.aljazeera.net/news/politics/.

https://www.aljazeera.net/podcasts/2021/7/7/.

https://www.independentarabia.com/node/.

Ali Başaran. "Türk-Rus İlişkileri", 2012, Ankara Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.

Dr. Jamal Hamdan. "6 Ekim'de Küresel Strateji'de 1989".

Farah Al-Zaman Abu Shaer. "İran ve Hazar Denizi: Bir Çatışma Denklemi ve Nüfuz Paylaşımı", Al Jazeera Araştırma Merkezi, 3 Şubat.

"Putin'in Türkiye'deki Görüşmelerinin Başında Suriye Krizi Geliyor". RT Agency, 28 Kasım 2014.

KEŞMİR SORUNU VE İZLENECEK POLİTİKALAR

Em. Tümgen. Dr. Shahid A. Hashmat,
Orta Doğu ve Afrika Danışmanlık Merkezi (CAMEA), Afganistan
İslamabad Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ISSI)
drshahidhashmat@gmail.com

Cammu ve Keşmir sorunu, Pakistan ve Hindistan'ın 1947'de gerçekleşen İngiliz sömürge yönetiminden bağımsızlığı kadar eskidir. Aslında, anlaşmazlığın temel nedeni bunun çok ötesindedir. 1947'de Cammu ve Keşmir Eyaleti'nin bir parçası olan bölgelerin çoğu, 1819'da Pencap'ın Sih hükümdarı orduları tarafından ele geçirilmeden önce yüzyıllar boyunca Babür ve Afgan hükümdarları altında özerk bir statüye sahip olmuştur. "Devlet" daha sonra İngilizler tarafından 7,5 milyon rupi karşılığında 1846'da bir Dogra Reisi Gulab Sing'e satıldı. Gulab ve askerleri savaşın bedelini karşılamak için Pencap hükümdarı Maharaja Ranjit Sing'i yendi. Ona Maharaja unvanı verildi. Bu durum sadece büyük bir toprak parçasının değiş tokuşu değil, çoğu Müslüman olan Cammu ve Keşmir'de yaşayan milyonlarca insanın satışıydı. Sih yönetimi Keşmirler için çok baskıcıydı. Dogra yönetimi özellikle Keşmir Müslümanları için daha da acımasız, baskıcı ve zorbaydı.

18 Temmuz 1947'de İngiliz Parlamentosu tarafından kabul edilen "1947 Bağımsızlık Yasası" ile İngiliz Hindistanı'na bağımsızlık verilmiştir. Kanun, Hindistan ve Pakistan olmak üzere iki devletin kurulmasını ve tüm küçük devletçiklerin (yaklaşık 656 tane) belirli koşullara göre egemenliklerden herhangi birinin altında birleşmesini öngörmüştür.

Bu devletlerin çoğu, Cammu ve Keşmir ile beraber sadece birkaçı dışında Hindistan veya Pakistan'a katılmaya karar vermiştir. 'Bağımsızlık Yasası', bu devletlerin başkanlarının coğrafi yakınlığı ve halkın çoğunluğunun isteğini göz önünde bulundurarak iki devletten birine katılmaya karar verebileceklerini öngörmüştür. Keşmir Devleti, (Batı) Pakistan'ı oluşturan bölgelere, yani İngiliz Hindistan'ın kuzeybatı kısmına doğal olarak bağlantılıydı. Dahası, Keşmir nüfusunun çoğunluğu, %85-90 civarında, Pakistan'a katılmak isteyen Müslümanlardı.

Anahtar Kelimeler: Keşmir Sorunu, Keşmir, Cammu, Pakistan, Hindistan.

Keşmir Özgürlük Mücadelesi ve Cammu ve Keşmir Eyaletinin Hindistan ile Tartışmalı Katılımı

Cammu ve Keşmir'in hükümdarı *Mihrace* Hari Sing, İngiliz hükümdarlığının 15 Ağustos 1947'de sona ermesinden sonra egemenlik statüsünü (egemen ve bağımsız devlet) korumak istedi. Bu amaçla hem Hindistan hem de Pakistan ile 'Durma Anlaşması' imzalama arzusunu gösterdi. Pakistan, onun yeni yaratılan egemenliğe katılmak istediğine karar vermesine izin verme teklifini kabul etti. Hindistan yanıt vermedi. Daha önce, Cammu ve Keşmir Yasama Meclisi, Pakistan'a katılma kararı almıştı. *Mihrace* Hari Sing kararsız kalırken, *Mihrace* Hari Sing'in baskıcı ve acımasız kontrolüne karşı Keşmir'in bağımsızlığı için bir halk ayaklanması ve isyanı başladı. Mihrace'nin güçleri, Pakistan'a katılma lehine gerçekleşen Keşmir gösterilerine ateş açtı. Birçok köyü yaktılar ve masum insanları katlettiler. *Dogra* Ordusu tarafından üstlenilen vahşi eylemler sonucunda binlerce Keşmirli Müslümanın öldüğü tahmin edilmektedir. Özgürlük savaşçıları 24 Ekim 1947'de Poonch'ta *Azad* Keşmir'de bağımsız bir hükümet ilan ettiler. Sözde Cammu ve Keşmir Eyaleti'nin bir parçası olan Gilgit ve Baltistan halkı da 2 Kasım 1947'de bağımsızlıklarını ilan ettiler. Şimdi bu bölgeler Pakistan'ın bir parçasıdır.

Yeni oluşturulan bir devlet olan Pakistan, İngiliz Hindistan'ın halefi bir devlet olarak varlıkların bölünmesi, yeni silahlı kuvvetlerin oluşturulması ve milyonlarca mültecinin ele alınması dahil olmak üzere sayısız sorunu çözmeye başladı. Askeri ve diğer maddi kaynakların eksikliği nedeniyle, baskıcı yöneticilerine karşı bir 'Özgürlük Mücadelesi' yürüten Keşmirlilere yardım edecek durumda değildi. Pakistan'ın bir bölümünü oluşturan kuzey batı eyaletinden bazı kabile üyeleri, Müslüman kardeşlerine 'Bağımsızlık Savaşı'nda yardım etmek için Cammu ve Keşmir'e taşındı. Keşmir özgürlük savaşçılarının bu gelişmelerini ve somut başarılarını gören *Mihrace* Hari Sing, kaçarak Hindistan'a sığındı. Ayrıca, çoğunluğu Müslüman nüfusun kendisine karşı ayaklanmasını bastırmak için Hindistan'dan askeri yardım istedi. Genel Vali Lord Mountbatten, Mihrace Hari Sing'in Hindistan'a katılması koşuluyla bunu yapmayı kabul etti. Bu koşullar altında, *Mihrace* Hari Sing, baskı altında bir 'Katılım Belgesi' imzalamaya zorlandı.

Pakistan hükümeti, üyeliğin aldatıcı ve hileli bir şekilde yapıldığını iddia ederek, derhal ve şiddetle itiraz etti. Pakistan ayrıca, Pakistan ile 'Durma Anlaşması' hala yürürlükteyken *Mihrace* Hari Sing'in Hindistan ile bir 'Katılım Belgesi' imzalamaya hakkı olmadığını iddia etti.

Hindistan'ın Keşmir Askeri İşgali ve Hindistan'ın Anlaşmazlığın Çözümü İçin Birleşmiş Milletler'in Müdahalesine İlişkin Talebi

Özgürlük savaşçılarının makul bir başarı elde ettiğini ve Sri Nagar'a yaklaştıklarını gören Hindistan, askeri güçlerini Sri Nagar Havaalanı'na bıraktı ve Cammu ve Keşmir eyaletini işgal etmek için askeri bir operasyon başlattı. Özgürlük savaşçısı istikrarlı bir ilerleme kaydederken, Hindistan konuyu Ocak 1948'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne götürdü. Pakistan'ın Hindistan tarafından işgalci ve davetsiz misafir olarak adlandırılan özgürlük savaşçılarını desteklediğinden şikâyet etti. Unutulmamalıdır ki Pakistan'ın o dönemde güçlü askeri güçleri yoktu ve Pakistan'ın payına düşen birçok birliğin komutasında hâlâ bağımsızlıktan sonra Hindistan'ın Genel Valisi olan Lord Mountbatten'e bağlı İngiliz subaylar bulunuyordu. General Sir Frank Walter Messervy, Pakistan Ordusu'nun ilk başkomutanı (15 Ağustos 1947'den 10 Şubat 1948'e kadar) ve halefi General Sir Douglas David Gracey (Şubat 1948-Ağustos 1951), Mareşal Sir Claude John'a daha sadıktı. Pakistan'ın siyasi liderliğine kıyasla, Hindistan ve Pakistan'da kalan tüm İngiliz kuvvetlerinin Yüksek Komutanı olarak atanan Eyre Auchinleck, yeni bir devlet olarak. General Gracey, Mareşal Auchinleck'in iznine sahip olmadığı için Pakistan Ordusu personelini ve birimlerini Cammu ve Keşmir'e göndermeyi açıkça reddetmişti.

1 Ocak 1948'de Hindistan, Cammu ve Keşmir sorununu BM Güvenlik Konseyi'ne götürdü. 17 Ocak 1948'de BM Güvenlik Konseyi, Hindistan ve Pakistan'ı durumu ağırlaştırmaktan kaçınmaya çağıran ve Konsey'in durumdaki herhangi bir önemli değişiklikten haberdar edilmesini isteyen 38 sayılı Kararı kabul etti. 20 Ocak 1948'de BM Güvenlik Konseyi, Keşmir anlaşmazlığını araştırmak için 3 üyeli bir komisyon oluşturan 39 sayılı Kararı kabul etti. Ancak Komisyon Mayıs 1948'e kadar kurulamadı. 12 Şubat 1948'de Güvenlik Konseyi görüşmeleri ertelendi ve 10 Mart 1948'de müzakerelere yeniden başlandı.

28 Ocak 1948'de Konsey Başkanı şunları söyledi: "… elimizdeki belgeler, taraflar arasında aşağıdaki üç husus üzerinde anlaşmaya varıldığını gösteriyor:

a. Cammu ve Keşmir Eyaleti'nin Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı katılacağı sorusuna plesibit ile karar verilecek;
b. Bu plesibit, tam tarafsızlığı sağlayacak koşullar altında yürütülmelidir;
c. Plesibit bu nedenle Birleşmiş Milletler himayesinde yapılacaktır."

21 Nisan 1948'de BM Güvenlik Konseyi 47 sayılı Kararı kabul etti ve Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Komisyonu'nu (UNCIP) kurdu. UNCIP, konuyu araştırmak ve anlaşmazlığın çözümü için olası seçenekler önermekle görevlendirildi. Ocak ayında önerilen UNCIP, üye sayısı üçten beşe çıkarıldı. UNCIP, Cammu ve Keşmir halkının görüşlerinin tespit edilmesi gerektiği sonucuna vardı. Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru, BM'yi Keşmir'in katılımına karar verilecek olan Keşmirlilerin görüşünü belirlemeye çağırdı.

1 Ocak 1949'da Hindistan ve Pakistan güçleri arasında bir ateşkes imzalandı, bunun sonucunda Hindistan Keşmir Vadisi'nin, Cammu eyaletinin çoğu ve Ladakh'ın kontrolünü elinde tutarken Pakistan, bugünkü Azad Keşmir'i içeren batı bölgelerinin kontrolünü ele geçirdi. Gilgit Ajansı ve Baltistan. 5 Ocak 1949'da UNCIP kararı, Cammu ve Keşmir Eyaletinin Hindistan veya Pakistan'a katılımı sorununun özgür ve tarafsız bir halkoylaması yoluyla karara bağlanacağını belirtti. Ancak Hindistan, Cammu ve Keşmir eyaletinin tamamı, kontrolleri altındaki Azad Cammu ve Keşmir olarak bağımsızlığını ilan eden düzensiz güçlerden temizlenene kadar hiçbir referandum yapılamayacağında ısrar etti.

21 Nisan 1948'de BM Güvenlik Konseyi derhal ateşkes kararı veren 27. Kararı kabul etti ve Pakistan Hükümetini ‘savaşmak amacıyla devlete giren kabilelerin ve Pakistan vatandaşlarının Cammu ve Keşmir eyaletinden çekilmesini güvence altına almaya çağırdı.' Ayrıca Hindistan Hükümeti'nden kuvvetlerini asgari güce indirmesini istedi, ardından Cammu ve Keşmir'in Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı katılacağını belirlemek için bir plesibit düzenleme koşullarının yürürlüğe girmesi gerekiyordu.

Her iki ülke de askerden arındırma prosedürüne ve kapsamına ilişkin farklı yorumlar nedeniyle bir ateşkes anlaşmasına varamadı. Geri çekme işlemi hiç yapılmadı. Hindistan, önce Pakistan'ın çekilmesi gerektiğinde ısrar etti ve Pakistan, Hindistan'ın daha sonra geri çekileceğinin garantisi olmadığını iddia etti.

Aralık 1949'da Kanadalı olan BMGK Başkanı General McNaughton'dan Güvenlik Konseyi, anlaşmazlığı çözmek için iki devlete yaklaşmasını istedi. General McNaughton, önerilerini 29 Aralık 1949'da Konsey Başkanı olarak görev süresinin sona ermesinden sadece iki gün önce sundu. BMGK ondan arabuluculuğuna devam etmesini istedi ve o da 3 Şubat 1950'de nihai raporunu sunarak bunu yaptı.

Önerisi, Pakistan ve Hindistan'ın, güvenlik amacıyla esasen ihtiyaç duyulan düzenli Hint kuvvetleri hariç, düzenli kuvvetlerini aynı anda geri çekecekleri bir düzenlemeyi

öngördü. Ayrıca, Azad Keşmir kuvvetleri ile Keşmir Devlet kuvvetleri ve milislerinin terhis edilmesini önerdi. Kuzey Bölgelerinin yönetimi BM gözetiminde yerel makamlarda kalacak ve bölge de askerden arındırma sürecine dahil edilecek. Pakistan önerilerini kabul etti ama Hindistan reddetti.

Askeri tarihçi Robert J. McMahon, Amerikalı yetkililerin Hindistan'ın çeşitli UNCIP ateşkes önerilerini reddetmesini haklı çıkarmak için şüpheli yasal teknikler kullandığını giderek daha fazla hissettiklerini belirtiyor. Bu eylemlerin Hindistan'ın bir plebisit yapmaktan kaçınma arzusuyla motive edildiğine inanıyorlardı.

Sir Owen Dixon'ın Cammu ve Keşmir Planı

Güvenlik Konseyi, daha sonra, her iki devlete de askerden arındırma düzenlemeleri için beş aylık bir süre veren bir karar aldı. Hindistan daha sonra 14 Mart 1950'de karar taslağını kabul etti. Konsey daha sonra Avustralyalı bir yargıç ve diplomat olan Sir Owen Dixon'ı Hindistan ve Pakistan'ın bir sonraki BM temsilcisi olarak atadı. General McNaughton'ın Cammu ve Keşmir için askerden arındırma planını yönetmekle görevlendirildi. Sir Owen Dixon, 1950 Mayıs'ında Alt Kıta'ya geldi.

Her iki hükümete de danışan ve zemindeki gerçekleri değerlendiren Sir Owen Dixon, Pakistan tarafından askerden arındırılmış bölgelerin NCIP gözetiminde yerel yetkililer tarafından yönetilmesini önerdi. Ateşkes hattının Hindistan tarafında, Dixon, her bölge sulh yargıcına, sulh yargıcının raporlarını inceleme ve rapor etme izni verilecek bir Birleşmiş Milletler memuru atamayı önerdi. Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru, Devletin egemenliğine tecavüz edeceğini iddia ederek bu fikre itiraz etti. Ancak Nehru herhangi bir alternatif teklif sunmadı.

Dixon, her iki ülkenin başbakanlarına bir koalisyon hükümeti kurulması gibi başka önerilerde bulundu. Ayrıca plebisit/referandum öncesi altı aylık bir süre için siyaset dışı saygın kişiler tarafından tarafsız bir hükümet kurulmasını tavsiye etti.

Dixon'ın bir başka önerisi, tamamen BM temsilcilerinden oluşan bir idari organ kurmaktı. Başbakan Nehru buna katılmadı ve tüm bu önerileri reddetti. Sir Owen Dixon, Hindistan'ı Cammu ve Keşmir Eyaletinin silahsızlandırılmasını amaçlayan tüm tekliflere olumsuz yanıt vermesi nedeniyle eleştirdi. Dixon'ın en önemli önerisi, halk oylamalarının

bölgelere göre yapılması ve her bölgeyi plesibitin sonuçlarına göre her iki ülkeye de tahsis etmesiydi.

Dixon'ın 'Bölgesel Plesibit' önerisine yanıt olarak, Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru bir bölünme ve plesibit planı önerdi. Bu Plana göre, Cammu ve Ladakh Hindistan'a, Azad Keşmir ve Kuzey Bölgeleri Pakistan'a gidecek ve Keşmir Vadisi'nde bir plesibit yapılacaktı. Dixon planı destekledi, ona göre Cammu ve Ladakh'taki insanlar Hindistan'dan yanaydı ve Azad Keşmir ve Kuzey Bölgelerindekiler Pakistan'ın bir parçası olmak istediler. Bu öneri, Cammu ve Keşmir Anlaşmazlığının pratik ve pragmatik bir şekilde çözülmesi konusunda oldukça iyi beklentilere sahip olan Dixon Planı olarak bilinir.

Ağustos 1950'de, Pakistan Başbakanı Liaqat Ali Khan, Hindistan'ın Devleti tarafsız bir yönetim altına almayı kabul etmesi koşuluyla, bölünme-plesibit ilkesini kabul etme eğilimi gösterdi. Hindistan, Ulusal Konferans yönetimini değiştirme fikrini reddetti. Pakistan'ın belirttiği pozisyon, plesibitin tüm Devlette yapılması gerektiğiydi. Dixon'ın 'Bölgesel Plesibit' veya 'Partition cum Plebisit' her iki ülke tarafından, Hindistan ve Pakistan tarafından açık bir şekilde kabul edilmediğinden, Dixon sabrını kaybetti ve Cammu ve Keşmir Anlaşmazlığının çözüm umutlarının başarısız olduğunu ilan etti. Hindistan'ın Dixon'ın sınırlı plebisit önerilerini reddetmesinin bir başka ana nedeni de Hindistan'ın 'güvenlik nedenleriyle' gerekli olduklarını iddia ederek plebisit sırasında kendi birliklerini Keşmir'de tutmak istemesiydi. Aynı zamanda Hindistan, Pakistan askerlerinin Azad Keşmir ve Giligit ve Baltistan bölgesinde kalmasını istemiyordu. Dixon, Hindistan'ın Plebisit sürecinde nüfuza ve yetkinin kötüye kullanılmasına karşı koruma sağlayan askersizleştirme ve plebisiti yöneten diğer hükümleri kabul etmeyeceği sonucuna vardı. Hindistan'ın askersizleştirilmesinin yokluğunda, Pakistan ve Azad Keşmir güçleri, yönetimleri altındaki toprakları askerden arındırmak istemiyorlardı. Dixon sonunda BM'ye rapor vermeye karar verdi.

Dr. Frank Graham'ın Keşmir Anlaşmazlığına Arabuluculuk Çabaları

ABD Büyükelçisi Henderson, Keşmir'i ziyaret eden ilk Amerikalıydı, Vadinin çoğunluğunun bir plebisitte Hindistan yerine Pakistan'ı seçeceğini gözlemledi. 30 Nisan 1951'de Dr. Frank Graham, Güvenlik Konseyi tarafından Hindistan ve Pakistan için BM temsilcisi olarak çalışmak üzere Dixon'ın halefi olarak atandı. Dr. Graham alt kıtaya 30 Haziran 1951'de bir gerilim döneminde geldi. Graham'ın misyonu, iki ülke arasında Cammu ve Keşmir'in askerden

arındırılması konusunda bir anlaşmaya varmaktı. Daha önceki BM temsilcilerinin deneyimlerine benzer şekilde, Graham önce Pakistan'dan kabul gören ancak Hindistan tarafından reddedilen bir askerden arındırma planı önermişti. Ayrıca bir plesibitten önce askersizleştirmeyi uygulamaya çalıştı, ancak Hindistan ve Pakistan, Cammu ve Keşmir'de kalması gereken asker sayısı konusunda anlaşamadı. Dr. Graham, 1 Ocak 1949'da her iki ülkenin de kuvvetlerini kademeli olarak minimum seviyelere ve Devletteki varlık oranlarına indirecekleri alternatif bir öneri sundu. Bu öneri Pakistan tarafından kabul edilmesine rağmen Hindistan tarafından da reddedildi.

Temmuz 1952'de Şeyh Abdullah, Hindistan hükümetiyle, Devletin Hindistan içindeki özerkliğini ve Devlet içindeki bölgelerin özerkliğini sağlayan Merkez-Devlet ilişkisi üzerine Delhi Anlaşmasını imzaladı.

Güvenlik Konseyi daha sonra iki ülkenin Keşmir sorunu üzerinde doğrudan görüşmelerini talep eden bir kararı kabul etti. Bu görüşmeler Şubat 1953'te Cenevre'de gerçekleşti, ancak BM temsilcisi bu yöntemin başarısız olacağını anladı. 27 Mart 1953'te Dr. Graham nihai raporunu sundu ve arabuluculuk çabaları sona erdi. BM, Keşmir Anlaşmazlığının çözümünde etkin bir rol oynayamadı çünkü Hindistan, Keşmir Anlaşmazlığının BM arabuluculuğu yoluyla karşılıklı olarak kabul edilebilir barışçıl bir çözümüne yol açabilecek tüm bu tür önerileri kasten boşa çıkardı. Bu nedenle UNICP, BM tarafından feshedildi.

Hindistan ve Pakistan'daki Birleşmiş Milletler Askeri Gözlemci Grubu (UNMOGIP)

Hindistan ve Pakistan, Temmuz 1949'da Karaçi Anlaşması'nı imzaladılar ve gözlemciler tarafından denetlenecek bir 'Ateşkes Hattı' kurdular. UNCIP'in tavsiyesi üzerine, Genel Sekreter, Komisyon'u askeri konularda desteklemek üzere Askeri Danışman'ı atadı ve kendisine yardım etmesi için bir grup askeri gözlemci sağladı. Sonunda Hindistan ve Pakistan'daki Birleşmiş Milletler Askeri Gözlemci Grubu'nun (UNMOGIP) çekirdeğini oluşturan ilk silahsız askeri gözlemci ekibi Ocak 1949'da görev alanına geldi. Görevleri Hindistan ve Pakistan arasındaki Cammu ve Keşmir Eyaletindeki ateşkesi denetlemek ve Askeri Danışmana UNCIP'E yardım etmekti. UNCIP'in feshedilmesinden sonra, BM Güvenlik Konseyi 91 sayılı Kararı (1951) kabul etti ve ateşkes ihlallerini gözlemlemek ve bildirmek için Hindistan ve Pakistan'da Birleşmiş Milletler Askeri Gözlem Grubu'nu (UNMOGIP) kurdu.

UNMOGIP, 1949'dan beri Ateşkes Hattının her iki tarafında da çalışıyor. 1971 Hint-Pakistan Savaşı'ndan sonra Hindistan ve Pakistan, 1972'de Keşmir'deki Kontrol Hattını belirlemek için Simla Anlaşmasını imzaladılar. 1972'den beri Hindistan ve Pakistan, Keşmir'de UNMOGIP'e verilen görev konusunda anlaşamadılar. Hindistan, UNMOGIP'in görev süresinin Simla anlaşmasından sonra sona erdiğini çünkü özellikle Karaçi Anlaşmasına göre ateşkese uymak için kurulduğunu savundu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, BM Güvenlik Konseyi'nin feshi için herhangi bir karar almadığı için UNMOGIP'in çalışmaya devam etmesi gerektiğini savundu. O zamandan beri Hindistan, Silahsız BM gözlemcilerinin Kontrol Hattı'nın (LoC) Hindistan tarafındaki faaliyetlerini önemli ölçüde kısıtladı. Oysa Pakistan hala MOGIP'in işleyişini destekliyor ve gözlemcilerinin Hint Ordusu tarafından ateşkes ihlallerinin doğrulanması için LoC'yi ziyaret etmelerini kolaylaştırıyor.

Hindistan'ın Cammu ve Keşmir Eyaletini Hindistan'ın Bütünleyici Bir Parçası Olarak Kabul Etme Çabaları

Pakistan, 1947'de Hükümdarı Maharaja Hari Sing tarafından 'Cammu ve Keşmir Eyaletinin Katılımı'nın yasallığına ve geçerliliğine itiraz etti. Hindistan, Keşmir Anlaşmazlığını BM'ye götürdü, ancak Cammu ve Keşmir'i bir parçası olarak tasarlamak için sürekli olarak kendi içinde çelişkili adımlar attı. BM Güvenlik Konseyi'ne göre ise tartışmalı bir bölge. Hindistan, başlangıçta Cammu ve Keşmir'e ayrı bir bayrak ve Devlet için bir Kurucu Meclis, Keşmirli olmayanların toprak satın alma ve Cammu ve Keşmir Eyaletine yerleşme yasağı gibi belirli ayrıcalıklara sahip özel bir özerk Devlet statüsü verdi. Devlette Keşmirliler için devlet hizmetlerinde demografik değişim ve özel kota. Zaman geçtikçe Hindistan, Cammu ve Keşmir Eyaletini tamamen özümsemek ve Hindistan Birliği'ne asimile etmek için iki uçlu strateji benimsedi. İlk uç, BM'nin veya diğer herhangi bir üçüncü taraf arabuluculuğunun Keşmir Anlaşmazlığını çözme ve plebisit düzenlemeyi reddetme çabalarını boşa çıkarmak için tasarlandı. İkinci ayak, yerel siyasi ve idari adımlar yoluyla Cammu ve Keşmir'in kademeli olarak ilhakını ve fiilen işgalini içeriyordu. Sahtekarlıkla oluşturulmuş bir Cammu ve Keşmir Eyalet Meclisi aracılığıyla kararların yönetilmesini ve BM himayesinde düzenlenecek tarafsız, özgür ve adil 'Plebisit'e alternatif olarak öngörülen yasadışı olarak yürütülen seçimleri içeriyordu.

Şubat 1954'te Hindistan, tam bir baskı altında, Bakshi Ghulam Mohammad liderliğindeki Devlet Kurucu Meclisinin Keşmir'in Hindistan'a katılımını onaylayan bir karar aldığını açıkladı. 17 Kasım 1956'da Devlet Kurucu Meclisi, Cammu ve Keşmir'i Hindistan Birliği'nin ayrılmaz bir parçası olarak ilan eden Devlet için bir anayasa kabul etti. Tabii ki, tüm bu önlemler, Keşmir Eyaletini yasadışı bir şekilde işgal eden Delhi'deki Hindistan Hükümeti'nin talimatlarıyla yapılmayı başardı. Tüm gerçek siyasi faaliyetler, askeri mevcudiyet ve yıldırma yoluyla yasaklanmış ve bastırılmıştı. Keşmir kitlelerini gerçekten temsil eden Keşmirli liderlerin çoğu tutuklandı veya evlerine kapatıldı ve yapay olarak yaratılan siyasi liderlik bu tür kararları almaya zorlandı.

Tüm acımasız, zalim ve baskıcı politikalara rağmen Keşmirliler, Hindistan'ın Keşmir'i yasadışı işgalini hiçbir zaman kabul etmedi. Yasal, meşru ve manevi siyasi hakları olan 'Özgürlük Mücadelesi'ni sürdürdüler. Hindistan'ın siyasi ve askeri baskısı altında Cammu ve Keşmir'i Hindistan Birliği'nin ayrılmaz bir parçası olarak ilan eden Devlet Kurucu Meclisi'nin yasadışı eylemlerine yanıt olarak, BM Güvenlik Konseyi 24 Ocak 1957'de 122 sayılı Kararı kabul etti. Anayasa, Devletin nihai bir yasal düzenlemesi değildi.

Mart 1963'te Çin hükümeti, Pakistan'ın Kuzey Bölgeleri ile Sincan Uygur Özerk Bölgesi (XUAR) arasındaki sınır konusunda Pakistan ile bir anlaşma imzaladı. Anlaşma, Gilgit ve Baltistan'ın Pakistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etti.

Eylül 1965'te Hindistan ve Pakistan, 6 Eylül'den 23 Eylül'e kadar savaştı. Savaş Keşmir'den başlamasına rağmen, Hint- Pakistan sınırını tamamlayacak şekilde yayıldı. Hindistan'ın (Batı) Pakistan'a saldırmasının ardından, her iki ordu da yoğun BM arabuluculuğuyla durdurulan tam teşekküllü bir savaşa bulaştı. BM ve uluslararası toplumun diğer üyelerinin yoğun diplomatik çabalarından sonra Hindistan ve Pakistan, 10 Ocak 1966'da Taşkent Deklarasyonu'nu imzalayarak 1965 öncesi konumlarına dönmeyi kabul ettiler. Anlaşma, Sovyet arabuluculuğu yoluyla kolaylaştırıldı.

1971'de Hindistan ve Pakistan başka bir savaşa girdiler. Bu sefer savaş alanı doğu kanadıydı ve o zamanlar Doğu Pakistan olarak adlandırılıyordu. Hint istihbarat teşkilatı, Araştırma ve Analiz Kanadı (RAW), uzun yıllardır Bengalli nüfusu Batı Pakistan'a karşı işletiyor ve kışkırtıyordu. Hindistan destekli isyanın çok ciddi ve ölümcül sonuçları oldu. Hindistan Silahlı Kuvvetleri, Aralık 1971'de doğu kanadının ayrılması ve Bangladeş'in kurulmasıyla sonuçlanan geniş çaplı isyanla birlikte koordineli bir askeri kampanya başlattı.

2 Temmuz 1972'de Hindistan ve Pakistan, Keşmir Anlaşmazlığının nihai çözümünün ikili müzakereler yoluyla önemini vurgulayan Simla Anlaşmasını imzaladılar. Her iki ülke de Kontrol Hattına saygı göstermeyi kabul etti. Pakistan, Simla Anlaşması'nın hiçbir şekilde Pakistan'ın Keşmir Anlaşmazlığına çözüm arama konumunu BM Güvenlik Konseyi tarafından Hindistan ve Pakistan'dan Keşmir nüfusunun iradesini belirlemek için tarafsız, özgür ve adil bir Plebisit düzenlemelerini isteyen ardışık kararı yoluyla öngördüğü şekilde tehlikeye atmadığını iddia ediyor.

Keşmir İntifadası

1989'da Hint vahşetinden çok acı çeken Keşmir gençliği, Hindistan'ın işgalci askeri güçleri tarafından işlenen vahşete karşı ayaklandı. Yaklaşık 10 yıldır devam eden Keşmir özgürlük mücadelesinin bu yeni aşamasına Keşmir *İntifadası* (Keşmir Direnişi) adı verildi. Bu, yeni nesil Keşmir özgürlük savaşçılarının ana topraklarının yasadışı işgaline karşı yenilenen bir çabasıydı. Hindistan, silahlı kuvvetleri tarafından işlenen vahşeti ve soykırımı örtbas etmek için Pakistan'ın Keşmir özgürlük savaşçılarına silah ve eğitim sağladığını, özgürlük hareketinin ise tamamen yerli olduğunu suçladı. Özgürlük mücadelesi uzadı ve Keşmir'deki Hint güçleri insanlığa karşı, özellikle de yenilenen özgürlük mücadelesinin öncüsü olarak hareket eden Keşmirli gençlere ve kadınlara karşı suçlarını yoğunlaştırdı. Binlerce genç Keşmirli kaçırıldı ve öldürüldü ve çok sayıda kadın tecavüze ve işkenceye maruz kaldı. Bu kadar anlatılmamış ve iğrenç savaş suçlarına ve insan hakları ihlallerine rağmen, Keşmirliler özgürlük mücadeleleri için ağır fedakarlıklar sunarak muazzam bir direnç gösterdiler.

Kargil Savaşı ve Pakistan'ın Keşmir Anlaşmazlığının Müzakere Edilmiş Çözümü Bulma Çabaları

Keşmir özgürlük mücadelesi sürerken, Pakistan ve Hindistan, 1999 yılının mayıs ayının başından Temmuz 1999'un sonuna kadar devam eden Kargil Savaşı'na karıştı. Savaş, Pakistan'ın Kuzey Bölgelerinin (Gilgit-Baltistan) Hindistan İşgalindeki Keşmir'e katıldığı yüksek irtifa dağlık bölgede yapıldı. Pakistan, Özgürlük Savaşçılarının (*Mücahidler*) ve gönüllü güçlerin tartışmalı Keşmir bölgesindeki bazı bölgeleri ele geçirdiğini iddia ederken,

Hindistan bu saldırıların Pakistan'ın düzenli askeri güçleri tarafından gerçekleştirildiğini iddia etti.

Bu, her iki ülkenin de nükleer silah kabiliyeti kazanmasından sonra Hindistan ve Pakistan arasındaki ilk büyük ölçekli askeri angajmandı. Doğal olarak, Dünyalar geleneksel bir çatışmadan nükleer bir çatışmaya tırmanma konusunda oldukça endişeliydi. BM'nin yanı sıra ABD yönetimi de gerginliğin azaltılmasına ve askeri çatışmanın azaltılmasına müdahil oldu. Sonunda, ABD arabuluculuğuyla, her iki taraftaki kuvvetlerin çatışma öncesi mevzilere çekilmesine yol açan bir ateşkes gerçekleştirildi. Bu tür bir arabuluculuk, her iki rakip devletin yüzünü kurtarması için gerekliydi.

General Müşerref'in Keşmir Anlaşmazlığındaki Çıkmazı Çözme Girişimi

Hindistan ve Pakistan aralarındaki farklılıkları ve anlaşmazlıkları çözmek için müzakereler yürütmelerine rağmen somut bir ilerleme sağlanamadı. Kargil Savaşı'ndan sonra çok fazla güvensizlik vardı ve ikili diyalog durma noktasına gelmişti. Hindistan-Pakistan barış müzakeresinin bir parçası olarak, Pakistan Cumhurbaşkanı General Pervez Müşerref ve Hindistan Başbakanı Atal Bihari Vajpayee, 14 Temmuz – 16 Temmuz 2001 tarihlerinde Dehli ve Agra'da bir araya geldi. General Pervez Müşerref, 'Keşmir'e Dört Noktalı Çözüm' denilen şeyi önerdi. Farklı rivayetlere göre, çözüm prensipte Başbakan Atal Bihari Vajpayee tarafından kabul edilebilirdi, ancak imza töreninden önceki son saatlerde Hindistan'ın reddetmesi nedeniyle anlaşma sonuçlandırılamadı.

Müşerref daha sonraki aşamada, bir karar taslağının imzalanmaya hazır olmasına rağmen Hindistan tarafının anlaşmadan geri döndüğünü iddia etmişti. Kendisine 'Hint Kabinesinin onay vermeyi reddettiği' söylendiğini söyledi. Çoğu analist, onlarca yıllık Keşmir Anlaşmazlığı'nı çözmek için altın bir fırsatın her iki ülke tarafından da kaçırıldığına inanıyor.

Hindistan'ın Keşmir Özgürlük Mücadelesini Terörist Faaliyetler Olarak Göstererek Uluslararası Toplumu Yanıltma ve Aldatma Çabaları

New York'taki 9/11 (2001) olayından yararlanan Hindistan, Keşmirlilerin Hindistan kontrolündeki Cammu ve Keşmir'de terör eylemlerine karıştığını uluslararası toplumu, özellikle

Batı ülkeleri / AB ve ABD'yi yanıltmak için çok akıllıca, ustaca ve kasıtlı olarak diplomatik bir saldırı başlattı. BM Şartı'nın meşru bir hak olarak özgürlük mücadelesini terör eylemlerinden açıkça ayırdığını çok iyi bilen Hindistan, Keşmir'in özgürlük savaşçılarına karşı kapsamlı ve sistematik bir diplomatik ve medya kampanyası başlattı.

Afganistan'ın yasadışı askeri işgaline yol açan ABD işgali, Keşmir özgürlük savaşçılarının tüm meşru faaliyetlerini acımasızca bastırmak için Hindistan'a elverişli ve iyi niyetli bir ortam sağladı. Keşmir, özellikle bölgede ve genel olarak dünyanın en kötü askerileştirilmiş bölgesiydi. Hindistan, Keşmir Vadisi'ni dünyadaki türünün en kötüsü olan sanal bir açık hapishaneye dönüştüren 900.000'den fazla askeri ve para askeri kuvveti konuşlandırarak Cammu ve Keşmir'deki askeri varlığını artırdı. Hindistan askeri güçleri Cammu ve Keşmir'de tam bir apartheid kontrolü kurdu.

Hindistan Askeri Kuvvetlerinin Keşmir'de İşlediği Beşerî Bilimlere Karşı Suçlar ve Soykırım

Hindistan ordusu, gözaltındaki binlerce Keşmir gencini zorla kaçırma ve yargısız infaz gibi beşerî bilimlere karşı suçlar işledi. Barışçıl protestolar sırasında ayrım gözetmeksizin paletli silahlar kullandılar ve yüzlerce genç Keşmirliyi kör ettiler. Binlerce kadın ve çocuğa karşı cinsel istismar ve işkence yapıldığına dair teyit edilmiş raporlar var. Birçok siyasi eylemci defalarca gözaltına alındı ve işkence gördü. Soykırıma eşdeğer tüm bu tür suiistimaller ve son derece iğrenç suçlar, Birleşmiş Milletler de dahil olmak üzere çeşitli insan hakları örgütleri tarafından kaydedildi. 8 Temmuz 2016'da cesur bir özgürlük savaşçısı Burhan Muzaffar Wani'nin öldürülmesinin ardından Keşmir Vadisi'nde şiddetli protestolar patlak verdi. Hindistan askeri güçleri 50 günden fazla süren bir sokağa çıkma yasağı uyguladı. Bu protestolar sırasında, Hindistan askeri güçleri tarafından 100'den fazla kişi öldürüldü. Burhan Wani'nin şehitliği, Keşmir özgürlük mücadelesine yeni bir ruh kazandırdı. Hindistan silahlı kuvvetleri, olası tüm zulüm ve gaddarlıkları kullanmasına rağmen Keşmir'deki meşru, ahlaki ve yerli özgürlük mücadelesini bastıramadı.

Hindistan'ın 370. Maddeyi ve Madde 35 A'yı Kaldırması ve Cammu ve Keşmir'in Hindistan Birliği ile Birleşmesi

Yetmiş yılı aşkın bir süredir Hindistan, Cammu ve Keşmir konusundaki pozisyonunu sürekli değiştirerek uluslararası topluma ve Birleşmiş Milletlere blöf yapıyordu. Hindistan, yerel seçimlerin yürütülmesini plebisitin veya referandumun bir ikamesi olarak eşitlemek için Birleşmiş Milletler himayesinde yapılacak bir plebisiti kabul etmesinden sonra, manipülatif olarak pozisyonunu değiştirdi. Hindistan, Keşmir halkını devredilemez kendi kaderini tayin hakkından mahrum bırakmış olsa da Hindistan Anayasası'nın 370. Ek olarak, Madde 35A, Keşmirli olmayanlara Cammu Eyaleti ve Keşmir topraklarında mülk satın alma ve kalıcı olarak yerleşme konusunda kısıtlama getirerek, demografik değişikliklere karşı bazı garantiler sağlamıştır. Bu tür kısıtlamaların birçok ihlaline rağmen, bu hükümler Keşmirlilere önemli güvenceler ve garantiler sağladı ve özgürlük mücadelelerinin sonunda başarılı olacağına dair bir umut verdi. Orijinal 370 ve 35 (A) Maddelerine göre, Hindistan Birlik Hükümeti, bu yasal ve anayasal hükümlerin niteliğinde, bileşiminde, tanımında ve uygulanmasında herhangi bir değişiklik için Eyalet hükümetine danışmak zorundaydı. Bu tür yasal hükümlerin Cammu ve Keşmir'e özgü olmadığına dikkat edilmelidir. Kuzey Hindistan eyaletleri Himachal Pradesh, Uttarakhand ve Punjab dahil olmak üzere birçok Hindistan eyaletinin yanı sıra Hindistan'ın kuzeydoğu çevresindeki birkaç eyalet, yerli sakinler için çok benzer korumalara sahiptir.

5 Ağustos 2019'da Hindistan Hükümeti, Cammu ve Keşmir Çatışmasına farklı bir boyut katan 370 ve 35 (A) Maddelerinin yürürlükten kaldırıldığını duyurdu. Keşmir Vadisi sokağa çıkma yasağı altına alındı ve telefon, telgraf ve internet imkanları kesilerek tam bir iletişim kesintisi uygulandı. Hindistan Hükümeti'nin bu tür yasadışı ve ahlaksız eylemlerine karşı herhangi bir protestoyu bastırmak için, toplam sokağa çıkma yasağı getirmenin yanı sıra, Cammu ve Keşmir'de çok sayıda ek askeri güç de görevlendirildi. Tüm önde gelen siyasi liderler ya tutuklandı ya da ev hapsine alındı. Tüm siyasi faaliyetler yasaklandı ve Keşmir'in tamamı sanal bir açık hapishaneye dönüştürüldü. Binlerce genç Keşmirli, güvenlik güçleri tarafından tutuklandı veya kaçırıldı. Birçoğu işkence gördü ve birçoğu öldürüldü ve daha sonra bulunan bilinmeyen toplu mezarlara gömüldü. Güvenlik güçleri, güvenlik gerekçesiyle arama bahanesiyle hiçbir yasal yetkisi olmaksızın evlere girdi. Kadınlara ve reşit olmayan kız ve erkek çocuklara tecavüz ettiler ve cinsel tacizde bulundular ve tamamen cezasız kaldılar. Binlerce Keşmirli, palet tabancaları kullanılarak kasıtlı olarak kör edildi. İnsanlığa karşı soykırıma eşdeğer tüm bu tür iğrenç suçlar, Hindistan Hükümeti ve askeri güçlerin Keşmir'deki geniş

alanlara erişime getirdiği kısıtlamalara rağmen, Birleşmiş Milletler de dahil olmak üzere uluslararası insan hakları örgütleri tarafından kaydedildi.

5 Ağustos 2019 Sonrası Hindistan'da Siyasi Bastırma ve Vahşetlerin Zirvesi

Hindistan Hükümeti'nin 5 Ağustos 2019 tarihli yasadışı ve ahlaksız eylemi, yalnızca Cammu ve Keşmir'in özerk statüsünü iptal etmekle kalmamış, aynı zamanda Hindistan'da Müslüman çoğunlukta bir devlet olarak Cammu ve Keşmir'in demografik statüsünün güvencelerini ortadan kaldırmış ve kaldırmıştır. Hindistan'ın elindeki Cammu ve Keşmir, Merkezi Hükümet tarafından doğrudan kontrol edilecek bir Birlik bölgesi olarak Ladakh ve Cammu ve Keşmir olmak üzere iki siyasi ve idari varlığa bölünmüştür. 5 Ağustos 2019'dan bu yana, Hindistan Hükümeti Keşmir'de arazi ve mülk satın almak için sayısız özel izin / izin verdi ve özel yerleşim yerleri, yani binlerce Keşmirli olmayan Hindu'nun Keşmir'e yerleşmesine izin verdi. Tüm bu önlemler, esasen Cammu ve Keşmir'deki demografik dengeyi değiştirmeyi amaçlıyor.

2019'ten 2021'e kadar Cammu ve Keşmir, Hindistan Anayasası'nın 370 ve 35A maddesinin iptal edilmesinin ardından ayaklanmaları ve protestoları önlemek için uygulanan tam iletişim kesintisi ile tecrit altında. Cammu ve Keşmir'in özel statüsü, 2019 tarihli Cammu ve Keşmir Yeniden Yapılanma Yasası ile kaldırılmıştır. Tüm Taraflar Hurriyat Konferansı'ndan 100'den fazla lider ve aktivist de dahil olmak üzere 200'den fazla politikacı gözaltına alındı. Dehli'de birbirini izleyen Hindistan Hükümetini destekleyen iki eski Cammu ve Keşmir başbakanı Dr. Farooq Abdullah ve Bayan Saeeda Mufti de gözaltına alındı. Son zamanlarda, en kıdemli Keşmir özgürlük mücadelesi kahramanı ve son derece saygın ve saygın siyasi lider olan Syed Ali Gilani, uzun süreli bir ev hapsinden sonra esaret altında öldü. Hindistan Hükümeti, İslami normlara ve ritüellere göre uygun şekilde gömülmesine izin vermedi. Cenazesi Hindistan güvenlik güçleri tarafından kaçırıldı ve cenaze törenine çok yakın ve sevdiği birinin katılmasına izin verilmeden gömüldü. Hindistan güvenlik güçleri Keşmirlilerin duygularından o kadar korkuyor ki, herhangi bir vatandaşın temel insan hakkı olan cenaze töreni ve *Cuma* namazı için bile toplanmalarına izin vermiyorlar.

Hindistan ayrıca, LOC boyunca yaşayan masum Keşmirlileri hedef almak için defalarca keskin nişancı ve küme mühimmatı kullanmaya başvurdu. Yüzlerce ev, loc'un Pakistan tarafında yıkıldı ve yıkıldı ve çok sayıda Keşmir'in geçim kaynağı harap edildi, ayrıca birçoğunu yaraladı ve öldürdü.

Özet

Onlarca yıldır devam eden Keşmir Anlaşmazlığı, Keşmirlilere anlatılmaz acılar ve sefalet getirdi.

Pakistan ve Hindistan bu anlaşmazlık nedeniyle dört savaşa girdiler ve ilişkileri gergin kaldı, güvensizlik ve huysuzluk çekti. Keşmir Anlaşmazlığı nedeniyle bölgede uzun süreli barış sağlanamıyor.

Cammu ve Keşmir Anlaşmazlığının barışçıl çözümü olmadan, Hindistan ve Pakistan'ın Sir Creek, Siachin Glacier, Afganistan ve Orta Asya'ya ikili ticaret ve transit ticaret gibi diğer anlaşmazlıkları çözmede ilerlemeleri olası değildir.

Hindistan ve Pakistan arasındaki sürekli husumet ve düşmanlık ortamı nedeniyle, Güney Asya Bölgesel İşbirliği Derneği (SAARS) tamamen etkisiz ve işlevsiz hale geldi. Güney Asya bölgesinde bölge içi bağlantı ve ticaret neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, ekonomik iş birliği ve ilerleme umutları ve fırsatları kaybedildi.

Pakistan ve Hindistan da Afganistan'da uzun bir süre, özellikle de ABD'nin bu ülkeyi işgal ettiği yirmi yıl boyunca, karşılıklı bir rekabet içinde kalmışlardı. Pakistan, Hindistan'ı vekilleri aracılığıyla ve Afganistan'dan faaliyet gösteren Pakistan karşıtı unsurları destekleyerek terör ve sabotaj faaliyetleri yürütmekle suçladı.

Hindistan ayrıca Pakistan'ın, Hindistan tarafından isyancılar ve davetsiz misafirler olarak adlandırılan Keşmir özgürlük savaşçılarını desteklediğini iddia etti.

Hindistan'ın, Birleşmiş Milletler ve uluslararası toplumla BM himayesinde tarafsız bir plebisit düzenlemeye yönelik taahhütlerini, BM Güvenlik Konseyi'nin art arda aldığı kararlar aracılığıyla belirlediği şekilde yerine getirmek gibi bir niyeti yoktur.

Tüm uluslararası normları ve ilkeleri taviz ve ihlal eden Hindistan, 370. Maddeyi iptal ederek ve 35 A maddesini kaldırarak Cammu ve Keşmir Eyaletine verilen özel anayasal statüyü kaldırmıştır. Buna ek olarak, Hindistan, çoğunluğun Devletteki Müslümanlara olan avantajını inkâr etmek için Cammu ve Keşmir nüfusunun demografik dengesini kasıtlı olarak değiştiriyor. Bir rapora göre, Hint İşgalindeki Cammu ve Keşmir'deki demografiyi değiştirmek için Keşmirli olmayanlara üç milyondan fazla sahte ikametgâh verildi.

Hindistan, Keşmir'deki meşru özgürlük mücadelesini bastırmak için Cammu ve Keşmir'de 900.000'den fazla ordu ve para askeri personeli konuşlandırdı. Hindistan işgal güçleri, gençlerin zorla kaçırılması ve soykırıma varan yargısız infazlar, büyük çaplı tecavüzler ve işkenceler ve barışçıl siyasi protestolara karşı orantısız şiddet ve vahşi güç kullanımı da dahil olmak üzere insanlığa karşı tarif edilemez suçlar işledi.

Pakistan geçtiğimiz günlerde, 32 insan hakları kuruluşunun raporlarını içeren 131 sayfalık bir dosyayı uluslararası toplumla paylaştı. Dosya, 1.178 askerin karıştığı tespit edilen 3.432 savaş suçu vakasının hesabını kapsıyor.

Uluslararası toplum, Keşmirlilerin kötü durumuna karşı tam bir duyarsızlık ve kayıtsızlık göstermiştir. Aslında, uluslararası toplum, büyük bir pazar olan Hindistan ile daha iyi ticari ilişkiler kurmak istemediği için Keşmirlileri terk etti.

On binlerce Keşmirlinin Hindistan güvenlik güçleri tarafından öldürülmesi de dahil olmak üzere Cammu ve Keşmir'deki soykırım ve toplu katliamları öğrenmiş olarak, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri, Keşmir'i ziyaret etmek için bağımsız, tarafsız ve uluslararası bir misyonun, bu raporların nesnel bir değerlendirmesini yapmak için ücretsiz ve tam erişim verilmesini tavsiye etti. Hindistan, Hindistan İşgalindeki Keşmir'i ziyaret etmek için böyle tarafsız ve bağımsız herhangi bir soruşturma komisyonunu açıkça reddetti.

Birçok insan hakları örgütü Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine Keşmir halkının insani ve siyasi haklarının korunmasında liderlik sağlaması ve kendi kaderini tayin haklarını kullanmalarını sağlamak için nüfuzunu kullanması çağrısında bulundu. Ne yazık ki, BM Güvenlik Konseyi Cammu ve Keşmir halkının temel insan haklarını koruma konusunda tamamen çaresiz veya kayıtsız görünüyor.

Hindistan askeri güçleri tarafından gerçekleştirilen Keşmirli Müslümanların soykırımı konusunda meşru kaygıları olan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Hindistan'ı bu vahşet ve zulümleri ve Keşmir halkının soykırımını durdurmaya zorlamak ve baskı altına almak için etkili bir rol oynayamadı. İİT, Keşmir özgürlük mücadelesi lehinde bazı kararlar almaktan öteye geçmedi. İİT, Hindistan'dan, ortak Keşmir halkının çektiği acıları doğrulamak için İİT Cammu ve Keşmir Temas Grubu'nun ziyaretine izin vermesini istemedi.

Hindistan hükümeti, Birleşmiş Milletler, İİT ve diğer bağımsız uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan tüm soruşturma çağrılarını görmezden gelmeye devam ediyor.

Sonuç ve Tavsiyeler

Keşmir Çatışması, esas olarak Hindistan'ın Keşmir'e yönelik katı yaklaşımı ve hegemonik politikaları ve Pakistan ile Hindistan arasında süregelen güven açıkları nedeniyle çözülemedi. Uluslararası toplumun desteği ve BM'nin Cammu ve Keşmir Anlaşmazlığının çözümündeki rolü, giderek sadece sözde bir hizmet verme boyutuna indirgenmiştir. Hindistan, Keşmir hükümdarı Hindistan ile bir Miras Belgesi imzaladığı için Cammu ve Keşmir'in Hindistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunda ısrar ediyor. Pakistan bu iddiaya itiraz ediyor ve 'Anlaşmazlığın' Birleşmiş Milletler tarafından yürütülecek tarafsız ve bağımsız bir Plebisit aracılığıyla çözülmesini istiyor. Hintli ve Pakistanlı stratejistler bir şekilde taktik avantajlar için bitmeyen bir rekabete kilitlendiler. Gerçek şu ki, Keşmir Çatışmasının barışçıl çözüm umutları 1947'den bu yana önemli ölçüde azaldı.

Yukarıdaki gerçekleri göz önünde bulundurarak, Keşmir Müslümanlarının acılarını hafifletmek ve onların adil, ahlaki ve yerli özgürlük mücadelesini desteklemek için aşağıdaki önlemler önerilmektedir:

a. Keşmir Anlaşmazlığının tüm tarafları, yani Hindistan, Pakistan, BM ve Keşmirliler, Keşmir Anlaşmazlığını barışçıl bir şekilde çözmek için birbirleriyle birlikte çalışmalıdır.

b. Uluslararası toplum, Hindistan'ı BM Güvenlik Konseyi kararlarında öngörüldüğü gibi bir Plebisit düzenlemek için BM ile iş birliği yapmaya ikna etmeli ve zorlamalı.

c. Alt Kıta'nın eski Sömürge hükümdarı olarak İngiltere, Alt Kıta'nın bölünmesini tamamlamak için BM kararlarının uygulanmasını kolaylaştırmak için özel bir ahlaki sorumluluğa sahiptir.

d. Pakistan, BM kararlarında öngörüldüğü gibi Keşmir Anlaşmazlığının çözümüne yönelik daha tutarlı, tutarlı ve etkili politikalar benimsemelidir.

e. Keşmir Anlaşmazlığının barışçıl bir şekilde çözülmesi için elverişli bir ortam yaratmak amacıyla, genel olarak uluslararası toplum ve BM Güvenlik Konseyi daimî üyeleri ve özellikle Güney Asya ülkeleri, Hindistan'ın 370 ve 35 A Maddelerini iptal etmesini ve yürürlükten kaldırmasını talep etmelidir. Ayrıca bu onlarca yıllık anlaşmazlığı barışçıl bir şekilde, Keşmirlilerin istek ve özlemlerine uygun olarak çözmek için Hindistan'ı, Keşmirli Müslümanlara yönelik tüm vahşeti ve soykırımı durdurması, Keşmir'deki

askeri güçlerini geri çekmesi, sivil özgürlükleri yeniden tesis etmesi, tüm siyasi liderleri ve özgürlük mücadelesinin liderlerini serbest bırakması ve Pakistan ve Keşmir'in gerçek liderleriyle müzakereleri ve diyaloğu yeniden başlatması için etkilemeliler.

f. Genel olarak tüm Müslüman ülkeler ve özelde onların tek temsilcisi olarak İİT, Cammu ve Keşmir halkının Hint köleliği ve sürekli baskısından kurtulmaları için adil ve adil davasını etkin ve güçlü bir şekilde desteklemelidir.

g. Pakistan ayrıca, Müslüman dünyadan ortak bir diplomatik yardım yoluyla Keşmir'in özgürlüğü için küresel çabalar başlatmak için Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi daha etkili Müslüman ülkelerden özel destek almalıdır.

h. Pakistan, devlet destekli terörizm ve savaş suçları işlemek için küresel insan hakları yaptırım rejimleri altında Hindistan'a yaptırım uygulamak için AB ve İngiltere'ye çoktan başvurdu. Bölgesel düzeyde, bu tür bir destek Çin ve Rusya'dan da aranmalıdır.

i. Pakistan, uluslararası toplumun desteğiyle, Keşmirlilerin Kendi kaderini tayin Haklarını kullanmalarına izin vererek Keşmir'deki zulüm ve baskının Hint yönetimini sona erdirmek için doğru stratejiler ve politikalar benimseyerek Keşmirlilere karşı yükümlülüklerini yerine getirmeleri için BM'e ve ilgili insan hakları organlarına baskı yapmalıdır.

j. Dünyanın dört bir yanındaki Müslüman nüfusun çoğunluğunun görüşünü yansıtan ASSAM gibi forumlar, üst düzey Keşmir özgürlük mücadelesi liderliğini dünyayı Hindistan işgal güçleri tarafından gerçekleştirilen zulümler ve gaddarlıklar hakkında bilgilendirmeye ve onların Özgürlük ve Kendi Kaderini Tayin Davasını projelendirmeye davet ederek uluslararası etkinliklerinde Keşmir Anlaşmazlığını öne çıkarmada çok önemli ve hayati bir rol oynayabilir.

Önerilen önlem kapsamlı değildir, ancak bu adımlar Keşmir özgürlük mücadelesini ve onların devredilemez Kendi Kaderini Tayin Hakkını desteklemek için uyumlu, her şeyi kapsayıcı ve birleşik çabalara yönelik ortak bir başlangıç noktası sağlar. Cammu ve Keşmir'deki durum çok istikrarsız ve acil uluslararası dikkat gerektiriyor. Azad ve Cammu Keşmir'in eski Devlet Başkanı Büyükelçi Sardar Masood Khan'ın çok yerinde bir şekilde söylediği gibi, “Dünya toplumu Keşmirlilerin sistematik temizliğini çok geç olmadan dikkate almalıdır”. Srebrenitsa gibi bir trajedinin daha yaşanmasını beklemeyelim. Şimdi harekete geçmek için el ele verelim.

GÜNÜMÜZE BİR DERS NİTELİĞİNDE OSMANLI'NIN FİNANS VE İŞ MODELİ

Shah Fahad Yousufzai
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / İslam Ekonomisi ve Finansı Doktora Öğrencisi
shahfahad303@hotmail.com

Osmanlı İmparatorluğu 1299-1923 yılları arasında neredeyse 800 yıl sürmüştür. Ekonomileri ticarete, ağırlıklı olarak tarımsal üretime ve komşu ülkelere olan ticaret yollarında ulaşım tarife ve vergilerine dayanıyordu. Bütün bu işler hayati önem taşıyan şeriat ilkelerinin rehberliğindeydi.

En iyi yanı hem karaya hem de okyanusa sahip olmalarıydı ve bu da bölgedeki çevre ülkelerle ekonomik bağlantılarında onlara gerçekten yardımcı oldu. Silahlı kuvvetlerini ve konvansiyonel silahlanmalarını gittikçe daha fazla toprak fethederek genişletiyorlardı. Askeri genişleme nedeniyle ticaret, tarife ve tarımsal üretim kaynaklarından daha fazla paraya ihtiyaçları vardı.

1453'te Konstantinopolis'i fethetmek Müslüman tarihinde büyük bir başarıydı ve öyle kabul edildi. İpek Yolu, Avrupa ile Asya arasında bir ticaret ve ulaşım yolu olan Osmanlıların kontrolü altındaydı. Osmanlılar bu yoldan ticaret yaparak kazanmaya başlamışlar ve bu yolu ticaret için kullanan Avrupalı tüccarların ticaretinden de vergi almışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun daha fazla toprak fethederek yükselmesi ve ekonomik olarak ilerlemesi emsalsizdi. Günümüz modern çağında bile coğrafi genişleme ve ekonominin aynı anda ilerlemesi zordur.

Bu araştırmada Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik kalkınması, ticareti, tarımsal üretimi, bölgesel bağlantıları ve iş birlikleri üzerine odaklanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yukarıda bahsedilen birleşimini göreceğiz ve günümüz dünyasında ekonomik ilerlemeyi sağlamak için bu özellikleri ve stratejileri nasıl uygulayabileceğimizi değerlendireceğiz.

Osmanlıların Nakdi Vakıf modeli topluma katkıda bulunmuştur. Hayırsever katkılar (zekât, vakıf ve sadaka) toplumun gelişmesinde ve canlanmasında önemli bir role sahiptir. Ekonomik gelişme ve sosyo-ekonomik denge, Osmanlı döneminde güçlü kurumlar ve etkin işleyişlerinden kaynaklanıyordu.

Anahtar Kelimeler: İş Modeli, Hayırsever Katkı, Para Sistemi, İslami Finansal Modlar, Nakdi Vakıf**.**

Giriş

Osmanlı tüccarları, klasik dönemden itibaren İslam dünyasında uygulanan çoklu İslami iş ortaklıklarını yaygın olarak kullanmışlardır. Komşu bölge ve diğer bazı ticari projelerle ticaretin finansmanında düzenli olarak kullanılan teknik, klasik fıkhın Mudharaba ortaklığına dayanıyordu. Biri sermayeye katkıda bulunan, diğeri de bu sermaye üzerinde çalışan, uzmanlıklarını kullanarak Helal projelerde kullanan iki ortak bulunmaktaydı. Varsa kâr, sözleşmenin başlangıcında kararlaştırılacak, kararlaştırılan orana göre dağıtılacak ve zarar, fonlar yalnızca onlardan olduğundan dolayı Rab al mal'ın (sermayenin sahibi) olacaktı.

Osmanlılar, ortakların Yükümlülük, mülkiyet, sermaye katkısı ve çalışma açısından eşit sayıldığı Hanefi düşünce okulundan Mufawada'nın sözleşmesini de kullandılar. İnanın muşaraka düzenlemelerini kullandılar, yatırım yapmakta özgürdüler ve eşit olmayan paydaki getiriyi kabul ettiler, ancak önceden anlaştılar.

Osmanlı, komşu ülkelerle ticaret yapmak için SUFTAJA enstrümanını kullanıyordu. Bölge içi ticarette kambiyo senedi ve akreditif için kullanılan önemli bir enstrümandı. Bu enstrümanın temel amacı, ticaret sırasında uzak bölgelere yapılan ödemeleri veya fon transferlerini hızlandırmaktı. Bu araç, Osmanlı İmparatorluğu tarafından Anadolu'dan Suriye ve İran'a kadar yaygın olarak kullanılmıştır. Bu, on beş ve on altıncı yüzyıl Osmanlı mahkemelerinde yaygın olarak kullanıldığına dair delilleri yazılı hale getiren bir araçtır.

Osmanlılar da Hawalah'ı (havale) akreditif amacıyla kullanmışlardır. Hawalah, temelde uzak bir gelir kaynağından yazılı emirle fonların tahsis edilmesidir. Bu araç, toplumda resmi ticarette ve kamu işlemlerinde de kullanılmıştır. Bu işlemin amacı, uzun mesafeli bölgelerde nakit teslimatında herhangi bir gecikmeyi önlemekti.

Sorun Bildirimi

Bu çalışmada hayır işlerinin adem-i merkeziyetçiliğinin gerekçelerini ve nedenlerini bileceğiz. Bazı ülkelerde hükümet bunu halka açık şekilde yönetmiyor. Osmanlı'nın nakit vakıf modelini ve kontrolörlerin (mütevellis) hareketini kontrol perspektifinden göreceğiz.

Nakit Vakıf ve mikro kredi mekanizması, finansman şekli ve Şeriat alimlerinin herhangi bir yanılgısından kaçınmak için ribh'in (profit) nasıl ilişkilendirildiğini göreceğiz.

Sarraf'a kayyumlar tarafından neden fazla fon verildi? Sebep ve ardından sonuçlar. Herhangi bir mali yanlış yönetim var mıydı?

Milkane sisteminin düşük performans göstermesinin sebepleri nelerdi?

Para rejiminde bimetalik (para birimi olarak altın ve gümüş) olmasının nedeni neydi?

1840-1852'den kâğıt para ve ardından eski mekanizma ile değiştirilmesinin nedenleri nelerdi?

Osmanlı İmparatorluğu'nun daha fazla toprak ele geçirerek ve ekonomik olarak hızla ilerlemesi emsalsizdi. Bu araştırmadaki odağımız ekonomik kalkınma, ticaret ve tarımsal üretim ile bölgesel bağlantı ve iş birliği üzerinedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yukarıda belirtilen kombinasyonunu göreceğiz ve günümüz dünyasında ekonomik ilerlemeyi sağlamak için bu özellikleri ve stratejileri nasıl uygulayabileceğimizi göreceğiz. Yardımsever katkı ve yoksulluğun azaltılması da bazı önerilerle Osmanlı İmparatorluğu'nda ve günümüz dünyasında ele alınacaktır.

Tarihsel Arka Plan ve Gelişim (1300-1900)

Kuruluşundan 1683'e kadar Osmanlı İmparatorluğu, Q. Donald (2005) tarafından şöyle anlatılmaktadır: "1300'den 17. yüzyılın sonlarına kadar olan dönem, Osmanlı devletinin küçük, zar zor görülebilen bir beylikten geniş topraklara sahip, devasa bir imparatorluğa dönüşmesine tanık oldu. Bu egemenlikler, güneyde Arap Yarımadası'ndan ve Nil'in şelalelerinden, Basra Körfezi yakınlarındaki Basra'ya ve doğuda İran platosuna, Kuzey Afrika kıyıları boyunca neredeyse batıda Cebelitarık'a, kuzeyde Ukrayna bozkırlarına ve Viyana surlarına kadar uzanıyordu. Dönem, haritada bir Osmanlı noktasıyla başlar ve bir dünya imparatorluğu ve onun Karadeniz, Ege, Akdeniz, Hazar ve Kızıldeniz'deki hakimiyetleriyle sona erer.".

S. Pamuk (2004), "Osmanlıların on dördüncü ve on beşinci yüzyıllarda batı Anadolu'da ve daha sonra Balkanlar'da elde ettikleri başarı, değişen koşullara uyum sağlama, yetenek kullanma ve birçok kaynaktan bağlılık kabul etme ve destek için çok taraflı itirazlarda bulunma istek ve yeteneklerine çok şey borçluydu. Böylece sadece Hristiyanlara karşı savaşan savaşçılar olarak değil, aynı zamanda kazanılacak zenginlikler için savaşan Müslüman ve Hristiyanlar olarak da birçok takipçi çekmeyi başardılar" demiştir.

Osmanlı para sisteminde kullanılan sikkeler altın, gümüş ve bakırdı. 1650'lere kadar gümüş akçe ve 18. yüzyılda gümüş kuruş (groschen/piaster'den) başlıca değişim aracı ve yerel satın almada önde gelen ödeme aracıydı.

Osmanlılar, likit sermaye varlıklarına sahip bireylerin, belirli bir bölgenin veya mali birimin vergilerini belirli bir süre için çiftçilik hakkı karşılığında hükümete nakit ödediği iltizam düzenlemeleri şeklini aldı. Böylece iltizam, Akdeniz'den Hint Okyanusu'na kadar, ilk günlerden erken modern döneme kadar İslam dünyasına egemen oldu.

Kilit Küresel Finansal Piyasalar, Kurumlar ve Altyapı El Kitabı (2012) adlı kitapta, "Osmanlıların en başından beri şehir vergilerinin toplanması için iltizama güvendiği söylenmektedir. Ancak 16. yüzyılın sonlarına kadar vergi gelirlerinin en büyük bölümünü oluşturan tarım vergileri tımar sistemi içinde mahalli olarak ve çoğunlukla ayni olarak toplanıyordu. Kırsal kesimde ikamet eden devlet memurları olan Sipahilerin, bu gelirleri belirli sayıda askeri seferlere hazırlamak ve donatmak için kullanmaları bekleniyordu. XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar imparatorluğun hızla toprak genişlemesinden elde edilen gelirler sayesinde devlet maliyesi görece güçlüydü ve devlet merkezde toplanan gelirleri artırma ihtiyacı hissetmiyordu".

On altıncı yüzyılda askeri teknolojideki değişiklikler ve merkezde daha büyük, kalıcı orduları tutma ihtiyacı ile birlikte, kırsal artının daha büyük bir bölümünü toplamak için baskılar arttı. Sonuç olarak, tımar sistemi iltizam lehine terk edilmeye başlandı ve vergi birimleri İstanbul'da açık artırmaya çıkarıldı. Tımar sisteminden uzaklaşma, merkezdeki nakit girişlerini artırmak için tasarlanmıştı, ancak devletin taşradaki gücünün azalması, bu değişiklikten beklenen faydaları azalttı. Başkent ve taşra gruplarındaki bürokratlar, 17. yüzyılda iltizam gelirlerini merkezi hükümetle paylaşmaya başladılar".

Osmanlılar, likit sermaye varlıklarına sahip bireylerin, belirli bir bölgenin veya mali birimin vergilerini belirli bir süre için çiftçilik hakkı karşılığında hükümete nakit ödediği iltizam düzenlemeleri şeklini aldı.

Böylece iltizam, Akdeniz'den Hint Okyanusu'na kadar, ilk günlerden erken modern döneme kadar İslam dünyasına egemen oldu.

Tanzimat reformları 1839 yılında başlamıştır. Önemli değişiklikler getirmiştir. Milli Bankanın kurulmasını içeren reform ve vergi sistemi olumlu değişikliklerle yenilenmiş ve arazi hukuku

ile ilgili kanun ve düzenlemeler yapılmıştır. Sağlık ve eğitim sistemi reforme edildi ve ticari şehirleri birbirine bağlayan demiryolu hatları gibi kalkınma projeleri başlatıldı ve daha da küçük kasaba ve köyler için erişilebilir hale getirildi.

Malikane Sisteminin Düşük Performansı

Malikane sistemi tam bir başarısızlık olarak değerlendirilemez ancak uzun vadede hükümetin beklentilerini karşılamadı. Bu sistemin uygulanmaması nedeniyle devletin geliri azaldı. Bu sistem tek kişiye bağlıydı ve ilgili kişinin vefatından sonra devlet bu büyük gelir sistemini yönetmekte sorun yaşadı.

Bu nedenle, merkezi hükümet otoritesi, daha fazla kontrole sahip olmak için alternatif sistemi seçti. Merkezi hükümetin temel sorumlulukları vergi toplama ve iç borçlanmaydı. 1768-74 savaşından sonra mali krizler yaşandı ve hatta krizler bu savaş sırasında başladı. Bu savaş, Osmanlı İmparatorluğu'nun mali ve askeri gücünü gözler önüne serdi.

Osmanlı'nın mali bürokrasisi ESHAM adıyla yeni bir sistem getirdi. Bunun amacı uzun vadeli iç borçlanmaydı. ESHAM'ın bu sisteminde, bir vergi kaynağının on iki aylık net gelirleri nominal olarak ifade edilmiştir.

Osmanlı Sarrafları Destekledi

Mali gelir artırma mekanizmalarından biri de 1840 yılında İstanbul'da kullanılan kaime adı verilen faizli kâğıt para basımı ve dolaşımıdır. Hacimleri kontrol amacıyla sınırlı kaldığından, kaimeler 1852 yılına kadar oldukça iyi performans gösterdi. Bu, yüksek amortisman ve enflasyon oranı nedeniyle durduruldu.

Bankacılık Sistemine Giriş

Avrupa ülkeleriyle daha büyük ekonomik ve finansal entegrasyon, bankaların ilk kez 1840'larda Osmanlı padişahlığında kurulması anlamına geliyordu.

S. Pamuk'un (2009) belirttiği gibi, “Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan ilk banka, 1847 yılında 200.000 sterlin sermaye ile kurulan Banque de Constantinople'dur (Dersaadet Bankası). Banka, hükümete kısa vadeli krediler sağlayacak ve Osmanlı'nın kâğıt parasının döviz kurunu sabitleyecekti”.

Başta Avrupa olmak üzere komşu ülkelerle ticaretin artması nedeniyle, yerel ve bölgenin diğer bölgelerindeki tüccarların sorunsuz ticaret ve zamanında ödeme yapmalarını kolaylaştırmak için bir banka kurulması gerekliydi.

S. Pamuk'a (2009) göre, “Onlara olan talebin bir kısmı, Avrupa ile ticaretin büyümesinden ve tüccarların finansal ihtiyaçlarından geldi. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nda faaliyete geçen ilk banka, İzmir bölgesindeki Avrupalı ve diğer tüccarların artan ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir grup İngiliz tüccar tarafından 1844 yılında Londra'da kurulan Smyrna Ticaret Bankası'dır. Bankanın inisiyatifi ve sermayesi Galata'nın önde gelen iki bankacısından geldi. Ancak kâğıt para hacmindeki genişleme nedeniyle banka döviz kurunun bozulmasını uzun süre engelleyemedi. Artan kayıplar ve devletin faaliyetlerine mali destek sağlamaya devam edememesi nedeniyle banka 1852'de kapanmak zorunda kaldı.49 Devletin mali ve parasal ihtiyaçları için başka bir banka kurma çabaları 1856'da Kırım Savaşı'nın ardından bir İngiliz grubu tarafından kısa sürede Osmanlı Bankası'nın kurulmasına yol açtı.

Banka ne yazık ki 1847'de başlayan mali kriz sırasında kapandı. Bu çöküşün nedeni kâğıt paranın değer kaybetmesiydi, başlangıçta bir süre idare edildi, ancak uzun vadede karşı koyamadılar. Piyasanın talebi doğrultusunda bankayı ortaya çıkarmak zorunda kalmışlar ve İngiliz grubun da yardımıyla Osmanlı bankasını kurmuşlardır. İlk sermaye, kraliyet tüzüğü ile 500.000 pound idi. O zamanlar dünya için bir iş merkezi olduğu için Londra'da Merkez ofisi ve İstanbul'da operasyonel ofisi vardı. Komşu ülkelere daha da yayılarak, özellikle imparatorluğun her yerinde şubeler açtılar.

Para Kazanmak İçin Yeni Yollar

Fon üretimi ve çevredeki bölgelerle ticaret için başka yollar da vardı. Halkın ekonomisine ve sosyal kalkınmasına yardımcı oldu.

S. Pamuk'a (2000) göre “Mekke'ye yapılan hac, her yıl Osmanlı İmparatorluğu içindeki en büyük ödemelerden ve madeni para akışlarından birine yol açtı. Bazı yıllarda 100.000'e yakın

hacı tarafından taşınan on binlerce hacı tarafından sağlanan erzak, güvenlik için yoldaki aşiret liderlerine yapılan ödemeler ve fonlar da dahil olmak üzere karavanların finansmanı, Mısır, Suriye ve Anadolu'dan Hicaz'a her yıl büyük miktarda altın ve gümüş akışına yol açtı. Daha da önemlisi, İstanbul ve Mısır hükümetleri ve çeşitli resmi, yarı resmi ve özel vakıflar Kutsal Şehirleri desteklemek için her yıl büyük meblağlar gönderdiler. Ayrıca Anadolu'daki irili ufaklı birçok vakfın ve Mısır'ın en büyük vakıflarından bazılarının yıllık gelirleri Hicaz'a ayrılmıştır. Vakıfların toplam havaleleri, İstanbul ve Kahire'deki hükümetlerin gönderdiği miktarlara kabaca eşit".

Ormancılık da O. Sezgin'in (2012) belirttiği gibi bir gelir kaynağı olarak değerlendirilmiştir: "Tanzimat'ın ilanından sonra devlet açıkça ormanlara daha fazla ve sürekli ilgi göstermeye ve onları bir gelir kaynağı olarak görmeye başlamıştır. Bunun üzerine, 1839-1840 yıllarında, ormanların âtıl olarak değerlendirilmesini önlemek ve orman gelirlerinin toplanmasına ilişkin işlemleri yürütmek üzere Ticaret Bakanlığı'na bağlı İstanbul merkezli Orman Dairesi kuruldu".

Osmanlı İmparatorluğu'nda Hayır Kurumları

Yoksullar için kurumsallaşmış ve kurumsal olmayan yardım türleri:

Bu topraklardaki hem İslami hem de gayri İslami miras sadaka, zekât ve vakıf, kurumsallaşmış hayır işlerinin temelini oluşturmuştur. Sadaka, İslam toplumlarının önemli bir özelliğidir.

Zekât (yıllık sadaka vermek) bir Müslümanın beş yükümlülüğünden biridir. Osmanlı Devleti, zekâtı devlet tarafından her yıl toplanan ve fakirlere yeniden dağıtılan bir vergiye dönüştürmüştür. Sadaka bir zorunluluk değil, Allah'a yaklaşmanın bir vesilesi olduğuna inanılıyor.

Vakıf, mülkün hayır amaçlı olarak verilmesi için kurulmuş en kalıcı kurumlardan biridir. Servetin toplum arasında dolaşımının en yaygın yoluydu.

Fakir (fakir), Osmanlı metinlerinde tanımlandığı şekliyle sadece kişinin ekonomik durumu değil, aynı zamanda tevazu, zühd ve makamlara karşı tevazu anlamına da gelmektedir.

“Fakr u zarurete duçar olmak” düşüncesi literatürde sıklıkla kullanılmakta olup, kişinin geçici olarak ve beklenmedik olaylar sonucunda fakir ve muhtaç olduğu anlamına gelmektedir. Bu kişi herhangi biri olabilir.

- Muhtacin, sürekli yoksulluğu tanımlamak için kullanılır.
- Musabin, afete maruz kalanlar demektir.
- Aceze, çalışıp geçimini sağlayamayanları ifade eder.

Diğer yoksul ve muhtaç grupları ise yetimler, dullar, şehit aileleri, görevden alınanlar ve gazilerdir.

Topluma katkıda bulunan ve yoksulluğu daha da azaltabilecek olan gerçekten İslami Finansın yerleşik nitelikleridir “Mikro finans organizasyonunda üç tür finansmana ihtiyacımız var: 1) potansiyel olarak üretim yapan yoksullara kredi vermek için kullanılacak borç verilebilir parayı finanse etmek; 2) mikro finans organizasyonunun idaresini finanse etmek; 3) Yoksulları eğitmek ve rehabilite etmek için tasarlanan hizmet faaliyetlerinin finansmanı” ve ayrıca “Yoksullara finansman hizmetleri: Bu hizmetler, onları eğitmeyi ve iş becerilerini ve Yatırım/tasarruf kararlarını iyileştirmeyi, sağlıkla ilgili ön tavsiyelerde bulunmayı, iş ve toplumla ilgili sosyal hizmetleri, profesyonel eğitimi vb. içermekte ve bu tür hizmetler, yoksulları güçlendirmeyi, onları onurlandırmayı ve kendi kendilerine yeten ve bağımsız olmaya hazırlamayı amaçlamaktadır. Bu işlevler sosyal açıdan önemli olduğu gibi finansal açıdan da önemlidir çünkü onları finanse etmenin ön koşuludur. Aksi takdirde finansman aranan meyveleri üretmez” M. Kahf (2014).

Waqf (Vakıf)

Vakıf: Allah adına verilen maldır. Vakıf, Abbasiler tarafından kurumsallaştırılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, topraklarında var olan vakıf geleneğinin mirasçısıydı. Vakıflar, yararlanıcılarına vakıf kurucusu tarafından karar verilen ve bir risale (vakfiyye) ile tanımlanan bağışlardı. Yararlanıcılar sadece Müslüman değildi. Vakıflar topluma bir bütün olarak hizmet etti.

M. Bulut (2020), şöyle söylemiştir “Müslüman vakıfları modern devletlerin birçok sorumluluk ve hizmetini yerine getirdi ve bunun için devletin mali yükünü büyük ölçüde

hafifletebildiler. Örneğin vakıflar yoksullara ve muhtaçlara yardım ederek çeşitli ihtiyaçlarını karşılamış, toplumsal huzursuzluklar boyunca işlevini sürdürmüş ve sosyo-ekonomik adaletin tesisi açısından da değerliydi. Diğer birçok Müslüman cemaati gibi Osmanlılar da vakfa büyük önem vermiş ve onları kalkınma ve medeniyet inşası yolunda araçsallaştırmıştır; bu da Osmanlıların 'vakıf medeniyeti' olarak adlandırılmasını açıklamaktadır. 18nci Yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu'nda toplam ekonominin üçte birini oluşturan 20000 vakıf vardı. Geleneksel mülkiyet temelli vakıflara ek olarak, Osmanlılar Nakit Vakıflar olarak bilinen yeni devredilebilir vakıf biçimlerini de tanıttılar."

Nakit Vakfı

Gelir elde etmek için farklı İslami modlarda kullanılmış ve bu gelir halkın temel ihtiyaçları, yani eğitim ve sağlık vb. İçin kullanılmıştır. Daha önce bu mülkün nakit değil vakıf olarak kullanıldığı yenilikçi bir modeldi.

"İstanbul, Balkanlar ve Anadolu kent merkezlerinde önemli bir kredi sağlayıcısı, nakit varlıklarını kredilendirmek ve faiz gelirlerini hedeflerine ulaşmak için kullanmak amacıyla kurulan dindar vakıflar olan nakit vakıflardı. Bu bağışlar on beşinci yüzyılın başlarında Osmanlı mahkemeleri tarafından onaylanmaya başlamış ve on altıncı yüzyılın sonunda tüm Anadolu ve Balkan vilayetlerinde popüler hale gelmiştir" S. Pamuk (2004).

Bu, mikro kredi mekanizmasında da kullanılmıştır. Bu vakıfların fazlası tüccarlara, zanaatkarlara ve diğer vasıflı kişilere devrediliyordu, bu yüzden bir transfer kanalı rücuydu; para, toplumun zengininden fakirine ve vasıflı sınıfına doğru el değiştiriyordu. Vakıftan elde edilen gelir asıl sahibine gitmemekte, daha çok hayır amaçlı kullanılmaktadır.

B. Mehmet (2019) tarafından "Osmanlı Devleti'nde faaliyet gösteren vakıf türlerinden biri de sermaye olarak nakit parayı tutan para vakıflarıdır. Nakit Vakıflar sermayesini çeşitli İslami finans yöntemleriyle işletiyordu. Çeşitli yatırımlardan elde edilen gelirler vakıf amacıyla kullanılmıştır. Nakit Vakıflar, Osmanlı İmparatorluğu'nda faaliyet gösterdikleri dönemde toplumun eğitim ve din ile ilgili yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bu vakıfların bir diğer işlevi de mikro kredi mekanizması olarak çalışmaktı. Bu vakıflar sayesinde zenginlerin elindeki fazlalık ve biriken tasarruflar mercilere, çiftçilere, zanaatkarlara ve zanaatkarlara sunuldu.

Dolayısıyla bu vakıflar kaynak aktarma kanalı olarak hizmet ettikleri gibi toplumda bir hayır kurumu işlevi de görüyorlar" denilmiştir.

Bu, İslam iktisat teorisinde kendini düşünmemek, diğer yoksullara ve sahipsizlere yardım etmeyi düşünmek yerine yerleşik olan güzelliktir. Gerçekçilik ve denge kavramı, bu adil dağıtım ve adalet fikirlerini destekleyebilir.

Realizm, İslami Finansın temellerinden biridir. "Bazı satış türlerinde finansman sağlandığı sırada varlık mevcut değildir, ancak paralel Salam ve paralel İstisna'da sahip olunduktan sonra iadeyi hak etme koşulunda açıkça görülmekte olduklarından ve bu da onların gerçek işlemleri gerçekten temsil etmelerini sağladığından, gerçek hayatın ihtiyaçlarını karşılama konusundaki Makâsıd'a uydukları ve onları realizm ilkesi içinde sıralayan koşullarla çevrili oldukları için geçerli ve caiz kalırlar. O zaman meşru İslami finans mühendisliğinin anahtarı, bir sözleşmenin şeklini yüzeysel olarak yerine getirmek değil, Şeriat'ın form ve maddedeki gerekliliklerini yerine getirmek ve kararlarının ardındaki Makasid'i gözlemlemek olacaktır" M. Kahf ve M.Nabee (2016).

Bulgular

Bekçi ve denetleyiciler grubu (mütevelli) sahibi tarafından elde edilmiştir.

Mütevelli, vakfı kontrol etmeli, iyi durumda tutmalı ve vakfa verilen toprakların gelirlerini toplamalı ve vakıfta çalışan insanları kontrol etmelidir. Bu sistemin değiştirilmesinin nedeni, mütevellinin vefatından sonra devletin sorun yaşaması nedeniyle daha fazla denetime sahip olmaktı.

Vakıf kurumu, Osmanlı İmparatorluğu döneminde zirveye ulaşmıştır.

1826'da Sultan II. Mahmud Tanzimat reformları ile imparatorluk vakıflarını ve diğer devlet görevlilerinin vakıflarını Vakıflar Nezareti'nin himayesinde merkezileştirdi, Vakıf İşleri Nezareti'nin yetkileri genişletildi ve vakıf gelirlerini toplama yetkisi verildi. Benim gözlemlediğim en güzel şey, vakıf sahiplerinin din ve inançlarına rağmen tüm muhtaçlar için olduğuydu.

On dokuzuncu yüzyılda vakıflar artık bağımsız değildi ve mütevelliler maaşlı devlet görevlileri haline gelmişti. Bu dönemde sosyal yardımlar devletin sorumluluğuna girmiş ve yerel belediyelere sosyal yardım görevi verilmiştir.

Osmanlı döneminde vakıf, Müslümanların sosyoekonomik koşullarının iyileştirilmesinde hayati bir rol oynamıştır. Geleneksel bir mülk vakfı olarak kabul edilmedi, ancak para vakfı uygulaması, 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı finans kurumlarının tarihinde ortaya çıktı.

Ribh/kâr, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında vakıf ile ilişkilendirilirken, özellikle halka mikro borç vermede şeyh/alimler tarafından ortadan kaldırılmış ve yanlış anlaşılmalar giderilmiştir.

18. yüzyılda bu vakıfların mütevellilerine fon tahsisinin arttığı ve mütevelli heyetlerinin daha sonra ödünç alınan fonları büyük ölçekli tefecilere (sarraf) daha yüksek faiz oranlarıyla borç vermek için kullandığı gözlemlendi. Hiçbir şey kazanmadan atıl bırakmak yerine, daha sonraki ekonomik faaliyetler için ekstra fonların dolaşımına yardımcı oldu.

Hem altın hem de gümüş sikkeler basıldığından ve serbestçe dolaşıma girdiğinden, para rejimine gevşek bir şekilde bimetalik denilebilir.

Kâğıt para sınırlı sayıda basıldı, ancak değer kaybı ekonomiyi vurdu. Para biriminin uzun vadeli değer kaybetmesi nedeniyle enflasyona yol açar. Bu enflasyon, hükümeti kâğıt para birimini durdurmaya daha da zorladı. Kâğıt para 1840-1852 yılları arasında kullanılıyordu.

Günümüz İçin Dersler

1. Askeri genişleme, günün ihtiyacıdır, ancak ekonomi pahasına değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nda askeri genişleme ve ayrıca ekonomik ve sosyal gelişme vardı. Günümüzün Müslüman dünyasında, bütçenin daha fazlasını savunmaya harcamak ve kalkınma projelerine ve sosyal refaha hiç harcama yapmamak gibi iki aşırı uç görebiliriz. Bu iki şey (askeri genişleme ve ekonomik gelişme) paralel gitmelidir.

2. Osmanlı İmparatorluğu'nun en iyi özelliklerinden biri merkezi yönetimdi. Siyasi ve ekonomik demarş tek bir komuta zincirinden kaynaklanıyordu. Artık hükümetin ve eyaletlerin kendi bölgelerindeki kurumlara karar verme ve mikro yönetme yetkisine

sahip ademi merkeziyetçiliğini görebiliriz. Bu, merkezdeki hükümeti etkileyebilir ve zarar verebilir ve ayrıca politika ve prosedürlerde ve zayıf kontrollerde standardizasyonun olmamasına veya daha az olmasına neden olabilir.

3. Coğrafi yayılma ve halk birliği Osmanlı İmparatorluğu'nun karakteristiğiydi. Osmanlılar ele geçirdikleri bölgelerde dinleri ne olursa olsun fakir ve muhtaçlara yardım ederler. Yakalamanın nedeni yıkım değil, insanlara yardım etmek ve sosyal hayatlarını iyileştirmekti. Bu fenomenden çıkarılması gereken bir derstir.

4. Hayır kurumları, devlet tarafından uygun bir dağıtım stratejisi ile organize bir şekilde toplanmalıdır. Osmanlılar, vakıfların toplanması ve dağıtılması için çalışan son teknoloji kurumlara sahipti. Müslüman ülkeler, hükümete bağlı olarak vakıf çalışmaları için uygun kurumlara sahip olmalıdır. Herhangi bir yanlış yönetimi önlemek için denetimdir.

5. Osmanlı İmparatorluğu'nda komşu bölge ile ticari ilişkiler güçlendirildi. Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ve Afrika ile iyi ekonomik ve ticari ilişkilere sahip olmasının temel özelliklerinden biridir. Dış ticareti olmayan ekonomi bugünlerde ayakta kalamaz. Bu günlerde ülkeler komşu ülkelerle olan düşmanlık ve aralarında ticaret olmadığı için acı çekiyor. Ekonomilerini geliştirmeye yardımcı olabilecek ekonomik ve ticari bağlara sahip olmalıdırlar.

KAYNAKÇA

A Look at the Cash Waqfs as an Indicator of Ottoman Financial Mentality, by M. Bulut (2019).

Civilization, Economy and Waqf in Ottoman Empire, by B. Mehmet (2020).

Handbook of Key Global Financial Markets, Institutions and Infrastructure (2012).

Institutional Change and the Longevity of the Ottoman Empire, 1500-1800 by S. Pamuk (2004).

Kahf, Monzer, "Shari'ah and Historical Aspects of Zakah and Awqaf", Background.

Ottoman Forestry: Socio-Economic Aspect And Its Influence Today by O. Sezgin and B. Ustuner (2012).

Paper prepared for Islamic Research and Training Institute, Islamic Development Bank (Jeddah), (2004).

The Monetary History of The Ottoman Empire, S. Pamuk (2000).

The Ottoman Economy and Its Institutions by S. Pamuk (1994).

The Ottoman Empire From Its Origins Until 1683, by Q. Donald (2005).

AFGANİSTAN'DA İSLAMİ BANKACILIĞIN EVRİMİ:

GELİŞEN BİR YÖNTEM VE YENİ HÜKÜMET İÇİN ZORLUKLAR

Shah Fahad Yousufzai
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / Doktora Araştırmacısı
Afganistan İslam Bankası Eski İslami Bankacılık Başkanı
shahfahad303@hotmail.com

Afganistan, yaklaşık 34 milyon nüfusa sahip Müslüman çoğunluklu bir ülkedir. İnsanlar genellikle geleneksel bankacılık ile mevduat yapmak konusunda isteksizdir. Bunun temel nedeni, Afganistan'ın, Müslümanların nüfusun yüzde 99'unu oluşturduğu gerçeğinin kanıtladığı gibi, birçok İslam ülkesine benzer şekilde hassas bir ülke olmasıdır. İslam hukuku, toprak hukukunu ve bu ülkenin kurallarını inceler ve uygular.

Afganistan'ın finans sektörü de ülkenin kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Son on yılda İslami bankacılık, yakınlardaki Orta Doğu finansal hizmetler pazarında en hızlı büyüyen sektör olarak kabul edildi. Dünya genelinde milyarlarca dolar artık Şeriat'a göre yönetiliyor. Geleneksel bankacılığa kıyasla İslami bankacılık, insanların dini inançlarına dayalı olarak finansal ihtiyaçlarını karşılamak için sayısız fırsatlara sahip nispeten yeni bir iştir.

Bölgeye baktığımızda, Afganistan'ın yaklaşık yirmi yıl öncesine kadar yerleşik bir İslami bankacılık sistemine sahip olmadığını görebiliriz. Düzenleyici bir çerçevenin olmaması ve daha da önemlisi, iyi işleyen siyasi süreçler, bunun başlıca nedenlerinden biriydi. Bu makalemde, yeni hükümetin İslami Bankacılık düzenlemelerini benimsemede ve geleneksel bankacılık işini kısa sürede tam teşekküllü İslami bankacılık sektörüne dönüştürmede karşılaştığı sorunları inceleyeceğim.

Anahtar Kelimeler: İslami Bankacılık, ekonomik kalkınma, Düzenleyici çerçeve, Evrim, Farkındalık

Giriş

İslami bankacılık sektörünün 2007 ve 2008 yıllarında önem kazanması nedeniyle, Afghan United Bank ve Maiwand Bank, İslami Bankacılık Penceresi operasyonlarını 2007 ve 2008 yıllarında başlattı.

Merkez bankası ayrıca insanların ihtiyaçlarını anlamaya teşvik edildi, bu nedenle 2007'de İslami Bankacılık departmanını ticari bankalara İslami bankacılık konusunda tavsiyelerde bulunabilmesi için güçlendirdi. Ticari bankalar, uzun bir süre atıl olmalarına rağmen İslami bankacılık faaliyetlerinde bulundular.

2000'li yılların başında yeni ticari bankaların devreye girmesinden sonra, Şeriat'ta yasaklanan faiz unsuru nedeniyle insanlar bankacılık sistemi hakkında çekinceler edindiler. Bu nedenle insanlar faizsiz bankacılığa öncelik vermişler, yeni bankaların kurulmasından sonra bile insanlar birikimlerini konvansiyonel bankalara yatırmak yerine evde tutmayı tercih etmişlerdir.

Bu ülkedeki insanların sadece %5'inin bu bankacılık sistemi altında faaliyet gösteren bankalara bağlı olmadığı tahmin edilmektedir. Tüm bunları göz önünde bulunduran finans kuruluşları, faizsiz bankacılığa geçmek isteyen müşterilerinin önünü açmak için ticari bankalar bünyesinde İslami bankacılık sistemi gibi bir yan kuruluş kurmaya karar verdi. Faizsiz bankacılığın hayata geçirilmesinin amaçlarından biri, bankacılık sektörünü mümkün olduğunca çok sayıda insan için erişilebilir kılmak ve halkın güvenini yeniden tesis etmek için onları finansal konularda eğitmekti. Bunu takiben, 2019'da Merkez Bankası, ülkenin İslami Bankacılık için Şeriat Yönetim Çerçevesini resmen başlattı ve bu önemli bir dönüm noktası oldu.

İslami bankacılık, Şeriat ilkelerine uygun olarak yürütülür ve yönetilirse gelişebilir ve ülkede faiz nedeniyle ticari bankacılıktan bıkmış birçok insanı da çekebilir. Ayrıca yatırımcıların mümkün olduğu kadar çok insanı finanse etmek için İslami bankacılığı kullanmaları için mükemmel fırsatlar var. Bu hem yatırımcılara hem de tüketicilere fayda sağlayabilir. İstikrarlı bir İslami ekonomik sistem için siyasi ve idari istikrar ile ülkenin hukuk ve düzen durumu iyileştirilmelidir.

Sonuç olarak hem yerli hem de yabancı yatırımcılar yerli bankacılık sektörünün büyümesine katkıda bulunabilirler. Hükümet, İslami bankacılığı tamamen işlevsel hale getirmelidir.

İslami bankacılık sadece insanlara faydalı olmakla kalmaz, aynı zamanda hükümetin ekonomik varlığında da önemli bir rol oynayabilir. İslami bankacılık, diğer ilgili sektörlerin büyümesine yardımcı olabilecek gerçek ticarete dayanmaktadır.

Refah, eşitlik ve kardeşlik, refahı İslami bankacılığın temeli yapan İslam'ın başlıca hedefleridir. Bu refah, bu dünya ve ahiret saadetini hatırlayan insan karakterinin hem manevi yönlerini hem de fiziksel ruhunu bünyesinde barındırır. Bu gerçek, kâr artışının Müslüman toplumun kesin bir amacı olamayacağı, bunun yerine sosyal, parasal ve adalete dayanması gerektiği ve tüm bireylere din ve inançlarından bağımsız olarak eşdeğer temel özgürlükler veren adalete dayanması gerektiği açıklamasını gerektirmektedir (Al-i. Omar ve Abdel-Haq, 1996).

Hükümet ve ilgili makamlar sıkı bir gözetim uygularsa, zorlu finansal hedeflere hızla ulaşılabilir ve Afganistan'ın İslami bankacılık sektörü, uluslararası İslami bankacılık sistemine katkıda bulunurken ülkenin kalkınmasında önemli bir rol oynayabilir.

Tablo 1.1.1 Küresel IFSI'nin Sektöre ve Bölgeye Göre Dağılımı1 (milyar ABD doları) (2020*)

Bölge	İslami Bankacılık Varlıkları	Olağanüstü Sukuk	İslami Fon Varlıkları	Tekafül Katkıları	Toplam	Paylaş %
KİK	979,7	280,4	46,3	12,3	1.318,7	48,9
Güney-Doğu Asya (SEA)	258,2	366,4	41,9	4,1	670,6	24,9
Orta Doğu ve Güney Asya (MESA)	499,0	18,9	22,8	5,5	546,2	20,3
Afrika	43,1	1,7	1,5	0,6	46,9	1,7
Diğerleri	61,8	22,1	31,3	0,6	115,8	4,3
Toplam	1.841,8	689,5	143,8	23,1	2.698,2	100,0
Paylaş %	**68,3**	**25,6**	**5,3**	**0,9**	**100,0**	

Kaynak: IFSB Sekreterliği Çalışmaları

Ödenmemiş sukuk ve İslami fonlara ilişkin veriler 2020 yılının tamamı içindir; İslami bankacılık için 3Q20'deki gibidir ve tekaful için 2019 sonu gibidir.

İslami Bankacılık varlıkları, İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) tarafından hazırlanan 2021 İslami Finansal hizmetler sektörü istikrar raporuna göre yukarıdaki rakamlara göre 2020 yılına kadar 2,69 Milyar ABD dolarıdır.

Beş geleneksel bankanın (Habib Bank Limited, United Bank Limited, Muslim Commercial Bank Limited, Allied Bank Limited ve Askari Bank Limited) ve beş İslami bankanın (Dubai Islamic Bank Limited, Burj Bank Limited, Al Baraka Islamic Bank, Bank Islami Limited ve Meezan Islamic Bank) 2006'dan 2015'e kadar Pakistan'da risk, likidite, sermaye, karlılık ve verimlilikte üstün finansal performans keşfedildi. Bu çalışmada hem finansal tablolardan alınan nicel (ikincil) veriler hem de görüşmelerden elde edilen nitel (birincil) veriler kullanılmıştır. Sonuçlar, iki bankacılık sistemi arasında sermaye farkı olmaksızın İslami bankaların daha az kârlı, daha az verimli, daha az riskli ve daha likit olduğunu göstermektedir (Khan TA, 2018, s. 1-12).

Afganistan'da İslami Bankacılığın Evrimi

Merkez bankası, 2009 yılının başlarında bazı ticari bankalara İslami Bankacılık penceresi için bir lisans verdi. Bankacılık sektöründeki büyük ticari bankalar, İslami Bankacılık faaliyetlerine birkaç ay içinde başladı. O dönemde uygulanan tüm yasal reformlarla birlikte İslami bankacılık ülkede sadece pencere olarak resmi ve aktif bir şekilde başlamıştır. 2001'den önce 3 aktif olmayan devlet bankası vardı, ancak 2001'den sonra Afganistan'da yaklaşık 18 banka ve 400 yerli ve yabancı banka Şubesi vardı (Mastoor, 2014).

2015 yılında, yaklaşık 60 Şubesi olan aynı grubun Azizi Bankası, yaklaşık 100 şube ile Afganistan'ın en büyük Bankası ve Bakhtar Bankası'nın bir yan kuruluşu olan, Afgan halkının isteklerini karşılamak için İslami banka teşekküllü bir tam geleneksel operasyonlarını dönüştürme ilgisini dile getirdiler. Bakhtar Bank, Ocak 2015'te tam teşekküllü İslami Bankacılık lisansı için resmen başvurdu, ancak süreç uzun sürdü ve lisans nihayet 2018'de verildi. Sonuç olarak, “Afganistan İslam Bankası” ilk tam teşekküllü banka oldu. Afganistan tarihinde İslami banka. Bu banka şu anda çok iyi durumda olsa da sadece birkaç banka Pencere İslami Bankacılığı sunuyor.

2015 yılında Afganistan Merkez Bankası, ilgili özel uluslararası İslami bankacılık firmalarıyla, onlar için bir düzenleyici çerçeve hazırlamaları için görüşmüştür. Bu bağlamda, Afganistan'da İslami bankacılık için düzenleyici çerçevenin geliştirilmesi sorumluluğu saygın bir Malezya kuruluşuna devredildi. Eş zamanlı olarak, İslami bankacılık konusunda kamuoyunu bilinçlendirmek için çeşitli düzeylerde seminerler düzenlendi ve İslami bankacılık uzmanları, kamuoyunun, banka yöneticilerinin ve iş dünyasının endişelerini ele almak üzere davet edildi.

Bunu takiben, 2019'da Merkez Bankası, ülkenin İslami Bankacılık için Şeriat Yönetim Çerçevesini resmen başlattı ve bu önemli bir dönüm noktası oldu. Eş zamanlı olarak, İslami bankacılıkla ilgili geleceğe yönelik stratejiler ve ek belgeler hazırlandı ve Afganistan Merkez Bankası'nın internet sitesinde yer alıyor. Afganistan'daki İslami bankacılığın tarihsel kanıtları göz önüne alındığında, İslami bankacılığın bu Müslüman çoğunluklu ülkedeki insanlar arasında daha yaygın olduğuna inanıyoruz.

Tam teşekküllü bir İslami banka olan Afganistan İslam Bankası, şu anda Afganistan'da faaliyet göstermektedir. Aynı zamanda, isimleri aşağıdaki gibi olan çeşitli İslami bankacılık pencereleri de çalışmaktadır:

- Al-Falah Bankası
- Gazanfar Bankası
- Maiwand Bankası
- Afgan Birleşik Bankası
- Afganistan Uluslararası Bankası
- Yeni Kabil Bankası
- Azizi Bankası
- Bank Milli Afganistan

Hükümetin İslami bankacılığa ihtiyacı var ve bunu halk için daha erişilebilir hale getirmek için. İslami bankacılık sadece halk için değil, aynı zamanda hükümetin ekonomik bütünlüğünde de çok önemli bir rol oynayabilir. İslami Bankacılık diğer ilişkili sektörler de büyümeye yardımcı olabilir gerçek ticarete dayanmaktadır.

Gerçekçilik basitçe işlemlerdir; riba, sıfır garar, sömürü, spekülasyon veya dışsallık yoktur. Sonuç olarak, işlem gerçeğe dayanmalıdır. "Bazı satış türlerinde finansman sağlandığı sırada varlık mevcut değildir, gerçek yaşam ihtiyaçlarını karşılama makâsıdına uygun olduğu

ve gerçekçilik ilkesi çerçevesinde onları hizalayan koşullarla çevrili olduğu için geçerli ve caizdir. Çünkü, ancak paralel Salam ve paralel İstisna'ya sahip olduktan sonra iadeyi hak etme koşulunda açıkça görülmektedir, bu da onları gerçekten gerçek gerçek işlemleri temsil eder. O zaman meşru İslami finans mühendisliğinin anahtarı, bir sözleşmenin şeklini yüzeysel olarak yerine getirmek değil, Şeriat'ın gereklerini şekil ve öz olarak karşılamak ve hükümlerinin ardındaki Makasidi gözlemlemek olacaktır." M. Kahf ve M. Nabee (2016).

Hükümetin ve ilgili makamların güçlü bir denetimi varsa, zor finansal hedeflere hızla kolayca ulaşılabilir ve Afganistan'ın İslami bankacılık sektörü ülkenin kalkınmasında önemli bir rol oynayabilir ve ayrıca uluslararası İslami bankacılık sistemine katkıda bulunabilir.

Yeni hükümetin, mevcut geleneksel bankacılık sistemlerini tam teşekküllü İslami Bankalara dönüştürmelerine yardımcı olacak yabancı İslami Bankacılık uzmanlarını davet etmesini öneriyorum.

Maqasid Al Shariah Perspektifinden İleriye Doğru

Ribadan kaçınıldığında ve birincil kaynaklardan elde edilen Şeriat'ta açık bir emir olduğunda, din Makasidu'l Şeriat kavramından korunur. Sonuç olarak, riba hiçbir şekilde hoş görülmez. Kur'an-ı Kerim'in Bakara Suresi 275. ayetine göre, "Riba/Faiz yiyenler, ancak kötülüğün deliliğe sürüklediği kimse gibi ayakta kalırlar." Çünkü onlar, "Ticaret riba gibidir" derler, oysa Allah ticareti helal kılmış, faizi haram kılmıştır."

Ticarah dini yükümlülüklere dayandığında ve birlikte iş yaparken bir taraf üzerinde riba ve zarar yükü bulunmadığında nefs korunur. İslami sermaye piyasasında bir şekilde Maqasid al-Shari'ah ile karşı karşıya kalan finansal ürünün en iyi örneği, öz sermayeye dayalı sukukta görülebilir. Şeriat bakış açısından, öz sermayeye dayalı sukukun önemli tekilliği, iki temel anlayışında yatmaktadır: (i) sermaye garanti edilemez ve (ii) dönemsel getiriler de elde edilen gerçek karlara bağlıdır ve düzensiz olabilir (Dusuki, 2009). Helal Araçlar ile yatırım olan kazanç yolunda ilk adımımız atıldığında Mal otomatik olarak korunur. Böylece tüm makâsidler birbiriyle ilişkilidir.

Makasidu'ş-şeriatın İslami hesaptaki önemi, İslam hukukundaki zenginlik açısından başlamaktadır. Bu, İslam hukukunun finansman ve ticari mübadeledeki hedefleriyle ve Şeriat'ın servetteki genel hedefleriyle ilgilidir (Lahsasna, 2009). İslami sermaye piyasası, alışılagelmiş

gibi, genel İslami finans planının dikkate değer bir faktörüdür. Günlük insan faaliyetlerinde tasarruf sahiplerinden borç alanlara fon tahsisinde vazgeçilmez bir rol oynar.

Uyumlaştırma

Halkın ve şeriat âlimlerinin çoğunluğu Hanefi düşünce okuluna mensuptur ve İslami Bankacılık ve ürünleri hakkındaki görüşleri tutarlıdır. Afgan bilim adamlarının çoğunluğu arasında herhangi bir ihtilaf veya görüş farklılığı olmadığı için, İslami Bankacılık ürünleri zaten uyumlu hale getirilmiştir.

Neden İslami Bankacılığa ihtiyaç var?

Haron vd. (1994), Malezya'da İslami bankacılık seçimine ilişkin müşteri davranışını anlamaya çalıştı. Elde ettikleri bulgulara göre, personelin güler yüzlülüğü, verimliliği ve hizmet sunum hızı banka seçiminde en etkili faktörlerdir. Ayrıca, müşterilerin yüzde 40'ının dini nedenlerle İslami bankacılığı tercih ettiğini de ortaya koydular. Benzer şekilde, Naser ve ark. (1999) Ürdün'de bir araştırma yapmış ve çok sayıda katılımcının İslami bankacılığı kullanma kararlarında en önemli faktör olarak dini gösterdiğini tespit etmiştir. Ayrıca, Erol ve El-Bdour (1989) bu çalışmadan on yıl önce Ürdünlü müşterilerin İslami bankacılığı seçme nedenlerini araştırmak için aynı çabayı göstermişler ve o dönemde karlılığın en etkili faktör olduğunu keşfetmişlerdir.

Hegazy (1995), müşterilerin İslami bankacılığa yönelik tutumlarını belirlemek için bir anket yapmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların çoğunluğu, etkinliği ve hızlı hizmet sunumu nedeniyle İslami bankacılığı seçti. Maiyaki (2010), Nijerya'da, Nijeryalı müşterilerin İslami bankaları seçme kararlarını etkileyen faktörleri araştırdı ve bankanın varlık büyüklüğünün ilk kriter olduğunu, ardından bankanın erişilebilirliği, daha fazla şubesi ve ülke çapında geniş bir ağa sahip olduğunu keşfetti. Ahmad ve Haron (2002) ise Malezyalı müşterilerin İslami bankacılığı tercih etmelerinde etkili olan faktörleri araştırmaya çalışmış ve müşterilerin yüzde 55'inin İslami bankacılığı dininden dolayı tercih ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Ancak, yanıt verenlerin yaklaşık %75'i Malezya hükümetinin İslami bankacılığı pazarlama kanalları aracılığıyla teşvik etmesi gerektiğine inanıyordu.

Abdullah ve Rahman (2007), Malezyalı iş adamlarının banka seçimine yönelik tutumlarını araştırmak için 2007 yılında benzer bir çalışma yürütmüştür. Araştırmaya göre Malezyalı iş adamlarının yüzde 80'i dini nedenlerle İslami bankacılığı tercih ederken, bunu sermaye ve gelir güvenliği takip ediyor. Buna karşılık, katılımcıların yüzde 58'i, geleneksel bankacılığa kıyasla müşterilerine uygun hakları sağlama yeteneğinin yanı sıra daha yüksek yatırım getirisi sağlaması nedeniyle İslami bankacılığı seçmeye motive olduklarını belirtti.

Metawa ve Almossawi (1998), Bahreyn müşterilerinin bankacılık davranışları üzerine bir araştırma yapmışlar ve Bahreyn müşterilerinin İslami bankaları seçmelerinin başlıca nedenleri olarak din ve getiri oranı olmak üzere iki faktör belirlemişlerdir. Naveed ve Rehman (2010) Pakistan'da aynı amaçlarla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya göre, çok sayıda katılımcı, banka itibarı, etkin işlem yönetimi, mahremiyet veya güvence sağlanması gibi finansal ilişkilerinde İslami bankacılık sistemini seçmelerinin birkaç nedenini belirtmiş ve din de İslami bankacılık seçiminde kilit bir faktör olarak gösterilmiştir.

Başlıca Zorluklar ve öneriler

Hükümet tarafından onaylanmış ayrı bir kanun veya Parlamento/Şura tarafından uygun şekilde onaylanmış, Şeriat Alimleri/Ulema'nın görüşü ve incelemesi ile birleştirilmiş siyasi rejimler yoktur. Afganistan'daki ulemanın fikir birliği, Şeriat teknik uzmanlarının ve İslami Bankacıların uzman görüşleri ile birlikte alınmalıdır.

İslami finans kurumları, ya geleneksel kurumlarla aynı düzenlemeler altında ya da ayrı bir kurallar dizisi altında, tipik olarak aynı organ tarafından düzenlenir. Gelişmekte olan ülkelerde, düzenleme en iyi ihtimalle yarım yamalaktır veya hatta yoktur. (Kapsayıcı İslami Finansa Doğru 2014)

Konvansiyonel bankaların İslami Bankalara dönüştürülmesi için uygun bir politika bulunmamaktadır. AAOIFI'nin dönüşüm politikasını izleyerek geleneksel Bankaların kademeli olarak İslami Bankalara dönüştürülmesi için bir plan yapmak için yerel halk ve gurbetçilerden oluşan İslami Bankacılık uzmanlarından oluşan özel bir çalışma komitesi derhal oluşturulmalıdır.

İslami bankacılık yöntemlerine aşina olmayan müşteriler sorunlardan biridir. İslami Bankacılık deneyimi olan ve İslami Finans ve Fıkıh Al Muamilat konularında bilgili bir Şeriat Danışmanı

olan kişileri işe almak çok önemliydi. Bunlar, tüketicilere rehberlik etmeye ve onlara İslami Bankacılık ve ürünleri hakkında kapsamlı bir anlayış sağlamaya devam edecek kişilerdir.

Hamid ve (2001) Nordin 45 farklı iş kuruluşları arasında İslami bankacılık sisteminin müşteri bilincini belirlemek için Malezya bir çalışma yapmışlardır. Sonuç olarak, katılımcıların çoğunluğu özellikle kar paylaşımının yönleri açısından, İslami finans sisteminin anlayış olduğunu belirtti. Araştırmaya göre, katılımcıların daha küçük bir oranı İslami bankacılık ürünlerini kullandık. Çalışma ayrıca hemen hemen tüm katılımcıların İslami bankacılık ürünleri kullanmaya başladığını ortaya çıkardı.

Rammal ve Zurbruegg (2007), İslami bankaların sunduğu kar-zarar paylaşım ürünlerine ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemek için 300 Avustralyalı Müslümanla anket yaptı. Elde edilen bulgulara göre, müşterilerin çoğunluğu bu ürünleri satın almaya isteklidir, ancak çoğunluğu nasıl çalıştıklarını tam olarak anlamamaktadır. Araştırmaya göre, ankete katılanların çoğunluğu bu ürünleri yalnızca, ülkenin İslami bankacılığı uygulamaya başlamasından yıllar sonra kredi mevcut olduğunda satın almakla ilgilendi.

İslami Bankacılık ürünlerinin normal bankalara göre yüksek maliyeti de sorunlardan biridir. Ürün maliyetine çalışan eğitiminin maliyeti ve bir Şeriat Danışmanı tutmanın ek maliyeti eklendiğinden, İslami Bankalar pahalıdır.

Diğer bir teknik zorluk, İslami Bankacılığın müşterinin işinin anlaşılmasını gerektiren oldukça karmaşık bir prosedür olmasıdır. Varlığa dayalı finansmanda olduğu gibi İslami Bankacılıkta olduğu gibi, kredi Yöneticisinin hammaddeleri veya bazı sabit varlıkları finanse ettiği işletme hakkında bilgi sahibi olması gerekir.

İslami Bankacılığın kendi standartları olmasına rağmen, tüm bankacılık sistemi aynı merkezi organ tarafından yönetildiği için düzenleyici bir zorluk da vardı. Çoğu insan İslami finans finansman yöntemleri hakkında bilgisiz olduğundan, zorluklardan biri genel halk arasında farkındalık yaratmaktı.

Afganistan'da İslami finansın önündeki başlıca engeller, etkin İslami bankacılık mevzuatının olmamasının yanı sıra İslami bir ürün geliştirme mekanizmasının ve uygulamaların standardizasyonunun olmamasıydı. İslami Bankacılık çalışanlarının eğitiminin maliyeti ve Şeriat danışmanı ile Şeriat Kurulu'nun atanması nedeniyle, İslami Bankacılık ürünleri geleneksel ürünlerden daha pahalıydı.

KAYNAKÇA

Abdullah, R. F. S., & Rahman, A. R. A. (2007). "Factors Influencing Knowledge of Islamic Banking Services: The Case of Malaysian Bank Managers". *Review of Islamic Economics*, 11 (2), 31.

Ahmed (2014), *Toward Inclusive Islamic Finance*.

Ahmad, N., & Haron, S. (2002). "Perceptions of Malaysian Corporate Customers Towards Islamic Banking Products and Services". *International Journal of Islamic Financial Services*, 3 (4), 13-29.

Al-Omar and Abdel-Haq, (1996), *Islamic Banking: Theory, Practice and Challenges*.

Arno Maierbrugger. (2018, May 01). *Gulf Times*. Retrieved June 15, 2017, from *Gulf Times*: https://m.gulftimes.com/story/591147/Islamic-finance-in-Afghanistan-a-big-step-towards-development.

"Challenges of Realizing Maqasid al-Shariah (Objectives of Shariah) in Islamic Capital Market: Special Focus on Equity-Based Sukuk" by Dusuki (2009).

Dana El Baltaji. (2011, January 04). *Bloomberg*. Retrieved June 20, 2018, from https://www.bloomberg.com/news/articles/2011-01-03/afghan-banks-seek-to-lure-3-billion-of-idlefunds. Khan T. A., 2018, Survey, pp. 1-12.

Dusuki, A. W., & Abdullah, N. I. (2007). "Why Do Malaysian Customers Patronise Islamic Banks? *International Journal of Bank Marketing*", 25 (3), 142-160.

Erol, C., & El-Bdour, R. (1989). "Attitudes, Behaviour, and Patronage Factors of Bank Customers Towards Islamic Banks. *International Journal of Bank Marketing*", 7 (6), 31-37.

Freedman, D., Pissani, R., & Purves, R. (2002). Statistics (4th ed.). W.W. Norton & Company Inc: USA. Gerrard, P., & Cunningham, J. B. (1997). "Islamic Banking: A Study in Singapore". *International Journal of Bank Marketing*, 15 (6), 204-216. Hamdard, D. A.

K. (2011). "Practical Aspects of Islamic Banking in Afghanistan". http://www.outlookafghanistan.net/topics.php?post_id=326.

Hamid, A., & Nordin, N. (2001). "A Study on Islamic Banking Education and Strategy for the New Millennium Malaysian Experience". *International Journal of Islamic Financial Services*, 2 (4), 3-11.

Haron, S., Ahmad, N., & Planisek, S. L. (1994). "Bank Patronage Factors of Muslim and Non-Muslim Customers". *International Journal of Bank Marketing*, 12 (1), 32-40.

Hegazy, I. A. (1995). "An Empirical Comparative Study Between Islamic and Commercial Banks' Selection Criteria in Egypt". *International Journal of Commerce and Management*, 5 (3), 46-61.

Henry, C. M., & Wilson, R. (2004). *The Politics of Islamic Finance*: Edinburgh University Press.

Leeds, B. (1992). "Mystery Shopping Offers Clues to Quality Service". *Bank Marketing*, 24 (11), 24-27.

Maiyaki, A. A. (2010). "Factors Determining Bank's Selection and Preference in Nigerian Retail Banking". *International Journal of Business and Management*, 6 (1), 253.

Mastoor (2014), *Islamic Banking System in Afghanistan*.

Metawa, S. A., & Almossawi, M. (1998). "Banking Behavior of Islamic Bank Customers: Perspectives and Implications". *International Journal of Bank Marketing*, 16 (7), 299-313.

Naser, K., Al Salem, A., & Nuseibeh, R. (2013). "Customers Awareness and Satisfaction of Islamic Banking Products and Services: Evidence from the Kuwait Finance House". *International Journal of Marketing Studies*, 5 (6), 185.

Naser, K., Jamal, A., & Al-Khatib, K. (1999). "Islamic Banking: A Study of Customer Satisfaction and Preferences in Jordan". *International Journal of Bank Marketing*, 17 (3), 135-151.

Naveed, A. K. (2010). "Customer Satisfaction and Awareness of Islamic Banking System in Pakistan". *African Journal of Business Management*, 4 (5), 662-671.

Ndubisi, N. O., & Wah, C. K. (2005). "Factorial and Discriminant Analyses of the Underpinnings of Relationship Marketing and Customer Satisfaction". *International Journal of Bank Marketing*, 23 (7), 542-557.

Okumuş, H. Ş. (2005). "Interest-Free Banking in Turkey: A Study of Customer Satisfaction and Bank Selection Criteria". *Journal of Economic Cooperation*, 26 (4), 51-86.

Othman, A., & Owen, L. (2001). "Adopting and Measuring Customer Service Quality in Islamic Banks: A Case Study in Kuwait Finance House". *International Journal of Islamic Financial Services*, 3 (1), 20-26.

Rammal, H. G., & Zurbruegg, R. (2007). "Awareness of Islamic Banking Products Among Muslims: The Case of Australia". *Journal of Financial Services Marketing*, 12 (1), 65-74.

Rashid, M., Hassan, M. K., & Ahmad, A. U. F. (2009). "Quality Perception of the Customers towards Domestic Islamic Banks in Bangladesh". *Journal of Islamic Economics, Banking, and Finance*, 5 (1), 109-131.

The Principle of Realism in Islamic Finance by K. Monzer and M. Nabee (2016).

The Implementation of Islamic Financial Services in Afghanistan: A Case Study by Natalie Schoon (2014).

PAKİSTAN-ÇİN EKONOMİK KORİDORU PROJESİNDE İSLAMİ FİNANSMANIN POTANSİYEL ROLÜ

Muhammed Nazır Khan
İslami Çalışmalar Öğretim Görevlisi, İstanbul Amerikan Koleji ve Okulları
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / İslam Ekonomisi ve Finans Doktora Adayı
khan.muhamma@std.izu.edu.tr

(CPEC) Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, Çin'in kuzeybatısındaki Sincan'dan güneybatı Pakistan'daki Gwadar'a kadar geniş bir otoyol yelpazesi, demiryolu hatları, eğitim ve meslek enstitüsü, sağlık birimleri, sulama ve elektrik üretimi için su deposu ve Gawadar'daki bölgenin en büyük havalimanlarından biri de dahil olmak üzere diğer alternatif enerji üretim, altyapı geliştirme projelerini inşa etmeyi amaçlayan büyük bir ekonomik projedir. Proje kapsamında Gwadar Limanı'nın inşası ve yönetimi de sabırsızlıkla beklenmektedir. Bu proje sadece petrol, doğal gaz ve diğer malların Çin'e transfer mesafesini kısaltmakla kalmayacak, aynı zamanda Çin'in Arap Denizi'nde yapım aşamasında olan Gwadar Limanı üzerinden batı pazarına yaklaşmasını sağlayacaktır. Uzmanlara göre, CPEC projesi yalnızca Pakistan-Çin ikili ekonomik ve ticari ilişkilerinde değil, aynı zamanda her iki komşu ülkenin siyasi ilişkilerinde mihenk taşı görevi görecektir. Bu çerçevede İslami finansın bu projedeki potansiyel rolü ne olacaktır? İslami finansın bu projede aktif rol alma kabiliyeti var mıdır? Cevap evet ise, o zaman nasıl?

Daha sonra, "Bu, geleneksel finansmandan nasıl daha iyi olabilir veya en azından ilgi çekebilir duruma gelebilir?" sorusuna odaklanılacaktır. Bu makalenin en önemli kaygısı, bu soruların cevaplarını aramak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, İslami Finans, Tekel, Sukuk, Yap-İşlet-Devret.

1. Giriş

Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) projesi, bu on yılın önemli projelerinden biri olarak kabul edilmekte ve sadece Çin ve Pakistan için değil, komşu ülkeler için de bir büyüme ve gelişme ekseni olarak görülmektedir. Bu nedenle, 20 Nisan 2015 tarihinde her iki paydaş (Çin ve Pakistan) tarafından oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Bu program kapsamında, Çin kontrolündeki Kuzeybatı Sincan Eyaletinden Pakistan'ın Güney eyaletindeki Gwadar'a kadar uzanan 2442 km uzunluğundaki otoyol, fiber optik ağ, hidroelektrik ve rüzgâr enerjisi ile birlikte Gwadar Limanı'nın inşası, işlevsel hale getirilmesi ve yönetimi gibi bir dizi düzensiz geliştirme ve inşaat işi bu anlaşmanın ana bileşenlerini oluşturmaktadır.

Pakistan (%63,6'sı kırsalda, %36,4'ü kentsel alanlarda yaşayan 207.774.520 nüfusu ile Güney Asya'nın en hızlı kentleşen ülkelerinden biri olarak),[1] elektrik ve gaz krizi, işsizlik ve yoksulluk gibi kaçınılmaz olarak huzursuzluk ve ayaklanmalara yol açan çok sayıda birikmiş krizle karşı karşıyadır (GOP, 2017). Bu nedenle, potansiyel olarak 62 milyar Amerikan doları ile inşa edilecek bu projenin, başlangıç maliyeti 46 milyar Amerikan doları olarak tahmin edilmesine rağmen Pakistan'ın bu zorlukların[2] (Saad Wasim & Saad Wasim 2018) üstesinden gelmesini sağlayacağı umulmaktadır.

Profesyonellere göre proje, Çin'den Gwadar ve Umman Denizi üzerinden Avrupa ülkelerine ulaşmak için kısa bir kara yolu sağlayacak ve Pakistan'daki kalabalık halk toplulukları arasında önemli büyüklükte ekonomik ve sosyal dönüşüm yaratmak için eşi görülmemiş bir fırsat sağlayacaktır.[3]

Şimdi İslami finansın bu kadar büyük bir projenin tamamlanmasındaki potansiyel rolünün ne olacağını bilmek önemlidir. Başka bir deyişle, İslami finans, oyunun kurallarını değiştiren bu tür projelerde aktif rol oynayacak kadar güçlü mü? Ve rolü geleneksel finanstan nasıl farklı olacak ve her iki ülke için de daha karlı olacak mı?

---

[1] Mükemmeliyet Merkezi, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, s. 6-9.
[2] Syed Saad Wasim ve Mohammad Kashif Siddiqi, “Cpec Projelerinin Analizi ve Pakistan İnşaat Sektörüne Etkisi.Uluslararası”, *Sosyal Bilimler, Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi* cilt. 2, sayı. 3, 2018.
[3] http://cpec.gov.pk/.

1.1. Sorun bildirimi

Diğer birçok İslam ülkesinde olduğu gibi (hepsi olmasa da), Pakistan da ikili ekonomik sistemlere sahiptir: konvansiyonel (geleneksel) ve İslami. Ayrıca, kapitalizmin küresel hegemonyası nedeniyle, Pakistan'daki konvansiyonel sistem, hükümetin tam himayesine sahiptir ve bu nedenle konvansiyonel sistemin hemen hemen her yerde hüküm sürdüğü görülmektedir. Buna karşılık, İslami finansal sistem nispeten yeni ve özeldir, tüm pazar payı %15,3'ten fazla değildir (Pakistan Devlet Bankası, 2020). Geriye kalan %85'lik kısım ise geleneksel bankacılık tarafından yönetilmektedir.

Pakistan'da İslami finans sistemine genellikle mega projelerde temel rolünü oynama şansı verilmemiştir ve ekonomisinin %85'inden fazlasını kontrol eden geleneksel bir ekonomik sisteme sahip olan ve IMF borçlarına hapsolmuş Pakistan gibi gelişmekte olan bir ülkenin, İslami finansın CPEC gibi böylesine büyük bir proje inşa etme yarışından dışlanması tuhaf değildir. Ancak İslami finans sistemi bu büyük projenin inşasında tam veya kısmi bir rol alırsa, İslami finans sistemi sorumluluğunu yerine getirebilir mi? Ek olarak, geleneksel sistemin aksine rolü ne kadar farklı ve daha iyi olacak? Bu yazının amacı, gerçeklere ve kanıtlara dayanarak bu sorunun doğru ve mantıklı cevabını bulmaktır.

1.2. Çalışmanın amaçları

1. Bu makalenin amacı, Çin-Pakistan ekonomik koridoru (CPEC) projesinin kökenini ve gelişimini, sonuçlarını ve her iki ülke için potansiyel artılarını ve eksilerini kapsamlı bir şekilde incelemektir.

2. İslami finansın meşru bir sistem olarak sadece coğrafi veya demografik bağlılıkların ötesinde herhangi bir ülke ve proje için en uygun olmadığını, aynı zamanda geleneksel finansal sistemden çok daha iyi ve daha faydalı olduğunu kanıtlamak.

1.3. Araştırma metodolojisi

Başlangıçta, makalenin içeriğini uygun hale getirmek için analitik ve betimleyici yöntemle başladık, ancak İslami finansı ve emsalleriyle karşılaştırmasını tartıştığımız sırada, İslami

finansı geleneksel sistemlerden ayıran özelliklerinden bahsettiğimiz gibi, karşılaştırmalının rengi de çalışmanın bu bölümünde yansıtılmaktadır. Bu nedenle, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'nun bir özeti, beklenen finansal sonuçları ve artıları ve eksileri verilmiştir. Daha sonra İslami finansın kabataslak bir özeti, özellikleri ve aksiyomatik ilkeleri tartışılmaktadır.

Bu nedenle, çalışmanın yapısının betimsel, analitik ve karşılaştırmalı olmak üzere üç tür yaklaşım üzerine kurulduğu söylenebilir. Aynı zamanda makalenin, İslami finansın beklenen rolüne, faydalarına ve ülkenin tarihi ve en büyük projesi olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridorundaki diğer ekonomik sistemlerden çok daha iyi olduğuna vurgu yapması beklenmektedir.

2. Arka Plan (CPEC'in Tarihsel Ana Hatları Nelerdir ve Çin ve Pakistan'ın Neden Bunu İnşa Etmesi Gerekiyor?)

Bir Kuşak Bir Yol olarak da bilinen Kuşak ve Yol Girişimi (BRI), 124 ülkenin Çin ile ilişkilendirmek üzere bir anlaşma imzalaması nedeniyle dünyanın en büyük projeleri arasında yer alıyor. Projenin değeri 1 ila 8 trilyon arasında değişmekte ve dünya GSYİH'sının neredeyse %30'unu kapsamaktadır.

Dünya nüfusunun %62'si projeye ait ve dünya enerji kaynaklarının %75'i bu projeyle bağlantılıdır. Bu proje altı koridordan oluşmaktadır.[4]

Bu koridorların detayı aşağıdaki gibidir:

a. Çin-Moğolistan-Rusya ekonomik koridoru.
b. Çin-Orta Asya-Batı Asya Ekonomik Koridoru.
c. Çin-Hindiçin Yarımadası Ekonomik Koridoru.
d. Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru.
e. Yeni Avrasya Kara Köprüsü Ekonomik Koridoru
f. Bangladeş, Çin, Hindistan, Myanmar Ekonomik Koridoru.[56]

[4] Huang, Yiping, “Çin'in Kuşak ve Yol Girişimini Anlamak: Motivasyon, Çerçeve ve Değerlendirme”, *Çin Ekonomik İncelemesi* 40 (2016): 314-321.
[5] Hurley, John, Scott Morris ve GailynPortelance, “Bir Kuşak Bir Yol Girişiminin Borç Etkilerini Politika Perspektifinden İncelemek”, *Altyapı, Politika ve Kalkınma Dergisi* 3.1 (2019): 139-175.

Bu proje potansiyel olarak biri Kara Ekonomik Kuşağı ve diğeri Deniz İpek Yolu olmak üzere iki kısma ayrılabilir.

Ancak Pak-Çin Ekonomik Koridoru en güvenli ve en kısa olanıdır ve Çin'in onu amiral gemisi projesi olarak adlandırmasını sağlayan benzersiz bir öneme sahiptir.

Diğer birçok ülke gibi Çin de petrol ürünlerinde Körfez ülkelerine bağımlıdır ve Çin'e yapılan petrol sevkiyatı dünyanın en işlek geçitlerinden biri olan Malacca'dan geçmektedir. Malacca Boğazı, Petrol Ticareti için Kilit Noktadır. Son yıllarda yıllık toplam petrol akışının %85-90'ı bu dar noktadan gerçekleşmektedir.[6]

Çin cumhurbaşkanı ilk kez 2003'te Malacca ikilemi durumu terimini tanıttı; muhtemelen Çin'in Malacca Eyaletindeki çok sayıda güçlü ülke askerinin varlığına ilişkin endişelerini ifade ediyor ve bunların Malacca'nın politikaları üzerindeki siyasi etkileri, özellikle öngörülemeyen herhangi bir durumda Çin için engeller oluşturabilir. (yani herhangi bir olumsuz durumda rakip ülkeler Çin'i kapatmak için Çin'in tedarik hattını kolayca kesebilir). Ayrıca, enerji (petrol ve gaz) sevkiyatının Çin'e ulaşması için 13.000 km yol kat etmesi gerekiyor ki bu da başlı başına uzun, pahalı ve zaman alıcı bir süreçtir. CPEC'in tamamlanması ve işlevselliği ile güvenilir bir alternatif rotaya sahip olmasıyla birlikte, Çin'e enerji 13000km yerine 2500km mesafeden gönderileceği için, güçlü oyuncular tarafından beklenen güçlükten Çin kurtulacaktır. Çin'in büyük masraflardan ve 10500 km'lik bir mesafeden tasarruf etmesini sağlayacak. Benzer şekilde, herhangi bir acil durum halinde genellikle 45 gün süren Nakliyat süresi 10 günlük süreye kısaltacaktır.

Benzer şekilde, Çin'in batı eyaletlerini geliştirmesine yardımcı olacaktır. Bu iller, özellikle Müslümanların çoğunlukta olduğu ve periyodik olarak özgürlük hareketlerinin ortaya çıktığı Sincan eyaleti, nispeten az gelişmiş durumda ve Çin onları çok acımasız bir şekilde sık sık bastırmaktadır. Şimdi Çin, bu bölgelerin gelişmesiyle birlikte, insanların savaşmak yerine barış içinde yaşamayı, kalkınmanın tadını çıkarmayı tercih edeceğine inanıyor.

Bir diğer önemli nokta ise CPEC aracılığıyla Çin ve Pakistan'ın CAR ülkelerine, yani Afganistan, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'a kolay erişime sahip olacağıdır. Orta Asya Cumhuriyetleri bol miktarda enerjiye sahiptir, ancak coğrafi konumları nedeniyle karayla çevrili ülkeler oldukları için dünya

[6] "Petrol Ticaretinin Kilit Noktalarından Biri Olan Malacca Boğazı", ABD Enerji Bilgi İdaresi, Erişim Tarihi: 07.05.2020, https://www.eia.gov/.

pazarlarına tam olarak erişememektedirler. Örneğin, Afganistan'ın küçük bir şeridi olan Wakhan (bazı yerlerde genişlik sadece 13 km'dir.) Pakistan'ı Tacikistan'dan ayırır. Yol inşa edildiğinde, Tacikistan gazını ve petrolünü dünya pazarına ithal etmek için büyük bir fırsata sahip olacaktır.

Bu kavşakta, Tek Kuşak-Tek Yol girişimi altında, kaldıraçlı bir siyasi etki elde etmek ve bölgenin siyasetindeki aktif rolünü sürdürmek için Çin eşzamanlı olarak Bangladeş, Malezya ve Endonezya gibi komşu ülkeleri para yatırarak ve gelişmekte olan her süper gücün yapması gerektiği gibi yeni kalkınma ve ticari projeler kurarak evcilleştirmeye çalışacağını fark etmeliyiz. Çin'in bölge ülkelerinde artan nüfuzuyla ilgili bir sorunu bulunmaktadır. Son yirmi yıldır Pakistan enerji krizi ve terör gibi iki büyük sorunla karşı karşıyadır. Hükümetinin, güvenlik güçlerinin, din bilginlerinin ve ulusunun ortak çabaları sayesinde Pakistan terörizmi ortadan kaldırmayı başardı, ancak enerji krizi henüz aşılmış değil. Bu proje, Pakistan'ın bu sorundan kurtulması için bir fırsat sağlayacaktır, çünkü bu projenin büyük kısmı, ülkenin ulusal şebekesine potansiyel olarak 16500 megavat ekleyen enerji projelerine 34 milyar Amerikan doları tahsis edildi ve geri kalan miktar altyapı projesi için ayrıldı.

2. Ülkenin önceki hükümeti altyapının iyileştirilmesine büyük önem vermiş olsa da yine de yapılması gereken çok iş olmasına rağmen, bu proje Pakistan'ın altyapısını daha iyi hale getirmesine yardımcı olacaktır.

3. Pakistan, genç nüfusu fazla olan ülkelerden biridir. Yeni nesil, saygın eğitim kurumlarından mezun olmasına rağmen işsizlikle karşı karşıya. Bu kadar çok sayıda genci barındırabilmek için ulusal GSYİH'yı en az %10-12'ye çıkarmak gerekiyor. CPEC'in tamamlanmasının Pakistan'a bu konuda iyi bir fırsat sunması beklenmektedir.

3. Literatür taraması (Çalışmanın Rasyonel)

CPEC projesi başlangıcından bu yana çok sayıda bilim insanı, araştırmacı ve analistin dikkatini çekmiştir. Sonuç olarak, ticari boyutuna ve hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde siyasi ve diplomatik etkilerine birçok kitap ve araştırma makalesi ayrılmıştır, örneğin: “CPEC: Pakistan için Zorluklar ve Fırsatlar”,[7] “Çin Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC): Bölgesel Entegrasyon

[7] Abid, Massarrat ve Ayesha Ashfaq. "CPEC: Pakistan için Zorluklar ve Fırsatlar." *Pakistan Vizyonu Dergisi* 16.2 (2015): 142-169.

için Beklentiler ve Zorluklar”,[8] “Siklopentenil Sitozin (CPEC): in Vitro ve in Vivo Aktivitesine Genel bir Bakış”,[9] “CPEC Yatırımı 55 Milyar Dolardan 62 Milyar Dolara Çıktı”,[10] “CPEC'nin Bölgesel ve Bölge Dışı Aktörler Üzerindeki Etkisi”,[11] “Çin'in Kuşak ve Yol Girişimini Anlamak: Motivasyon, Çerçeve ve Değerlendirme”,[12] “'Bir Kuşak, Bir Yol' Girişimi Hakkında Çin Görüşleri ve Yorumları”[13] ve “Kuşak ve Yol Girişiminin Borç Etkilerinin Politika Perspektifinden İncelenmesi”.[14] Çin-Pak ekonomik koridoru (CPEC) ve onun jeopolitik paradigmalarından bahsetmeye değer, ancak sosyal, kültürel ve dini sonuçlarına ilişkin ciddi bir incelemenin yapılması gerekiyor. Ancak tüm bu literatürlerde, tüm araştırmacılar analitik metodolojiyi kullandılar ve CPEC'in siyasi ve mali sonuçları ile bu projeyi tamamlarken her iki ülkenin de karşı karşıya olduğu ulusal ve uluslararası zorluklar ve güvenlik endişeleri hakkında konuştular. Örneğin Ekber Ali, ezber bozan bu projenin tamamlanmasının yolu olarak ülkenin batısının terör örgütlerinden nasıl korunacağını yazmıştır.

Diğer bilim adamları CPEC'in ulusal ve uluslararası etkisini tartışmışlardır. KJMC, CPEC'in Vitro ve Vivo'sunu tartışırken, ulusal ve uluslararası, kendi deyimiyle, bölgesel ve bölge dışı aktörlerin projeye nasıl tepki vereceğinden bahsetti.

Bu projenin finansman hacmi neden ve nasıl 55 milyardan 62 milyara çıktı? Siddiqui Salman, araştırması için bunu bir varlık nedeni haline getirdi.

Ve diğer birkaç bilim adamı, özellikle Çin'in ticari veya siyasi rakip ülkelerine mensup olanlar, CPEC'e karşı araştırmalarına ağırlık verdiler. Ve bazı akademisyenler akademik etik, koşullar ve sınırlara takılmayı bile umursamadılar.

Öte yandan, İslami finans, nispeten yeni ortaya çıkmış olmasına rağmen, şu anki haliyle ortaya çıkmasına rağmen, Arapça, Urduca, İngilizce veya başka bir dilde iyi çalışılmamış bir köşe

---

[8] Ali, Ekber. “Çin Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC): Bölgesel Bütünleşme için Beklentiler ve Zorluklar”, *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies* 7.1 (2015): 1-15.

[9] Schimmel, KJM, Hans Gelderblom ve Henk-Jan Guchelaar. “Siklopentenil Sitozin (CPEC): in Vitro ve in Vivo Aktivitesine Genel Bir Bakış”, *Mevcut Kanser İlacı Hedefleri* 7.5 (2007): 504-509.

[10] Sıddık, Salman. "CPEC Yatırımı 55 Milyar dolardan 62 Milyar dolara Çıktı." *Ekspres Tribün* 12.4 (2017): 1-2.

[11] Butt, Khalid Manzoor ve Anam Abid Butt. “CPEC'in Bölgesel ve Bölge Dışı Aktörler Üzerindeki Etkisi”, *Siyaset Bilimi Dergisi* 33 (2015): 23.

[12] Huang, Yiping. “Çin'in Kuşak ve Yol Girişimini Anlamak: Motivasyon, Çerçeve ve Feğerlendirme”, *Çin Ekonomik İncelemesi* 40 (2016): 314-321.

[13] Swaine, Michael D. “'One Belt, One Road' Girişimi Üzerine Çin Görüşleri ve Yorumları”, *Çin Liderlik Monitörü* 47.2 (2015): 3.

[14] Hurley, John, Scott Morris ve Gailyn Portelance. “Bir Kuşak-Bir Yol Girişiminin Borç Etkilerinin İncelenmesi”, Mart. *Küresel Kalkınma Politikası Belgesi Merkezi* 121 (2018).

kalmamıştır. Bununla birlikte, İslami finansın CPEC projesi bağlamında potansiyel rolü akademik olarak henüz tartışılmamıştır.

Dolayısıyla bu çalışma, Pakistan tarihindeki en büyük proje bağlamında İslami finansın potansiyel rolünü tartışarak boşluğu dolduracaktır: araştırmacı bilgisine göre keşfedilmemiş bir konu.

Şekil-1: Beklenen CPEC Haritası ve Mevcut Enerji Taşımacılığı

Kaynak: Şafak (Mayıs, 2015)

4. Tartışma

4.1. Pakistan neden İslami finansı seçmeli?

CPEC, Pakistan tarihinin en büyük ve ezber bozan projesi olup, zamanında tamamlanması ve gerekli tüm aksiyonların tam olarak alınması koşuluyla, şüphesiz tüm bölgenin kaderini değiştirme potansiyeline sahiptir. Bir proje ne kadar büyükse, artıları ve eksileri o kadar önemli

olduğu da bir gerçektir. Bu nedenle, CPEC ülke için bir kalkınma kilometre taşı projesi olsa da Pakistan'ın bu konuda çok yoğun çalışması gerektiğinden en ufak bir ihmal zararlı olabilir.

Propaganda ve medya savaşı çağında yaşadığımız için, halkın gözünde bu tür projelerin şımarık bir resmini çizmeye yönelik söylentiler tarafından birçok dezenformasyon hızla yayılıyor. Halk arasında kin ve endişeleri yaymak için yapılır ve sonuç olarak hükümet halk desteğinden mahrum kalır. Böyle bir sorunun en iyi çaresi, halkın güvenini ve sarsılmaz desteğini yeniden tesis etmektir, hükümet doğru bilgiye erişim hakkını korumalıdır. Tarihin en büyük projesi olan CPEC, aynı savaş propagandasıyla karşı karşıyadır. Bu nedenle, insanlar genellikle CPEC'in Pakistan için bir Doğu Hindistan Şirketi olmayacağından korktuklarını ifade ediyor. Bu aynı zamanda bir ticari şirket şeklinde birleşik Hindistan'a gelen ve giderek nüfuzunu genişleten, kendi ordusunu toplayarak, lojistik alanlar inşa etmek tüm ülkeyi işgal ediyor.

Bu nedenle, eğer CPEC kamu-özel ortaklığı üzerine kuruluysa ve İslami finansa buradaki temel rolünü oynama şansı verilmiş olsaydı, İslami finans muhtemelen belirli bir ülkeyi veya bölgeyi temsil etmediğinden daha demokratik bir yol olurdu daha doğrusu bu, Pakistan dahil (rekabet, daha düşük maliyetlerle daha iyi işlerle sonuçlanacağından, sağlam bir yatırım için en iyi fırsat,) dünyanın her yerinden yatırımcılara sağladığı gibi, halkın endişelerine daha kolay bir yanıt olabilirdi.

Bu eleştirilere göre, CPEC projesine kamu-özel katılımının olmaması, bu endişeyi pekiştiriyor, çünkü proje ya Çin merkezli şirketler tarafından tekelleştiriliyor ya da şirketlerin kimlikleri o kadar net değil.

Öte yandan, Çin'in Sri Lanka limanının inşasından sonra borcunu geri ödememesi nedeniyle 99 yıllığına kiralaması da bu argümanı destekler nitelikte sunulmuştur. Pakistan CPEC Otoritesine göre, projenin kamu-özel ortaklığına dayandığını burada belirtmekte fayda var, bu nedenle, IMF, Dünya bankası ve Asya kalkınma bankası gibi uluslararası finans kuruluşları da dahil olmak üzere dünyanın her yerinden herhangi bir şirket, projenin koşullarını yerine getirmeleri koşuluyla bu projeye katılmaya davetlidir.[15] Öte yandan Çin büyükelçisi, üst düzey bir ABD'li diplomatın CPEC ile ilgili iddialarına yanıt olarak, Amerikalı yatırımcıları da memnuniyetle karşılayacağını söyledi. Kendi sözleriyle: "CPEC dünyanın her yerinden yatırıma açıktır ve Çin, ABD yatırımını memnuniyetle karşılayacaktır".[16]

---

[15] "Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru için Uzun Vadeli Plan (2017-2030)".
[16] https://www.voanews.com/economy-business/china-hits-back-us-criticizing-corridor-project-pakistan.

Şimdi İslami finans bu projeye ortak yapılırsa, ülkenin bütünlüğü ile ilgili endişeler otomatik olarak ortadan kalkacaktır, çünkü İslami finans sistemi genel olarak insanlığa hitap etmekten ziyade hiçbir ülkenin, milletin veya bölgenin üstünlüğüne inanmamaktadır.

4.2. Bu Projenin (Potansiyel Olarak) Finanse Edilebileceği Sözleşmelere Giriş

İslami finansın çeşitli sözleşmeleri aracılığıyla finansman, inşaat projeleri ve CPEC gibi uzun vadeli altyapılar için uygun olduğunu daha önce belirttiğimiz gibi, aynı zamanda işletme sermayesini finanse etmek için de kullanılabilir.

CPEC projesinin finanse edilebileceği sözleşmeler aşağıdaki gibidir:

a. Yap, İşlet ve Devret,
b. Çıktı/Gelir Paylaşımı,
c. Ters Murabaha,
d. Kurumsal Murabaha Kredi Limiti,
e. Muşaraka, Kredili Mevduat Finansmanı ve
f. İstisna' Hükümetin altyapı projelerine Finansman.

Bu sözleşmelerin her biri ve hepsi CPEC projesini finanse etmek için uygun olsa da, bu makalenin amacı İslami sözleşmeleri özümsemek ve hukuki statülerini tartışmak yerine akademik makale ve araştırma yazımında hakim olan yöntemi vurgulamak olduğundan, CPEC gibi büyük projeleri finanse etmek için yaygın olarak kullanıldığından, yalnızca genellikle Yap, İşlet ve Devret YİD sözleşmesinden ve onun Şeriat uyumlu sonuçlarından bahsederek buzdağının ucunda olacağız.

4.3. Yap-İşlet-Devret (YİD)

Bu, inşaat şirketinden veya inşaatçıdan veya inşaatçının finans destekçisinden) işletme hakkına karşı, aynı inşaat şirketi tarafından projenin yararlanıcıya devredildiği bir süre için finans üzerine bir proje inşa etmek için yapılan bir sözleşmedir. Bu sözleşme, Al-Hukr olarak bilinen Osmanlı döneminde geliştirilen bir sözleşmeye benzemektedir. Hukra, Osmanlı İmparatorluğu'nda bağış özelliklerini geliştirmek için kullanılmıştır. Al-Hukra da vakfın

mütevellisi, vakfın (vakıf) ödediği küçük bir periyodik kira ile projeyi işletmek için ikincisine verilen kalıcı bir hak karşılığında geliştiricinin vakfın arazisinde inşaatını inşa etmesine ve vakfın arazisinde inşaatını daimî bir hak karşısında kurmasına izin verir.[17]

4.4. YİD'nin İcra Yolu

Bir yap-işlet-devret (YİD) sözleşmesi kapsamında, bir kuruluş (genellikle bir hükümet), bir projeyi finanse etmek, inşa etmek ve işletmek için özel bir şirkete imtiyaz verir. Şirket, yatırımını telafi etmek amacıyla projeyi bir süre (belki 20 veya 30 yıl) işletir ve ardından projenin kontrolünü hükümete devreder. YİD projeleri normalde, aksi takdirde yalnızca hükümet tarafından finanse edilecek, inşa edilecek ve işletilecek olan büyük ölçekli Greenfield altyapı projeleridir. Örnekler arasında Pakistan'daki bir otoyol, Çin'deki bir atık su arıtma tesisi ve Filipinler'deki bir elektrik santrali sayılabilir.[18]

4.5. Şeriat Esasları

YİD sürecinin iki uyarlaması vardır: Birincisi: İcara yani Devlet, arazisini inşaat için kararlaştırılan bir süre için imalatçı tarafa kiralar ve dolayısıyla gelirlerini belirli bir süre için kullanır ve ücret ertelenir; bu, sürecin sonunda mülkiyetini kendisine devrederek devlete teslim edilecek olan aynı projedir. Bu uyarlamada, inşaattan sonra projenin sahibi üreticiye aittir, daha sonra mülkiyeti devlete geçer ve sözleşme süresi boyunca arazi kullanımı için bir ücrettir, dolayısıyla devlet ile üretici arasındaki ilişki, kiraya verenin kiracı ile olan ilişkisidir.

İkinci hukuki uyarlama şudur: "Devlet, inşaat şirketinden projeyi inşa etmesini talep ediyor, dolayısıyla iki taraf arasındaki sözleşme, devletin Mustasni (proje arayan taraf) olduğu İstisna, diğer taraf ise Sani (imalatçı/müteahhit)." İstisna'nın bedeli, imalatçının devlet mülkiyeti üzerinden projenin lehdarı olmaya devam etmesi nedeniyle, proje faaliyete geçtiğinde sağlayacağı gelirlerdir.

---

[17] Kahf, Monzer. "İslami Finans Sözleşmeleri", *Al Manhal*, 2013. s. 365.
[18] Erişim Tarihi: 16.05.2020, https://www.investopedia.com/.

İki taraf arasındaki bu ilişki proje tamamlanıncaya kadar devam edecek, ardından Sani (imalatçı/inşaatçı) sözleşmenin başında her iki tarafça belirlenen mutabık kalınan süre boyunca projeden yararlanmaya devam edecektir.

Ve Abdussttar Abu Ghuddah'a göre bu sözleşme bir Jualah sözleşmesi olarak da kabul edilebilir (cu'alah (ju'ala olarak da yazılır), konusu yapılacak bir iş veya görev olan bir sözleşmedir).[19]

YİD sözleşmesinin hukuki yaklaşımı veya hukuki konumu ile ilgili kiralama, İstisna veya Juala sözleşmesi gibi bazı küçük sorunların da olduğu unutulmamalıdır. Ancak, bu sözleşmenin hukuki yönlerinin incelenmesi ve bilim adamlarının görüşlerinin değerlendirilmesi makale tarafından öngörülmediğinden bu konulara değinmeyeceğiz.[20]

5. Sonuç ve Tavsiyeler

Bu çalışma hem CPEC projesi hem de İslami Finans detaylı olarak incelendikten sonra aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

a. CPEC, yalnızca Pakistan ve Çin için değil, tüm bölge için oyunun kurallarını değiştiren bir projedir. Tüm bölgenin ekonomik geleceği buna bağlı, bu nedenle onu zamanında tamamlamak ve şeffaflığını, tarafsızlığını ve ticari imajını sağlamak için her türlü çaba gösterilmelidir.
b. Yerel Pakistan şirketlerinin de projeye mümkün olduğunca katılmasına izin verilebilir, çünkü bu, halkın çıkarlarını korur, yerel ticareti geliştirir ve rakip güçleri veya eleştirmenleri ona karşı propaganda yapma fırsatına sahip olmaları için uzak tutar.
c. Projeye özel şirketlerin katılımı İslami finans ilkelerine göre yapılmalıdır.
d. Ekonomi, İşletme, Sosyal Bilimler, Siyaset Bilimi vb. gibi çeşitli konulardaki akademisyenler, CPEC hakkında farklı açılardan araştırma yapmaya ve M.Phil. ve Ph.D. tezleri yazmaya teşvik edilebilir.
e. CPEC ile ilgili bilgiler, Pakistanlıların çoğunun İngilizce bilmediği resmî web sitesinde yalnızca İngilizce olarak mevcuttur, bu nedenle yetkililer gerekli bilgileri Urduca dilinde de sağlayabilir.

[19] Abd al-Sattar Abu Ghadah ve Izz al-Din Khojah, Franchising ve Şeriat Uyarlaması, al-Barkah, Nadwah. "İslam Ekonomisi için El-Baraka Sempozyumlarına İlişkin Kararlar ve Öneriler" (2002): 1403-1422.
[20] Ahmad Shehadeh Abu Serhan, "(YİD) Sözleşme: Its Nature, Jurisprudential Interpretation, and its Rule in Shari'a", 2019, *Studies, Sharia and Law Sciences*, Cilt. 46, No.3.

KAYNAKÇA

Abid, Massarrat, and Ayesha Ashfaq. "CPEC: Challenges and Opportunities for Pakistan." *Journal of Pakistan Vision* 16.2 (2015): 142-169.

Administration https://www.eia.gov/ visited date: 07.05.2020.

Ali, Akber. "China Pakistan Economic Corridor (CPEC): Prospects and Challenges for Regional Integration". *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies* 7.1 (2015): 1-15.

Butt, Khalid Manzoor, and Anam Abid Butt. "Impact of CPEC on Regional and Extra-Regional Actors". *The Journal of Political Science* 33 (2015): 23.

Huang, Yiping. "Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, Framework and Assessment". *China Economic Review* 40 (2016): 314-321.

Hurley, John, Scott Morris, and Gailyn Portelance. "Examining the Debt İmplications of the Belt and Road Initiative". March. Centre for Global Development Policy Paper 121 (2018).

Hurley, John, Scott Morris, and GailynPortelance. "Examining the debt implications of the Belt and Road Initiative from a Policy Perspective". *Journal of Infrastructure, Policy and Development* 3.1 (2019): 139-175.

Kahf, Monzer. *Islamic Finance Contracts*. Al Manhal, 2013.

Schimmel, K. J. M., Hans Gelderblom, and Henk-Jan Guchelaar. "Cyclopentenyl Cytosine (CPEC): An Overview of Its in Vitro and in Vivo Activity". *Current Cancer Drug Targets* 7.5 (2007): 504-509.

Siddiqui, Salman. "CPEC Investment Pushed From $55 b to $62 b.". *The Express Tribune* 12.4 (2017): 1-2.

Swaine, Michael D. “Chinese Views and Commentary on the ‘One Belt, One Road’ Initiative.” *China Leadership Monitor* 47.2 (2015): 3.

“The Strait of Malacca, a Key Oil Trade Chokepoint, U.S. Energy Information”.

Usmani, Muhammad Shafi, and M. S. Usmani. “Muarif-ul-Quran (English)”. Volume 6 (1996): 684.

Usmani, Muhammad Taqi. “The Meanings of the Noble Qur’an”. *Karachi: MaktabaMa’ariful Quran* (2010).

ÇOK KÜLTÜRLÜ, KÜLTÜRLERARASI VE KÜLTÜRLER ARASI ZORLUKLAR ÇAĞINDA ORTAK BİR MÜSLÜMAN DIŞ POLİTİKASINA DOĞRU

Hikmatullah Babu Sahib
Ph.D.
hikmatullah.sahib@gmail.com

Müslümanlar, kültürel bölünmenin sınırlarını aşan çeşitli siyasi gerçekliklerde varlıklarını sürdürmektedir. İçinde bulundukları bu çeşitlilik, Müslümanların bir araya gelerek Müslüman dünyasının karşı karşıya olduğu sorunlara karşı verdikleri yanıtlarını ve tepkilerini şekillendirmiştir. Söz konusu sorunlara yönelik benimsenen ve uygulanan ortak bir dış politikanın olmayışı, Müslüman ümmetinin eski hegemonyacı güçler ve onların İslam dünyasındaki eşit derecedeki despot görevlileri tarafından benimsenen böl ve yok et politikaları yoluyla yok edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu makale, Müslüman toplumlar içindeki kültürel bölünme çerçevesindeki sorunları ve bu çağda ortaya çıkan ortak zorluklara nasıl yanıt verdiklerini ortaya koymakta ve dikkate alınması ve izlenmesi gereken bazı politika esasları sunmaktadır. ASRİKA'nın, Müslüman ümmetin karşı karşıya olduğu ortak tehditler ve zorluklarla mücadele etmek için dış politikanın daha fazla entegrasyonu ve koordinasyonuna yönelik politikaları ve yönlendirici ilkeleri yakından izlemek ve takip etmek için tüm üye ülkelerde bir İslam Dünyası Araştırmaları Merkezi (CIWS) oluşturmasını tavsiye ediyorum. Bu merkez ayrıca, [a] İslam dünyasının Coğrafi Tarihi, [b] İslam dünyasının kaynakları ve ekonomik fırsatları, [c] Müslüman ümmetinin içinde bulunduğu çözülmemiş dramları dahil olmak üzere, küresel ölçekte çevrimiçi etkinlikler düzenleyerek nelerin yanlış gittiğini ve sömürgeci vahşeti gizlemek için meydana gelen değişiklikleri değerlendirmelidir.

Anahtar Kelimeler: Sömürge Adaletsizliği, Müslümanların Durumu, Ümmetin Geleceği, Ortak Dış Politika, CIWS, Afrika.

Giriş

Günümüzdeki İslam dünyasına üstünkörü bir bakış, yanlış yolda olabileceğimi gösterecektir. Çeşitli etnik kökenleri, kültürleri, dilleri ve ilgi alanları ile Fas'tan (bazılarına göre Amerika kıtasındaki Guyana ve Surinam'dan) Endonezya'ya[1] kadar uzanan bir dünyada, İslam dünyasının sömürgecilik hastalığının neden olduğu etkilerini hala daha deneyimlemesi ve bağımsızlık coşkusundan tam olarak üzerinden atamaması gibi belirgin nedenlerden dolayı ortak bir dış politikaya sahip olmanın neredeyse imkânsız olacağını gözler önüne sermektedir. Böylelikle, Müslüman ümmeti aynı anda hem iç patlamanın hem de dış patlamanın dönüm noktasındadır. Bu vahim duruma iki etken sebep olmuştur: Beceriksizlik ve bilgisizlik. Bir faktörü birine, diğerini diğerine atamak basittir. Aslında Müslüman ümmetine karşı işlenen bu suçta hem liderler hem de lider eşit derecede suçludur. Liderler, Birinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen değişikliklerden ve liderler, liderlik konusundaki beceriksizlikleriyle ümmeti yanıltmaktan habersizdi. Sonuç olarak ümmet, hiçbir yere varmayan bir hız treni yolculuğundaydı.

Sözde Demokratik Ülkelerdeki Müslümanlar

İslam hilafetinin dağıtılmasıyla, Müslüman dünyası toplanma noktasını kaybetti ve çöküşüyle birlikte, aksi takdirde geniş bir renk, iklim ve kültür yelpazesini kucaklayan modern, çok etnikli, çok dilli bir federal devlete dönüşecek olan etnik bölünmeyi kesen merkezi otorite, Avrupa'nın ünlü hasta adamı oldu, eski topraklarının çoğu, Birinci Dünya Savaşı tiyatrosunu düzenleyen ve koreografisini yapan çeşitli aktörler tarafından gasp edildi. Süreci hızlandırmak için, işbirlikçi İngilizlerle iş birliği yapan çöl Arapları, merkezi otoriteyi terk ettiler ve sömürgelerin kutsal topraklarda kök salması için güvenli geçişi garanti eden ve Filistinlilerin vatan haklarına ihanet etmeleriyle sonuçlanan sallantılı şeyhlikler kurdular. Yine de Filistinlilere ihanet edenler, gayri meşru varlığı tanımak ve onunla ilişkileri normalleştirmek için yaraya tuz basmak için birbirleriyle yarışmaktadır. Hatta bazıları Filistin davalarına sözde hizmet eden Müslüman ülkelere Siyonistlerle ilişkileri normalleştirmeleri için baskı yapılmaktadır. İnsan eliyle meydana getirilmiş bu krizi çözmek için iki devletli bir çözüm fikrini öne süren bu Müslüman Siyonistler, ümmeti geri dönüşü olmayan bir uçuruma sürüklemektedir. Bahara dönüşen devrimlere rağmen gerçek değişim özlemi çeken birçok kişiye umut vermemiş olması utanç

[1] Bakınız: Harita 2, s. 243.

vericidir. Aşağılama ve infial içeren aynı despot rejimler, iktidara geri dönüş yollarını yeniden tasarladılar, ancak bu sefer Müslümanların tepkisini ve isyanını engellemek için şeriatı kullanarak bazı kozmetik rötuşlar yaptılar. Müslüman liderliğin bu ikiyüzlülüğü, Müslüman olmayan ülkelerin kendi topraklarında ve dışarıda Müslümanlara karşı terör saldıkları güçlü İslam karşıtı ve Müslümanlardan nefret eden eylemleri cesaretlendirdi. Bazıları, cezalardan tamamen muaf tutulmak suretiyle, İslam'ı aşağılama ve taciz olmasa bile Müslümanları aşağılama sanatında ustalaştılar. Sonuç olarak, Müslümanların dini yönelimlerinden İslam'ı yok etmeyi amaçlayan çeşitli entegrasyon ve asimilasyon, birleştirme ve düpedüz yok etme süreçlerine maruz kaldıkları Dar el-İslam'dan, Dar el-Muahadah veya hatta Dar el-Harb'a Müslümanların göçü başladı.

Bu ülkeler, dini hoşgörü ve özgürlüğün kalesi olduklarını iddia etmelerine rağmen, bu ülkelerin bazılarında, Müslümanların artan Müslüman nüfusa sahip ülkelerini geçmek üzere olduklarına dair yanlış alarm nedeniyle Müslümanlara hor görülüyor.[2] Ancak, Müslümanların dini-kültürel duygularını tamamen göz ardı ederek bu demokrasi tüccarlarının kendi değerlerini yüceltmek için yürüttükleri faaliyetlerin temel nedenine bakıldığında, onların nefret tacirlerinin daha yakından incelenmesi gün ışığına çıkacaktır. Demokrasiyi uygun bir kılıf olarak kullanarak Müslümanlara, onların değerlerine, dinlerine, hassasiyetlerine ve duyarlılıklarına karşı acımasız saldırılar düzenlediler. Yalan söyleyerek, hile yaparak ve çalarak Batı, Müslüman toplumunun dokusu içinde kaos yaratarak Müslüman dünyasının zenginliğini yağmaladı. Hain planlarını hem Müslüman hem de gayrimüslimleri vekil tayin ederek, yeni sömürgecilere dönüşen, ancak insancıl bir yüzle gerçekleştirdiler.

Siyasi ve ekonomik amaçlarına ulaşmak için dini kullananlar onlardır. Sonuç olarak Müslüman kitleler siyasete ve dine olan güvenlerini birlikte yitirdiler. Sömürgeci güçlerden sözde bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen, bu Müslüman devletler sömürgeci efendilerine giderek daha fazla bağımlı hale gelmekte ve Müslümanlara ve insanlığa karşı işledikleri tüm suçlarda onlara hizmet etmeye devam etmektedirler. Müslüman ülkelerin teröre sponsor oldukları kisvesiyle yok edilmesine ve kutsal değerlerine saldırılmasına şahit olmuş bulunmaktayız. Bütün bunlar, Orta Doğu'da yaratılması konusunda gizlice iş birliği içerisine girdikleri gayrimeşru varlığı korumak için gerçekleştirilmektedir. Bu kanser bölgeden bir kez çıkarıldığında, ümmetin genelinin karşı karşıya olduğu temel sorun çözülmüş olacaktır.

[2] Bichara Khader, "Muslims in Europe: The Construction of a Problem", in Daron Acemoğlu, vd., *The Search for Europe: Contrasting Approaches*, BBVA, 2016. https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/muslims-in-europe-the-construction-of-a-problem adresinde yer almaktadır.

Müslüman ülkelerin ortak bir dış politikaya sahip olamamalarının nedeni, bazılarının ekonomik ve siyasi normalleşme yoluyla kanserin ülkelerinde daha derine kök salmasına izin vermiş olmalarıdır. Kitap ehli arasında ortak bir anlaşmaya saygı duyan ve ortak bir anlaşma çağrısında bulunan Muhammed'in Mukavelesini baltalayan sözde Abraham Accord (Abraham Akdi) yoluyla bir kardeşi diğerine düşürerek Müslüman dünyasının karakterini değiştiren bu kanserdir.[3] Aceleyle hazırlanmış bu anlaşma, Filistin'in temel sorununu ve Kudüs'ün merkeziliğini kasten göz ardı ettiği için, başından beri başarısız oldu. Ne yazık ki Ortadoğu'daki bazı sefil ruhlar, kendileri için daha iyi bir gelecek olmadığı için Filistinlilerin davasını sattılar.[4] Bu acı trajedi çözülmeden gelecek yoktur. Bu, Müslüman dünyasının ortak dış politikasının belkemiğidir. D.D. Kaye tarafından aşağıdaki şekilde doğru olarak gözlemlendiği gibi, otuz yıl sonra, İsrail-Filistin çatışması çözümden hiç olmadığı kadar uzak. Ne yazık ki, önemli bir ders hala yankılanıyor: İsrail ile bölgesel diplomatik ve ekonomik angajman İsrail-Filistin barışını artırmadı. İsrail'in Arap ülkeleriyle yaptığı son normalleşme anlaşmaları da dahil olmak üzere bölgesel iş birliğinin kendi yararları var, ancak o zaman barışı kolaylaştırmadı ve şimdi kolaylaştıracağına dair çok az işaret var.[5]

Filistinliler, Amerikan destekli barış dramasına inanmak için zamanlarını ve çabalarını boşa harcadılar. Amerikalılar hiçbir zaman dürüst bir barış komisyoncusu olmadılar, çünkü Amerikan müessesesi bir bütün olarak Siyonist parayla iyice beslenen neo-muhafazakâr evanjelikler tarafından rehin tutuldu. Dolayısıyla Amerikan barış amacı, İsrail'e Filistin topraklarının daha fazla parçasını ve ötesini tam bir cezasızlıkla işgal etme özgürlüğünü vermektir. Açıktır ki, iki partiden hangisi sırayla Amerika'yı yönetirse yönetsin, Siyonist varlığa Amerika'nın kendisi üzerinde üstünlük verilmektedir.

Siyonist sorunu sadece bir Amerikan sorunu değildir. Bu, kanserin oluşmasından sorumlu olan tüm Batı dünyasının sorunudur. Yahudileri orta çağdan beri suç işledikleri topraklarından uzaklaştırmak için bir yer arayan İngilizler, Fransızlar ve diğer eski sömürgeciler de aynı derecede suçludur. Shoham-Steiner, son çalışmasında suçlarını kronikleştirdi.[6]

---

[3] Kur'an 3:64-71.

[4] Lora Vonderharr's article in *Georgetown Security Studies Review*, dated October 23, 2020. Available at: https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2020/10/23/the-abraham-accords-a-peace-deal-in-name-only/.

[5] Dalia Dassa Kaye'nin *Foreign Policy* makalesine bakınız: https://foreignpolicy.com/2021/10/29/why-the-abraham-accords-wont-bring-israeli-palestinian-peace/.

[6] Shoham-Steiner, Ephraim, *Ortaçağ Avrupa'sında Yahudiler ve Suçlar* (ABD: Wayne State University, 2020).

Böylece, Batılılar, Bensoussa'nın ilan ettiği gibi, "Filistinlileri ülkelerini (1917 Balfour Deklarasyonu ile başlattıkları bir süreç)[7] Yahudi halkına, sadece kendilerinin işledikleri bir suçun tazmini olarak sunmak için soydular."[8] Ayrıca, "Arap dünyası Yahudi ve İsrail ulusunun bu bölgedeki gerçeğini sadece sözde değil de kalplerinde kabul etseydi, İsrail toplumu daha az öldürücü olurdu."[9] yorumunu yapmıştır. Dolayısıyla taş atan Filistinlilere yönelik Siyonist vahşetinin, zorla kabul ettirmek için kasten yapıldığı çok açık. Ne yazık ki, strateji uzmanı olduklarını zanneden, kasıtsız ve gösteriş düşkünü Arap liderlerinden bazıları öyle bir gözdağının kurbanı oldular ki, bu gayri meşru varlığı kabul etmeye hazır olduklarını düşünüyorlar. İsrail ile angajman, kabul edilebilir bir barış anlaşmasına varma ve işgali sona erdirme şansını artıracak" dedi.[10] Ancak bunun ötesinde, "Geçmişte İsrail ile barış yapan Filistinlilerin ve Arapların ortak deneyimi, bu argümanın boş olduğunu gösteriyor."[11] Siyonistlerin kendilerine karşı işlenen Nazi vahşeti iddiası doğru olsaydı, 1948 yılında toprağın gasp edilmesinden bu yana savunmasız Filistinlilere karşı gitgide artan şiddette devam ettikleri barbarlığı yapmazlardı. Soykırım, yasadışı ve gayri meşru faaliyetlerine sempati kazanmak için kasıtlı olarak yaydıkları bariz bir yalandır. Bu sadece içi boş bir iddiadır. Bu nedenle tek çözüm, Filistin'i gasp edenler ve onların destekçileri akıllarını başlarına toplayana ve halkı ata topraklarından kopararak, temel ihtiyaçlarından yoksun bırakmak için kenar mahallelere, gettolara ve yerleşim bölgelerine hapsederek, geçim kaynaklarını yok ederek, her türlü insanlık dışı vahşete maruz kalmalarına rağmen direnişi kararlılıkla, ancak stratejik ve taktiksel olarak sürdürerek, köklü bir tarihe sahip bir yerli halkın varlığını yok edemezler. Müzakere uğruna müzakere, istenen sonuçları vermeyecektir. İran'ın JCPOA destanında tanık olduğumuz şey budur.

---

[7] Aslında bu bir Yahudi devleti fikri, Rothschild'lerin Fransızlarla savaşlarında mali olarak desteklenen İngiliz kraliyetleriyle olan kardeşliğinden beri tartışıldı. Bu katkının farkına varan İngilizler, Filistin'i hediye olarak sildi. Dolayısıyla işgal altındaki Filistin (İsrail) aslında Rothschildlerin beyliğidir. Brian Dunning şöyle diyor: "Para arayışlarından hareketle Rothschildlerin ABD Başkanlarına suikast düzenlediği ve her iki tarafı da finanse etmek için 1800'lerden bu yana neredeyse her savaşı yarattığı söyleniyor. Bazıları (Yahudi olan) Rothschildlerin soykırıma neden olduğunu söylerken, diğerleri İsrail'in yaratılmasının arkasındaki gerçek güç olduklarını söylüyor. Para için her şeyi yapacaklardı ve yapmaya devam edeceklerdi. Aslında en eski ve en etkili Rothschildlerden biri olan Meyer Nathan'ın şöyle dediği iddia ediliyor: "Bana bir ulusun para arzının kontrolünü verin ve yasalarını kimin yaptığı umurumda değil." Ayrıntılar için bkz.: https://skeptoid.com/episodes/4311?gclid=EAIaIQobChMIgyPj7H59AIVrJ1LBR1URwcTEAAYASAAEgL0svD_BwE ve ayrıca http://news.cgtn.com/news/7951544e35677a6333566d54/share_p.html.

[8] Bensoussan, Georges, "Siyonizm, Avrupa Aydınlanmasının Bir Ürünü", Cites, 2011/3 (Sayı 47-48), s. 144. Şu adresten ulaşılabilir: https://www.cairn-int.info/journal-cites-2011-3-page-141.htm.

[9] Aynı eser, s. 151.

[10] https://www.project-syndicate.org/commentary/uae-and-bahrain-normalize-israel-relations-betray-palestinians-by-daoud-kuttab-2020-09.

[11] A.g.e.

Batı ile ilişkilerde, Müslümanlar kendilerine karşı doğrudan veya vekilleri aracılığıyla işlenen vahşete gösterdikleri tepkilerinde ve değerlerini savunmada zayıflık sergilerlerse, Batı bunu bir zayıflık olarak görecek ve baskıyı sürdürecektir. Tarih, Batı'nın sadece güce saygı duyduğunu defalarca kanıtladı. Bu nedenle, Müslümanların diplomasi ile birlikte dünya kibriyle doğrudan yüzleşme kararlılığını göstermeleri zorunludur. İslam, müminlerine birine vurunca diğer yanağını göstermeyi öğretmez. Bir haysiyet dini olarak, yukarıdaki elin (yani: veren elden) aşağıdaki elden (yani: alan elden) daha iyi olduğunu öğretir. Bu ilke sadece hayırseverlik için değil, aynı zamanda güç oyunu için de geçerlidir.[12]

Yukarıdaki gözlemden, İslam ve Müslümanların sadece Batı ile sorunu olduğu fikri çıkarılabilir. Aslında geri kalanı da daha iyi değil. Şüphesiz geri kalanlar da Müslümanları Batı'dan hedef alma ve damgalama ticaretinin püf noktalarını öğrendiler. Eldeki örnek, kendisini en büyük demokrasi olarak adlandırmak için övünme hakkına sahip olan ve laikliğin kalesi olan Hindistan'ın Müslümanlara yönelik muamelesinde gerilemesidir. Batı'dan ve İsrail'den Müslümanlara yapılan muameleyi öğrenen Hindistan, işgal altındaki Keşmir, Gujarat, Assam, Bihar, Uttar Pradesh, Tripura vb.'de Müslümanlara yönelik sistematik bir soykırım uyguluyor. Pakistan, Türkiye ve Çin gibi ülkeler, Hindistan'daki Müslümanların kötü durumuna ilişkin endişelerini aktif olarak dile getiriyorlar. Ne yazık ki, Arap dünyasındaki pek çok kişi, çeşitli ekonomik sektörlerde hizmet etmek için Hintli işçilere ve profesyonellere bağımlı olduklarından, Hindistan üzerinde yeterince baskı uygulamıyor. Arap ülkelerinden bazıları, Hindu göçmenleri için Hindu tapınakları inşa etmede daha fazla hoşgörü gösterdi[13]. Bu, bağımsızlık sonrası Hindistan'da daha fazla mescit tahrip eden mevcut faşist Hindistan hükümeti tarafından karşılık bulmuyor. Hatta tarihi Müslüman isimlerini ve işaretlerini değiştiriyorlar. Müslümanlara eşit vatandaşlar olarak muamele etmesi için Hindistan'a baskı uygulamak için ortak bir çaba gerekiyor. Benzer şekilde Myanmar ve Sri Lanka'daki Müslümanlar da fanatik Budistlerin saldırısına uğramakta ve özellikle Müslüman işletmeleri ve ekonomik refahı hedef almaktadır. Bu, bağımsızlık sonrası Hindistan'da daha fazla mescit tahrip eden mevcut faşist Hindistan hükümeti tarafından karşılık bulmuyor.[14] Hatta tarihi

[12] El-Muslim'in kaydettiği üzere Abdullah İbn Ömer'e atfedilen bir hadis.

[13] Abu Dabi'deki Swaminarayan tapınağı adlı Hindu tapınağı. Ayrıntılar için: https://en.wikipedia.org/wiki/BAPS_Hindu_Mandir_Abu_Dhabi.

[14] Sadece Gujarat'ta 2002'de 500 mescit ve Müslüman türbesi yıkıldı. https://www.milligazette.com/Archives/15042002/1504200286.htm. İlginç bir şekilde Hindular, mescitleri yıkmalarını haklı çıkarmak için daha önceki Hindu tapınakları üzerine inşa edilen mescitlerin yıkılmasını talep ediyor. Aslında bu mescitlerin çoğu, Hinduizm'den İslam'a geçen insanlar tarafından Hindu tapınağı yerlerine inşa edildi. Bu nedenle, Müslümanların Hindu tapınaklarını inşa etmek için yıkma argümanı ortaya atılmamalıdır, çünkü daha önceki putlara tapanların hepsi İslam'ı benimsemiştir ve yöre halkı tarafından reddedilip böylece yıkılan yapıları tutmanın bir anlamı yoktu. Hindistan'ın yönetici düzeyindeki faşist Hindularının gözden kaçırdığı

Müslüman isimlerini ve işaretlerini değiştiriyorlar.[15] Müslümanlara eşit vatandaşlar olarak muamele etmesi için Hindistan'a baskı uygulamak için ortak bir çaba gerekiyor. Benzer şekilde Myanmar ve Sri Lanka'daki Müslümanlar da fanatik Budistlerin saldırısına uğramakta ve özellikle Müslüman işletmeleri ve ekonomik refahı hedef almaktadır. Bu, bağımsızlık sonrası Hindistan'da daha fazla mescit tahrip eden mevcut faşist Hindistan hükümeti tarafından karşılık bulmuyor. Hatta tarihi Müslüman isimlerini ve işaretlerini değiştiriyorlar. Müslümanlara eşit vatandaşlar olarak muamele etmesi için Hindistan'a baskı uygulamak için ortak bir çaba gerekiyor. Benzer şekilde Myanmar[16] ve Sri Lanka'daki[17] Müslümanlar da fanatik Budistlerin saldırısına uğramakta ve özellikle Müslüman işletmeleri ve ekonomik refahı hedef almaktadır.

Filipinler, Tayland gibi ülkelerde Müslümanların durumu diyalog ve ortak kader yoluyla iyileşiyor. Malezya ve Endonezya gibi komşular, bu ülkelerdeki Müslümanlar için ortak alan bulmada arabulucu rolü oynuyorlar.[18] Ancak İsrail dostu Angola gibi Afrika'nın bazı bölgelerinde Müslümanlar hedef alınıyor ve mescitleri yıkılıyor.

Demokratik Olmayan Ülkelerdeki Müslümanlar

Çin'e gelince, uluslararası medya Uygur Müslümanlarına yönelik muamelesi hakkında çok fazla dezenformasyon yayıyor ve yayıyor. Amerika ve Batı bile bunun üzerine Çin'e yaptırımlar uyguluyor. Batı, Müslümanlara yönelik muamelesi hakkında yanlış ve yarı gerçekleri yayarak Çin'in hızlı ekonomik gelişimini baltalamaya çalışıyor.[19] Çin, Müslümanlara yönelik herhangi bir kötü muamelenin, 65 ülkeden yaklaşık 35'ten fazla Müslüman ülkeyi kapsayan "Kuşak ve Yol" mega projesi üzerinde etkisi olacağını biliyor. Çin'in Müslümanlar arasında güven ve itimat inşa etmesi kendi yararınadır. Ayrıca Müslümanların batıdan gelecek saldırılara karşı siperi olduğunu da biliyor. Sömürge olmayan bir güç olan Çin, bin yıldan beri Müslüman

şey, insanların geçmişteki dini bağlarından hiçbir iz bırakmadan Hinduizm'den ayrılıp İslam'ı kucaklamalarıdır. Bkz. https://kreately.in/list-of-temples-destroyed-or-converted-to-mosque-by-islam/.

[15] https://www.npr.org/2019/04/23/714108344/india-is-changing-some-cities-names-and-muslims-fear-their-heritage-is-being-era.

[16] https://en.wikipedia.org/wiki/Persecution_of_Muslims_in_Myanmar.

[17] Farzana Haniffa: https://www.aljazeera.com/opinions/2021/4/12/what-is-behind-the-anti-muslim-measures-in-sri-lanka.

[18] Kathrin Rupprecht, *Separatist Conflicts in the ASEAN Region: Comparing Southern Thailand and Mindanao*. www.seas.at. Doi 10.14764/10.ASEAS-2014.1-3 adresinde yer almaktadır.

[19] Çin'de Hui ve Uygurların öne çıktığı 10 etnik Müslüman topluluk yaşamaktadır. https://www.statista.com/statistics/619931/china-number-of-muslims-by-ethnicity/.

dünyayla samimi ilişkiler içindeydi, bu nedenle Müslümanlar Batı'nın Çin'i hedef almak için kurduğu tuzağa düşmemelidir.

Bir aile üyesi olarak Müslüman olmayan bir Çinliyi canlı olarak yerleştirmek, Uygur Müslüman kadınların Müslüman olmayan Han Çinlileri ile zorla evlendirilmesi, kubbe yapısının kaldırılıp Çin özellikleriyle değiştirilmesiyle mescitlere saygısızlık edilmesi, Müslüman restoranlarında helal logosunun kaldırılması ve hatta Müslümanların domuz eti ve likör tüketmeye zorlanması suretiyle Müslümanların mahremiyetinin ihlal edilmesi de dahil olmak üzere Müslümanlara yönelik sözde kötü muamele konusunda Çin'den gelen renk ve çığlıklardan habersiz olduğum fikrine kapılabilirsiniz. Bunları duymak açıkçası acı verici. Öfkemizi yükseltiyor ve duygusal olarak yüklüyüz ve öfkemizi Çinli yetkililere boşaltmak istiyoruz. Ancak bu iddia haberlerinin doğruluğunu tespit etmek için kapsamlı ve tarafsız bir soruşturma yürütülmedikçe görme ve duyma doğru olmayabilir. Bu tür bir doğrulama, bu misyonların üyelerini şantaj veya tehdit yoluyla kontrol eden uluslararası egemen güçlerin diktesi ve/veya bordrosu altındaki bu uluslararası gerçek bulma misyonlarının çoğunun taraflılığı göz önüne alındığında mümkün değildir. Bu egemen güçler dünyanın geri kalanıyla aynı uluslararası standarda göre sorumlu tutulmadıkça, sözde bağımsız araştırmacıları inceleme yapmak için Çin'e göndermeye yönelik herhangi bir girişim, yalnızca samanlıkta iğne arama durumu olacaktır. Çinli yetkililer böyle bir maceracılığa izin vermeyecekler.

Çinli yetkililerin yaptığı şey, seçilmiş Müslüman ülkelerden temsilcileri etkilenen bölgeleri ziyaret etmeye davet etmek oldu ve birçoğu olumsuz bir raporla gelmedi. Bence Çin tarafının durumunu anlamak gerekiyor. Çin'e yaptığım iki ziyaret sırasında (hem Yunnan'daki Shadian hem de Sanya Hainan Adası), Çinli Hui Müslümanların, yetkililer tarafından takip edilen Uygur Müslümanlarının dramına karşı acılarını paylaştığını gördüm. Bu eğitim kurumlarında hiçbir Uygur'un barınmamasını sağlamak için medreseler bile düzenli olarak denetlendi. Oradaki Çinli Müslümanlarla ve Uygur Müslümanları ile yaptığım görüşmede, aralarında büyük bir güven açığı buldum. Bir tür samimiyet gösterseler de karşılıklı şüphe belirgindir. Bunun nedeni Uygurların Çin ana akımını benimseme konusundaki isteksizliğidir. Bunun yerine, dünya egemen güçlerinin vesayeti altında, kendi kaderini tayin için baskı yapıyorlar. Bu, Çin'in kırmızı çizgisidir, bu nedenle, egemenliği seven herhangi bir ulus, bu tür kışkırtıcı girişimlere asla müsamaha göstermeyecektir. Kürtlerin Türkiye'deki talebi gibi. Türk yetkililerin meseleyi ele alma şekli apaçık ortada. Türk makamlarının konuyu ele alış biçimi açıkça görülmektedir.

Irak'taki Kürtlere Batı ve özellikle İsrailliler[20] tarafından ayrı bir devlet talep etmeleri için kur yapılıyor olsa da bu iki toplum arasında evlenebilecekleri zaman bir sorun görmüyorum.[21] Nut in Yahoo (yani Netanyahu'yu kastediyorum.) timsah gözyaşları dökerek, dünyanın dikkatini Kürt dramına çekmek için çağrıda bulundu.[22]

Türkler ve Kürtlerin etnik kökenleri farklı olsa da aynı dini paylaşan ebedi kardeşler olduğunu, Uygur ve Çinlilerin böyle bir yakınlığı paylaşmadıklarını söyleyerek bu argümana itiraz edilebilir. Bu nedenle, gayrimüslim Çinliler ile Uygur Müslümanları arasındaki herhangi bir etnik grup evliliği, İslam'da bir hakaret olarak kabul edilir.[23] Bunun kesinlikle araştırılması gerekiyor.

Diğer bir konu ise, protesto işareti olarak birçok Uygur'un ulusal dili öğrenmek istememesi ve bu nedenle onları eğitim, istihdam ve diğer fırsatlar açısından dezavantajlı duruma düşürmesidir. Birçoğu ekonomik göstergelerde de ulusal ortalamanın altında yaşıyor.[24] Çin'in gelecekteki gelişmeleri batı sınırına doğru ilerledikçe, Sincan Çin için hayati hale geliyor. Bu nedenle, ilin dönüşümüne büyük yatırımlar yapmaktadır. Otuz yılda 800 milyonu yoksulluktan kurtaran bir ülke, kendi topraklarındaki Müslümanların geride kaldığını ve dış manipülasyona kurban giderek öfkelerini dışa vurmasını istemiyor. Dolayısıyla Uygur Müslümanları için tek yol, proaktif olarak ulusal kalkınmaya ve toplu yaşama katılarak devredilemez haklarını savunmaya devam etmektir. Bunu fark eden Müslüman dünyası, Çin'in arkasında duruyor ve durumu değerlendirmek için oradaki yetkilileri görevlendiriyor. İnşallah Uygur Müslümanları dev biçme makinesinin altındaki çim gibi olacak, biçiciler yuvarlandıkça esnek olacak ve uzaklaştıkça eski ihtişamına yükselecek.

Yetmiş küsur yıllık sistem, SSCB'nin dağılmasına yol açan dış entrikalar ve iç gizli anlaşmalar nedeniyle çökmüştür. Müslümanlar dini yaşamdan mahrum edildi. Sovyet Müslümanları

---

[20] Ayşe Gündüz-Hoşgör ve Jeroen Smits, "Çağdaş Türkiye'de Türkler ve Kürtler Arası Evlilik: Kentleşen Çevrede Etnikler Arası İlişkiler", *Avrupa Sosyolojik İncelemesi*, cilt. 18, sayı. 4 (Aralık, 2002), s. 417, Oxford University Press. https://www.jstor.org/stable/3559545 adresinde mevcuttur.

[21] Hogr Tarkhani'nin https://www.jpost.com/opinion/strengthening-relations-between-israel-and-iraqi-kurdistan-670829 adresindeki makalesine bakın.

[22] https://www.timesofisrael.com/netanyahu-world-must-take-care-of-kurds-future/

[23] Bu, Hindistan faşisti tarafından "thulukkanai vettu thulukkachchiyai kattu [Müslüman erkekleri kes (thulukkan) ve Müslüman kadınlarla evlen (thulukachchi)]" sloganıyla geniş çapta savunuluyor gibi görünüyor. Bu, Tamil Nadu'da BJP ve RSS bağımlıları tarafından kullanılan bir deyimdir. 'Tulukkan' terimi, Güney Hindistan'daki Müslümanlara atıfta bulunan, Türkçe anlamına gelen thurukkiyar teriminin yozlaşmasıdır. Bakınız: https://www.quora.com/Why-are-Muslims-call-Thulukkars-in-Tamil-Nadu.

[24] Brent Crane, "İki Çinli Müslüman Azınlığın Hikayesi: Çin'deki Hui ve Uygur Halklarının Yaşadığı Koşullar Arasında Bir Uçurum Var", *The Diplomat*, 24 Ağustos 2014. Şu adresten ulaşılabilir: https://thediplomat.com/2014/08/a-ma-a-of-of-iki-çin-müslüman-azınlıklar/.

anlatılmamış pek çok sefaletle karşılaştı. Kafkasya'da ayrılık savaşları yaşandı ve bunu Sovyet sonrası Rusya'nın baskıcı misillemeleri izledi. Ancak imanlarının nuru sönmedi. Yaşadı ve söküldükten sonra yeniden parlıyor. Şimdi Müslümanlar altı Orta Asya cumhuriyetinde inançlarını yeniden keşfediyorlar ve Rusya'da da Avrupa'nın en büyüğü olarak kabul edilen kendi Müslüman nüfusu var.[25] Grozni gibi yerler hem İslami hem de laik bir manzarada ışıl ışıl parıldayan etkileyici minareleriyle dimdik ayaktadır. Rusya'daki Müslümanların moralini bozmadı, Siyonistler ve müttefikleri tarafından takip edilen Suriye'nin imdadına yetiştiler. Halen Suriye'de konuşlandırılan Rus birlikleri, ağırlıklı olarak Çeçenistanlı Müslümanlardan oluşuyor.[26]

Böylece Müslüman dünyasının Çin'in arkasında toplandığı ve Çin'in Batı'da üretilen dış tehditlere karşı kendini güvende hissettiği anda Uygur Müslümanlarının durumu daha iyi olacaktır. Bu bağlamda Çin, Afganistan'ın Taliban'ı ile, savaşın harap ettiği ulusun ekonomik yardımı ve gelişimi ve sonunda tanınması karşılığında, Taliban'ın topraklarının Doğu Türkistan Özgürlük/İslam hareketi[27] tarafından Çin'e karşı kullanılmasına izin vermeyeceği güvencesi üzerine güven inşa etti. Amerikalıların, toplumun tüm bu uç unsurlarını isyan etmek ve demokrasinin afyonu aracılığıyla mahallede kargaşa yaratmak için yetiştirmelerine ve beslemelerine rağmen, hiçbir gücün adil bir halkın kaderini değiştiremeyeceğini aşağılamayla anlamaları 20 küsur yıl aldı.

Siyonist devletin sahipleri, barış aracısı ve kiralık paralı askerler olarak Amerika'nın yaklaşmakta olan yenilgisini ve aşağılanmasını fark eden, bir sonraki barış aracısı olarak Çin'i seçerek süreçte yeni bir aktörü devreye sokuyor olabilirler.[28] Çin, CPEC aracılığıyla Müslüman dünyaya yaklaştıkça, Siyonist varlık, uyanıklıklarını aşan her türlü yararı baltalamak için çalışmalarını sürdürmektedir. Amerika, Çin'i Siyonist gündemle aynı hizaya getirmek için Çin'in yumuşak karnı olan Sincan'ı vurmaya çalışıyor. Viola Rothschild'ın da dediği gibi;[29]

---

[25] Aslında Rusya'nın 32'ye yakın etnik Müslüman nüfusu var. Bkz. Grigorii V. Golosov, "Rusya'nın Bölgesel Yasama Meclislerindeki Etnik Müslümanların Temsilcisi", *Journal of Eurasian Studies*, cilt. 3, sayı. 2, Temmuz 2012, s. 93-105. https://doi.org/10.1016/j.euras.2012.03.001 adresinde mevcuttur.

[26] Neil Hauer'in 4 Mayıs 2017 tarihli dış politika raporuna bakın. https://foreignpolicy.com/2017/05/04/putin-has-a-new-secret-weapon-in-syria-chechens/ adresinde bulunabilir.

[27] CNBC'de Saheli Roy Chaudhory'nin 12 Eylül 2021 tarihli makalesine bakın. https://www.cnbc.com/2021/09/13/china-will-be-very-careful-dealing-with-the-taliban-in-afghanistan.html adresinde mevcuttur.

[28] https://theconversation.com/3-reasons-china-could-be-an-alternative-mediator-in-the-israeli-palestinian-conflict-162363.

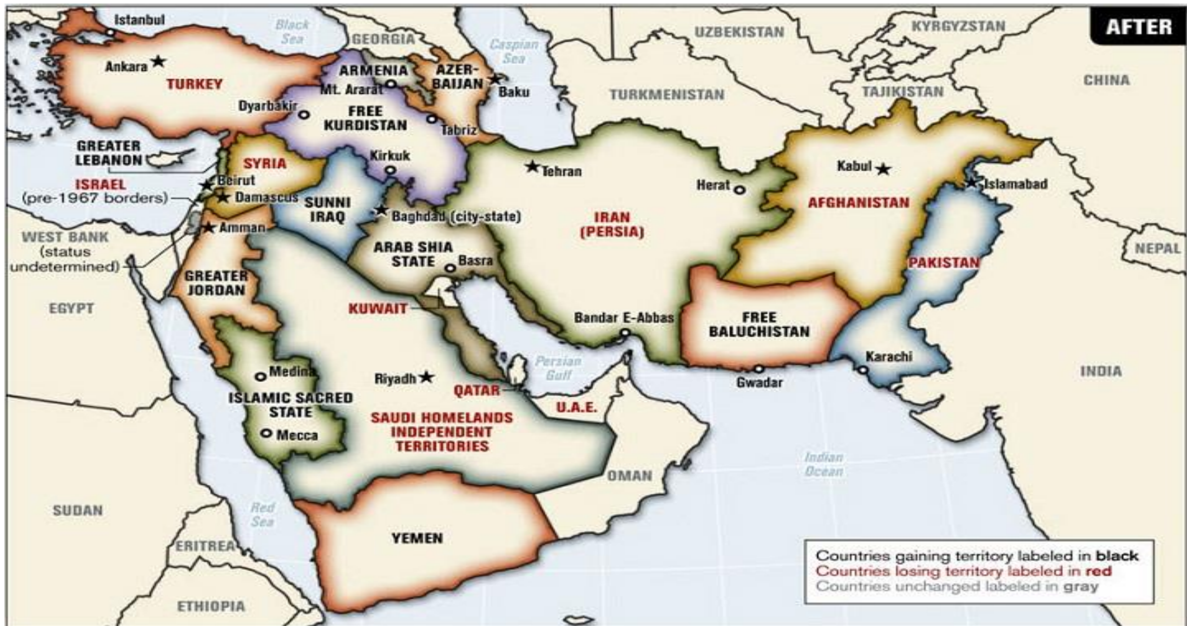
[29] Viola Rothschild'in *Georgetown Journal of International Affairs* 2 Mart 2018 tarihli makalesi. https://www.georgetownjournalofinternationalaffairs.org/online-edition/2018/3/2/the-dark-side-of-chinese-modernization adresinde mevcuttur.

> Gerçekçi olmak gerekirse, dış aktörlerin Çin içindeki insan hakları dinamiklerini değiştirmek için sınırlı fırsatları vardır. Bununla birlikte, cesur avukatlar, feministler, dindarlar, etnik azınlık aktivistleri, sanatçılar, demokrasi savunucuları ve diğerlerinden oluşan küçük, dağınık ve sürekli olarak kötülenen diğer gruplar Çin, Hong Kong ve Tayvan'da reformlar için bastırıyor. Nihayetinde, değişim iç çabalardan kaynaklanmalıdır. Ancak en azından Amerika Birleşik Devletleri ve diğerleri bu aktivistleri alenen desteklemek için adım atmalıdır.

Fakat öte yandan, Çin'in bu rolü oynamakla ilgilenip ilgilenmediği oldukça sorgulanabilir bir durumdur. Herkesle ve her şeyle ticareti teşvik ederken Müslümanların kendileri için karar vermelerine izin verecekler. Ne olursa olsun, Müslümanlar odaklanmalı ve kendi geleceklerini güvence altına almak için kendilerine güvenmelidir.

İslam Dünyasının Yeniden Şekillendirilme Teşebbüsü

İslam dünyasındaki karmaşayı yaratan Batı, başlangıç olarak tüm Ortadoğu'nun haritasını yeniden çizmeye ve tüm İslam dünyasını yeniden şekillendirmeye çalışmaya hevesliydi. Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmeye yönelik bu dürtünün amacı, Büyük İsrail projesine daha fazla yer açmaktı. Amerika'nın tek başına strateji dehası Ralph Peters'e göre[30] Batı, özellikle de Anglo-Amerikan-İsrail bağlantısı, aşağıdaki Harita-1'de gösterildiği gibi bölgede kapsamlı değişiklikler gerçekleştirmenin hayalini kuruyordu:

Harita-1: Orta Doğu'nun Yeniden Şekillendirilmesi[31]

[30] Ralph Peter, "Blood Borders: A Proposal to Redraw A 'New Middle East'".
[31] https://brilliantmaps.com/new-middle-east/.

• **İsrail**: 1967 öncesi sınırlarına geri döner.

• **Türkiye**, Suriye, İran ve Irak Özgür bir Kürdistan yaratmak için toprak kaybediyor.

• **Özgür Kürdistan**: Kürtler için oluşturulan yeni devlet.

• **Büyük Lübnan**: Suriye pahasına da toprak kazanan yeniden doğmuş bir Fenike.

• **Büyük Ürdün**: Suudi pahasına toprak kazanır.

• **Sünni Irak**: Irak'ın halefi olan üç devletten biri, bu devletin öncelikle Sünni olacağı açıktır.

• **Arap Şii Devleti**: Irak'ın halefi başka bir devlet, İran'dan toprak kazanmanın yanı sıra Irak'ın mevcut Şii nüfusunu barındıracak.

• **İslam Kutsal Devleti**: Suudi Arabistan'dan oyulmuş bir İslami Vatikan gibi hareket edecek yeni bir devlet.

• **Suudi Arabistan**: Ürdün, Arap Şii Devleti, Yemen ve Kutsal İslam Devleti'ne toprak kaybeder.

• **Yemen**: Suudi Arabistan'dan toprak alır.

• **BAE**: Dubai'nin zenginler için bağımsız bir oyun alanı olarak kalması muhtemel olsa da Arap Şii Devletine toprak kaybeder.

• **Kuveyt** ve **Umman** mevcut sınırlarını korur.

• **Azerbaycan**: İran'dan toprak alır.

• **İran**: Kürdistan, Arap Şii Devleti, Azerbaycan ve Özgür Belucistan'a toprak kaybeder, ancak Afganistan'dan toprak kazanır. Amaç İran'ı daha da Fars yapmaktır.

• **Özgür Belucistan**: Pakistan ve İran'dan Beluçi halkı için yeni devlet oyulacak.

• **Afganistan**: Batıda İran'a toprak kaybediyor ama doğuda Pakistan'dan toprak alıyor.

• **Pakistan**: Hem Özgür Belucistan'a hem de Afganistan'a toprak kaybeder. Şimdi neredeyse tamamen İndus'un doğusunda yer almaktadır.

Bunlar, İsrail bölgesini 1967 öncesi sınırına küçülttükleri ve ilgili Müslüman ülkeler içinde entegre edilen diğer etnik gruplara topraklar ayırdıkları için Filistin'in işgalini Müslüman dünyaya makbul kılmak için Batı'nın uydurduğu büyük planlardan bazıları olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak, bu "cömert taviz" karşılığında elde etmek istedikleri şey, Siyonist'i bölgenin meşru bir üyesi olarak kabul edecek tüm Ortadoğu'nun parçalanmasıdır. Şans eseri, merhum Türk General Yaşar Büyükanıt, Roma'daki Nato Harp Okulu'nda sergilenen bu arzulu ama uğursuz haritayı görünce çileden çıktı ve bu kirli oyunu oynadığı için Amerikalıları protesto etti. Bu konuda yorum yapan Nazemroaya[32] şu şekilde ifade etmiştir;

> "Ortadoğu'nun Lübnan ve Suriye'nin Doğu Akdeniz kıyılarından Anadolu'ya (Küçük Asya), Arabistan'a, Basra Körfezi'ne ve İran Platosu'na kadar yeniden şekillenmesi ve bölünmesi, bir bütünün parçası olan bölgede uzun süredir devam eden Anglo-Amerikan ve İsrail'in gündemini teşkil eden geniş ekonomik, stratejik ve askeri hedeflere yanıt vermektedir…. Ortadoğu'da daha büyük bir savaş, stratejik olarak Anglo-Amerikan çıkarları ve İsrail için avantajlı olan sınırların yeniden çizilmesiyle sonuçlanabilir.
>
> NATO'nun askeri karargâhı olan Afganistan'dan, ismi dışında hiçbir şey kalmadı. Filistin iç savaşının beslendiği ve Lübnan'daki bölünmelerin kışkırtıldığı Doğu Akdeniz'de düşmanlık tohumları ekildi. Doğu Akdeniz, NATO tarafından başarıyla askeri bir bölge hale getirildi. Suriye ve İran, askeri bir gündemi meşrulaştırmak amacıyla Batı medyası tarafından şeytanlaştırılmaya devam ediyor. Buna karşılık Batı medyası, Irak halklarının bir arada yaşayamayacağı ve çatışmanın bir işgal savaşı değil, Şiiler, Sünniler ve Kürtler arasındaki iç çekişme ile karakterize edilen bir "iç savaş" olduğu gibi yanlış ve önyargılı fikirleri her gün besliyor.
>
> Ortadoğu'nun farklı etno-kültürel ve dini grupları arasında kasıtlı olarak düşmanlık yaratma girişimleri sistematik bir durumdur. Aslında, özenle tasarlanmış bir gizli istihbarat gündeminin parçasıdırlar.
>
> Daha da kötüsü, Suudi Arabistan gibi birçok Ortadoğu hükümeti, Ortadoğu halkları arasında bölünmeleri körüklemede Washington'a yardımcı olmaktadır. Nihai hedef, daha geniş bir bölgede Anglo-Amerikan ve İsrail çıkarlarına hizmet eden bir 'böl ve yönet stratejisi' yoluyla yabancı işgale karşı direniş hareketini zayıflatmaktır."

---

[32] *Mahdi Darius Nazemroaya,* "Plans for Redrawing the Middle East: The Project for a New Middle East" https://anarchitext.wordpress.com/2011/03/30/new-middle-east/ adresinde mevcuttur.

Ancak, Manning, Assange ve Snowden'in Batılı kirli çamaşırları kamuya açık bir şekilde yıkayıp, hazırlıksız olan ülkelere üstün değerleri ve demokrasiyi teşvik etme iddialarını itibarsızlaştıran ses getiren açıklamalarından sonra Amerika ve Batı genel olarak böyle bir girişim için bu yeniden şekillendirme alıştırmasını önemsemediler. Bu Amerikan ve Batı takıntısı bu hayati bölgede hiçbir zaman hız kesmedi. Aslında Afrika'da ve Müslümanların önemli bir nüfus oluşturduğu bölgelerde 'yapıcı kaos' yaratmak için çalıştılar. Nijerya ve Sudan gibi ülkeler hedef alındı. İslam'ı Afrika'dan geri çekme gündemi, uzun zamandır sömürgecilerin stratejik zihninde yer almıştı. Kendi ülkelerinde refah sistemi oluşturmak için Afrika ülkelerini yoksullaştırdılar. Martin Meredith'in anıtsal eseri The State of Africa,[33] Avrupa'nın 10.000 farklı etnik grubu örgütleme fikrinin kesin tarihine ışık tuttu; Tony Blair bu eseri, kendisinin ve Bush'un Afganistan, Libya, Irak ve Suriye halkları üzerinde açtığı derin yaraları unutarak, "dünyanın vicdanında bir yara" olarak nitelendirmiştir.

İleriye Bakmak

Ortak dış politikanın yürürlüğe girmesi için Müslüman ülkeler bulundukları yerin stratejik önemini kabul etmelidir. Aslında, Fas'tan Endonezya'ya kadar uzanan Müslüman dünyası, doğal kaynaklarla dolu büyük bir kara kütlesine sahiptir. Birçok ticaret yolunu işgal eden Müslüman dünyasının oynayabileceği birçok kaldıraç var. Ne yazık ki, geniş ve çeşitli doğal kaynakların kontrolü için yabancılar tarafından dayatılan tekrarlanan savaşlar karşılıklı güvensizlik yarattı.

Bu tür uzmanların dışişleri bakanlıklarında bulunmasının yanı sıra, akademideki Müslüman alan uzmanlarının sayısını artırmak için İslam dünyasındaki Müslüman uzmanlar ve uzmanlıklar konusunda bir eksiklik mevcuttur. Bu uzmanlar, her Müslüman ülkenin dili, kültürü, ekonomisi ve siyaseti konusunda referans noktaları olmalıdır. Müslüman topluluk içindeki çeşitliliği anlamadan Müslüman birliği gerçekleşemez. Müslümanlar arasında bir iletişim kopukluğu bulunmaktadır. Müslümanları dini iletişim için Arapça öğrenmeye teşvik etmenin yanı sıra, diğer İslam ülkelerinin dillerinin de öğretilmesi daha iyi olur. Müslüman kültürlere maruz kalma teşvik edilmelidir. Daha fazla insan-insan ilişkisi kurulursa, Müslümanlar arasında hâkim olan birçok yanlış anlama ortadan kalkacaktır.

Bu ulus-devletler sadece insanları birbirinden ayırdı. Giderek artan bir şekilde açık cezaevlerine dönüşüyorlar. Belki de Müslüman ülkeler, kendi ülkelerinde yatırım yapmaları için

[33] Meredith, Martin. *The State of Africa*. Simon & Schuster, 2011.

Müslümanlara çifte vatandaşlık ve hatta kalıcı oturma izni sunabilir. Müslümanların bu serbest dolaşımı, ekonomik faaliyetleri teşvik edecek ve birbirlerinin kültürü hakkında daha fazla bilgi edinme fırsatı sağlayacaktır. Ancak bu bilgi engeli kaldırıldığında ortak bir dış politika tasavvur edebiliriz.

Müslümanlar giderek birbirlerinden uzaklaşıyorlar. Her biri kendi etnik kökeniyle yetiniyor ve dünyasını bunun etrafında inşa ediyor. Peygamber'in ﷺ kurduğu kardeşlik yeniden tesis edilmelidir. Yani eşleştirme bireyden bireye, işletmeden işletmeye hatta kurumdan kuruma yapılabilir. Kardeş şehirler fikri, özel turizm vizeleri yoluyla insanları insanlar arasındaki ilişkileri teşvik etmek için daha da güçlendirilebilir, böylece Müslüman insanlar arasındaki kültürel nüansları ve farklılıkları daha iyi tanımak için daha fazla zaman harcayabilirler. Müslüman topluluklar arasındaki farklılıkları anlamadaki bu eksiklik, Batı'nın bu farklılıkları Müslümanlar arasında etnik, dilsel ve mezhepsel çatışmalar yaratmada kendi yararına kullanmasına yol açmıştır. Yakın Doğu'yu incelemek için uzun süredir kurulmuş programları olduğundan, Orta Doğu ve Uzak Doğu, tüm Müslüman kelimesini kapladılar ve çeşitli Müslüman toplulukları çevreleyen sorunları en ince ayrıntısına kadar belgelediler. Müslüman dünyasında Batı'yı bu kadar detaylı inceleyecek böyle bir kurum yok. Göç eden Müslümanları devletlerle çatışmaya sokan bu tür çalışmaların eksikliğidir. Geçmişte Müslümanlar, Yakut el-Hamavi'nin Mu'jam al-Buldan'ı, el-Mukaddesi'nin Ahsan al-Taqasim fi Ma'rifat al-Aqalim'i, el-Sem'ani'nin Kitabu'l-Ensab'ı gibi birçok ünlü eserde bu tür detayları belgelemişlerdir ve İbn Cübeyr, İbn Batutta, el-Biruni ve diğer pek çok kişinin seyahatnameleri, konaklamaları sırasında karşılaştıkları topluluğun gelenekleri, kültürleri ve alışkanlıklarına dair gözlemlenebilir her ayrıntıyı belgeleyen son derece özenli çalışmalar yaptılar. Bu tür rihlah fi-talab al-'ilm eğitim yapısına dahil edilmelidir.

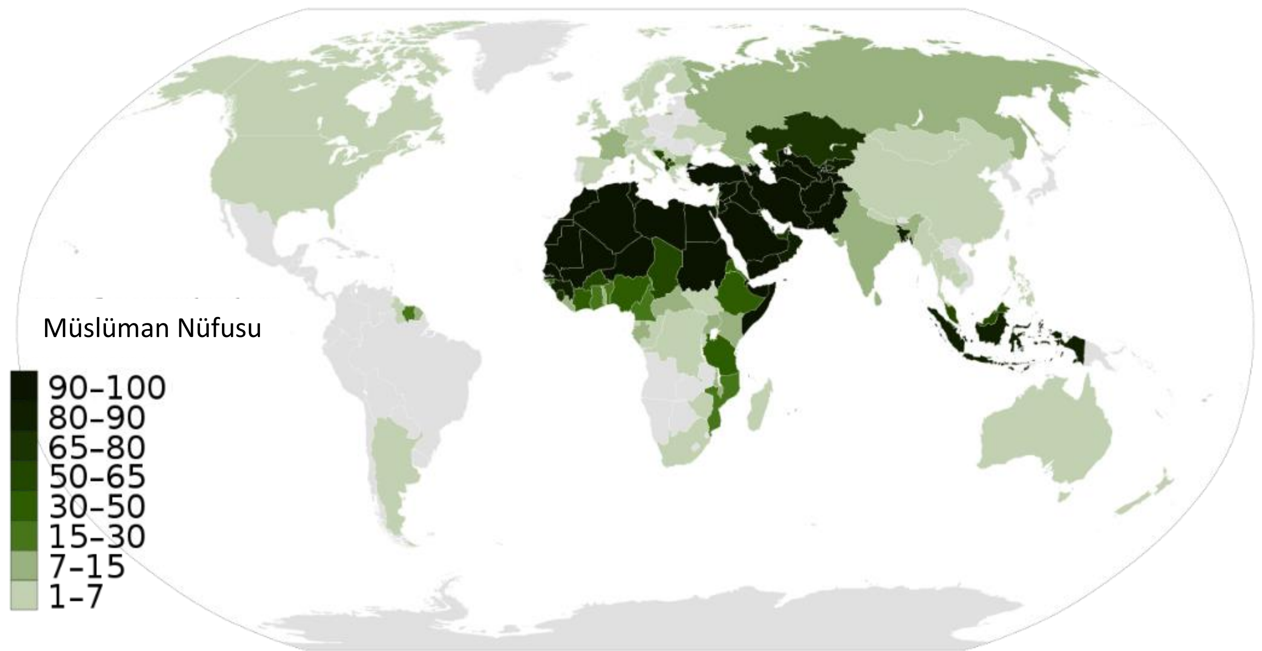
Bunun dışında Batı, bilim ve teknolojiyi kullanarak her Müslüman ülkenin sahip olduğu doğal kaynakları da belirlemiştir. Batı, bu kaynakları kontrol altına almak için kültürel farklılıkların fay hatları üzerinden ülkede çatışma ve kaos yaratmakta ve bunları kendi çıkarları için sömürmektedir. Müslüman ülkeler arasındaki kültürel farklılıklardaki farklılıkları anlamak için çaba sarf edilmelidir.

Bir ders olarak tarih ve özellikle de sömürgeciler tarafından işlenen tarihsel adaletsizlikler hakkında bu da Müslüman eğitim kurumlarında bir ders olarak öğretilmiyor. Batı, tarihi geçmişleri de dahil olmak üzere toprakları ve bununla birlikte kaynaklarını arkeolojik yeniden yorumlama yoluyla geri almak ve yeniden çizmek ve böylece Müslümanların iddialarına şüphe

uyandırmak için kampanya başlattığından, geçmişimizin doğru perspektifini aktarmak önemlidir. Dan Gibsons'ın Petra yanılgısı[34] ve Mescid-i Aksa'nın Arabistan'da bulunması, Müslümanların kafasında karışıklık yaratmaya ve gayrimeşru varlığa meşruiyet iddia etmeye yönelik kasıtlı girişimlerden başka bir şey değildir.

Bu bağlamda, Müslüman ülkelerin tarih, coğrafya, kaynaklar, fırsatlar, miras vb. yönleriyle Müslüman dünyasının incelenmesi için Merkezler (veya daha iyisi İslam Dünyası Araştırmaları Merkezi) oluşturması gerektiğine kesinlikle inanıyorum. Müslümanlar bu konuda başarısız oldular. Müslümanları birbirinden ayıran sömürgeci çıkarlar tarafından kasıtlı olarak ayrı tutulduğumuzdan beri, birbirimizle konuşurken Batı'nın nasihatini almamız gerekiyor. Bu utanç verici bir durum.

Dünya haritasına bakıldığında Müslümanların uzun zamandan beri topraklarını kaybetmekte olduğu görülmektedir. Aşağıdaki Harita 2'den de anlaşılacağı üzere, kaybedilen topraklar halen büyük bir Müslüman nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Sonuncusu da Güney Sudan'dır.

Harita 2: Müslüman Nüfus Yoğunluğu ile İslam Dünyasını Gösteren Dünya Haritası[35]

[34] David A. King'in 15 Eylül 2020'de Muslim Heritage'da yayınlanan etkili aksini ispat etme yazısına bakın. https://muslimheritage.com/the-petra-fallacy/ adresinde mevcuttur.
[35]https://en.wikipedia.org/wiki/Muslim_world#/media/File:Islam_percent_population_in_each_nation_World_Map_Muslim_data_by_Pew_Research.svg

Müslümanları dışlamak ve ülkeye bağlılıklarını sorgulamak için çeşitli bahanelerle Müslümanların toprakları üzerindeki devredilemez haklarını elinden almaya yönelik sistematik bir girişimde bulunulmaktadır. Batı, İslam'ı Afrika'dan ve Güneydoğu Asya'dan geri almaya çalışıyor. Dolayısıyla Müslüman dünyası için ortak bir dış politika taslağı hazırlanırken, bu Azınlık Müslüman ülkelerindeki Müslümanların durumu da göz ardı edilmemelidir. Azınlık Müslüman ülke terimini, Müslümanların, kendi hükümetlerinin baskı kurallarından kaçan mülteciler olarak Müslüman çoğunluk ülkelerinden göç ettikleri ülkelerin aksine, başlangıçta Müslümanların yönettiği ancak Müslümanların varsayılan olarak azınlık haline geldiği bir yerin durumunu belirtmek için kullandım. Bu nedenle, ortak bir dış politika formüle ederken, onların sosyo-politik gerçeklerini ve Müslüman dünyayla ilişkilerde Batı ve geri kalanlar tarafından potansiyel kullanımlarını ve suiistimallerini anlamak önemlidir. Aslında, Batı'nın bu göçmen Müslümanları sabotaj veya doğrudan savaş yoluyla Müslüman kelimesini daha fazla yok etmek için alçakça planlarını sürdürmek için kullanması şaşırtıcı olmayacaktır. Batı'nın böyle bir stratejiyi düzenlemeden önce, İslam dünyasının, İslam'ın mesajını yaymak ve bu ülkelerin sıradan insanlarını bu ülkelerde meydana gelen zihinsel, ahlaki ve maddi kölelik zincirlerinden kurtarmak için barışçıl yaklaşımı sürdürmek için ortak ama çeşitli bir yaklaşıma sahip olması gerekir.

Bu zavallı durumu telafi etmek için Müslüman ülkeler, aşağıda ana hatlarıyla belirtildiği gibi, kendi ülkelerine ilişkin ayrıntıları toplamaya başlayabilir ve insanların diğer Müslüman ülkeleri daha iyi anlamaları için bunları çevrimiçi olarak başkalarına sunabilir. Aynı şey, Azınlık Müslüman ve Müslüman Azınlık ülkeleri için de yapılabilir, ancak burada özetlenen bazı parametrelerde bazı değişiklikler yapılabilir.

Birçok Müslüman'ın, Müslüman kardeşlerin nerede olduğundan habersiz olduğunu gördüm. Bu nedenle, onların kötü durumlarını ele alamaz ve yanıtlayamazlar. Bu taslakta, bir giriş olarak Siyasetin eksik olduğu açıktır, çünkü tarih başlığı altında toplanmıştır. Ayrıca bariz sebeplerden dolayı bu derlemede askeri ve diğer güvenlik aygıtlarıyla ilgili ayrıntılardan kaçınılmıştır.

Bu taslağın amacı, insanları etnik ve sosyal çeşitlilikleri açısından birbirlerini anlayabilmeleri için Müslüman ülkeler hakkında ilgili bilgilerle donatmak, ekonomik ve yatırım fırsatlarını araştırmak ve dini, kültürel ve eğitim turizmi yoluyla insandan insana ilişkileri teşvik etmektir.

İSLAM DÜNYASI ARAŞTIRMALARI MERKEZİ [CIWS]
[redacted]
Ülke adı
Konum
Milli marş
Ulusal Bayrak ve Semboller
Ulusal bayramlar
[redacted]
COĞRAFİ DETAYLAR
İklim
Arazi
Doğal tehlikeler
İdari bölümler
Başkent
Büyük şehirler
NÜFUS DETAYLARI
Toplam Doğum ve Ölüm oranları
Etnik gruplar
Azınlık Dinleri
Diller
Ülkeyi etkileyen başlıca bulaşıcı hastalıklar ve nedenleri
Milliyet
Bağımsızlık
Okuryazarlık
Uluslararası organizasyon katılımı
Diplomatik İlişkisi Olmayan Gayrimüslim Ülkeler ve Neden?
ÇEVRESEL DETAYLAR
Mevcut Çevre sorunları
Çevre
ALT YAPI DETAYLARI
Havaalanları
Resmi Havayolları
Heliportlar
Boru hatları
Demiryolları

Yollar

Su yolları

Deniz ticareti

Limanlar ve terminaller

Telefonlar

İnternet

[redacted]

Ülkenin İslam Öncesi Tarihi

İslam'ın Gelişi [İslam'ın ne zaman, kim ve nasıl tanıtıldığı]

Müslümanların Dini Uygulamaları [Takip ettikleri dini mezhep ve İslam'ı nasıl uyguladıkları hakkında ayrıntılı bilgi verin]
Müslümanlar Arasında Sapkın Gruplar
Mezhepler arası evlilikler

Dini ve Kültürel Şenlikler

Bir vaka çalışması olarak Müslüman Evliliği

<u>KÜLTÜREL DETAYLAR</u>

Müslüman Yemekleri ve Elbiseleri [en az iki ana yemeğin ayrıntılı tarifini sağlayın ve ulusal kostümlerini tanımlayın]

<u>MÜSLÜMAN DÜNYASI İLE İLİŞKİ</u>

Uluslararası Müslüman organizasyon katılımı

Müslüman Dünyasında Diplomatik Temsil

Müslüman Dünyasından Diplomatik Temsil

[redacted]

Ekonomi - genel bakış

GSYİH - sektöre göre kompozisyon

Tarım

Sanayi

Hizmetler

İşgücü

İşsizlik oranı

Fakirlik sınırının altındaki nüfus

Yüzde paya göre hane geliri veya tüketimi

Aile gelirinin dağılımı - Gini endeksi

Enflasyon oranı (tüketici fiyatları)

Yatırım (brüt sabit)

Bütçe

Kamu borcu

Doğal Kaynaklar

Arazi kullanımı

Sulanan arazi

Tarım - ürünler

Endüstriler [haritalarda ayrıntıları göster]

Sanayi üretimi büyüme oranı

Elektrik/Petrol/Doğalgaz

İhracat - emtia

İhracat - ortaklar

İthalat - emtia

İthalat - ortaklar

Döviz ve altın rezervleri

Borç - harici

Ekonomik yardım - bağışçı

Ekonomik yardım - alıcı

Para birimi (kod)

Döviz kurları

Mali yıl

Yatırım için seçilen alan ve nedenleri

[redacted]

Peygamberler [mezarlarının yeri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Sahabah, Tabi'in ve Tabi' al-Tabi'in [biyografileri ve mezarlarının yeri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Geçmiş İslam Alimleri [katkıları ve mezarlarının yeri ile birlikte biyografileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Özgürlük savaşçıları [katkıları ve mezarlarının yeri ile birlikte biyografileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Müslüman Hayırsever [katkıları ve mezarlarının yeri ile birlikte biyografileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Şimdiki İslam Alimleri [katkıları ve iletişim bilgileriyle birlikte biyografileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Müslüman Liderler [katkıları ve iletişim bilgileriyle birlikte biyografileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

[redacted]

Eğitim Kurumları [tarihleri, müfredatları, etkinlikleri, yerleri ve iletişim bilgileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]
Dava ve Refah Kurumları [tarihleri, müfredatları, etkinlikleri, yerleri ve iletişim bilgileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]
Hayır kurumları [tarihleri, müfredatları, etkinlikleri, yerleri ve iletişim bilgileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]
Tarihi siteler [tarihleri, müfredatları, etkinlikleri, yerleri ve iletişim bilgileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]
İslami Hareketler [geçmişleri, etkinlikleri ve iletişim bilgileri hakkında ayrıntılı bilgi verin]

Tavsiyeler

Yukarıda özetlendiği gibi verileri derlemenin yanı sıra, insanların haklarını savunmak konusunda kayıtsız kalmamaları için, Müslüman dünyasının coğrafi tarihi ve sahip oldukları kaynaklar hakkında genel bir anlayış üzerine dersler verilmesine de ihtiyaç vardır. Ortak bir dış politika çizmeden önce, durumu düzeltmek ve İslam'ın ve Müslümanların geleceğini güvence altına almak için ciddi bir ruh araştırması gerekiyor. Bu temel adımlar atıldıktan sonra, ortak bir dış politika fikrine daha somut bir anlam kazandırmak için aşağıdaki tavsiyeler dikkate alınabilir:

1. Amerikan Doları ve/veya Euro kullanımını bırakın. Bunun yerine diğer alternatif para birimlerini ve ödeme şekillerini keşfedin. Bu sayede, uluslara karşı yaptırımları dayatmanın insanlık dışı hastalığını kesinlikle ortadan kaldıracaktır.

2. Batı ve diğerlerinden boykot ürünleri. Bunun yerine kendi gıda yeterliliğimizi üretmek için Müslüman ülkelerde endüstriler geliştirin. Hindistan'ın baharatlara kasten sağlıksız katkılar kattığı ortaya çıktı.[36] İktidardaki faşistler, Hindistan'daki Müslümanları halk içinde keserek sığır eti hakkını inkâr ederken, gayrimüslimleri denizaşırı ülkelere sığır eti ihraç etmeye teşvik ediyor. Bunun derhal durdurulması gerekiyor. Çin, helal pazarını ele geçirmek için büyük bir yol kat ediyor. Aynı şey Rusya, Yeni Zelanda, Güney Afrika ve Avustralya için de geçerlidir. Yiyeceklerimizi güvence altına almak için acil bir

[36] See Khurshid Alam's article dated Muharram 13, 1442. Available at: https://crescent.icit-digital.org/articles/beware-of-indian-food-products.

ihtiyaç var. Müslüman gıdaları için ortak bir ortak pazar kurulmalıdır, çünkü bir sonraki kriz gıdadır.

3. Müslümanlara ve diğerlerine karşı suç işleyenlere karşı adalet için uluslararası hukukçulardan oluşan bir forum oluşturun. Filistin'in istilası ve işgalinin başlangıcından bu yana, savaş suçunun tazminini ve Siyonist suçluların ve onların destekçilerinin Filistinlilere verdiği zararın tazminini talep etmek için uluslararası düzeyde ortak bir çabaya ihtiyaç bulunmaktadır. Hem etkilenen bireyler hem de geride kalan aileleri, çölün ürkütücü yengeçlerinden (Arap liderleri) değil, Siyonist bütçesinden tazmin edilecek. Siyonist varlığın Filistinlilerin evlerini ve mülklerini, hatta Filistinlileri öldüren ve sakat bırakan bütün bir mahalleyi her yok ettiğinde gördük, Körfez'deki Müslüman ülkeler, ancak bir sonraki yıkıcı kampanya için hazırlanmak üzere yeniden kalkınma fonuna katkıda bulunuyorlar. Bu yeni bir şey değil, çünkü Siyonistler, Yahudilerden nefret eden Yahudi Hitler'in işlediği iddia edilen suçlar için Almanya'dan hâlâ yüklü miktarda para alıyorlar.

4. Batı'nın Müslümanlara ve diğerlerine karşı işlediği suçları ifşa etmeye devam edin. Belki de Garbiyatçılığın kökenini, tarihini, felsefesini, başarılarını ve diğerlerine, özellikle de Müslümanlara karşı tutumunu inceleyen bir diploma programı değerlendirilmelidir.

5. Batı suçlarını ifşa ettikleri için Snowden, Assange ve diğer muhbirler gibi insanları onurlandırın. Belki de bu cesur bireylere haklarını başarıyla savunabilmeleri için En İyi Muhbir için Uluslararası bir Ödül verilebilir.

6. Birine yapılan saldırının herkese yapılmış olduğu mesajını eve götürmek için tüm Müslüman uluslarla ortak savunma paktı kurulmalıdır. Suudi Arabistan'ın yarattığı Sözde Müslüman NATO[37] [18], Afganistan, Arnavutluk, Cezayir, İran, Irak ve İslam İşbirliği Teşkilatına üye devletleri kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Kolektif silah üretimi oluşturmalı veya askeri silah üretiminde bileşenleri paylaşmalıdırlar. Pakistan, İran, Türkiye, Mısır, Cezayir, Malezya ve Endonezya gibi ülkeler bu konuda el ele vermelidir.

---

[37] https://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_Military_Counter_Terrorism_Coalition.

7. Tüm Müslüman ülkelerde askerliğe uygun erkek ve kadınlar için zorunlu askeri eğitim meydana getirin. Bu, ümmetin tüm düşmanlarla doğrudan yüzleşmeye hazır olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, savaş zamanında İslami kutsal yerleri ve diğer hayati çıkarları savunmak için şehit olmak isteyenler için gönüllü bir kurtuluş gücü oluşturun ve ayrıca felaketlerin vurduğu barışçıl zamanlarda unsurlarla savaşın. Bunun finansmanı, bu amaçlar için vakıflar/tröstler oluşturularak veya hatta kitle fonlaması yapılarak yapılabilir. Bu şekilde, Müslüman kardeşlerinin sistematik ve acımasızca öldürüldüğünü görerek kendilerini çaresiz bulan hüsrana uğramış Müslümanlar, yanlışı düzeltmek için kendi adaletlerini sağlayan tek bir birey olmak yerine, sorunu çözmenin bir yolunu bulabilirler. Bu, Müslüman ülkeler tarafından bireysel veya toplu olarak yapılabilir. Liderliğin beceriksizliği yüzünden sürekli aşağılanıp yenilmektense onurlu bir şekilde ölmek daha iyidir.

8. İşgal altındaki Müslüman topraklarının kurtarılması için uluslararası bir hareket oluşturun. Filistin bir Arap sorunu değildir ve hiçbir zaman da olmamıştır. Araplar defalarca Filistinlilere ihanet ettiler. Her değersiz Arap liderin kirli ellerinde Filistin kanı vardır. Müslüman ülkelerin kendi ürettikleri ve mazlumların yardımına koşmalarını engelleyen çeşitli bahaneler nedeniyle Filistinlilerin ve diğer gayrimüslim ülkelerden koruma ve yardım istemek zorunda kalması biz Müslümanları derinden üzmektedir. İronik olan şudur ki, bir Müslüman ülke mazlumların yardımına geldiğinde diğer Müslüman ülkeler o ülkeye komplo kurar ve ona karşı çalışır. Ortadoğu'da şu an yaşanan olay tam da budur.

9. Malları cebir, aldatma veya şantaj yoluyla elden çıkarılan mağdurların kanuni yollara başvurmasını sağlayın. Bu şekilde kamulaştırılan tüm mülkler iade edilmelidir, çünkü Filistin'deki tüm topraklar, hiçbir Filistinlinin baskı altında veya başka bir şekilde tasarruf etme hakkına sahip olmadığı ümmete aittir. Bu durumda istekli-alıcı ve istekli-satıcı ilkesi geçerli değildir.

10. Etnik gruplar arası ve mezhepler arası evlilikleri teşvik edin ve cesaretlendirin. Hindistan'daki Ajmeer Sharif'ten Mu'in al-Din al-Chishti'nin, bitmeyen Sünni-Şii ayrımını çözmeye yardımcı olması için ikinci karısı olarak bir Şii hanımı aldığından bahsediliyor. Sadece seçkinler için teşvik edilmemeli, bununla ilgilenen herkese izin verilmelidir. Yemen, Suriye, Irak ve Libya da dahil olmak üzere birçok ülkede moda oldu, ancak Anglo-Amerikan-İsrail'in kışkırttığı ve Suudilerin finanse ettiği sözde

püriten IŞİD ve DAEŞ bu birliği baltalamakla meşgul olmaktadır. Bu kötülüğün toplu eylemle yok edilmesi gerekmektedir.

11. Amerika dahil Batı ile daha fazla köprü kurun, çünkü Amerika'nın kendisini bu Siyonist kötülüğün pençelerinden kurtarması için İslam'a ihtiyacı var. Bütün bu olumsuz kampanyalara rağmen İslam, Batılı kamuoyu ve aydınlar arasında hızla yayılma göstermektedir. Bu eğilim takdir edilmeli ve teşvik edilmelidir. Batı, İslam'ın yeniden dirilişini ve görkemini şekillendirecek bir devrimin içindedir. Batı'nın rahatsızlığına her derde deva olarak, İslam'ın agresif ama sorumlu bir şekilde tanıtılması için gayret gösterilmelidir.

12. Geri kalan konuları ele alırken, hassas olan etnik ve kültürel değerleri anlamak için çaba sarf edilmelidir. Dillerini öğrenmeye çalışın ve kültürlerini İslami ilke ve değerler bağlamında benimsemenin yollarını bulun. Başka kültürleri Araplaştırmayı bırakmalıyız. Günümüz Araplarında Müslümanları başarılarından gururlandıran büyük bir şey yoktur.

13. Ortadoğu denklemindeki değişim, ancak aklın bu Arap ülkelerine bir kez daha rehberlik ettiğinde gerçekleşecektir. Sorunları çözmek için servet harcamanın sonu iyi görünmüyor. Böylece Filistin'in kurtuluşu ve Birinci Kıble Riyad'da başlar. Bu güvence altına alındığında, Filistin'in kurtuluşunun yolu açılmış olur. Müslümanların eylemleri, Kudüs-ü Şerif'i özgürleştirmeden önce İkinci Kıble'yi ve diğer kutsal yerleri güvence altına almaya odaklanmalıdır.

Sonuç

Bu kadar çok etnik çizgiye ve birçok siyasi görüşe bölündüğümüzde bunu başarmanın mümkün olup olmadığı merak edilebilir. İyiliği emredip kötülükten sakındıran insanlık yararına yaratılmış en iyi topluluk olduğumuz için bunun mümkün olduğuna kesinlikle inanıyorum. Ancak bunun olması için kendimize inanmamız ve Yüce Allah'ın gücüne inanmamız gerekir. Rakip sömürgeci güçler farklılıklarını görmezden gelip, Müslüman mülteciler için sebepler yarattıktan sonra Müslümanları Avrupa'nın dışında tutmak için ortak bir dış politikaya sahip bir Avrupa Birliği kurarken, Müslümanlar neden herkes için güvenli bir gelecek için her derde deva olarak İslam'ı ve değerlerini teşvik eden ortak bir dış politika için çalışamıyorlar? Herkes

için güvenli bir gelecek için her derde deva değerler mi? Bunu başarmak için, iki devleti, daha fazla devleti, devletsizliği savunmayarak, sadece tek devleti, Filistin'i savunarak, Filistinlilere adalet getirme kararlılığımızda birleşelim. Ayrıca Keşmir'de ve Hindistan'ın diğer bölgelerinde, Myanmar'da vb. Müslümanların dramlarını da görmezden gelmeyelim. Dünyanın her yerinde Müslümanlara karşı işlenen suçlara kayıtsız kalmayalım. Müslümanlara ve tüm haksız yere mazlumlara karşı işlenen suç ve ihlallerin tüm faillerine karşı müspet hareket etme zamanı gelmiştir.

وكذلك جعلنكم أمة وسطا لتكونوا شهدآء على ٱلناس ويكون ٱلرسول عليكم شهيدا وما جعلنا ٱلقبلة ٱلتى كنت
عليهآ إلا لنعلم من يتبع ٱلرسول ممن ينقلب على عقبيه وإن كانت لكبيرة إلا على ٱلذين هدى ٱلله وما كان ٱلله
ليضيع إيمنكم إن ٱلله بٱلناس لرءوف رحيم

Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resul'e tabi olanlarla, gerisingeriye dönecekleri ayırt edelim diye kıble yaptık. Allah, imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz Allah, insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir. (Bakara Suresi 143. Ayet)

İSLAM AHLÂKININ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN ÇEVRESEL KRİZ ÇÖZÜMÜNE KATKISI:

MÜSLÜMAN DÜNYASINDA ORTAK BİR ÇEVRE POLİTİKASINA DOĞRU

Muhammed İlyas Yahprung
Ph.D.
yahprung@hotmail.com

Modern sosyal bilimler, özellikle siyaset bilimi, insanı sosyal bir hayvan olarak görür. Bu bakış açısına göre insan, hayvan olarak sınıflandırılır ve her hayvan gibi onların da özü hayatta kalmak için rekabet etmektir. Hayvan olarak insan doğası kavramı Aydınlanma projesi tarafından iyice yerleşmişti. Ardından gelen Sanayi Devrimi yüzyılı, insanları üretim sürecinde yalnızca tek bir faktöre indirmiştir. Batı'nın savunduğu bu projeyi gerçekleştirmek için toprak, ana manevi değerinden yoksun bırakılmıştır. Varlığı bile insanın sınırsız tüketimine hizmet etmektir. Dünya ile bu insan çift kavramı, çevrenin eşi görülmemiş bir şekilde yok olmasına ve insan ve dünya gezegeni için yıkıcı etkiye yol açmıştır. Batı, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri belirleyerek dünya gezegeninin kurtarıcısı rolünü oynamaya geldi. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin batı dış politikasının ayrılmaz bir parçası olduğu iddia edilmektedir.

Ancak İslam, insanı manevi varlık veya ahlaki varlık olarak görmektedir. İnsanın özü, daha yüksek etik başarıya yönelik eğilimi ile manevi bir rol oynamaktadır. Toprak ananın kendi ruhu vardır, içinde bir yaşam destek sistemi vardır. Böylece hem insan hem de dünya birbirinden sorumlu organik bir bütündür. Diğerlerinin yanı sıra Amanah (emanet) ve Khalifa (hamil) kavramları, çevrenin korunması, muhafaza edilmesi için etik bir omurga olarak kurulmuştur. ASRİKA'nın tüm tarafların üzerinde mutabık kaldığı ortak zemin olan İslam ahlakından hareketle, Müslüman dünyasının ortak çevre politikasının oluşturulabileceği bir platform olması gerektiği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Etik, Çevre Krizi, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), Khalifa, Ortak Müslüman Çevre Politikası.

Giriş

İnsanı sosyal hayvan olarak tanımlayan Aristoteles'in ünlü sözü, insan doğasının anlaşılması üzerinde muazzam etkilere sahiptir. Bu aksiyomdan, insan hayvan olarak kategorize edilir, doğası, hayvanınkiyle aynı olmasa da hayatta kalmak için rekabet etmek için benzer olmaya başlamıştı. Hayvan içgüdüsü tarafından yönlendirilen insanın elindeki tüm araçları kullanarak güç ve tahakküm arayışı doğal olarak kurulmuştur. Manevi ve etik yönü, her zaman hayvani içgüdüsüne bağlı olan veya onun tarafından ezilen ikincil kaliteye indirgenmiştir.[1] Şeylerin düzeninde insanın özüne ilişkin hâkim görüş, buna göre, hayvanlar alemininkilerle eşit tutulmuştur. 17. yüzyılın Aydınlanma çağında ampirik, doğrulanabilir verilere dayalı bilimsel bilginin ortaya çıkması ve modern çağın doğması, insanın ahlaki boyutunu insan doğasının bir parçası olmaktan daha da dışlamıştır dolayısıyla, doyumsuz arzu ve katıksız açgözlülük, 18. yüzyılın müteakip sanayi devriminde doğal kaynakları yıkıcı bir ölçekte tüketmesinin yolunu açan, insanın doğası olarak yerini sağlam bir şekilde korumuştur. Dünya gezegeninin modern insan tarafından aşırı sömürülmesinden kaynaklanan zararlar ve olumsuz etkiler ölçülemez olmuştur. Hava ve nehir kirleniyor, aşırı pestisit ve kimyasal gübre kullanımı arazileri zehirliyor, bu tehlikeli kaynaklar tüm nüfusun, özellikle de yoksul kesimlerinde yaşayanların sağlığına ve ekonomisine büyük zarar veriyor. Daha da kötüsü, yenilmez fosil yakıtların amansız bir şekilde yakılması sonucu sera gazı emisyonunun neden olduğu küresel ısınma ve iklim değişikliği, iklim felaketinin ölçeğini artırıyor.

İnsanlığın tanık olduğu dünya çevresinin muazzam bozulması, çoğunlukla aşırı endüstriyel kirlilik, karbon emisyonu ve teknoloji ve bilimin kötüye kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu da büyük sanayi güçlerinin ve dünyanın en büyük kirleticilerinin dizginsiz yayılmacı politikalarından kaynaklanıyor. Petrol üreten ülkeler ve şirketler, zarar verici etkileri ne olursa olsun fosil yakıt üretimini azaltma tedbirlerine de karşı çıkıyorlar.

BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), sıcaklığı 2° C'nin altında tutmak için sera gazının mevcut emisyonunun %30-55 olarak belirlenen hedefe indirilmemesi durumunda dünyanın 2100 yılı sonuna kadar sanayi öncesi seviyeye göre 2,7° C'lik yükselen sıcaklığa şahit olacağı ve bunun dünyayı yükselen sıcaklığın sınırlanmasında "yoldan çıkmaya" iteceği ve okyanusların ısınmasına ve buzulların erimesinin hızlı bir şekilde devam etmesine neden olacağı konusunda uyardı. Ve ortalama deniz

[1] İbrahim Özdemir, "Toward an Understanding of Environmental Ethics from a Kuranic Perspective", Richard C. Foltz, (ed.), *Islam and Ecology: A bestowed Trust* (Cambridge: Center of the Study of World Religions, Harvard Divinity School, 2003): s. 5.

seviyesi yükselmesinin 1986-2005 referans dönemine göre 2065 yılına kadar 24-30 cm ve 2100 yılına kadar 40–63 cm olacağı tahmin ediliyor.[2] İklim değişikliğinin neden olduğu zararlar birçok ülkede can aldı, Suriye'deki aşırı kuraklık, ülkede iç savaşı başlatan ve yıkıcı sonuçları olan en önemli faktör oldu, Endonezya'nın başkenti Jakarta'nın yılda yaklaşık 25 cm batması, yükselen deniz seviyesinin bir sonucu olarak dünyanın en hızlı oranı, bilim adamları, 10 milyon nüfuslu mega şehrin 2050 yılına kadar tamamen sular altında kalabileceğini tahmin ediyor.[3] Japonya Meteoroloji Ajansı'ndan bir bilim adamı olan Uchi Adai, Fukuoka, Hiroşima, Nagazaki, Saka ve diğerleri gibi Japonya'daki illerin son yıllarda daha uzun süreli yağışların bir sonucu olarak eşi görülmemiş sellerden mustarip olduğu ve bunun doğanın bize iklim değişikliği krizini hatırlatmak için gönderdiği en güçlü sinyal olduğu konusunda uyardı.[4] Çin, Türkiye, ABD, Filipinler ve daha birçok ülkede şiddetli sel alanları genişlemiş ve etkisi daha yıkıcı hale gelmiştir.

İklim değişikliğinden en çok etkilenen bölgelerden biri de Orta Doğu olmuştur. Aşırı sıcaklıklar ve şiddetli kuraklıklar bölgeyi kasıp kavururken, ormanlar yanmış ve şehirler dayanılmaz bir ısı adası haline gelmiştir. Anchal Vohra, Foreign Policy'de yazdı ve bu yılın haziran ayında (2021) Kuveyt'in 53,2 santigrat derece, Umman, BAE ve Suudi Arabistan'ın 50 derecenin üzerinde sıcaklık kaydettiğini hatırlattı. Bir ay sonra Irak'ta sıcaklık 51,5 dereceye yükseldi ve İran 51 dereceye yakın bir sıcaklık kaydetti. Hepsinden kötüsü, diye uyardı Vohan, bu sadece bir trendin başlangıcı. Orta Doğu, küresel ortalamanın iki katı kadar ısınıyor ve 2050 yılına kadar bilim adamlarının insanlığı kurtarmak için öngördüğü 1,5 derecelik işarete kıyasla 4 derece daha sıcak olacak.[5] Dünya Bankası, aşırı iklim koşullarının rutin hale geleceğini ve bölgenin her yıl dört ay kavurucu güneşle karşı karşıya kalabileceğini söylüyor. Alman Mark Planck Enstitüsü'ne göre, Orta Doğu'daki birçok şehir yüzyılın sonundan önce kelimenin tam anlamıyla yaşanmaz hale gelebilir.[6]

Bu makale, dünyanın bugün tanık olduğu ekolojik krizin, modern insanın dünya gezegenimize yönelik ruhsal ve etik yozlaşmasından kaynaklandığını savunuyor. İnsan doğasına ve onun çevre ile ilişkilerine ilişkin temel fikirler düzeltilmediği sürece, krize gerçek bir çözüm arayışı hala belirsizdir ve çevre koruma ve bununla ilgili tüm konular hakkında konuşmak en iyi ihtimalle sadece bir aldatmaca olacaktır ve en kötü ihtimalle endüstriyel güçlerin gündemine

---

[2] Bkz. *AR6 Sentez Raporu: İklim Değişikliği 2022*: https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/ (Erişim: 10 Kasım 2021).
[3] https://www.bbc.com/news/world-asia-44636934# (Alıntı: 10 Kasım 2021).
[4] https://www.voicetv.co.th/read/1qRn481iU?fbclid (Alıntı: 10 Kasım 2021).
[5] https://foreignpolicy.com/2021/08/24/the-middle-east-is-becoming-literally-uninhabitable (Alıntı: 10 Kasım 2021).
[6] A.g.e.

uyacak şekilde kullanılabilir. Yazar, İslam'ın geniş kapsamlı sosyoekonomik ve politik sonuçları olan zengin bir çevre etiği deposu sağladığını iddia ediyor. Müslüman dünyası, bu krizi, İslam dünyasının ortak çevre politikasını oluşturmak için birleştirici bir güç olarak çevreyle ilgili ortak kaygıların harekete geçirilebileceği bir platforma dönüştürmelidir. Uyum içinde hareket ederek, kendi çevre koruma rejimini inşa ederek, İslam dünyası, dünyanın endüstriyel güçleri tarafından çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma adına hegemonyalarını sürdüren çevre rejimlerine karşı koyarak, dünya gezegeninin ekolojik sistemini koruma başarısına katkıda bulunmasına İslam'ın katkıda bulunmasına öncülük edebilir.

Ekolojik kriz ve İslami çevre Etiği

İnsanın bilgisi ve anlamı ve dini gelenekler tarafından anlaşıldığı şekliyle kozmik şemadaki rolü, insanı asla hayvanla aynı kefeye koymaz. Başlıca dini öğretilere göre, insan doğası gereği manevi bir varlıktır, özü, göksel alemle ilişkili ve ona özlem duyan ruhtan başka bir şey değildir.[7] Dolayısıyla insanın eğilimi, bir anlamda asildir ve diğer canlılara ve kendisine karşı ahlaki ve etik sorumluluğu nedeniyle, insanın statüsü dünyevi nesnelerin üzerinde yükselir. İnsan, ahlaki açıdan üstünlüğünü yerine getirdikçe ve onun arzulu yamyam dürtülerine boyun eğdirdikçe, statüsü melekler dünyasının daha da yukarısına yükselecektir.

Dünya inançları ve ruhani gelenekleri, insanoğlunun dünya gezegeni ile olan ilişkilerinin, seküler-modern gelişimci zihniyetin kurduğu, ilişkilerin birincisinin ikincisine karşı başlattığı şiddet ile karakterize edildiği gibi, efendi ve hizmetçi arasındaki ilişkilerin asla olmadığı konusunda ısrar etti. Osman Barka, en derin insan köklerinin insanın Tanrı ve doğa ile olan manevi ilişkileriyle ilgili olduğunu ve insanın doğaya olan geleneksel takdirini büyük ölçüde belirlediğini savundu.[8] Gezegen-dünya ile ilgili olarak, onun eşsizliği ve kutsallığı, geleneksel insanın dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Dünya, sadece ekonomik kaynaklar, sessiz, kokusuz, renksiz, anlamsızca ruh ve akıldan yoksun ve üretim sürecindeki faktörlerden biri olarak işgal edilmeyi ve sömürülmeyi bekleyen hiçbir doğasında ve özünde değeri olmayan bir kaynak olarak ele alınamaz, daha ziyade kendi ruhuna sahiptir ve kozmik düzende insanla ilişkisi samimi destekleyicidir, bu nedenle yeryüzüne genellikle toprak ana denir. Çocuğunu

---

[7] Van. Santussika Bhikkhuni, "Halkın İklim Hareketinde İnanç İnsanlarını Harekete Geçirme-Etik İş ve Hükümet Çağrısı, İklim ve Merkezi Olmayan Temiz Enerji konusunda Kararlı Eylem", ed. Imtiyaz Yusuf, *İklim Değişikliği ve Sürdürülebilirlik için Gezegensel ve Küresel Etik Enerji* (Bangkok: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2016), s. 68.

[8] Osman Bakar, "Dünyanın Tek Gezegensel Evimiz Olduğuna Dair Kur'an Fikrinin Işığında Küresel Isınmanın Zorluğunu Anlamak", Imtiyaz Yusuf, op.cit., s. 118.

her zaman koşulsuz koruyan ve destekleyen bir anne gibidir. Gerçekten de doğa ile insan arasındaki samimi bağlantı göz önüne alındığında, istismarı kendini kötüye kullanmaktan başka bir şey değildir. Wael Hallaq'ın insanın varlığına ve onun doğa ile olan ilişkilerine dair mükemmel düşünceleri burada anılmaya değer:

> "Bu doğal dünyaya karşı tavrımız ve onunla ilgilenmemiz, varlığımızın, insan olmanın bizim için ne anlama geldiğine dair tahminimizin ölçüsüdür. Bu tutumların sonucu, pek çok kişinin düşündüğü gibi, yalnızca hayatın bir gerçeği, aksi şekilde iyi niyetlerimizin ve sağlam bir şekilde kurulmuş ilerleme eylemlerimizin talihsiz bir yan ürünü değildir. Aksine, insanın nihai ölçüsüdür, çünkü dünyadaki her şeye karşı ahlaki sorumluluğumuzun ölçülmesi ve yargılanması gereken en düşük ölçütü oluşturur."[9]

İslam ile ilgili olarak ise, Kur'an kadar doğa ve topraktan bahseden kutsal bir kitap yoktur. O, yeryüzüne ve Tanrı'nın yaratılışının geri kalanına karşı tutumumuz hakkında sayısız kılavuz içerir, öyle ki Kur'an vahyi, kendisini doğanın kutsallığı kavramıyla yakından ilişkilendirir; Evrenin nasıl kusursuz bir şekilde yaratıldığını düşünmek, Tanrısal yaratıcısıyla tek bir ruhsal birlikteliği beslemektir, bu nedenle Kur'an (3:190-191) şöyle der:

اِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِۚ ﴿﴾ اَلَّذ۪ينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا
وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ ف۪ي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًاۚ سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır. ﴿﴾ Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. "Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" derler.

Sonuç olarak, İslami maneviyatı kendine has özelliklerle ayırt eden bütün bir eko-teoloji ortaya çıkar. İnsan hayatı kutsal olduğu gibi, Kur'an'da tabiat da dini, dolayısıyla kutsal bir kurumdur. "Meyveleri ile yeryüzü, salkımları sarılmış hurma ağaçları, kabuk taneleri, güzel kokulu bitkileri" (55:10-13) bizim için oradadır. Ademoğullarını şereflendirdik ve onları karada ve denizde ulaştırmaya rızıklandırdık. Ve onlara rızık olarak temiz ve temiz şeyler verdik ve kendilerine mahlûkumuzun büyük bir kısmından üstün lütuflar bahşettik (17:70). Ama saygıyla, adaletle ve dengeyle muamele edilmelidir: Gökleri yüceltip, yükseklere kaldıran da O'dur. Her türlü denge ve düzeni, ölçü ve tartıyı da ortaya koyan yine O'dur (55:7-9).

Kur'an, Dünya gezegeninin insanın evi olduğu görüşündedir. Yaratıcısı tarafından sağlanan ve sürdürülen dünya gezegeninin benzersizliği, koşulları ve özellikleri, gezegensel insanın evi için uygun bir yerdir. Osman Baka'nın gözlemlediği gibi, Kur'an, normalde evlerle

[9] Wael B. Hallaq, *The Impossible State: Islam, Politics, and Modernity's Moral Predicament* (New York: Columbia University Press, 2013), s. 162.

ilişkilendirdiğimiz terimi kullanarak dünyayı tanımlar. Kur'an'ın, insanın gezegendeki tek evi olarak yeryüzünden ilk sözü, ikinci bölümünün başlarında geçer (2:30):[10]

> "(Allah), yeri (el-arzı) sediriniz (firaş), göğü (es-sâme') sizin gölgeniz (bina') yapan ve gökten yağmur indirdi ve onunla rızkınız için meyveler (rızk) çıkardı; O halde (gerçeği) bildiğiniz halde Allah'a ortak koşmayın."

Bu ayete dayanarak, dünya gezegeni, insanlığa en iyi şekilde hizmet edecek ideal işlevsel ve estetik niteliklerle kutsanmış olarak tasvir edilir. İşlevsel olarak, normal mimari dile ve insanın yeryüzündeki konumundan görülen şeylerin görünümüne uygun olarak, gezegen bir sedir (*firaş*) ve gökyüzü bir gölgelik (bina') olarak tanımlanır. Kanepe ve gölgelik, bir insan evinin en önemli parçalarını ifade ettiğinden, ayet açıkça dünya gezegenini insanın evi olarak tasvir ediyor. İnsanın şimdiki yuvasının şimdiki ve gelecekteki esenliği, büyük ölçüde onun dünyanın çevresi üzerindeki koruyuculuğunun kalitesine bağlı olacaktır; bu da büyük ölçüde, geçici evi olarak dünyayı takdir etmesinin kapsamına ve kalitesine bağlı olacaktır.[11]

İslam'ın öğretisinde ortaya çıkan insan ve dünya ile ilgili en önemli kavramlardan biri de halife kavramıdır. Genellikle vekil veya mütevelli olarak tercüme edilir. İnsanların halife veya yeryüzünde Allah'ın emanetçisi olduğu, 2:30'da Allah'ın meleklere "Ben yeryüzüne bir halife koyuyorum" dediği yerde açıklanır. Halife, daha yüksek bir otoritenin temsilcisi olarak gelir. Hiçbir şey üzerinde münhasır hakkı yoktur. Mütevelli heyetinin işlevi, sorumluluklarını özenle yerine getirmek ve güvenin hayatta kalmasını ve gelişmesini sağlamaktır. Tanrı'nın yeryüzündeki mütevellisi olarak, doğanın dengesini veya uyumunu korumak, tüm florası ve faunası ile çevreyi korumak ve muhafaza etmek ve Tanrı'nın tüm yarattıklarına gereken saygı ve hürmetle davranmak insanın bireysel ve kolektif sorumluluğudur (amanah). Bu nedenle, Tanrı'dan bağımsız değiliz, gezegendeki faaliyetlerimizden Tanrı'ya karşı sorumlu ve hesap verebiliriz: bilimsel ve teknolojik, endüstriyel ve ticari, bireysel ve kolektif. Yeryüzünün ve çevresinin bütünlüğünü koruyan emanet, Allah'ın bir imtihanıdır ve biz, emanetçiler olarak sorumluluklarımızın nasıl yerine getirildiğine göre yargılanacağız: "Size verdiği şeylerde sizi imtihan etmek için sizi yeryüzünün vekilleri yapan ve kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur" (6/165)[12]. İnsan, yeryüzünün güvenilir bir bekçisi ve mimarı yerine, ihtiyaçtan ziyade açgözlülükle hareket eden en tehlikeli yok edici olarak hareket ettiğinde ve abartılı ve doyumsuz bir tüketici haline geldiğinde, doğal denge bozulur, kendi hayatta kalması kaçınılmaz

[10] Osman Bakar, *a.g.e.,* s. 130.
[11] Osman Bakar, *a.g.e.,* s. 131.
[12] Ziauddin Sardar, *Reading the Kur'an: The Contemporary Relevance of the Sacred Text of Islam* (New York: Hurst & Co., Oxford University Press, 2011), s. 266.

olarak felaketle sonuçlanır. İnsanın sorumluluk, farkındalık ve ekolojik sistemleri takdir etmemesi ve onlara gerektiği gibi değer vermemesi, Stanford biyoloğu Paul Ehrlich'in sözleriyle oturduğu dalı kesmek, sadece onu bir köknar ağacı olarak ne kadar satabileceğini düşünmek gibidir.[13]

Halife, emânet, terazi (mizan) ve adalet, Kur'an'da ve hadislerde geçen insanın tabiatla ilişkisinin merkezinde yer alan temel ilkeler arasındadır. İslami çevre etiği olarak adlandırılabilecek bu temel ilkeler, mevcut zorluklar ışığında yorumlanmalı ve uygulanmalıdır. Ayrıca, pratik uygulamaların ister özel ister hükümet olsun, kuruluşların en iyi uygulamalarının bir parçası ve parseli olarak benimsenebilmesi için daha az teorik olarak açıklanmalıdır. Su kullanımıyla ilgili seçkin sahabelerden biri olan Hz. Muhammed'in Saad'a talimat verdiği hikâye bu konuda çok öğreticidir, aşağıdaki gibi çalışır:

Saad abdest alırken Hz. Muhammed ortaya çıktı. Saad'ın çok su kullandığını görünce müdahale etti: "Bu nedir? Suyu boşa harcıyorsun." Saad şöyle cevap verdi: "Abdest alırken savurganlık olabilir mi?" Peygamber şöyle cevap verdi: "Evet, onları akmakta olan bir nehrin kıyısında gerçekleştirseniz bile" buyurdu.[14]

İbrahim Özdamir'e göre bu hadis ve Hz. Peygamber'in tavrı sadece abdest alırken daha az su kullanmayı değil, tüm Müslümanların uyması gereken temel ve nihai bir ilkeyi, yani israfın yasaklanmasını; doğal kaynakların kullanımında asla abartılı veya sorumsuz bir tavır takınmamayı ifade etmektedir.[15]

Çağdaş toplumda İslami çevre etiğinin pratikte uyarlanmasına paralel olarak, bu asil ilkeleri teşvik etmek için farklı önlemler de icat edilmelidir, örneğin, İslami finans kurumları veya camiler ve medreseler tarafından verilen kredilere İslami çevre etik önlemlerinin eklenmesi, topluluklarının izleyeceği bir örnek olarak sıfır sera gazı emisyonunu teşvik edecek önlemleri başlatmalıdır. Bu önlemler, kırılgan ekosistemleri korumak için İslami uygulamalarda emsalsiz değildir. Hz. Muhammed, iki tür kutsal bölge veya haram tesis etti ve hima olarak bilinen ortak yarar için topraklar ayırdı. Bazı faaliyetlerin yasak olduğu haram bölge, kuyular, su kaynakları, kasaba ve şehirlerin etrafında tutuldu. Kuyuların çevresinde, onları bozulmadan korumak, işletme ve bakım için yer sağlamak, sularını kirlilikten korumak ve hayvanlar için dinlenme

---

[13] Richard Foltz, *The Environmental Crisis and Global Violence: A Matter of Misplaced Values*, Yusuf, (ed.), *op.cit.*, s. 21.
[14] Alıntı yapılan İbrahim Özdemir, *a.g.e.*, s. 14.
[15] A.g.e.

alanları ve sulama tesisleri sağlamak için bir boşluk bırakıldı. Hima bölgeleri, özellikle ormanların ve vahşi yaşamın korunması için şehirlerin dışına ayrıldı. Peygamber Medine'yi çevreleyen bölgeyi hima olarak ilan etmiş ve şehir içinde bir dizi haram bölge kurmuştu. Akma hakkı (hakku'l-majre) İslam'da tanınmıştır ve inatçı bir toprak sahibine hitaben Peygamber'in şu sözüne göre korunur: "Allah'a yemin ederim ki su, karnınızın üzerinden bile başkalarına geçecektir".[16] İnsanlar ve su arasındaki ortaklık, tüm yaşam kaynaklarında genel insan ortaklığının bir parçası olarak belirtilmektedir. Örneğin, Peygamber'in ardından Halife Ömer, Şeraf'ın himasını ve Dariyah yakınlarında ar-Rabdah'ın geniş himasını kurdu. Klasik dönemde yaratılan bir dizi hima, bugün hala Suudi Arabistan'da bulunmaktadır.[17]

Müslüman Dünyasında Ortak Bir Çevre Politikasına Doğru

Müslüman dünyası, doğal çevreyi koruma ve gezegenimizi iklim değişikliği felaketinden koruma konusunda liderlik yapmaya her türlü hakka sahiptir. Az sayıdaki zengin Körfez ülkesi hariç, Müslüman ülkelerin çoğu fakir olduğundan, daha uzun süreli aşırı kuraklık, şiddetli sel ve topraklarını ve mahsullerini tahrip eden diğer tüm fenomenler, ana ve tek gelir kaynağı olarak çevresel bozulmalardan en çok zarar görenler onlardır. Müslüman dünyası, üyeleri arasında, ne yazık ki birçok durumda birbirleriyle savaşa yol açan çatışmalarla boğuşmuş olsa da doğal çevre söz konusu olduğunda aynı dünya görüşünü paylaşmaktadırlar. Yine de çoğunlukla kabul edilmelidir ki, bugün dünyanın Müslümanlarının çoğu için, her yerdeki insanlar için olduğu gibi, çevresel kaygılar merkezi olarak görülmemektedir. Sebepler çeşitlidir: En azından, sömürgeciliğin yıkımları ve ardından modernleşme için çılgınca acele ile birlikte Müslüman medeniyetinin gerilemesi gibi. En iyi ihtimalle, çevre sorunları, çoğuna eşit veya daha fazla ağırlık verilen bir dizi başka sorun ve adaletsizlik içinde yer alabilir. Bu bir yanlış algılamadır ve yoksullukla ilgili hata, çevresel bozulmanın doğrudan bir sonucudur, ulusların hayatta kalması doğal varlıklarının korunmasına bağlıdır.

Müslüman bir dünyanın ortak çevre politikasını oluşturmak için birlikte hareket ederek, doğası gereği kolektif eyleme ihtiyaç duyan sorun, ironik bir şekilde kendilerini en büyük kirleticiler olan ancak zayıf ülkeleri takip etmeye zorlayan şartlar ve koşullar belirleyen endüstriyel

[16] Mawil Izzi Dien'de alıntılanmıştır, "Islam and the Environment: Theory and Practice", Richard C. Foltz, (ed.), *Islam and Ecology: A Betowed Trust* (Cambridge: Center of the Study of World Religions, Harvard İlahiyat Okulu, 2003), s. 118.
[17] Sardar, *a.g.e.*, s. 270.

güçlerin diktesinden kurtulmuş bir çevre rejimi belirlemek için ulusal ve uluslararası bir seviyeye getirilebilir. BM tarafından belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler) buna örnektir. Gelişmekte olan ülkeler, yerel para biriminin değerini sürdürebilmesini desteklemek için ulusal rezervlerinin dövizle doldurulabilmesi için sanayileşme yolunu izlemek zorunda kalmışlardır. Bu sanayileşme süreci, yoksulları daha da yoksullaştırdı ve üçüncü dünyadaki çevre felaketinden bahsetmeye gerek yok, doğal kaynakların muazzam bir şekilde kaybına neden oldu. SKH'ler aracılığıyla, endüstriyel güçler dünyayı kurtarmaya geliyor, özellikle de gelişmekte olan ülkeleri kendi belirledikleri yolda yürümeleri için dikte ediyor. Müslüman dünyası konuyu topluca ele almadıkça, son tahlilde iklim değişikliği rejimleri de aynı şeyi yapacaktır.

Şu anda Türkiye Cumhuriyeti büyük tarihi hazineleri, kültürel, teknolojik ve askeri gücündeki mevcut başarısı ile Müslüman ülkeleri böyle bir rejime getirmede liderliği üstlenmeye uygundur. Türkiye, Filistinlilerin süreçlerine ana yardım kaynağı olmanın yanı sıra, başta insani yardım olmak üzere dünyanın çeşitli meselelerinde öncü bir rol oynamaktadır: Endonezya, Filipinler, Myanmar, Endonezya, Filipinler ve Myanmar'daki yıkıcı deprem ve tsunamiden etkilenen bölgelere yardım sağlamıştır. ABD'nin geri çekilmesinden sonra Afganistan'ın yeniden inşasında lider rolü oynamak, bunlardan birkaçıdır. Türkiye'nin uluslararası arenadaki itibarı son yirmi yılda ivme kazanıyor; Türk'ün itibarı, cömertliğinin bir sonucu olarak Müslüman ülkeler arasında yerleşmiş ve saygı görmüştür. Kısacası Türkiye, Müslümanların dünya ortak çevre koruma politikasını harekete geçirme liderliğini üstlenmek için ihtiyacı olan her şeye sahiptir. Birçok uluslararası ve bölgesel iş birliğinde lider olan Türkiye, bu gündemi bu iş birliği platformları aracılığıyla harekete geçirmek için nüfuzunu da kullanabilir.

Sonuç

Dünyanın tanık olduğu yıkıcı etkileri olan çevresel kriz, temelde bir değerler krizidir. Dünya gezegeninin doğasına ilişkin geleneksel veya modern düşünceler olsun, insanın değerleri ve inançları, dünya çevresinin durumuna ayırt edici katkıdır. İnsan sayısının ve insan arzularının kısıtlama olmaksızın arttığı bir dünyada, ortak dünyevi evimizin sınırlı kaynakları ister ikna yoluyla ister zorla olsun, ellerinden gelen her şeyi almaya kararlı olanların ellerine mukadder görünmektedir. Bu çöküşe meydan okumak için İslam, Müslümanların bunları bireysel olarak uygulamakla yükümlü olduğu, ayrıca gezegenin geleceğini korumak için uygun politika ve

stratejiler geliştirmek için toplu çabalarda bulunmakla yükümlü oldukları ekolojik tedavi için kapsamlı bir temel sunar. Türkiye'nin öncülüğünde İslam dünyasında İslam çevre etiğine dayalı ortak bir çevrenin korunması politikası oluşturulmalıdır. Bu politika, yalnızca Müslüman ülkelerin üzerinde anlaşmaya vardıkları ortak bir zemin olarak değil, aynı zamanda dünyanın endüstriyel güçlerinin çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma adına hegemonyalarını sürdürmeyi amaçlayan çevre rejimlerine karşı koymak için toplu olarak kullanılacaktır.

KAYNAKÇA

Bakar, Osman (2016). "Understanding the Challenge of Global Warming in the Light of the Quranic Idea of Earth as Our Only Planetary Home". In I. Yusuf (ed.) *A Planetary and Global Ethics for Climate Change and Sustainable Energy*. Bangkok: Konrad Adenauer-Stiftung. p.118, 130, 131.

Bhikkhuni, V.S. (2016). "Mobilizing People of Faith in the People's Climate Movement – Calling for Ethical Business and Government, Decisive Action on Climate and Decentralized Clean Energy". In I. Yusuf (ed.) *A Planetary and Global Ethics for Climate Change and Sustainable Energy*. Bangkok: Konrad-Adenauer-Stiftung. p.68.

Dien, M. I. (2003). "Islam and the Environment: Theory and Practice". In R. C. Foltz (ed.), *Islam and Ecology: A bestowed Trust (Cambridge: Center of the Study of World Religions*. Harvard Divinity School. p.118.

Foltz, Richard (2016). The Environmental Crisis and Global Violence: A Matter of Misplaced Values. In I. Yusuf (ed.) *A Planetary and Global Ethics for Climate Change and Sustainable Energy*. Bangkok: Konrad-Adenauer-Stiftung. p.21.

Hallaq, W. B. (2013). *The Impossible State: Islam, Politics, and Modernity's Moral Predicament*. New York: Columbia University Press.

Lin, M.M. & Hidayat, Rafki. (2018). *Jakarta, The Fastest-Sinking City in The World*. Retrieved from: https://www.bbc.com/news/world-asia-44636934#.

Özdemir, I. (2003). "Toward an Understanding of Environmental Ethics from a Quranic Perspective". in R. C. Foltz, (ed.) *Islam and Ecology: A bestowed Trust.* Cambridge: Center of the Study of World Religions, Harvard Divinity School. p.5, 14.

Sardar, Z. (2011). *Reading the Quran: The Contemporary Relevance of the Sacred Text of Islam*. New York: Hurst & Co., Oxford University Press.

"The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)". *AR6 Synthesis Report: Climate Change 2022*. Retrieved from: https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/.

Vohra, A. (2021). *The Middle East Is Becoming Literally Uninhabitable*. Retrieved from: https://foreignpolicy.com/2021/08/24/the-middle-east-is-becoming-literally-uninhabitable.

Voice Online. (2021). *ญี่ปุ่นเตือนภัยฝนระดับสูงสุด แนะอพยพด่วนเกือบ 2 ล้านคน.* Retrieved from: https://www.voicetv.co.th/read/1qRn481iU?fbclid.

NÛREDDİN MAHMUD ZENGÎ'NİN İSLAM BİRLİĞİ STRATEJİSİ

Dr. Abdulkadir Turan
SDAM (Strateji ve Düşünce Merkezi), İstanbul
abdulkadirturan72@hotmail.com

Musul merkezli Zengî Atabegliği'nin kurucusu İmâdüddin Zengî (ö. 541/1146); Irak'ın kuzeyi, Güneydoğu Anadolu ve Şam coğrafyasında parçalı yapıyı sonlandırıp devlet nizamını yeniden inşa etmek için mücadele etti. Zengî, bu mücadelesi kapsamında 1146'da Caʿber Kalesi'ni zapt etmeye çalışırken katledildi. Onun Halep vilayetinde emîrliğini ilan eden oğlu Nûreddin Mahmud Zengî (ö. 569/1174), Müslüman toplumun bütünleşmesinden İslam dünyasının birliğine; onun üzerinden Haçlı istilasına son verip İstanbul'un fethini dahi hedefleyen bir "birlik" stratejisi geliştirdi. Nûreddin, bu doğrultuda adalet üzerinden, devlet ve toplum arasındaki ayrışmayı nihayetlendirdi. Hem Hanefî hem Şafiîler için medreseler açarak farklı mezheplerden ulemanın birikimini aynı hedefe yönlendirecek bir ilmî zemin oluşturdu. Medreselerin yanı başına, tasavvuf ehli için hankahlar inşa ederek tasavvuf ehli ile ilmiye çevrelerini kaynaştırdı. Medrese, tasavvuf kurumları ve irşad etkinlikleri üzerinden benzer yanlarının şuuruna varıp aynı hedefler etrafında buluşmuş bir Müslüman toplum inşa etti. Babası Zengî'nin katlinden sonra, onun fetihleri arasında yer alan Urfa, yeniden Haçlı istilasına uğradı. Dımaşk Tuğteginliler Atabegliği ise Zengî'nin Baʿlebek şehrini ele geçirdi. Nûreddin, Urfa'daki Haçlı girişimine hemen müdahale etti, şehrin Haçlı hâkimiyetine geçmesini engelledi. Buna karşı Baʿlebek'in zaptına sessiz kalmış görünürken şehri zapt eden Dımaşk Tuğteginliler Atabegliği'ni Haçlılarla mücadelenin içine çekmeye çalıştı. Atabeglik, bu hususta isteksiz olunca Dımaşk'ı zapt edip Şam'ın birliğini büyük ölçüde sağladı. Nûreddin, Şeyzer ve Caʿber şehir devletlerini de birliğe katarken İslam birliğine yönelik en büyük atağını Mısır'a hâkim olup Fatımî Hilafeti'ne son vermesiyle gerçekleştirdi. Böylece İslam dünyasını ikilikten kurtararak Abbâsî Halifeliği çatısı altında yeniden bütünleştirdi. Aynı süreçte Musul'u da merkezî yönetime bağlayarak kadim İslam coğrafyasında Haçlılara karşı zaferler getiren bir birlik hâsıl etti. Bu birlik, Selâhaddîn-i Eyyûbî günlerinde Kudüs'ün fethini sağladı.

Sunumumuzda bu bağlamda Nûreddin Mahmud Zengî'nin İslam dünyasını bütünleştirme stratejisini değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Nûreddin Mahmud Zengî, İslam Birliği, Kudüs, İslam Birliği Stratejisi.

Giriş

İslam dünyası, 5/11. yüzyıllarda, bir dizi vaka ile ilişkili olarak üç ana kesit hâlinde duruyordu. Doğuda Abbasî Halifeliği varlığını korurken Batı'da Mağrip ve Endülüs, kendi hikâyesini yaşıyordu. İletişimin koptuğu iki tarafın arasında hem batıya hem doğuya düşman Mısır Fâtımî Devleti yer tutmuştu.

Doğu ve batı kesitleri, kendi içlerinde de parçalıydılar. Onlara nispeten bütünlüğünü koruyan Fâtımî Devleti, İslam'ın Endülüs'le başlayan Avrupa kıtasındaki hakimiyetine yönelik bir strateji geliştirmek yerine, doğuya doğru sürekli bir ilerleme hâlindeydi. Filistin'de Kudüs'ü, Hicaz'da Mekke ve Medine'yi zapt etmişti. Şam'ın başşehri Dımaşk'ta hakimiyet kurmuş, Irak'ı istila edip Bağdat'ın kıyısına varmıştı. Öyle ki Besâsîrî (ö. 451/1060) lakaplı isyancı emîr, 450/1058'de Fâtımî bayraklarıyla Bağdat'ı işgal etmiş, Abbasî halifesini Bağdat'tan çıkarmış, şehrin büyük camisi Mansur Camisi'nde hutbeyi Şiî Fâtımî halifesi adına okutmuştur.

İslam dünyasının büyük çoğunluğunu temsil eden Abbâsî halifesini bu güç durumdan Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey (ö. 455/1063) kurtardı. 451/1060'ta Bağdat'a giren Tuğrul Bey, Besâsîrî'nin işgalini bitirdi, Abbasî halifesini Bağdat'a geri getirdi.[1]

Selçuklu kuvvetleri Tuğrul Bey'den sonra da batıya doğru ilerlemelerini sürdürerek Kudüs'ü ve Şam'ın sahil kısımları dışındaki kesimlerini Fâtımîlerden kurtarmayı başardılar. Ne var ki Sultan Melikşah'ın vefatının (485/1092) ardından oğulları arasındaki çekişmeler ve Şam (Bilâddüşşâm) Selçukluları Sultanı kardeşi Tutuş'la yeğenleri ve emîrleri arasındaki çekişmeler, Selçuklu Devleti'ni zayıf düşürdüğü gibi, İslam dünyasının üçüncü mukaddes şehri Kudüs'ü savunmasız bıraktı. Haçlılar, 1099'da tam da Abbâsî/Selçuklu-Şiî Fâtımîlerin çekişme hattı üzerinden Antakya'dan Kudüs çevresine vardılar ve Fâtımîlerin bir süre önce Selçuklulara bağlı Artukoğullarından alıp ellerinde tuttukları Kudüs'ü tarihe geçen bir katliam eşliğinde istila ettiler.

İslam tarihçisi İbnü'l-Esîr, Haçlıların Kudüs'ü istila cüretinde bulunmalarını "Sultanlar, birbirlerine düştüler; Haçlılar, İslam beldelerine yerleştiler." ifadesiyle anlatır, Müslümanların

---

[1] Ebü'l-Farac İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ ve Mustafa Abdülkadir Atâ, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1992, cilt. 16, s. 30-60; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't- târîħ*, thk. Ebü'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1978, cilt. 8, s. 341-349; Ali Sevim ve Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014, s. 57-58.

birlikten uzaklaşmasıyla kazanımlarından olmaları arasında doğrudan bir sebep-sonuç ilişkisi kurar.[2]

İngiliz tarihçi Stevenson da Müslümanların Kudüs'ü kaybını doğrudan aralarında birliğin olmamasıyla ilişkilendirmiştir.[3] Haçlı istilaları konusunda daha kapsamlı araştırmalar yapan Runciman da aynı görüştedir. "Frankların işine en ziyade yarayan husus, Müslüman dünyası içindeki ayrılıklardı."[4] diyen Runciman'a göre Müslümanlar parçalı olduklarından Haçlılara yenilmişlerdir. Runciman, Haçlıların Kudüs'ün istilasından sonra İslam dünyasında varlıklarını sürdürmelerini de Müslümanların parçalı olmasıyla ilişkilendirir. Haçlıların da bu kanaatte olduğunu "(Haçlılar) İslam dünyası içinde birlik tesis etmediği müddetçe krallıklarının yaşayabileceğini idrak etmişlerdi ve bu birliği baltalamak gayesiyle siyasi elçi heyetleri durmadan hareket halinde bulunuyorlardı."[5] cümlesiyle aktarır.

Bu vaziyete karşı Nûreddin Mahmud Zengî (ö. 569/1174) ve Selâhaddîn-i Eyyûbî Müslümanlar arasında nispeten birliği sağladıklarında Haçlılara galip gelmişlerdir.

Nûreddin Mahmud Zengî, Milâdî ikinci bin yıl, Hicrî ikinci beş yüz yılda İslam birliğinin sağlanmasında, siyasal görev üstlenmiş şahsiyetler arasında ilk büyük şahsiyettir. Bu mühim konuma rağmen onun faaliyetleri ile ilgili çalışmalar son döneme kadar sınırlı kalmış, onun İslam birliğini sağlama yönündeki stratejisi ise bugüne kadar bağımsız bir çalışmanın konusu olmamıştır. Sunumumuzda bu bağlamda, Nûreddin Mahmud Zengî'nin Kudüs'ün fethini sağlayan İslam birliği ile ilgili stratejisini değerlendireceğiz.

Nûreddin Mahmud Zengî'nin Birlik Stratejisi

511/1118'de Halep'te doğan[6] Nûreddin Mahmud Zengî, Musul Atabegi İmâdüddin Zengî'nin oğludur.

[2] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't- târîħ*, c. 9, s. 20-21.
[3] W. B. Stevenson, *The Crusaders In The East*, Cambridge: Cambridge at the University Press, 1907, s. 1
[4] Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2008, c. 2, s. 7.
[5] Runciman, c. 2, s. 266.
[6] İbn Asâkir, *Târîħu Medîneti Dımaşķ*, thk. Muhibbuddin Ebî Said Ömer b. Garame el-Umrevî, Beyrut: Dârü'l-fikr, 1995, c. 57, s. 118.

Zengî, 521/1127'de Haçlı istilasına karşı duyarlı ulema ve ümeranın Bağdat Abbâsî Halifesi ve Selçuklu Sultanı nezdindeki girişimleriyle Musul'a vali olarak atandı.[7]

Zengî, göreve başladıktan hemen sonra Haçlılara karşı mücadelede başarıyı birlikle doğrudan ilişkilendiren bir vali olarak belirmiş; bölgedeki Müslümanların birliğini sağlamayı, Haçlılara karşı mücadelenin ön ve önemli safhası olarak değerlendirmiştir. Bu doğrultuda vali olarak atandığında söz konusu mücadeleyi ertelemiş görünerek bölgenin birliğine odaklandı. 541/1146'da bölgenin birliğini sağlama mücadelesi çerçevesinde, Fırat Nehri kıyısındaki[8] Caʿber Kalesi'ni kuşattığı sırada Haçlı kökenli hizmetlisi Yarenkuş tarafından öldürülen Atabeg, on dokuz yıllık valiliği süresince Müslüman birliğini gerçekleştirme yönünde büyük bir başarıya ulaştı. Haçlı tehdidi altındaki Halep'i ele geçirerek Musul'daki askerî olanakların güvencesi altına aldı; sosyolojileri farklı iki şehir arasında uyum tesis etti. Ardından Musul'un güneyi ve kuzeyi, Güneydoğu Anadolu, Halep ve Dımaşk arasındaki Humus ve Hama çevreleri gibi geniş bir bölgede hiyerarşik olarak kopuk, ilişki olarak birbirine karşı güvensiz ve yer yer çatışmalı, ekonomik olarak müreffeh ama bir kısmı Haçlı istilası ile yüz yüze olan şehir ve kaleleri Musul merkezli devlet otoritesi altında bütünleştirerek istilaya karşı koyacak bir güce dönüştürdü. Bağdat'ın kuzeyinden Halep'in batısına, Diyarbakır yakınlarından Dımaşk'ın yanı başına kadar uzanan bölgeyi hiyerarşik bir bütünlüğe kavuşturan bu birlik mücadelesi, onun bölgedeki ilk Haçlı kontluğunun başşehri Urfa'yı fethetmesi (539/544) gibi büyük bir zafer getirdi, oğlu Nûreddin Mahmud'un Haçlılara karşı mücadeleyi yürüteceği zemini de hazırladı.

Selâhaddin-i Eyyûbî'nin ailesini bugün Lübnan sınırları içinde kalan o günlerde Haçlı sınırlarında yer alan Baʿlebek'e, pek çok Türkmen grubunu da Halep çevresine yerleştirerek bölgede zayıflayan Müslüman sosyolojisini ümmet renkliliği içinde güçlendiren İmâdüddin Zengî'nin tarihsel olarak en önemli başarısı, Stevenson'un "Müslümanların en büyük güçsüzlükleri" diye ifade ettiği[9] parçalı yapıya son vermesi; bütünlüğü istilacılar karşısında işlevselleştirerek muntazam ve müstakar bir güç olarak etkinleştiren devleti yeniden inşa etmesi olarak görülmelidir.[10]

---

[7] İbnü'l-Esîr, *et-Târîhu'l-bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyyebi'l-Mevsıl*, thk. Abdülkadir Ahmed Tuleymât, Kahire: Dârü'l-kütübi'l-hadis Bağdat: Mektebetü'l-Müsenna, 1963, s. 34-35; Süryânî Mihail. *Süryânî Mihail Vakayinâmesi*, el-Mevsuʿatü'ş-Şamile fi't-târîħ-i hurûb's-salibîyye İçinde, nşr. Süheyl Zekkâr, Dımaşk: Dârü'l-fikr, 1995, c. 5, s. 137; Tritton A.S.- Gibb, H.A.R. "The First and Second Crusades from an Anonymous Syriac Chronicler" *JRAS*, s. 100, İbn Hallikân, c. 2, s. 327.

[8] Yâkūt el-Hamevî, *Muʿcemü'l-büldân*, Beyrut: Dârü Sâdr, 1977, cilt. 2, s. 141-142.

[9] Stevenson, s. 1.

[10] İmâdüddin Zengî'nin faaliyetleri için bkz. Abdulkadir Turan, *Kudüs'ün Fethinin Mimarı Nûreddin Mahmud Zengî,* Ketebe Yayınları: İstanbul, 2020, s. 41-57.

Nûreddin Mahmud Zengî'nin Birlik Stratejisi

İmâdüddin Zengî'nin katlinin ardından, atabegliğin merkezi ve büyük bir kısmı, yeni atabeg olarak seçilen oğlu Seyfeddin Gazi'ye (ö. 544/1149) kaldı. Nûreddin, Gazzâlî çizgisindeki gazi sûfilerden, Selâhaddin-i Eyyûbî'nin amcası Eseddüdin Şirkûh'un desteğiyle Halep ve çevresinde oldukça dar bir alanda emîr oldu. Nûreddin, bu dar alanda, siyasi-askeri ve sosyal yönü bulunan bir birlik stratejisiyle Müslümanları yeniden bütünleştirme devri başlattı.

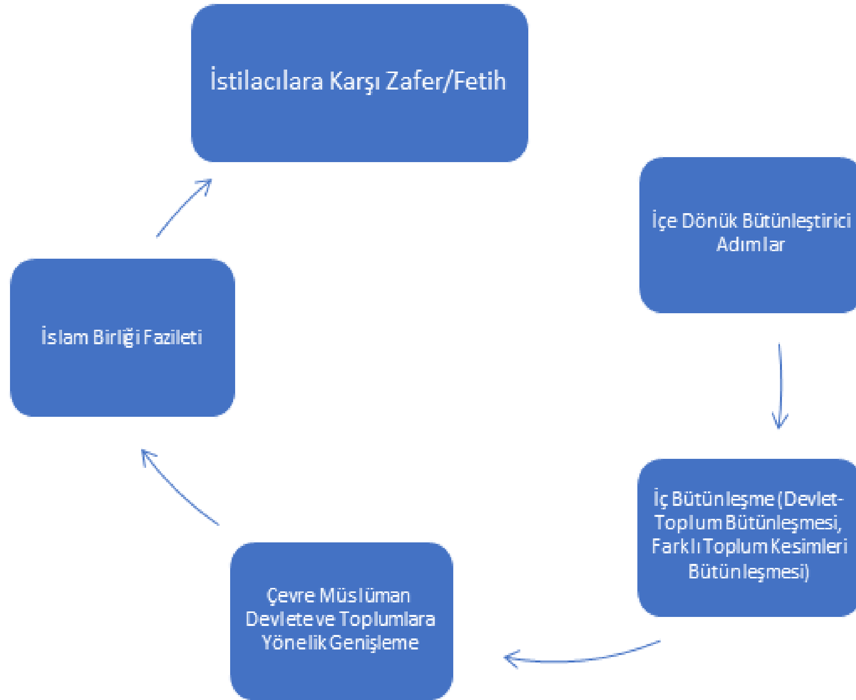
Nûreddin ve çevresindeki ulema ile ümera, Müslümanlar arası birlik için mücadeleyi, İslam'ın zaferiyle büsbütün özdeşleştirmişler ve birlik yönündeki bütün adımları, istilacı düşmana karşı zafere yönelen adımlar olarak nitelendirmişlerdir. Kâtibi ve danışmanı Kâtip İmâdüddin el-İsfahanî (ö. 597/1201), günümüzde Türkiye-Suriye sınırında yer alan Menbic'deki bir isyan girişiminin bastırılmasını (563/1168) dahi Kudüs'ün fethine müjde olarak duyurmuştur.[11] Mısır'a hakim olduğunda da (564/1169) kendisine en yakın alimlerden İbnü'l-Asâkir de "Sen, Dımaşk'ı yumuşaklıkla fethettin/ Allah sana bütün azametiyle Mısır'ı verdi/ Eğer Kudüs'ü de fethetmek için bir hesap içinde olursan/ Sayılmayacak bir ecirle ecirlendirilirsin/ Bunun ecri bekleyenler için Allah katındadır/ O sevaba ulaşmak için bekleyen, bekleyenlerin en hayırlısıdır/ İnsanlar arasında hayırla anılmanın kazancı/ Beyaz gümüş ve altından daha hayırlıdır/ Senin için cihadın terkinin özrü yoktur/ Sen Mısır'ı ve Halep'i mülk edinmişken/ Geniş Musul'un sahibi olmuşken/ Nasıl dilersen nâibler topluluğunu öyle yönlendir/ Azimlerini güçlendirenler insanların en seçkinleridir/ Nihayet onunla en üst rütbelere ulaşıncaya kadar/ Seçkinlik kararlılıktadır ve ulaşmak talep etmekledir/ Mescid-i Aksa ve havzasını arındır/ Necasetlerden, şirkten ve haçlardan/ Umulur ki dünyada muzaffer olursun güzel bir anılışla/ Ve kıyamette hayırların üstünü ile karşılaşanlardan olursun"[12] dizeleriyle çok bariz bir şekilde, Müslümanların birliğini sağlamadaki başarısını, İslam topraklarını istila eden Haçlılara karşı zafer yönünde değerlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Nûreddin'in, yaşamın bütün alanlarını içine alan, kapsamlı birlik stratejisi, aynı anda ve aynı hedefe yönelmekle kronolojik bir sıralama ve açık bir ayrıştırma kabul etmeyecek kadar bir bütünlük arz etmektedir. Biz, mevzunun anlaşılması için onun birlik stratejisini içeriye ve

---

[11] Ebû Şâme, Ebü'1-Kāsım (Ebû Muhammed) Şihâbüddîn Abdurrahmân b. İsmâîl b. İbrâhîm el Makdisî. *Kitâbü'r-Ravzateyn fî ahbâri'd-devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, Şerh ve İlgiler: İbrahim Şemseddin, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 2002, cilt. 2, s. 23.
[12] Ebû Şâme, cilt. 2, s. 46.

dışarıya dönük olmak üzere iki başlık altında ele alacağız. İçeriden amacımız onun emîrlik/sultanlık alanı içindeki Müslüman topluma yönelik birlik faaliyetleridir. Dışarıdan amacımız ise emirlik/sultanlık alanı dışında kalan Müslümanlardır. Dolayısıyla içeriye yönelik faaliyetler, daha çok sosyal etkinliklerden müteşekkil iken, dışarıya yönelik faaliyetler, askeri ve diplomatik etkinliklerdir. Onun içerideki Müslümanlara yönelik her sosyal adımı, içeride bütünleştirmeyi pekiştirmiş; bu bütünleşme dışarıdaki Müslümanlarla bütünleşme başarısına merdiven olmuş, dışarıdaki Müslümanlarla her bütünleşme başarısı ise bir sonraki sayfada grafikte görüldüğü gibi, İslam düşmanlarına/Haçlılara (ve Bizans'a) karşı zafer getirmiştir. Nûreddin, sağlam bir disiplinle ülkedeki bütün faaliyetleri bu eylem ilişkisine hizmet edecek tarzda planlamış ve gerçekleştirmiştir. O, hiçbir faaliyetin bu birbirini bütünleyen birlik stratejisi dışında kalmasına izin vermemiştir.

Nûreddin'in İçeriye Dönük Birlik Faaliyetleri

Nûreddin, Halep'e hâkim olduğunda şehrin siyasi yapısına Ehl-i Sünnet Müslümanları hâkim iken, sosyal ve pek çok noktada dinî yapısına Şiî İmamîye (Caferilik) topluluğu hakimdi; şehrin büyük camisinde ezan onların tarzı üzerine okunuyor, cenaze namazları onlar tarafından kılınıyordu. Şehrin çevresinde ayrıca Şiî İsmailî yapılar da vardı. Şehir ve çevresinde, toplumla devlet arasında güvensizlik ve kopukluk söz konusu iken toplumun bu farklı kesimleri arasında

da çekişme vardı.[13] Nûreddin'den önceki Selçuklu idarecileri ve babası, şehrin bu parçalı yapısına dokunmamışlardır.[14] Çocukluğundan itibaren iyi bir İslâmî eğitim alan Nûreddin ise toplumsal birliği Ehl-i Sünnet kimliği etrafında oluşturmak kararıyla işe başladı. İtikat olarak Şia'ya bakışı olumlu olmamasına rağmen ilişkilerinde; Müslümanların birliği yönündeki maslahat doğrultusunda davrandı, mutedil bir yol edindi. Haçlılarla iş birliği yapan Şiî İsmailî grupları düşmanla birlikte hareket ettikleri sürece düşman safında saydı. Haçlılara karşı tutumları belirsiz ve sosyal yapıda çok etkin olan Şiî İmamîye topluluğa karşı ise müsamahakâr davrandı ancak sorunlara yol açtıklarında çıkardıkları her sorunu ayrılıkçı yapıyı tasfiye yönünde değerlendirdi.[15] İlk anda onlarla doğrudan uğraşmak yerine Ehl-i Sünnet'in sosyal yapı içindeki etkinliğini artırmaya doğru gitti. Kendisi Hanefî mezhebine mensup olduğu hâlde,[16] şehirde Ehl-i Sünnet nüfusuyla ilişkili olarak önce Şafiîler, ardından Hanefîler için çok sayıda medrese açtı. Bununla birlikte iki mezhebe mensup ulemanın şehre gelişini teşvik etti.[17] Mezhep ulemalarının kendi içinde çatışmasına izin vermedi. Örneğin, Şafiî uleması, kendi arasında çekiştiğinde müdahale etti.[18]

Nûreddin'in yakın halkasında pek çok Şafiî alimi vardı, başkadısı Kemâleddin eş-Şehrezurî (ö. 572/1176) de Şafiî mezhebine mensuptu.[19] Nûreddin, Dımaşk'ı başşehir edindiğinde ise Hanefî, Şâfiî, Malikî ve Hanbelî fakihlerin imamlarını şehir divanında bulundurdu, Ebû Şâme'nin Hz. Peygamberin ashabıyla yaptığı istişareye benzer bir istişareyle onları aynı anda ülkenin karar mekanizmasında söz sahibi kıldı.[20] Bununla birlikte Nûreddin, Şam'da sayısını artırdığı medreselerin devlet içinde bir çekişme mihrakı olmalarını engellemeyle de ilişkili olarak onları

---

[13] İbnü'l-Adîm, Ebü'l-Kāsım Kemâlüddîn Ömer b. Ahmed b. Hibetillâh b. Muhammed el-Ukaylî el-Halebî. *Buğyetü't-taleb fî târîhi Ĥaleb*, thk. Süheyl Zekkâr, Beyrut: Dârü'l-fikr, 1988, s. 60; İlhan Baran, "Büyük Selçuklu ve Eyyubilerde Siyaset Eksenli Sünni Faaliyetler", Basılmamış Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2017, s. 159-160.

[14] İbn Şeddâd, Ebû Abdillâh İzzüddîn Muhammed el-Ensârî el-Halebî. *el-Aʿlâḳu'l-ħatîre fî źikri ümerâʾi'ş-Şâm ve'l-Cezîre*, thk. Yahyâ Zekeriyyâ, Dımaşk: Vezaretü's-sekâfe, 1991, cilt. 1, Kısım: 1, s. 150-151; Carole Hillanbrand, "The Shīʿīs of Aleppo in the Zengid Period: Some Unexploited Textual and Epigraphic Evidence", *Difference and Dynamism in Islam/Festschrift for Heinz Halm on his 70th Birthday*, Hinrich Biesterfeldt ve Verena Klemm (Ed.), Würzburg: Ergon-Verlag, 2012, s. 163-179.

[15] İbnü'l-Kalânisî, Ebû Ya'lâ Hamza b. Esed b. Ali b. Muhammed et-Temîmî İbnü'l-Kalânisî. *Târîħu Dımaşķ*, thk. Süheyl Zekkâr, Dımaşk: Dâru Hassân, 1983, s. 468; Baran, s. 164.

[16] İbn Asâkir, cilt. 57, s. 120; Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikī ed-Dımaşkī. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, thk. ve ilgili notlar: Şuʿayb el-Arnavût ve Muhammed Nuaym el-ʿArkûsî, Beyrut: Al Risâle, 1996, cilt. 20, s. 534.

[17] Baran, s. 158-170.

[18] Ebû Şâme, cilt. 1, s. 117.

[19] İbn Hallikân, Ebü'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî. *Vefeyâtü'l-aʿyân*, thk. İhsan Abbas, Beyrut: Dâru Sadr, 1978, c. 4, s. 241.

[20] Ebû Şâme, cilt. 1, s. 124-126.

genel olarak kendisine bağlı tuttu, merkezin onlar üzerindeki gözetimi kadar denetimine de önem verdi.

Nûreddin, başta Halep ve Dımaşk olmak üzere kendisine bağlı şehirlerde sûfiler için de çok sayıda hankâh açtı, böylece devletinde ilmiye ile tasavvuf ehli arasında bir bütünlük sağladı. Cihada önem veren gazi sûfiliği teşvik ederken tarikatların birlik içinde kalmaları için Şeyhüşşüyûh unvanını ihdas etti, bütün tarikatları o unvana sahip şeyhin denetimine verdi.[21]

Nûreddin, vaaz kürsülerine de Gazzâlî'nin Müslümanları Ehl-i Sünnet kimliği etrafında buluşturmaya önem veren, bununla birlikte Ehl-i Kıble konusunda tekfirden kaçınan vaizler getirdi. Böylece topluma seslenen bütün kurum, yapı ve şahsiyetler arasında bir dil birliği oluşturdu.[22]

Bu bağlamda Nûreddin aynı zamanda, bütün Müslümanları en geniş şemsiye altında, üst kimlikleri etrafında buluşturan Hz. Peygamberin sünnetine ve dolayısıyla hadis ilimlerine büyük ehemmiyet verdi. Şam'da ilk kez bir Dârülhadis açtı.

"Melikü'l-Alim" ve "Melikü'l-Arif" unvanlarıyla da anılan Nûreddin, medreselerin yanında toplumun bütün kesimlerini eğitimin içine çekti,[23] yaygın eğitim ağıyla toplum arasında bir şuur birliği sağlama yoluna gitti. İlme hizmetleri ile tarihte seleflerinden Abbâsî Halifesi el-Me'mun ve Büyük Selçuklu veziri Nizâmülmülk'le; seleflerinden ise Selâhaddîn-i Eyyûbî ile kıyaslanan Nûreddin,[24] aynı zamanda bütün hizmetlerini vakfiyeler ve devasa tanıtıcı kitabeler üzerinden topluma anlattı, toplumu devletin icraatlarından sürekli haberdar ederek[25] yazıdan toplumsal bütünlük için istifade etti.

Adalete verdiği önemle Hulefâ-yi Râşidîn ve Ömer b. Abdülaziz'le[26] kıyaslanan, en önemli unvanı da Melikü'l-Adil olan Nûreddin, toplumla devlet arasındaki ilişkinin temeline adaleti yerleştirdi; toplum-devlet birliğini adalet üzerine tesis etti. Halep'e hâkim olur olmaz haftanın iki günü Mezalim Mahkemesi oturumlarıyla toplumun idarecilerle ilgili şikayetlerini bizzat

---

[21] Ebû Şâme, cilt. 2, s. 173.

[22] Abdulkadir Turan, "Nûreddin Mahmud Zengî Devri'nde (541-569/1146-1174) İlmiye Sınıfı", *Journal of Islamic jerusalem Studies,* 2018, 18(3): 35-50.

[23] İbn Cübeyr, Ebü'l-Hüseyn Muhammed b. Ahmed b. Cübeyr el-Kinânî el-Belensî. *Rıĥletü İbn Cübeyr,* Beyrut: Dâru Sadr, t.y., s. 258.

[24] Ahmet Çelebi, *İslâm'da Eğitim-Öğretim Târihi*, çev. Ali Yardım, İstanbul: Damla Yayınevi, 1976, s. 363-366.

[25] Hillenbrand, Carole. *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2015, s. 147; Yasser Tabbaa, "The Mosque of Nûr-al-Dîn in Mosul 1170-1172", *Annales İslamologiques*, İnstut Français d'archeologie oriantale, 2002, Ayrı Basım: 36, s. 336-361.

[26] İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye,* s. 163.

dinledi,[27] şikâyet şahsına yönelik olduğunda ise mahkemenin huzuruna çıkmaktan sakınmadı.[28] Dımaşk'a geçtiğinde ise İslam tarihinde ilk kez Dârüladl diye bir bina inşa ederek Mezalim Mahkemeleri için bir mekân oluşturdu, toplum-devlet bütünlüğü açısından hayati öneme sahip bu mahkemeleri daha da kurumsallaştırdı.[29]

Nûreddin, hakimiyet alanında İslam şeriatını bütün Müslümanların üzerinde anlaştığı ortak bir hukuk olarak titizlikle uyguladı, devletini şerʿi esaslar üzerinde hukuk birliğine kavuşturdu, hâkim olduğu beldelerde toplumun güven duyduğu bir hukuk nizami inşa etti.[30] Onun bu konudaki adaleti Müslümanların kendi devletleriyle ilişkilerini onarırken Haçlılar dahi onun adaletini takdir etmişlerdir.[31]

Nûreddin, kuşkuya mahal olmayacak şekilde kavmiyet olarak Türk'tür.[32] Oysa Selâhaddin'in Eyyûbî'nin babası Necmeddin Eyyûb, siyasal danışman olarak; amcası Esedüddin Şîrkûh de askerî olarak devletin en üst makamlarında yer almışlardır. Önemli divan memurlarından Kâtip İmâdüddin el-İsfahanî ise Fars kökenlidir.[33]

Nûreddin'in ordusunun büyük çoğunluğu, Türkmenler, Kürtler ve Türk memlûklerden oluşmuştur. Nûreddin, bu unsurlara ahdâs denen gönüllü Arap unsurlarını da katmış,[34] Dımaşk'a geçtikten sonra Arap unsurlardan daha da istifade etmiştir.

Yine Arap şairler, onun zaferlerinin duyulmasında önemli bir paya sahiptirler.[35] Dolayısıyla Nûreddin, coğrafyasında bulunan ümmetin bütün unsurlarının birikimini toplamış ve bundan ortak bir İslam kuvveti ihdas etmiştir.

---

27 İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl ed-Dımaşkī. *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Ahmet Câd, Kahire: Dârü'l-hadis, 2006, cilt. 12, s. 259.
28 İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye*, s. 166-167.
29 İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye*, s. 166, 168; Ebû Şâme, cilt. 1, s. 102-103; Makrizî, Ebû Muhammed (Ebü'l-Abbâs) Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkādir b. Muhammed el-Makrîzî. *el-Mevâ'iz ve'l-i'tibâr bi-zikri'l-hıtat ve'l-âsâr*, Beyrut: Dâru Sâdr, H.1370, cilt. 3, s. 51-52; Aynî, Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî. *ʿİkdü'l-cümân fî târîhi ehli'z-zamân (ʿAsrü'l-Eyyûbî)*, thk. Mahmud Rızk Mahmud, Kahire: Matbaatu'l-dâru'l-kütüb vel vesaiki'l-kâvmiyye, 2010, cilt. 1, s.155-156. Zehebî, Nûreddin Mahmud'un haftada dört gün Dârüldl'de oturumda bulunduğunu yazmıştır. (cilt. 20, s. 536.)
30 Ebû Şâme, cilt. 1, s. 116.
31 William of Tyre. *A History of Deed Beyond The Sea*, İngilizceye çev. ve Açıklamaları Ekleyen: Emily Atwater Babcock, New York: Colombia Universıty Press, 1943, cilt. 2, s. 146, 158, 394-395.
32 Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1983, cilt. II, s. 105; Nûreddin'in soyu ile ilgili olarak bkz. Abdulkadir Turan, *Kudüs'ün Fethinin Mimari Nûreddin Mahmud Zengî*, s. 31-34.
33 İbn Hallikân, cilt. 5, s. 147-153.
34 İbnü'l-Kalânisî, s. 463-465; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, cilt. 9, s. 353; *Atâbekiyye*, s. 89; William of Tyre, cilt. 2, s. 189-190.
35 Nûreddin'in faaliyetlerinin anlatılmasında şiirin rolü için bkz. Abdulkadir Turan, "Nûreddin Mahmud Zengî ve Devri", Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 385-388.

Nûreddin, başta mimari olmak üzere sanat eserlerini de birlik stratejisi yönünde inşa edip değerlendirdiği bilinmektedir. Özellikle onun 563/1168'te Mescid-i Aksâ'ya konmak üzere yaptırdığı minber,[36] kanaatimizce birlik stratejisinin bir simgesi kabul edilmelidir. 6500 ahşap parçadan oluşan minberin oluşturduğu estetik değer, ümmetin farklı parçalarının bütünleşmesinin getireceği faziletle ilişkilendirilebilir. Minber, Müslümanlar arasındaki birlikle dışarıya karşı kazanılacak zaferler arasındaki ilişkinin de bir temsili gibidir. Nitekim Selâhaddin, Kudüs'ü fethettiğinde yeni bir minber yapmamış, Kudüs'ün fetih gününe kadar Halep Camisi'nde bekletilen o minberi getirip Mescid-i Aksâ'ya yerleştirmiştir.[37] Onun bu latif tutumu, Nûreddin'in yolunu sürdürme gayretiyle, dolayısıyla farklı Müslüman kuşaklar arası hedefte birlikle de ilişkilendirilebilir.

Nûreddin'in Dışarıya Dönük Birlik Faaliyetleri

Zengî'nin katlinden sonra, atabegliğin toprakları komşularının saldırısına uğradı. Antakya Prinkepsi Raymond,[38] Hama ve Halep çevresine saldırdı;[39] güneyde Dımaşk Tuğteginliler Atabegliği, Baʿlebek'e el koydu; Hama ve Humus idaresini de kendisine bağladı.[40] Kuzeyde de Artuklu emirleri Hüsameddin Timurtaş ve Fahreddin Karaarslan, Zengî'nin daha önce Artuklular'dan aldığı Re'sulayn, Dârâ gibi bütün kaleleri yeniden ele geçirdiler.[41]

Zengî'nin beldelerini istila edenlerin beklentisi, iki mirasçısı Nûreddin Mahmud ve Seyfeddin Gazi'nin kavgaya tutuşmalarıydı.[42] İki kardeş de bundan kaçınmıştır.

İstila edilen beldeler, genellikle Halep'e daha yakındı. Özellikle Üner'in istila ettiği yerler, Nûreddin'in Dımaşk Atabegliğine yönelmesi yönünde bir beklenti oluşturmuş olmalıdır. Oysa

---

[36] Walid H. Abweını ve Diğerleri, *"Reconstructıng Salah al-dın Mınbar of al-Aqsa Mosque: Challenges And Results"*, *Internatıonal Journal of Conservatıon Scıence*, Volume: 4, Issue: 3, July-September 2013, p. 307-316.
[37] Bündârî, el-Feth b. Alî. *Sene'l-Berkı'ş-Şâmî,* thk. Dr. Fethiye en-Nebravî,Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1979, s. 215; Ebû Şâme, cilt. 3, s. 254.
[38] Müslüman tarihçiler, Raymond'dan Bernis olarak söz etmişlerdir. (Ebû Şâme, cilt. 1, s. 216; İbnü'l-Adîm, Ebü'l-Kāsım Kemâlüddîn Ömer b. Ahmed b. Hibetillâh b. Muhammed el-Ukaylî el-Halebî. *Zübdetü'l-Ĥaleb min târîĥi Ĥaleb*, thk. Halîl el-Mansûr, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiye, 1996, s. 333, 334.)
[39] Ebû Şâme, cilt. 1, s. 194; Abû'l-Farac, cilt. 2, s. 383.
[40] İbnü'l-Kalânisî, s. 449; Ebû Şâme, cilt. 1, s. 195; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, s. 345; Abû'l-Farac, Gregory (Bar Hebraeus). *Abû'l-Farac Tarihi*, çev. Ömer Rıza Doğrul, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1950, cilt. 2, s. 383.
[41] İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye,* s. 90-91; İbnü'l-Ezrâk, Ahmed Bin Yusuf Bin Ali. *Meyyâfarîkin ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, İnceleme ve Notlarla çev. Ahmet Savran Araştırma Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1992, s. 82.
[42] Runciman, c. 2, s. 197.

Nûreddin, Müslümanların istila ettikleri beldeler için duyarsız görünüp Urfa'yı yeniden istilaya kalkışan Haçlıların üzerine vardı ve şehri onlardan kurtardığı gibi babasına verdikleri ahde ihanet eden diğer gayrimüslim azınlıklardan da arındırdı.[43]

Bizans İmparatorluğu ve Haçlılar, Antakya Prinkepsi Raymond'a ele geçirmesi durumunda Halep, Hama, Humus ve Şeyzer'i kapsayan bir devlet vaadinde bulunmuşlardı. Raymond, Zengî'nin katlinden sonra bu umutla Nûreddin'in topraklarına saldırmıştı. Bunun üzerine Selâhaddin'in amcası Esedüddin Şîrkûh, Nûreddin'in Urfa'ya yöneldiği günlerde Raymond'un üzerine vardı, onun ele geçirdiklerinin çoğunu geri aldı.[44]

Nûreddin'in bu çifte zaferi, onun bölgede Haçlılara karşı mücadelenin yeni önderi olarak belirmesine vesile oldu. Nûreddin, babasının Müslümanlar tarafından istila edilen beldelerine yönelik ise herhangi bir harekât düzenlemedi, bölgede Müslümanlar arasında yeni bir çatışmaya yol açmadı. O, "Müslümanlar arasında ittifak-Haçlılara karşı savaş" siyasetini benimsemiş ve bu siyasetini çevreye hissettirmiştir. Bunun üzerine emîrliği, gazi sûfî ve alimlerin çekim alanı hâline gelmiş; Nûreddin, onlarla ayrıca kuvvet kazanmıştır. Nûreddin'in Haçlılarla mücadele-Müslümanlar arasında birlik siyaseti aynı zamanda çevrede ondan daha güçlü olan Müslüman yönetimlerin onunla uğraşmasını da engellemiştir.

Nûreddin, Müslümanlar arasında ittifaka yönelmenin getirdiği bereketli ortamın avantajıyla ağabeyi Seyfeddin Gazi ile buluştu ve Seyfeddin Gazi, onu yerinde bırakmayı kabullendiği gibi, ona mücadelesinde yardım etme sözü de verdi.[45]

21 Safer 544 /30 Haziran 1149 Çarşamba günü, Azâz civarındaki ʿIneb çevresinde Antakya Haçlıları ile karşılaşan Nûreddin, Şîrkûh'un büyük askerî deha ve maharetiyle onları ağır bir yenilgiye uğrattı.

---

[43] İbnü'l-Kalânisî, s. 449-450; Süryânî Mihail, Zekkâr (nşr.), cilt. 5, s. 177; İbnü'l-Esîr, cilt. 9, s. 342; İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye*, s. 86-87; Abû'l-Farac, cilt. 2, s. 383; İbn Kādî Şühbe, Ebü'l-Fazl Bedrüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Ahmed b. Muhammed el-Esedî ed-Dımaşkī. *el-Kevâkibü'd-dürriyye*, Nurosmaniye Kütüphanesi, Yeni Kayıt: 2906, Eski Kayıt: 3410, s. 87; Tritton ve Gibb, s. 294; Süryânî Mihail, Zekkâr (nşr.), cilt. 5, s. 177.

[44] Ebû Şâme, cilt. 1, s. 194, Abû'l-Farac, cilt. 2, s. 383; Stevenson, s. 156.

[45] İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye*, s. 88; Ebû Şâme, cilt. 1, s. 193, İbn Vâsıl, Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî. *Müferricü'l-kürûb fî ahbâri benî Eyyûb*, thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl, Kahire: Matbaatü'l-emiriyye, 1957, cilt. 1, s. 111-112, Abû'l-Farac, cilt. 2, s. 383; Sıbt İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızoğlu et-Türkî el-Avnî el-Bağdâdî. *Mirʾâtü'z-zamân fî târîhi'l-aʿyân*, Haydarabat: Dairetü'l-maarif el-Osmanî, 1951, cilt. 8, Kısım: 1, s. 192; Muhammed Süheyl Tokuş, *Târîhu Zengiyyîn fî Musul ve Bilâdi'ş-Şam*, Lübnan: Dârü'n-nefâis, 2010, s. 169-171.

Vakada Eski Urfa Kontu, Tel Bâşir'de yerleşik II. Joscelin'in damadı Maraş hâkimi Renaud ve Haşhaşî İsmailî Reisi Ali b. Vefa kılıçtan geçirilenler arasında yer alırken Antakya Prinkepsi Raymond, bizzat Şîrkûh tarafından öldürüldü.[46]

Nûreddin, bundan sonra bölgenin tartışmasız yeni gücü olarak belirmiştir. Ancak bu yükseliş, onun kuzeyde Anadolu Selçukluları, güneyde Dımaşk Atabegliği ile ilişkilerini düzenlemesini gerektirmiştir. Nûreddin, her iki devletle de Haçlılara karşı dostane ilişkiler geliştirdi. Anadolu Selçuklu Devleti, onun faaliyetlerini lehine dönüştürerek Antep çevresinde kazanımlar elde etti ancak Nûreddin, bunu soruna dönüştürmediği gibi Sultan I. Mesud'un kızı Selçuk Hanımla evlenerek Anadolu Selçukluları ile ittifak kurdu ve bu ittifak nihayetinde Urfa Haçlı Kontluğu'nun Antep çevresindeki kalıntılarının da ele geçirilip kontluğun tarihe karışması neticesini getirdi.[47]

Güneyde ise Dımaşk Atabegliği, Tuğteginliler adına Müineddin Üner adında kabiliyetli bir vezir tarafından yönetiliyordu. Nûreddin, II. Haçlı Seferi'nin savaşsız akamete uğramasını sağlayan, siyaset dehası Üner'le[48] karşı karşıya gelmek yerine onu birlik stratejisi doğrultusunda Haçlılara karşı mücadelenin içine çekme siyasetini izledi. Üner de genellikle buna olumlu cevap verdi. II. Haçlı Seferi'nden sonra Müslümanlar Şam'da üstünlüğü ele geçirirken[49] bölgedeki Haçlı hareketliliğine karşı Nûreddin'le birlikte hareket etti. Aynı zamanda Üner'in kızı İsmetüddin Hatun'la da evlendi.[50] Ne var ki Nûreddin, bölgesel bir güce dönüştükçe onun babasıyla iyi hatırlara sahip olmayan Dımaşk Atabegliği kendisini tehdit altında hissetti. Öte yandan Nûreddin, kuzeyde Haçlılara karşı zaferler kazandıkça onun Haçlıların asıl kütlesini oluşturan Kudüs Haçlı Krallığı ile doğrudan uğraşmasını da gerektiriyordu. Halbuki kendisi ile Kudüs Haçlı Krallığı arasında Dımaşk Atabegliği uzanıyordu. Atabeglik, bu sıkışmışlık içinde Nûreddin'le ittifak yerine Kudüs Haçlı Krallığıyla ilişkilerini, Müslümanları yaralayacak şekilde düzenlemeye yöneldi. Özellikle Üner'in

[46] İbnü'l-Kalânisî, s. 473-474; Ebû Şâme, cilt. 2, s. 216; William of Tyre, cilt. 2, s. 198; Tritton ve Gibb, s. 300; Runciman, cilt. 2, s. 273; Stevenson, s. 165; Coşkun Alptekin, *Dımaşk Atabegliği (Tog-Teginliler)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985, s. 144; Demirkent, Işın. *Haçlı Seferleri*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2002, s. 117.

[47] Süryânî Mihail, Zekkâr (nşr.), cilt. 5, s. 205; İbn Ezrâk, s. 91-92; İbnü'l-Kalânisî, s. 489; William of Tyre, cilt. 2, s. 208-212; Runciman, cilt. 2, s. 275-276, Abû'l-Farac, cilt. 2, s. 388; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 118; Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, haz. Ali Öngül, *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi II /Anadolu Selçukluları ve Beylikleri*, s. 25; Muharrem Kesik, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi (1116-1155)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003, s. 102.

[48] İbnü'l-Kalânisî, s. 465.

[49] Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara: Türkiye Yayınları, 2002, s. 1145.

[50] İbnü'l-Kalânisî, s. 450; İbn Kādî Şühbe, vr. 87-88.

vefatıyla (ö. 544/1149) Dımaşk Atabegliği ile Kudüs Haçlıları arasında bölgeyi tehdit edecek bir ittifakın belirmesi ihtimali oluştu.

Üner'in vefat ettiği günlerde Nûreddin'in ağabeyi Seyfeddin Gazi de vefat etti. Seyfeddin Gazi'nin oğlu yoktu ve Musul Atabegliği divanı, atabeglik makamı, Zengî'nin hayattaki en büyük oğlu olarak Nûreddin'in hakkı iken kardeşi Mevdûd'u tercih etti. Bu haksız tercih, Nûreddin'i hakkına sahip çıkmaması durumunda zayıf gösterme, hakkına sahip çıkması durumunda ise Musul ile savaşma gibi bir riskle karşı karşıya getirdi.

Nûreddin, İslam askerlerini Haçlılarla mücadele sahasından ayırmak yerine kendisi bizzat tebdili kıyafette bulunarak Musul yakınlarındaki Sincar'a gitti (544/1149). Daha fazla ilerlemesi mümkün iken Şîrkûh'un yakın dostu, Musul Atabegliği büyük veziri Emîr Cemâleddin'in de katkılarıyla Musul'la anlaştı. Bu anlaşma Nûreddin'e Mısır'ın hazinelerinin yanında Humus gibi Şam'da önemli bir konuma sahip bir şehri Musul'dan almasına ve günümüz Suriye'si sahası içinde İslam birliğinin sağlanmasına önemli bir katkı sağlamıştır.[51]

Kudüs Haçlıları, Şam'daki Müslümanları rahatsız ediyorlardı, Dımaşk Atabegliği, Müslümanların haklarını korumakta yetersiz kalınca halk Nûreddin'den yardım talep ediyordu. Nûreddin de buna olumlu cevap veriyordu. Ancak Kudüs'ü istila eden Haçlılara karşı mücadele etmesi Dımaşk Atabegliğinin topraklarını kullanma izin ve yardımını gerektiriyordu. Atabeglik, olumlu bir tutum içinde olmayınca Nûreddin, Dımaşk'ı almaya karar verdi ancak Müslüman kanının dökülmemesi için meseleyi sürece yaydı ve nihayetinde üçüncü kuşatmadan sonra, Müslüman kanı açısından bir kayba sebep olmadan ele geçirdi (549/1154). Onun I. Dımaşk kuşatması sırasında söylediği şu sözler Nûreddin'in birliğe bakışı açısından kayda değerdir:

> "Ben, buraya sizinle savaşmak ya da şehrinizi sizinle birlikte yönetmek için gelmedim. Beni buraya getiren, Havrân halkından Müslümanların şikâyetleridir. Orada çiftçilerin malları Haçlılar tarafından yağmalanıyor, kadınları ve çocukları kaçırılıyor ve onlara yardımcı olacak kimse bulunmuyor. Allah'a hamd olsun, O bana bu kadar mal ve adam vermişken, benim Müslümanlara yardım etme ve müşriklerle cihat etmeye gücüm yetiyorken onların durumu karşısında yerimde oturmam bana helal olmaz. Benim yardımım, sizin onlara yardım etmekten, size bağlı olan yerleri korumaktan, sizi Haçlılara karşı yardıma çağıranlar için savaşmaktan aciz olmanızdan, yoksul ve zayıfların mallarını onlara zulmederek alıp Haçlılar için savurmanızdandır. Allah buna razı olmaz, hiçbir Müslüman da bunu kabul etmez. Sizden istediğim bin adam, Askalân'ın çevresindeki kaleleri ve başka yerleri onların cesaretiyle kurtarmak içindir."[52]

[51] İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye,* s. 97-98, *el-Kâmil,* cilt. 9, s. 359-360, Ebû Şâme, cilt. 1, s. 235-236; İbn Vâsıl, cilt. 1, s. 118-120.
[52] İbnü'l-Kalânisî, s. 478-480; Ebû Şâme, cilt. 1, s. 239-240.

Dımaşk'ın alınması Nûreddin'in Melikü'l-Adil unvanıyla Abbâsî Halifeliği tarafından hükümdar olarak kabul edilmesini sağladı.[53]Ancak bölgede peş peşe depremler yaşanmış ve bu depremlerden birinde, Araplardan Ben-i Münkız hanedanının Şeyzer Kale Devleti'ni neredeyse nüfusuz bırakmıştır. Depremde bir kadın dışında, hanedanın kalede hazır bütün mensupları ölmüş ve kalenin Haçlıların eline geçmesi tehdidi belirmiştir. Bunun üzerine Nûreddin zaman kaybetmeden Şeyzer'e yöneldi ve kaleyi devletine katarak (553/1158) İslam birliği yönünde bir adım daha öne geçti.[54] Şeyzer, Nûreddin'in Halep emiri olarak Şam hakimiyetinde öne çıktığı günden o yana Urfa Haçlı Kontluğu kalıntıları ve Dımaşk Atabegliği ile birlikte ülkesine kattığı üçüncü devlettir.

Nûreddin'in devletinin adım adım büyük devlete doğru evirilmesinin yolunu açan İslam birliği stratejisi onu bu aşamada Bizans İmparatoru Manuel'le karşı karşıya getirdi (553/1158). Manuel, Haçlılar ve Nûreddin'e karşı nefret duyguları içinde bulunan yerel Hıristiyanların teşvikiyle Halep çevresinden başlayarak onun ülkesine girmek istedi. Manuel'in cesaretlenmesinde Nûreddin'in hastalanmasının ve bu hastalıktan istifade eden Halep sosyolojisinin kardeşi Nûsretüddin Emir-i Emirân'ı isyana teşvik etmesinin de katkısı vardır. Nûreddin, Halep isyanını ilk andaki birkaç infaz dışında hiçbir kayba yola açmadan sonlandırdı.[55] İsyan, Nûreddin'in hastalığının ölümle neticelenmesi durumunda mirası ile ilişkili de olunca Nûreddin, sorunu bir fırsata dönüştürdü ve Musul Atabegi olan kardeşi Mevdûd'u veliahdı ilan ederek Musul'la arasındaki bağı güçlendirip İslam birliğine yeni bir boyut kattı.[56] Manuel ve Haçlıların ittifakı gibi bir sorun karşısında ise Mısır Şiî Fâtımî Devleti ile yeni bir ilişki süreci başlattı. Nûreddin, Katolik Haçlılar ve Ortodoks Bizans ortaklığının tehdidini, İslam'ın mukaddes havzasını iki kanat gibi koruyan Doğu ve Güney Akdeniz'deki İslam beldelerinin (Şam ve Mısır'ın) ittifakı yönünde değerlendirdi.[57]

Bu yöndeki ilişkiler, Nûreddin'in Mısır'ı daha yakından tanımasını sağlarken Manuel, herhangi bir savaşa gerek kalmadan İstanbul'a geri döndü. Büyük muhaddis İbnü'l-Asâkir'in ifadesiyle

---

[53] İbnü'l-Kalânisî, s. 509; Ebû Şâme, cilt. 1, s. 265; Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî. *Târîhu'l Hulefa*, thk. Muhammed Gassan Ezkul Hüseyni, Katar: Vezaretü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l- İslâmiyye, 2013, s. 675; *Berry, Viriginia G. "The Second Crusade",* A History of the Crusades (The First Hundred Years)*, ed. Kenneth M. Setton Meyer ve Baldwin, M. W., Vol.1. Madison, Milwaukee, London: University of Wisconsin Press, (1969)*, cilt.1, s. 519.
[54] İbnü'l-Adîm, *Zübde*, s. 339, İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, cilt. 9, s. 415.
[55] İbnü'l-Kalânisî, s. 534, Ebû Şâme, cilt. 2, s. 315-316.
[56] İbnü'l-Kalânisî, s. 542-543, 546.
[57] Nûreddin'in Manuel'e karşı aldığı önlemler ve Şiî Fâtımîlerle diplomatik ilişkileri konusunda bkz. *Abdulkadir Turan, Kudüs'ün Fethi'nin Mimari Nûreddin Mahmud Zengî*, s. 177-185.

Nûreddin, bir buğday başağının dahi zayi olmasına yol açmadan, Bizans'ın önünü kesmeyi başardı.[58] Ama aynı zamanda Mısır'a da açıldı.

Mısır, şiddetli bir iç karışıklık yaşıyordu. Kuzeyden Akdeniz, ülkeyi güçlenen Bizans'ın istilasına açarken ülke doğuda karadan Kudüs Haçlılarının tehdidi altındaydı. Mısır'ın kaybı ise Hristiyanların bütün İslam dünyasını istilasına yol açabilirdi. Oysa ülkede çekişen taraflar, bu tehdidi yok sayarak enerjilerini birbirlerine karşı tüketiyorlardı. Nûreddin, bu hâl içinde Mısır'ın devrik vezirlerinden Şaver'in yardım çağrısına olumlu cevap vererek Esedüddîn Şîrkûh'u yeğeni Selâhaddin'le birlikte Mısır'a gönderdi. Bu ilk sefer, Şaver'in görevine iadesini sağladıysa da Şaver, ihanet etti ve Mısır'ın kapılarını Kudüs Haçlılarına açtı. Şîrkûh, buna karşı ikinci bir sefer düzenleyip önemli bir başarı elde ettiyse de Mısır-Haçlı ittifakı karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Haçlılar, bu ikinci seferin ardından Kahire'de bir üs kurup Mısır halkını rahatsız etmeye başladılar. Bu kez Fâtımîlerin genç halifesi el-Âdıd, saray kadınlarının saçlarından bir demeti, *"Bunlar, kadınlarımızın saçlarıdır; seni onları Haçlılardan kurtarmaya çağırıyorlar."* içerikli mektubun yanında[59] Nûreddin'e gönderdi ve ondan yardım talebinde bulundu.

Bu çağrıdan sonra Şîrkûh'un yeğeni Selâhaddin'le birlikte Mısır'a düzenledikleri üçünce sefer başarıya ulaştı. İkili Kahire'ye girmeden Haçlılar Mısır'ı terk ettiler. Onlarla iş birliği yapan Şaver öldürüldü ve Şîrkûh, Mısır'da vezir oldu. Onun yetmiş günlük vezirliği ardından vefatı üzerine yeğeni Selâhaddin vezarete çıktı. Selâhaddin, Nûreddin'in Şam'da kurduğu düzenin bir örneğini Mısır'da inşa etti. Mısır'da iç isyanları bastırırken Mısır'a yönelen Bizans tehdidini de Dimyat önlerinde bertaraf etti.[60]

Mısır'la ilgili bu faaliyetler naibleri tarafından gerçekleştirilirken Nûreddin de Şam sahasında Ukaylî Araplarından Benû Mâlik hanedanının elinde bulunan Caʿber Kalesi'ni kansız bir kuşatmadan sonra sulhla alarak Şam'da Haçlıların istila ettikleri beldeler hariç İslam birliğini tamamladı (564/1168).[61] Kardeşi Musul Atabegi Mevdûd'un vefatı üzerine (565/1170) Güneydoğu Anadolu'daki Artuklu emîrlerini de yanına alarak bizzat Musul'a gidip (566/1171)

---

[58] İbnü'l-Asâkir, cilt. 57, s. 121-122.
[59] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil,* cilt. 10, s. 13; *Atâbekiyye,* s. 138.
[60] Nûreddin'in Mısır'ı ele geçirmesi ile ilgili bkz. Abdulkadir Turan, *Kudüs'ün Fethinin Mimarı Nûreddin Mahmud Zengî*, s. 205-208, 215-224, 225-242.
[61] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil,* cilt. 10, s. 11; Kadı İmâd, s. 399; Ebû Şâme, cilt. 2, s. 30; İbnü'l-Adîm, *Zübde,* s. 349-350; İbn Vâsıl, cilt. 1, s. 155; Nüveyrî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb b. Muhammed el-Bekrî et-Teymî el-Kureşî en-Nüveyrî. *Nihâyetü'l-ereb fî fünûni'l-edeb*, thk. Necip Mustafa Fevvaz ve Hikmet Keşlî Fevvaz, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2004, cilt. 27, s. 115.

atabeglik idaresine son vermeden şehir ve çevresini merkezi idareye bağladı. Bu icraatıyla devletinin sınırları doğuda İran'ın Hamedan kentine dayandı.[62]

Nûreddin'in İslam birliği yönündeki en tarihi adımı ise hiç kuşkusuz Mısır naibi Selâhaddin'in onun talebiyle Fâtımî Hilafetine son vermesidir. Fâtımî Hilafeti'nin ilgası ve Mısır'da Abbâsîler adına hutbenin okunması, Nûreddin tarafından, Şerefüddîn b. Ebû Asrûn (ö. 585/1189) aracılığıyla Abbâsî Halifesine iletildi. İbn Ebû Asrûn, aynı zamanda yanında bir müjde metni götürüp yolunun geçtiği her şehirde okudu.[63] Nûreddin'in elçisi, 22 Muharrem (25 Eylül 1171) cumartesi günü Bağdat'a ulaşıp hutbenin Mısır'da Abbâsî Halifesi el-Mustazî adına okunduğunu ve onun adına Mısır'da para basıldığını haber verince[64] Bağdat'ta günlerce şenlik yapıldı; şehir süslenilip büyük sevinç gösterileri düzenlendi.[65]

Halife, Rebîülevvel (Kasım-Aralık) ayında kendisine yakın kişilerden İmâdüddin Sandal'ı, İbn Ebû Asrûn'la birlikte yanında hilʿat ve siyah Abbâsî bayrağı olduğu hâlde Nûreddin'e gönderdi.[66] Hilʿat, bizzat Sandal tarafından Nûreddin'e giydirildi.[67] Fâtımî Hilafetinin ilgasıyla İslam dünyası yaklaşık üç asrı bulan bir bölünmüşlükten kurtuldu.

Nûreddin, Şam'da devletin kalkınması ile uğraşırken Mısır naibi Selâhaddin, İslam birliği stratejisi yönündeki faaliyetlere hız kesmeden devam etti. Yeğeni Takiyüddin Ömer'in memlûkü Karakuş, 568/1173'te bir grup Türk'ü yanına alarak batıda Kuzey Afrika'nın önemli bir bölümünü birliğe kattı.[68] Kardeşi Turan Şah ise 569 Receb ayının ilk gününde (5 Şubat 1174) Mısır'dan yola çıkıp Mekke'ye vardı, oradan Yemen'e geçti ve Yemen'e hâkim oldu.[69] O sıralarda Nûreddin'in bir grup askeri de Anadolu'daki bir dizi sorunla ilişkili olarak Sivas civarındaydı. Nûreddin, Kadı Kemâleddin eş-Şehrezûrî'nin elçi olarak gönderdiği Halifeden Anadolu'nun da birliğe katılması yönünde menşur aldı.[70]

Nûreddin, Şevval 11 569/15 Mayıs 1174'te vefat ettiğinde doğuda İran'ın Hemedân kentinden batıda Libya'nın ortalarına, kuzeyde Sivas'tan güneyde Yemen'e uzanan geniş bir coğrafyayı

---

[62] İbnü'l-Esîr, *Atâbekiyye*, s. 151-152; *el-Kâmil*, cilt. 10, s. 30-31; İbn Vâsıl, cilt. 1, s. 193; İbnü'l-Furât, Nâsırüddîn Muhammed b. Abdirrahîm b. Alî el-Mısrî el-Hanefî. *Târîhu İbnü'l-Furât*, nşr. Hasan Muhammed Şemma, Basra-Aşşar: Matbaatü Haddad, 1967, cilt. 4, Cüz: 1, s. 110.
[63] Ebû Şâme, cilt. 2, s. 132-133; İbn Vâsıl, cilt. 1, s. 216.
[64] İbnü'l-Cevzî, cilt. 18, s. 196.
[65] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, cilt. 10, s. 35; Ebü'l-Fidâ, İmâdüddîn İsmâîl b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî. *Târîhu Ebi'l-Fidâ el-muhtasar fî ahbâri'l-beşer*, thk. Mahmud Deyyûb, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1997, cilt. 2, s. 129.
[66] İbnü'l-Cevzî, cilt. 18, s. 196.
[67] İbnü'l-Esîr; *el-Kâmil*, cilt. 10, s. 35.
[68] Ebû Şâme, cilt. 2, s. 175, Ebü'l-Fidâ, cilt. 2, s. 132.
[69] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, cilt. 10, s. 52; Ebû Şâme, Cilt. 2, s. 177-178; Ebü'l-Fidâ, cilt. 2, s. 133.
[70] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, cilt. 10, s. 48-49.

bütünleştirmeyi başarmıştı. Bu bütünleşme, sadece Kudüs'ün fethini ve Haçlıların İslam dünyasından defini sağlamadı. Moğolları da Aynicâlût'ta durdurarak İslam dünyasının mukaddes çekirdeğinin Moğol istilasına uğramasını engelledi. Onun sağladığı birlik, Eyyûbîler'den Memlûklere, Yavuz Sultan Selim'le Memlûklerden Osmanlılara geçerek Viyana kapılarına dayanmayı sağlayan büyük İslam birliğine dönüştü ve 1918'e kadar yedi buçuk asır devam etti.

Sonuç

Nûreddin Mahmud Zengî, bölünmenin yüzyıllara yayılarak kurumları işlevsizleştirdiği, aynı coğrafyada farklı hiyerarşilere yol açtığı, derinleştikçe izalesinin mümkün görülmediği bir dönemde bütünleşmenin mümkün, bütün taraflar için kârlı ve aynı zamanda kalıcı olabileceğini göstermiştir.

Nûreddin, bu başarısını İslam birliğini bir strateji olarak bütün sahalara yayması, başka bir

ifadeyle bütün sahaları birlik stratejisi yönünde yönetmesi ama bir o kadar da hayati bir anlam yükleyerek birliği istilaya karşı çıkış yolu olarak da ortaya koymasının payı vardır.

Nûreddin Mahmud için İslam birliğine katılmak; istila karşıtı mücadelede pay almak, o mücadelenin getirdiği yükü yüklenmek, o mukaddes mücadeleyle yücelmek ve istilaya karşı zafere ortak olmaktır. Bu yaklaşımı birlik noktasında zihinleri ikna ederken kendi pratiğinin tutarlılığı da bu iknaya farklı bir boyut kazandırmıştır. Onun âdil idaresiyle devlet içinde sağladığı ahenk, devleti dışındaki Müslüman yapılar için bir tür birliğe çağrı daveti olmuş; bu iki yön, birbirini besleyerek devletin içeride güçlenirken dışarıda sürekli büyümesinin önünü açmıştır.

Nûreddin'in kendi idaresindeki Müslümanlara yönelik attığı her sosyal adım, içeride bütünlüğü pekiştirirken yönetimi dışındaki Müslüman idareleri kendi devletine katması yönünde bir meşruiyet öncülü olmuş, onun bütün Müslümanları ilgilendiren istila karşıtı mücadelesi bu meşruiyeti tamamlamış; yönetimi dışındaki Müslüman idarelerin devletine katılmasını kolaylaştırmıştır. Nûreddin, sonradan devletine katılan her Müslüman yapıyı ise adil bir ortak hukuk altında devleti ile bütünleştirerek büyümenin bölünmeye dönüşmesinin önüne geçmiştir. Bu içten dışa, dıştan içe birbirini tamamlayan bütünleşme, istilacılara karşı zaferin anahtarı olmuş, dışarıya karşı kazanılan her zafer ise bütünleşmeye yüklenen anlamın haklılığını perçinlemiş ve bütünleşmenin kalıcılaşmasına katkıda bulunmuştur.

Nûreddin'in İslam birliği stratejisi modeli, kısa sürede gerçekleşip yüzyıllara yayılması ve bütün taraflar için kârlı olmasıyla, bugünün İslam dünyasında üzerinde en çok durulması gereken modellerden biridir. Modelin incelenmesi, bugün o yöndeki hedef ve planlamaların olumlu sonuçlanmasına hiç kuşkusuz katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

Abû'l-Farac, Gregory (Bar Hebraeus). *Abû'l-Farac Tarihi,* çev. Ömer Rıza Doğrul, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1950.

Abweını, Walid H., Rizeq N. Hammad, Abdel-Elah M. Abdeen ve May M. Houranı. "Reconstructing Salah al-din Minbar of al-Aqsa Mosque: Challenges And Results", *Internatıonal Journal of Conservation Science* 4 (July-September 2013), ss. 307-316.

Alptekin, Coşkun. *Dımaşk Atabegliği (Tog-Teginliler)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985.

Aynî, Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî. *ʿİkdü'l-cümân fî târîhi ehli'z-zamân (ʿAsrü'l-Eyyûbî),* thk. Mahmud Rızk Mahmud, Kahire: Matbaatu'l-dâru'l-kütüb vel vesaiki'l-kâvmiyye, 2010.

Baran, İlhan. "Büyük Selçuklu ve Eyyubilerde Siyaset Eksenli Sünni Faaliyetler", Basılmamış Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2017.

Berry, Viriginia G. "The Second Crusade", *A History of the Crusades (The First Hundred Years),* ed. Kenneth M. Setton Meyer ve Baldwin, M. W., Vol. 1. Madison, Milwaukee, London: University of Wisconsin Press (1969), ss.463-512.

Bündârî, el-Feth b. Alî. *Sene'l-Berkı'ş-Şâmî*, thk. Dr. Fethiye en-Nebravî, Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1979.

Çelebi, Ahmet. *İslâm'da Eğitim-Öğretim Târihi*, çev. Ali Yardım, İstanbul: Damla Yayınevi, 1976.

Demirkent, Işın. *Haçlı Seferleri*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2002.

Demirkent, Işın. "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler,* cilt. 6. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Ebü'l-Fidâ, İmâdüddîn İsmâîl b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî. *Târîħu Ebi'l-Fidâ el-muhtasar fî ahbâri'l-beşer*, thk. Mahmud Deyyûb, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1997.

Ebû Şâme, Ebü'1-Kāsım (Ebû Muhammed) Şihâbüddîn Abdurrahmân b. İsmâîl b. İbrâhîm el Makdisî. *Kitâbü'r-Ravzateyn fî ahbâri'd-devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, Şerh ve İlgiler: İbrahim Şemseddin, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 2002.

Hillenbrand, Carole. *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2015.

Hillanbrand, Carole. "The Shīʿīs of Aleppo in the Zengid Period: Some Unexploited Textual and Epigraphic Evidence", *Difference and Dynamism in Islam/Festschrift for Heinz Halm on his 70th Birthday*, ed. Hinrich Biesterfeldt ve Verena Klemm, Würzburg: Ergon-Verlag (2012), ss.163-179.

İbn Asâkir, Ebü'l-Kāsım Alî ed-Dımaşkī. *Târîħu Medîneti Dımaşķ*, thk. Muhibbuddîn Ebi Said Ömer b. Garame el-Umrevî, Beyrut: Dârü'l-fikr, 1995.

İbn Cübeyr, Ebü'l-Hüseyn Muhammed b. Ahmed b. Cübeyr el-Kinânî el-Belensî. *Rıĥletü İbn Cübeyr*, Beyrut: Dâru Sadr, t.y.

İbn Hallikân, Ebü'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî. *Vefeyâtü'l-aʿyân*, thk. İhsan Abbas, Beyrut: Dâru Sadr, 1978.

İbn Kādî Şühbe, Ebü'l-Fazl Bedrüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Ahmed b. Muhammed el-Esedî ed-Dımaşkī. *el-Kevâkibü'd-dürriyye*, Nurosmaniye Kütüphanesi: Yeni Kayıt: 2906, Eski Kayıt: 3410.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl ed-Dımaşkī. *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Ahmet Câd, Kahire: Dârü'l-hadis, 2006.

İbn Şeddâd, Ebû Abdillâh İzzüddîn Muhammed el-Ensârî el-Halebî. *el-Aʿlâķu'l-ħatîre fî żikri ümerâʾi'ş-Şâm ve'l-Cezîre*, thk. Yahyâ Zekeriyyâ, Dımaşk: Vezaretü's-sekâfe, 1991.

İbn Vâsıl, Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî. *Müferricü'l-kürûb fî ahbâri benî Eyyûb*, thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl, Kahire: Matbaatü'l-emiriyye, 1957.

İbnü'l-Adîm, Ebü'l-Kāsım Kemâlüddîn Ömer b. Ahmed b. Hibetillâh b. Muhammed el-Ukaylî el-Halebî. *Buğyetü't-taleb fî târîhi Ĥaleb*, thk. Süheyl Zekkâr, Beyrut: Dârü'l-fikr, 1988.

İbnü'l-Adîm, Ebü'l-Kāsım Kemâlüddîn Ömer b. Ahmed b. Hibetillâh b. Muhammed el-Ukaylî el-Halebî. *Zübdetü'l-Ĥaleb min târîħi Ĥaleb*, thk. Halîl el-Mansûr, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiye, 1996.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 597/1201). *el-Muntazam*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ ve Mustafa Abdülkadir Atâ, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1992.

İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî eş-Şeybânî Cezerî. *et-Târîhu'l-bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye bi'l-Mevśıl*, thk. Abdülkadir Ahmed Tuleymât, Kahire: Dârü'l-kütübi'l-hadis, Bağdat: Mektebetü'l-müsna, 1963.

İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî eş-Şeybânî el-Cezerî. *el-Kâmil fi't-târîħ*, thk. Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1978.

İbnü'l-Ezrâk, Ahmed Bin Yusuf Bin Ali. *Meyyâfarîkin ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı),* İnceleme ve Notlarla çev. Ahmet Savran Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1992.

İbnü'l-Furât, Nâsırüddîn Muhammed b. Abdirrahîm b. Alî el-Mısrî el-Hanefî. *Târîħu İbnü'l-Furât*, nşr. Hasan Muhammed Şemma, Basra-Aşşar: Matbaatü Haddad, 1967.

İbnü'l-Kalânisî, Ebû Ya'lâ Hamza b. Esed b. Ali b. Muhammed et-Temîmî İbnü'l-Kalânisî. *Târîħu Dımaşķ,* thk. Süheyl Zekkâr, Dımaşk: Dâru Hassân, 1983.

Kesik, Muharrrem. *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi (1116-1155),* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003.

Makrizî, Ebû Muhammed (Ebü'l-Abbâs) Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkādir b. Muhammed el-Makrîzî. *el-Mevâ'iz ve'l-i'tibâr bi-zikri'l-hıtat ve'l-âsâr,* Beyrut: Dâru Sâdr, H.1370.

Nüveyrî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb b. Muhammed el-Bekrî et-Teymî el-Kureşî en-Nüveyrî. *Nihâyetü'l-ereb fî fünûni'l-edeb,* thk. Necip Mustafa Fevvaz ve Hikmet Keşlî Fevvaz, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2004.

Öztuna, Yılmaz. *Büyük Türkiye Tarihi,* İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1983.

Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi,* çev. Fikret Işıltan, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2008.

Sevim, Ali ve Erdoğan Merçil. *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Sıbt İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızoğlu et-Türkî el-Avnî el-Bağdâdî. *Mirʾâtü'z-zamân fî târîḫi'l-aʿyân,* Haydarabat: Dairetü'l-Maarif el-Osmanî, 1951.

Stevenson, W. B. *The Crusaders In The East,* Cambridge: Cambridge University Press, 1907.

Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî. *Târîḫu'l Hulefa,* thk. Muhammed Gassan Ezkul Hüseyni, Katar: Vezaretü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l- İslâmiyye, 2013.

Süryânî Mihail. *Süryânî Mihail Vakayinâmesi,* el-Mevsuʿatü'ş-Şamile fi't-târîḫ-i hurûb's-salibîyye İçinde, nşr. Süheyl Zekkâr, C.5. Dımaşk: Dârü'l-fikr, 1995.

Tabbaa, Yasser. "The Mosque of Nûr-al-Dîn in Mosul 1170-1172", *Annales İslamologiques,* İnstut Français d'archeologie Oriantale, (2002) Ayrı Basım: 36, ss. 336-361.

Tokuş, Muhammed Süheyl. *Târîḫu Zengiyyîn fî Musul ve Bilâdi'ş-Şam,* Lübnan: Dârü'n-Nefâis, 2010.

Tritton A.S.- Gibb, H.A.R. "The First and Second Crusades from an Anonymous Syriac Chronicler" *JRAS*, I. Kısım, ss. 63-101, 2. Kısım, ss. 273-305.

Turan, Abdulkadir. *Kudüs'ün Fethinin Mimarı Nûreddin Mahmud Zengî,* Ketebe Yayınları: İstanbul, 2020.

Turan, Abdulkadir. "Nûreddin Mahmud Zengî Devri'nde (541-569/1146-1174) İlmiye Sınıfı", *Journal of Islamicjerusalem Studies,* 2018, 18 (3).

Turan, Abdulkadir. "Nûreddin Mahmud Zengî ve Devri", Basılmamış Doktora Tezi**,** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

William of Tyre. *A History of Deed Beyond The Sea,* İngilizce'ye çev. ve Açıklamaları Ekleyen: Emily Atwater Babcock, New York: Colombia Universıty Press, 1943.

Yâkūt, el-Hamevî. Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkūt b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî. *Muʿcemü'l-büldân,* Beyrut: Dârü Sâdr, 1977.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikī ed-Dımaşkī. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ,* thk. ve ilgili notlar: Şuʿayb el-Arnavût ve Muhammed Nuaym el-ʿArkûsî, Beyrut: Al Risâle, 1996.

DÜNYA DÜZENİ DEĞİŞİRKEN HATIRLAMAYA ÇALIŞTIĞIMIZ DÜNYAMIZ VE DOĞU TÜRKİSTAN:

KİMLİK-KIRIMI POLİTİKALARI VE TÜRK DÜNYASI ADALET KENEŞİ (TÜDAK)

Prof. Dr. Mehmet Akif Okur
Yıldız Teknik Üniversitesi / İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
mehmetakifo@yahoo.com

Bu tebliğde öncelikle uluslararası ilişkiler çalışmalarında yaygın biçimde kullanılan "dünya" kavramı tarihsel-teorik bir bakış açısıyla tanımlanacaktır. Türk dünyası, İslam dünyası, Batı dünyası gibi kullanımlarla karşımıza çıkan "dünya" nasıl bir yapıdır, temel özellikleri, nelerdir, tarihimizde hangi şekillerde vücut bulmuştur sorularına cevap verilecektir. Ardından, parçalanma yaşamış ve muhtelif coğrafyaları başka dünyaların nüfuz ve hakimiyet sahalarına dönüşmüş bizim dünyamız açısından "hatırlamanın" önemine dikkat çekilecektir. Daha sonra, hatırlanan dünyalara yeniden hayat verme arayışı bakımından iş birlikleri ve dayanışmanın önemi vurgulanacak, Doğu Türkistan'da maruz kalınan sistematik insan hakları ihlalleri ve kimlik kırımı politikalarına karşı yeterince gösterilemeyen tepkiler bu açıdan incelenecektir. Benzer durumlarla karşılaşıldığında aynı suskunluğa düşülmemesi için yapılabileceklere dair kurumsal bir teklif sunulacak, Türk/İslam dünyasının tarihsel parçası olan devletsiz toplulukların maruz kaldığı hak ihlalleri ve zulümleri inceleyip duyuracak, prestij sahibi bir kuruma duyulan ihtiyaca dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dünya, Türk-İslam Dünyası, Uygur Türkleri, Kurumsal İnşa, Hak İhlallerinin İzlenmesi.

Bir Örgütlenme Biçimi Olarak "Dünya" ve Tarihteki Dünyamız[1]

Dünya ile somut tarihsel biçimleri değişiklik arz eden, devlet yapılarını aşkın bir inanç ve normlar, ilişkiler, dayanışma ve ilerleyen safhalarında yönetişim/yönetim sistemini kastediyoruz. Dünyalar, yeni inşa edilebilecekleri gibi daha önce var olmuş, sonra parçalanmış bir dünyanın ya da dünyaların tarihsel mirası üzerinde de yükselebilirler. Dünyalar, medeniyetlerden ve milletlerden başlıca şu açılardan farklılık arz ederler. Dünyaların varlığı, ortak inanç ve normların, iletişim, dayanışma ve yönetişim ağlarının canlılığıyla bağlantılıdır. Milletlerin ve zamanında örgütlü bir dünyanın çatısı altında varlık kazanmış, bir medeniyete mensup değişik milletlerden toplulukların ise muhtelif sebeplerle farklı dünyaların gönüllü/zoraki parçalarına dönüşmeleri ve medeniyetdaşları ile fiili iletişimlerini koparmaları mümkündür. Dünyalar, hâkim bir milletin yahut müşterek medeniyet değerlerinin mirasına sahip bir milletler topluluğundan öncü üyelerin liderliğinde inşa edilirler. Farklı şekillerde, örneğin imparatorluk ya da sıkı ittifak ilişkilerine dayalı örgütlenme tipleri etrafında hayat bulabilirler. Muhtelif medeniyet kimliklerinden unsurları da bünyelerine katabilirler.

Millet, medeniyet ve dünya kavramları arasındaki geçişkenlikleri ve farklılıkları somutlaştırarak görmemizi kolaylaştıran güncel örnekler için "Batı dünyası"na bakabiliriz. 20. yüzyılın başlarına kadar ABD, açık Avrupalı köklerine rağmen kendisini olumsuz anlamlar yüklediği Avrupalılığın temsil ettiklerinin dışında bir millet halinde kurgulamaya çalışmıştı. I. Dünya Savaşı ile bu algıyı değiştirmeye başlamış, ortak köklere vurguyu arttırmıştır. Bir sonraki aşama, II. Dünya Savaşı'nın ardından ABD'nin hegemonik liderliğinde inşa edilen "Batı ittifakı"dır. ABD, Batı'yı ortak tehdide karşı güvenlikten ekonomiye kadar pek çok alanda somut kurum ve mekanizmalarla yapısallaşmış, işlevsel bir dünya halinde örgütlerken kültürel kimlik zeminini de dönüştürerek hedefleri için seferber etmiştir. Düne ait miras, Hristiyanlığın yanına Yahudilik de eklenerek yeniden yorumlanmış, Batı'nın güncel tezahürü ise liberal demokrasi ve kapitalist piyasa ekonomisine dayalı seküler bir ideolojik formasyona oturtulmuştur. Türkiye gibi vaktiyle farklı bir dünyaya ait olmuş Batı medeniyetinin dışından bazı unsurlar da yeni inşa edilen kurum ve mekanizmaların bir kısmına dahil edilerek Batı dünyasının parçası haline getirilme yoluna sokulmuştur.

---

[1] Burada ele aldığımız dünya kavramı hakkındaki tanımların ve temel tartışmanın ilk ve kapsamlı hali için bkz. Mehmet Akif Okur, "Güvenlik Çalışmaları, Büyük Kararlar ve 'Dünyalar içindeki Dünyamız': Tarihsel Kırılma Sürecinin Düşündürdükleri", *Güvenlik: Kargaşa ve Belirsizlik Çağından Nereye?* içinde, Mehmet Akif Okur (ed.), KOCAV Yayınları, 2018, ss. 11-50.

Yukarıdaki tanım ve örnek, inanç, tarih, kültür, soy vb. geçmişten gelen ortaklıkların "dünya" olabilmek için yetmediğini güçlü bir liderlik etrafında işlevsel örgütlenmelere ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor. Türkler tarihte iki defa dünya inşa ettiler. İslam medeniyet dairesine girildikten sonra, Selçuklu-Osmanlı asırlarında varlık kazanan ikincisi, devletin resmi sınırlarının ötesinde, Açe'den Kaşgar'a kadar Müslüman ve Türk nüfuslu coğrafyaların yüzünü döndükleri, yardım istedikleri bir yapılanma mahiyetindeydi. Bu dünyanın son büyük parçaları, tecrübe ettikleri muhtelif evrelerin ardından 1. Dünya Savaşı'nda dağıtıldı. Her biri, ayrı bir dünyanın parçasına dönüşmek mecburiyetinde kaldılar.

Tarihte var olan, ardından parçalanan dünyalara ait coğrafyalar şu iki büyük dinamik eş zamanlı işlemeye başladığında yeniden birbirleriyle yoğun etkileşime girmeye başlayabilirler. Bunlardan ilki, parçalanmanın ardından dahil oldukları/olmaya mecbur bırakıldıkları dünyaların büyük krizlerle çözülüşüdür. Bu çözülüşün ürettiği görece özgürlük döneminde yeni tehditlerle yüzleşildiğinde bunların göğüslenmesini kolaylaştıracak iş birliği adresleri aranmaya başlanır. İkinci dinamik de tarihteki dünyalarını inşa eden lider ülke ya da ülkeler koalisyonunun yeniden güçlü bir cazibe merkezi haline gelişidir. Bunun için ekonomiden, güvenliğe uzanan yelpazede güç temerküzüne ihtiyaç duyulur. Tehditlerin meydana getirdiği 'itme' etkisi, tarihi merkezin 'çekim gücü'yle uygun konjonktürde birleşince yeniden "dünya" olabilmek için adımlanması gereken güzergaha girilmiş olur.

Dünya sisteminin büyük bir değişimden geçtiği günümüzde tarihteki dünyamızın bir kısmıyla genişleyen ve derinleşen ilişkilerimizi bu perspektiften de değerlendirebiliriz. "Tarihsel kırılma" yahut "çağ dönümü" gibi ifadelerle andığımız, tesirlerini tüm insanlığın hissettiği büyük alt- üst oluşların nasıl meydana geldikleri hususunda tam bir mutabakat bulunmasa da bugün de şahit olduğumuz bazı ortak noktalardan söz etmek mümkün. Tarihsel kırılma süreçlerinde, temelde üç alanda, genellikle de birbirlerini tetikleyerek gerçekleşen eş zamanlı büyük krizlerle karşılaşırız: Geniş anlamda jeopolitik, ekonomi ve anlam sistemleri. Bu noktada, "kriz" kelimesi üzerinde bir miktar durarak kastettiğimiz değişimin boyutlarına işaret etmek yararlı olacaktır. Yunanca "krisis"ın ve Arapça'dan devşirilen karşılığı "buhran"ın kökleri tıp terminolojisindedir ve "bir hastalığın daha da kötüleştiği dönüm noktası" manasına gelirler. Dolayısıyla "kriz", aslında üç farklı hâle işaret ediyor; sağlık, hastalık ve kriz. Biz, tarihsel kırılma dönemleri dışında kavramı kullanırken "hâlleri" ikiye indiriyoruz. Kriz tabirine, ekonomik, toplumsal, siyasî vs. sistemlerin kendi mantıkları içinde işlerlerken raylarından çıkışlarını tasvir için başvuruyoruz. Bu da krizlerle yüzleştiğimizde, kriz öncesinden başka bir "üçüncü hâlin" mümkün olabileceğini düşünmemizi zorlaştırıyor. Yani krizle

karşılaştığımızda, yalnızca kriz öncesi duruma geri dönmeyi arzuluyor, bunu normalleşme sayıyoruz. Kriz kavramının zihinlerde üç ihtimalli bir çağrışım yapması, yaşananlar sebebiyle kriz öncesinin de "hastalık hali" sayılmaya başlandığı, bu hâle dönmenin hem imkânsız görüldüğü hem de arzu edilmediği çağ dönümlerinde mümkündür. Bu türden istisnai zamanlarda, eş zamanlı üçüz krizlerin yıktıklarının yerine yenilerinin inşa edilmesi tek mümkün ve arzu edilir çare olarak görülür. Yeni/yenilenmiş bir jeopolitik ve ekonomik düzen ile bunları var eden/destekleyen anlam sistemlerinin yükselişi… İçinden geçtiğimiz dönemin temel dinamikleri, bir tarihsel kırılmaya doğru ilerlediğimizi gösteren işaretleri önümüze koyuyor.

Tarihteki dünyamızın parçaları, örneğin Türkistan-Kafkasya hattında Sovyetlerin çöküşüyle bağımsızlıklarını kazanan Türk devletleri, 30 yıl sonra bu nitelikte bir iklim değişimiyle karşı karşıyalar. Hem Rusya'nın hem de Çin'in kuvvetlenerek etraflarına doğru muhtelif alanlardaki nüfuzlarını arttırdıkları bir döneme girildi. Dünya ekonomik sisteminin mantığı ve bu mantığı kurgulayan/destekleyen anlam sistemleri değişiyor. Bölgelere özel diğer meseleleri de bu resme eklediğimizde, Türkiye ile dayanışmayı arttırmak için motivasyonların yükseldiğine şahit oluyoruz. Türkiye'nin, son örneği II. Karabağ Savaşı'nda gözlenen güç kapasitesindeki ve gücü kullanma iradesindeki artış da önemli bir cazibe oluşturmaktadır. Yukarıda ana niteliklerine değindiğimiz çağ dönümüyle ilgili yapısal kriz şartlarının, ayrıca 'itme' ve 'çekme' faktörlerinin istikrarlı devamı halinde "dünya inşa etme" süreciyle ilgili imkanlar hayatiyetlerini koruyacaktır.

Doğu Türkistan'da Yaşanan Kimlik-Kırım Hedefli İnsan Hakları İhlalleri, Dünya İnşası Süreci ve TÜDAK

Dünyalar, anlam sistemlerinin enerjisi ve kılavuzluğuyla çehre kazanırlar. Elverişli maddi şartlar ve jeopolitik denklemler, dünya kurma faaliyetlerine kılavuzluk edecek güç ve güncellikte bir anlam sistemi mevcut değilse tasarlanan stratejileri kalıcı sonuçlara ulaştıramazlar. Parlayan ve sönen istikrarsız atılımları tetiklerler. Anlam sistemlerinin kimlik ve değerlerle ilgili sütunları aidiyet kaynaklarıdır. Güçlü aidiyetler ise dünya kurma faaliyeti için ihtiyaç duyulan motivasyonları beslerler. Ancak, dünya inşası/yeniden inşası hedefi bakımından işlevsel olmaları bazı şartlara bağlıdır. Bunların başında da dünya kurucu aktörün yaslandığı anlam sistemi ile somut davranışları arasındaki uyum gelmektedir. Anlam sistemi

belirli bir kimlik tasarımı ile doğrudan ilişkili ise bu aidiyetin fiziki ve sembolik temsili önem kazanır. Temsil, koruma sorumluluğunu da beraberinde getirir.

Türk dünyası, İslam ve Türklük aidiyetinin tek bir kimlik potasında temsiline dayanır. Nitekim, tarihteki örneğinde, egemenliği elinde tutan Osmanlı hükümdarları Türklerin hakanı, İslamların halifesi ve diğer aidiyetlerden Osmanlıların da padişahı idiler. Güçleri yettiği ölçüde de bu aidiyetleri uygun yöntemlerle temsile çalıştılar, koruma sorumluluğunu üstlendiler. Bu sorumluluk, yine dayanılan anlam sisteminin öngördüğü biçimde, "ya veliyyü küllü mazlumin/ ey zulme uğrayan herkesin sığınağı" sembolik ifadesinde yansıtıldığı gibi tüm insanlığa da en azından teorik düzeyde, şamil kılındı.

Türk dünyasının günümüzdeki yeniden inşası sürecinde de anlam sistemine dayalı aidiyet, kimlik tasarımı ve koruma sorumluluğu meseleleri önem taşımaktadır. Çin'in Doğu Türkistan'daki Müslüman Uygur, Kazak, Kırgız, Türkmen ve Özbek Türklerine yönelik izlediği kimlik-kırım siyasetine karşı verilen/verilemeyen tepkiler, kimliğin birleştirici, dayanışma üretici gücüne duyulan inancı zayıflatmaktadır. Öte yandan, Batı Türkistan'da Çin nüfuzu artmakta ve Türk cumhuriyetleri kendilerini Çin karşısında zayıf hissetmektedir. Tepki gösterdikleri takdirde yüzleşecekleri baskıyla baş edemeyeceklerini düşünmeleri muhtemeldir.

Dünya kurmak, bir yönüyle de problem çözümüne dayalı yapıların inşası sürecidir. Karşılaşılan meselelere, gelecekte ortaya çıkabilecek başkalarını da tahayyül ederek cevap verme gayretiyle ilerler. Kurumlar tasarlanırken gelecekte evrilebilecekleri güzergahlar, üstlenebilecekleri işlevler de düşünülür. Müslüman nüfuslu coğrafyanın Türklerle meskûn bölgelerinden başlayarak yeniden dünya inşa etme hedefi bakımından Doğu Türkistan suskunluğunun gelecekte tekrarlanmaması nasıl mümkün olur? Mevcut güç dengelerinin kısa ve orta vadede büyük ölçüde değişmeyebileceğini dikkate alarak ne yapılabilir?

Bu soru karşısında, statüsü devletler tarafından belirlenecek ancak faaliyetlerinde özerk olacak, kamuoyundaki itibarıyla etki doğuracak, dolayısıyla kararlarından taraf devlet yönetimlerinin doğrudan sorumlu tutulamayacağı, gelecekte de başka işlevler üstlenebilecek bir teşkilatın oluşumu yönünde adım atılmasını teklif etmek isterim: Türk Dünyası Adalet Keneşi (TÜDAK).

Bu kurum, Türk Devletleri Teşkilatı'na üye ülkelerin sınırları dışındaki Türk nüfusa yönelik hak ihlallerini araştırmak ve raporlarla kamuoyuna duyurmaktan sorumlu olacaktır. Kurumun teşekkülü için Türk Devletleri Teşkilatı üyelerinin tamamının katılımına da gerek yoktur. Yarıdan fazla üyenin kabulüyle faaliyetlerine başlayabilir. Diğer üyeler tercih ettikleri zamanda

TÜDAK'a katılabilirler. Yetki alanının üye devletlerin içi değil dışı olması, egemenlik hassasiyetlerinin TÜDAK'a katılım konusunda mâni teşkil etmesini önleyecektir. Bununla birlikte, bu örgütün dünyanın muhtelif bölgelerindeki Türk azınlıkların durumu hakkında hazırlayacağı raporlarda kullanacağı standartlar, her ülkenin kendi içindeki adalet müesseselerini de dolaylı yoldan destekleyecektir. Devletler sosyalleşen kurumlardır ve dışarda savundukları standartları içerde de uygulama ihtiyacı hissederler. TÜDAK faaliyetleri ile başarılı olur, üye devletlerin de desteğini kazanırsa çalışma alanını diğer Müslüman toplulukları ve yeryüzünde adaletsizliğe maruz kalan herkesi kapsayacak şekilde genişletebilir.

TÜDAK, hukuken bir vakıf şeklinde örgütlenebilir. Devletler, TÜDAK'a faaliyetlerini kesintisiz sürdürecek gelir kaynakları vakfedeceklerdir. Dolayısıyla teşkilat, gelirleri için her yıl çıkacak bütçelere bağımlı olmayacaktır. Bu mali özerklik, üçüncü devletlerin hoşlarına gitmeyen raporlar sebebiyle TÜDAK üzerinde baskı yapma gayretlerinin sonuçsuz bırakılmasını kolaylaştıracaktır. Üye devletler, vakfın özerk statüsünü gerekçe göstererek gelen baskıları göğüsleyebileceklerdir.

TÜDAK'a 60 yaş ve üstünde, yüksek mahkemeye üye olma vasıf ve niteliklerine haiz, tercihen kamu görevi yapmış isimler on yıl süreyle bir görev dönemi için atanmalı, ardından da kendilerine emeklilik hakkı verilmelidir. Bu statü, görevde iken gelecek kaygısı hissetmeksizin adil raporlama yapmalarını kolaylaştıracaktır. "Geri çağırma", ancak ağır suçlarla ilgili mahkûmiyet halleri gibi istisnai durumlarda ve üye ülkelerin yarıdan çoğunun onayıyla gerçekleşmelidir. TÜDAK'a seçilen temsilcilere üye devletlerin her biri kendi vatandaşlığını vermelidir. Böylece, Türk Dünyası vatandaşlığı için ilk somut çekirdek model oluşturulabilir. Bu husus, yine TÜDAK'taki temsilcilerin özgürce araştırma yapmalarını, rapor hazırlamalarını kolaylaştırıcı bir faktör olarak rol oynayacaktır.

TÜDAK, iki Meclisli bir yapı şeklinde tasarlanabilir. İlk mecliste her ülke bir temsilci ile ikincisinde ise nüfusuna göre değişecek sayıda temsilci ile yer almalıdır. Raporlar her iki Mecliste de görüşülmeli, alınacak kararların ve yayınlanacak raporların niteliklerine göre belirlenecek çoğunluk oyuyla kabul edilmelidir. Bu sistem, TÜDAK'ın gelecekte Türk Dünyası Adalet Divanı ve Türk Dünyası Meclisi şeklindeki yapılara evirilebileceği ya da bunlara ilham kaynağı olabileceği varsayımı ile teklif edilmektedir. TÜDAK, faaliyetleriyle itibar kazanabilirse başka kurumların inşası için de teşvik oluşturacaktır. Bu "yayılma etkisi", TÜDAK çatısı altındaki başarılı faaliyetlerin meydana getireceği olumlu alışkanlıklardan da beslenecektir.

TÜDAK, raporlama faaliyetleri sırasında bütçesine dayanarak istihdam edeceği kadrodan ve veri toplama hususunda da üye devletlerin bürokrasilerinden istifade edebilir. Ancak, bu ilişki TÜDAK'ın özerkliğine halel getirmeyecek dengeler dikkate alınarak planlanmalıdır. TÜDAK'a çalışmalarını yürüteceği sembolik niteliğe de haiz bir mekân lazımdır. Bu amaçla Yassıada'nın (Demokrasi ve Özgürlükler Adası) kullanılması düşünülebilir. Böyle bir karara varılırsa, adanın adı 'adalet' vurgusuyla yeniden değerlendirilebilir.

Bugün TÜDAK gibi bir kurumumuz olsaydı, Doğu Türkistan'daki zulmü gizlemek için Çin devletinin kullandığı birçok yöntem ve iddia hızla geçersiz kılınabilirdi. Çinliler, önce toplama kamplarının varlığını inkâr ettiler ve ABD'nin/Batı'nın komplosuyla yüz yüze olduklarını ileri sürdüler. Kamplarla ilgili verilerin büyük çoğunluğunun Batılı haber kaynaklarında yer alması sebebiyle geniş kitleler bu propagandadan etkilendi. Adaleti savunmak ama bunu yaparken büyük güçler arasındaki rekabetin aracına dönüşmemek hususunda hassas olmak önemlidir. Fakat, bu hassasiyetin istismarına karşı da mekanizmalar geliştirilmelidir. "Aslında ne oluyor?" sorusuna kendi bilgi kaynakları üzerinden cevap arayacak ve bulgularını adalet kaygısı dışında amaç gözetmeksizin kamuoyu ile paylaşacak bir kurum bu noktada faydalı sonuçlar üretebilir. TÜDAK'ın devletlerle ilişkisi dolaylı olacağı için Türk dünyasında halk kitleleri nezdinde ve uluslararası kamuoyundaki inandırıcılığı da daha yüksek olacaktır. Bu durumdan kurucu devletler de fayda sağlayacaktır. Doğu Türkistan örneğini düşündüğümüzde, kendisini Çin'i eleştirmek hususunda zayıf hisseden ülkeler TÜDAK'ın raporlarıyla adalete katkı sağlama misyonunu takip edebilecek, gelecek baskılara da "devlet hiyerarşisinin resmi parçası olmayan, uluslararası nitelikte özerk bir kurumun işleyişine müdahale edemeyecekleri" gerekçesiyle cevap verebileceklerdir. Daha sonra da doğru bilgilerin kamuoyunda uyandıracağı hassasiyete işaret ederek, açıktan olmasa bile, adaletsizliğin giderilmesi yönünde muhataplardan talepte bulunabileceklerdir. Kamuoyunda yükselen hassasiyet adaletsizlik yapan devlet üzerinde olumsuz davranışlarını değiştirmesi için belirli düzeyde baskı meydana getirecektir. Bugün Çin-Doğu Türkistan meselesi dolayısıyla yaşanan sıkıntıların, yarın Doğulu-Batılı diğer büyük güçlerin adaletsizlikleri sebebiyle tekrarlanabileceği hatırda tutulmalıdır. Böyle bir kurumun tesisi, büyük devletler arasındaki bilek güreşinin aracına dönüşülmeden müstakbel adaletsizliklerin üzerine gidilmesine yardımcı olabilir.

Sonuç

Bu tebliğde önce "dünya" kavramının anlamı üzerinde uluslararası ilişkiler disiplinin analitik merceklerine müracaat edilerek durulmuştur. Daha sonra, dünyaların kuruluş, yıkılış ve yeniden kuruluş/diriliş imkanları hakkındaki değerlendirmelere yer verilmiştir. Türk dünyasının dünü ve geleceği, bu bakış açısından ele alınmıştır. İçinden geçmekte olduğumuz üç ana sac ayağına dayalı sistemik krize dikkat çekilmiş, tarihi dünyamızın parçalarını tarihi merkeze/Türkiye'ye doğru iten ve çeken sebeplere işaret edilmiştir. Anlam sistemimizin ve kimliğimizin tarihi dünyamızı hatırlama ve bugünkü meydan okumalar karşısında onun mirasıyla temasa geçme süreçlerimiz bakımından önemine değinilmiştir. Bu çerçevede, Doğu Türkistan'daki kimlik-kırım siyasetine yeterince güçlü itiraz edilemeyişin inançlarımız ve değerlerimiz açısından teşkil ettiği mahsurların yanı sıra dünya kurma faaliyetlerini de olumsuz etkileyeceği hususu vurgulanmıştır. Gelecekte karşılaşabileceğimiz benzer meseleler de dikkate alınarak TÜDAK'ın kurulması teklifinde bulunulmuştur. Tebliğin son kısmında, önerilen bu kurumun temel özelliklerine ve sağlayabileceği faydalara değinilmiştir. Sonuç olarak; adalet merkezli, etki gücü yüksek bir kurumun inşası bakımından Türk Devletleri Teşkilatı'nın son zirve toplantısında da kendisini gösteren, bütünleşme yönünde güçlü motivasyonlara ve gerekli temel imkanlara sahip olduğumuz mevcut konjonktürün uygun fırsatlar sunduğu düşünülmektedir.

G7 İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VİZYONU KARŞISINDA İSLAM DÜNYASI

Oğuzhan Akyener
TESPAM Başkanı
oguzhan.akyener@gmail.com

İslam Dünyası olarak tabir edilebilecek geniş coğrafya, hızla büyüyen nüfus potansiyelinin yanı sıra, hiç şüphesiz sahip olduğu yer altı kaynakları ile de ön plana çıkmaktadır. Farklı madenler ve nadir toprak elementlerinin yanı sıra; enerji anlamında sahip olunan devasa petrol, doğalgaz, kömür ve uranyum kaynakları doğru kullanıldığında küresel dengeleri değiştirebilecek bir güce sahip olmak anlamına gelmektedir.

Günümüzde küresel dinamikler incelendiğinde, ABD, AB, NATO, BM gibi birçok uluslararası aktörün "İklim Değişikliği" tehdidi karşısında, devrim niteliğinde bir dönüşüm politikası söylemlerini kullandıkları görülmektedir. Hatta ABD ile küresel bir rekabet içinde olan Çin'e karşı tertip edilen G7 zirvesinde dahi, Çin ile resmileşen mücadele vizyonunun içi dahi "küresel ısınmaya karşı enerji dönüşümü" hedefleri ile doldurulmuştur.

İklim değişikliği her ne kadar bütün insanlık için büyük bir tehdit olarak karşımızda dursa da, yüzlerce yıllık yoğun karbon salınımları ile küresel ısınmanın en büyük sorumlusu olan Batı dünyasının günümüzde ortaya koydukları bu vizyon ve çözüm önerileri ne yazık ki; uygulanabilir, adil ve mantıklı değildir.

Öte yandan, G7'nin ortaya koyduğu bu vizyonun akademik olarak sınırlarını çizmeye çalışıyor gözüken IEA gibi kurumların hazırladıkları raporlar ve bu bağlamda yapılan öneriler kabul edilebilir olmadığı gibi tutarsız ifadeleri ile de dikkat çekicidir.

G7 nezdinde ilgili "İklim Değişikliği ile Mücadele Vizyonu" kapsamında, ortaya koyulan öneri paketleri ve süreçlerden en çok etkilenecek taraf, Çin'in aksine, hiç şüphesiz İslam Dünyası olacaktır.

Bu bağlamda İslam Dünyasının iklim değişikliği ile mücadele kapsamında, küresel denklemdeki avantajları da kullanabileceği, ortak bir vizyon ve dış politika ortaya koyabilmesi çok önemlidir. Böylesi bir politika ile hem sahip olunan kaynakların üretime alınabilmesi, hem G7 ülkelerindeki yenilenebilir enerji fonlarından daha fazla faydalanılabilmesi, hem petrol kartellerinin siyasi desteklerinin alınması,

hem de ABD-Çin arasındaki kırılmalardan en yüksek düzeyde fayda sağlanabilmesi söz konusu olabilecektir.

Bu sebeple, bu çalışmada öncelikle iklim değişikliği ile mücadele süreçleri ve küresel dengeler yorumlanacak ve mevcut G7 vizyonunun İslam dünyasını nasıl tehdit edebileceğinden bahsedilecektir. Akabinde de, kurgulanacak ortak bir dış politika ile G7 ile çatışmak yerine, bu süreçten nasıl faydalanabileceğine dair önerilerde bulunulacaktır.

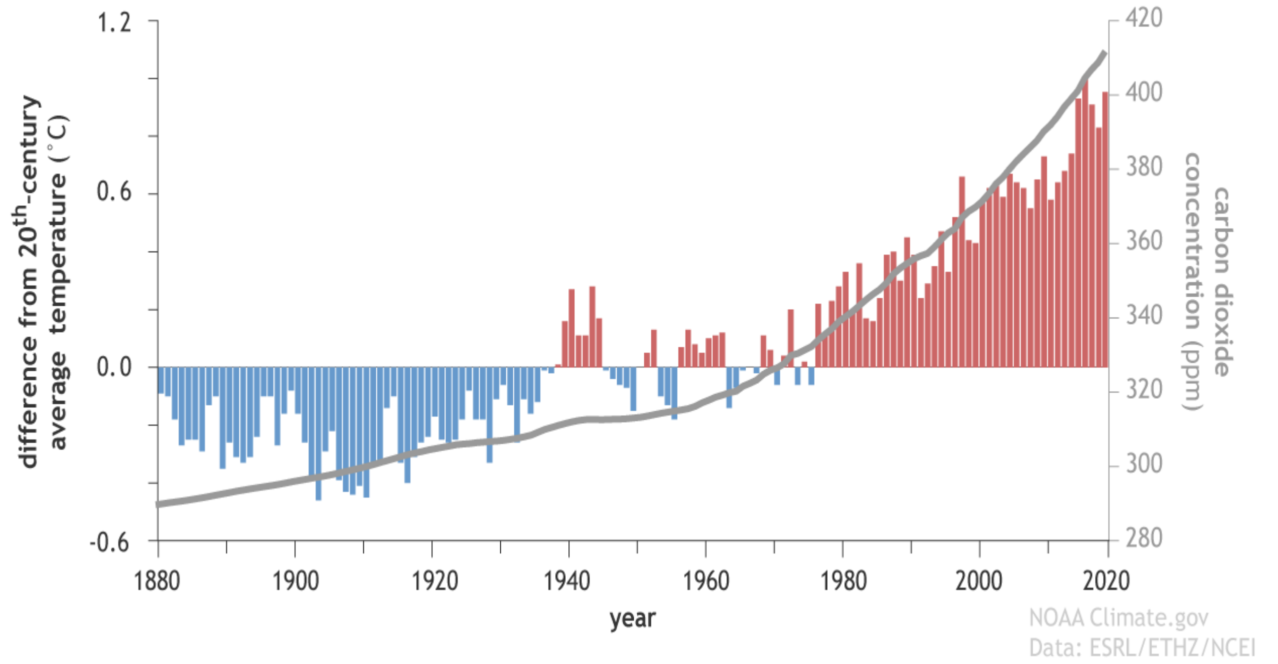
Anahtar Kelimeler: G7, İklim Değişikliği, Enerji Dönüşümü, Enerji Kaynakları, ABD-Çin Rekabeti, İslam Dünyası.

İklim Değişikliği Gerçeği

Dünyamız farklı dönemlerde küresel ölçekli ısınma ve soğuma evreleri yaşamıştır. Bu bağlamda aslında doğal sebeplerle gerçekleşen küresel ısınma ve soğuma makul görülebilecek bir döngüdür. Fakat 1850'lerde başlayan sanayi devrimi ve bu bağlamda realist biz zemine oturan uluslararası sistem dâhilindeki daha fazla üretme, büyüme ve tüketme hırsı haliyle enerji talebini körüklemiş ve neticesinde soyunulan hidrokarbon kaynak tedariki telaşının sebep olduğu karbon emisyonu ile bütün dengeler altüst olmuştur.

Aşağıdaki grafikten görülebileceği üzere, küresel ortalama sıcaklıklar henüz doğal soğuma trendinden ancak normale dönüyorken, sera gazı etkisini tetikleyen karbon emisyonundaki yüksek ivmeli artış, küresel ısınma olarak karşımıza çıkmıştır.

Grafik 1: Küresel Ölçekte Karbon Emisyonu ve Sıcaklık Artış Kıyaslaması

Kaynak: (Climate.gov)

Küresel ısınma neticesinde, dünya genelinde iklim değişiklikleri yaşanmaya başlamış, dengelerdeki bu bozulma da seller, kasırgalar, kuraklık, su baskınları, bozulan ekolojik ve biyolojik dengelerin tetiklediği kıtlık ve hastalıklar gibi birçok olumsuz gelişmeyi beraberinde getirmiştir.

Karbon emisyonu devam ettikçe, küresel ölçekli ortalama sıcaklık artışı lineerden de öte parabolik bir ivmeyle katlanarak, tahmin edilemeyecek ölçüde büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Tabii geleceğe dair ortaya koyulan projeksiyonlarda birçok yanılma payı ve belirsizlik olsa da bütün insanlık olarak karşımızda duran gerçek; iklim değişikliği ile daha ciddi, daha uygulanabilir, farklı toplumlar nezdinde de kabul edilerek uygulanabilecek bir mücadele ortaya koyulması gereğidir. Fakat her yıl BM bünyesinde bu bağlamda birçok geniş katılımlı toplantı ve çalışma gerçekleştirilse de henüz sınıflandırmalar, sorumluluklar ve yükümlülükler üzerinde dahi net bir uzlaşı sağlanabilmiş değildir.

Sorumluluklar ve Yükümlülükler

İklim değişikliği sorunu neredeyse bütün ülkeler tarafından kabul edilmiş olsa da bu sorunla mücadele kapsamında yapılması gereken en mantıklı adımların başında gelen karbon emisyonunu azaltma konusunda birçok ihtilaf devam etmektedir.

Bu ihtilafları anlayabilmek için, öncelikle 1992 yılında "The United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)" olarak hayata geçirilen kurum bünyesinde bu bağlamda başlatılan çalışmalardan ve oluşturulan kategorilerden bahsetmek yerinde olacaktır.

UNFCCC bünyesinde karbon emisyonunu azaltma konusunda sorumluluk alınmasına göre bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. "Bunlar:

a. ANNEX 1 Ülkeleri (Karbon emisyonunu azaltma sorumluluğu olan ülkeler)

b. ANNEX 2 Ülkeler (Karbon emisyonunu azaltma ve ANNEX DIŞI ülkeleri bu bağlamda finansman ve teknoloji anlamında destekleme sorumluluğu olan ülkeler)

c. ANNEX DIŞI Ülkeler'dir." (UNFCCC)

1992 yılından bu yana devam eden görüşmelerde, karbon emisyonunun çoğunlukla ANNEX DIŞI olarak sınıflandırılan ülkeler tarafından yapıldığı dikkate alınarak, onların da belli standartlar altında, kendi belirleyecekleri hedefler ölçüsünde sorumluluk almaları istenmiştir. 2015'te düzenlenen Paris iklim zirvesinde yapılan anlaşma bu bağlamda çok önemli bir yol kat edilmesini sağlamıştır. Fakat yine de (özellikle ANNEX DIŞI ülkeler tarafından) ortaya koyulan programlar emisyonun reel anlamda azaltılabilmesi için çok yetersizdir.

Öte yandan, ANNEX DIŞI ülkeler, karbon emisyonu sorumluluk süreçlerinin sanayi devrimi ile başlatılması konusunda direnç göstermekte, ANNEX 2 ülkeleri ise 1990'ı başlangıç olarak kabul etmektedir. Bu da ilgili sorumluluk süreçlerinin dağıtımı ve bundan sonra alınması gereken aksiyonlar konusunda daha derin ihtilafların oluşmasına sebep olmaktadır.

ANNEX 1 kategorisindeki tek Müslüman devlet Türkiye'dir. ANNEX 2'de ise hiç Müslüman devlet bulunmamaktadır.

G7 ile Başlayan Yeni Dönem

İklim değişikliği ve bu bağlamda bütün dünyanın el birliğiyle mücadele etmesi gereği aşikâr olsa da ilk defa 2021 Haziran'ında mevut üyelere ek olarak; Hindistan, Güney Kore, Güney Afrika ve Avustralya'nın da katılımı düzenlenen G7 zirvesinde küresel ısınma ile mücadele kapsamında hedeflenen dönüşüm sürecinin siyasallaştırılmasına dair önemli bir mesaj verilmiştir. Bu bağlamda ilgili bütün ülkeler bir araya gelerek; Çin'i baskılama ve bu bağlamda etkin bir mücadele sürecine girme konusunda hem fikir olmuştur. Yapılan toplantı dâhilîde, belki de bir ilk niteliğinde olacak şekilde, G7 liderleri:

- Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol Projesi" dâhilinde yapmış olduğu (resmi kayıtlara göre) 3,7 trilyon doları bulan dış yatırım ve bu bağlamda değişen dinamiklerden ne derece rahatsız olduklarını,
- Çin'in artan iş hacmi ile dünyaya şeffaf olmayan, insan ve çalışan haklarına riayet edilmeyen, birçok ticari etik kavramına uyulmayan bir model ihraç ettiğini,
- Bu sebeple G7 olarak bir araya gelinerek, (özellikle pandemi ile iyice ayyuka çıkan finansal krizler noktasında) ortak bir politika izlenmesi gerektiğini,
- Bu kapsamda "Build Back Better World (B3W)" sloganıyla (yani yeniden daha iyi bir dünya inşa edelim) 2035'e kadar gelişmekte olan ülkelere 40 trilyon $'a yakın bir destek sağlanabileceğini,
- Bu desteğin özellikle iklim değişikliği ile mücadele, sağlık, biyolojik güvenlik, dijital teknoloji, cinsiyet eşitliği ve insan hakları alanında kullanılması gerektiğini

(Mark Landler, 2021) ifade etmiştir. Özellikle "B3W" şeklinde yapılan tanım, akıllardaki asıl niyetlerin ne olduğu ile ilgili farklı düşünceleri ihtiva etse de bu toplantı; yükselen Çin'i

engellemeye yönelik G7 nezdinde ortaya koyulan en önemli resmi deklarasyon olarak tarihe geçmiştir.

Burada her ne kadar "iklim değişikliği ile mücadele" hedefi vurgulanmış olsa da sürecin finansal olarak nasıl yönetileceğine dair net bir görüş ortaya koyulmamıştır.

Öte yandan, haziran ayında düzenlenen G7 toplantısının hemen öncesinde, çoğunlukla ilgili G7 katılımcısı ülkelerin öncülüğünde bir OECD alt organı gibi (özellikle sivil stratejiler anlamında OPEC'e rakip olarak) kurulmuş olan IEA (Uluslararası Enerji Ajansı) çok dikkat çekici bir rapor yayınlamıştır.

Şöyle ki, yayınlandığı tarih dikkate alındığında, ortaya koyulan model ve öneriler paketi tutarlı olmadığı için bu rapor bir hayli düşündürücü olarak tanımlanabilecektir.

Herkesin bildiği üzere, 2019 sonunda Çin'de başlayarak, 2020 yılında bütün dünyayı etkisi altına alan pandemi ile küresel dengelerde önemli kırılmalar yaşanmıştır. Birçok ekonomi derin bir darboğaza girerken, ancak gelişmiş devletler piyasaya para sürebilmiştir. Fakat diğer taraftan gelişmekte olan ve az gelişmiş olarak tabir edilen birçok devlet de kendisini büyük bir borçlanarak hayatta kalma mücadelesinin tam ortasında bulmuştur.

Piyasaya para sürebilen devletler ekonomilerinde şişen likidite balonunun havasını alma maksatlı makul yatırım alanlarının peşine düşerken, diğerleri de ülkelerine yatırım çekebilmek için derin uğraşıların içine girmiştir. Öte taraftan düşen talep ve yetersiz boş stok kapasiteleri sebebiyle pandemiye hazırlıksız yakalanan petrol endüstrisi, çakılan fiyatlarla birlikte derin yara almıştır. Tabii petrol üreticisi bütün ülkeler ile birlikte dev petrol kartellerinin küresel etkinliği azalırken, bilişim, teknoloji, elektrikli araç, lojistik, e-ticaret gibi sektörler de bu sürecin getirdiği fırsatlarla büyüme ivmelerini arttırmıştır.

Tam da böyle bir ortamda, ABD'de (iklim değişikliği ile mücadele süreçlerini pek de gerçekçi bulmayan başkan) Trump'ın yerine Biden'ın gelmesi ile birlikte küresel ölçekte dillendirilen "enerji dönüşümü" sloganları da daha fazla duyulmaya başlanmıştır.

Enerji açlığı olmayan, nüfusları azalma trendine giren, cebinde parası, elinde teknolojisi bulunan (hidrokarbon) enerji ithalatçısı konumundaki birçok (gelişmiş) devletin desteği ile (net) CO^2 emisyonunu sıfırlamaya dair bir furya uluslararası kamuoyunu meşgul etmeye devam etmektedir.

İşte bu furya dâhilinde, kendince "sıfır (net) CO^2 emisyonu" hedefini 2100'lerden 2050'lere çeken Uluslararası Enerji Ajansı da bu bağlamda yeni bir rapor yayınlamıştır. Raporunda da bütün devletlerin uyması gereğinin ifade edildiği birçok madde sıralanmıştır. Bu maddelerin başında da 2021 yılı hedefleri dâhiline; keşfedilmiş fakat henüz geliştirilerek üretime alınmamış hiçbir petrol, gaz ve kömür sahasının üretilmemesi gereğini vurgulanmıştır. (IEA, 2021)

Ne yazık ki, teknik, ticari, ekonomik, siyasi, hukuki olarak mümkün ve uygulanabilir olmayan böylesi bir öneri IEA gibi önemli bir uluslararası kurum tarafından insanlığın idrakine arz edilmiştir. Bu durum, ilgili rapor ve kurumun hedefleri ile ilgili farklı soru işaretlerinin oluşmasına sebep olmuştur.

Bu bağlamda biraz geçmişe dönük bir değerlendirme yapılırsa:

- Bu dönüşüm sürecine öncülük eden Batılı (gelişmiş) devletler ve bu devletler ile iç içe olan bazı küresel sermaye grupları, 1800'lü yılların başından beri uluslararası ölçekte sanayi, teknoloji, finans ve tüm bu kabiliyetlerin arkasında duran enerji kartını ellerinde tutmaktadır.

- Bu enerji kartı; 1800 – 1900 yılları arasında kömür iken, daha sonra enerji tahtının yeni varisi petrol olmuştur.

- Birinci dünya savaşına kadar küresel ölçekte petrol piyasalarının tek hâkimi ABD merkezli (ve kısmen Avrupa entegreli) uluslararası petrol kartelleri olmuştur.

- 1930'lardan sonra yavaş yavaş kontrol mekanizmaları değişmiştir.

- Millileşme, kaynakların milli petrol şirketlerine devri, ilgili milli petrol şirketlerinin teknik, teknolojik, finansal ve tecrübe anlamında yetkinlik kazanması sayesinde, sektörlerdeki güç dengeleri zamanla el değiştirmiştir.

- Bu değişim, uluslararası sistemi tasarlayan Batı aklının küresel hâkimiyet sigortası olarak da düşünülebilecek olan; enerji kartındaki kontrolünü yitirmesi anlamını doğurmuştur.

- 21. Yüzyıla gelindiğinde ise petrol piyasalarının kontrolü artık büyük ölçüde Batı menşeli büyük küresel kartellerin elinden kaymış ve kontrol milli petrol şirketlerine geçmiştir.

- Petrolün yerini alabilecek daha temiz bir kaynak olan doğalgaz dahi, aynı dinamikler dikkate alınarak, istenmeyen kaynaklar kategorisine eklenmiştir.

- Bu arada Çin de her açıdan büyümüş, petrol ve doğalgaz alanında da sahip olduğu milli şirketleri ile sektörde söz sahibi olmuştur.

- 2008 krizi ve hemen öncesinde yaşananlar, Batı menşeli küresel finansın Batılı ulus devletleri ile yeniden entegre bir şekilde; bu değişimler ile mücadele etmesi gereğini uyandırmıştır.

- Trump dönemi bu bağlamda bir kırılma olmuştur ve pandemi neticesinde ABD'de de yeni bir dönem başlamıştır.

- Pandemi sürecinde talebin rahatlaması ile oluşan arz fazlalığı, rehavetin oluşmasına sebep olmuş, finansal bolluk ise bütün dünyada yeniden toparlanmanın yeşil dönüşüm ekseninde olacağına dair bir beklentinin oluşmasına sebep olmuştur.

- Çin'e güvenmeyen Batılı küresel sermaye de yerini Çin'e karşı kurulan G7 ittifakı dâhilinde almıştır.

- Akabinde de (G7 toplantısında da vurgulandığı gibi) Çin ve OPEC+ gibi kontrol edilmekte zorlanılan yapılara karşı "iklim değişikliği" kartı siyasi bir argüman olarak kullanılmaya başlanmıştır.

- Bu bağlamda küresel anlamda çok daha etkin bir algısal dönüşüm sürecine girişilmiştir. Dünyadaki en büyük enerji fakiri durumundaki Hindistan bile milli güvenlik stratejileri sebebiyle bu modele destek vermek zorunda kalmıştır.

- 2021 Eylül ayında baş gösteren enerji krizi ise AB özelinde ortaya koyulan "CO2 emisyonu ile mücadele senaryolarının" ne derece başarısız ve tutarsız olduğunu aşikâr etse de bu görmezden gelinmeye çalışılmıştır. Öte taraftan kömür ve doğalgaz krizi ile Çin'in nasıl dizginlenebileceği ve zafiyete uğratılabileceği bir kez daha fark edilmiştir.

- Demek ki; hem Çin'i daha fazla kontrol altında tutmak, hem de ellerinden kayan "petrol sektöründeki hâkimiyet" kartını telafi edebilmek için; "yeşil dönüşüm" fitilini ateşlemenin vakti ziyadesiyle gelmiştir.

- Çünkü bu bağlamda teknoloji ve finans bu senaryoyu kurgulayan Batılı aklın kontrolündedir. Çin'in ise bu arenadaki kabiliyetleri ancak kendisini kurtarmaya imkân verecek gibi görülmektedir.

- Şimdi bu tablo İslam dünyası perspektifinden yorumlandığında:

- Dünya petrol üretiminin (aynı zamanda gaz üretiminin) neredeyse %65'i İslam dünyası olarak tanımlanan ülkelerin kontrolündedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, millileştirdikleri kaynakları, finans, teknoloji ve tecrübe olarak güçlenen kurumları sayesinde; bu ülkeler petrol ve doğalgaz piyasalarındaki kontrolü Batı menşeli büyük kurumların elinden almıştır.

- İslam dünyası büyük ölçüde, hali hazırda gelişmemiş ve düşük bireysel gelir düzeyine sahip olarak nitelendirilen ülkelerden oluşsa da bundan sonrası için büyük atılımlar yapabilmek için çırpınıp duran, fakir fakat genç ve artan bir nüfusa sahiptir. Bu sebeple çok büyük oranlarda büyüme, güçlenme, küresel dinamikler nezdinde daha da etkinleşme kabiliyetine haizdir.

- Ayrıca, petrol ve doğalgaza ek olarak, dünyadaki kanıtlanmış uranyum, kömür ve diğer önemli maden rezervlerinin de neredeyse yarıdan fazlası bu coğrafyada yer almaktadır. Ayrıca ilgili bölgelerin çoğu bakir olduğundan, sahip olunan rezerv miktarının çok daha ötesinde bir ilave kaynak potansiyeli de söz konusudur.

- Dolayısıyla İslam dünyasındaki devletlerin ellerinde Batı dünyası gibi ellerinde gelişmiş teknoloji, oturmuş sistemler, finansal güç vb. imkânlar yoktur. Fakat sahip oldukları genç nüfusları ve yer altı kaynakları sayesinde yine de; bir gelişme ve atılım süreci içerisindedir.

- İşte bu sebeple, yerine göre siyasi argüman olarak kullanılmaya çalışılan iklim değişimi hedefleri, İslam dünyasının atılım süreçlerini de baltalayacak neticeler doğurabilecektir.

- Bu bağlamda (haksız bir şekilde) öne çekilmeye çalışılan tutarsız karbon emisyon ve enerji dönüşümü hedefleri ilgili fakir toplumlarının huzuru, büyümesi, güçlenmesi ve refah elde etmesi için büyük bir engel teşkil edebilecektir. Bu yüzden de kabul görmemektedir.
- Yeniden ilgili G7 zirvesi ile başlanılan sürece dönersek; gelinen noktada:

- Pandemi döneminde yeni bir “yeşil ekonomik dönüşüm” sloganı ile başlayan,
- G7 ile siyasallaştırılarak şekillenen,
- ABD’nin Afganistan ile evirilen dış politikası ile ayyuka çıkan,
- AUKUS ve QUAD zirveleri ile belirginleşen,
- New York’taki BM zirvesindeki söylemlerde daha fazla zemin bulan,
- Günümüzde yaşanan enerji krizinin arkasındaki yeşil zafiyeti dahi lehine yontmaya çalışan,
- Kısa vadede Çin’i, uzun vadede de diğer gelişme potansiyeli gösterecek olan fakir toplumları kontrol altında tutmaya çalışan bir iklim değişikliği ile mücadele modeli tasavvuru dünyaya dikte edilmeye çalışılmaktadır.

İşte sürecin bu şekilde siyasallaştırılması, iklim değişikliğine dair tezlerin de inandırıcılığını yitirmesi riskini uyandırmaktadır.

BM tarafından Glaskow’da düzenlenen COP26 isimli iklim zirvesinde de, yine aynı tablo ve refleksler dikkat çekmiştir.

İşte bu bağlamda, İslam dünyası öncülüğünde bütün “non-annex” olarak da ifade edilen gelişmemiş/fakir devletlerin bir araya gelerek, kendileri için makul, kabul edilebilir ortak bir politika ve etkin bir finansal destek mekanizmasının oluşturulması için bastırmaları önemli bir hamle olacaktır.

İslam Dünyasının Pozisyonu

Yukarıdaki bölümlerde de ifade edildiği üzere, İslam dünyası birkaç şekilde iklim değişikliği süreçlerinden etkilenmektedir. Bu durumu maddeler halinde özetlersek;

1. Öncelikle İslam dünyası da iklim değişikliğinin neden olduğu negatif süreçlerden bir hayli etkilenmektedir. Aşağıdaki grafikte yaşayan Müslüman nüfus hacimleri dikkate alınarak, bazı devletler için iklimsel risk analiz tahminleri ortaya koyulmuştur. Grafikten de anlaşılabileceği üzere, Hindistan, Bangladeş, Pakistan, Mısır, Irak,

Nijerya, Tanzanya, Sudan, Endonezya, Etiyopya gibi ülkelerde iklim değişikliği büyük oranda negatif etki oluşturacaktır. İlgili iklim değişikliği risk endeks puanı bir hayli yüksektir.

2. İklim değişikliği ile mücadele gereklidir fakat bu sürecin yönetilmesi ile ilgili finans, toplumsal bilinç, teknolojik kabiliyetler, hukuki ve ekonomik altyapılar ve gelir düzeyleri yeterli değildir. Bu sebeple çoğunlukla etkin bir enerji dönüşümü sürecini gerçekleştirebilecekleri kabiliyetleri bulunmamaktadır. Bu bağlamda ciddi anlamda desteğe ihtiyaçları vardır.

3. Sahip oldukları genç ve büyüyen nüfus potansiyelleri ile GSH oranları / ekonomik hacimleri gelişmektedir. Bu da enerji açlığını büyütmektedir. Enerjiye erişim, büyüme hedeflerinin gerçekleşebilmesi noktasında çok önemlidir. Bu bağlamda da en ucuz ve kolay bir şekilde kullanabilecekleri enerji türleri hiç şüphesiz konvansiyonel kaynaklar olarak tabir edilebilecek olan hidrokarbon kaynaklardır.

4. İslam dünyası zaten küresel hidrokarbon kaynaklarının büyük bir bölümüne sahiptir. Bu sebeple, ilgili kaynakların tüketilmeye devam etmesi ile İslam dünyasının da ehemmiyetinin daha da fazla artacağı anlamına gelmektedir.

5. Hidrokarbon kaynakların üretimi, taşınması, satılması, pazarlanması, dağıtımı gibi hususlarda, bu kaynaklara sahip olan İslam dünyası içerisindeki devletler teknoloji, finans, insan kaynakları, lojistik, hukuki altyapı ve pazarlama konusunda ciddi kabiliyetler kazanmışlardır. Bu da onları sektörde öncü yapılar haline getirmiştir.

6. Mevcut hidrokarbon rezervlere ek olarak, yeni kaynak ve keşif potansiyeli noktasında da, geniş bakir alanları dikkate alındığında İslam dünyasının büyük avantajı bulunmaktadır.

7. Hidrokarbon kaynakların kullanımı ve bu çizgide devam eden bir büyüme süreci, İslam dünyasının küresel dengelerde çok daha fazla söz sahibi olmasını sağlayabilecektir.

8. Fakat siyasi olarak baskılanan, iyi planlanmamış ve zamansız bir enerji dönüşümü serüveni, ilgili atılımların hepsini sekteye uğratacak ve büyüme hedeflerini negatif etkileyecektir.

9. Hâlbuki İslam dünyasının mevcut durumda ortalama kişi başı hidrokarbon kaynak tüketim oranları (birkaç ülke hariç) diğer gelişmiş ülkelere kıyasla çok ama çok düşüktür. Hatta birçok Müslüman coğrafyada elektrik erişiminde dahi sıkıntılar bulunmaktadır.

10. Fakat gelişen ekonomik göstergeler, yerel konvansiyonel kaynakların verdiği sinerji ile büyüme ve tüketim oranlarının ve bunlara da bağlı olarak haliyle karbon emisyonlarının katlanarak artacağını ortaya koymaktadır.

11. İşte bu sürecin çok iyi yönetilmesi gerekmektedir.

12. Fakat sosyal anlamda yaşam koşulları ve siyasi ortam; farkındalık oluşturmayı, entegre bir model kurgulamayı ve ortak politikalar izlemeyi zorlaştırmaktadır.

Grafik2: İslam Dünyası Ülkelere Göre İklim Değişikliği Risk Puanları

Kaynak: (Akyener, 2020)

Sonuç ve Öneriler

Yukarıdaki bölümlerde de anlatıldığı üzere, iklim değişikliği İslam dünyası için önemli riskler ihtiva ediyor olsa da bu bağlamda karbon emisyonu ile mücadele hedefleri de yine aynı şekilde başka riskler taşımaktadır.

Hiç şüphesiz, İslam dünyası; iklim değişikliği ile birlikte artış gösterecek ve bütün dinamikleri etkileyecek olan kuraklık, kıtlık, salgınlar, gıda temini sorunları, seller, afetler gibi önüne geçilemez neticeler ile mücadele etmek durumunda kalacaktır. Ki, bu gibi sorunlarla zaten mücadele etmede zafiyet göstermektedir.

Diğer taraftan, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında karbon emisyonunu azaltıcı hamleler ve politikaların da büyüme hedeflerini ve İslam dünyasındaki fakir toplumların refah seviyesini arttırıcı adımları negatif etkileyeceği de tahmin edilebilmektedir.

Kaldı ki, mevcut sosyo-ekonomik göstergeler, İslam dünyasının etkin bir enerji dönüşümü planı ve modelini uygulamaya geçirme kabiliyetinin olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Hatta birçok Müslüman ülkenin, bırakın etkin bir enerji dönüşümü programını uygulamaya geçirmeyi, enerji dönüşümü ile ilgili tutarlı ve içi dolu (ilgili fonlardan farklı projelerle finansman temin edebilecek kalitede) hedefler ortaya koyabilmesi dahi mümkün görülmemektedir.

Tabii bu zafiyetler, İslam dünyası ile birlikte, küresel ölçekte etkin bir emisyon azaltma programının da başarı oranlarını düşürmektedir.

Öte yandan, büyüme hedefleri ve hidrokarbon kaynakların getirdiği mevcut fırsatlar bir kenara itilse dahi, İslam dünyasının adil olmayan bir enerji dönüşümü modelini izlemesi durumunda dahi, elde edilebilecek sonuçlar dahilinde birçok soru işareti bulunmaktadır.

İşte bu bağlamda bazı hamleler yapılması yerinde olacaktır. Bunlar maddeler halinde sıralandığında:

1. Öncelikle İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) bünyesinde "İklim Değişikliği" ile ilgili özel bir yapı oluşturulmalıdır. Bu yapı profesyonel bir şekilde, İslam dünyasındaki ülkelerin mevcut emisyonlarını, küresel emisyon değerleri üzerindeki sorumluluklarını, enerji dönüşüm süreçleri dahilindeki kabiliyetlerini, büyüme hedeflerini sekteye uğratmayacak bir düzlemde olası aksiyon planlarını hazırlamalıdır.

2. Bu yapı BM’nin ilgili bütün alt kurum ve organları ile iletişim ve entegrasyon halinde olmalıdır.

3. Burada ortaya koyulduğu üzere, İslam dünyasının durumu, kabiliyetleri, sorumlulukları, ihtiyaçları, reel ve dolaylı olarak iklim değişikliği ile mücadele hedefleri ile ne kaybedebileceği ve ne kazanabileceği uluslararası topluma ve ilgili BM organlarına makul bir biçimde ifade edilmelidir. Bu süreçte yapılan çalışmalar, yoruma ve eleştiriye açık olacak bir şekilde akademik ortamlarda paylaşılabilmelidir.

4. Oluşturulan özel yapı, her üye ülke için makul stratejiler ve hedefler kurgulamalıdır. Bunun için ülke dinamikleri çok iyi incelenmelidir.

5. Ayrıca her ülke için ayrı ayrı ilgili uluslararası fonlardan finans ve teknolojik destek temin edilmesini sağlayacak ekipler oluşturulmalıdır. Bu ekiplere dahi BM’nin ilgili organlarından destek temin edilmelidir.

6. İlgili çalışmalarda mevcut karbon emisyonları dikkate alınacak şekilde bir önceliklendirme sıralaması kurgulanmalıdır.

7. ANNEX 2 ülkelerinin oluşturulacak profesyonel modele daha fazla fon ayırması sağlanmalıdır.

8. Toplumsal bilinç düzeyini geliştirici eylem paketleri oluşturulmalıdır.

9. Üye ülkelerin sahip olduğu hidrokarbon kaynakları temiz ve en az salınım olacak şekilde kullanabilmek için, CSC (Carbon Storage and Capture = Karbon Tutma ve Depolama) paketleri içeren ARGE ve teknoloji üretim merkezleri oluşturulmalıdır.

10. Bu bağlamda İslam Kalkınma Bankası gibi fonların da desteği alınmalı, hatta Saudi Aramco gibi büyük petrol üreticisi kurumların da temiz petrol ve temiz gaz alanında finansal destek temin etmeleri sağlanmalıdır.

11. İİT bünyesinde İslam dünyasının ortak iklim değişikliği politikası kurgulanmalı ve bu bağlamda gelebilecek olası siyasi baskıları bertaraf edecek ve her daim uluslararası kuruluşlar ile iletişimi sürdürebilecek bir dış politika ve diplomasi yönetim merkezi oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Akyener, O. (2020). "İklim Değişikliğinin Uluslarararası Güvenlik Politikalarına Etkileri ve İslam Dünyası". ASSAM 4. Islamic Union Congress, 22: https://assamcongress.com/tr.

Climate.gov. (tarih yok). Aralık 04, 2021 tarihinde https://www.climate.gov/media/11048 adresinden alındı.

IEA. (2021). "Net Zero by 2050: A Roadmap for the Global Energy Sector". *International Energy Agency*, 224: https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050.

Mark Landler, Z. K.-Y. (2021, Haziran 13). *The New York Times*. Aralık 04, 2021 tarihinde nytimes: https://www.nytimes.com/2021/06/13/us/politics/g7-summit-ends.html adresinden alındı.

UNFCCC. (tarih yok). Aralık 4, 2021 tarihinde https://unfccc.int: https://unfccc.int/parties-observers adresinden alındı.

EMPERYALİZMİN UYDU DEVLETLERİ OLAN BAZI İSLAM ÜLKELERİNİN İSLAM COĞRAFYASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Doç. Dr. Ali Fuat Gökçe
Gaziantep Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi
afgscem@gmail.com

Emperyalizm günümüzde en çok kullanılan kavramlardan biridir. Özellikle gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler nezdindeki politikalarının yürütülme amacı ve bu politikaların incelenmesinde, akademik alanda ve günlük kullanımda oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Batı emperyalizmi, Kızıl emperyalizm şeklinde adlandırmalar yapılmakta ve bu kavramların içi doldurulmaya çalışılmaktadır. Emperyalizm ile ilgili tanımlar incelendiğinde hepsinde zor kullanma ve güç uygulama yer almaktadır. Bu taktiklerle bölgesel ve küresel politikalarını uygularken, hedef ülkeler üzerinde hegemonya ve tahakküm kurmaktadır. Ancak zor ve güç kavramları ile birlikte bölgesel anlamda kendilerine müzahir devletler ya da yönetimlerle iş birliği yaparak kendi çıkarlarına uygun davranmayan devletler ya da gruplar üzerinde yeni stratejiler geliştirmektedir. Emperyalist devletlerin iş birliği yaptığı ülkeler, emperyalist devletlerin hedefinde bulunan ve birlikte hareket etme olasılığı yüksek olan ülkeleri özellikle ekonomik saikler doğrultusunda etkileyerek bölgesel ya da küresel anlamda emperyalist devletlerin amacına hizmet etmektedir.

İslam coğrafyası da emperyalizmin saldırısı altındadır. Emperyalist ülkeler İslam coğrafyasında kendilerine müzahir yönetimler (uydu devletler/yönetimler) vasıtasıyla İslam coğrafyasında birlikteliği engellemeye ve bölgede hegemonya/tahakküm kurmaya çalışmaktadır. Bu uydu devletler bölgedeki diğer devletlerle ekonomik saiklerle anlaşmalar yapmakta, farklı stratejiler ve politikalar üretmektedir.

Bu çalışmada İslam coğrafyasında Batı emperyalizminin uydu devleti/yönetimi durumundaki Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn'in İslam coğrafyası üzerinde emperyalist devletler lehinde oynadığı rol incelenecektir. Bu bağlamda öncelikle emperyalizmi teorik olarak açıkladıktan sonra bu devletlerin/yönetimlerin bugünkü pozisyonlarının arka planı açıklanacak ve bu ülkelerin Doğu Akdeniz politikası, Libya ve Filistin politikaları üzerinden İslam coğrafyası üzerindeki etkileri konusunda sonuca varılmaya çalışılacaktır. Ardından İslam ülkelerinin emperyalizme karşı mücadelesi ve birlikte hareket edebilmesi için alınması gereken tedbirler tartışılacaktır. Bu doğrultuda çalışmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemi ile belgeye dayalı analiz türü uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Emperyalizm, İslam Ülkeleri, Uydu Devletler.

Emperyalizm ve Sömürgecilik

Emperyalizm ve sömürge kavramları birbirinin yerine kullanılan ancak aralarında küçük farklar olan kavramlardır. Literatürde bu iki kavram arasındaki farklar belirtilmesine rağmen hem akademik yazında hem de günlük kullanımda birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Sömürge kavramının kökenini Antik dönemde bulmak mümkündür. Kavram bugünkü anlamıyla daha çok modern dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Önceki dönemde ise "Koloni" kavramının kullanıldığını görmekteyiz. İngilizcede kullanılan colony kavramı Latince "colonus" (yerleşimci) ism- failinden ve "colere" çiftçilik etmek fiilinden gelmektedir. Koloni, göç etmek, göç edilen toprakları mamur etmek, yerleşmek anlamlarına gelmektedir. Sömürgecilik "kolonyalizm"in zaman içinde sömürge kavramı şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Türkçe kullanımında ise Osmanlı Devleti döneminden ele alındığında ilk önceleri Osmanlıca "Müstemleke" ve "Müsta'mere" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimelerin Osmanlıca anlamlarına bakıldığında "müstemleke" kelimesinin karşılığı "Kamus-ı Osmani"de "müvelled ve galat" olarak tanımlanmıştır. Kullanım olarak "müsta'mer, müsta'mere" kelimeleri gösterilmiştir. Müsta'mer ise isti'mar edilmiş, mamur edilmiş, şenlendirilmiş yer, muhacir sevk ve iskanıyla ma'mur ve abadan edilmiş yer anlamına gelmektedir.[1]

Sömürgeciliğin ilk uygulamalarını Antik dönemde Yunanlılar ve Fenikelilerde görmek mümkündür. Yunanlılar ve Fenikeliler kent merkezli devletlerinin gücünü ve otoritelerini ana kent dışına yaymak için yakın ya da uzak mesafelerde yeni yerleşimler kurmak ya da mevcut olan yerleşimlerin kontrolünü ele geçirmek için mücadele etmişlerdir. Atina, Sparta ve Thebes gibi Yunan kentleri ile Sidon ve Tyre gibi Fenike kentleri, örnek olarak verilebilir.[2] Yeni kurulan yerleşim bölgesi merkezi kent ile bağını koruduğu sürece ve ona tabi olduğu sürece ana kentin kolonisi durumundadır. Tabiiyet ve bağın kopması durumunda yeni yerleşim yeri bağımsız duruma gelir.

Latince Colonia kelimesinin, Antik dönemde sömürge kavramını içerik bakımından tam olarak karşıladığı görülmektedir. Sömürgeciliğin süregelen bir faaliyet olması kavramın zaman içinde erken modern Avrupa'da yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. 16. yüzyılda coğrafi keşiflerle başlayan yeni süreçte özellikle Hıristiyan Batı'da yeni keşfedilen yerlere yapılan

[1] Mehmet R. Büründüz, "Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Sömürgecilik ve Emperyalizm Algısı", (Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2013), s. 7-9.

[2] Salih C. Özcan, "İngiliz Sömürgeciliğinin Kuruluşu, Teorisi ve Uygulaması: Kuzey Amerika Deneyimi (1584-1631)", (Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2012), s. 8.

göçler ve bu bölgelerdeki oluşturulan yerleşimler, bu topraklarda kendi egemenliklerini kurarak, toprakları işlemeye ve kendi dini yapılarını, geleneklerini bu bölgeye hâkim kılmaya başlamışlardır. Keşfedilen topraklardaki yerliler, yerleşimciler tarafından hızlı bir şekilde tahakküm altına alınmaya başlamış, yerlilerin yapıları bozulup yeniden oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu süreç içinde ticaret, savaş ve köleleştirme gibi uygulamalar hız kazanmıştır.[3]

Sömürgeciliğin oluşmasında esas husus nüfus hareketliliğidir. Bir ülkeden ya da bir coğrafyadan başka bir ülke ve coğrafyaya yapılan göçler sömürgeciliğin temelini oluşturur. Göçle gidilen ülke ve coğrafyada kendi dillerinin ve geleneklerinin yaşatarak hayatlarını devam ettirilmesi sömürgeciliğin belirgin özelliğidir. Göç edenlerin yeni yerlerdeki adı yerleşimci olmaktadır. Bu yerlere de yerleşim sömürgeleri adı verilmektedir. Ancak yerleşilen yerlerdeki sömürgeciliğin dışında yerleşilmeden de sömürülen bölgeler mevcuttur. Bu ayrımlarla ilgili olarak, sömürgecilik bilim adamları tarafından başlıca iki şekilde incelenmektedir. Fransız sömürge kuramcıları genelde sömürge ve tahakküm şeklinde ayrım yaparken, İngiliz kuramcılar ve modern tarihçiler ise sömürgelerle ilgili dominyonlar ve bağımlı bölgeler ile yerleşim sömürgeleri ve istismar sömürgeleri şeklinde ayrım yapmışlardır.[4] Yerleşim sömürgelerinde yeni yerleşimciler hayatlarını kendi geleneklerine göre sürdürürken, bulundukları ülke ya da coğrafyanın kaynaklarından bireysel olarak faydalanmaktadır. Kendi ülkesi ve coğrafya ile olan bağları kopmamıştır. Bulundukları ülkenin kaynaklarını sadece hayatlarını idame ettirmek amacıyla kullanmaktadırlar. Ancak istismar sömürgecilikte durum farklıdır. İstismar sömürgecilikte göç bilinçli olarak yapılırken, göç edilen ülke ya da coğrafyanın kaynaklarından elde edilen artı değerler ya da bizzat kaynaklar kendi ülkelerine transfer edilir. Sonuç olarak sömürgecilikte, yerleşimciler tarafından yabancı bir ülkedeki ve coğrafyadaki bir toprağın işgali, işgal edilen bu toprağın işlenmesi ve yerleşimciler tarafından o toprağın iskân edilmesi şeklinde genel olarak üç unsur bulunmaktadır.[5]

Emperyalizm günümüzde en çok kullanılan kavramlardan biridir. Özellikle gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler nezdindeki politikalarının yürütülme amacı ve bu politikaların incelenmesinde akademik alanda ve günlük kullanımda oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Amerikan emperyalizmi, Batı emperyalizmi, Kızıl emperyalizm şeklinde adlandırmalar yapılmakta ve bu kavramları içi doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu kavramların

[3] Ania Loomba, *Colonialism/Postcolonialism* (New York: Routledge, 1998), s. 2.
[4] Robert R. Young, Postkolonyalizm, çev. Burcu T. Köprülü & Sertaç Şen (İstanbul, Matbu Yayınları, 2016), s. 22.
[5] Hubert Deschamps, *Sömürge İmparatorluklarının Çöküşü,* çev. Oktay Akbal (İstanbul: Kitapçılık Yayınları, 1966), s. 12.

adında da anlaşılacağı üzere, günümüzde kullanılan emperyalizm kavramı Soğuk Savaş döneminin aktörlerini belirtmektedir. Ancak, Soğuk Savaş öncesi dönemde özellikle sanayileşmenin artması ve tekellerin oluşmasıyla birlikte yeni emperyalizm olarak adlandırılan ve Karl Marks'ın açıklamalarına bağlı olarak Lenin'in kuramsallaştırmasıyla emperyalizmle ilgili siyasi ve iktisadi yaklaşımları görmek mümkündür. Emperyalizm kavramının sözlük anlamlarının genel yaklaşımında "dayatma" unsuru bulunmaktadır. Bir devletin başka bir devlet ya da topraklar üzerinde uyguladığı hakimiyet politikası ve uygulamaları, otorite yoluyla toprak elde etme ya da diğer ülkeler üzerinde iktisadi ve siyasi üstünlük kurmak için güç kullanımı, açık bir güç kullanımı olmasa bile başka bir devlete karşı saldırgan davranışın somut işaretleri veya politikaları, otorite ya da gücün yaygın bir şekilde başka devletler üzerinde kullanımı şeklindeki açıklamaların hepsinde dayatma unsuru yer almaktadır. Dayatma unsuru ise kendi içinde zor kullanma ve güç uygulamasını barındırmaktadır. Zor ve güç kullanma ve uygulama açısından emperyalizm tarihin klasik dönemlerine ve tarih öncesi yayılmacı devletlere ve imparatorluklara kadar uzanmaktadır. Emperyalizm kavramı Latince "imperium" kökünden türemiştir. İmperium ise yönetmek, dayatmak anlamına gelmektedir. Latince kökkeninden hareket edildiğinde ilk önce Roma hukukunun en önemli kavramlarından olan "İmperium Romana" kavramına bakmak gerekmektedir. Bu kavram Roma devletinin otoritesinin yabancı ülke topraklarında sağladığı hakimiyet ve bu hakimiyet altındaki topraklarda kazanılan istikrarın Roma hukukuna tabi olması anlamına gelmektedir. İlk Çağ ve Orta Çağ'da güçlü ordulara, donanmalara sahip olan Roma, Çin, Arap-Emevi, Moğol, Bizans, Osmanlı İmparatorluklarının öteki halklar üzerinde zor kullanma, yayılma, toprak elde etme ve dayatma politikaları ve uygulamaları bu tanımlar için geçerli olmasına rağmen günümüz emperyalizm anlayışını tam olarak açıklamamaktadır. Bu dönemin hanedan ve siyasi otoriteleri halkın gelirlerine ve artı değerlere el koymuşlardır. Bu örneklerde "imprerium" kelimesinin içeriğini görmekteyiz. Ancak buradaki anlam tamamen bir otoriteye bağlı olarak diğer devletler üzerindeki toprak kazanımı, haraca bağlama, esir alma gibi hususlarla karşı toplumu kendine tabi kılma şeklinde olmaktadır. Günümüzdeki emperyalizm ise siyasi bir bağı olmasına rağmen iktisadi özellikleri ile açıklanan kapitalizmin emperyalizmidir.[6] Bugün, emperyalizm kavramı genel olarak daha gelişmiş ülkelerin daha az gelişmiş ülkeler üzerinde kurduğu tahakkümle ifade edilmektedir.

[6] Cüneyt Akalın, *Emperyalizm ve Siyaset, İçinde, Emperyalizm ve Türkiye*, ed. B. Doster (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014), s. 21-24.

Klasik Marksistler için emperyalizm başlıca kapitalist ülkeler arasında kendi aralarındaki toprak anlaşmazlıkları sonucu; siyasi, askeri ve iktisadi biçimler alabilen ve sonunda emperyalist devletler arasında savaşa yol açan bir rekabettir. Marksist emperyalizmin kuramsal temelleri Hilferding, Bukharin ve Lenin tarafından çizilmiş ve büyük kapitalist devletler arasındaki rekabet, topraklar üzerindeki egemenlik mücadelesi, siyasi, askeri ve iktisadi olarak gerçekleşen emperyalist savaşlar şeklinde açıklanmıştır. Klasik Marksistlerin bu yaklaşımında az gelişmiş ülkelere tanınan rol tamamen pasif olup, kendi toprakları üzerinde emperyalistlerin güç mücadelesine maruz kalmaktadır.[7]

Emperyalizm kelimesinin İngilizce kullanımını görmek için 19. yüzyılın ikinci yarısını beklemek gerekmektedir. Emperyalizm kelimesi ilk kez 1858 yılında "istibdat" kelimesinin eşanlamlısı olarak kullanılmıştır. 3. Napolyon ise İkinci Fransa İmparatorluğu'nun siyasal sistemini aşağılayıcı bir biçimde anlatmak için kullanmıştır. 1870'lere kadar 3. Napolyon'un belirttiği anlam ile kullanılmıştır. Emperyalizm, Baumgart'ın belirttiği gibi tahakküm ve bağımlılık arasında bulunan tarihsel, kuramsal ya da örgütsel farklara göre tanımlanabilecek çeşitli ilişkileri kapsayan, hibrit bir kavram olduğunu söylemek mümkündür.[8] Dolayısıyla İngilizcede ilk başlarda fiili fetih ve işgale dayanan bir siyasal sistemi tanıtmak için kullanılırken, 20. yüzyılın başından itibaren Marksist anlamıyla siyasal tahakkümün de zorunlu olmadıkça içine dahil edilmediği bir iktisadi tahakküm sistemini açıklamak için kullanılmaya başlanmıştır.[9]

Marks'ın açıkladığı klasik emperyalizm öncesini; fetihlere dayalı, imparatorluklara bağlı bir "emperyal" politikalardan, sömürgecilik ve sonucunda kapitalizmin hammadde arayışı içinde oldukları ve bunun için savaşları ve çatışmaları göze alabilecekleri bir dönem olarak belirtmek mümkündür. Bu dönemi daha iyi anlayabilmek için Fransız, İngiliz ve Amerikan emperyalizmlerinin ne zaman başladığı ve geliştiği hususunun incelenmesi gerekmektedir. 19. yüzyıl Fransız ve İngiliz emperyalizmi ile 20. yüzyıl Amerikan emperyalizmi arasındaki farklar siyasal tahakküm ile iktisadi tahakkümün tarihselleşmiş hali olarak görülmektedir.

Fransız emperyalizmi Fransız milliyetçiliği ile bağlantılı olarak gelişmiştir. Fransız yazar ve bilim adamı Alexis de Toucheville'nin "Amerika Demokrasi" isimli eserinde bu konu ayrıntılı olarak kendisi tarafından belirtilmektedir. İngiliz emperyalizminin İskenderiye'yi bombalayıp

---

[7] Antony Brewer, *Marxist Theories of Imperialism*, (London: Routledge & Kegan Paul, 1990), s. 88, 89.
[8] Winfried Baumgart, *Imperialism: The Idea and Reality of British and French Colonial Expansion, 1880-1914* (London: Oxford University Press, 1985).
[9] Raymond Williams, *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society* (London: Fontana, 1988), s. 34.

Mısır'ı işgal etmesiyle başladığını söylemek mümkündür. Bu tarihten 30-40 yıl öncesinde 1850 ve 1860'lı yıllarda emperyalizm, İngiliz monarşi modeliyle yönetilen ve liberal kurumlara dayanan yarı demokratik sisteme karşı bir anlayış içindedir. Amerika Birleşik Devletleri'ni ise hem yerleşik sömürgesi olan hem de emperyalist devlet olarak belirtmek mümkündür. Amerika McKinley ve Thedore Roosvelt'in çabalarıyla eski sömürge devletten emperyalist bir devlet durumuna gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, birbirine komşu bölgelerde askeri bir nitelik taşıyan yerleşimci yayılmacılıkla ele geçirme ve asimilasyon politikasından, Avrupa modeli olan, denizaşırı sömürgelerin doğrudan ele geçirilmesi ve denetim altına alınması politikasına geçmiştir.

Emperyalizmle ilgili Lenin'in açıklamaları günümüz literatüründe halen geçerliliğini korumaktadır. Ancak öncesinde Alman Marksist Karl Kautsky, emperyalizmin gelişmiş olan sanayi kapitalizminin bir ürünü olduğunu, sanayi kapitalisti ülkelerin dünyadaki tüm geniş tarım topraklarını, üzerine yaşayan milletin kim olduğuyla ilgilenmeden kendi kontrolü altına alma ya da ilhak etme isteği şeklinde açıklamıştır. Lenin ise emperyalizmin esas konusunu sanayi sermayesinin oluşturmadığını, mali sermaye olduğunu belirtmiştir. Lenin'e göre emperyalizmin tanımı beş temel özellik üzerinden anlaşılabilir.

- Üretimin ve sermayenin yoğunlaşmasıyla kapitalizm bir üst aşamaya ulaşmış ve tekeller ortaya çıkmıştır.
- Banka sermayesi ve sanayi sermayesi birleşerek mali sermayeyi oluşturmuş ve mali oligarşi ortaya çıkmıştır.
- Sermaye ihracı meta ihracının önüne geçmiş, öncelik sermaye ihracına verilmiştir.
- Dünyayı kendi aralarında paylaşan tekelci birlikler tamamlanmıştır.
- Önemli topraklar ve hammadde kaynakları en büyük kapitalist ülkeler tarafından paylaşılmıştır.

Lenin'in bu yaklaşımına göre emperyalizm, tekellerin ve mali sermayenin hakimiyetinin oluştuğu, sermaye ihracının meta ihracından daha önemli hale geldiği, uluslararası kapitalistlerin ve tröstlerin dünyayı paylaştığı ve dünyanın hammadde açısından zengin topraklarının en büyük kapitalistler arasında paylaşımının tamamlandığı gelişim aşamasındaki

kapitalizmdir. Bu açıklamalardan hareketle Lenin'in 20. yüzyıl emperyalizmini kuramsallaştırdığını görmekteyiz.

İslam Ülkeleri ve Emperyalizm

İslam ülkeleri ve emperyalizm ilişkisini 19. Yüzyılda Hindistan sömürgeciliği ve emperyalist politikalarından başlatmak aslında bir milat vermek açısından önemli bir husustur. Öncesinde Batılı ülkeler ve İslam ülkeleri arasında çeşitli şekillerde etkileşimler olsa da yukarıda belirttiğimiz emperyalizm açıklamasının İslam coğrafyasına uğramasını daha çok Osmanlı İmparatorluğunun dağılması sürecinde görmek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu 20. yüzyılın başlarında 1. Dünya Savaşı sonrasında dağılmasıyla birlikte imparatorluğu oluşturan Müslüman kimlikleri oluşturan Türkler ve Arapların ortak düzeni de bozulmuştur. Anadolu coğrafyasında bir Türk devleti kurulurken, yüzyıllarca beraber yaşayan Arapların yaşam düzeni Türklerden ayrılmış ve Arap coğrafyasında farklı devletler şeklinde yeniden oluşmuştur. Padişah Abdülhamit'in Araplar ve Türkleri İslam çatısı altında toplama çabası dönemin emperyalist ülkesi olan İngiltere'nin araya girmesi ile boşa çıkmıştır. İngilizler Türk milliyetçiliğini özendirerek Anadolu'da Türk devletini kurdururken, Arap milliyetçiliğini kışkırtarak Arap devletleri kurdurmuş ve Anadolu coğrafyası ile Arap yarımadasını birbirinden ayırmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun ana unsuru olan Türkler, Orta Doğu'dan dışlanırken, Orta Doğu'nun Arap nüfusu cetvelle çizilen sınırlar üzerinden yapay devletlere bölünmüştür. Emperyalist ülkeler, Sünnilerin çoğunlukta olduğu ülkeye Şii yönetimi, Şiilerin çoğunlukta olduğu ülkeye Sünni yönetimi getirmiştir. Böylelikle bölgedeki devletlerin kendi halklarından kopuk, tabansız iktidarlar tarafından yönetilmesine ve kendilerine bağımlı kalmasına çalışmışlardır. Arap milliyetçiliği Arap yarımadasında pompalanırken, BAAS Partisinin faaliyetlerine göz yumulmuş ancak daha önce belirtildiği gibi aynı partinin farklı mezhepten olan yöneticileri farklı ülkelerde azınlık yönetimi şeklinde iktidarda kalmıştır. Mezhep farklılıkları körüklenerek bölgesel bütünleşmenin önlenmesi amaçlanmıştır. İngilizler Arap yarımadasını öncelikle kuzey-güney hattında ikiye bölerek hattın doğusunda Irak devletini kurarken ve bu devletin batısında ise Suriye'yi kurmuştur. İngilizler semavi dinlerin merkez coğrafyası olarak adlandırılabilecek olan Filistin coğrafyasına özel önem vererek bu bölgeyi kontrol altında tutabilmek için tampon devletler kurmuştur. Lübnan devleti Suriye, Ürdün devleti ise Irak için birer tampon devlet olarak kurulmuştur. Ürdün İngiltere yanlısı politikalar izlerken, Fransız sömürgesi olan Lübnan ise Fransa yanlısı politikalar takip etmiştir. İngiltere

Orta Doğu kapısı olarak Ürdün'ü kullanırken, Fransa Lübnan'ı kullanmıştır. ABD ise 2. Dünya Savaşı sonrası kurulacak olan İsrail devletini kullanacaktır. Batılı devletlerin bu politikaları Yahudilerin bu bölgede kendi devletlerini kurmasının önünü açmış ve gelecek dönemlerde kendilerine bağlı tampon devletler vasıtasıyla da Yahudi devletinin güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı sonrasında iki bin yıllık tarihi boyunca üçüncü kez Yahudi devleti kurulmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşından sonra İngiltere'nin yerini alan yeni emperyalist devlet olan Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğiyle Yahudi devletinin temelleri bu bölgede atılmıştır. Yahudi devletinin kurulmasıyla birlikte bölgede Araplar ve Yahudiler arasında çatışmalar başlamış ve bölgenin kısa süreli oluşan istikrarı tekrar bozulmuştur. Araplar ve Yahudiler arasındaki çatışmalar halen devam etmekte ve emperyalist devletler Orta Doğu'daki politikalarını Yahudi devleti üzerinden kurgulamaktadır.

İngiltere ve Fransa bölgede oluşturdukları sömürgeleri ve bu sömürgelerinde kurdukları devletlerde kendi yetiştirdikleri ya da kendilerine yakın kadroları iktidara getirmiş ve onlarla çalışmışlardır. Bu kadrolar içinde işbirlikçi liderler ve yöneticileri ön plana çıkarmışlardır. 1. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere Basra Körfezi'nden çekilirken bölge halkının tamamı Müslüman ve Arap olmasına rağmen Irak, Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman gibi yedi ayrı devlet yaratmış ve bu yedi ayrı devlete dönemin en güçlü yedi petrol şirketini adeta görevlendirmiş, her şirkete birer devlet verilmiştir. Yedi kız kardeş adı verilen büyük petrol şirketleri ile yedi ayrı petrol şeyhi adeta evlendirilmiştir.[10]

İngiltere'nin bölgeden çekilirken uyguladığı böl ve yönet politikasını 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve İsrail birlikte yönetmektedir. ABD İsrail'i Orta Doğu'ya giriş kapısı olarak kullanırken, İsrail ABD'yi bu bölgedeki Arap devletlerine karşı kurtarıcı ve koruyucu olarak görmektedir. Orta Doğu'da Arap milliyetçiliği ideolojik anlamda çeşitli evrelerden geçerken, emperyalist devletlerin etkisi ile bölgede Arap birliği sağlanamamıştır. Arap Birliği örgütü kurulmasına rağmen emperyalist ülkelerin ve İsrail'in saldırgan politikalarına karşı etkin politikalar üretememiştir.

Günümüzde bölgenin coğrafyası İslami cemaatler üzerinden daha küçük parçalara ayrılmak istenmektedir. ABD Batılı ülkeler tarafından Arap Baharı adı verilen ve Tunus'ta başlatılan protesto, ayaklanma ve isyanları yönlendirerek ve yöneterek İslam coğrafyasında kaos ve

[10] Anıl Çeçen, *Türkiye ve Orta Doğu* (İstanbul, Destek Yayınları), s. 53.

kargaşaya neden olmuş ve kendi yarattığı terörizmi önlemek amacıyla bölgeye müdahale etme hakkına sahip olduğunu iddia etmiş ve müdahale etmiştir. Emperyalist ülkeler Irak ve Suriye gibi büyük Arap devletlerini parçalayarak İsrail karşısında tehdit olmalarının önünü kesmeye çalışmış, gerçekçi olmayan suçlamalar ve iddialar ile dünya kamuoyunda hedef ülke üzerinde olumsuz algılar oluşturularak müdahale için zemin hazırlanmıştır. Irak'ta kimyasal silah, Suriye'de insan hakları ihlalleri, Mısır'da İhvan Hareketinin faaliyetleri bahane edilerek bölge ülkelerine müdahale edilmiştir. Bölge ülkelerinin mezhepsel farklılıkları, iktidar kavgaları, ekonomik saikler ve doğal kaynakların kontrolü ve yönetimi gibi hususlar emperyalist ülkelerin bölgede istikrarı bozucu faaliyetlerine zemin hazırlamıştır.

Emperyalist devletler Müslüman olmayan ülkelerle iş birliği yaparken, bölgede İsrail'in güvenliği ve bölgenin enerji kaynaklarının kontrolü ve elde edilmesiyle ilgili olarak Müslüman ülkeleri de kullanmıştır. Kendilerine müzahir yöneticiler vasıtasıyla ve petrol şirketlerini kullanarak bölgenin kaynaklarını kullanırken, bölge ülkelerinin farklı politikalar izlemesine, birbirinden ayrışmasına neden olmuştur. Arap Baharıyla birlikte ülkesinden edilen Suriyeliler başta olmak üzere diğer Müslüman ülkelerdeki göçmenlerin Suudi Arabistan başta olmak üzere körfez ülkelerine kabul edilmemesi Müslüman ülkelerin birbiriyle ayrıştığının önemli bir göstergesidir. Yine İsrail'in Filistin politikalarına ve bölgede uyguladığı şiddete karşı etkin bir politika üretemeyen Arap devletleri adeta İsrail'in ekmeğine yağ sürmüştür.

Arap ülkelerinin İsrail'le 1970'lerin sonlarında başladığı ancak sınırlı kalan normalleşme süreci, 2020'ye gelindiğinde 4 Arap ülkesinin bu politikalara katılması ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) öncülük ettiği bazı ülkeleri İsrail ile ittifak kurma düzeyine gelmiştir. Mısır ve Ürdün'ün başı çektiği normalleşme serüvenine başlangıçta daha çok coğrafyanın dayattığı güvenlikle ve ekonomiyle ilgili meseleler damgasını vurmuştur. BAE ve Bahreyn ise İran'dan gelen tehdidi bahane ederek İsrail'le yıllarca gizli diplomatik ilişki içinde olmuştur. Mısır'ın İsrail'le ilişkilerini normalleştirmesi ona yönelik bir boykotla ve Arap Birliğinin merkezinin Tunus'a taşınmasıyla sonuçlanırken, 2020'deki normalleşme süreci Filistinliler dışında siyasi rejimlerin çoğu tarafından kabul görmüştür.

İsrail'le normalleşmeye giden ülkelerin normalleş süreçlerini;

- Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın Kasım 1977'de İsrail'i ziyareti ve İsrail Başbakanı Menahem Begin, ABD Başkanı Jimmy Carter gözetiminde 17 Eylül 1978'de Camp David Sözleşmesini imzalaması,

- İsrail Başbakanı İzak Rabin ve Ürdün Başbakanı Abdusselam el-Mecali'nin, 26 Ekim 1994'te 46 yıllık savaş halini sona erdiren Vadi Arabe Barış Antlaşması'nı imzalaması,

- Birleşik Arap Emirlikleri ve İsrail ile Eski ABD Başkanı Trump'ın ev sahipliğinde Beyaz Saray'da 15 Eylül 2020'de Abraham (İbrahim) Anlaşmasının imzalanması,

- Bahreyn Kralı Hamed bin İsa'nın İsrail ile 15 Eylül 2020'de Abraham (İbrahim) Anlaşmasının imzalanması,

- Sudan geçici hükümetinin 23 Ekim 2020'de İsrail'le ilişkileri normalleştirme anlaşmasını imzalaması,

- Fas Kralı 6. Muhammed'in, 10 Aralık 2020'de resmi temasların ve diplomatik ilişkilerin en kısa sürede başlayacağını bildirerek İsrail ile normalleşme sürecine giren altıncı Müslüman ülke olması,

şeklinde açıklamak mümkündür. Emperyalist devletler bu anlaşmalar ile İslam ülkelerini parçalayıp birbirinden koparmaktadır. Ekonomilerini enerjiye dayalı halde tutarak enerji şirketleri vasıtasıyla kendilerine bağımlı halde tutmaktadır. Ancak son dönemlerde özellikle Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan başta olmak üzere körfez ülkelerinin petrole dayalı ekonomilerini çeşitlendirmek için farklı politikalara yönelmesi oldukça önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Emperyalist ülkelerin İslam coğrafyasındaki bu politikaları bölgede kaos ve kargaşaya neden olmakta, bölge halkları yoksulluk ve sefalet içinde yaşamakta, daha iyi yaşam koşulları için göç etmeye kalkmakta ve göç yollarında hayatlarını kaybetmektedir.

Sonuç

Müslüman ülkelerin İsrail ile yaptığı normalleşme anlaşması Müslüman ülkeleri birbirinden ayırmaktan öteye geçmemektedir. Emperyalist devletlerin Müslüman ülkelerde geliştirdikleri bu politika ve İslam coğrafyasını terörizm ve kargaşa, kaos kavramlarıyla birlikte kullanması ve tanımlaması bölgede istikrarın tekrar tesis edilmesinde uzun ve meşakkatli bir sürece işaret etmektedir. Emperyalist ülkelerin Orta Doğu politikalarının birer uzantısı olan Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ev Bahreyn'in ABD yanlısı politikaların sürdürülemeyeceğini görmesi, Birleşik Arap Emirlikleri'nin mezhepsel farklılıklara rağmen İran ile ekonomik ilişkileri geliştirme çabası olumlu gelişmelerdir. Emperyalist ülkelerin bu coğrafyayı bölme

argümanlarını ellerinde alma hamlesi olarak görülmelidir. Dolayısıyla emperyalizmin İslam coğrafyasındaki hegemonyasını kırmak ve bölgeyi istikrar ve ticaretin, insan haklarının, eğitimin merkezi haline getirmek için İslam ülkelerinin birlikte hareket etmesi, Batılı ülkelere karşı ortak menfaatler üzerinden hareket edilerek politikaların oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akalın, Cüneyt. *Emperyalizm ve Siyaset, İçinde, Emperyalizm ve Türkiye*. ed. B. Doster (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014).

Baumgart, Winfried. *Imperialism: The Idea and Reality of British and French Colonial Expansion, 1880-1914* (London: Oxford University Press, 1985).

Brewer, Antony. *Marxist Theories of Imperialism* (London: Routledge & Kegan Paul, 1990).

Büründüz, Mehmet R. *Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Sömürgecilik ve Emperyalizm Algısı*. (Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2013): s. 7-9.

Çeçen, Anıl. *Türkiye ve Orta Doğu* (İstanbul: Destek Yayınları, 2018).

Deschamps, Hubert. *Sömürge İmparatorluklarının Çöküşü*. çev. Oktay Akbal (İstanbul: Kitapçılık Yayınları, 1966).

Loomba, Ania. *Colonialism/Postcolonialism* (New York: Routledge, 1998).

Özcan, Salih C. *İngiliz Sömürgeciliğinin Kuruluşu, Teorisi ve Uygulaması: Kuzey Amerika Deneyimi (1584-1631)* (Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2012).

Raymond Williams. *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society* (London: Fontana, 1988).

Young, Robert R. *Postkolonyalizm*. çev. Burcu T. Köprülü, Sertaç Şen (İstanbul, Matbu Yayınları, 2016).

DOĞU AKDENİZ VE KIBRIS’IN JEOPOLİTİĞİ VE TÜRKİYE

Doç. Dr. Ali Fuat GÖKÇE
Gaziantep Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi
afgscem@gmail.com

Akdeniz; Adalar Denizi (Ege Denizi), Adriyatik Denizi gibi farklı iç denizleri kapsayan keşiflerden önce dünya ticaretinin büyük kısmının yapıldığı, koloniler ve imparatorluklara ev sahipliği yapan, tarih boyunca devletler arasında karmaşık ilişkilerin ve çatışmaların, savaşların yaşandığı bir bölgedir.

Coğrafi olarak İskenderun Körfezi ile Cebelitarık Boğazı arasında kalan bölgeyi ifade eden Akdeniz’de değişik ırk, din, dil ve kültüre mensup 16 devlet bulunurken; Karadeniz bağlantısı sebebiyle Akdeniz’i kullanmakta olan ülkelerle beraber 22 ülkenin Akdeniz’de ilgilerinin ve ilişkilerinin mevcut olduğu görülmektedir. Akdeniz dünya ticaretinin yaklaşık olarak %16’sına ev sahipliği yaparken, günde ortalama 5000 gemi faaliyet göstermektedir.

Akdeniz bir bütün olarak değerlendirildiğinde barındırdığı ülkelerin birbirleriyle ilişkisi, karşılıklı etkileşimi bağlamında oldukça önemli bir bölge olduğu görülmektedir. Bir bütün olarak Akdeniz’in stratejik önemi oldukça geniş ve kapsamlı politikaların üretilmesine neden olmaktadır. Ancak, Akdeniz’in her bir bölgesi kendi çapında uluslararası alanda politikaların üretildiği ve stratejilerin geliştirildiği yerlerdir. Akdeniz’in farklı bölgeleri, adaları, boğazları, kanallarının her birinin ayrı bir stratejik önemi bulunmaktadır. Ancak, Akdeniz bölgesinin doğusu (Doğu Akdeniz) son günlerde ayrı bir önem kazanmıştır.

Doğu Akdeniz havzası; Akdeniz Okyanusu ve Hint Okyanusu’nu birleştiren Süveyş Kanalı’nı barındıran, doğu ve batı arasındaki deniz ticaretinin kesişme noktası olan, dünya petrollerinin yarıdan fazlasına sahip olan, Ortadoğu ülkelerine kıyıları olan ve onların komşularını kontrol altına alabilen, Orta Asya ve Kafkalardaki enerji kaynaklarının Batı’ya ulaştırılmasında kullanılan limanlara ev sahipliği yapan ve deniz altındaki enerji kaynakları ile son yıllarda uluslararası alanda güç mücadelelerinin yapıldığı, kartların her gün yeniden karıldığı ve dengelerin değişebildiği bir alan haline gelmiştir.

Doğu Akdeniz'in artan stratejik önemi karşısında Kıbrıs adası, Türkiye'nin güney limanları ile İsrail ve Suriye Limanları ve deniz ulaştırma hatlarını, Mısır ve Süveyş Kanalı geçişli deniz taşımacılığını kontrol edebilecek konumda olması, üzerinde bulunan hava üsleri ve İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin dinleme istasyonları ile Orta Doğu ve çevresindeki tüm askeri ve siyasi gelişmeleri takip etme ve müdahale etme imkânı tanıması nedeniyle özel bir öneme sahiptir.

Bu çalışmada Doğu Akdeniz ve Kıbrıs adasının jeopolitik önemi ve Türkiye'nin bölge üzerinde geliştireceği stratejiler açıklanmaya çalışılacaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle jeopolitik ve jeostratejik kavramları kısaca açıklandıktan sonra, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ın önemi coğrafi konumu ve emperyalist ülkelerin bölgedeki pozisyonları üzerinden açıklanacaktır. Ardından Türkiye'nin milli çıkarları için bölgede izlemesi ve geliştirmesi gereken stratejiler belirtilecektir. Çalışmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemi ile belgeye dayalı analiz araştırma türü uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Kıbrıs, KKTC, Türkiye, Jeopolitik.

Jeopolitik ve Jeostratejik Kavramsal Yaklaşım

Jeopolitik kavramı Yunanca yer (arz), toprak anlamına gelen "geo" ile politika, yönetme sanatı anlamına gelen "politeia" kelimelerinin birlikte kullanılmasıyla oluşmuştur (Evans ve Newnham, 1998: 2). Bölgesel ya da küresel seviyede coğrafyanın siyasete yaptığı etkiyi, politika ile coğrafya arasındaki ilişkiyi anlatmak için kullanılmıştır. Coğrafyanın sunduğu çeşitli veriler üzerinden bölgesel ya da küresel siyasetin oluşmasını ve etkileşimini inceleyen bir bilim dalıdır. Coğrafyanın sunduğu verileri ülkeler üzerinden değerlendirmeye tutulması durumunda bir ülkenin bulunduğu coğrafyanın özelliklerinin o devletin iç ve dış politikalarına olan etkisini inceleyen ve açıklayan bir bilim dalıdır. Bu coğrafi özellikler arasında ülkelerin konumu, büyüklüğü, iklimi, topoğrafyası, demografik yapısı, doğal kaynakları ve teknolojik gelişimi ve durumu yer almaktadır.

Jeopolitik kavramıyla ilgili olarak farklı yaklaşımlar ve açıklamalar mevcuttur. Karl Haushofer, jeopolitik kavramını bulunulan coğrafyanın ve tarihî gelişmelerin etkisi altında değişime uğrayan siyasal bir varlık olan devletlerin bulunduğu coğrafya ile olan ilişkisi olarak tanımlamaktadır (Haushafer, (1928: 1). Spykman jeopolitik kavramını, güvenlik kavramı üzerinden incelemiş ve bir ülkenin güvenlik politikasının coğrafya olaylarına göre planlanması şeklinde tanımlamıştır (Spykman, 1942: 2). Dugin ise jeopolitik kavramını insanlığı mekân faktörüyle karşılıklı ilişkisi içerisinde inceleyen bir disiplin olarak belirtmiştir (Dugin, 2010: 3).

Cömert ise Jeopolitik kavramını devletlerin politikası ve coğrafyasının doğal verileri arasındaki ilişkilerinin incelenmesi şeklinde tanımlamıştır (Cömert, 2000: 34).

Jeopolitik kavramının genel bir tanımını "Bir ülkenin ya da ülkelerin bölgedeki ülkelerin mevcut coğrafyadaki gücünü değerlendiren, etkisi altında kaldığı o günkü dünya güç merkezlerini inceleyen, değerlendiren, hedeflerini ve bu hedeflere ulaşma şart ve aşamalarını araştıran, ortaya koyan bir bilim" olarak belirtmek mümkündür (Yılmaz, 2009: 4).

Bütün bu yaklaşımlarda görüldüğü gibi jeopolitiğin özünü coğrafyanın özellikleri oluşturmaktadır. Jeopolitiği oluşturan bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurları değişen ve değişmeyen unsurlar halinde iki kategoride incelemek mümkündür. Bu unsurların zaman içinde farklı fırsatlar ve riskler oluşturacak kırılma noktalarından geçtiği görülmektedir. Bu kırılma noktalarının ülkelerin siyasal organları tarafından analiz edilmesi ve politikaların belirlenmesi oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu iki kategoriyi zaman unsuruyla birlikte değerlendirilmesi

gerekmektedir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurları; "ülkelerin veya bölgenin dünya üzerinde bulunduğu konum ve sınırları, ülkelerin veya bölgenin kıta, ada, kenar, kıta içi devleti ve benzeri özelliklerine göre coğrafi karakteri ve ülkelerin coğrafi, saha ve fiziki bakımından arazi yapısı" şeklinde belirtmek mümkündür. Değişen unsurlar ise; "Ülkelerin nüfus, nüfusun nitelikleri ve yoğunluğu gibi sosyo-kültürel değerleri, ülkelerin doğal kaynaklar, emek, sermaye ve yönetimi gibi ekonomik değerleri, ülkelerin siyasi rejim, siyasi partiler, ittifaklar ve benzeri politik değerleri ve askeri değerleri" şeklinde belirtilebilir (Yılmaz, 2009: 4).

Jeopolitik kavramı ilk kez İsveçli bilim adamı, Uppsala Üniversitesi öğretim üyesi Rudolf Kjellen tarafından kullanılmıştır. Kjellen 1916 yılında yazdığı "Staaten som Liiftsform" (BirCanlı Varlık Olarak Devlet) isimli eserinde devleti yaşayan bir organizmaya benzetmiş ve devletin toplumsal, ekonomik, yönetsel, beşerî ve coğrafi olmak üzere beş aktif unsuru olduğunu ileri sürmüştür. Bunları Sosyopolitik, Ekonomopolitik, Kratopolitik, Demopolitik ve Jeopolitik isimleriyle belirtmiştir (Bayat,1986: 438).

Kjellen'nin isim babası olmasına rağmen tarihsel süreçte jeopolitik kavramıyla ilgili çalışmaların olduğu bilinmektedir. Eflatun (Platon) "Devlet" (M.Ö. 4. Yüzyıl) isimli eserinde günümüzdeki jeopolitik kavramına değinmektedir. Yine eski Yunan'da Herodot, Aristoteles ve Strabon gibi düşünürlerin çalışmalarında da jeopolitik kavramını görmek mümkündür. İbn-i Haldun'un 14. Yüzyılda yazdığı "Mukaddeme" adlı eserinde jeopolitiğin unsurları ve temel kuralların büyük bir bölümünün olduğu görülmektedir (Bayat,1986: 439).

Batıda jeopolitik kavramıyla ilgili açıklamalarda Alman ve İngiliz bilim adamlarının izleri bulunmaktadır. Alman coğrafyacı ve antropolog Friedrich Ratzel'in 1987 yılında yazdığı "Politische Geographie" (Siyasi Coğrafya) isimli eseri ile sonrasında yayınladığı eserlerde devlet, millet, mekân kavramlarıyla devletin coğrafi ve politik yapılarını biyolojik organizmalara benzeterek kendisinden sonra "Hayat Alanı" adıyla geliştirilecek olan Alman jeopolitik ekolünün temellerini atmıştır (Bayat,1986: 440).

Alman ekolüne karşı İngiltere'de Sir Halford Mackinder tarafından geliştirilen ve Amerikalı bilim adamları tarafından yorumlana jeopolitik açıklamalar mevcuttur. Mackinder tarafından "Kara Egemenliği" teorisi, ABD'li Amiral Alfred Thayer Mahan tarafından "Deniz Egemenliği" teorisi, Ratzel sonrası Karl Haushfor (1869-1946) tarafından "Hayat Alanı" teorisi, Nicholas J. Spykman tarafından "Rimland" "Kenar Kuşak" teorisi, Birinci Dünya Savaşı sonrası İtalyan General Douchet ve sonrasında Amerikalı havacılar Runner ve Mitchel

tarafından geliştirilen “Hava Egemenliği” teorisi ile Amerikalı Saul B. Cohen tarafından 1963’de yayınlanan “Bölünmüş Bir Dünyada Coğrafya ve Politika” isimli eserinde “Jeostratejik ve Jeopolitik Alanlar” teorisi geliştirilmiştir.

Jeostrateji ise stratejik açıdan coğrafi unsurları inceleyerek sonuca ulaşmaktır. Bir ülkenin politik çıkarlarını coğrafi gerçeklere dayanarak gerçekleştirmek için stratejik yönetim anlayışıdır. Jeostrateji kavramı ilk kez Frederick L. Schuman tarafından 1942 yılında kullanılmıştır. Schuman “Let Us Learn Our Geopolitics” başlıklı makalesinde bu kavramı kullanmıştır. Bir ülkenin dış politikasının bulunduğu coğrafya ve unsurlarıyla birlikte değerlendirilerek oluşturulmasıdır. Coğrafi unsurların stratejik olarak incelenmesi sonucu iç ve dış politikanın oluşturulmasıdır (Yılmaz, 2009: 5).

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Adası

Kıbrıs tarihsel süreçte dünya politikasındaki önemini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Günümüzde de stratejik olarak oldukça önemli bir durumdadır. Kıbrıs’ı sadece bir ada olarak değerlendirmek ve bu durumuna göre politika üretmek hatalı bir davranış olacaktır. Kıbrıs’ın bulunduğu coğrafya günümüzde enerji yataklarının ve boru hatlarının güzergahı olarak mikro seviyede ama oldukça kritik açıdan öne çıkmaktadır. Kıbrıs, Akdeniz’in doğusunda yer alan ve literatürde Doğu Akdeniz olarak geçen bölgede adeta bir sabit uçak gemisi durumundadır. Kıbrıs’ın bulunduğu Akdeniz kendi başına ayrı dünya ve uygarlık olarak nitelendirilebilir. Akdeniz, büyük dinlerin ve kutsal kitapların güzergahı olan bir coğrafya, Batı’dan Doğu’ya, Doğu’dan Batı’ya açılan, uygarlıklara ev sahipliği yapan, kimi zaman bir imparatorluğun iç denizi ve bu sıfatı ile coğrafi keşiflere neden olan kendine has kültürel, siyasal ve toplumsal özellikleri olan coğrafi bölgedir. Günümüzde Akdeniz coğrafyasında değişik ırk ve kültüre sahip 22 devlet siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişki içindedir. Jeopolitik ve ekonomik değerlere sahip olmasının yanı sıra ABD’li stratejist Amiral Alfred Mahan’ın “Deniz Hakimiyeti” teorisinde belirttiği gibi askeri strateji anlamında oldukça büyük öneme sahip bir coğrafyadır. ABD ve Avrupa’nın jeopolitik ve jeostratejik hedefleri arasında yer alan Orta Doğu ve Kuzey Afrika’nın bu coğrafyada olması, Karadeniz ev Kafkaslar ile Süveyş Kanalı vasıtasıyla Hint Okyanusuna geçiş bölgesini kapsaması nedeniyle stratejik açıdan kritik bir coğrafyadır. Akdeniz bölgesindeki din ve kültür mücadeleleri, savaşlar, terörizm, kaçakçılık,

yasal ya da yasal olmayan nüfus hareketleri bu coğrafyanın önemini hiçbir zaman azaltmamıştır (Keser ve Ak, 2020: 16).

Akdeniz coğrafyasında dünya deniz ticaretinin yaklaşık yüzde 16'sı yapılmaktadır. Günde ortalama 2500-3000 gemi Akdeniz'de faaliyette bulunmakta, Orta Doğu ve Kafkas petrollerinin büyük kısmı Akdeniz üzerinden Avrupa ve dünya pazarlarına ulaştırılmaktadır. Akdeniz kıyılarındaki ülkeler Akdeniz'in su ürünleri ile deniz tabanındaki doğal kaynaklardan istifade etmektedir. Bu doğal kaynaklar arasında biyolojik kaynakların yanı sıra enerjiye dayalı karbon yataklarının keşfedilmesi son dönemlerde Akdeniz'in önemini artırmıştır. Akdeniz coğrafyası, Batı- Doğu arasındaki ticaretin en kısa yolu olan Süveyş Kanalı'na sahip olması, Kuzey-Güney istikametinde Karadeniz- Boğazlar (İstanbul ve Çanakkale Boğazı) ve Ege denizine sahip olması nedeniyle dünya ticaretinde oldukça değerli bir konumda olmasını sağlamaktadır. Akdeniz coğrafyası Batı ekonomisinin can damarı niteliğindedir (Keser ve Ak, 2020: 16).

Akdeniz ekonomik, kültürel ve toplumsal etkileşimin merkezi olmasının yanı sıra siyasal gelişmelerin de merkez durumundadır. Akdeniz'in güney ve kuzey bölgesindeki ülkeler arasında meydana gelen iktisadi ve toplumsal farklılıklar ve eşitsizlikler Avrupa'da yeni stratejilerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Birçok Akdeniz ülkesinde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık, hızlı nüfus artışı, yüksek işsizlik gibi sosyo-ekonomik sebepler kuzey ve güney ülkeleri arasında yapısal değişikliğe neden olmuştur. Avrupa Birliği ve NATO'nun Soğuk Savaş sonrası Akdeniz'de meydana gelen bu gelişmeler üzerine yeni politikalar geliştirdiğini görmek mümkündür. Avrupa Birliği'nin 1990'ların başında "Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası"nı kabul etmiştir. 1994 yılında Cezayir'deki gelişmeler, terörizmin Kuzey Afrika ve bazı ittifak ülkelerinde yayılma tehlikesi, bölgedeki bazı ülkelerin Kitle İmha Silahlarının (KİS) yayılmasının önlenmesi anlaşmasını yenileme isteksizliği NATO'nun bölgeye olan ilgisini artırmıştır. Bölgede Kitle İmha Silahları ve balistik füzelerin gözle görülür şekilde artması, enerji güvenliği, düzensiz göçmen ve mülteci hareketleri ve Orta Doğu'da meydana gelen olaylar sonucu oluşan istikrarsız ortam Akdeniz coğrafyasındaki önemli sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Keser ve Ak, 2020: 11).

Akdeniz coğrafyasının bir sakini olan Türkiye açısından da bölgenin stratejik önemi oldukça yüksektir. Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına sahip olması, Doğu-Batı ve Kuzey-Güney istikametindeki ticaretin ve doğal kaynakların bölgeler arasında aktarılmasında kesişme noktası durumunda olmasını ve tüm dünyanın dikkatini bu bölgede yoğunlaştırmasını sağlamaktadır. Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'dan başlayan Çin'de sona eren ticari ilişkiler

ağının güzergahında olan Akdeniz ve Akdeniz'in en önemli konumunda olan Türkiye, bu ekonomik ve siyasi ilişkilerin, hatta göçler nedeniyle ortaya çıkan kültürel ve toplumsal etkileşimin de merkezi durumundadır.

Karadeniz, Hazar, Orta Asya, İran ve Kuzey Afrika'da önümüzdeki günlerde meydana gelebilecek siyasal, toplumsal ve ekonomik gelişmeler Akdeniz coğrafyasının güvenlik anlayışının sürdürülebilirliği açısından bölge ülkelerinin dikkatini çekecek hususlardır. Türkiye dahil olmak üzere Doğu Akdeniz, Balkan, Güney Avrupa ve Kuzey Afrika ülkeleri yeni gelişen bu durumdan etkilenecektir. Hazar ve Orta Asya enerji kaynaklarının Batıya güvenli şekilde aktarılmasında Türkiye özel bir öneme sahiptir. Yine son dönemlerde Batılı ülkelerin enerji ihtiyacının artması Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon yataklarının önemini ortaya çıkarmaktadır.

Akdeniz coğrafyasını bir bütün olarak incelemenin yanı sıra bölümlere ayırarak incelemek daha iyi analiz yapmayı sağlayacaktır. Tabi bu husus analiz açısından fayda sağlasa da esas olan bölümlerin dünya ve bölge jeopolitiğine olan etkisinin tespit edilmesidir. Bu sebeple Akdeniz coğrafyasını Batı Akdeniz ve Doğu Akdeniz şeklinde iki ayrı bölüm altında ele almak gerekir. Batı Akdeniz bölgesinin sadece Kuzey-Güney etkileşimi içinde refah içindeki kuzey ile istikrarsız güney ülkeleri arasındaki ekonomik çıkara dayalı ilişkiler bağlamında değerlendirme yapmak mümkündür. Özellikle enerji ihtiyacı içinde olan kuzey ülkelerinin enerjiye sahip ancak sahip olduğunu müdahaleler sonucu yönetemeyen güney ülkelerinin etkileşimi bu bölgede görülmektedir. Ancak Doğu Akdeniz bölgesi ise son günlerde oldukça sıcak gelişmelere tanık olmaktadır. Sahip olduğu hidrokarbon enerji yatakları ile bölge ülkelerinin çıkarlarını en üst düzeyde gerçekleştirme arzusu ile hareket ettikleri bir alan haline gelmiştir. Doğu Akdeniz bölgesini tanımlamak gerekirse kuzeyde Anadolu kıyılarında Marmaris'ten, güneyde Mısır'ın Arap körfezine, batıda Yunanistan'ın güneyi ve Libya kuzeyi arasındaki alan ile doğuda Suriye kıyılarına kadar uzanmaktadır. Kara parçaları arasındaki mesafe yaklaşık olarak doğu-batı hattında 930 mil, kuzey-güney hattında 360 mildir. Doğu Akdeniz'in yüzölçümü ise yaklaşık olarak 136.800 mil^2'dir. Doğu Akdeniz'de kıyısı olan devletler arasında en uzun kıyıya sahip devlet Türkiye'dir. Türkiye 569, Mısır 522, İsrail 128, Lübnan 107, Suriye 95 deniz mili kıyıya sahiptir. Doğu Akdeniz'de bulunmayan ama Doğu Akdeniz'i Ege Denizi'ne bağlayan Kasos, Karpotos ve Marmaris Geçitleri, Akdeniz ile Hint Okyanusunu birbirine bağlayan Süveyş Kanalı ile Doğu Akdeniz'in en büyük adası olan Türkiye'nin güneyindeki Kıbrıs adası Doğu Akdeniz'in jeostratejik değerini artıran coğrafi şekillerdir (Keser ve Ak, 2020: 15).

Bununla birlikte sahip olduğu deniz tabanı ekonomik değerlerinin yanı sıra hidrokarbon yatakları ve Orta Doğu petrol ve doğalgazının batıya nakledilmesinde geçiş güzergahı olması, Mısır başta olmak üzere Körfez ülkelerinin ekonomik varlıklarının Süveyş Kanalı vasıtasıyla Avrupa'ya ulaştırılmasında önemli bir konuma sahip olmasıyla Doğu Akdeniz stratejik konumdadır. Doğu Akdeniz'de bulunan coğrafi şekillerin her biri kendi konumunda stratejik değeri olmasına ve ait olduğu ülkeye stratejik üstünlük sağlamasına rağmen bu coğrafi şekiller arasında Kıbrıs adasının ayrı bir jeostratejik önemi bulunmaktadır. Kıbrıs, bulunduğu konum itibarıyla hem Türkiye'nin güney limanlarını hem İsrail limanlarını hem de Süveyş Kanalı geçişli deniz taşımacılığı hatlarını kontrol altında tutması sebebiyle diğerlerine göre daha stratejik konuma sahiptir.

Orta Doğu ve Kafkasya petrol ve doğalgazının Bakü-Ceyhan, Kerkük- Yumurtalık boru hatlarıyla Doğu Akdeniz'e indirilmesi ve buradan Avrupa ülkelerine transfer edilmesi, Mısır'ın sıvılaştırılmış doğalgazının gemilerle Avrupa ülkelerine taşınması, son yıllarda Doğu Akdeniz'de hidrokarbon yataklarının bulunması Doğu Akdeniz'i enerji maddeleri merkezi ve terminali haline getirmiştir. Doğu Akdeniz'de dünyada ispatlanmış petrol rezervlerinin %47'si, ispatlanmış doğal gaz rezervlerininse %43'ü bulunmaktadır (Pamir, 2017: 51). Bu enerji terminali ya da enerji transferinden pay alabilmek ve kontrol altında tutabilmek için toprak parçası, uçak gemisi başta olmak üzere savaş gemileri, dinleme ve takip amaçlı elektronik sistemler gibi çeşitli enstrümanlar arasında Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in tam ortasında adeta sabit bir uçak gemisi gibi vazife görmekte ve bölgeyi kontrol altında tutmaktadır. Bölgenin enerji terminali haline gelmesi deniz tabanındaki varlıkların çıkarılması ve deniz tabanı geçişli boru hatlarının kontrolü açısında da son yıllarda kıta sahanlığı, karasuları, münhasır ekonomik bölge sorunları gündeme gelmeye başlamıştır. Kıbrıs'ın sahip olduğu karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesinin Kıbrıs adasını kontrol edenler açısından ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Milli Politikaları

Son yıllarda Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), İsrail ve Mısır arasında imzalanan deniz yetki alanları sözleşmesi ve ardından Türkiye ve Libya arasında imzalanan deniz yetki alanları anlaşması bölgede tansiyonu yükseltmiştir. Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır'ın Türkiye'yi dışlayarak imzaladıkları deniz yetki alanlarını belirleyen anlaşma

Türkiye’yi kendi karasularına hapsederek adeta nefessiz kalmasına neden olmaktadır. Konunun teknik boyutundan uzaklaşarak siyasi kısmına baktığımızda Yunanistan’ın Kıbrıs adasını tek başına kontrol etme amacıyla hareket ettiği görülmektedir. Kıbrıs’ta uzun süreli çözüm arayışlarının Rumlar tarafından her seferinde sabote edilmesi ve en son olarak Annan planının Kıbrıs Türklerinin aleyhine şartlarının olması ve bu planın Türkler tarafından kabul edilmesine rağmen Rumlar tarafından kabul edilmeyerek adadaki tek devlet odaklı çözüm seçeneğinden uzaklaşılmıştır. Annan planının ardından Rum kesiminin Avrupa Birliğine üye yapılması ise Yunanistan ve Rumları adeta şımartmış ve adanın tek sahibi oldukları yönündeki düşüncelerini pekiştirmiştir. GKRY ve Yunanistan’ın bu uzlaşmaz tutumu karşısında Türkiye ve KKTC iki devletli çözüm önerisini yapmış ve bu öneri üzerinde politikalar üretmeye başlamıştır.

Türkiye, Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile 27 Kasım 2019 tarihinde “Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Anlaşması” imzalamıştır. Bu anlaşma ile Yunanistan’ın Girit, Karpathos ve Rodos adalarının güneyinde kalan bölgeyi kıta sahanlığı kapsamında gördüğünü ilan etmiştir. Türkiye’nin Libya ile imzaladığı anlaşmayı BM’ye kaydettirmek suretiyle hukuki zemini de oluşturmuştur. Buna karşılık Yunanistan, 1982 tarihli Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi’ni gerekçe göstererek adaların kıta sahanlığı hakları olduğunu ve Türkiye’nin Libya Hükümeti ile yapmış olduğu anlaşma ile ortaya koyduğu haritanın kendi ulusal egemenlik haklarını çiğnediğini ilan etmiştir. Bu iddiasını meşrulaştırmak için Batılı devletler nezdinde yoğun diplomatik faaliyetler yürütmüş, Avrupa kamuoyunu arkasına almak istemiştir. Yunanistan’ın girişimleri olumlu yanıt bulmuş ve Avrupa Birliği Yunanistan’ı Birlik üyesi olması sebebiyle Yunanistan tarafında yer almış ve Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yürüttüğü hidrokarbon çalışmalarını “yasa dışı” olarak tanımlamış ve sondaj faaliyetlerinin durmasını talep etmiştir (Yılmaz, 2020: 29).

Yunanistan ve Mısır Türkiye’nin Libya hamlesine karşılık vererek 6 Ağustos 2020’de aralarında yeni bir Münhasır Ekonomik Bölge anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma maddeleri arasında taraflar arasında sınırları çizilecek olan münhasır ekonomik bölgede enerji kaynaklarının kullanımının maksimum düzeye çıkarılması yönünde açıklamalar yer almasına rağmen, Türkiye’nin bölgedeki ekonomik ve siyasi üstünlüğünü sona erdirmek için yapılan bir misilleme olarak algılanmıştır (Yılmaz, 2020: 32).

Doğu Akdeniz’deki Kıbrıs, Filistin-İsrail sorunları ve Türk-Yunan anlaşmazlıkları, Arap baharı sürecinde Libya, Suriye ve Mısır’da yaşanan iç savaş ya da çatışmalar bölgenin istikrara ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu sorunlar bölge ülkeleri tarafından çözülmesi gerekirken, dolaylı

olarak bölge dışı aktörlerin de bölgeye dahli söz konusu olmuştur. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suudi Arabistan ve Fransa gibi ülkeler kendi menfaatleri açısından bölgedeki anlaşmazlıkların ve güç mücadelesinin bir parçası olmuşlardır. Rusya'nın Akdeniz'deki varlığını devam ettirebilmesi ve hem ticaretini yapması açısından hem de savaş gemilerinin lojistik ihtiyacını gidermek amacıyla Suriye'den başka ülkenin olmaması nedeniyle Rusya, Suriye'de askeri varlığını tahkim etmiştir.

Yunanistan, Mısır, İsrail ve GKRY ve bölge dışı aktörlerin desteğiyle meydana gelen Türkiye karşıtı cephe Türkiye ve KKTC'nin söz konusu deniz alanlarındaki haklarını gasp etme ve Türkiye'yi kıyılarından uzaklaşamayacak hale getirme, KKTC'yi ise yok sayarak uzun vadede GKRY'nin bir parçası haline getirme niyetiyle hareket etmektedir.

Bu kadar çok aktörün bulunduğu Doğu Akdeniz coğrafyasının en önemli gücü ve ülkesi olan Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yapması gereken ve izlemesi gereken politikanın başında tarihsel ve hukuksal sorumlulukları çerçevesinde ülkesinin ekonomik ve güvenlik çıkarlarını korumak ve bölge barışına katkıda bulunmak gelmektedir. Yüzyıllar boyunca Akdeniz'e hükmeden Osmanlı İmparatorluğunun devamı olan Türkiye'ye, Libya'dan Suriye ve Yunanistan'a uzanan bu coğrafyadaki Müslüman halkın huzuru ve güvenliği açısından sorumluluk yüklemektedir. Sayısız bölge dışı aktörün bulunduğu bu coğrafyaya Türkiye'nin ilgisiz kalması düşünülemez.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının esas hedefi ülkenin ekonomik haklarını ve menfaatlerini korumaktır. Türkiye'nin enerji kaynaklarına olan bağımlılığı Doğu Akdeniz'in hidrokarbon yataklarını Türkiye açısından cazip kılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin kendi kıta sahanlığı sınırları içerisinde bulunan deniz alanlarında enerji arama faaliyetlerini yürütmesi en doğal hakkıdır. Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığında bulunacak doğalgaz ya da petrol kaynaklarının Türkiye'nin enerji konusunda dışa bağımlılıktan kurtulmasını sağlaması açısından oldukça önemli bir durumdur. Bunun için Türkiye'nin gerek kendisinin gerekse KKTC'nin bölgedeki haklarını korumasına yönelik politikalardan taviz vermemesi gerekir.

Türkiye'nin özellikle bölge ülkeleri üzerinde hegemonya kurmak isteyen emperyalist Batı ve onun bölgedeki uzantılarına karşı Müslüman ülkelerle olan ilişkisini karşılıklı iş birliği içinde geliştirmesi gerekir. Bu kapsamda Mısır, Suriye, Libya ile olan ilişkilerin ileri seviyelere taşınması, bölge dışı Arap devletleri olan Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Katar gibi bölgede aktif politika üreten ülkelerle diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi elzemdir. Batılı

ülkelerin, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'nın bölge politikalarını İsrail ve Yunanistan üzerinden yürüttüğü gerçeğinden hareket ederek bu ülkelerin Müslüman ülkelerle olan ilişkisini ekonomik ve siyasi açıdan kısıtlayıcı politikaların üretilmesi şarttır. Bölgesel bir güç olarak Türkiye'nin kendi politikalarını kabul ettirme kabiliyetinin yüksek olduğu bu bölgede Müslüman ülkelerle özellikle bölgenin istikrarına yönelik tedbirlerin alınması ve ekonomik ilişkilerin artırılması gerekir. Bu kapsamda Mısır'ın sıvılaştırılmış doğalgazının Ürdün-Lübnan- Suriye üzerinden Türkiye'ye getirilmesi için bölgedeki eski petrol boru hatlarının yenilenmesi ve bu hatların aktif hale getirilmesi önemli bir adım olacaktır. Yine Orta Doğu petrollerinin Mersin ve Yumurtalık limanlarına ulaştırılması için Suriye ve Irak'ın kuzeyinin güvenli hale getirilmesi için politikalar üretilmesi şarttır. Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere Körfez ülkeleri ile karşılıklı ticari ilişkilerin geliştirilmesi, petrol ekonomisinden uzaklaşmak isteyen bu ülkelerin ekonomik alt yapısını çeşitlendirme girişimlerine destek olunması oldukça hayati öneme haizdir.

Bütün bunlara ilave olarak Türkiye'nin yerli ve milli savunma sanayisindeki gelişmeleri teknolojinin verdiği imkanlarla daha da ileri götürmesi, şimdilik savunma sanayi ürünlerinin ihracıyla elde edilenlerin teknoloji transferi seviyesine ulaştırılarak daha da fazla kazanç elde etmeye yönelik planlamaların yapılması da gerekmektedir.

Sonuç

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs konusunu jeopolitiğin klasik teorilerinde hareket ederek açıklayıp sonucu yazmak daha doğru olacaktır. Amerikalı Amiral Alfred Thayer Mahan (1841-1914) Deniz Hakimiyeti teorisinde denizlerin ve özellikle stratejik su yollarının denetimini elinde bulundurmayı büyük devlet olmanın ön koşulu olarak görmektedir. Bir devletin kıyılarının uzunluğuna ve önemli limanlara sahip olup olmamasına büyük önem vermektedir.

Kara Hâkimiyeti Teorisinin fikir babası olan Sir Halford John Mackinder Akdeniz bölgesinde ortaya çıkan bütün medeniyetlerin öncelikle karada güçlendiğini ardından da denizler vasıtasıyla genişlediğini, ancak denizcilik teknolojileri ne kadar gelişirse gelişsin gemilerin üs ve limanlara ihtiyaç duyduklarını ve bu sebeple karaya bağımlı olduklarını belirtmiştir.

Nicholas Spykman Kenar Kuşak Teorisinde Doğu Avrupa kıyılarındaki ülkeleri, Orta Doğu ülkelerini, Hindistan ve Çin'i kenar kuşak ülkeleri olarak belirtmektedir. Spykman'a göre bu

ülkelerin özelliği, kendilerini hem karada hem de denizde savunmak durumunda olmalarıdır. Spykman, “kenar kuşak ülkelerini hâkimiyet altında tutanın Avrupa ve Asya'ya, Avrupa ile Asya'ya hükmedenin ise dünyanın kaderine hâkim olacağını belirtmiştir.

Klasik jeopolitik teorilerin hepsinde Akdeniz ve özellikle Doğu Akdeniz stratejik öneme sahiptir. Jeostratejik açıdan önemli olan bu bölge içinde en uzun kıyaya sahip olan Türkiye’nin önemli limanlara da sahip olması bölgesel güç olmasını pekiştirmektedir. Yine güçlü bir kara ordusunun olması ve bunu deniz kuvvetleriyle desteklemesi durumunda bölgede oldukça etkili bir aktör olacaktır. Türkiye’nin bu jeopolitik konumunun değerini ve gücünün farkında olan diğer aktörler, özellikle Yunanistan, Fransa ve ABD, Türkiye’nin güçlenmesini engelleyebilmek amacıyla çeşitli politikalar üretmektedir. Özellikle Türkiye’yi kendi kıyılarına hapsetme ve hareket ettirmeme düşüncesi ve Doğu Akdeniz’in hidrokarbon yataklarından faydalanmaması için büyük gayret sarf etmektedir. Türkiye bütün bu politikaları kırabilmek ve uluslararası hukuktan doğan ekonomik haklarını koruyabilmek için bölgede aktif politikalar üretmek zorundadır. Kıbrıs adasındaki Türk egemenliği ve varlığının sürdürülmesi de bu politikaların en başında gelmektedir. Kıbrıs’ta iki devletli çözüm ve KKTC’nin uluslararası alanda sarih tanınması yönünde politikalar geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen teoriler kapsamında Akdeniz, Doğu Akdeniz hayati öneme haiz olduğu görülmektedir. Böyle öneme haiz olan Doğu Akdeniz’de etkin politikalar üretmek için Kıbrıs adası stratejik önem olduğunu unutmamak gerekir.

KAYNAKÇA

Bayat, M (1986). *Milli Güç ve Devlet* (Ankara: Belge Yayınları).

Cömert, S. (2000). *Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji* (İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi): s. 3.

Dugin A. (2000). *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* (İstanbul: Küre Yayınları, 2010): s.3.

Evans G. ve Newnham, J. (1998). *The Penguin Dictionary of International Relations*. (London: Penguin Books): p.2.

Keser, U., Ak G. (2020). *Tarih, Hukuk, Politika ve Aktörler* (İstanbul: Hiperyayın).

Pamir, N. (2017). "Doğu Akdeniz; Kıbrıs ve Doğal Gaz". *Bütün Dünya*, sayı. 3, 51-57.

Spykman, N. J. (1942). *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power* (New York: Harcourt, Brace and Company): p.2.

Yılmaz, E. A. (2020). "Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Doğrultusunda Türk Dış Politikasının Dünü ve Bugünü". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, V. 48 s. 27-48.

Yılmaz, S. (2009). "Jeopolitik ve Strateji", *Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi*. Yıl: 8, Sayı: 61.

TÜRKİYE VE İSLAM COĞRAFYASI BİYOTERÖRİZM AMAÇLI KULLANILAN BİYOLOJİK/KİMYASAL HARP MADDELERİNİN TEŞHİS, TANI, TEDAVİ VE KORUNMASINA HAZIR MI?

Dr. Erol Demir
Dr. Hekim Alb. (E) / Tıbbi Biyokimya Doktoru, Ph.D.
Biyolojik ve Kimyasal Harp Uzmanı
eroldemir3@gmail.com

Yirmi birinci yüzyılda kitle imha silahlarından olan biyolojik ve kimyasal harp maddelerinin potansiyel etkinliği nükleer silahlarla kıyaslanabilir olup, günümüzde yani iki binli yıllarda moleküller biyoteknolojinin çok hızlı gelişmesi ve elde edilen sonuçlar; patojen (hastalık yapıcı) mikroorganizmaların ve toksinlerin biyolojik harp amacıyla kullanılmasını mümkün kılacaktır ve de kılmıştır. Buna paralel olarak gen mühendisliği ve DNA biyoteknolojileri sayesinde laboratuvar şartlarında yeni ve potansiyel biyolojik ve kimyasal harp maddelerinden daha öldürücü silahların elde edilmesi mümkün olacaktır. İnsanoğlu genom (insanın genetik haritası) projesi yirmi, yirmi beş yılda tamamlanacak derken biyoteknoloji sayesinde kısa bir sürede sonuçlanmış olup; çalışmaları çok hızlı devam etmiştir. Bu çalışmalar sonucunda toplumların (ırkların) çeşitli spesifik bilgilerine ulaşılacak, bunun sonucuna göre de gen mühendisliği biyomoleküler bilim dallarınca ırklara has biyolojik ve kimyasal harp maddesi üretimi mümkün olacaktır. (Bu tespitim okuyucular tarafından ütopik veya hayal gibi değerlendirilebilir, ancak yıllar önce biyolojik harp savunma laboratuvarı kurulmasını ve ülkemizin bekası için potansiyel biyolojik ve kimyasal harp maddelerine karşı aşı ve serum üretilmesi projesini ülkemiz savunması için çok önemli olduğunu Kara K. Kom.lığı ve Gnkur.'a zor da olsa kabul ettirmeme rağmen on yıl önce proje yarıda bırakılmıştır.)

Biyolojik ve kimyasal kitle imha silahları olarak da adlandırılan biyolojik harp maddeleri ve kimyasal harp maddeleri silah haline getirildiğinde ve bir bölgeye taarruz amacıyla veya teröristlerce bırakıldığında büyük kayıplara neden olabilirler. Korunmasız bir birliğe veya meskûn mahale yapılan biyolojik/kimyasal harp veya terör saldırısı büyük zayiata neden olabilir. Biyolojik/kimyasal harp maddelerinin basit bir teknoloji ve ucuz bir maliyet ile üretilip silah haline getirilmesi mümkündür.

Biyolojik/kimyasal harp maddeleri; taktik, stratejik silah amacıyla kullanımının yanında, teröristlerce de silah olarak kullanılabilir. Bu nedenle ülkemizin kitle imha silahları tehdidinin yoğun olduğu değerlendirilen bir bölgede bulunması, söz konusu tehditten en fazla etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir. Aynı zamanda günümüz koşullarını düşündüğümüz zaman; bu, silahlara maruz kalma olasılığımızı arttırmaktadır.

Biyolojik ve kimyasal harp amacıyla kullanılan maddelerin geniş bir spektrumu vardır. Biyolojik harp maddeleri genel olarak mikroorganizmalar ve toksinler olarak iki ana gruba ayrılır. Biyoteknolojik olarak üretilen biyoaktif maddeler ise hedef canlıyı etkisiz hale getiren veya öldüren genellikle bir mikroorganizma tarafından üretilmiş maddelerdir.

Unutulmamalıdır ki; biyolojik harp maddesi olabilecek onlarca virüsten birisi şu anda tüm dünyanın başına bela olan Covid-19 pandemisinin virüsü de potansiyel bir biyolojik harp maddesidir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İslam Coğrafyası, Biyolojik Harp, Kimyasal Harp, Biyoterörizm.

Genel

Günümüzde kitle imha silahlarından (KİS) biyolojik ve kimyasal harp maddelerinin potansiyel etkinliği nükleer silahlarla kıyaslanabilir. Yirmi birinci yüzyılda moleküller biyoteknolojinin çok hızlı gelişmesi ve laboratuvarda üretilebilen patojen (hastalık yapıcı) mikroorganizmaların, toksinlerin/kimyasal maddelerin biyolojik/kimyasal harp amacıyla kullanılmasını mümkün kılmıştır gelecekte de kılacaktır. Buna paralel olarak gen mühendisliği ve DNA biyoteknolojileri sayesinde laboratuvar şartlarında yeni ve potansiyel biyolojik ve kimyasal harp maddelerinden daha öldürücü silahların elde edilmesi mümkün olacaktır. İnsanoğlu genom (insanın genetik haritası) projesi biyoteknoloji sayesinde kısa sürede sonuçlanmış olup çalışmaları çok hızlı devam etmiştir. Bu çalışmalar sonucunda toplumların (ırkların) çeşitli spesifik bilgilerine ulaşılarak gen mühendisliği biyomoleküler bilim dallarınca ırklara has biyolojik ve kimyasal harp maddesi üretimini mümkün kılacaktır.

a. Biyolojik Harp Maddeleri (BHM), basit bir teknoloji ve ucuz bir maliyet ile üretilebilir, başka bir deyişle fakirin atom bombası olarak da adlandırılan biyolojik harp maddeleri silah haline getirildiğinde ve bir bölgeye/meskûn mahale taarruz veya biyolojik terör amacıyla kullanıldığında çok büyük kayıplara neden olabilirler.
b. Biyolojik harp maddeleri; taktik, stratejik silah amacıyla kullanımının yanında, teröristlerce de silah olarak kullanılabilir. Günümüzde kitle imha silahları tehdidi/kullanımı dünyanın herhangi bir bölgesinde herhangi bir zamanda gerçekleşmesi mümkündür, söz konusu tehditten en fazla etkilenecek ülkelerin başında bizim coğrafyamız gelmektedir.
c. Biyolojik Harp Maddelerinin geniş bir spektrumu vardır. Biyolojik Harp Maddeleri genel olarak mikroorganizmalar ve toksinler olarak iki ana gruba ayrılır. Mikroorganizmalar (virüsler, patojen mikroplar, mantarlar, riketsiyalar, klamidyalar) doğal olabildikleri gibi laboratuvar ortamında genetik olarak üretilen, özelliği değiştirilmiş yapay mikroorganizmalar da olabilirler. Toksinler mikroorganizma, hayvan ve bitki kaynaklı doğal zehirlerdir. Biyoteknolojik olarak üretilen biyoaktif maddeler (nöropeptidler, sitokinler, nörotransmitterler, hormonlar gibi) ise hedef canlıyı etkisiz hale getiren veya öldüren genellikle bir mikroorganizma tarafından da üretilmiş maddeler olup biyolojik harp/terör amacı için kullanılabilir.
d. Kitle imha silahlarından olan biyolojik harp maddelerinin potansiyel etkinliği nükleer silahlarla kıyaslanabilir olup yirmi birinci yüzyılda moleküller biyoteknolojinin çok hızlı gelişmesi ve elde edilen sonuçlar patojen (hastalık yapıcı) mikroorganizmaların ve

toksinlerin biyolojik harp amacıyla kullanılmasını mümkün kılacaktır. BHM'lerinden daha öldürücü silahların elde edilmesi mümkün olacaktır.

Biyolojik Harp Maddelerinin Tespiti

Biyolojik ve kimyasal bir taarruzun tespit edilmesi savunma sisteminin en önemli unsurudur. BHM' sinin tespitinde öncelikle en etkili yayılma yöntemi olan aerosol yayılma sonucu oluşan kirlenmenin tespitidir. Biyolojik/kimyasal harp maddeleri nükleer ve kimyasal silahlardan farklı olarak beş duyu ile fark edilemezler. Bu nedenle tespit edilinceye kadar geçen zaman içinde yayılmalarını artırırlar. Biyolojik Harp Maddelerinin tespiti ve teşhisi / tanısı birbirini takip eden dört safhada yapılır.

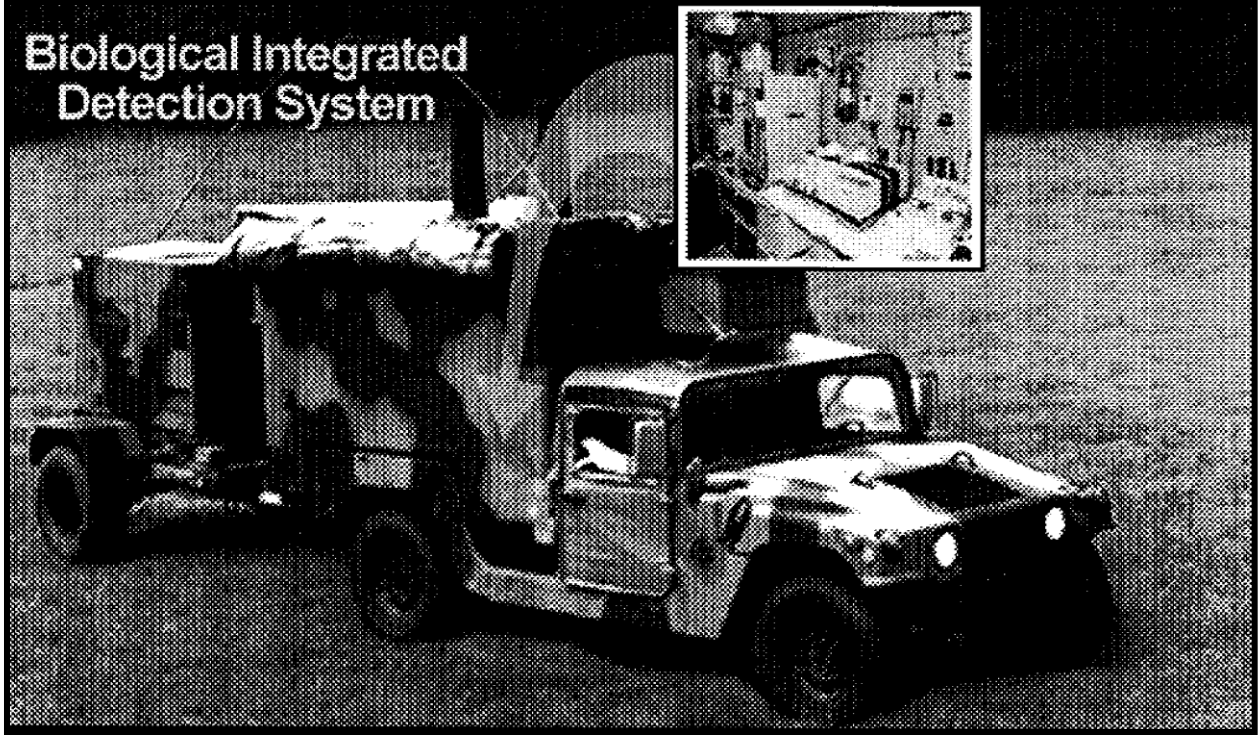
1. **Erken İkaz Safhası:** Biyolojik/kimyasal harp maddelerinin kullanılmış olduğunu belirleme ve gecikmeden birlikleri uyarma safhasıdır.

   a. **Cihazla Tespit:** Erken ikazın en iyi yöntemi; biyolojik/kimyasal harp maddesinin varlığını tespit etmek ve alarm vermeye yetenekli bir cihazla olur. Ancak biyolojik/kimyasal harp maddelerinin tanı ve teşhisinde kullanılan sistemler şu anda sınırlı sayıdadır. Yeterli sayıda güvenilir tespit ve teşhis cihazları mevcut olana kadar, biyolojik/kimyasal bir saldırının ilk belirtisi hasta bir insan/asker olacaktır. Biyolojik harp maddelerinin tespit ve teşhis ARGE çalışmaları yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bu çalışmalar neticesinde BHM'lerinin tanısında kullanılmak üzere geliştirilen yeni tespit malzemeleri

   b. **Biyolojik Tanı/Teşhis Sistemi:** Bazı ülkelerde korunma sistemine sahip modül içinde ve entegre biyolojik belirleme sistemi **(BİDS)** geliştirilmiştir. BİDS, araç üzerine monte edilmiştir. Ortamdaki havanın içinde bulunan şüpheli partikülleri belirlemek için analiz eden sistemdir. Sistem içinde bulunan bir hava akış ölçer vasıtasıyla alınan numuneyi analiz ederek, partiküllerin tabii nedenlerle oluşmuş (polenler vb.) maddeler mi yoksa daha tehlikeli bir madde mi olduğunu belirler. Şüpheli görülen partiküllere, önceden programlanmış olan tehditlere göre belirlemeleri için antigen-antikor reaksiyon testleri uygulanır. BİDS sadece önceden programlanmış maddeleri tespit edebilir ve şu anki sistem sekiz biyolojik harp maddesine karşı programlanmış olup 15 dakikalık bir işlem süresine gerek

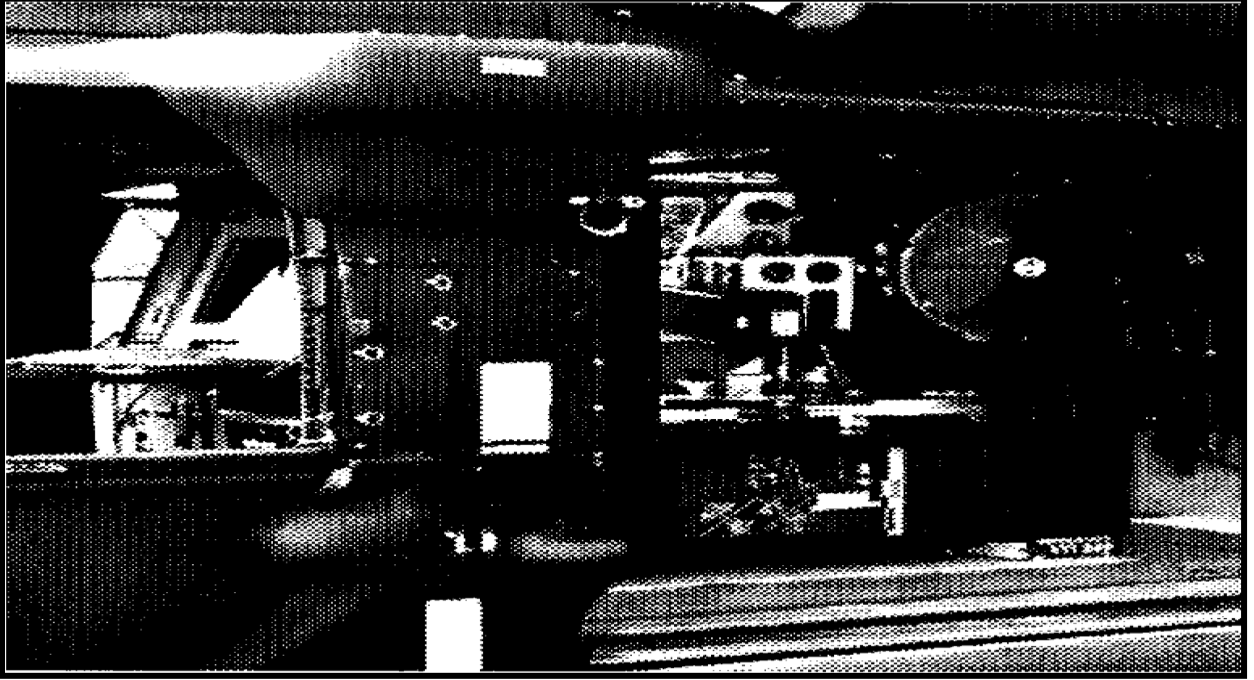
duymaktadır. Bu işlemden sonra alınan numuneler maddenin daha üst seviyede analizlerinin yapılabilmesi ve cinsinin belirlenmesi için laboratuvara gönderilebilir. Biyolojik/kimyasal harp maddesinin varlığının belirlenmesi ilgili alanında yöneticilerin NBC Savunma tedbirlerini başlatması için yeterli bir donedir. BİDS' in geliştirilmiş bir versiyonu üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Şekil 1. Biyolojik Tanı/Teşhis Sistemi.

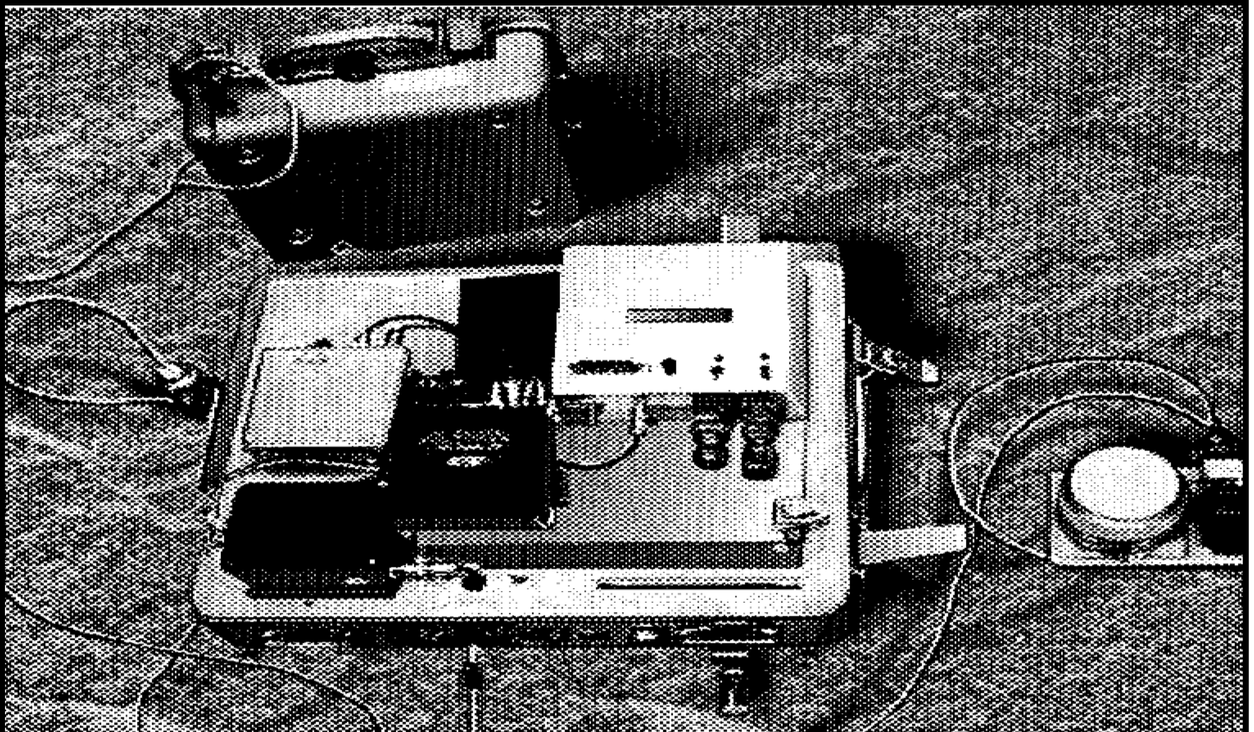
c. **Uzun Menzilli Biyolojik Tanı/Teşhis Sistemi:** Sabit bir platforma yerleştirilerek (helikopter, uçak gibi) kimyasal ve biyolojik harp maddelerinin aerosol bulutlarını 50 kilometreye kadar teşhis edebilir. Kızılötesi lazer alıcı ve dedektörle teçhiz edilmiştir. XM94 adı verilen bu cihazın izleme ve harita bilgileri de ihtiva eden bir istihbarat işlemcisi vardır.

Şekil 2. Uzun Menzilli Biyolojik Tanı/Teşhis Sistemi.

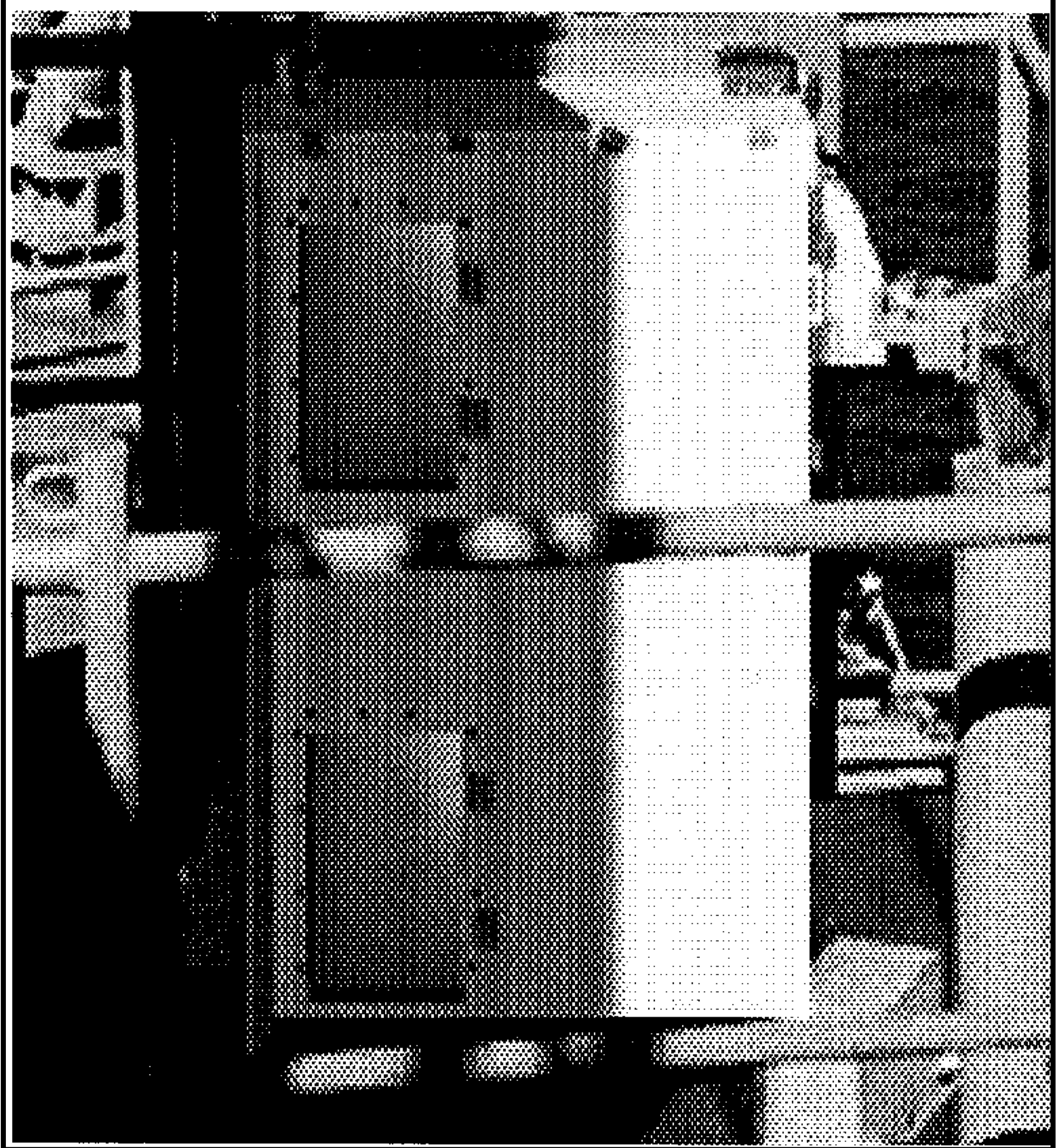
d. Noktasal Biyolojik Harp Maddesi Tanı Sistemi: Kara, Hava, Deniz birimlerinin kullanabileceği genel noktasal tanı sistemidir. BHM'lerini küçük yoğunluklarda bile tespit ederek 15 dakika içinde tanıyabilir sisteme sahiptir.

Şekil 3. Noktasal Biyolojik Harp Maddesi Tanı Sistemi.

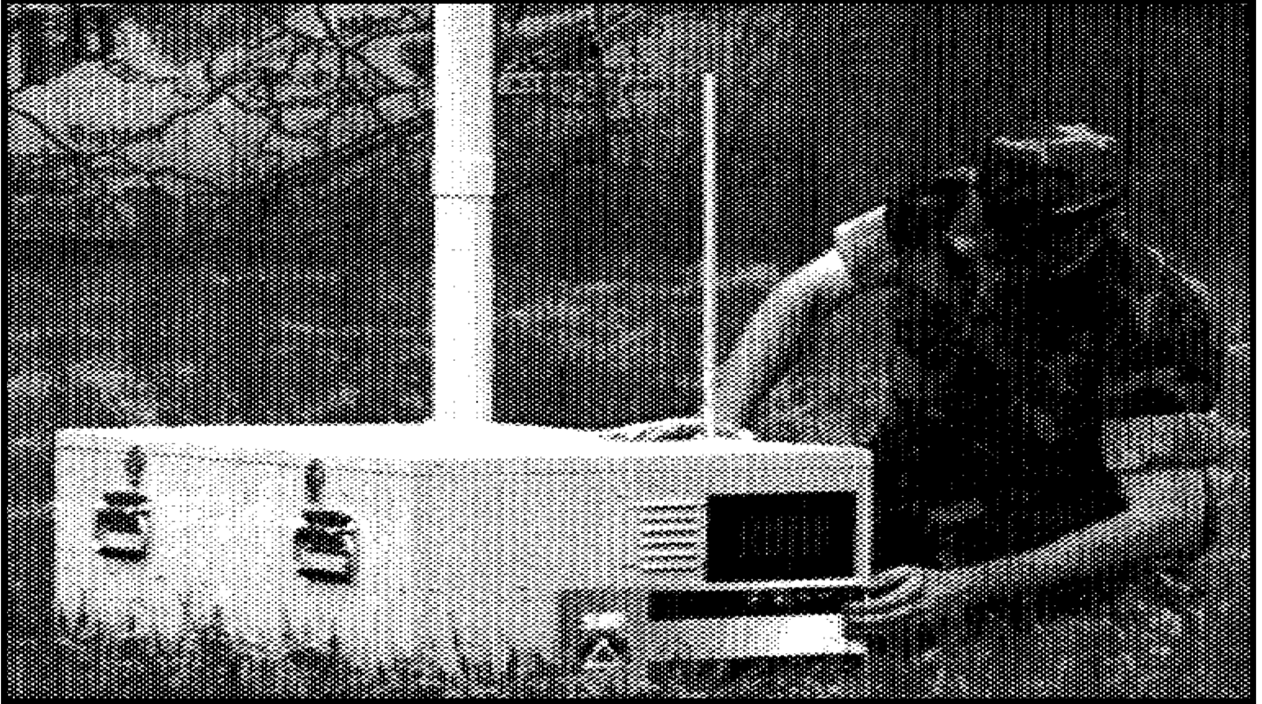
e. Dahili (kapalı alan) Biyolojik Tanı Sistemi: Genellikle araçlarda ve kıyı tesislerinde kullanılır. Bir BHM' sini tespit etmesi ve ikaz vermesi 20 dakika zaman alır

Şekil 4. Dahili (kapalı alan) Biyolojik Tanı Sistemi.

f. Seyyar Biyolojik Dedektör: Hareket esnasında işletme imkânı bulunan biyolojik bir dedektördür. Tek personel tarafından taşınabilir. Hem katı hem de hava örneklerindeki BHM'lerini tanıyarak sesli ve görüntülü ikaz verir.

Şekil 5. Seyyar Biyolojik Dedektör

g. Erken Uyarı Teşhis Sistemi: Uzun mesafelerdeki biyolojik harp bulutunu teşhis edebilecek erken uyarı teşhis sistemi çalışmaları devam etmektedir. Bu sistem 30 kilometre mesafeye kadar kızılötesi bir lazer kullanarak aerosol bulutlarını teşhis edecektir. Teşhis mesafesini 100 kilometreye çıkaracak olan ileri bir belirleme sistemi üzerinde düşünülmektedir. Bu sistem sabit tesislere yerleştirilmek için uygundur.

h. Uygulama Savaş Şekli: Erken ikaz için diğer bir yöntem de uygulanan saldırı şeklinden bazı anlamalar çıkartarak biyolojik taarruz yapıldığını anlamaktır. Biyolojik maddeler birkaç defa kullanılmışsa artık kesin bir kullanış şekli ortaya çıkar. Buna göre saldırı zamanı, yayılma yöntemleri, kullanılan mühimmat cinsi maddenin genellikle, saldırının hangi safhasında kullanıla geldiği gibi hususlardır. Bunlar terör ve karşıt grupların hakkında bize bilgi verir ve şüpheli durumlarda erken tedbir alınmasını sağlar.

i. İstihbarat: Düşmanın biyolojik/kimyasal harp maddesi kullanma imkân ve kabiliyetleri, yetenekleri, kısıtlayıcı unsurları ve muhtemel maksatları ile biyolojik maddeleri ne şekilde kullanabileceği hakkında bilgi sağlar. İstihbarat, erken uyarı

sağlamak, kontaminasyon önleme faaliyetlerini geliştirmek ve diğer teşhis sistemleri için ipucu sağlayacaktır.

j. **Teknik ve Sağlık İstihbaratı:** Düşmanın/terör gruplarının koruyucu teçhizatının değerlendirilmesini mümkün kılacağı gibi kendi yapılarında uygulanabilirliği hakkında bilgi sağlar. Sağlık istihbaratı ile muhaliflerin koruyucu sağlık imkân ve yeteneklerinin durumu, tedavi usulleri diğer sağlık konularındaki imkân ve yetenekleri hakkında bilgi alınmasını sağlar. Örneğin düşmanın bağışıklık kazandırma programı, serum analizi gibi program kayıtlarının incelenmesi biyolojik silah kullanımı hakkında fikir verebilir.

2. Numune Alma Safhası:

a. Numune alma: Biyolojik/kimyasal maddesi taarruzuna/terör saldırısına maruz kalındığında veya erken ikaz safhasında belirtilen şüpheli hallerde bölgeden numune alınarak kullanılan biyolojik harp maddesinin cinsinin tespiti gerekir. Bunun için hedef bölgesinden **Numune Alma Kiti** ile laboratuvarlarda incelenmek üzere numune alınır.

Şekil 6. Biyolojik ve Kimyasal Numune Alma Kiti

b. Muharebe sahasında biyolojik harp maddelerinin varlığı bir veya birden fazla şekilde tespit edilebilir. Şüpheli bir durumda var olması muhtemel herhangi bir maddenin yaratacağı kirlenmenin yapısını ve miktarını belirlemek için NBC belirleme teçhizatının veya NBC keşif araçlarının uzman personel tarafından kullanılması suretiyle bölgesel bir keşif icra edilir. Daha sonra biyolojik/kimyasal harp maddesi ve kontrol numunelerinin alınması bunların ısı kontrollü bir ortamda maddenin kesin yapısının ve tespitinin yapılabileceği uzman bir laboratuvara nakli sağlanmalıdır. Karşı tarafın biyolojik harp maddelerinin ilk kullanımının doğrulanması açısından numune toplanması ve analizinde kaliteye özellikle ihtiyaç vardır.

c. Biyolojik harp numunelerinin toplanması esnasında hataların asgariye indirilmesinin yanı sıra numunelerin teşhis edilecekleri laboratuvara, numune bütünlüğü bozulmayacak ve analizden önce sahte kirlenmeye maruz kalmayacak şekilde paketlenerek nakledilmesi bir zorunluluktur. Şüpheli numuneler numuneyi koruyacak bir soğuk zincirde nakledilmelidir.

d. Genel muharebe sahasında NBC savunması numune alma görevi verilen birliklerin personeli, numuneleri sahra analitik tesislerine götüreceklerdir. Numune alma işlemi teçhizat ve teknik kullanıma yönelik tarzda olacaktır. Bununla birlikte numune alma sadece Biyolojik ve Kimyasal savaş/terör Maddelerinden Numune Alma ve Belirleme **(SIBCA)** uzman numune alma timi tarafından gerçekleştirilecektir.

Şekil 7. Biyolojik ve Kimyasal Savaş Maddelerinden Numune Alma İşlemleri

e. Biyolojik harp maddesi numunesini alacak uzman SIBCA timinin asgari personel sayısı 5 kişi olmalıdır. SIBCA timlerinin esas amacı tanımlama ve dedektörün teyidine yetecek kadar madde veya bozulma ürünleri içeren numuneler almaktır. Normalde NBC araştırma timi maddenin yerini çoktan tespit etmiş olacaktır. Eğer numune araştırması da isteniyorsa timin büyüklüğü ilave görevler dikkate alınarak artırılmalıdır. Bu tim bakanlık ve milli güvenlik seviyelerinde kurulup, timde her personel kendi alanında uzmandır. Biyolojik ve Kimyasal Numune Alma Timi'nin (NBC SIBCA Timi) görevi sadece numune almaktır. Yalnız bu tim BHM'si kullanıldıktan sonra numune almak için görevlendirilir.

3. Tanımlama / Teşhis Safhası: BHM'lerinin etkileri ani olarak ortaya çıkabileceği gibi (Toksin) etken bulaştıktan yıllar sonra da hastalık oluşturup öldürücü olabilir (AİDS). Biyolojik harp maddelerinin kullanılmış olduğu hemen açığa çıkmayabilir. BHM' sinin

kullanıldığına dair şüpheler, BHM' si bırakıldıktan belli bir süre sonra ortaya çıkabilir ve etkileri belli bir bölgede veya alanda görülebilir. Hastalıkların ilk belirtileri gribe benzer ve tesadüfi olarak ortaya çıkmış bir hastalıkla karıştırılabilir. Bu durum gerçek tanının konulmasını ve biyolojik harp maddesi kullanıldığının fark edilmesini geciktirir. Dolayısı ile muharebe sahasında veya meskûn mahalde kullanılan ya da kullanıldığından şüphe edilen biyolojik harp maddelerinin tespit ve teşhisi muharebenin etkinliği ve beka tedbirleri açısından büyük öneme sahiptir.

a. Çoğunlukla "Biyolojik bir taarruz/terör saldırısı nasıl anlaşılır?" diye bir soru ortaya atılır. Bir kere hastalık ortaya çıktıktan sonra sorun oldukça basittir. Hastalananların sayısı, zaman faktörü, klinik tablolardaki benzerlik, hastalığın kesin çizgilerle sınırlanmış belli coğrafi bir bölgede görülmesi, su ve yiyecek gibi maddelerin şüpheli durum göstermesi, enfeksiyonun daha ziyade yapay olarak ve bir aerosol ile atılıp yayılmış mikroorganizmalardan ileri geldiğini kanıtlar. Eğer durum hemen meydana çıkmazsa taarruz başarılı olmamıştır.

b. Teşhis problemine çeşitli yaklaşım yolları vardır. Klasik yöntemlerin geliştirilmesi için büyük çabalar harcamıştır, fakat bu çeşit yaklaşım erken ve doğru teşhis problemine pek az yenilik getirmiştir. Besi yerlerine (vasatlarına) üremeyi hızlandıran maddeler eklemek suretiyle bazı bakterileri teşhis için gereken zamanı birkaç saat kısaltmak mümkün olabilirse de özel teşhis için gerekli toplam süreyi önemli ölçüde etkilemek olanaksızdır. Özellikle elektronik skanning (scanning) yöntemi ile desteklenerek mikrokültür tekniğinin uygulanması erken teşhis yönünden önemli bir değer taşıyabilir.

c. Çok küçük miktarlardaki antijenin hızla teşhisi de ayrı bir olanaktır. Doğrudan doğruya hayvan ve insanlardan alınan kandan faydalanmak sureti ile bazı virüslerin 4-6 saat içerisinde teşhis edilebilecekleri anlaşılmıştır. Bunun için doku kültürü ile fluoresan antikor tekniği birlikte kullanılmalıdır. Bu yöntemde virüsün niteliği önceden bilinmekte, fakat bunun varlığını belirlemek için ideal koşullar kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu teşhis yöntemi, bir savaşta bilinmeyen bir mikroorganizmayı teşhis etmekten çok farklı bir problemdir.

d. Diğer bir yaklaşım yolu da antikorun erken teşhisidir. Antikorlar, normal olarak mikrobun vücuda girişinden sonra en az 7 gün geçmedikçe, klasik laboratuvar

yöntemleri ile açıklanamazlar. Fakat gerçekte, antikorların çok daha erken, hatta belki de enfeksiyon maddelerinin vücuda girişinden bir saat sonra kanda zuhur ettiğine ilişkin belirtiler vardır. Bu ilk saatlerde kandaki antikorlar miktarca pek azdır. Bu nedenle bu kadar az miktardaki antikorun varlığını presipitasyon testleri veya klasik hemagolutination inhibition testleri gibi fazla duyarlı olmayan testlerle açıklama olanağı yoktur. Halen kullanılan yöntemlere nazaran çok daha erkenden antikorları tespit ve tayin edebilecek yöntemlerin aranıp bulunması için birçok fikir ve öneriler vardır.

e. Kısa zamanda bir teşhise varabilmek için en çok umut veren yeni yaklaşım yollarından biri de özel hastalık yapan bir mikroorganizmaya karşı canlının vücudunda meydana gelen metabolik değişmelerin saptanmasıdır. Gerçekten bu değişmeler, kan, idrar ve bazı dokularda, bazı maddelerin ortaya çıkması veya normal olarak bulunan birtakım maddelerin miktarlarındaki anormallik veya farklardan ibarettir. Bu bulgulardan teşhiste yararlanmak için çeşitli mikroorganizmaların vücuda girmesi sonucunda vücudun çeşitli doku ve salgılarında oluşan değişiklikleri önceden tespit etmek ve bu bulguları bir tablo halinde hazırlamak gereklidir. Sonradan bu bulgular programlanarak bir bilgisayar aracılığı ile erken teşhis için kullanılabilir.

f. Günümüzde biyolojik/kimyasal harp maddelerinin zamanında belirlenmesi ve tanımlanması için otomatik BİYOSENSÖRLERLE ilgili ARGE çalışmaları devam etmektedir. Biyosensör teknolojisi antikorlar gen propları ve enzimler gibi biyolojik makro moleküllerin teşhisini sağladığı gibi, yüksek hassaslık ve özgürlük, düşük güç ihtiyacı ve minyatörleştirme kapasitesi gibi avantajlı özelliklere de sahiptir. Biyosensörler biyolojik ve kimyasal harp maddelerini süratli bir şekilde tespit edip tanımlama gücüne sahiptirler. Bu çalışmada uygulanan biyoanaliz işlemi antijen-antikor etkileşimidir. Antikorlar, bağışıklık testi çalışmalarında geniş ölçüde kullanılan ve büyük moleküllerin (molekül ağırlıkları 1000 Daltondan fazla) tespit edilmesi işlemini tamamen değiştiren önemli unsurlardır. Antikor protein yapısının çeşitli kesimlerinde bağlanma bölgeleri oluşturulmuştur. Bu bölgelerin, hedef antijenine karşı yüksek özgürlükleri vardır ve bağlanma sabitleri 10^{10} M^{-1} kadar büyüktür.

i. **Fiber Optik Dalga Rehberli Biyosensör:** Küçük bir fiber optik alettir. Sensörün plastik bir kupon içerisinde dört ayrı dalga rehberi kanalı vardır. Biyolojik harp maddesi ihtiva eden numune kupona yerleştirilir. Bu antijen her bir dalga rehberi üzerine yerleştirilen antikor molekülleri tarafından yakalanır. Bağlanan antijen, aynı zamanda antijene yönetilmiş floresanla işaretlenmiş antikor eklenmesiyle tespit edilir. Tespit zamanı 5 ile 15 dakika arasındadır.

ii. **Kitle Akustik Dalga Özellikli Sensör:** Her iki tarafında altın elektrotlar bulunan ve bir elektronik osilatörün frekansını belirleyen ince dairesel quartz bir kristal ihtiva eder. Yüzeye uygulanan küçük miktarda bir kütle, rezonans frekansında kaymaya neden olur. Biyokimyasal ara yüzey altın yüzeyle birleştirilmiştir. Antikorlar bu ara yüzeye bağlanmışlardır, antijenin (numunedeki) buraya bağlanması kütle değişimine neden olur. Tespit zamanı 13 ile 20 dakika arasındadır.

iii. **Işığa Nişanlanabilir Potansiyometrik Sensör:** Florasan ve biotin işaretli antikorlar ile streptavidin ihtiva eden kimyasal bir karışım numunedeki antijen ile karıştırılmıştır. Karışım biotin emdirilmiş nitroselüloz bir zarla filtre edilmiş daha sonra bağışık yapılar zar yüzeyi üzerinde tespit edilmiştir. Sonuç da antiflorasan üre bileşimi zardan filtre edilerek değerlendirilir.

iv. **Elektrochemiluminescence (ECL) Sensör:** Manyetik tanelerden oluşmuş ECL temelli sensördür. Biotin ve TAG işaretli antikorlar ile streptavidin kaplı manyetik taneler numune antijenine eklenmiş ve inkübe edilmiştir. Her numune tüpü için, reaksiyon karışımından bir miktarı bağışık yapıları ihtiva eden manyetik tanelerin tespit edildiği ve ECL şiddetinin ölçüldüğü analiz hücrelerine dağıtılarak numuneler analiz edilir.

v. **Enzim Bağlantılı İmmunofiltrasyon Sensör:** Kolorimetrik bağışıklık tahliline dayanan, hızlı moleküler bir tanımlama sistemidir. Tespit işlemi; enzim bağlantılı imünofiltrasyondan, enzim taşıyıcıdan ve bir renk reaksiyonundan oluşur. Numunedeki antijeni tutacak antikor, filtre zarına bağlanmış ve antijen ihtiva eden numune bu zardan filtre edilmiştir. Tutulan antijen özel işaretlenmiş antikor ve peroksidaz enzimiyle işaretlenmiş ikinci

antikorla ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan renk şiddetine göre sonuç değerlendirilir.

vi. **Optik Akışlı Hücreli İmmunoanalizör Sensör:** Analizin esası bir akış enjeksiyon analizi (FIA) sistemiyle bütünleştirilerek otomatik hale getirilmiş ELISA teknolojisine dayanmaktadır. Sensör imüno film (fitilli silika kılcal boru) ve bir minyatör akış sistemimden oluşmaktadır. Bağışıklık tahlili silika kılcal boruda gerçekleştirilmekte, belirleme için peroksidaz işaretli antikor kullanılmaktadır. Tahlil zamanı 26ile 35 dakikadır.

vii. **Yüzey Plazma Rezonans Sensör:** Bu sensörde algılama unsuru olarak altın veya gümüş kaplama cam bir kapak kullanılır. Antikorlar yüzey üzerine sabitlenir. Numunedeki antijen antikora bağlandığı zaman, camın kırılma indisinde değişikliğe neden olur ve yansıyan ışıktaki değişim olarak sonuç olarak tespit edilir. Çıkış sinyali, bağlanan antijen miktarıyla orantılıdır. BIAcore SPR ve Proton SPR olmak üzere iki çeşidi vardır. Proton SPR bir hava örnekleyiciye bağlı olarak sürekli gözetleme yapmak üzere tasarlanmıştır. Bu biyosensörlerin karşılaştırılması için bakteri (Erwinia herbica), virüs (MS2) ve toksinlerden (Stafilok Entenatoksin B, SEB) uygun birer örnek veya simüle seçilerek çalışılmaktadır.

viii. Biyolojik harp maddeleri için immunolojik ve analitik tahlillerin yapılması mümkündür. Receptorbinding Assays ve Enyzyme Linked İmmunosorbent Assays (ELISA) gibi tipik immunolojik yöntemler 1 ile 10 nanogram/mililitre ye hassas olup yaklaşık 4 saatte tamamlanabilirler. Bunlar açıklayıcı teşhis (diyagnoz) testleri olarak geliştirilmişlerdir. Analitik (Kimyasal) metotlar düşük mikrogramdan, yüksek nanogram miktarlarına kadar hassastırlar ve yapılmaları yaklaşık 2 saat zaman alır. Bazı BHM'leri için küçük, hassas, sahada kullanılabilen tahlil cihazları geliştirilmiştir ve geliştirilmeye devam edilmektedir. Herhangi bir biyolojik harp maddesinin (yaşayan organizmanın) genetik maddesini çok hassas bir şekilde teşhis edip tanınmasını sağlayan polymerase zincir reaksiyonu **(PCR)** tekniği ile bir biyolojik harp maddesinin (toksinin) bakteri, virüs, bitki ya da hayvan hücresi olup olmadığı teşhisi yapılabilir. Son olarak İmmunoassay ve PCR'ı bir araya getiren yeni bir metot çok küçük miktarlardaki biyolojik harp

maddelerini teşhis etmemizi sağlayabilir. Mevcut durumda, PCR tahlilleri referans laboratuarında kullanmak için uygundur.

4. Epidemiyoloji Safhası

a. **Epidemiyoloji; salgın hastalıkları, bu hastalıkların yayılmasında rol oynayan faktörleri ve tedavilerini inceleyen bilim dalıdır**. Özellikle salgınlarda veya bir hastalığın ani olarak ortaya çıkması halinde sivil ve askeri sağlık örgütlerince gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Özellikle salgınlarda veya bir hastalığın ani olarak ortaya çıkması halinde sivil sağlık örgütlerince gerekli tedbirler uygulanır. Bir bölgede bir hastalıktan çok sayıda vaka ortaya çıkarsa nedenini tespit etmek için bir araştırmaya gidilir. Bütün doğal etkenler hastalığın oluşumuna bir neden teşkil etmiyorsa bir biyolojik taarruzun meydana geldiği şüphesine varılarak çalışmalar bu yönde derinleştirilir. Başlatılmış biyolojik harp taarruzları sıhhiye birliklerince (halk sağlığı ana bilim dallarınca) epidemiyolojik bulgulara dayanılarak tespit edilebilir.

b. İdeal olarak bir epidemiyolojik araştırma yapmak için bir epidemiyoloji, bir entomoloji uzmanı, bir çevre sağlığı mühendisi, bir veteriner hekim ve yeteri kadar laboratuvar teknisyeninden kurulu bir uzmanlar grubunun ahenkli bir iş birliği gereklidir. Gerekirse bu ekip, immünoloji uzmanları, memeli hayvanlar veya kuşlar üzerinde uzmanlaşmış zoologlar, botanik uzmanları ve diğer ikinci derecedeki meslek uzmanlarının da katılması ile takviye edilebilir. Kurulacak teşkilat gayet esnek olmalı ve ihtiyaç olduğu takdirde gerekli uzmanlar hemen esas ekipten ayrılıp yeni bir tim halinde başka bir göreve gönderilebilmelidir. Bu timleri kurmaktaki esas amaç, yerel halk sağlık koruma teşkilatının veya askeri koruyucu sağlık teşkilatının noksanlarını tamamlamak ve ilgili makamlara derhal gereken danışma imkanlarını sağlamaktır. Bu timlere girmesi olasılığı olan veya yeni giren personel ile, ilerde bu çalışmalarla ilgili olabilecek kuruluşların personeli için özel eğitim kursları tertiplenmelidir.

c. Biyolojik bir taarruzdan şüphe edilen durumlarda bunun kapsamına ve tarzına bakılmaksızın o bölgede bulunan sivil ve askeri bütün yetkililer gerek yerel ve gerekse merkezi düzeyde bütün güçlerini birleştirip epidemiyolojik araştırma ve kontrol işlerini beraberce yürütmelidirler.

Biyolojik Harp Maddelerine Karşı Geliştirilen Tedavi Usulleri

Biyolojik/kimyasal saldırılara karşı yapılacak tıbbi savunmanın esasları doğal yollardan oluşan enfeksiyonlara karşı uygulanan tıbbi yöntemlerden farklı değildir. Bu silahlara karşı korunmak için sağlanan bilgiler ve uygulanan yöntemlerde doğal yollardan ortaya çıkan hastalıklara aynen uygulanabilir. Enfeksiyon kaynağı olan mikroorganizmaların kasıtlı olarak yayılması ve hastalığın yapay olarak oluşturulması tedavinin temel prensiplerini değiştirmez. Biyolojik taarruzlardan sonra ortaya çıkan tıbbi problemlere gereksiz yere esrarlı bir nitelik verme eğilimi daha çok gazete ve dergilerde çıkan yazılardan doğar. Radyasyon hastalığı veya sinir gazlarının etkisiyle meydana çıkan hastalıkların klinik tablosu hakkında pek az tabip bilgi sahibidir, fakat bir enfeksiyon hastalığın hakkında her tabibin oldukça çok bilgisi vardır. Biyolojik bir taarruzda kullanılan belirli bir organizmanın meydana getirdiği hastalık hakkında tabibin bir bilgi sahibi olması mümkündür, fakat etiyolojik tanı (teşhis) yapıldıktan sonra tedavi ile ilgili temel bilgiler elde edilebilir.

1. **Aşılama:** Hastalanan insanları tedavi etmektense, hastalanmayı engellemek her zaman daha iyidir. Tehdit oluşturan önemli BHM'lerinin pek çoğu için, hastalanmayı engellemek için en etkili yöntem aşılamadır. Kimyasal harp maddelerinin aksine, önemli tehlikeli BHM'lerinin pek çoğu yüksek miktarda immonojeniktir (aktif hale getirilmemiş küçük dozlarda vücuda verilen BHM'leri, vücudun takiben maruz kalabileceği BHM'lerine karşı antikorlar üretmesini sağlar). Bağışık hale getirme tehdidin bilinmesi, aşının hazır olması ve zamana bağlıdır. Vücudun bir BHM' sine karşı kendi koruyucu antikorlarını geliştirmesi için gerekli süre; minimum 4-6 haftayla 12-15 hafta, hatta daha uzundur. Kullanımda olan bazı aşıların yeterli bağışıklığı sağlaması için birkaç kez enjekte edilmesi gerekir. Bağışıklık kazandırma için gerekli zamanı kısaltmak mümkündür. Örneğin antijenler (vücudu antikor üretmek için uyaran maddeler), tek bir aşı olarak ana bağışıklık kazandırıcı aşı, 2 hafta sonra takviye ve 10 hafta sonra bir takviye için zaman içinde bırakılan aşılar olarak mikroenkapsüle (sentetik bir polimer içerisinde bulunan madde yavaş yavaş bırakılır) edilmiştir. Diğer bir yaklaşım şu anda Tıbbi Biyolojik savunma Araştırmaları Programı tarafından değerlendirilmektedir. Tüm vatandaşlar tamamıyla korumalı bağışıklığı 2 nci aşıdan hemen sonra geliştirmese de bağışıklık sistemi hafıza hücreleri tarafından oluşturulan tepki aylar hatta yıllar sürebilir. Bir tehditten hemen önce ya da asker hızlı konuşlandırılabilir birliğe atanmadan hemen önce yapılan bir takviye aşısı çok hızlı bağışıklık kazandırabileceği gibi mevzilendikten sonra yapılacak ek takviyeleri gereksiz

kılar. İlk yapılan araştırmalara göre iki ana dozdan sonra 24 ay (test edilen en geniş aralık) içerisinde yapılan takviye aşısı orta derecede immunojenik aşılarda dahi etkili olmaktadır. İlk aşılama ile konuşlanmadan hemen önce yapılacak takviye aşıları arasındaki kabul edilebilir sürenin saptanması ile ilgili çalışmalar halen devam etmektedir.

2. **Pasif Antikor Prophylaksisi:** Bu tedavi şeklinde kişi kendi antikorlarını oluşturmaz, hayvan ve diğer insanlarda oluşturulmuş antikorları hazır alır. Laboratuvar hayvanlarını BHM'lerinden korumak için oldukça etkilidir. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı büyük insan toplulukları için bu seçenek çok faydalı değildir. İnsan antikorlarıyla sağlanan koruma 1-2 ay, dönüştürülmüş (İnsan vücudunun yabancı bir protein olarak tanımasını engellemek için hayvan antikorlarının kimyasal olarak değiştirilmesi) at antikorları ile sağlanan koruma ise sadece birkaç hafta sürer. Bu nedenle antikor prophylaksisi, sadece tehdit net bir şekilde anlaşılıyor ve çok yakınsa pratik olarak kullanılabilir. Her ne kadar küçük bir risk olsa da yabancı proteine ters bir reaksiyon olabileceğinden zehirlenme olmadan hayvan antikorlarının insanlarda kullanılması pek olası değildir. İnsan monoclonal antikorlarının üretimi (BHM'lerindeki çok özel tek bir alana, homojen özellikteki antikorların yönlendirilmesi) kolaylaştırıldıkça bu problemin üstesinden birkaç yıl içerisinde gelinebilir. Tekil monoclonal antikorlar, hayvan ve atlarda doğal olarak üretilen polyclonal antikorlar kadar BHM'lerine karşı nadiren etkilidir. Ancak gelecekte, birleştirilmiş antikor terapisi ya da birden fazla monoclonal antikorun karışımıyla bu problemin üstesinden gelinebilir.
3. **İlaçlarla Ön Tedavi:** Mikroorganizmaların ilaçlarla ön tedavisi mümkün olduğu halde, BHM'lerinden bazı toksinlerin etkisini engelleyen ilaçların bulunması ve geliştirilmesinde çok az başarı elde edilmiştir. Pek çok toksin vücut hücreleri, doku ve organlarındaki çok basit mekanizmalara etki ederler. Bu nedenle, bu etkileri engellen ilaçlar, takatsizliğe ve zehirleyici yan etkilere neden olurlar. Bir istisna ise tüberküloz ilacı olan Riampindir.
4. **İnsan ve Hayvan Antikorlarıyla Ön Tedavi:** Başka canlıların antikorlarıyla tedavi şeklidir. BHM' si temasına maruz kalındıktan sonra 24 saat içerisinde tedavi başlarsa **pasif immunoterapi** (Başkasının antikorları ile tedavi) etkilidir. Hastalığın ilk etkileri görülmeye başladıktan sonra antikor terapisinin yararlığı çok hızlı bir şekilde azalır. İlk etkiler görülmeye başladıktan sonra önemli miktarda BHM' si dolaşımda olan antikorların ulaşamadığı vücudun çeşitli bölgelerine dağılmıştır. Ancak böyle olsa da antikor terapisinin, bazı BHM' si etkilerine maruz kalmış maymunlarda ilk etkiler

görülmeye başladıktan sonra (aerosol temasından 36-48 saat sonra) uygulanması halinde dahi kısmen etkili olduğuna dair ön kanıtlar vardır. Antikor terapisinin yeni jenerasyonu insan monoclonal antikorları ya da iki veya daha fazla monoclonal antikorun karışımı olabilir. Burada açıklanan pasif antikor terapisi dokularda zarar oluşturmayan bazı BHM'lerine karşı etkilidir.

5. **İlaçlarla Özel Terapi:** Biyolojik harp maddelerinin etkisini değiştiren ya da direk olarak zehirleyici etkilerini geri döndüren ilaçların çok az değeri vardır. Çünkü pek çok BHM' si fiziksel olarak hücre ve dokulara çok hızlı zarar verir ya da hücrenin çok temel mekanizmalarını etkilediğinden (neurotoxinler) bu etkileri geri döndürmek için verilen ilaçların kendisi de zehirleyicidir. Tedavi edici ilaçların geliştirilmesi birkaç genel yaklaşımla hedeflenmiştir. Toksinin mekanizması anlaşıldığı ve toksinin kalıcı olarak hücresel proteine bağlanmadığı durumlar (iyon kanal toksinleri) için, toksinin bağlanmasını engelleyici ilaçlar bulma araştırmaları yapılmaktadır. Enzimlerin faaliyetlerini etkileyen BHM'leri (ricin, botulinum) için, bu enzimatik faaliyetlerin alternatif hedefini oluşturan ilaçlar geliştirilebilir. Sinir aracılarının bırakılmasını engelleyen toksinler (botulinum) için, farklı yöntemlerle gerekli aracıların bırakılmasını geliştiren ilaç araştırmaları yapılabilir. Son olarak İkincil mediator'lerin salgılanmasına neden olan BHM'leri (SEB, Ricin) gibi toksinlere karşı, özel mediator engelleyiciler araştırılmaktadır. İlaçların önümüzdeki birkaç yıl içerisinde aşılama, pasif antikor tedavisine ek olarak bazı toksinlerin terapisinde kullanılması ya da bazı toksinlerin etkilerini geciktirmek için kullanılması mümkün olabilir.
6. **Destekleyici Genel Önlemler (Semptomik Tedavi):** Diğer zehirlenme terapisinde etkili olabilir. Solunum kaslarını harekete geçiren sinirleri engelleyen neurotoxinlere (botulinum toksinleri, saxitoxin) karşı yapay solunum hayat kurtarıcı olabilir. Akciğerin alveol kapiller membranına direk olarak zarar veren toksinlerin zehirlenmesine karşı oksijen tedavisi faydalı olabilir. Bazı zehirlenmelerde meydana gelen şok durumda ise vasoactive (kan damarlarının açılmasını ya da büzülmesini sağlayan) ilaçlarla ya da hacim büyütücülerle tedavi edilebilir. Bu önlemler daha spesifik tedavilerle beraber kullanılabilir.

Sonuç

1. Yirmi birinci yüzyılda dünyanın herhangi bir bölgesinde ani olarak mikroorganizma kaynaklı saldırı/terörist eylemler olabilir. Bu saldırılar sinsice olabildiği gibi doğal veya laboratuvar çalışmalarında kazaen de olabilecektir. Biyolojik harp maddelerinin taarruzlarını caydırmak, durdurmak veya önceden tespit etmek hemen hemen imkansızdır. Biyolojik harp taarruzu normal gecikmeli bir hastalık salgını olarak algılanabilir. Bu nedenle kullanan tarafın tespiti çok zordur. Kuş gribi, domuz gribi, sars ve şu an yaşadığımız Covid-19 pandemisi biyolojik harp maddesi şablonuna uyan örnekler olarak verilebilir.

2. Biyolojik harp maddelerine karşı savunma; aktif ve pasif olarak ikiye ayrılmakta olup, aktif savunma düşmanın BHM'lerini kullanmadan önce yok etmeyi amaçlayan tüm önlemlerdir. Pasif savunma ise; BHM'lerine karşı aşı geliştirme, immün (bağışıklık) sistemi kuvvetlendirme ve fiziki tedbirleri ihtiva eder. Biyolojik harp maddelerinin sahada, terör ve sabotaj amaçlı kullanımlarının muhtemel olduğu durumlarda aşı uygulamaları KBRN Biyolojik savunmasının temellerinden birini teşkil eder.

3. Biyolojik harp maddelerine karşı stratejik öneme sahip olan biyolojik aktif savunma ürünlerinden aşı ve serumun ülkemizin bekası için gereklidir. Bu biyolojik savunma ürünlerinin ülke içinde üretimi ve yeni teknolojilerinin kurulması kaçınılmazdır. Ülkemizin savunma planlarına bu teknolojiler dahil edilmeli ve üniversitelerde ders olarak okutulması isabetli olacaktır.

4. Biyolojik/kimyasal harp maddelerinin erken uyarı, tanı ve teşhisinde kullanılan malzemelerin üretimi/geliştirilmesi,

5. Aşı, serum ve koruyucu ilaç gibi savunma ürünlerinin ülke içinde üretimi ve teknolojilerinin kurulması
6. Biyolojik/kimyasal ARGE savunma laboratuvarı kurulmasını ve potansiyel biyolojik ve kimyasal harp maddelerine karşı aşı ve serum üretilmesi; Ülkemizin savunması ve Milli Güvenliğimizin bekasını için şarttır.

TÜRKİYE'NİN TALİBAN YÖNETİMİNDEKİ AFGANİSTAN'A İLİŞKİN DIŞ POLİTİKASI

Prof. Dr. Fehmi Ağca
fehmi.agca@uskudar.edu.tr

ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra, Taliban yönetimi ülke yönetimine çok kısa sürede hâkim oldu ve bazı bölgelerdeki direniş hareketleri süratle bertaraf edildi. İmparatorluklar mezarlığı olarak bilinen Afganistan'da, yaşanan tarihsel tecrübelerden ders alarak, özellikle Çin devletinin bu ülkeye yönelik yumuşak güç kullanımına dayalı, ekonomik yatırımlarla desteklenen bir dış politika izleyeceği ve İslami akımların özellikle Doğu Türkistan bölgesinde olabilecek etkilerini önlemeye çalışacağı değerlendirilmektedir. Diğer yandan ABD ve batılı devletler, bölgedeki DEAŞ ve El Kaide gibi terörist örgütleri destekleyerek, bölgede kargaşa ve kaos ortamının sürmesini amaçlayabilir ve İslam dinine yönelik olumsuz algı operasyonlarına devam edebilir. Türkiye gerek Afganistan halkıyla gerekse Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Pakistan halklarıyla olan tarihsel dostluğunu, ortak kültür ve inanç bağlarını da kullanarak, Afganistan'ın ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesine olumlu katkılarda bulunabilir. Bu çerçevede, Batı'nın ve Türkiye'deki işbirlikçi çevrelerin muhtemel algı operasyonlarını dikkate almadan; Türkiye, Taliban yönetimi ile her yönden ilişkilerini geliştirmeli ve Pakistan ile iş birliği yaparak bu ülkenin süratle barış ve refaha kavuşmasına katkıda bulunmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Çin, Algı Operasyonu, Barış, Terör.

Giriş

Afganistan, jeopolitik açıdan Asya'nın en stratejik bölgelerinden birisidir. Avrasya'nın önemli ekonomik merkezlerinin birbiriyle bağlanmasında ve istikrarında stratejik öneme sahiptir. Hindistan, Çin, İran ve Orta Asya gibi büyük uygarlık merkezlerinin kesiştiği ve bu konumuyla bu bölgelere nüfuz etme imkânı sağlaması açısından tarihin erken dönemlerinden beri büyük güçlerin ele geçirmek ve kontrol etmek istedikleri bir coğrafya olmuştur.

Bölgede, tarihin çeşitli dönemlerinde, çoğunlukla Orta Asya Türk kavimlerinin egemen olduğu devletler hüküm sürmüştür. 19. yüzyıl sonlarında Afganistan, Britanya ve Rus İmparatorlukları arasındaki Büyük Oyunda stratejik mücadele alanı olmuştur. Hindistan'ın kuzeyden güvenliğini sağlamak isteyen Britanya İmparatorluğu ile Afgan Krallığı, 1838-1919 yılları arasında üç defa savaşmıştır. Bu savaşların çoğundan Afgan halkı zaferle çıkmıştır. İngilizler, Afganistan'da kontrol sağlayamamış ve 1919'da imzalanan Ravalpindi Anlaşması ile Afganistan'ın bağımsızlığı İngilizler tarafından kabul edilmiştir.

İngiliz siyasi coğrafyacısı Halford Mackinder'e göre, Afrika, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan coğrafyayı kontrol eden güç, dünyayı kontrol edebilir. Kara hakimiyet teorisi olarak adlandırılan bu teori, İngiliz emperyal stratejisine göre tasarlamıştır. Bu teori, Soğuk Savaş ve sonrasında ABD'nin düşman güçleri önleme stratejisini ve ABD'nin 11 Eylül 2001 sonrası Afganistan ve Irak'ı işgal etmeye yönelik stratejik kararlarını etkilemiştir.

Orta Asya, enerji ve doğal kaynaklar açısından muazzam bir potansiyele sahiptir. Kazakistan ve Türkmenistan ciddi petrol ve doğal gaz rezervlerine sahiptir, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'da ise önemli miktarda altın rezervleri bulunmaktadır. Ayrıca Kazakistan dünyanın en büyük uranyum rezervlerine sahiptir. Orta Asya aynı zamanda en büyük enerji tüketim bölgeleri olan Avrupa ve Asya arasında stratejik öneme sahiptir. Afganistan'da ise, kömür, bakır, demir, lityum, uranyum, altın, çinko, kurşun gibi kıymetli madenler ile doğalgaz ve petrol bulunmaktadır. Afganistan'da bulunan keşfedilmemiş maden yataklarının 900 milyar dolar ile 3 trilyon dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir. Avrasya'nın önemli ekonomik merkezlerinin birbiriyle bağlanmasında ve istikrarında stratejik öneme sahiptir.

Türk-Afgan dostluğu, Kurtuluş Savaşı öncesine dayanmaktadır. Büyük Türk hükümdarı Babür Şah'ın mezarı Kabil'dedir. Türk ve Afgan ortak kültürünün en önemli temsilcisi olan Mevlâna, Afganistan'ın Belh şehrinden Konya'ya gelmiştir. Afganistan Kralı Emanullah Han, Türkiye Cumhuriyetine benzer bir Afganistan oluşturmak istemiş ve birçok alanda reformlar

başlatmıştır. Türk ve Afgan halklarının dostluğu ise, iktidar ve siyasetten bağımsız olarak süregelmiştir (Merve Seren). Türkiye, Afganistan'la ilişkilerinde sömürgeci bir yaklaşım göstermemiş, ülkenin refah ve kalkınmasını amaçlayan bir politika izlemiştir.

11 Eylül Sonrası Türkiye'nin Afganistan'daki Rolü ve Önemi

Türkiye, 11 Eylül sonrası ABD öncülüğünde düzenlenen askerî harekât sonrasında başlatılan BM misyonu altında kurulan ISAF'ın komutasını üstlenen ilk üç ülkeden biri olmuştur. 2003'te NATO'ya devredilen ISAF misyonu dahilinde, Afganistan'da barış ve güvenliğin tesisi ve yeniden yapılandırma faaliyetleri içerisinde aktif bir rol oynamıştır. 2006'dan itibaren, Bölgesel İmar Ekipleri aracılığıyla Afgan halkı için önemli hizmetler sunmuştur.

Ocak 2014'te sona eren ISAF harekatının yerine, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 2189 sayılı kararı ile, 2015 yılında başlayan NATO Misyonu çerçevesinde, Kabil Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanlığı'nı üstlenmiş, Kabil Uluslararası Havaalanı'nı işletmeye başlamış, Kuzey Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanlığına danışman katkısı sağlamıştır. Türk birlikleri, mayın temizleme, terörle mücadele, uyuşturucuyla mücadele faaliyetlerinde görev almamışlardır. Ayrıca, çok sayıda Türk şirketi Afganistan'da faaliyet göstermiştir. Türkiye, Afganistan'da en fazla güven duyulan NATO üyesi ülke olmuştur. Bu nedenle, ABD ve diğer koalisyon güçleri, saldırıya uğramamak için araçlarına Türk bayrağı asarak dışarı çıkmışlardır.

Türkiye, 2019'da askeri lojistik destek faaliyetlerine katkı sağlamak maksadıyla, Afganistan hükümetine 4,5 milyon dolar tutarında askeri malzeme hibe etmiştir. Türk-Afgan dostluğunda tarihi, dini ve kültürel ortak değerler her zaman önemli etkenler olmuştur. Türkiye'nin 2001-2021 yılları arasında Afganistan'da izlediği politika, bir etnik grup veya mezhebi destekleyici bir tarzda olmamıştır. TİKA'nın hastane, okul, gıda yardımı, eğitim ve sertifika programları başarıyla uygulanmıştır. Büyük çoğunlukla Peştun nüfusun yaşadığı Taliban'ın kalesi Kandahar vilayetinde ise, Şeyh Muhammed Serdar Davud Han Kız Lisesi açılmıştır.

ABD’nin Çekilmesinden Sonra Taliban Yönetimi’nin İzlediği Dış Politika

ABD’nin 31 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan’dan çekilmesinin hemen ardından başkent Kabil’e giren Taliban güçleri, bazı münferit hadiseler haricinde, güvenlik ve istikrarı başarıyla sağlamış, intikam duygularıyla kan dökme gibi eylemlere başvurmamıştır. Kamu malları veya özel mülkler yağmalanmamıştır. Taliban, diplomatlara ve yabancı uyruklulara yönelik taahhütlerini yerine getirmiştir.

Afgan ordusunun Taliban karşısında hızla çözülmesi ve askerlerin çoğunun Taliban’a katılması, kısa vadede iç savaş tehlikesinin olmayacağını göstermektedir. Taliban, silahlı grupların büyük kısmını kendi yönetimi altında toplama kabiliyeti göstermiştir.

BM Genel Sekreteri Guterres’in “Afganistan’da küresel terör tehdidine karşı birlik olma ve insan haklarını koruma” çağrısı karşısında, Taliban’ın uluslararası toplumdan tümüyle dışlanmamak için ciddi bir çaba göstermesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Taliban yönetiminin daha önce ABD ile çalışan Afganlıları cezalandırmak yerine rejime kazandırma politikası izlemesi beklenmektedir.

Taliban yetkilileri ABD, Çin, Rusya ve İran’ı teskin edecek bir diplomasi yürütmeye özen göstermeye çalışmaktadır. Yakın gelecekte, Taliban’ın çevre ülkelerde ideolojik bir yayılma arayışında olması beklenmemekte, daha ziyade Afganistan içinde istikrarı sağlamaya ve rejimin kökleşmesine yoğunlaşması beklenmektedir. Bu doğrultuda, kuzey komşuları olan Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan’a, radikal akımları desteklemeyeceği konusunda teminat vermiştir. Taliban, Çin ve Rusya’nın yeni yönetime pragmatik yaklaşacağını, Batı ülkelerinin yardımı kesme haricinde etkisiz kalacağını değerlendirmektedir.

Afgan göçünün uluslararası bir krize dönmemesi için, göçe hedef ülkeler arasında iş birliği oluşturulması gerekmektedir. Özellikle, Türkiye, İran, Pakistan, Katar ve AB ülkeleri inisiyatifi ele almalıdır. İran’ın geçici sığınmacı kamplarına destek verilerek, Türkiye ve AB’ye ulaşmadan Afgan sığınmacı akınının durdurulması önem arz etmektedir. En ciddi sorun ise, AB ülkelerinin sorunun önlenmesi için proaktif politikalar izlenmesi konusunda ciddi ve sorumlu davranmaması ve hala kısa vadeli parasal menfaattarını düşünmesidir.

Küresel güçlerin ve bölge ülkelerinin Afganistan'a yaklaşımı

Tarihsel olarak küresel güçlerin müdahil olduğu bütün coğrafyalarda radikal akımlar ve terörist gruplar güçlenmektedir. Küresel bir güç olan ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra, ülkenin bölgesel ve uluslararası güçlerin rekabet alanı olmaya devam edeceği söylenebilir. Dış siyasi müdahale olmadan, Afganistan topraklarında kapsamlı bir siyasi çözüme varılması, Afganistan'da terörist grupların ve radikal akımların önlenmesine önemli katkılar sağlayabilecektir.

Pakistan, Afganistan ile tarihi, siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilere sahip bir ülkedir. Afganistan'ın en büyük ihracat ortağıdır. Afganistan'daki istikrarsızlığın Pakistan'a ciddi olumsuz etkileri olabileceği düşüncesiyle, bu ülke ile yakın iş birliği tesisi, Pakistan dış politikasının öncelikleri arasındadır. Afganistan ile dostane ilişkilerin sürdürülmesi, Pakistan'ın barışçıl komşuluk ilkesinin önemli bir parçasıdır. Pakistan'ın Afganistan'a yönelik dış politikasının temel ilkeleri arasında transit ve ticari bağların derinleştirilmesi, ortak enerji projelerinin üstlenilmesi, Afganistan'da barışın sağlanması için birlikte çalışma ve tarafların içişlerine karışmama ilkesi yer almaktadır. Afganistan'daki istikrarsızlık ve iç savaş gerek güvenlik gerek ekonomik anlamda Pakistan'ı olumsuz etkilemiştir. Pakistan, 1979'dan beri iç savaş ve karışıklık nedeniyle ülkelerini terk eden 4 milyondan fazla Afgan mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. İki ülkenin yıllık ticaret potansiyelinin 8 milyar dolar ile 10 milyar dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir. Taliban ile birlikte Pakistan-Afganistan ekonomik ilişkilerinde kayda değer bir ilerlemenin yaşanması beklenmektedir.

İki ülkenin sınırların uzun süre kontrolsüz kalmasından dolayı, mal ve uyuşturucu kaçakçılığı ile Pakistan'da kayıt dışı bir ekonominin kurulması sadece ekonomiyi değil Pakistan toplumunu da olumsuz etkilemiştir. Taliban yönetimi, bölge ülkelerine hiçbir terör örgütünün Afgan topraklarında faaliyet göstermesine izin verilmeyeceği ve Afganistan'ın uyuşturucudan arındırılacağına dair güvence vermesi, iki ülkenin ilişkilerinin daha da gelişmesine hizmet edecektir. Pakistan'ın, bölgede kalıcı ve kapsayıcı bir barışın hâkim kılınması maksadıyla, Afganistan'ın istikrara kavuşması ve kalkınması için diplomatik girişimlerini sürdüreceği değerlendirilmektedir.

Afganistan'ı doğal nüfuz alanı olarak gören İran İslam Cumhuriyeti, Afganistan sorunu ile her zaman yakından ilgilenmiştir. İran, Taliban'ı ideolojik bir düşman ve terör örgütü olarak tanımlamış ve uzun yıllar ilişki kurmamış, ancak ABD'nin 2001'de Afganistan'ı işgali sonrası

Taliban'la sınırlı iş birliğine başlamıştır. ABD'nin Afganistan'dan çekileceğini açıklamasının ardından Taliban'ın ülkeye hâkim olacağını öngören İran, Taliban'a yönelik politikalarını revize etmeye başlamıştır. İran'daki reformcu gruplar ise, Taliban'a karşı mücadele ve direniş gruplarına destek verilmesini savunmaktadır. Taliban'ın Tahran'ın stratejik çıkarlarına karşı oluşturduğu riskin ve güvenlik tehdidinin ciddi boyutlara ulaşmasının nedenleri şunlardır (Alagöz ve Kandemir, 2015:122):

1. Taliban'ın Şii gruplara baskınının İran'ın Afganistan'daki stratejik çıkarlarına zarar vermesi,
2. Taliban'ın diğer gruplara yaptığı baskının İran'a yönelik göç dalgası oluşturma riski,
3. İran'da yaşayan Sünni kökenli Belucilerin Taliban tarafından rejime karşı kışkırtılma ihtimali,
4. ABD, Arabistan ve Pakistan gibi İran'ın rakibi olan ülkelerin Taliban'ı Tahran'a karşı kullanması,
5. Afganistan'dan İran'a uzanan uyuşturucu ağlarına Taliban'ın entegre olması.

İran, ideolojik ve dini farklılıklara ve Şii-Sünni ayrımına rağmen Afganistan'daki ekonomik ve güvenlik alanlarındaki çıkarlarını korumak için Taliban ile iş birliği yapmayı tercih etmektedir. Çıkarları korunduğu sürece, İran'ın bu politikasını değiştirmesi ve Taliban muhaliflerini desteklemesi veya Afganistan'da yıkıcı faaliyetlerde bulunması beklenmemektedir.

Afganistan'a doğrudan komşu olan ve küresel bir güç haline gelmekte olan Çin'in Afganistan'la ilgili temel güvenlik kaygısını Taliban ile Sincan bölgesinde faaliyet gösteren Türkistan İslami Hareketi'nin iş birliği oluşturmaktadır. İslamabad ile yakınlığı sayesinde Taliban ile ilişkilerini geliştiren Pekin yönetimi, bugüne kadar böyle bir iş birliğinin önüne geçmeyi başarmıştır. Ayrıca Pekin milyarlarca dolar yatırdığı Kuşak-Yol Projesinin güvenliği için istikrarlı bir Afganistan olmasını tercih etmektedir. Bu bağlamda, Pakistan'a yakınlığı sebebiyle Çin'in de destek vereceği Türkiye-Pakistan iş birliği Afganistan'da istikrar ve barışın tesisi için en gerçekçi senaryolardan biri olabilir (Rahimullah Farzam).

Çin'in Afganistan'a komşu ve kendileriyle iyi ilişkileri olan bölgede etkili bir ülke olduğunu kaydeden Afganistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Muttaki, Çin ile görüşmeler yapabileceklerini ve Afganistan'da geçerli İslami usul ve kanunlara uygun yöntemlere riayet ederek projeler gerçekleştirmek isterlerse, bir sorun olmayacağını ve daha önceden başlayan ve yarım kalan projelerin tamamlanmasını istediklerini açıklamıştır.

Rusya, Afganistan'daki gelişmeler konusunda her zaman duyarlı olmuştur. Geçmişte, ABD ve NATO'nun Afganistan'daki varlığını sık sık eleştiren Moskova, NATO üyesi olan Türkiye'nin bu ülkede nüfuz kazanmasını tercih etmeyecektir. Sovyetler Birliğinin geçmişte Afganistan'ı işgal etmesi, Afganlar nezdinde Rusya'ya karşı oldukça olumsuz bir imaj oluşmasına neden olmuştur. Bu nedenle, Rusya'nın Afganistan'da nüfuz kazanmasının oldukça zor olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin Taliban Yönetimindeki Afganistan'a İlişkin Dış Politikası

ABD ve koalisyon güçlerinin çekilmesiyle oluşan güç boşluğu, Çin, Rusya, İran, Pakistan, Hindistan ve Türkiye tarafından ortak veya birbirinden farklı misyonlarla doldurulabilir. Türkiye'nin Afganistan'la bir sınırı olmadığından, başta Pakistan olmak üzere Afganistan'a komşu ülkelerle iş birliği yaparak politikalarını belirlemesi ve uygulaması gerekmektedir.

Türkiye, Afganistan'ın yeniden inşa sürecinde rol alarak, Türkiye'ye olabilecek muhtemel Afgan göçü konusunda gerekli tedbirleri önceden alabilir. Afgan göçü Türkiye'nin Taliban yönetimi yanında, İran, Pakistan ve AB ile koordine içinde olmasını gerektirmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dünyaya ve Avrupa'ya verdiği "ilave sığınmacı yükü alamayız" açıklaması, Avrupa medyası Türkiye'nin Afgan sığınmacıları AB'ye şantaj için kullanacağı şeklinde yorumlanmıştır. Avrupa siyasi çevrelerinin etik olmayan ve çözüm üretmeyen yaklaşımı, Türkiye ile AB arasında iş birliğini oldukça zorlaştırmaktadır. Yine de Türk hükümeti yasadışı göç konusunda iş birliği arayışına devam etmelidir.

Afgan göçünün uluslararası bir krize dönüşmemesi için, göçe hedef ülkeler arasında iş birliği oluşturulması gerekmektedir. Özellikle, Türkiye, İran, Pakistan, Katar ve AB ülkeleri inisiyatifi ele almalıdır. İran'ın geçici sığınmacı kamplarına destek verilerek, Türkiye ve AB'ye ulaşmadan Afgan sığınmacı akınının durdurulması önem arz etmektedir. En ciddi sorun ise, AB ülkelerinin sorunun önlenmesi için proaktif politikalar izlenmesi konusunda ciddi ve sorumlu davranmaması ve hala kısa vadeli parasal menfaattarını düşünmesidir.

Türkiye'nin Afganistan'daki varlığı, bu ülkeyle iş birliğini ekonomiden güvenliğe birçok alanda daha da güçlendirebilir. Afganistan'ın kuzey bölgesi Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan ile ortak sınıra sahip olup, buradan bütün Türk dünyasını kapsayan geniş bir coğrafyaya açılmaktadır. Türkiye'nin Afganistan'da bulunmasının sağladığı coğrafi avantaj, bu

ülkelerle daha yakın ve stratejik ilişkiler geliştirilmesini kolaylaştırabilir. Nahcivan-Bakü koridorunun açılmasıyla Türkiye’nin Türk dünyasıyla kurduğu bağlantı Afganistan’daki varlığıyla daha da pekişecektir. İran, Rusya ve Çin'i bypass ederek Afganistan'ı Türkmenistan, Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden Türkiye’ye bağlayan Lapis Lazuli Koridoru Projesi, uluslararası enerji transit hattı olarak bölgenin jeopolitik önemini daha da artırmaktadır.

Türk Konseyi Devlet Başkanları 8. Zirvesi'nde, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin adının "Türk Devletleri Teşkilatı" olarak değiştirilmiştir. Zirvede, Türk Dünyası 2040 Vizyonu, Türk Devletleri'nin ortak çıkarlarının bulunduğu muhtelif alanlarda geleceğe dönük iş birliğine rehberlik edecek stratejik bir belge olarak kabul edilmiş ve "2022-2026 Türk Devletleri Teşkilatı Stratejik Yol Haritası" hazırlanması kararlaştırılmıştır.

Zirve Bildirisinde, Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Orta Koridoru boyunca taşımacılık işlerini kolaylaştırmak için önemli bir adım olan "Türk Devletleri Teşkilatı Üye Ülkeleri Arasında Uluslararası Kombine Yük Taşımacılığı Anlaşmasının sonuçlandırılması talimatı verilmiştir. Bu bağlamda, Türkmenistan’ın, gözlemci ülke olarak Türk Devletleri Teşkilatına katılmasının, Lapis Lazuli Koridoru projesinin süratle realize edilmesine olumlu etki yapması beklenmektedir.

Bildiride ayrıca, terör, aşırıcılık, bölücülük, ırkçılık, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve ve nefret söyleminin her türüne karşı mücadelede iş birliğini geliştirmeye ve bu alanlarda uluslararası alandaki çabalarda eşgüdüm sağlanmasına karar verildiği belirtilmiştir.

Pakistan ile stratejik ilişkilere sahip olan Türkiye'nin Afganistan'daki varlığı, Pakistan'la iş birliğini ekonomiden güvenliğe birçok alanda daha da güçlendirebilecektir. Diğer yandan bölgenin en kalabalık ve en güçlü ülkesi olan Hindistan'ın Afganistan'da Türkiye-Pakistan ittifakına karşı mücadele etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Afganistan halkıyla olan yakın kültürel ve tarihi bağları ve Pakistan ve Katar gibi Afganistan sorununa etki edebilecek ülkelerle olan yakınlığı, Türkiye'ye Afganistan'da yeni yönetimle ilişkilerin geliştirilmesinde ve ülkenin kalkınması içn gerçekleştirilecek projelerde yer alması açısından avantajlar sağlamaktadır. Afganistan'a karşı tarihi sorumluluk duygusu, Türkiye'nin dış politikada daha aktif olmasını teşvik etmektedir. Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak yükselmesi, Doğu Akdeniz, Afrika ve Kafkasya gibi bölgelerde etkisini artırmak için yeni ve cesur politikalar izlemesi sonucunu doğurmuştur. Türkiye'nin Afganistan'ın yeni yönetimi ile geliştireceği politikalar, bu çerçevede yeni bir meydan okuma olarak algılanabilir ya da o şekilde yansıtılabilir.

Türkiye'nin Afganistan'da diğer bölgesel ve küresel aktörlerle iş birliğine gitmesi, ülkenin uluslararası topluma entegre olması açısından önemlidir. Bu kapsamda, özellikle yeraltı kaynaklarının müştereken işletilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Afganistan'da güçlü bir Türkiye'nin diğer sınır komşuları ile bölgesel ve küresel aktörlerde doğurabileceği rahatsızlık dikkate alınmalıdır. AB ülkelerinin meşru ve siyasi bir aktör olarak tanımadığı Taliban yönetimi ile ilişkilerin yoğunlaşması, Türkiye – AB ilişkilerine olumsuz etkiler yapabilir.

14 Ekim 2021 tarihinde Türkiye'ye gelen Taliban yönetiminin Dışişleri Bakan Vekili Emirhan Muttaki, Afganistan ve Türkiye'nin tarihsel bağları olduğunu ve Türkiye'nin sahip olduğu imkanlarla Afganistan'da farklı alanlarda yatırım ve bazı projeleri hayata geçirme ve Afganistan'ın yenilenmesi çalışmalarında iyi bir role sahip olabileceğini ifade etmesi, ilişkilerin geleceği hakkında olumlu beklentileri artırmaktadır.

Muttaki, Afganistan'da Taliban hükümetinin henüz hiçbir devlet tarafından tanınmamasını ise, Afganistan halkının haklarının gasp edilmesi olarak değerlendirmiştir. Ülkeyi terk eden Afganların geri dönüşleri için ekonominin iyi olması gerektiğini ve bu kişilerin güvenlik sorunları değil, ekonomik sorunlar nedeniyle ülkeyi terk ettiğini ileri süren Muttaki, ekonomisi düzeldiği takdirde Afganistan'ın, bölgede ekonomik ve ilişkilerin güçlendirilmesi bağlamında olumlu bir rol oynayabileceğini söylemiştir.

Bölge ülkelerinden ve büyük ülkelerden isteklerinin, Afganistan halkının hakkının yenmemesi, tehdit edilmemesi, baskı altına alınmaması olduğunu ve bu konuda herkesin yardımcı olması gerektiğini belirten Muttaki, Kabil'de çeşitli ülkelerin büyükelçiliğinin açık olduğunu, ancak resmen tanımayı ilan etmelerinin zaman alabileceğini, Afganistan devletiyle iyi ilişiklilere sahip komşu veya bölge ülkelerinin bu konuda öne çıkmasını istediklerini, Afganistan'daki yeni devletin resmen tanınmamasının DEAŞ'a yaradığını ifade etmiştir.

Taliban yönetiminin bu yaklaşımı, Türkiye'nin Afganistan'ın yeniden yapılanmasında, insan kaynaklarını ve yeraltı zenginliklerini kullanarak istikrarlı bir şekilde kalkınmasında öncelikle inisiyatif almasının gereğini ve önemini ortaya koymaktadır. Afganistan'ın uluslararası alanda tanınmasından bağımsız olarak, Türkiye gerek TİKA ve Yunus Emre gibi kamu kuruluşları öncülüğünde, gerekse özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımlarıyla Afganistan'da yeni bir vizyonun öncüsü olmalıdır. Bu vizyon, Afganistan'ın barış ve istikrar içinde kalkınmasına ivme kazandırabilecektir. Afganistan, coğrafi açıdan İslam dünyasının merkezinde kilit konumda bir ülkesidir. Afganistan'da sağlanacak başarı, İslam dünyasının diğer bölgelerinde de benzer politikaların başarıyla yürütülmesi için gerekli motivasyonu ve desteği sağlayacaktır. İstikrar ve güvenliğin yayılmasına katkı sağlayacaktır.

Türkiye'nin bu misyonun gerçekleştirilmesi için Pakistan ile Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi zengin İslam ülkeleri ile iş birliği yapması gerekmektedir. Çünkü, başta ulaşım olmak üzere, sağlık, eğitim, enerji, sulama sistemleri gibi altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi için gerekli kredilerin sağlanması önem arz etmektedir.

İslam İşbirliği Teşkilatı'nın 22 Ağustos 2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, Suudi Arabistan uluslararası toplumu birlik olmaya ve Afganistan'daki acil insani yardım çalışmalarına desteği hızlandırmaya çağırmış, Afganistan'da halkın güvenlik ve refahına katkı sağlayacak şekilde kalkınma ve istikrar çabalarına destek olacağını duyurmuştur.

Sonuç olarak, Afganistan'da Taliban Yönetimini ülkede istikrarı ve güvenliği sağlaması ve ülkenin ekonomik gelişmesi için gerekli koşulları sağlamasında, İslam ülkelerinin ve özellikle Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan'in desteği çok önemlidir. Bu destek ve katkıların, uluslararası toplumun Afganistan'da yeni yönetimi tanıması ve ülkenin uluslararası sisteme tekrar dahil edilmesini hızlandıracağı değerlendirilmektedir.

İSLAM DÜNYASININ JEOPOLİTİK VE STRATEJİK GÜCÜ VE AKTİVASYONU İÇİN OLANAKLAR

Prof. Dr. Cavid Al Hamid
Araştırmacı / Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Başkanı
Ürdün Hakemli Ortadoğu Çalışmaları Dergisi Baş Editörü
hamadj2001@yahoo.com

Araştırma, İslam dünyasının rönesans ve bağımsızlığa doğru gelişimi ve uluslararası ilişkilerin yönetilmesine ve dünya çıkarlarına ulaşılmasına katkısına dair teoride gerçekçi bir çalışmayı temsil etmektedir, Araştırmanın önemi, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücünün rolünü yeniden inşa etmek için ekonomik, politik, askeri ve insan gücünün ve doğal kaynaklarının bir araya getirilmesi ve kalkınma umutları açmasıdır.

Araştırma, İslam dünyasının büyüklüğü ve uluslararası sistemdeki jeopolitik ve jeostratejik gücü ile orantılı bir uluslararası statüye sahip olmamasının nedenleri ekseninde dönmektedir.

Araştırma, bu gücün gerçekliğini, başkalarıyla karşılaştırmalarda analitik yaklaşımı ve bu gücü yatırım ve etkinleştirme fırsatlarını keşfetmede açıklayıcı yaklaşımı takip ediyor.

Araştırma iki temel hipotez ortaya koymaktadır: Birincisi, devletin organik bir nesne olarak ilerleme ve canlılık kinetiği olması, ikincisi ise İslam dünyasının toplam ülkelerindeki jeopolitik ve jeostratejik güç koşullarını yerine getiren bir hipotez olmasıdır, Yerel boyutun ötesinde bölgesel ve uluslararası boyutlara geçmek büyük önem taşımaktadır. Ve bu varsayılan veya olası durumun, siyasetinin takipçisi değil, dünyaya ortak olmak için medeniyetin yayılmasında ve siyasi harekette özel bir dinamik oluşturduğunu, Bu hipotezler, İslam dünyasının iç ve dış ilişkileri ve yirminci yüzyılın başlarından beri kaybettiği medeni rolü yeniden tesis etme yönelimleri hakkında bir teori oluşturmanın temellerini atmaktadır.

Araştırma, özellikle enerji ve muazzam insan kaynakları ile ilgili olarak İslam dünyasının sahip olduğu gücün bileşenlerini araştırıyor ve İslam dünyasının muazzam ve çeşitli doğal zenginlikleri kapsamında İslam dünyasında entegrasyonun sağlanma olasılığını ve dünyadaki sanayi ve tarım sektörlerine hizmet sağlama olasılığını irdeliyor. Araştırma, bölgesel stratejik dengenin doğasını ve İslam dünyasının

uluslararası stratejik ağırlığını incelemektedir.

İslam dünyasında bu gücün toplu kullanım eğilimlerini engelleyen faktörleri de ele almaktadır. Bunu başarmak ve bir yandan ortak politikaları ile tüm İslam dünyası için küresel ve medeni bir stratejik rolün ufkunu açmak ve diğer yandan büyük güçlerin dünyayı yönetmeye katılımı için mevcut fırsatları de araştırmakta.

Araştırma, çeşitli başlıklarında önemli sonuçlara ve önerilere ulaşmaktadır ve özellikle jeopolitik ve stratejik yeteneklerinin uluslararası ticarette ve endüstriyel ve uluslararası ticaret alanlarındaki stratejik faktörlerin nasıl yönetilerek oluşturup oluşmadığı ve ortak politikalarının bu gerçek güç temelinde formüle edilmiş olması durumunda sanayileşmiş ülkelerin ilerlemesini ne ölçüde kontrol ettiği konusunda daha önceki hipotezlerini kanıtlamak.

Anahtar Kelimeler: İslam Dünyası, Jeopolitik Güç, Stratejik Güç, Jeostratejik Güç, Jeostrateji.

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm: Giriş ve Teorik Çerçeve

1.1. Araştırmaya Girişi ve Önsöz

Bu araştırma, uluslararası ilişkilerin yönetimine katkıda bulunmak ve bir bütün olarak dünya ülkelerinin ve halklarının çıkarlarına ulaşmak için İslam dünyasının gerçekliğinin medeniyet azgelişmişliğinden, uyanışa ve bağımsızlığa bağımlılığından gelişmesi teorisinde gerçekçi bir çalışmayı temsil etmektedir. Kapsamlı güç endüstrisini, küresel arenada varlığı, gücü, medeni ilerlemeyi ve rekabeti şekillendirmek için gelecek vizyonlarını düşünmek ve kristalize etmek için bir yaklaşım olarak alır, Müslüman dünyasının tarihsel deneyiminin doğasında bulunan, birçok nedenden ve düşünceden dolayı çöküşünün ve erozyonunun üzerinden bir asırdan fazla zaman geçen, en önemlisi uygar düşüncenin ve Batılı sömürgeci gücün ağır basıp on yıllardır tüm Müslüman dünyasını işgal etmesi olan güçtür. İslam dünyasının iç sorunları, azalan uluslararası statüsü ve rolü ve uygar ulusların Filistin ve Kudüs'ün işgali gibi önemli meseleleri göz ardı edilmesi göz önüne alındığında, bu araştırma, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücünü geri kazanmak için kalkınma umutlarının açılması ve ekonomik, siyasi, askeri, insani ve doğal kaynakların toplanması açısından son derece önemlidir.

Araştırmanın konusu, İslam dünyasının medeni büyümesine hizmet etmek ve dünya politikalarının oluşturulmasında uluslararası konumunu güçlendirmek için jeopolitik ve stratejik potansiyelini harekete geçirme, ekonomik, siyasi ve kalkınma sorunlarını ulusal ve genel düzeyde çözme olasılığını ele almaktadır, Yerel, bölgesel ve uluslararası düzeylerde imkanlar ve yeteneklerin ve bunların jeopolitik ve stratejik ağırlıklarının araştırılması, incelenmesi ve analizi yoluyla bunu başarmak için gerçekçi ve pratik algıları kristalleştirmeyi amaçlar, İslam dünyası teorik olarak bu gücün çeşitli alanlarda ve seviyelerde toplanması ve işletilmesi durumunda büyük güçlerin yanında küresel bir jeopolitik ve stratejik güç oluşturmaktadır.

Bunu başarmak için, bu bildiri inceleyici olarak "jeopolitik" ve "jeostratejik" kavramları ve bunların İslam dünyasındaki uygulamalarını ele almaktadır, Aynı zamanda sahip olduğu güç alanları ve nasıl yatırım yapılacağı ve sonuçlarına sadece İslam dünyası ve ülkeleri tarafından katlanılan bu yatırımın olmamasının beklenen etkileri ile ilgilenmektedir.

Bildiri, İslam dünyasının sahip olduğu gücün, özellikle enerji ve geniş insan kaynakları açısından en belirgin bileşenlerini tartışmaktadır. Aynı zamanda, İslam dünyasının sahip olduğu çeşitli doğal zenginliklerin ışığında, dünyadaki sanayi ve tarım sektörlerine entegrasyon ve

hizmet sağlama olasılığını da ele almaktadır, örneğin: Denizler, göller ve nehirler ve keşfedilen ve gizli olan engin deniz, hayvan ve tarım kaynakları.

Bildiri, en yüksek tahminlere göre 41 milyon km^2'lik bir alanda İslam dünyasının Asya, Afrika ve Avrupa'daki coğrafi ve stratejik konumunun rolüne odaklanıyor, Ülkeleri, bu kıtaların geleceğini doğrudan etkilemesine izin veren ve ona diğer bölgesel güçler ve bazı büyük ülkeler yanında bölgesel olarak etkilemek için ek bir jeopolitik yetenek veren coğrafi yakınlığa, hizalamaya veya çoğunlukla doğrudan temasa sahiptir. Araştırmada İslam dünyasında 53'ü yarıdan fazla Müslüman çoğunluğa sahip 57 ülke ele alınırken, 4'ü nüfusun%10-38'i arasında yer alıyor.

Bu ülkelerin toplamı ekonomik ve siyasi güce sahip, Dünyanın en önemli petrol ve gaz enerji kaynaklarına sahipler, Aynı zamanda dünya alanının%28'inden fazlasını oluşturuyor, Dünya nüfusunun %26'sından fazlasının ve 250'den fazla nehrin, 18 denize sahili vardır ve en önemli geçitlere sahiptir (16 dan 18'i) ve 3 okyanusta yer almakta.

Bildiri, islam dünyasının üç komşu kıtadaki farklı bölgeleri arasındaki göreceli eşitsizlikle homojenliği konusunu sunmaktadır, fakat din ve ortak düşünceyle bağ Kur’an-ı Kerim'in dili olarak Arapça ve 1300 yılı aşkın ortak tarih de dahil olmak üzere çoğunlukla yakın olan doğu dilleri ile stratejik, jeopolitik, kalkınma ve bütünleştirici süreçlerin büyük ve önemli homojenliğini elde eder.

Makale, İslam dünyasının bölgesel stratejik ağırlığının ve uluslararası stratejik ağırlığının doğasını açıklıyor ve temel soruyu yanıtlamaya çalışıyor: İslam dünyasının uluslararası sistemde büyüklüğü, jeopolitik ve stratejik gücü ile orantılı bir yeri neden yok? Asıl soru, bu gücü harekete geçirmek ve bir yandan kalkınma hedeflerine ulaşmak, diğer yandan çatışmaları çözmek ve başka bir yandan dünya politikalarını şekillendirmeye katılmak için bir programa doğru ilerlemenin mümkün olup olmadığıdır? nasıl olacağına ve gereksinimlere odaklanmak. bildiri, gücün gerçekliğini göstermek için tanımlayıcı yaklaşımı ve diğerleriyle karşılaştırmalarda ve yatırım ve aktivasyon için mevcut fırsatlarda analitik yaklaşımı takip ediyor.

1.2. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücünün araştırılmasına dayanan araştırmanın niteliği göz önüne alındığında, bu araştırmanın temel kavramsal çerçevesi, bu terimlerin genel kavramına ve çağrışımlarına ve bunların İslam dünyasına özel koşullar ve belirleyicilerle nasıl uygulandıklarına değinmektedir, Bu kavramlarla ilgili araştırma ve teoriler, coğrafi konumun ve yeri yöneten coğrafyanın doğasının politikacıların, askeri personelin, araştırmacıların ve düşünürlerin düşüncesinde ve kazanımları maksimize etmede ve çıkarları savunmada bundan nasıl yararlanılabileceğinde önemli bir rol oynadığını doğrulamaktadır kaldı ki jeopolitik olarak bilinen şeyin ortaya çıkmasından önce bile bu bağlamda çok büyük bir önem taşıyordu, Günümüzde "jeopolitik", ileri beşeri bilimler alanında çalışılabilen ve analiz edilebilen bilim dallarından biri olarak kabul edilmektedir.

"Coğrafi konum, coğrafi doğa ve toplumların belirli bir coğrafi alandaki genel davranışları arasındaki ilişki", "siyasi, jeopolitik ve jeostratejik coğrafya" bilimlerinin bir parçası haline geldi.[1]

1.2.1. Coğrafya Siyaseti, Jeopolitik ve Jeostrateji Kavramları

Prensip olarak, coğrafya siyaseti (Geographic Politic) da dahil olmak üzere akademisyenler arasında bilinen jeopolitik ve jeostratejinin bilimsel kavramlarını ele almak önemlidir, Siyasi coğrafyaya gelince, bir ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel politikalarının kalitesinde coğrafi doğanın rolünü inceleyen bilimdir, Bunu, devletin dayandığı toprakların boyutuna, kaynaklarına, sakinlerinin sayısına, kültürlerine ve dini kimliklerine bağlar.[2]

Jeopolitik ise, devletin coğrafi bileşenlerinin doğasını inceledikten sonra, doğal kaynaklar veya alan gibi bu bileşenlerdeki eksikliği gidermek için en iyi mekanizmaları belirleyerek ulusal çıkarların peşinde koşmayı içeren bir kavramdır.[3] İki bileşeni vardır: Birincisi Coğrafya (Jeo), ikincisi politika (politik) ile ilgilidir ve diğerleri bunu devletin dış çevresiyle, dış politikalarıyla, kendisini, çevresini, dış dünya üzerindeki etkilenmesini ve etkisini algılaması ve en büyük getiriyi elde eden ve risklerden kaçınan politika ve faaliyetlerin nasıl formüle edileceği ile

---

[1] Nasri Diab Khater, *Politik Coğrafya ve Jeopolitik*, Al-Janadriyah Yayıncılık ve Dağıtım, 2010, s. 22-23.
[2] A.g.e.
[3] Geoffer Robert ve Alistar Edwards, *Modern Dictionary of Political Analysis*, Samir Abdel Rahim Chalabi tarafından çevrildi (Beyrut: Arab House of Encyclopedias, 1999), s. 106.

ilişkisi olarak görmektedir.[4] Bu (jeopolitik) bilimi, büyük olasılıkla uzmanlaşmış çalışmalar olan Alman bilim adamı Friedrich Ratzel (1844-1904)[5] tarafından ortaya çıkmıştır.

Jeopolitik devleti gelişen bir organik organizma olarak görürken, siyasi coğrafya onu devletin mekânsal ve zamansal parametrelerinde sabit bir birim olarak görmektedir, bu bilimlerin alanlarını, etkinliklerini ve Devletin, toprakların veya çevresinin politika oluşturma ve umutlarını etkileme yeteneklerini ifade etmekte hayati bir farktır.[6]

Siyasi coğrafya kavramı, yirminci yüzyılın başlarında bir bilim haline geldi ve siyasi çalışmalar içinde çalışmaya başladı, Jeopolitik kavram, devletin gücü ile doğal ve beşeri belirleyicileri, doğal kaynakları, bunların alanlarını ve nüfuslarını, stratejik konumlarını ve tarımsal ekonomik faaliyetler,[7] sanayi için gerekli olanı içeren coğrafyası ile doğrudan bir ilişki olduğu temelinde türetilmiştir, Percy ve Alexander'a göre siyasi örgütlenme ve muadilleriyle ilişkilerin olduğu belirli bir bölgenin tanımı ve analizidir.[8] Bunun üç boyutu var; Sabit element olarak...... Toprak ve doğası... Hızlı değişkenlik gösteren insan ve nüfus..., Önceki iki boyut arasındaki ilişkiye göre zamansal boyut,[9] Bu bileşenler ve Devletin gücü arasındaki ilişki, özellikle ilgili değişkenler açısından jeopolitik olarak bilinen şeydir, bu nedenle jeopolitik, Rudolf Keelen'e göre siyasi coğrafyanın ulusal gücün analizinde pratik uygulamasıdır.[10] Bilim adamı Karl Haus Hoover'ın bakış açısından, "Jeopolitik, devleti alan açısından incelerken, jeopolitik, alanı devlet (ve gereksinimleri) açısından inceler."[11]

Bu nedenle, jeopolitik bir kişi liderlere, devletin coğrafi bileşenlerinin eksikliklerini ulusal siyasi çıkarlara ulaşmak için düzeltme yollarını ve stratejisini çizer. Kaldı ki çoğunluk devletin canlı varlık olduğunu görüyor.[12] Başkalarının sahip olduklarıyla büyümeli ve beslenmeli, Coğrafya, geçmişi ve bugünü bilimsel gerçekleriyle incelerken, jeopolitik, belirli bir

---

[4] Abdel Moneim Abdel Wahab, *Siyasi İlişkilerin Coğrafyası* (Kuveyt: Al Wahda Yayıncılık ve Dağıtım Kuruluşu, 1977), s. 11.

[5] Sabri Al-Hiti, *Studies in Political Geography and Geopolitics* (Amman: Al-Warraq for Publishing and Distribution, 2013), s. 16.

[6] A.g.e.

[7] Shakkata Abdel Karim, "Siyasi Coğrafya: Kavramlar ve Uygulamalar", Djilali Bounaama Khemis Miliana Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü, 2015/2016.

[8] Abdel Moneim Abdel Wahab, a.g.e., s. 13.

[9] Shakata, a.g.e., s. 7.

[10] A.g.e.

[11] Naim Al-Zahir, a.g.e., s. 14-15.

[12] Devletin canlılığına ve durağan kalırsa ortadan kalkabileceğine inananların en önemlilerinden biri, Alman Ratzel, Hoover ve Kellen okulunda olsun, bu kavrama göre yayılmacı ve sömürgeci teorileri kurdu, ya da Hitler'in Avrupa'daki yayılma teorileriyle ilgili gerçekçi düşünceler için onlara karşı çıkan İngiliz okulu Mackinder.

metodolojiye göre devletin ulusal çıkarlarına hizmet edecek geleceğe yönelik politikalar çizer.[13] Kriterlerle ilgili olarak Manning, "jeopolitik kriterlerin, yalnızca karanın kara ve denizle olan coğrafi ilişkisiyle değil, nüfusun ve devletin işlevsel yönelimi ile de ilgili olması gerektiğini" ileri sürüyor.[14]

Jeostratejiye gelince, uluslararası nitelikteki ekonomik veya siyasi sorunları analiz etme veya anlamada kullanımı açısından doğal çevre ile ilgilenen siyasi, ekonomik ve askeri planlamadır.[15] Modern anlamda strateji, çeşitli sektörlerinde milletin gelişmesine olanak sağlayan çerçeve olduğu için iç ulusal güvenliğin gelişmesi ile ilgilenir, Devletlerin ulusal topraklarına yayılan ulusal operasyonel sahasını savunacak mekanizmaların geliştirilmesine dayanmaktadır.... Modern jeostratejinin ikinci hedefi, kazanımlar elde etmek ve etki alanları ve bağlı sistemler inşa etmek,[16] (Jeostratejik).... Mekânsal ve zamansal bilgilere dayanır... Ve belgelenmiş ve doğru olmalıdır.[17]

Jeostratejinin "bir tür strateji olmadığını" belirtmek önemlidir, stratejistin doğru ve optimal kararı verebilmesi için, jeostratejik yetkili, alanın entegre kontrolünü amaçlar,[18] Jeostratejinin sadece "diğerini silmek" amacıyla, yani askeri amaçlar için kullanılmadığını, aynı zamanda askeri ve sivil hedeflere ulaşmak ve siyasi ve ekonomik stratejiye hizmet etmek için alanı belirli bir süre için düzenlemenin en iyi yollarını incelemeye dayandığını unutmamalıyız, Dolayısıyla bu anlamda karar vermede teknik bir araçtır ve tüm önemini bu noktadan almaktadır.[19]

Stratejik araştırmacı Wael Shadid, coğrafya kavramının doğal coğrafi tezahürlerini ele aldığına inanıyor, Jeopolitik ise, devletin iç politikasını ve ilgili beşeri, doğal ve ekonomik kaynakları ile egemenlik konularını içermekte, Jeostrateji ise devletin dış politikasına yön verir, Devletin jeopolitik, coğrafi, ideolojik faktörleri veya yönetici kesimin çıkarlarını ve isteklerini geliştirme çabalarını askeri, politik, ekonomik veya diplomatik olarak nerede yoğunlaştırdığını belirler,[20] Araştırmalarına göre coğrafi değişimler "yavaş", jeopolitik değişimler "daha hızlı", jeostratejik

---

[13] Shakata, a.g.e., s. 6, 8.

[14] Shakata, a.g.e., s. 42, Alexander Dugin'den alıntı, a.g.e, s. 148. Alıntı: D.W. "Meining: Heartland and Rimland in Eurasian History" in *West Politics Quarterly*. IX, 1956, pp. 553-569.

[15] Walida Sa'ou, "Arap Bölgesindeki Dengeler, Jeostratejik Etkileşimler ve Değişimler Arasındaki Arap Devrimleri", Suriye Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muhammed Khudair Üniversitesi, Biskra, 2013/2014, s. 14.

[16] Ahmet Davutoğlu, *Strategic Depth, Türkiye'nin Uluslararası Arenadaki Konumu ve Rolü*, 1. Baskı, tr. Muhammed Jaber Thalji ve Tariq Abdel Jalil, Beyrut, Arab House of Science, 2011, s. 127.

[17] A.g.e.

[18] Muhammed Hamza Alwan, "Foundations and Concepts of Geopolitics", *Al-Naba Information Network*, 29/12/2014, Giriş Tarihi: 3/4/2017, http://annabaa.org/arabic/authorsarticles/379.

[19] A.g.e.

[20] Wael Shadeed, "Orta Doğu Ülkeleri Arasında Stratejik Eşitliğin Sağlanmasına Yönelik Temel Kavramlar", 13 Mayıs 2015: https://wshadid7.wordpress.com/2015/05.

değişimler ise "çok daha hızlı",[21] ve "jeopolitik ve jeostratejik değişimler arasında doğrudan ve dolaylı olarak karşılıklı bir ilişki vardır", Birincisi jeostratejik alanı etkiler ve jeostratejik gerçekler ve değişiklikler değişebilir ve bunun tersi de olabilir.[22]

1.2.2 Biyosfer

Bu bölümde, Almanya'nın 1870'de Fransa'ya karşı kazandığı zaferden sonra ratzel, Hofer ve diğerleri gibi Alman araştırmacılara dayanan jeostratejik bilimde biyosfer Çevresi kavramının gelişimine değinmek faydalı olacaktır, Devlet, canlı organizmalar gibi, doğası gereği durağan kalamayacağı için evrim sürecinden geçerek ya büyür ya da parçalanır ve yok olur,[23] O, “canlı bir organizma gibidir ve biyolojik işlevlerinin başında büyüme işlevi gelir, İşlevsel devlet, sonunda devletlerin gücünü inşa etmek ve artırmak için kullanılabilecek doğal kaynakları ve maden zenginliği bakımından zengin yeni alanlara doğru büyür ve genişler".[24] Kara gücünden çok deniz gücüne stratejik önem veren jeopolitik ideolojik katkılar vardır ve bu, Britanya'da Mackinder'in ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Spekman ve Alfred Mahan'ın yazıları ve ardından Fransız okulunun bu alandaki mütevazı çabalarına rağmen Jacques Ansel'in fikirleri aracılığıyladır.[25]

1.3. İslam Dünyasının Coğrafi ve Medeniyet Çerçevesi

İslam dünyası ile ilgili olarak, yukarıda bahsedilen jeopolitik teoriler, her biri tam jeopolitik güce ulaşmada bazı eksikliklerden mustarip olan tek tek ülkeler için geçerlidir, daha etkili ve etkin bir jeopolitik güç oluşturmak için eksikliklerle bütünleştiği coğrafi bloklarından bazıları için bir bütün olarak geçerlidir, çoğunluğu, aktif jeostratejik gücün dayandığı jeopolitik yetenekler sisteminde bir entegrasyon oluşturmak için doğrudan coğrafi temastan yararlandığından, farklı coğrafi konumlardaki tüm ülkeler için de geçerlidir, devletin yerel gücünün tüm bileşenleriyle veya tek bir komşu ülkeler bloğu veya farklı coğrafyalarıyla İslam ülkeleri bütününün bir araya gelmesi, entegre ve kapsamlı bir jeopolitik gücün başarısıdır,

---

[21] A.g.e.
[22] A.g.e.
[23] Naim Al-Zahir, a.g.e., s. 35, Muhammed Taha Badawi'den alıntı yapıyor: *Uluslararası İlişkilere Giriş* (Beyrut: Arap Rönesans Evi, 1973), s. 84.
[24] Abdülkadir Muhammed Fehmi, *Strateji Çalışmasına Giriş*, 1. Baskı (Ürdün: Dar Majdalawi for Publishing and Distribution, 2006), s. 65.
[25] Shakata, a.g.e., s. 44.

özellikle aralarında karayla ayrılanlar denizle bir birine bağlanır, kıtaların içinde Denizlerden uzak olanlar ise nehirler, uçaklar ve trenlerle birbirine bağlanır, aynı zamanda, her ülke ve her blok, bir bütün olarak İslam dünyasının genel jeostratejik gücüne niteliksel bir katkı oluşturan özel bir bölgesel jeostratejik güce sahiptir, böylece, jeopolitik ve jeostrateji sunulan tanımları ve kavramları bir bütün olarak İslam dünyası, ülkeler ve bölgeler, jeostratejik düzeyde bölgenin uluslararası sistem içinde ve yüksek bir etkiye sahip tek bir sistemde jeostratejik gücün işlemesi için uygun ve etkili iletişim sağlamak için ilgili sınırlı ek koşullar uygulanabilir.

İslam öncesi kavramları Müslüman dünyasına uygar bir bölge ve coğrafi olarak birbiriyle ilişkili parçalar olarak uygulayarak, ve bir yandan Devletin organik bir varlık olarak dinamikleri ve canlılığı, diğer yandan tüm Müslüman dünyasında jeopolitik ve jeostratejik koşulların sağlanması önermesi ve "birçok araştırmacı jeopolitik, konu ve jeostratejik konuyu devletle ilişkilendirmesine rağmen, kavram diğer bölgelere kıyasla bir devletin, coğrafi bölgenin veya siyasi toprakların avantajını veya özelliğini ve bu avantaj veya mülkiyete yönelik uluslararası ihtiyacı ifade eder", adıyla, Bölgesel ve uluslararası boyutlara iç boyutun ötesinde ve uluslararası dengeyi etkileyen son derece[26] önemli olan gaz, enerji, su yolları ve boğazlar kamu, sanayi ve uluslararası ticarete güçlü avantajlarından biri olabilir.

Öte yandan, bu araştırmanın girişlerinde ve jeopolitik kavramına ilişkin diğer araştırmalarda sunulan çeşitli tanımların saldırganlık, yayılmacılık ve başkalarının imkanlarını ele geçirme çabası içerdiğini belirtmekte fayda var, ama İslam dünyasındaki gerçek jeopolitik veya jeostratejik olarak bunu göstermez, çünkü İslam dünyası başkalarının hırslarının hedefidir,[27] aynı zamanda doğal, tarımsal ve endüstriyel kaynaklar, enerji, boğazlar, su, denizler, nehirler ve diğerlerinin gereksinimleri açısından kendi kendine yeterlilik konusunda büyük imkanlara sahiptir, birçok bölgedeki jeopolitik boyut ve güç ile bu bölgelerdeki ve genel uluslararası düzeydeki jeostratejik güç elde edilir, İslam ülkeleri sisteminde bu saldırgan düşünceye ne ihtiyaç ne de güdü vardır, aksine, yukarıda belirtilen güç faktörlerine sahip olmaları ve bu güç unsurlarının bir kısmının ya da bir bölümünün bulunmaması nedeniyle diğer devletlerin bölgesel ve uluslararası jeostratejik saldırganlığına karşı korunmak için motive olmuş ve gerekçelendirilmişlerdir. Bu nedenle bu güç, çeşitli bileşen ve koşullarında bilimsel ve politik olarak dolaşan kavramlara göre jeostratejik gücün gerçekliğidir ve İslam dünyasının bölgesel

---

[26] Omar Yahya, “Afrika Boynuzu'nun Jeostratejik Önemi”, *Omar Yahya Stratejik Araştırmalar ve Siyaset Bilimi Web Sitesi*, 27/11/2014, Giriş Tarihi 3/4/2017: http://omersd.blogspot.com/2014/11/blog-post_80.html.

[27] Sabri Al-Hiti, *Politik Bir Perspektiften İslam Dünyası ve Uluslararası Değişkenler*, 1. Baskı (Amman, Al-Warraq for Publishing and Distribution, 2010), s. 273.

ve uluslararası durumu açısından ayrı bir gücü ve bütünleşik özellikleridir, bu da küresel uygarlık düşüncesi ve planlaması için özgürlük ve güvenle önemli bir çerçeveyi teşkil ediyor.

Kuşkusuz, bu gücün dünyaya açık olması, onunla diğer uygarlık güçleri, özellikle Batılılar ve daha az derecede Doğulular arasında sürekli bir savunma durumu oluşturdu, özellikle İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş'tan sonra, Arap Körfezi'ndeki petrol kaynaklarını elde etmek için ABD ve müttefikleri ve Sovyetler birliği ve müttefikleri arasında rekabetin derinleştiği anlarda ve her iki gücün kavramsal olarak Afganistan'da, sıcak sular savaşı adıyla 1979-1992 yılları arasında karşı karşıya gelmesiyle, bir çok batı ve doğu ülkesinin jeopolitik gücü geri çekildi ve büyük ülkelerin ve çok seviyeli sistemlerin Jeostratejik gücü geriye çekildi, Sömürge sonrası doğrudan eğilimler, bilimsel ve endüstriyel ilerlemeyi sağlamak için enerji ve doğal kaynakların güvence altına alınması ve Batı uygarlığının refahının ve eski Sovyetler Birliği ile bağlantılarının hızlı bir şekilde restorasyonu ile ilgili ekonomik, siyasi ve askeri politikalara ve eğilimlere derinleşmiştir, bu durum enerji ve uluslararası ticaret konusunda uluslararası politikalara ve dolayısıyla askeri güce veya nükleer imkanlara sahip olmasına neden oldu, Müslüman dünyasının tek tek ülkeleri ve birleşik sistemleri ana kurbanıydı, Çünkü hala sömürgecilikten kurtulma, yeniden inşa etme ve bu gücü yatırıma dökmek için medeni ilerlemeye geçme sürecindeydi, Bu uluslararası politikalar, yalnızca İslam ülkelerini ve bu ülkelerden oluşan bir grubun herhangi bir bölgesini tek tek seçmedeki başarısı yanı sıra, bu medeniyet sürecinin önünde gerçek bir engel teşkil etmiştir, doğrudan hedef alınan Malezya, Türkiye ve İran'da olduğu gibi, tek tek asgari sayıda ülke dışında, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik yeteneklerinden pratik olarak yararlanma yeteneğini kaybetmesine neden olan sistemden diğer ülkeleri izole ettiğini, en önemlisi 1996/1997'deki Malezya mali krizinin imalatıydı, İran, Sudan ve Irak'ın ardı ardına ve aralıksız ablukaların yanı sıra, Asya ve İslam sermayesinin ağırlığını ABD pazarlarına aktardı, NATO ve Avrupa İşbirliği Ve Güvenlik Teşkilatı üyesi olmasına rağmen Türkiye'yi 1981'den 2002'ye kadar ekonomik göstergelerindeki gerilemeden kurtarmaktan uzaklaştı ve daha bir çok kısmi ve toplam örnekler vardır.

Buna göre, İslami jeopolitik ve jeostratejik güce sahip olmak, uluslararası ve bölgesel aktörler ve onların İslam ülkelerine ve dünyaya yönelik politikaları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir, bu da, bu gücün bölgesel ve uluslararası bir stratejik ağırlığa sahip olmasını istiyorlarsa veya ulusal ve bölgesel güvenlikleri için gerçek bir koruma sistemi oluşturmak istiyorlarsa, İslam dünyası ülkeleri için bu gücü stratejik olarak toplama yönünde zorunlu bir seçim haline getiriyor, bu, İslam dünyasının güvenliğinin doğal bir parçasıdır.

İslam dünyasının bu stratejik durumu veya varsayılan veya olası durumu, siyasi harekette ve kültürel yayılmada birden fazla rol oynamak için özel bir dinamik oluşturur, bunlardan en önemlileri Politikalarının takipçisi değil, dünyanın ortağı olmak, teoride çağdaş İslam düşüncesi, yirminci yüzyılın başlarında, özellikle Ortadoğu'da kaybedilen medeniyet rolünü yeniden tesis etmek için İslam dünyasının ilişkileri ve yönelimlerinde bir teori oluşturmaya çalışmıştır, Aynı düzeyde, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik sorunlarını çözmek ve ülkeleri, bölgesel grupları ve genel toplumu için ister dünya sorunlarına yönelik konum ve vizyonu kristalize etmede isterse sanayi, tarım ve enerji alanında daha fazla bağımsızlık elde etmek, tüm Doğu, Batı, Güney ve Kuzey sınıflandırmalarında İslam dünyası ile dünyanın geri kalanı arasındaki etki alışverişinde bulunmak, bu da bu araştırmayı, İslam dünyasının uyanışı, liderliği ve dünyanın gidişatını ve geleceğini şekillendirmede katılımı sağlamak için etkin jeopolitik ve jeostratejik gücünün oluşumunu araştırmak için bir ilk adım haline getiriyor.

İkinci Bölüm: İslam Dünyasının Jeopolitik ve Jeostratejik Gücünün Alanları ve Bileşenleri

Bu bölüm, İslam dünyasının sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik güç alanlarını ve bunların yatırım fırsatlarını ele almaktadır, Ayrıca bu gücün ana bileşenleri ele alıyor, Medeniyetler arasında bu güce hizmet etmede coğrafi konumun rolüne odaklanıyor, İslam dünyasının büyük göreli homojenliği ile sahip olduğu avantajın önemini münakaşa ediyor, Son olarak araştırma, İslam dünyasının gücü ile jeopolitik ve jeostratejik alandaki diğerlerinin gücü arasında temel göstergelerle odaklı bir karşılaştırma yapmaktadır.

2.1. Jeopolitik ve Jeostratejik Güçlü Alanlar ve Yatırımları

Bu bölüm, güçlü alanlar ve bunlara yatırım yapma olasılığı ve bu yatırımın beklenen etkileri ele alınmıştır, ayrıca, bu nitel jeopolitik ve jeostratejik güce yapılan bu yatırımın olmamasının bir sonucu olarak İslam dünyasının ve bireysel devletlerinin uğradığı kayıpları da tartışıyor.

Güç alanları açısından İslam dünyasının en çok öne çıkan güç alanları ekonomik, siyasi ve medeniyet alanlarıdır, Her biri İslam dünyasının demografisini ve üç ana kıtada, Asya, Afrika ve Avrupa'da kendine özgü coğrafi konumunu etkiler.

Dolayısıyla İngiliz bilim adamı McAnder'in jeopolitik güç teorisinde ve 1904'ten günümüze

kadar yapılan değişiklikler, bu güç alanlarının Müslüman dünyası için etkili olduğunu doğruluyor, ve bu alanların, İslam'ın başlangıcından günümüze kadar insan medeniyet dönüşümünün birçok aşamasında hem batı hem de doğu medeniyetinin gelişimi için hayati bir güç oluşturduğunu, bu güce yatırım yapma fırsatları üç düzeyde mevcuttur, Küresel ekonomi, Müslüman dünyasının uluslararası enerji ve su yolları alanlarındaki ekonomik gücüne bağlı olmaktadır, İslam dünyasının tam ortasında yer alan Ortadoğu'daki siyasi değişimlerden dünya da ciddi şekilde etkileniyor, Türkiye'de Batı ve Doğu Avrupa'ya, İran'da Avrasya'ya ve Rusya ve ekleri dahil Asya platosuna yönelik dönüşümlerden de etkilenmektedir, Doğu ve Güneydoğu Asya'da Endonezya ve Malezya'daki dönüşümlerden de etkileniyor, Pakistan, Afganistan ve Bangladeş üzerinden Hindistan kıtasından da derinden etkilenmiştir, Medeniyet düzeyine gelince, bu ülkeler tarihsel olarak Büyük Britanya, ardından Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri için bir güç kaynağı oluşturmuştur, İslam dünyasının topraklarının çoğu, denizleri, koridorları, boğazları ve nehirleri, çeşitli gelişim ve oluşumlarında doğu ve batı medeniyetleri için hala hayati bir öneme sahiptir.

Böylece İslam dünyasının mevcut jeopolitik ve jeostratejik alanları, temel yaşamsal çevrelerinde yatırıma, güçlendirmeye ve genişlemeye muktedirdir, dolayısıyla, bu üç alana yatırım yapmanın başarısı, İslam dünyasının iç gücüne ve ekonomik, siyasi ve sivil uyumuna bir destek ve bu alanlardaki uluslararası dönüşümlerin sonuçları üzerinde önemli bir etki olarak değerlendirilmektedir, Bu yatırımın bugüne kadar yokluğu, en azından dünyanın İslam dünyasına yönelik politikalarının bir yandan geri kalmışlığına, bir yandan servetine yatırım yapamamasına, su yollarını ve boğazlarını kullanmanın bedelini toplayamamasına, medeniyeti etkileyememesine ve bağımlılığını sürdürmesine dayanması nedeniyle gerçek bir kayıp olmuştur, buda onun, 25 yıldan uzun bir süre önce sona ermesine rağmen, özellikle soğuk savaş sırasında, kendilerini uluslararası siyasi ve medeniyet açısından çelişen eksenlerle hizaya getirmek için her zaman seçeneklerle karşı karşıya kalması, Ancak İslam dünyası, yatırım yapamaması nedeniyle bazı ülkelerde ve bölgede yaşanan bazı önemli dönüşümlere ve bu yönde bazı girişimlerin devam etmesine rağmen siyasi, medeniyet ve ekonomik konumunu önemli ölçüde değiştirememiştir, hala mümkün olanın altında ve hırssız ve pozisyonunun ve başkalarının kendisine yönelik politikalarının rolünde büyük bir stratejik ve jeostratejik dönüşüm gerçekleştiremiyor.

Bu, özellikle devletin jeopolitiği ile büyük güçlerin stratejisi arasındaki karşılıklı etki ve nüfuz, taraflar üzerinde politika ve müdahale ve geçişme alanlarında önemli değişiklikler yapmak için sürekli bir baskı süreci oluşturduğundan, bu gücün alanlarının önemini, kapasitesini ve

genişliğini doğrulamaktadır, ekonomik, askeri, siyasi ve kültürel boyutlarıyla jeostratejik düzeyde büyük ülkeler arasındaki yakınlaşma ve ayrışma noktalarını tanımlar, bu nedenle, devletin jeopolitik gücünü biriktirmek ve dinamik jeostratejik gücü elde etmek, ona bir yandan değişikliklerle etkileşimde bulunmak ve çıkarlarını gerçekleştirmek için daha büyük fırsatlar sunarken, diğer yandan güvenliği de dahil olmak üzere hayati çıkarları için gerekli asgari korumayı elde etmesini sağlar. Toprak bütünlüğü ve kendi egemenliğini saldırganlık veya ihlalden koruduğu için, çıkarları ve bağlantıları olan eylemden sapmadan ve yer, zaman ve değişkendeki etki ve nüfuzda karşılıklı bir ilişkiden korur. Bu, İslam dünyasının birçok ülkesi ve komşu coğrafyalarından bazıları için ayrı ayrı geçerli olup, dünyanın üç büyük kıtasındaki tüm farklı bölge ve coğrafyalarına da çalışmaktadır, farklı açıları, boyutları ve dönüşümleri ile dünyanın kalbinde, medeniyetlerin kalbinde ve olayların kalbinde yer almaktadır.[28] Bahsedilen alanlara yatırım yapılamaması gerçeği, ABD'nin oynadığı jeostratejik rolün İslam dünyasının gelişmesinde ve kalkınmasında önemli bir etkisinin olduğunu teyit etmektedir ve buna benzer....

Öte yandan jeopolitik bilimci Halvor Mackinder, dünyadaki tarihin kinetik tanımını ele aldı, Afrika ve Avrasya olarak dünya adasını kıtasal bir merkez olarak görüyor, İçinde nüfuz etmesi zor bir kıta dayanağı var ve onu kontrol etmek dünyaya hâkim olmaktır.[29] Dünya toprak kütlesinin sadece %6,25'ini ve dünya nüfus yoğunluğunun %87,5'ini oluşturmaktadır, Mackinder kıtasal dayanak noktasına Heart Land adını verdi,[30] Batıda Volga Nehri'nden doğu Sibirya'ya ve Arktik Okyanusu'ndan güneyde İran ve Afganistan platolarına kadar uzanır, bu bölgede bir 12 den fazla İslam ülkesi yer almaktadır, Mackinder, As-Suwayda'nın kalbini değiştirerek yeni alanlar ekledi.[31]

Mackinder ayrıca güney al-Suwayda olarak adlandırdığı başka bir dayanak noktasına atıfta bulundu, İç kısımlarda Nijer, Kongo, Zambezi, Orange ve Lumpopo nehirlerine akan Afrika ve Sahra altı Afrika'yı içermekte, İki bölge, batıda Nil'den doğuda Fırat'a[32] kadar uzanan Arap ülkeleri aracılığıyla toplam yedi Arap İslam ülkesi ile birbirine bağlıdır, Mackinder'e göre, denizlere akan nehirlerle karakterize edilen "iç hilal" olan As-Suwayda'nın kalbinden sonra gelir, Kıyıların kenarlarından, Ortadoğu'nun ıssız Arap topraklarından ve Asya'nın mevsimlik bölgelerinden oluşur ve daha dinamik bir gelişime sahip bir medeniyet bölgesidir. Bunlar arasında, ordunun, akademisyenlerin, profesyonellerin ve politikacıların benzer şekilde

---

[28] Bkz. Wael Shadid a.g.e.
[29] Shakata s. 36, alıntı: Stéphane Rosière, Op.cit, p. 15.
[30] Shakata, a.g.e., s. 37-38.
[31] Naim Al-Zaher, a.g.e., s. 21.
[32] A.g.e.

jeopolitik ve jeostratejik düşüncesinde ve teorinin uygulamalarının gerçek deneyimlerinin ve göreceli başarı veya başarısızlık alanlarının ışığında yapılan diğer bilim adamlarının modifikasyonları bulunmaktadır.

Alexander Dugin'e göre, bu teori tüm jeopolitik sistemler arasında bir kesişme noktasıdır, başka bir deyişle, su ve kara yörüngelerinin kesişimi, halkların ve ulusların tarihinin gelişmesinde en önemli faktördür.[33]

Teori, üzerinde yaptığı bir takım eleştirilere ve değişikliklere rağmen, değişkenlere göre yenilenen koşullarda hala etkilidir, Jeopolitik ve jeostratejik düşünce metodolojisi, İslam dünyası bloğunun güç, etki, koruma, dünya egemenliğine katılım, politikalarını formüle etme ve yabancı istilasını ve topraklarını işgalini önleme açısından gelecekteki eğilimlerini incelemek için kullanılabilir, ve İslam jeostratejik dünyasının gücü üzerindeki etkisini azaltmak için göz önünde bulundurulacak açık ve medeniyetsel boşluk ışığına rağmen, bizim tahminimize göre bugün bu vurucu gücün oluşumu ile işgal altındaki toprakları kurtarmak, aynı zamanda, kapsam ve yetenekler bakımından geniş olan küresel İslami entegrasyon ve işbirliği ile ayırt edilen medeniyet sıçramaları ve uyanışlar yapmayı düşünmek, önemli olan, İslam dünyasının lider ve seçkinlerinin, İslam dünyasının önemli olduğuna, rolünü ve önemini geliştirmenin, ülkelerini ve medeniyetini korumanın, diğer faktörlerden önce İslam dünyasının jeostratejik medeniyet örtüsünün güçlendirilmesini gerektirdiğine ikna edilmesidir, ne kadar zorluk olursa olsun.

2.2. İslam Dünyasının Jeopolitik ve Stratejik Gücünün En Belirgin Bileşenleri

İslam dünyası ekonomik, kalkınma ve entegrasyon boyutunda çok büyük bir potansiyele, çok sayıda ekilebilir araziye, entegre iklim bölgelerine, hammadde ve doğal kaynaklara, çoklu ve entegre enerji kaynaklarına, nehirlere ve denizlere, büyük bir nüfus kitlesine ve seçkin beyinlere sahiptir, ancak parası, zenginliği ve petrolü ile küresel uygarlığın atardamarlarını hareket ettiren İslam dünyası, jeopolitik ve jeostratejik etki bakımından ve kendi içinde zayıf olarak kabul edilmektedir, parası göç etmiş, kaçırılmış, çalınmış veya borç ve faizler altında kalmış ve servetinin ve fiyatlarının çoğunu kontrol etmiyor ve zenginlerinin para transfer etme hakkı olmayabilir, fakir ülkelerin bazı liderleri, dünyanın zenginleri arasında sayılmakla birlikte,

[33] Alexander Dugin, *Rusya'nın Jeopolitik Geleceğinin Jeopolitiği*, çev. İmad Hatem (Beyrut: The United New Book House, 2004), s. 86.

İslam dünyasının birçok ülkesinde, özellikle zenginlerde, düzenli ve iyi bilinen bir şekilde yaygın olan idari ve mali yolsuzluk sorunlarından bahsetmiyoruz bile, liderler bunu iyi biliyor dolayısıyla bununla başa çıkmak için mücadele kuruluşlarına ihtiyaç yoktur, belki de Malezya ve Türkiye'nin Rönesans'a ulaşmak için yolsuzluğun boyutunu ve derinliğini zayıflatma konusundaki deneyimleri, son otuz yılda gözlerimizin önünde başarılı oldu.[34]

2.2.1. Petrol ve Gaz ve Jeopolitik ve Jeostratejik Olarak Rolleri

Petrol ve gaz, jeopolitik ve jeostratejik gücün en belirgin bileşenleri arasındadır, Bunlardan sadece iki ülke ile birlikte 10 ülke, OPEC dışındaki diğer 9 ülkeye ek olarak, OPEC verilerine göre dünya petrolünün% 40'ını oluşturmaktadır, OPEC, İslam ülkelerinin 2010 yılında dünya petrol üretiminin %43'ünü ürettiğini, sadece OPEC üyelerinin dünya petrol rezervlerinin %80'ine sahip olduğunu ve İslam ülkelerinin 2010 yılında ağırlıklı olarak sanayileşmiş ülkeler tarafından tüketilen dünya toplam petrol ihracatının %56'sını işgal ettiğini tahmin etmektedir, bu, İslam dünyasının sert güç alanlarındaki ekonomik gücünü oluşturan şeydir, böylece bölgesine jeo-ekonomik bir pivot denildi ve bu da İslam dünyasını petrol akışını ve fiyatlarını kontrol etmek için büyük güçler için bir hedef haline getirdi, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Çin.[35]

Diğer tahminlerde, İslam dünyasının dünya petrol rezervlerinin %72'sine ve dünya doğal gaz rezervlerinin %35'ine sahip olduğuna inanılmakta.[36] Bu durum bu ülkelere yüksek bir finansal gelir sağlıyor ve eğer İslam dünyasında çalışırsa gelir, istihdam ve operasyonel kapasite bakımından Batı Avrupa'yı geçebilecek derecede gelişebilir ve ekonominin çarkını hareket ettirebilir.[37] bu nedenle, İslam dünyasının, küresel endüstriler ve Rusya dışındaki büyük ülkelerin çeşitli medeniyet ilerlemeleri için stratejik bir enerji kaynağı oluşturduğu belirtilebilir.

---

[34] Bkz. Rifaat Al-Seyyid Al-Awadi, Yoksulluksuz Bir İslam Dünyası, sayı. 79, 2000, The Ummah Book, Doha, s.
[35] Saeid Naji and Jayum A. Jawan, "Geopolitics of the Islam World and World Leadership in the Post-Cold War Geopolitical Developments", *Transience* (2013) vol. 4, issue. 1, p. 6.
[36] Al Thani, Fahd, İslam Dünyası, Jeostratejik ve Jeopolitik Çalışmalar, Doha, 2002, s. 101.
[37] Rifaat al-Seyyid, a.g.e., s. 87-96.

2.2.2. Coğrafi Konum ve Jeopolitik Sorunlar

İslam dünyası, büyük güçlerin jeostratejik çıkarlarının merkezinde ve onların çevresinde yer almaktadır, ticaret, enerji, nakliye hatları ve diğer zenginlikler dahil olmak üzere bu çeşitli çıkarların istikrarı üzerinde derin bir etkisi vardır, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupalı müttefikleri Çin ve Rusya, İslam dünyasının jeostratejik durumundaki en etkili güçleri temsil ediyor.[38]

Bu nedenle, İslam dünyası ülkeleri, bu düzeyde, tek tek ülkeler ve toplu olarak jeostratejik yansımaları olan birçok jeopolitik sorundan muzdariptir, bunların en tehlikelisi, jeopolitik gücün verimli kullanılmasının ve bölgesel ve küresel düzeyde etkili bir jeostratejik güce dönüşmesinin önünde önemli engeller oluşturan uluslararası hırslar, uluslararası müdahaleler ve uluslararası baskılardır.[39]

İslam dünyası ülkelerinin muzdarip olduğu jeopolitik sorunların birçoğunun sömürge döneminde doğup devam ettiğini ve hükümetlerin bunlarla baş edememesinin bu sorunları daha da kötüleştirdiğini anlamak önemlidir, Bu, özellikle bütünleştirici fikri ve birleşik jeopolitik ve jeostratejik vizyonu zayıflatan bölgesel ve uluslararası kutuplaşmalar ışığında, tek devlet ve tüm İslam ülkeleri için jeostratejik boyutlara yol açtı, bu gücü toplayamamak çok büyük ve feci bir kayıp, bunun temeli, bu jeopolitik problemlerin ve bazı jeostratejik problemlerin sömürgecilik, büyük güçler veya bölge devletleri tarafından üretildiğini düşünmek ve bunların büyük bir kısmının esasen öznel olduğunu kabul etmektir, başta enerji, ticaret ve uluslararası seyrüsefer alanlarında olmak üzere ortak ve örtüşen bir ilişki ve çıkar sisteminin geliştirilmesi, bölgesel ve uluslararası çıkarların bölgesel ve stratejik çıkarlarının jeopolitik gücü üzerindeki etkisi ile İslam dünyası ülkeleri arasında entegre bir jeopolitik ve stratejik vizyonla ele alınabilmesi, bu da, ülkeler ve tüm kıtalara bağlı küresel bir bölge olarak iç yönelimlerini güçlendirir, sanayi, ticaret, güvenlik, küresel barış, hava ve deniz trafiği üzerinde önemli etkisi olan jeostratejik ve diğer gerçekçi boyutları ile güçlü jeopolitik ağırlığını artırmaktadır.

[38] Wael Shadid, a.g.e.
[39] A.g.e.

2.2.3. Ekonomik Kaynakların Yeterliliği

Prensip olarak, İslam dünyası ekonomik kaynaklar sorunundan değil, ekonomik politikalardan ve ekonomik yönetimden mustariptir.[40] İslam dünyası bütünü ile çeşitlilikle doludur ve insan ihtiyaçları için yeterli ekonomik kaynak kıtlığından mustarip değildir ve batılıların ekonomik problemlerde şiddetle uğraştığı kıtlık sorunu onun için geçerli değildir, ancak sömürgeci siyasi sınırları olan tek bir devlet muhtemelen bazı kaynakların kıtlığından mustarip olacaktır.[41]

İslam dünyası tarımsal hammaddelere sahiptir ve küresel üretimde her birinden önemli oranlar oluşturmaktadır örneğin; küresel üretimin %92'si kauçuk, küresel üretimin %75'i jüt, küresel üretimin %10'u şeker kamışı, küresel üretimin %48'i kakao küresel üretiminin %43'ü pamuk, %5'i pancar, sakız, tütün, çay ve kahvedir.[42] İslam dünyası soğuk kutup iklimi dışında her türlü iklimi bünyesinde barındırmakta ve bu nedenle yıl boyunca çeşitli su kaynakları ve bulunabilirliği olan ve yeterli miktarlarda, üçte birinden fazlasının şu anda sömürülmediği ekilebilir alanların genişlemesiyle her türlü tarıma elverişlidir.

İslam dünyasında çoğunlukla Müslüman toplumlar için gerekli bir koşul olarak gündeme getirilen yoksulluk sorununa gelince, "Yoksulluğun, insan toplumlarının başlangıcından bu yana insanın karşı karşıya kaldığı en büyük sosyal sorunu temsil ettiğini"[43] ve bunun bireyler için geçerli olduğu kadar tüm toplum için de geçerli olduğunu anlamak önemlidir.

Elbette fakir bir grubun varlığı, zengin bir grubun varlığı ile eşleştirilir,[44] tıpkı dünyadaki yoksulların %80'ini temsil ettiği ve küresel ekonominin %20'sine sahip olduğu bireyler ve ülkelerde olduğu gibi; zenginler insan potansiyelinin %80'i kontrol etmektedir.[45] Zenginlik, yoksul halkların zenginliğinin sömürgeleştirilmesi ve sömürülmesi için bir neden olduğu gibi, yoksulluk da devrimleri ve tarihsel ayaklanmaların motive etmenin başlıca nedeniydi.[46] Elbette bu, sanayi, ticaret, şehirleşme ve modern teknolojinin özellikle ulaşımda kullanılması için ihtiyaç duyulan petrol ve gazın bol enerji kaynaklarına ek olarak.

Öte yandan, İslam dünyasındaki toplumun kültür ve değerleri, paranın dolaşımını ve fakirlere harcanmasını ve zekatın ödenmesini şart koşan İslam dini direktifleri ve İslam'da harcama ve

[40] Rifaat al-Seyyid al-Awadi, a.g.e., s. 82-86.
[41] Rifaat al-Seyyid, a.g.e., s. 25-26.
[42] Al Thani, Fahd, a.g.e., s. 105.
[43] Rifaat al-Seyyid, a.g.e., s.
[44] A.g.e.
[45] Rifaat al-Seyyid, a.g.e., s.19.
[46] Rifaat al-Seyyid, a.g.e., s.20.

kefaret arasındaki bağlantı dini prensiplerle ile ilgilidir, buda Paranın hareketini ticaretin ve piyasanın başarısını garanti altına aldı, işsizliği azalttı, yoksulluğu azalttı veya kontrol altına aldı, eğitim, sağlık, yetim bakımı vb. için vakıflar kurdu ve toplumda servet paylaşımının yolunu açtı, devlet olan herkesindir, kişinin olan kendisinindir ve ondan nafile ve ihsanla harcar, yani bu çevre ve değerler, uygulandığı takdirde bireysel ve toplu olarak uygulamada yoksullukla mücadele eder, Müslüman toplumlarda farkındalık ve bağlılık uyandırır.[47]

2.2.4. İnsan Kaynakları Yeterliliği

Çeşitli araştırmalar, İslam dünyasındaki nüfus artış hızının, diğer milletler ve halklarla karşılaştırıldığında, yıllık ortalama %1,5'e ulaşan oranlarda olduğunu göstermektedir; Bu, dünyadaki geri kalan milletlerin ve halkların ortalama büyümesinin iki katıdır, yani %0.7.[48] Bu durum zengin bir enerji, deneyim ve zihin kaynağı oluşturur, aynı düzeyde, İslam dünyasının üniversitelerinde her yıl 12 milyondan fazla genç erkek ve kadın birincilikle mezun oluyor, aynı düzeyde İslam dünyası üniversitelerinde her yıl 12 milyondan fazla genç erkek ve kadın birinci derecede mezun olmaktadır, %10'dan fazlası lisansüstü ve uzmanlığa yöneliyor, İslam toplumundaki entelektüel, profesyonel ve medeni yapıda bir yenilenmeyi temsil ediyorlar, bu, doğal kaynaklara ve mevcut enerji kaynaklarına yatırım yapmak için ideal bir durumdur, bu muazzam insan zenginliği, doğal kaynaklara ek bir zenginlik olarak kabul edilirken, medeniyet sıçramalarına ulaşmak için bir yönetim tarzından ve gelişmiş ekonomik ve kalkınma politikalarından yoksundur, özellikle, Dünya Bankası'nın 2014 yılı istatistiklerine göre 2007 yılına göre[49] gayri safi yurtiçi hasılanın 7,9 trilyon dolar olduğu ve buna göre küresel GSYİH'nın %10'undan fazlasını oluşturan 57 ülkesi için muazzam bir zenginliğin mevcudiyeti ile medeni ilerleme elde etmek için insani yeterliliğe ulaşıyor.[50] Nitekim Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinin bazı yıllardaki fazlaları yarım trilyon doları buluyor ve bunların çoğu İslam dünyasında çalışmıyor. En önemlileri Türkiye, Malezya, İran ve Endonezya olan bu ülkelerin bir kısmındaki endüstriyel ve tarımsal ilerlemeden bahsetmiyorum bile, İnsan kaynakları yeterliliği durumu, İslam dünyasının, ülkelerinin ve bölgelerinin jeostratejik güç inşasına

[47] Rifaat al-Seyyid, a.g.e.
[48] "The Future of the Global Muslim Population", *Pew research Center*, Religion and Public Life, January 27, 2011, *in*: http://www.pewforum.org/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/.
[49] http://data.albankaldawli.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD.
[50] "2007 Yılı için Gayri Safi Yurtiçi Hasıla bazında İİT Üyesi Ülkelerin Listesi", Mayıs 2009, şu adreste: https://ar.wikipedia.org/wiki.

yatırım yapılabilecek jeopolitik gücünün en önemli temellerinden birini oluşturmaktadır.

Ratzel, 1896'da yayınlanan bir araştırma makalesinde, "devletlerin alansal büyüme yasaları" olarak adlandırdığı şeyi ortaya koydu ve bunlardan en önemlileri: Ülkenin alanı, uygarlığının büyümesi ve sakinlerinin kültürü ile büyür, Devletlerin büyümesi, nüfusun büyümesini takip eder ve devlet, daha küçük birimleri dahil ederek veya birleştirerek genişler, kaldı ki sınırlar devletin dış çerçevesidir ve devletin büyümesiyle genişler, ve devlet, büyüme sürecinde her zaman değer alanlarını ilhak etmeye çalışır, İlhakın bulaşıcılığı ve alan genişlemesi, yayılma süreci devam ettikçe ve ülkeler arasında kendini öne sürme mücadelesi çerçevesinde başka bir genişlemeye yol açarken, ülkeler arasında hızla yayılmaktadır, Ratzel, bu yasayı değiştirerek, toprağın yalnızca bir büyük ülkeyi barındırabileceğini söyleyerek, geniş alanların dünya tarihine hakim olması koşuluyla, geniş alanların sömürülmesinin yirminci yüzyılın en önemli olgusu olacağına işaret ederek, Rusya'yı kastetmişti Avrasya'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Kuzey Amerika'da.[51]

Bu teori, jeopolitik ve jeostratejik düşünce metodolojisinde, İslam dünyasının küresel düzeni şekillendirmedeki rolü hakkında geleceği sorgulamak için kullanılabilir, buda etkin ve yenilenebilir koşulların sağlanması durumunda ve dönüşümlere göre, geniş bir entegrasyon süreci ile tüm İslam dünyası ülkelerinin riayetinde nitel kültürel sıçramalara ulaşmakla gerçekleşir, ve İslam ülkeleri halkları ile onların elitleri ve liderleri İslam dünyası ülkelerinin önemine ikna olmak, devletlerinin rolünü geliştirmek ve uluslararası jeopolitik önemini artırmak, var olan zorluklar ne olursa olsun, diğer faktörlerden önce Müslüman dünyasının jeostratejik kültürel atmosferini güçlendirmeyi gerektirir; Doğal ve insan kaynaklarının yeterliliği, devlet, bölge veya İslam devletleri grubunun, başta Sekiz Büyük Sanayileşmiş Milletler Örgütü (G8) olmak üzere birçok uluslararası kuruluş ve kurum aracılığıyla dünyanın ve ekonomisinin kaderi üzerinde kontrolü paylaşan uluslararası oyunculara güven ve yetenekle ekonomik ve siyasi manevra yapabilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

Öte yandan İslam'ın evrenselliği, tüm kıtalarda, tüm ülkelerde ve belki de dünyanın tüm büyük şehirlerinde varlığının temelini oluşturdu, İslam dünyasının 57 ülkesini,[52] en yüksek tahminlere göre 31 milyon km^2 olarak tahmin edilen bir alana yaydı,[53] diğer ülkelerdeki (İslam dışı

[51] Abdel Qader Fahmy, a.g.e., s. 63.
[52] İstatistiksel ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi - İslam İşbirliği Teşkilatı, şu adreste: http://www.sesric.org/about-oic-ar.php.
[53] Al-Baroudi, Muhammad and Al-Shari'i, Ahmed, “Geography of the Islamic World”, 2017: http://bit.ly/2pQAKB1.

ülkelerdeki) İslam toplumlarından bahsetmiyorum bile, sayıları yüz milyonları bulan, Hindistan, Rusya, Çin, Amerika, Avrupa, Afrika ve Asya ülkeleri gibi...vb. Böylece dünyadaki Müslümanların sayısı yaklaşık 2 milyara, yani dünya nüfusunun dörtte birinden fazlasına ulaştı, bunların yaklaşık 1,4 milyarı Asya'da, 450 milyon yaklaşık olarak Afrika'da var ve geri kalanı dünyanın tüm kıtalarına dağılmış durumda.

2.3. Diğer Medeniyetler Arasında Coğrafi Konumun Rolü

İslam İşbirliği Teşkilatı ülkeleri olan elli yedi ülkenin temsil ettiği arazi alanının yaklaşık% 23'üne denk gelen 31 milyon km2'lik yüzölçümüyle tarihin en büyük üç kıtasının (Asya, Afrika ve Avrupa) nispi genişliği, varlığı ve sürtüşmesi, İslam dünyası ülkelerinin diğer medeniyetler arasındaki coğrafi konumu, önemli bir jeopolitik ve jeostratejik güç oluşturan kültürel, ekonomik ve siyasi bir buluşma noktası oluşturmaktadır, bu alanla İslam dünyası, dünya genelinde alan bakımından dünyanın diğer ülkelerine göre ilk sırada yer almaktadır,[54] diğerleri, İslam dünyasının 25.9 milyon km2'lik bir kara alanı veya dünyanın %19'u üzerinde olduğuna inanıyor,[55] toprakları Afrika, Asya kıtaları ve Avrupa'nın bazı bölgeleri arasında dağılmıştır, bunun yanında antik dünya kıtalarının ortasında yer almakta ve Akdeniz, Kızıldeniz ve Arap Körfezi gibi birçok önemli denizin ortasında yer almakta, Ayrıca üç okyanusa da sahili vardır batıda Atlantik Okyanusu, Hint Okyanusu güneyde ve güneydoğuda Pasifik Okyanusu.[56] Farklı jeostratejik boyutlar düzeyinde bu kıtaların geleceği üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir.

Böylece, "İslam dünyası, antik dünyanın tüm kıtalarına ya da stratejist Halford Mckinder'in dediği gibi küresel adaya yayılıyor, İslam dünyasını Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına kadar uzandığını görüyoruz, Asya'nın dünya alanının %46'sını oluşturduğunu ve alanının geri kalanının çoğunlukla sayısal ölçütlere göre genel olarak bir İslam kıtası olarak kabul edilen Afrika'da bulunduğunu unutmayalım, İslam dünyası antik dünyanın kalbini temsil eder, orta ve Güney Asya'dan bir paralelkenar oluşturduğunu görüyoruz, Kuzey Afrika'dan Güney Afrika'ya bir dikdörtgen oluşturuyor, doğu Afrika'dan Afrika Boynuzu, Orta ve Batı Afrika'da bazı penetrasyonları vardır, ayrıca Güneydoğu Asya ve Doğu Avrupa'da Müslüman dünyasının doğrudan coğrafyasından ayrılan bloklar da buna eklenmekte, bu nedenle, Komorlar ve

---

[54] A.g.e.

[55] Stephen R. Grand, Tamara Cofman Wittes, "Global Trends and Security in the Muslim World: Dilemmas for U.S. and Regional Policy", *The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World*, 2009.

[56] Al-Baroudi, Muhammed ve Al-Shari'i, Ahmed, a.g.e.

Maldivler'i temsil eden adalar gibi bazı ülkeler dışında, İslam dünyasının çoğu bölgesi bağlantılıdır, buna ek olarak Bosna Hersek, Arnavutluk ve Bangladeş gibi tekli Müslüman ülkeler, mekânsal sürtüşmelere gelince, İslam dünyasının, başlangıçta İslam devletinin topraklarının bir parçası olan ancak İngiliz sömürgeciliği tarafından ayrılmış olan Hindistan Cumhuriyeti ile bir bağlantısı vardır, Sinqiang Eyaleti (Doğu Türkmenistan) ve Avrupa'nın temsil ettiği, çoğu Osmanlı İmparatorluğu'na tabi olan İslam topraklarının büyük bir bölümünü işgal eden Çin ve Çeçenistan ve Dağıstan gibi İslam topraklarının büyük bir bölümünü hala barındıran Federal Rusya ile temasları var... vs”.[57]

İslam dünyasının coğrafi konumu da diğer faktörlerden dolayı özel jeostratejik öneme ve canlılığa sahiptir, bunlar; Koridorlar ve ticaret yolları üzerindeki veya antik dünyanın kıtaları üzerindeki kontrolü de dahil olmak üzere, özellikle ticaret zanaatının yayılması üzerindeki etkisi, İslam dünyası, Asya ve Avrupa arasındaki eski ticaret yolları için önemli bir geçiş noktası haline geldi, bölgesel ve küresel düzeyde ticaret yollarının büyümesine neden olan ve bu büyük genişleme, İslam dünyasında birçok ırk ve dilin varlığına katkıda bulunmuştur. Bu konum, Mısır'daki Firavun uygarlığı, Irak'taki Akad, Babil ve Asur uygarlığı, Levant'taki Fenike ve Arami uygarlığı Yemen'de Hamir, Saba ve Ma'in medeniyetleri ve İran'da Pers medeniyeti gibi antik dünyanın en önemli uygarlıklarının kuruluşunda bahsedilen özellikleriyle rol oynadı.[58] Bu nedenle, kültürünü, gücünü ve jeopolitik ve jeostratejik olarak dayanma kabiliyetini yansıtan, yirminci yüzyılın başlarında daha az nükseden, yüzyıllarca dünyaya liderlik etme fırsatı ve yeteneği sağlayan stratejik bir medeniyet boyutuna sahiptir. Özellikle coğrafi yakınlık ve uyum veya çoğunlukla birbirleriyle doğrudan temas ışığında.

Hangi ülkelerin İslam dünyasından olduğuna göre sınıflandırıldığı birçok kriter vardı, İslam İşbirliği Teşkilatı'na bağlı ülke sayısının 57'ye yükselmesine rağmen, bu sınıflandırma Birleşmiş Milletler tarafından ülkelerdeki Müslümanların oranı (50+1) açısından sayısal kritere göre yapılmıştır.[59] Müslümanların toplam nüfusun %10-38'ini oluşturduğu diğer ülkeler de buna katıldı.

İslam dünyasının 26 ülkesi Afrika kıtasında yer almaktadır.[60] İslam ülkelerinin topraklarının Afrika yakasındaki oranı, İslam dünyasının toplam yüzölçümünün yaklaşık %58'i kadar iken, Asya yakasında ise İslam dünyasının toplam yüzölçümünün yaklaşık %42'si kadardır, İslam

---

[57] Al Thani, Fahd, a.g.e., s. 50-51.
[58] Al-Baroudi, Muhammed ve Al-Shari'i, Ahmed, a.g.e.
[59] A.g.e.
[60] İslam İşbirliği Teşkilatı'nın internet sitesi, Üye Devletler: http://www.oic-oci.org/states/?lan=ar.

dünyasının toplam toprağının yüzölçümü 31 milyon km^2 olarak tahmin edilmektedir.[61] Doğu Asya'da 6.98 km2'lik bir alan üzerinde yirmi İslam ülkesi yer almaktadır. Güney Asya'da 1,3 milyon km2'lik bir alanı kaplayan üç ülke bulunurken, Asya platosunda ve Avrupa'da 1.935 milyon km2'lik bir alanda üç ülke yer almaktadır, buna ek olarak batı Asya'daki 12 Arap ülkesine, bu, diğer bölgesel güçlerle birlikte bu bölgelerde bölgesel bir etki gücü ve küresel düzeyde bir miktar etki oluşturmak için ek bir jeopolitik yeteneği temsil eder.

İslam dünyasında, dünyadaki en önemli stratejik su yolları, kanallar ve boğazlar, dünyadaki 16'dan 8'i kadardır, Bu, İslam dünyası ülkeleri için küresel deniz ve petrol ticaret yollarını yöneten bu su yolları ve boğazların stratejik önemine dayalı jeopolitik bir güç sağlayacaktır, geçtiğimiz yüzyıllarda dünya medeniyetleri arasındaki iletişim, ticaret alışverişi, İslam dünyası ülkeleri veya diğer Asya ve Afrika ülkelerinden hammadde ve enerji temininde oynadığı rol nedeniyle özel bir önem ve hassasiyet kazanmıştır.[62] Alanlar açısından, 195 ülke dünyanın alanını değişen derecelerde paylaşıyor, genel olarak, devletlerin ortalama alanı 699.500 km2'dir, bunlardan 1.000 km2'den az alana sahip ülkeler ve her biri 50.000 km2'den az alana sahip 68 ülkelerin yanı sıra, sadece 39 ülke bu ortalamayı aşmaktadır,[63] dağılmadan önce Sovyetler Birliği'nin alanı 20 milyon km^2 iken federal Rusya şu anda yaklaşık 17 milyon km^2, Çin 9.0, Kanada'nın, Kanada'nın 9,97 milyon km^2, Avustralya ve Brezilya'nın birlikte yaklaşık 62,2 milyon km^2lik alana sahiptir.

Devletin jeopolitik gücü, birçok faktörü oluşturur en önemlisi; toplam yerli üretim, enerji tüketimi, milli ekonomi, doğal kaynaklar, uzay, nüfus ve askeri güç,[64]

Uluslarüstü/ulusal bölgeler son zamanlarda küresel siyasi alanda yeni bir bileşen haline geldi, bunlar, İslam İşbirliği Teşkilatı, Arap devletleri topluluğu, Afrika Birliği Teşkilatı, Avrupa Birliği gibi coğrafi, dini, dilsel veya ekonomik bağ vb. temelinde ülkelerden oluşan bölgelerdir...vb. Bu nedenle, İslam dünyası dine, ortak tarihe, çoğu durumda dile ve coğrafi komşuluğa bağlı uluslar üstü bir bölge olarak kabul edilir, Ayrıca, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, coğrafi uzaklığa rağmen, coğrafya ve ekonomik çıkar gibi çeşitli temellerde birleştirilir, bu, çoğu İslam ülkesi ile bazıları Güneydoğu Asya'daki bazı ülkeler arasındaki kara kesintilerinin bir kısmını hafifletiyor.

[61] Al-Baroudi, Muhammed ve Al-Shari'i, Ahmed, a.g.e.
[62] Saeid Naji and Jayum A. Jawan, “Geopolitics of the Islam World”, Op. cit., p.5.
[63] Shakata, a.g.e., s. 11
[64] A.g.e., s. 15-16.

2.4. İslam Dünyasının Sahip Olduğu Homojenliğin Avantajı

İslam dünyası, halklarını birbirine bağlayan dini faktörün gücünden dolayı sosyal değerler ve geleneklerde yüksek bir göreceli homojenliğe sahiptir, üç komşu kıtadaki farklı bölgeleri arasında göreceli bir eşitsizlik var, Aynı zamanda, ilginç bir turizm, tarımsal ve endüstriyel entegrasyon elde etmek için tropikal, mevsimlik ve orta bölümlerinde bir konuma sahiptir, Uluslar üstü bölgelerin veya uluslararası örgütlerin homojenlik içinde en yüksek oranlarını elde eden gerçek, güçlü faktörler vardır, Bunlardan en önemlileri din, kültürel benzerlik, yapısal yapı, baskın davranış, ortak çıkarlarda ve yaşam gereksinimlerinde benzerliktir.[65]

2.5. İslam Dünyasının Jeopolitik ve Stratejik Gücünü İnşa Etme Göstergeleri ve Olanakları

İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücüne ilişkin göreli bir teoriye ulaşmak için önerilen ölçek üç temel faktöre bağlı olacaktır, bunlar; 1) Enerji ve kaynakları, 2) Ticaret, koridorları ve doğal kaynakları, 3) Coğrafi konumu, alanı, nüfusu ve jeopolitik ve jeostratejik boyutları.

Bu göstergeler kısaca uygulanacaktır. Daha sonra etkin ve etkili bir jeopolitik güce, dinamik bir jeostratejik güce ve küresel güçlerin dünyaya liderlik etme ve politikalarını oluşturmada bir ortak haline dönüşmesinin gerekliliklerine yönelik analiz yapılır, özellikle, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova gibi bir takım İslam ülkelerinin bulunduğu Avrupa Birliği (AB), Türkiye, Kuzey Afrika ülkeleri, Lübnan, Suriye ve Filistin gibi coğrafi ve deniz çevresi olan ülkeler, ayrıca 20 Müslüman ülkesinin de dahil olduğu Afrika Birliği'nin yanı sıra, beş ülkesinde yüz milyonlarca Müslüman'ın bulunduğu BRICS Birliği ve Malezya ve Endonezya gibi bir dizi önemli İslam ülkelerini içeren ASIAN ve bunların yanı sıra Müslümanların nüfusun yaklaşık %3,75'ini oluşturduğu Brunei ve Amerika Birleşik Devletleri. Böylece, İslam dünyası ülkeleri arasında gerçek bir bütünleştirici jeostratejik ilişki geliştirmek için ortak bir ortak tehlike duygusu kavramını geliştirmenin gerekli olduğu ortaya çıkıyor.[66]

Ayrıca İslam dünyası, dünya enerji rezervlerinin %60'ından fazlasına sahiptir, sadece küresel petrol üretiminin% 43'ünü oluşturuyor, tek bir küresel blok, İslam dünyasının sahip olduğu yayılmayı elde edemedi, en önemli küresel su yolları, içinde ve kıyılarında bulunur bunlar; Arap

---

[65] Hafeznia M. R. and Zarghani S.H, "Geopolitical Challenges of Convergence in Islamic World", *Human Geography Research,* no. 80, Summer 2012, p. 21.

[66] Wael Shadid, a.g.e.

Körfezi girişinde Hürmüz Boğazı, Kızıldeniz ile Akdeniz arasındaki Süveyş Kanalı, yani Mısır limanları üzerinden Asya, Avrupa ve Afrika arasında, Bab-ül Mendeb Boğazı, doğu ticareti ve deniz taşımacılığı yapan Hint Okyanusu ile Kızıldeniz'in birleştiği noktanın girişindedir, Endonezya ile Malezya arasındaki Malacca Boğazı, ve Akdeniz ile Atlantik Okyanusu arasındaki, yani eski ve yeni Dünyalar arasındaki Cebelitarık Boğazı, bunun yanı sıra Akdeniz ile Afrika ve Atlantik Okyanusu arasında bağlantı ve Süveyş Kanalı üzerinden doğuya geçiş yapan Karadeniz ile Avrasya ülkelerini birbirine bağlayan Çanakkale ve İstanbul boğazları.

İslam dünyasının coğrafi konumu hayati ve stratejiktir, Çeşitli tahmin ve hesaplama yöntemlerine göre 26-31 milyon km^2 arasında değişen bir alana sahiptir ve dünya yüzölçümünün yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır, Dünya nüfusunun dörtte birinden fazlasını oluşturan 1,7-2 milyar kişiye ulaşan insan enerjisine ve insan kaynağına sahiptir, Dolayısıyla bu göstergeler İslam dünyasını tek tek ülkeler ve bölgeler olarak jeopolitik bir güç olarak nitelerken, bölgelerinde ve bir bütün olarak dünya düzeyinde jeostratejik bir güç olarak nitelendirmektedir.

Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri, 1995 yılından bu yana, ABD'nin güvenlik stratejisi belgesine göre, çatışmaları ve savaşları tek bir devlet veya küçük bir bölge çerçevesinde sınırlama politikasını "çatışmayı yerelleştirme" olarak bilinen bir teori izlemiştir, buna Arap-İsrail çatışması da dahil.[67]

Öte yandan, temel ekonomik faaliyetler için entegre hizmetler sunmak üzere İslam dünyası ülkeleri arasında entegrasyonun sağlanması, özellikle ticaret, tarım ve sanayi alanında etkin bir jeopolitik ve jeostratejik güç kaynağı oluşturmaktadır, Dört mevsim arasındaki alternatif iklim çeşitliliği ve yukarıda bahsedildiği gibi sanayi için önemli ve çeşitlendirilmiş tarımsal kaynaklar ve hammaddeler ışığında gerçekleştirilebilir. İnsan gücü ve kabul edilebilir ücretlerle desteklenen fosfatlardan ve büyük balık ve hayvan kaynaklarından bahsetmiyorum bile, hatta İslam dünyasının genel olarak bir üretim bölgesinden ziyade bir teknoloji tüketimi bölgesi olarak kaldığı gerçeğinin ışığında bile. İslam dünyası ülkeleri birçok deniz ve gölün yanı sıra dünyanın dört büyüğü de dahil olmak üzere birçok nehir üzerinde yer almakta ve tüm büyük okyanuslara bakmaktadır.

İslam dünyasının bu seçkin coğrafi konumu ve antik dünyanın kıtaları üzerindeki sürekli

[67] "Arap-İsrail Çatışması Dahil 'Çatışmaları Yerelleştirin'", *Birleşik Devletler Güvenlik & Savunma Departmanı*, 1995.

uzantısı göz önüne alındığında, yukarıdaki yazıda belirtildiği gibi, Doğu ve Batı arasındaki ulaşım ve deniz ticaret yollarını sağlayan önemli boğazları da kontrol ediyor.[68]

1973'te İran, Afganistan, Türkiye ve Irak deneyimlerinde olduğu gibi, ticareti ve çalışma ve sermaye hareketini engelleyen sınır sorunlarını çözmeye başlamak için İslam dünyasının jeopolitik ve ardından jeostratejik gücünü elde etmek gerekebilir, bunun yanı sıra dünya pazarlarında petrol ve doğalgazın enerjisi konusuna yönelik vizyonu ve alıcılarla karşılıklı anlaşma şartlarını birleştirmek ve İslam dünyasının üretmeyen ülkelerine kar eden ancak bu ülkelerin sanayisini, tarımını ve kalkınmasını kolaylaştıran özel fiyatlarla enerji sağlamak, altyapı, sanayi, tarım, eğitim, bilimsel araştırma, sağlık, ulaşım ve teknoloji için yatırımların entegrasyonu ve İslam dünyası ülkeleri içinde yoğunlaşması için planlamaya başlamak.[69] Bu stratejik yönler, İslam dünyasının ihtiyaçları ile çeşitli doğal kaynakları arasında gerçek bir denge sağlamaya çalışır, bu, ekonomisinin düzenini dengeli hale getirir, yoksulluğun değerini ve etkisini azaltır, oranlarını azaltır ve toplumun işlerini gözeten devletin zenginliğini yükseltir, bunun yanı sıra İslam dünyasının tüm ülkeleri düzeyinde olduğu gibi, verimli bir şekilde yönetildiğinde ve kapsamlı bir ekonomik doktrin ile dikkat çeken ve başarılı olan bir entegrasyon ve değişim.[70]

Öte yandan, büyük güçler tarafından İslam dünyası ve devletleri üzerindeki jeostratejik etkiye, diğer muhaliflerle stratejik parite sağlamak için korumaya giriş ve silah sahibi olmaya giriş gibi birçok girişin, ekonomik ve teknolojik giriş, insani yardıma giriş ve halk diplomasisine giriş olduğunu belirtmek gerekir.[71]

Üçüncü Bölüm: Jeopolitik ve Jeostratejik Gücün Etkinliğinin Olmaması ve Restorasyonu Olasılığı

3.1. İslam Dünyasının Stratejik Ağırlığı

İslam dünyasının en önemli jeopolitik özelliklerinden biri, ister kalp bölgesi, ister kenarlar ve açık iletişim alanları düzeyinde olsun, dünyanın en önemli stratejik alanlarından biri olan Rim Land'den oluşmasıdır, bu ona birçok stratejik avantaj ve yetenek sağlamaktadır, aynı zamanda

[68] Al-Baroudi, Muhammed ve Al-Shari'i, Ahmed, a.g.e.
[69] Ayrıntılı bir fikir için bakınız: Wael Shadid, a.g.e.
[70] Fikir hakkında daha fazla bilgi için bkz. Eski bir kaynak olan Refaat Al-Awadi.
[71] Wael Shadid, a.g.e.

sömürgeci ve büyük güçler tarafından hedef alınmasını sağlar, coğrafi konumu, aynı anda bir deniz ve kıta stratejisinin geliştirilmesine olanak tanır, özellikle 16 dar boğaz noktasından en önemli 8'ini, boğaz ve deniz yollarının bağlantısını veya geçişini kontrol etmektedir, Herhangi bir tarafın Avrasya'nın ana topraklarını kontrol etme yeteneği üzerinde önemli bir etkisi vardır, diğer boğucu noktalar veya geçiş noktaları dünyada bulunur, ancak bunlar genellikle dünyanın kalbinden veya hassas stratejik sınırlarından uzaktadır.[72]

Böylece uluslararası ve bölgesel boyutlarıyla İslam dünyası düzeyinde bölgesel jeostratejik kavramlara ulaşmak için fırsat zaten elverişlidir, Gerçek bir jeopolitik güce dayanmaktadır ve bu makalenin daha önce ortaya koyduğu gibi, başarılı bir jeostratejik güç tarafından desteklenmektedir, jeostratejik boşluk alanlarının büyük ülkeler ve bazı bölge ülkeleri tarafından doldurulduğunu bilmek lazım, bu nedenle, büyük güçlerin jeostratejik ihtiyaçlarını anlamak, onları ele alırken gerçekçi bir teori oluşturur, bunun yanında İslam dünyası ülkeleri için ortak bir jeostratejik güç elde etmek ve karşı karşıya olduğu jeostratejik meseleleri ve sorunları ele alma ufkunu açmak, ABD önümüzdeki on yıllarda herhangi bir yeni jeopolitik ve jeostratejik değişiklikle karşı karşıya kalırsa, bazıları Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Malezya, Pakistan, Endonezya, Mısır, Irak gibi büyük Müslüman dünya ülkeleri ve diğerleri tarafından İslam ulusunun stratejik çıkarları ve önemli meseleleri için politikalarını etkilemek için bir fırsat olabilir.[73]

Ülkesini, koridorlarını ve deniz kıyılarını korumak için, bu izleme, takip ve İslam dünyasının jeopolitik ve stratejik gücünü toplama girişimi sırasında, gemilerden, uçak gemilerinden, denizaltılardan ve silahlı askeri botlardan korunan kozmik bir yaşam alanı elde etmek için ortak İslami deniz kuvveti oluşturmaya başlayabilir, çünkü en kolayı, en önemlisi ve en hızlısıdır ve kara sınırı bariyerleri tarafından engellenmez, denizlerin türleri ve limanları, İslam dünyasının onlara bakan alanının büyüklüğü, büyük ülkelerin diğer deniz güçleriyle ve bazı güçlü bölge ülkeleri örtüşmeleri dikkate alınarak NATO benzeri İslam ülkelerinin birleşik liderliğine göre çalışır, haritayı inceleyerek, daha önce makalede sunulduğu gibi, çoğu durumda İslam dünyası ülkeleri arasında denizin açık olduğunu görüyoruz.

ABD'li Amiral Alfred Mahan'a[74] göre, özellikle deniz gücünün başarısı için en önemli koşullar, devletin deniz coğrafi konumu, kıyılarının doğası ve kıyıların karalara görünen özellikleridir:

---

[72] Davutoglu Ahmet, "The Clash of Interest: An Explanation of the World (Dis)order", *Journal of International Affair*, December 1997, vol. II, no. 4, *in*: http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/AhmetDavutoglu3.pdf.
[73] Wael Shadid, a.g.e.
[74] Shakata, a.g.e, s. 30-34.

Genişlik, doğal kaynaklar, ülkenin büyüklüğü ve nüfusu açısından, Mahan, devletin geniş alanının uzun ve denizcilik kıyıları olan birden fazla denize baktığını teit ediyor, ve deniz filoları oluşturmaya ve sürdürmeye yardımcı olan bir insan gücü olarak doğal kaynaklar ve nüfus yoğunluğu sağlıyor, bunlar, ülke nüfusunun ulusal özelliklerinin yanı sıra deniz gücünü inşa etmek için önemli motivasyonlardır, ve son olarak, egemen otoritenin vizyonu ve etkin bir deniz gücü oluşturmak için denize yönelme arzusu. Bir önceki analize bakıldığında, tüm bu koşulların, İslam dünyasının bazı büyük ülkelerinde olduğu gibi, bazı bölgelerinde de mevcut olduğu gibi, tüm İslam dünyasında da mevcut olduğu açıkça görülmektedir. Bu deniz kuvvetini bir yanda jeopolitik güç, diğer yanda jeostratejik güç elde etme ile ilgili siyasi bir karara tabi hale getirme fırsatı veren şey. Bu, İslam dünyasının entegre stratejik ağırlığının mevcudiyetini kanıtlıyor ve geniş çapta yatırım yapılabilir.

3.2.Bu Jeopolitik ve Stratejik Güç Ağırlıklarına Göre İslam Dünyası Neden Uluslararası Sistemde Yer Almıyor?

İslam dünyası, jeopolitik ve stratejik gücü ile orantılı olarak uluslararası sistemdeki doğal yerini alma kabiliyetini zayıflatan birçok zorlukla karşı karşıyadır, bu da tarihsel olarak örnek bir kültürel zenginliği, çeşitliliği ve çoğulculuğu temsil etmesine ve 14 asırdan fazla bir süredir dünyaya öncülük etmesine rağmen. Birçok araştırmacı, ekonomik kalkınma pahasına, İslam dünyası gayri safi yurtiçi hasılanın %2,7-10'una mal olduğu için, büyümeyi etkileyen çevre koruma maliyetleri gibi bu zorluklardan bazılarını ele almaktadır.

Uluslararası sistemin stratejistleri, İslam dünyasının başkaları için bir tehdit kaynağı oluşturduğu hipotezini desteklemeyi başardılar, bu varsayımın temelinin, İslam dünyasının sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik güç potansiyellerinin mevcudiyetinden kaynaklandığı düşünülmektedir, bu nedenle, bu yetenekleri kontrol etme arayışı, bu kontrolü sağlama girişimlerinin taktik ve stratejik operasyonlarını haklı çıkarmak için ideolojik bir gerekçeye sahip olmalıdır, bu politika, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli biçimlerde ve tezahürlerde kendini göstermiştir: Batı'nın İslam dünyası ülkelerindeki diktatörce siyasi eğilimleri teşvik etmesi, ve demokratik olmayan rejimleri desteklediler, öte yandan İslam dünyasındaki yönetici seçkinler, bu algıları dış dünyada desteklemiş ve yaygınlaştırmış ve ülkelerindeki demokratik

süreci yok etmek için demokratik batı ülkeleriyle işbirliği yapmıştır.[75]

Ayrıca, dini, etnik ve mezhepsel azınlıklar sorunu, kadın sorunu, aşırıcılık ve köktendincilik sorunu ve dolayısıyla terörizm, batı ile müttefik olan yönetici elitlerde yaygın yolsuzluk sorunu, Müslüman dünyanın ekonomilerini Batı'nın para birimlerine ve ekonomilerine bağlama sorunu ve petrol fiyatlarına doğrudan etkileri gibi bazı Batılı ülkelerin katkıda bulunduğu iç krizler ve üretici çevre pahasına tüketici ortamını teşvik etmek, Bu sorunun arkasında batı ve İslam medeniyetleri arasındaki tarihi medeniyet çatışmasının da ağırlığı yatmaktadır.

Ancak tüm bunlar, İslami zayıflığı tam olarak haklı çıkarmaz, Bu temel ve önemli bir açıdır, ancak hepsinden önemlisi, İslam ülkelerinin ülkelerini ortaklaşa geliştirmek için ciddi bir çaba göstermemesidir, Egemen seçkinlerin Batılı ülkeler ve diğer bazı bölgesel gruplarla bireysel işbirliği ve ittifakları tercih etmesi, ayrıca, bu seçkinler arasında ülkelerindeki ekonominin ve sosyal ve politik güçlerin gelişmesi ve büyümesine ilişkin korku, ülkelerindeki gençlik sektörlerini ve onlara alternatif oluşturabilecek siyasi ve sosyal güçleri güçlendirmenin bir kaynağı olmaya orta vadede devam etmektedir.

İktidardaki siyasi seçkinlerin stratejik vizyon eksikliği ve bir yandan günlük yönetime güvenmeleri, diğer yandan da uluslararası uzmanların tavsiyeleri rol oynamaktadır, eski sömürgeciliğin mirası, bu ülkelerden bazılarını eski sömürge ülkeleri ile ilişkilendirmede önemli bir rol oynamaktadır, ulusal veya milliyetçi düşünce ve kültürünün büyümesi, daha az ölçüde, bu ülkelerin politikalarındaki İslami ve medeniyet boyutları pahasına, uluslararası arenadaki kolektif etkilerini zayıflatmak için ek bir rol olarak düşünülebilir, İslam dünyasının bazı ülkelerinin belli başlı ülkelerle ittifak halindeki bağlantıları, İslam ülkeleri arasında etkili bir ittifak oluşturmaya olan ilgilerini zayıflatmada rol oynamaktadır, Bu ülkelerden bazılarının, İslam dünyasındaki ülkeler grubunu harekete geçirmeye yönelmelerini önlemek için büyük ülkelerden doğrudan baskıya maruz kaldıklarından bahsetmiyorum bile.

Dolayısıyla dış etken, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik uluslararası politikaları etkileme kabiliyetini zayıflatmak ve büyük güçlerin yanında küresel bir İslami ekonomik, siyasi ve askeri güç oluşturmak için iç çok boyutlu faktör ve çalışma düzeyleri ile çeşitli boyut ve açılarında buluşmaktadır.

Yönetici elitlerin bu nedenleri veya bazılarını ele almak veya olumsuz etkilerini hafifletmeye

[75] Davutoglu, Ahmet, Op. cit.

ve bazılarının çıkarları için pratik alternatifler oluşturmaya yönelmek, orta ve uzun vadede bu sorunu çözmek için etkili bir yaklaşımdır.

3.3. Bu Jeopolitik ve Stratejik Gücü Harekete Geçirecek Bir Programa Doğru

Makale, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücünün bileşenlerini ve yeteneklerini açıkça ve farklı boyutlarda gösterdi, karşılaştığı en önemli zorlukları ve sorunları da göstermiş ve İslam dünyasının gerçekliğini bu açılardan resmetmiştir ve İslam ulusunun ve devletlerinin geleceğini şekillendirmede bu önemli ve etkili gücü harekete geçirmek, kalkınma hedeflerine ulaşacak, iç çatışmaları çözecek ve dünyanın özelliklerini ve politikalarını şekillendirmeye katılacaktır. Bu, bunu gerçekleştiren bir programa ulaşmayı İslam ülkeleri için bireysel ve toplu olarak stratejik bir hedef haline getiriyor.

Elbette İslam dünyasının güçlü askeri, ekonomik ve ideolojik yapısı, özellikle entegre bir şekilde dağıtıldığı takdirde, etkin ve stratejik komuta birimleri inşa etme kabiliyetine sahiptir, analiz ayrıca, ekonomi, doğal kaynaklar, özellikle petrol, ideoloji, stratejik konum ve askeri durum dahil olmak üzere İslam dünyasının jeopolitik ve stratejik gücünün harekete geçirilmesini sağlamak için beş ana güçlü eksen oluşturma olasılığını da kanıtladı; kaldı ki Kilit ülkeler, özellikle Malezya ve Türkiye'de% 5'ten fazla nispeten yüksek bir büyüme oranına ve 9.000 dolardan fazla kişi başına gelire sahiptir, ayrıca Türkiye, Mısır, İran ve Malezya gibi bazı ülkeler dünyanın en önemli stratejik su yollarını kontrol etmektedir, başta Türkiye, İran, Pakistan ve Mısır olmak üzere bazı ülkeleri de nispeten büyük bir askeri güce sahip, İran, Mısır ve Suudi Arabistan gibi bu ülkelerden bazıları dini ve ideolojik boyutta özel bir öneme sahiptir ve dünya Müslümanları üzerinde özel bir etkiye sahiptir, başta OPEC üyeleri olmak üzere birçok ülke, küresel petrol üretimi ve rezervlerinde de büyük bir güce sahiptir, Bu ülkeler, başta Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Mısır, Malezya ve Endonezya olmak üzere farklı ve entegre kabiliyetlerle, bu alanlardaki büyük Müslüman ülkelerin Müslüman dünyasının kolektif liderliğini oluşturmalarını sağlayan etkili bir ekonomik ve siyasi silah olarak petrol zengini ülkelerin kalbinde yer almaktadır.[76]

Böylece İslam dünyası, bir araya gelirse politik bir eylem teorisi oluşturabilir, üçüncü bir kuvvet veya üçüncü bir kütle olmak, doğası gereği Doğu ile Batı arasında bir engeldir, Müslümanları

[76] Saeid Naji & Jayum A. Jawan, Op. cit, p. 8.

değil, İslam inancını birleştirmeyi başarırsa, Miras aldığı ve zaman bağlamının dışında kalan tarihsel farklılıkları çözmek, İslam'ın genel ruhunu derinleştirmek, kültürel ve entelektüel alışverişi etkinleştirmek, ekonomik koordinasyonu ve ticaretler arası karşılıklı bağımlılığı genişletmek ve derinleştirmek, ortak tehlikelere karşı yakın siyasi dayanışmayı sağlamak ve işgal veya sömürgecilik altındaki ülkeleri, özellikle işgal altındaki Filistin'i kurtarmak için işbirliği yapmak, bu bahsi geçen hususlar İslam dünyasının siyasi etkileşimi için verimli ve etkili alanlardır.[77]

İslam dünyasının bazı bölgelerindeki uluslararası politikalar ve yönetim ve hürriyetler sistemi üzerindeki iç anlaşmazlıklar, iç savaşlar ve mezhep çatışmaları nedeniyle birçok İslam ülkesinin jeopolitik ve belki de jeostratejik kaymalara maruz kalma olasılıkları önlem alınmasını zorunlu kılmaktadır, Irak, Suriye, Afganistan, Mali ve Filistin başta olmak üzere ortak bir çalışma teorisi ile bunu önleyecek tedbirler ve bu gelişmeleri takip etmek ve bunlara yönelik politika önerilerinde bulunmak üzere dünya muhatap olması için İslam dünyasını temsil etmek kaydıyla daimi bir komitenin oluşturulması eski bir başbakan veya devlet başkanı düzeyinde ve mevcut İslami hükümetlerin yönelimlerini aktarır.

Sonuç ve Öneriler

Bildiri, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücünün en belirgin bileşenlerini ortaya koydu, İslam ülkelerinin bölgesel ve uluslararası düzeyde hedeflerine ulaşmasında etkili olmadığını belirtti, bu gücü harekete geçirmek ve İslam dünyasının çıkarlarına hizmet etmek için yatırım yapmak için zayıf yetenekten kaynaklanan tehlikeleri ortaya çıkardı. bildiri ayrıca birçok jeopolitik ve jeostratejik yeteneğin uluslararası ticaretin hareketinde ve endüstriyel ve ticari alanlarda stratejik faktörler oluşturduğunu gösterdi, yani Sanayileşmiş ülkelerin ilerlemesini kontrol etmekte, böylece uygarlık gelişimi kontrol etti, İslam dünyası ülkeleri arasında çeşitli düzeylerde entegrasyona öncülük etmek için ortak kolektif liderlik sağlayabilir, bu onlara güçlerini toplama ve rollerini ve küresel etkilerini yeniden kazanma fırsatı sunar, kendi iç sorunlarını ve komşu ile kendi haklarını koruyan ve nesillerinin çıkarlarını gözetecek şekilde çözer.

Bildiri ayrıca bu eğilimleri engelleyen en önemli faktörleri de gösterdi, bunu atlamanın

[77] Hamdan, Jamal, *The Contemporary Islamic World* (Kahire: World of Books, 1971), s. 149.

mümkün olduğunu ve her şeyden önce yönetici seçkinlerin siyasi iradesinden yoksun olduğunu açıkladı, İslam dünyasının uluslararası sistem ve toplumdaki rolünde ve etkinliğinde bu niteliksel sıçramanın gerçekleştirilmesini engellemede devam eden dış rolden bahsetmiyorum bile. İslam dünyası gerçeğinde stratejik bir dönüşüme yönelik bu zayıf gerçekliğin üstesinden gelmek için ciddi olarak değerlendirilebilecek fırsatların, önemi ve rolü olduğunu vurguladı.

Bildiri, bu hayati gücün harekete geçirilmesinin milletin çıkarları, toprakları ve istikrarı için bir koruma oluşturduğunu vurguladı, Aynı zamanda ilerlemesi için etkili yollar oluşturur ve ona iç ve dış zorluklarla yüzleşme yeteneği sağlayacak şekilde medeniyetin gelişimi ve yeniden konumlandırılması için birçok fırsat sunar, bu, dünyadaki büyük güçlerle ortaklaşa küresel ve medeni bir stratejik rolün ufkunu açar. Bildiri, İslam dünyasının jeopolitik ve jeostratejik gücünü ve etkisini yakalamak için, İslam dünyasının farklı ülkelerinden bilim veya uygulama uzmanlarının katıldığı uygun bir bütçeyle bağımsızlık ve düşünce özgürlüğüne sahip kalıcı bir atölye veya kurumun kurulmasını önermektedir. Zorluklarla yüzleşmek için İslami vizyon ve düşünceyi birleştirmeyi, projeler sunmayı ve bunları uygulama için kristalize etmeyi, politikalar ve programlar önermeyi ve çeşitli alanlarda karar verme sürecine rehberlik etmek için elitleri gelişmelerin, zorlukların ve fırsatların gerçeklerine sokmayı amaçlar.

KURUMSALLAŞMA İSLAMİ BİRLİK HEDEFİNE ULAŞMAK İÇİN ETKİLİ ADRESTİR

Prof. Dr. Seyfeddin Abdülfettah
Kahire Üniversitesi / Siyaset Bilimi Öğretim Üyesi
profsaif@gmail.com

İslam birliğinin ve İslam dünyasının bütünleşmesinin dayanabileceği en önemli unsurlardan biri temel fikirleri ve uygulamalı pratikleri, Müslüman dünyasının ilerleme ve kalkınma potansiyelini vurgulayan topyekün kuruluş vizyonunun önemli sütunlarını oluşturan iki temel fikirdir; birincisi, aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi kritere göre sınıflandırılabilen sürüş doktrinidir; sayısal kapsamlılık kriteri, objektif kapsamlılık kriteri, etkililik kriteri ve inanç geçerliliği kriteri. İkincisi, İslam birliği hedefinin ve İslam idealizminin temellerini atmak ve onun en önemli amaçlarını oluşturan değerlere ulaşmak için yaşamsal alanın bir temsili olarak toplayıcı millet ve unsurları arasında, İslam dininin temel unsurlarına İslam inancının hakim olduğu bir gruptur.

İkna edici itikat ve birleştirici millet, aslında, beş esasta temsil edilen ilişkilerin direkleri ve düzenleyicilerinden oluşan medeni bir faaliyetin ve "inanç, evrensellik, inşa, adalet, akıl" ile temsil edilen medeniyet faaliyetinin temelini oluşturur. Bu, doktriner temelleri içinde bu ilerici vizyonun formüle edilmesinde en önemli unsurları oluşturan ve bir ulus içindeki toplayıcı işbirliği ve entegrasyonu amaçlar ve bu unsurlar ve sütunlar arasında "ahit, sözleşme, derinlik, ilişkiler, akılcı ve etkin bir stratejik vizyon içinde bu ilişkilerin esasını oluşturan, her şeyi bu ümmetin menfaati ve faydası için gerçekleştirebilecek kapasitede olan yardım", aynı zamanda İslam Birliği'nin anlam ve önemini idrak eden üç konuya daha ihtiyaç duymaktadır bunlar; "ilim, amel ve araç".

Beş sütun ile beş ilişkinin düzenleyicileri ve performans, araçlar ve mekanizmalarla ilgili üçlü olanlar arasındaki bu bağlantılar, adalet kurumu, bilim kurumu, stratejik akıl kurumu ve inşa kurumunda temsil edilen dört kurum dışında, hiçbir şekilde yankılarını, etkililik kökenlerini ve normlarını bulamazlar, bu göz kutusuna atıfta bulunan bu kurumlar, aslında İslam milletinin birliğini yansıtan ve toplu olma anlamını vurgulayan bir kurumlar matrisi inşa etme ihtiyacıdır.

Bu birlik, topluluk ve kurumsal, haklı olarak faaliyetin adıdır, bu vizyonlar, ancak yeryüzünde yürümek, gerçeğe ve geleceğe bakmak için en önemli araçlar olan bu gözleri bir araya getirebilecek tüm bu ihtiyaç

ve gereksinimlerin bilinçli ve anlayışlı bir şekilde anlaşılmasıyla etkili olabilir, onlar sadece görüşü oluşturan gözler değil, aynı zamanda yerleşik ilkelere, bütünsel kurallara ve kurumsal uygulamalara göre formüle etmemiz gereken stratejik iç görülerdir; böylece bu milletin bütün unsurları arasında şuur, söz ve akit olarak bu hususta milletin şuurunu ancak böyle sağlayabiliriz.

Anahtar Kelimeler: İslami Birlik, İslam Dünyası, Kurumsallaşma, İnşa, Esas.

İÇİNDEKİLER

Özet

Uygar etkinlik olarak adlandırılabilecek şeyi vurgulamak önemlidir, çünkü bu etkinlik sahada elde edilemez ve sadece kurumsal bir durumu teşvik etme projesi içinde, Bu kurumsal durum, İslam ümmetinin birliği ile ilgili temel bir amacı gerçekleştirmeyi hedeflemelidir, Zira bu, haklı olarak "ulusun rönesans ve inşasının görevleri" olarak adlandırılabilecek olan bu milletin yeterlilik görevleriyle ilgili olanı başarmak için etkin entegrasyonun ve bu millet ve bileşenleri arasındaki gerekli karşılıklı bağımlılığın zaruretini ifade eder, Bu nedenle bu araştırma fikrinin önemine işaret eden kurumsal düşüncenin anlamı ulusta uygarlık etkinliğini mümkün kılmaktır.

Birincisi: İslam Dünyasının Birliği İçin Temel Fikirler

İslam birliğinin ve İslam dünyasının bütünleşmesinin kurulabileceği en önemli unsurlardan biri, İslam dünyasının ilerleme ve kalkınma potansiyelini vurgulayan bütüncül kuruluş vizyonunda iki önemli ayağı oluşturan[1] temel fikirleri ve uygulamalı uygulamalarıdır: birincisi itici ideoloji, ikincisi şemsiye ulus.

1. **İtici İnanç**

İtici inanç, birliğin, düşünce birliğinin, eylem birliğinin ve yeteneklerin birleştirilmesinin değeri temelinde birliğin kökenini mümkün kılan çok önemli bir başlangıç noktasıdır, Ayrılmaz bir tutamağı temsil eden itici inançtır ve buradan bir bilgi sistemi olarak monoteizm olarak adlandırdığı şey ve ilkesinin ve referansının kökeni ile bir değer olarak kabul edilebilir.[2]

İnanç, hareketin temellerini (ilke ve amaç) oluşturan fikir, kavram ve değerler modeli ile uygulama ve eyleme yönelik motivasyon ve enerjilerinden oluşur, Son analizde, gerçekçiliğe ulaşmada idealizm ifadesini ifade eder,

Ve bu da inanç fonksiyonunun unsurlarına, iletişim işlevine, ahlaki işlevine ve uygar işlevin bir dizi unsuruna atıfta bulunur, inanç kavramının bu işlevsel noktası sayesinde, kriterlerin çokluğuna göre birden fazla bölüme ayrılabilir ve kategorize edilebilir:

---

[1] Bkz. Alaa Taher, "The Islamic World in Contemporary Global Strategies", *Centre for Arab-European Studies* (Beyrut: Dar Bilal, İlk Baskı, 1998).

[2] Seyfeddin Abdülfettah, Değer Portalı: "İslam'da Uluslararası İlişkiler Çalışması İçin Bir Referans Çerçevesi: Dr. Nadia Mahmoud Mustafa (denetim)", *İslam'da Uluslararası İlişkiler Projesi*, İkinci Bölüm (Kahire: Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü, 1996).

a. **Sayısal Kapsayıcılık Standardı:** İnançları, belirli bir bireyi harekete geçiren bireysel inançlar, belirli bir ulusu veya insanları hareket ettirmekle ilgilenen kolektif ulusal inançlar ve tüm dünyayı belirli bir entelektüel bakış açısına göre formüle etmeyi amaçlayan küresel inançlar olarak sınıflandırır.
b. **Konusal Kapsayıcılık Kriteri:** İnançları ikiye ayırır; Ekonomik manevi doktrinler gibi diğer yönlerle ilgilenmeden bir bireyin yaşamının veya toplumunun bir yönünü düzenleyen inançlar ve Bireyin ve toplumun tüm yönlerini düzenleyen, psikolojik, entelektüel, manevi, ahlaki, sosyal, politik ve ekonomik doktrinler, bu yönlerin hiçbir tarafını terk etmez ve bütüncül bir sisteme göre formüle etmek ve örgütlemek amacıyla ona müdahale eder.
c. **Etkinlilik Kriteri:** Bazıları, statükonun hayatta kalmasını destekleyen olumsuz öğretiler olarak kabul edilir, böylece değişimi etkileme veya arama yeteneği yoktur ve bu doktrinlere genellikle statüko doktrinleri denir ‹İkinci kategori ise, toplumları ve bireyleri belirli bir fikre göre yaşamı formüle etmeye sevk eden motive edici inançlar olan pozitif inançlar olarak tanımlanabilir, yaşamla etkileşim ilişkisi kurar, gerçekliğin sorduğu soruları yanıtlar ve sorunlarla uğraşır. Ancak bu inançlar olumlu olmaları, birey ve toplum için reform yapmaları veya reforme edilmemeleri açısından farklılık göstermektedir.
d. **İnançların Geçerliliği Kriteri**: Geçerlilik ve gerçeklilik kavramları arasındaki ayrım bağlamında, örtüşse bile, bir yanda inançların gerçekliliği ve geçerliliği, diğer yanda inançların geçerliliği arasındaki ayrımı iyileştirebilir. Gerçeklilik, fikirler sistemi, iç hakikat unsurları, sözler sisteminin tutarlılığı, gayb dünyası, inancı oluşturan kavramlar ve değerler ile ilgili bir değer ise Geçerlilik, işlevsel ve operasyonel yönler etrafında döner ve eylemler, uygulamalar, ilişkiler, sistemler ve diğer aktivasyon biçimlerindeki dış tutarlılık unsurları ile ölçülür, böylece etkinlik kavramı etrafında dönen uygulanan geçerliliğe atıfta bulunur.

Bu anlayışa göre inanç, genel insan düzeyinde doğuştan gelen bir zorunluluksa, o zaman genel insan alanına (insanlığa) ve görünmez, bilinen ve kozmik uzaya ulaşana kadar uzantılarıyla birlikte kolektif düzeyde örgütsel bir zorunluluktur, Bu anlayışa göre inanç, doğruluk ve hatayı, uygulamalar ile idealizm arasındaki mesafenin veya yaklaşımın kapsamını ve inancın bıraktığı imaları ölçmek için açık ve istikrarlı bir kriter sunar ve Algıları genel bir varoluş algısı ile formüle ederek ve bu algılara gerçekçi varoluşun gücünü vererek kalıcı bir ortamda motivasyon ve etkileşim bağlamı oluşturur ‹Aynı zamanda toplumda denge ve istikrar unsurlarını kurar ve

bunun yanı sıra onu yönetişim, görüşler, eğilimler, değerler, tutumlar ve davranış düzeyindeki ortak tepkilerden motive eden şeyle birleştirici veya bütünleştirici bir işlevle ilgilendirir, Aynı yöne doğru hareket eden farklı varlığın unsurları, grubun farklılaşma ve yetkinlik unsurlarıdır, böylece organik bir vücut ve tutarlı bir yapı olarak kabul edilebilirler.[3]

İnanç açısından, İslami bilgi sistemi, Allah'ı ve O'nun tevhidi hakkında bilgi sağlar ve hayatın her alanında ve insan uygar eyleminde monoteizmi harekete geçirir, Aynı zamanda bir kavram, doğa, işlev, imkanlar, faaliyetler, yetenekler ve ilişkiler olarak insanın bilişsel bir görünümünü oluşturur, Korumak, inşa etmek ve yatırım yapmak için evren ve onun koşumları ve onunla başa çıkma yolları hakkında bilgi için bir çerçeve sağlar, Aynı zamanda yaşam için bilişsel varlıklar ve onun etkileşimler ve ilişkiler için bir alan olarak görülmesini sağlar, Bir kişinin iyi bir yaşam amacı ile tüm etkileşimlerinde ve ilişkilerinde elde edebileceği yolları, araçları, yetenekleri ve faaliyetleri, bilginin farkındalığın entegrasyonu ile bütünleştiği ilke ve vizyonları vurgular ve inancı harekete geçirmeye çalışır ve etkili bir birleştirici vizyona göre medeni eylemin farklı alanları ve mimarisi içinde hareket ettirir.

2. **Bütünleştirici Ümmet**

İslam birliği hedefinin bir temsili olarak bütünleştirici ümmet fikri ve bu ümmetin bölünmesini ve parçalanmasını oluşturan zorluklara karşı düşünce, eylem ve stratejiyle yüzleşmeye dayalı bir strateji ile ayakta durmaya vurgu ve bölünmenin zorlukları ve ayrıca parçalanmayla ilgili engeller; bütünleşme ve entegrasyon fikri, tutunma eyleminin amacı bağlamında bu birleşmiş milletin gerçekliğini oluşturmaktadır: {Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin.} [Al-i İmran: 103].

Millet, İslam idealizminin kurallarını yerleştirmek ve onun en önemli amaçlarını oluşturan değerlere ulaşmak için hayati bir alan olarak kabul edilir, Aynı zamanda inanç birliği ve istikrarda temsil edilen bilişsel ve inanç homojenliğin zirvesinin bir ifadesidir ve ilkeleri ve ahlaki ve entelektüel yönüne vurgusudur, ümmet kavramı başlı başına kendi içinde değerlerin yükselmesi sorununu anlamaya çalışan bir değerler sistemi oluşturmaktadır, Kavram, "ılımlılık" değerlerini etkili bir pozitif hareket olarak birleştirir, "orta ümmet" izole bir taraf değil, evrensellik arasında hareket eden bir mecradır, Buradaki orta, coğrafya/mekan öğelerinin, tarih/zaman öğelerinin ve insan/bütünleştirici öğelerinin etkileşim içinde olduğu

[3] Bakınız: Ali İzzetbegoviç, *Doğu ile Batı Arasında İslam*, ter. Muhammed Youssef Adas (Kuveyt-Almanya: Al-Noor Magazine, Bavaria Foundation, 1994), s. 192 ve sonrası.

medeni bir anlamdır, ılımlılık, değerleri olan ve onlardan gelen bir harekettir ve uydurma ikilikleri, merhamet eden ve çatışmayan ikilileri, yıkım veya sabotaj değil yeniden inşayı başarmak için çabalayan ikilileri birleştiren tüm ılımlılık unsurlarının bir hareketidir (Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık.) (Bakara suresi: 143).[4] Ümmetin kendi unsurları ve bileşenleri vardır, bunlar:

- **Birincisi:** İslam dininin temel bileşenlerine inancın hâkim olduğu bir grup.
- **İkincisi:** Bu grup, İslami çağrı ile ilgili her şeyde tek bir bilince sahiptir, bunlardan en önemlisi, entegre bir bireysel ve kolektif davranış sistemi olarak islam hukukuna boyun eğme ve saygı gösterme ilkesidir.
- **Üçüncüsü:** Bu grubun tüm unsurları, mutlak bir dayanışma ilişkisi ile bağlıdır.
- **Dördüncüsü:** Bu dayanışma grubunun medeni işlevinin merkezinde, bu kelimenin tüm anlamları ile cihat kavramı vardır.[5]

Kuşkusuz, kutup ulusunun varlık bileşenleri ve özelliklerini çıkarmak ve kristalize etmek, “orta ulus” olan merkezi ve birleştirici özelliği kurar ve bileşenlerini, faaliyetlerini, etkilerini ve sonuçlarını köklendirir, orta millet, yeryüzünün halefi olan millettir, yani milletler arasında bir millet değil, (millettir) ve dolayısıyla "kutup milleti" olgusu olarak tanımlanmıştır, orta kavramına siyasi bağlamda zaman zaman eşlik eden olumsuz çağrışımların aksine terim, İslami vizyon perspektifinden pozitiflik, iyilikseverlik ve etkililiğin tüm anlamlarını yansıtan bir içerik taşımaktadır.

a. Grup açısından çekim ve kutuplaşma eksenini kesen ve dolayısıyla insan grupları arasında bir denge ve uyum kaynağıdır.
b. Vizyon ve harekette ılımlılık ve aşırılık ve ihmalden kaçınma açısından orta bir ulus.
c. Değer ölçekleri ve dayandıkları sistemler açısından “orta”: bireysel ve kolektif değerleri, sorumlulukları, yani sosyal görev ve hakları dengeler.
d. İslami kıta kuşağının dünyanın ortasında stratejik, bölgesel ve insan bağlantılı bir uzantıyı temsil etmesi gerçekten çarpıcı olması bakımından bölgenin coğrafyasına özgü olduğu için ılımlılık çağrışımlarının bağlamına atıfta bulunur, ki bazıları ona ara kıta diye adlandırıyor.[6]

[4] Tevhit ve ümmet arasındaki bağlantı bağlamında şunları not edin: Seif El-Din Abdel-Fattah, “Siyasi Yenileme ve Çağdaş Arap Gerçekliği”, *İslami Vizyon, Siyasi Araştırma ve Çalışmalar Merkezi*, Al-Nahda Kütüphanesi, 1989, s. 446.
[5] Millet kavramının anlamı şurada ne sağlıyor bakınız: Seif El-Din Abdel-Fattah, “The Political Aspect of the Concept of Choice”, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahire Üniversitesi: İktisadi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1983, s. 216-222; ayrıca bkz. Dr. Ahmed Hassan Farhat, *The Ummah in the Arabic and Kurani Connotations* (Amman: Yayıncılık ve Dağıtım için Dar Ammar, 1983), s. 9 ve sonrası.
[6] Ulus ve Milliyetçilik Kavramı için bkz. Dr. Din Perspektifi Ahmed, *Modern Çağda İslami Siyaset Teorileri: Teori ve Pratik*, Arapça'ya çevrildi: Dr. Abdel-Gawad Khalaf, d. Abdul Muti Amin Qalaji, Karaçi İslam Araştırmaları Üniversitesi-Pakistan Yayınları Dizisi, Perspektif: Dar Al-Wafa', 1988, s. 61 ve ötesi; bu bağlamda bazı Şii fikirlere atıfta bulunan bir vizyonu karşılaştırın, Ahmed Enayat, *Çağdaş İslami Siyasi Düşünce*, Farsçadan çeviri: Dr. Ibrahim Desouki Sheta, Kahire: Madbouly Kütüphanesi, 1989, s. 230-22.

İkincisi: Sütunların Bağları ve İlişkilerin Düzenleyicileri:

1. **Beş Sütun Ve Medeniyet Etkinliği:** Bahsi geçen iki fikir; itici inanç ve bütünleştirici ümmet, aslında, sadece itici inancı vurgulayan değil, aynı zamanda bu inancı temel değerleri kuran İslami bir küresel vizyon içinde oluşturan beşliden oluşan medeni bir faaliyetin temelini oluşturmaktadır ve kapsamlı adalet ilişkilerine ulaşmayı ve amaçlı kalkınma ve kentleşmeyi inşa etmeyi amaçlayan yolları hedeflemektedir, Bütün bunlar, ancak bu itici inancı, kapsamlı adaleti etkin bir değer olarak ve evrenselliği açık, tanıdık bir insan vizyonuna gerçek bir katkı olarak taşıyan bir ulusun stratejik aklıyla elde edilebilir, Bu stratejik akıl dörtlüsü, bu temel tümlerin içinde, bu ulusla ilgili tüm zorluklara ve engellere karşı bir yüzü temsil ediyor, Bu beş göz bütüncül bir vizyonun unsurlarını temsil eder: "inanç, Evrensellik, imar, Adalet, Akıl"; Aksine, işbirliği ve bütünleşmeyi hedefleyen tek bir ulus içinde inanç ve kapsamlı temelleri içinde bu itici vizyonun formüle edilmesinde en önemli unsurları oluşturmaktadır.
2. **İlişki Düzenleyiciler**: Bu temel vizyon içinde önemli unsurları oluşturan bu beş göz, aslında bu unsurlar ve sütunlar arasında örgütlenen diğer beş göze yol açmakta, Stratejik işbirlikçi ilişkiler içindeki tüm bu sütunlardan ve unsurlardan fayda ve yatırım elde etmek için, bütünleştirici tevhit ahit, kapsamlı karşılıklı sözleşme, genişletilmiş stratejik derinlik ve ulusun çeşitli varlıkları arasındaki tamamlayıcı ve tanıdıklık ilişkilerini teyit eder ve entegrasyon, koordinasyon ve ulusun çıkarlarını ve ana hedeflerini temsil etme yeteneğini hedeflemekte. Bu beş düzenleyici göz, "Ahit, Sözleşme, Derinlik, İlişkiler, yardım" sayesinde, aslında bu ilişkilerin tüzüğünü rasyonel ve etkili bir stratejik vizyon içinde oluşturan, bu milletin yararına ve çıkarlarına ilişkin her şeyi başarabilecek kapasitededir.
3. **Performans ve Araçlar:** sütunları temsil eden bu beş göz ve bunlar arasındaki ilişkiler sistemini oluşturan beş göz, İslam milletinin birliğinde anlam ve önem kazanan üç göze daha ihtiyaç duyar; Bu birlik, üç performansın ve aracın birlikte bir kombinasyonuna dayanmalıdır, böylece bu sütunları ve düzenleyicileri, sloganı şu önemli üçgen olan "Bilgi, çalışma ve araç"; gerçek bir harekete çeviren yolları oluşturmaktadır, Aslında geçmiş ve güncel yasa ve kanunlara uyumu ifade eder, Bu birlik ancak derin bilgiye, sağlam çalışmaya ve yeterli donanıma dayanabilir, Bilimsel planları, yürütme çalışmalarını ve donanımları vurgulayan bu yatırım olmadan, bu bilim ve çalışma, araçları, gereçler ve mekanizmaları performansı çeviren önemli bir çalışma haline getiren bağlamlarda elde edildi, Etkinlik ve araçlar açısından, gerekli yetkinliklere ve

yetkinliklere yatırım yaparak, sonuçta irade bir bilim, iş ve yönetim hazırlığı ve araçlarıdır (Onlar eğer savaşa çıkmak isteselerdi, elbette bunun için bir hazırlık yaparlardı.) [Tevbe: 46].

Beş sütun ve beş ilişkinin düzenleyicileri ve performans, araçlar ve mekanizmalarla ilgili üçlü olanlar arasındaki bu bağlantılar ve bağlamlar, bir dörtlü dışında, hiçbir şekilde rezonansını, etkililiğin kökenlerini ve yasalarını bulamazlar. Bu alanda önerdiğimiz veya etkinliğine hevesli mevcut kurumların desteğine ve işlevlerinin yerine getirilmesi ve başarılarının elde edilmesi için bu koşulların sağlanmasına dayalı olarak; Adalet kurumu, Bilim kurumu, Stratejik Akıl kurumu ve imar kurumu, bu gözlere atıfta bulunan bu kurumlar, aslında toplumun birliğini yansıtan bir kurumlar matrisi oluşturma ihtiyacı ile temsil edilmektedir. İslam milleti ve topluluğu anlamını vurgulayan; çünkü bu birlik, toplum ve kurumsal olan, haklı olarak faaliyetin adıdır.

Üçüncüsü: Milletin Kurumları ve Birliği

Bu itibarla bu milletin topluluğunu ve etkinliğini birlikte garanti eden önemli kurumlar içerisinde bu kurumlar dörtgeninden bahsetmek zorundayız.

İlki Yargı Kurumu: Aslında iki önemli proje etrafında kurulabilecek veya inşa edilebilecek olan bu millet arasındaki bu bütünleşmeye ilişkin anlamı oluşturan önemli mahkemelerde temsil edilirler; İslami Adalet mahkemesi,[7] İslami İnsan Hakları Mahkemesi;[8] Müslüman insanın haysiyetini teminat altına alan bu kurumlar, bu milletin ve onun bütünleşmesi için bir başlıktır, Çünkü İslam ümmetinde insan haklarının, gruplar ve oluşumlar arasındaki adaletin anlamını idrak eden bu varlığın inşasında Müslüman insan temel birimdir, Belki de İslam bütünleşmesi fikri bağlamında erken ortaya atılan bu içtihat ya da Malik bin Nabi'nin bir "İslam Milletler Topluluğu"[9] hakkında atıfta bulunduğu fikir ya da Dr. Abdul Razek Al-Sanhouri'nin "Doğu Milletler Birliği"[10] olarak vurguladığı fikir, esasen insanı ve adaletin bu ulusun parçaları ve

[7] Uluslararası İslam Adalet Divanı'nın kurulmasına ilişkin (5/13) sayılı Karar, 26-29 Jumada al-Ula 1407'de Kuveyt'te (Kuveyt Devleti) düzenlenen Beşinci İslam Zirvesi Konferansı'nda (İslami Dayanışma Toplantısı) yayınlandı (MS 26-29 Ocak 1987'ye karşılık gelir).

[8] 5 Ağustos 1990'da Kahire'de toplanan İslam Dünyası Örgütü Konferansı Dışişleri Bakanları Konseyi, sözde "İslam'da İnsan Hakları Kahire Bildirgesi"ni onayladı.

[9] Malik Bennabi, *The Idea of an Islamic Commonwealth* (Şam, Dar Al-Fikr, ikinci baskı, MS 2000).

[10] Abd al-Razzaq Ahmad al-Sanhouri, *Halifeliğin İçtihatları ve Doğu Milletler Cemiyeti'ne Evrimi*, tah. Tawfiq Al-Shawi & Nadia Abdel-Razzaq Al-Sanhoury (Beyrut, Al-Resala Vakfı ve Al-Halabi İnsan Hakları Yayınları, MS 2000).

bileşenleri arasındaki etkili ilişkilerini korumak için kurulması gereken bu temsil ve kurumların bir parçasıdır.

İkincisi ilmî bir kurum. Bu kurum, bu milletin bütünleşmesini harekete geçiren, onu çağın zaruret ve vazifelerinden biri olarak vurgulayan bir İslâm fetvası teşkil eder, Bu İslami Fetva Kurumu, milletin fetvalarını ve stratejik fetvalarını, milleti ilerleten ve yeteneklerini geliştiren medeni fetvaları teşvik eder, Aynı şekilde, yönetimi motive eden ve geleceği inşa eden sağduyulu ve anlayışlı fetvalar sunar, Bu fetva kurumu, İslam dininin akılcı ve sağlam bir hareket oluşturan etkin toplumundan, bilinçli ve uzun vadeli[11] stratejik bir anlayıştan esinlenerek hareket eder. Aksi takdirde, bundan çok daha az acil olan, milletin varlığını etkilemeyen, kaçınılması gereken bir çekişme oluşturan konularda meclisler neden toplanır? Ve bize neden müftülerin çoğu milletin meseleleri ve fetvalarıyla ilgili fetvadan çekilmiş gibi geldi? Bu marjinalleştirmeden mi yoksa güvenlik tercihinden mi?![12]

Üçüncü kurum ise, bu ilmî fetva kurumuna eşlik eder, ancak aslında millet için stratejik bir aklı temsil eder. Aslında milleti çevreleyen medeniyet meydan okumalarına karşı koymak ve İslam birliği ve ulusun bütünleşmesi için kanallar ve yollar üretmek için roller ve işlevler geliştirir; Bu stratejik akıl, mayalarıyla, aslında zorluklar gerçeğini, krizler karşısında eylem stratejilerini karşılamak için stratejik bir vizyon oluşturmakta, ayrıca düşünme, yönetim, idare, değişim, etkinlik ve etkide önemli varlıkları temsil eden uygar üniversiteler, stratejik araştırma merkezleri ve gelecekteki düşünce kuruluşları inşa etmek, Böylece akılcı bir bilinç ve sağlam bir çabanın gerektirdiği şeylerle bu ulustaki sinirsel, entelektüel, kültürel ve eğitimsel ağı temsil eder, Peygamber'in (Salla Allahu Aleyhi ve sellem) hadislerine dayanan geminin girişinden itibaren gemi araştırma merkezinin kurulması da dahil olmak üzere, Bu peygamberlik örneği, cömert bir ifadeyle, olumsuz ve olumlu düşünme kalıpları arasında sürekli bir karşılaştırma öneren bir çerçevede düşünme kalıplarına ve özel bir ölçüye atıfta bulunur ve gizli bir taraftan bunun değişim, etkililik ve etki yaklaşımları ile bağlantılı olduğunu gösterir.[13]

---

[11] Seyfeddin Abdülfettah, "'Ümmetin Fetvalarını' Anlamaya Giriş", *Benim Milletimin Dünyada Yıllığı*, Beş Numara, Birinci Kısım, (Kahire: Medeniyet ve Siyasal Araştırmalar Merkezi, H. 1424 / 2003), s. 535-594.

[12] Toplu yargıya duyulan ihtiyaç bağlamında bakınız: Rahmetli Şeyh Muhammed El-Gazali, "Şimdiki Dönemde Toplu İçtihat", *İslam Araştırmaları Dergisi*, cilt. 18, sayı. 4 (İslamabad: Temmuz-Ağustos 1983), s. 22-29.

[13] Seif El-Din Abdel-Fattah, The Safinian "Aile Analizine Giriş": Aile ve Toplum Gerçeği Konferansı'na sunulan bir bildiri olan sosyal ve politik yetiştirme süreçleri üzerine bir araştırma: Ain Shams Üniversitesi Sanat Fakültesi'nde 26-27 Eylül 2004 tarihlerinde Bilişsel Çalışmalar Merkezi ile iş birliği içinde gerçekleştirilen sorunların teşhisi ve yüzleşme politikalarının araştırılması.

Uygar üniversiteler, ahlaki istila unsurları ile siyasi ve uygarlıksal zehirlenme olayları karşısında kültür üçgeni (kültür, medeniyet-değerler) unsurları arasında güçlü ilişkiler kurmalıdır, Kolektif, sosyal ve toplumsal ilişkiler ağına giren bu süreçler ve bu bağlamda, kimlik sorununu kökleştiren ve onu geçici veya marjinal bir endişe haline getirmeyen veya konuşma fazlalığına bağlı olmayan medeni işlevler kompleksidir. Kimlik oluşturma stratejisi, üniversitenin kompleks ve üniversite olarak ayrılmaz bir parçasıdır, bunun yanı sıra, üniversitenin kentleşme, insan inşası, toplumların kültür mühendisliği, uygar ulusun faaliyetlerinin ve enerjilerinin üniversitesi ve bireysel ve kolektif bir kültürel kişiliğin oluşumundan oluşan bir "kompleks" olduğu anlamına gelir. Bu bağlamda, işlevlerinin farkındadır, rollerinin farkındadır ve rolü, işlevi ve misyonu yerine getirmek için teşvik mekanizmalarına yalvarır, böylece üniversite medeni eylem için bir kaldıraçtır (14).

Dördüncü kuruma gelince; Kentsel kurumdur; İslam-İslam kültürel, entelektüel ve medeniyet ilişkilerinin formülasyonuna ve ayrıca tüm ekonomik, sosyal ve siyasi yönleriyle İslam-İslam ilişkileri olarak adlandırılabilecek şeylere dayananlar, Bu da, hem gelişimsel hem de bütünleştirici stratejilerin formüle edilmesi anlamına gelir, Bütün İslam ülkelerinin bütüncül bir vizyon içinde büyümesi, İslam birliği içinde istenen hedefe ulaşmak ve tercüme etmek ve milletin kolektif etkinliğinin artmasını gerçekleştirmek için.

Medeniyetin Etkinliği ve İslam Milletinin Birliği Hakkında Sonuç

Bu etkinlik unsurları böylece bu kurumlar aracılığıyla elde edilebilir, kurucu bir çağa dayanan beş sütuna (bir itici inanç, küresel bir İslam, kapsamlı adalet, gelişmeli imar ve stratejik bir akıl), karşılıklı bir sözleşmeye, stratejik ve kültürel derinliğe, koordineli ve bütünleştirici ilişkilere ve üniversite ve kültürel etkinlikte bir hedef oluşturma çabasına dayanan,[15] yararlı bilim yolları, iyi çalışma ve yeterli ekipman için yalvaran, hepsi de aslında İslam ulusunun birliğindeki bu temel etkinliğin kökenleridir.[16]

---

[14] Seif El-Din Abdel-Fattah, Ulus Bilimi ve Medeniyet Üniversiteleri: Siyasal düşüncede metodoloji ve araştırma inşa etme üzerine bir çalışma: Bir grup araştırmacı, El-Ezher Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin ilk konferansının tutanakları: İslam milletinin sorunlarına hizmet etmek için İslam dünyasındaki üniversitelerin araştırmalarına yön vermek (18-19 Şubat 2006), (Kahire: Al-Azhar Üniversitesi, Bilişsel Çalışmalar Merkezi ile ortaklaşa, 2007).

[15] Saida Sfasan, "Malik Bennabi'nin Dini Fikri ve Medeniyet Etkinliğini Yaratmadaki Rolü", *Al-Madad Magazine*, Cezayir, Djelfa'daki Zayan Ashour Üniversitesi, No. 1, s. 201-216.

[16] Malik Bennabi, "İslam Dünyasında Fikir Sorunu", çev. Bassam Baraka ve Ahmed Shabo, Damascus, Dar Al-Fikr ve Beirut, Dar Al-Fikr Contemporary, ikinci baskı, 2002, özellikle on birinci bölüm: "Fikirlerin Özgünlüğü ve Etkinliği", s.102-110.

Tüm bu matrisler çok önemli girişleri oluşturmaktadır. İçlerindeki bazı detaylara değinmek istersek uzun sürebilir ama bu kapsamlı strateji ve bilinçli sezgi içerisinde yer alan bu anlamların kökünü kazıyarak aceleyle hepsini gözden geçireceğiz.

Etkili kurumlar meselesi belki de bu milletin etkinliğini garanti eden en önemli sonuç ve meyvelerden biridir,[17] "Allah katında amellerin en sevimlisi, küçük de olsa en kalıcı olanıdır" diyen bu nübüvvete, devamlılık manasını da taşımaktadır, Sürdürülebilirlik ancak sürekli kurumsal çalışma bağlamında elde edilebilir, Ve bu kurumsal çalışma, kurumsal meyvelerini ancak etkili yasalar ve normlar elde etme arayışı bağlamında elde edebilir, Bu bakımdan motive edici bir inanç, kapsayıcı bir millet ve etkin kurumların kollarından bu üçgen oluşturulmalıdır.

Yeryüzünde yürümenin, gerçekliği ve geleceği düşünmenin en önemli aracı olan bu gözleri bir araya getirebilecek tüm bu gereklilik ve gereksinimlerin bilinçli ve vizyoner bir anlayışa sahip olmasını gerektiren, milletin birlik ve beraberliğinin merkezinde yer alan o kağıdı yapan mesajdır, Onlar sadece görüşü oluşturan gözler değil, aynı zamanda yerleşik ilkelere, bütünsel kurallara ve kurumsal uygulamalara göre formüle etmemiz gereken stratejik içgörürlerdir; böylelikle, bu ümmetin tüm bileşenleri arasında bir farkındalık, bir vaat ve bir ahit olduğu için bu konuda ümmetin farkındalığını bu şekilde sağlayabiliriz, Eğer o geçmiş kanunlarda onu yükseltmek ve sıradanlık, şahitlik ve hayırseverlik anlamını ve hedeflerini gerçekleştirmek için çalışmazsak, böylece ulusun anlamındaki içsel bir ayağı yok edeceğiz ve birlik, ilerleme, kalkma ve kentleşme konusundaki genel amaçlarına ulaşmayı yok edeceğiz.

Bu gün ümmetin haline bakıp tefekkür eden; Eksik olanın program ve algılar olmadığını, insan nicelikleri, hatta yöntem ve mekanizmalar olmadığını, aslında eksik olanın İslam ilkeleriyle etkin bir şekilde hareket etmek ve ona ibadet ve muameleye bağlı kalmak olduğunu fark eder,[18] Etkililiğin iki ayağı vardır: istenen hedeflere ulaşmak ve çevre üzerinde olumlu bir etki kurmak, bu etki çeşitli açılardan ölçülebilir, Bunlar bu etkinin derinliği, genişliği, zaman aralığı, kullanışlılığı ve etik değerlerle uyumluluğudur.[19]

والله تعالى أعلى وأعلم

[17] İbn Issa Ba Tahir, *Çağdaş Müslümanın Etkinliği: Gerçekte ve Hırsta Bir Vizyon* (Beyrut, Dar Al-Bayariq, 1997).
[18] Muhammad Kamal Rabah, "Society's Need for Etkililik", *Alukah Network*, 4/2/2013, link: https://www.alukah.net/sharia/0/50094/.
[19] Saeed Al Thabet, "Etkinliğin Sütunları", *Alukah Network*, 30.10.2016, link: https://www.alukah.net/sharia/0/108949/.

KEŞMİR SORUNU:

BİR İNSANİ TRAJEDİNİN OLUŞMASI VE KÜRESEL GÜÇLERİN ROLÜ

Ayesha Syed

İbn Haldun Üniversitesi / Sosyoloji Bölümü Ph.D.

ayesha.syed@ibnhaldun.edu.tr

Mushtaq Ahmed Wani

İbn Haldun Üniversitesi / Sosyoloji Bölümü Ph.D.

mushtaqahmad.wani@ibnhaldun.edu.tr

Keşmir, yalnızca iki Güney Asya devleti olan Hindistan ve Pakistan arasındaki bir toprak anlaşmazlığı değildir; daha ziyade sınırları aşan bir jeostratejik parlama noktası olmasının yanı sıra, bölge içinde yaşayan 12 milyon insan için varoluşsal bir meseledir. Keşmir meselesi; son 70 yılı aşkın süredir bir çözüm bekleyen, Keşmir ve Keşmirlilerin varlığının tehlikede olduğu bir noktaya geldi. Trajedide kaybedilen insan maliyeti çok büyüktür, ancak aynı zamanda duygusal maliyetlerin yanı sıra genellikle göz ardı edilen maddi, manevi maliyetleri de içerir. Hindistan devleti tarafından 5 Ağustos 2019'da bölgenin "özerk statüsünün" feshedilmesi göz önüne alındığında; konu, halkı için ciddi sonuçları olan bir insanlık trajedisine dönüştü. Makale, doğrudan veya dolaylı olarak dahil olan küresel güçlerin rolünü bağlamsallaştırırken bu insanlık trajedisinin doğasını araştırıyor. Makale, BM insan hakları raporları, Uluslararası Af Örgütü raporları, Keşmir, Hindistan ve Pakistan sivil toplumlarının raporları ile Medicine Sans raporları dahil olmak üzere trajedinin farklı yönleriyle ilgili mevcut literatürün söylem analizini kullanıyor.

Anahtar Kelimeler: Keşmir Sorunu, İnsani Trajedi, Küresel Güçler, Pakistan, Hindistan.

Gar firdaus bar ru-e zamin ast
Hamin ast-o hamin ast-o hamin ast

Eğer dünyada gerçekten cennet varsa, buradadır, buradadır, buradadır![1]

Keşmir, doğanın tüm güzelliğini ve zenginliğini tek bir yerde buluşturan bir bölgedir. Bu güzel ayet, Keşmir vadisinin büyüleyici ihtişamını ve sihirli havasını özetlemektedir (Ishtiaq ve diğerleri, 2007). Ancak vadiye doğanın verdiği sükunete rağmen dünyanın en terörize bölgesi haline gelmiştir. Ağır insan hakları ihlalleri ve zorunlu medya karartmalarıyla bezdirilen, devam eden bir soykırım kampanyasına dönüşmüştür.

1.1. Keşmir Bölgesine Kısa Bir Bakış

Toplam 85.800 mil karelik bir alana sahip olan Keşmir bölgesi, Hindistan tarafından yönetilen Cammu ve Keşmir ve Ladakh bölgelerine, Pakistan tarafından yönetilen Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan bölgelerine ve Çin tarafından yönetilen Aksai Chin ve Trans-Karakoram Yolu bölgelerine kadar yayılmaktadır. Birkaç kilometrelik küçük bir alan, Kuzey Batı'da Afganistan'a uzanmaktadır. Söz konusu stratejik konum bölgenin jeopolitik önemini artırmaktadır ve tartışmalı bir bölge olarak ilan edilen bu alan üç ülke arasında, diğer bir ifade ile Hindistan, Pakistan ve Çin arasında bölünmüştür (Hüseyin, Hüseyin ve Navaz, 2018).

Pakistan ve Hindistan, kendi bölgeleri üzerinde kontrollerini korurken, tüm bölge üzerinde de hak iddia etmektedir. Bölgenin büyük bir kısmı Hindistan'ın kontrolü altındadır, ardından Pakistan gelmektedir ve diğer bölgelerin aksine Çin'in kontrolü altındaki nüfusun olmadığı bölge en az alana sahiptir. Keşmir bölgesindeki genel nüfusun çoğunluğu Müslümandır. 1947 yılında Cammu'da 200.000 ila 400.000 arasında bir rakamın söz konusu olduğu Müslümanlara yönelik toplu katliam gerçekleştirilmiştir ve bu bölge şu anda Hindu çoğunluğunun olduğu tek bölgedir ancak onu çevreleyen bölgelerin çoğu, bölgeyle ilgili herhangi bir siyasi söylemden uzak kalsalar da Müslüman çoğunluktadır. Keşmir, uğruna Hindistan ve Pakistan'ın iki kez savaştığı ve bir diğer savaş tehdidinin her zaman mevcut olduğu bir sıcak nokta olarak varlığını korumaktadır.[2] Son zamanlardaki sınır ötesi gerilimler Çin aktivizmine de yol açarak durumu tüm paydaşlar ve tüm bölge için daha ciddi hale getirmiştir (Wirsing 1994). Hindistan'ın 2019

[1] Bu Farsça ayetler Delhi'deki Kızıl Kale'de yazılıdır ve şair Amir Khusarau'ya atfedilir. Bu ayetin kim için yazıldığı bilinmemektedir. Keşmir Vadisi'nin uhrevi güzelliğine tanık olduktan sonra, söz konusu ayeti bu makalede ona adadım.
[2] Nükleer silahlara sahip Hindistan ile Pakistan arasındaki yakın savaş tehlikesi, tüm bölge için sürekli bir tehdittir.

yılının ağustos ayında bölgenin yerlilerine toprak güvencesi sağlayan 370. Maddeyi anayasaya aykırı olarak kaldırmasının ardından, anlaşmazlık daha da kötü bir hale gelmiştir.

Harita 1. Hem Hindistan Hem de Pakistan ve Çin Tarafından Yönetilen Bölgeleri Gösteren Keşmir Haritası

Keşmir bölgesinin topografyası, çok sayıda vadi ve ovadan oluşmakla birlikte çoğunlukla dağlıktır. Keşmir vadisi, 5000 fitten fazla yükseklikte 6131 mil kare alana sahip en büyük vadidir. Dünyanın iki büyük sıradağı olan Himalayalar ve Karakurum eyaletin bir yanından öbür yanına kadar uzanmaktadır. Eyalette aynı zamanda dört ana nehir bulunmaktadır: İndus Nehri, Jhelum Nehri, Neelam Nehri ve Chenab Nehri. Söz konusu bu nehirler Pakistan'a akmaktadır ve bu durum, Hindistan ile Pakistan arasındaki su anlaşmazlıklarının nedeni olmuştur.

Bölgenin çeşitli yerlerinde farklı diller konuşulmaktadır ve 'Koshur' veya Keşmirce bölgede konuşulan birincil dildir. Bölgede konuşulan diğer diller Urduca, Dogri, Pehari ve Gojri'dir. Keşmir, nehirlerin ve verimli toprakların ülkesidir. Aynı zamanda çokça buzulları, sıradağları ve ormanları barındıran bir ülkedir. Eşi benzeri bulunmayan taze ve kuru meyvelerin ve el sanatlarının diyarıdır. Alimler, mutasavvıflar ve sanatkârlar diyarıdır. Ve bununla birlikte, huzursuzluğun ve kargaşanın ülkesidir. "Kanayan Vadi"nin ülkesidir (Kaul, 2019). Hindistan tarafından yönetilen Keşmir bölgesi, 'Dünyadaki en tehlikeli yer' olarak ilan edilmiştir ve

Keşmir Vadisi, dünyadaki en yoğun askeri bölge olarak değerlendirilmektedir. Yayın yasağı ve bilgi ablukası onlarca yıldan beri devam etmektedir. Hint ordusu Vadi' de her 7'si silahsız Keşmir sivil vatandaşı için, 1 tepeden tırnağa silahlı asker bulundurmaktadır. Ayrıca, Hindistan Anayasası'nın 370. maddesinin yakın zamanda yürürlükten kaldırılmasının ardından, özellikle Hint kuvvetlerinin neden olduğu vahşetin artmasından sonra, dünyanın en büyük hapishanesi olarak adlandırılmaktadır. Keşmir Vadisi de iki yılı aşan, yakın insanlık tarihinin en uzun kuşatmasına maruz kalmıştır. Devam eden sokağa çıkma yasakları, sosyal medya ve iletişim kesintileri emsalsizdir (Mohiuddin vd., 1997).

1.2. Keşmir'in Kısa Tarihi

Keşmir, Hindistan alt kıtasının en kuzeydeki coğrafi bölgesidir. En erken tarih öncesi dönemde, Keşmir halkı göçebe bir hayat yaşamıştır. Monarşi MÖ 2180 civarında başlamıştır. Tarihsel olarak, ilk Müslüman hükümdarın Şah Mir Hanedanlığını kurduğu 1339 yılına kadar Hinduizm ve Budizm'in etkisi altında bir öğrenme merkezi olarak kalmıştır. İslam Arap Müslümanlar aracılığıyla Keşmir bölgesinde sekizinci yüzyıldan sonra tanınmaya başlamasına rağmen, Babür İmparatorluğu ve Durrani İmparatorluğu yönetimi altında yayılmaya devam etmiştir. Keşmir'de İslam'ın yayılması konusunda önemli şahsiyetlerden biri, 1300 civarında Keşmir'i ziyaret eden Türkistanlı aziz Bülbül Şah'tır. Zamanın Budist hükümdarının İslam'ı benimsemesi Bülbül Şah'ın sayesinde olmuştur ve böylece halk da Müslümanlığı kitleler halinde kabul etmeye başlamıştır. Büyük bir Müslüman alimi ve bilgin olan Şah Mir'in yönetimi sırasında, Mir Syed Ali Hemedani Keşmir'i ziyaret etmiş ve onun mübarek etkisi altında halkın büyük bir çoğunluğu İslam'ı benimsemiştir. 1819'da Pencap'ın Sih hükümdarı Maharaja Ranjit Singh, Keşmir'i fethetmiş ve Keşmir'deki beş yüzyıllık Müslüman yönetimine son vermiştir. 1846'da Raja Gulab Singh bölgeyi Amritsar Antlaşması uyarınca İngilizlerden satın almıştır.[3] Halefleri, 1947'de alt kıtanın bölünmesi zamanına kadar hüküm sürmüşlerdir (Zia, 2019).

Hindistan için İngiliz Kraliyetinin son anayasal çerçevesi, diğer bir ifade ile 1935 Hindistan Hükümeti Yasası uyarınca, Hindistan alt kıtası farklı hüküm ve düzenlemelere sahip bölgelere ayrılmıştır; (1) Valiler ve Genel Vali aracılığıyla Kraliyet tarafından yönetilen Valiler ve Baş Temsilciden oluşan 'Britanya Hindistan'; (2) Kraliyet egemenliği altında yerel

[3] British East India Şirketi, Cammu ve Keşmir Eyaletini ve sakinleri de dahil olmak üzere bölgedeki her şeyi, toplam yetmiş beş lakh rupi karşılığında Maharaja Gulab Singh'e satmıştır. Ancak, Amritsar Antlaşması uyarınca, İngiliz Hükümeti bu şekilde devredilen topraklar üzerindeki egemenliğini korumuştur.

hükümdarlar/prensler tarafından yönetilen 'Hint Eyaletleri' ve (3) 'Kabile Bölgeleri'. Bu bölgelerden birincisinin nüfusunun kendi kurallarını korumasına izin verilir ve ikincisi doğrudan kraliyet altında yönetilir (Zia, 2019). İngiliz Parlamentosu, 15 Ağustos 1947'de yürürlüğe giren ve İngiliz Hindistan'ın Hindistan ve Pakistan arasında bölündüğü 1947 tarihli Hindistan Bağımsızlık Yasasını kabul etmiştir. Cammu ve Keşmir Eyaleti, o zamanlar İngiliz Hindistan'ın bir parçası değil, bir prens devleti olduğundan, yasal katılım dışında, Hindistan veya Pakistan'ın bir parçası olamazdı. Devletin yasal statüsünü çevreleyen tarihin birçok versiyonu vardır ve bugüne kadar tartışmalı bir bölge olarak kalmıştır.

Güvenlik Konseyi Kararları ile tahkim edildiği üzere, Cammu ve Keşmir Eyaleti hiçbir zaman Hindistan'ın bir parçası olmamıştır. 27 Ekim 1947'den bu yana Kesmir, Pakistan'ın iddia ettiği üzere Hindistanın yasadışı işgali altında bulunmaktadır. Aynı durum Hindistan makamlarınca Pakistan tarafından yönetilen Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan bölgeleri için de iddia edilmektedir. Hindistan hükümetinin güvencelerine rağmen, Cammu ve Keşmir halkının kendi kaderini tayin hakkı reddedilmiş ve o zamandan beri temel haklarından mahrum bırakılmışlardır (Jones, 2008).

Hindistan Hükümeti tarafından 5 Ağustos 2019'da Hindistan Anayasası'nın 370. Maddesinin yürürlükten kaldırılması ve devletin özel statüsünün kaldırılması ve Ladakh'ı Devletten ayırdıktan sonra Hindistan ile birleştirilmesi yönündeki son eyleminin yasal geçerliliği yoktur. Benzer şekilde, Hindistan anayasasının 35-A Maddesini yürürlükten kaldırmak, yerine Cammu ve Keşmir Yeniden Düzenleme Yasası, 2019'u koymak ve Hindistanlı Hinduları Keşmir eyaletine yerleştirmek yasa dışıdır ve BM Güvenlik Konseyi kararlarını doğrudan ihlal etmektedir (Salik, 2019).

1.3. Keşmir'deki Soykırımın[4] Sosyolojik Etkisi

Martin Luther King Jr., "Herhangi bir yerdeki adaletsizlik, her yerde adalet için bir tehdittir" demiştir. Keşmir, özellikle Hindistan tarafında devam etmesine izin verilen ciddi adaletsizlikler ve acımasız insan hakları ihlalleri nedeniyle kolektif dünya vicdanında kara bir leke olmaya devam etmektedir. 1989'dan bu yana, 100.000'den fazla Keşmir özgürlük savaşçısı Hint güçleri tarafından şehit edilirken, 10.000'den fazla kişinin kayıp olduğu bildirilmiştir. 150.000'den fazla

[4] BM Soykırım Sözleşmesi'nin II. Maddesi'nde yer alan tanım, soykırımı ulusal, etnik, ırksal veya dini bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen suç olarak tanımlamaktadır.

Keşmirli, Hint güçleri tarafından vahşice işkence görmüş ve bunun sonucunda kalıcı olarak fiziksel açıdan iş göremez hale gelmişlerdir. 10.000'den fazla Keşmirli kadın tecavüze uğramıştır. Keşmir'de 7000'den fazla kimliği belirsiz toplu mezar vardır (Haque, 1991). Silahlı Kuvvetler (Cammu ve Keşmir) 1990 Özel Yetkiler Yasası (AFSPA), silahlı kuvvetler personeli tarafından işlenen herhangi bir suç için hesap verme olasılıklarının önünde önemli bir engel olmaya devam etmektedir.

Kocaları Hint ajanları tarafından ortadan kaldırılan binlerce Keşmirli kadın kendilerini tanımlamak için ortaya çıkan bir terim olan 'yarı dul' hayatı yaşamaktadır. Son beş yılda, barışçıl protesto güruhlarını dağıtmak için havalı tabancalar[5] kullanılmıştır ve bu çoğu genç olan binlerce masum Keşmirlinin kör olmasına ve yaralanmasına neden olmuştur. Bütün köylerde ve topluluklarda toplu tecavüz gerçekleşmiştir. İlaç yetersizliğinden hastalar mağdur olmuştur. Bütün halk, zihinsel sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olan kaygı ve travmadan mustariptir. Sağlık hizmetlerinin kullanımı olumsuz anlamda etkilenmektedir. Bu durum nedeniyle vadide halkın eğitimi aksamaktadır (Duschinski, H. 2010).

Ekonomi ve turizm de büyük bir gerilemeyle karşı karşıyadır. IAK'de 5 Ağustos 2019'daki sokağa çıkma kısıtlamasından bu yana zaten kasvetli olan koşullar daha da kötüleşmiştir. Hiçbir yabancı gazetecinin Keşmir'de haber yapmasına izin verilmemiştir. Cammu ve Keşmir'in iki eski başbakanı da dahil olmak üzere 200'den fazla ileri gelen politikacıyla birlikte binlerce kişi tutuklanmıştır. Planlı ve zorunlu Hindu yerleşimleri, gelecekteki demografiyi kendi lehlerine çevirmek amacıyla, Hindistan hükümetinin himayesindeki Hint güçleri tarafından Keşmir Vadisi'nde yönetilmektedir. Çok sayıda köy isyancılara yataklık yapma bahanesiyle bombalanmış ve ateşe verilmiştir (Mohanty, 2018).

Keşmir bir insanlık trajedisidir. Bu bir savaş değil, planlı bir etnik temizlik ve vahşi bir soykırım vakasıdır. “Devlet destekli terörizm” örneğidir. Keşmir'deki vahşet ve insan hakları ihlalleri hayal bile edilemez. Tecavüz bir 'savaş silahı' olarak kullanılmaktadır. Silahsız, masum ve şiddete yönelmeyen sivillere kaba kuvvet kullanılmaktadır. Genç erkekler yakalanıp işkence görmektedir. 'Keşmir', kolektif vicdanımıza dair bir sorudur. Bu kadar çok sayıda insanın ıstırabına nasıl seyirci kalabiliyoruz! Keşmir insani bir krizdir (Houser vd., 2019). Yukarıda bahsi geçen tüm insan hakları ihlalleri sadece spekülasyon değildir ve Birleşmiş Milletler İnsan

[5] Metal saçma kullanılan 12 kalibrelik pompalı av tüfeği, Keşmir'de kullanılan en tehlikeli silahlardan biridir. Mayıs 2018'den Nisan 2019'a kadar Hindistan Tarafından ve Pakistan Tarafından Yönetilen Keşmir'deki İnsan Hakları Durumunun Güncellenmesi, BM OHCHR Raporu, sayfa 4.

Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi'nin (OHCHR) Hindistan Tarafından Yönetilen Keşmir ve Pakistan Tarafından Yönetilen Keşmir'deki insan haklarının durumuna ilişkin 2018 ve 2019'da yayınlanan raporları da dahil[6] İnsan Hakları İzleme Örgütü,[7] Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH), Kaybolan Kişilerin Ebeveynleri Derneği (APDP) ve Cammu Keşmir Sivil Toplum Koalisyonu (JKCCS)[8] tarafınca hazırlanan raporlarla teyit edilmiştir. Tüm kaynaklar, Hindistan Silahlı Kuvvetleri tarafından IAK'ta aşırı ve orantısız güç kullanımı, yargısız infazlar, zorla kaçırılma ve tutuklamalar, zorla gözaltılar, havalı tabancaların kullanımı, silahsız sivillere tecavüz ve işkence yapıldığını teyit etmektedir.

Keşmir anlaşmazlığının sosyolojik boyutları, akademik söylemde daha az vurgulanan bir alan olarak kalmaya devam etmektedir. Sorun, tüm paydaşlar tarafından kişiliksizleştirilmiş ve duyarsızlaştırılmıştır ve insani bir krizden ziyade siyasi bir anlaşmazlık olarak sunulmuştur. Uzun süredir devam eden anlaşmazlık, Keşmir halkının art arda dört kuşağını etkilemiştir. Günlük yaşamlarını sürekli olarak kesintiye uğratmıştır. Ailelerin ayrılması,[9] devam eden travmalardan mustarip olması ve hayatı sürekli korku ve zulüm tehditleri altında yaşamasıyla sonuçlanmıştır. Yersiz baskınlar ve tutuklamalar, kontrol noktaları, elektrik kesintileri, iletişim kesintileri, her yerde silahlı askerlerin varlığı, grevler, karantinalar, cenaze törenleri ve yas, Keşmirlilerin günlük yaşamında bir normdur. Bunların tümü, nüfusun sosyal dokusunu büyük ölçüde etkilemiştir ve sosyologlar, antropologlar ve psikologlar tarafından daha fazla araştırılması gerekmektedir.

2. Keşmir'de Medya ve Bilgi Ablukası

Medya ve bilgi kontrolü için etkili bir araç olan iletişim kesintileri, Cammu ve Keşmir'de yaygındır ve 2012'den bu yana bildirilen 300'den fazla vaka vardır.[10] Onlarca gazeteci hedef alınmış, hapse atılmış, taciz edilmiş ve öldürülmüştür. Uluslararası medyanın Hindistan tarafından yönetilen Keşmir'e girmesine veya haber vermesine defalarca izin verilmemiştir. Son derece düşmanca bir ortamda haber yapmanın baskılarına ve zorluklarına rağmen, Keşmir

---

[6] https://www.ohchr.org/Documents/Countries/PK/KashmirUpdateReport_8July2019.pdf.
[7] https://www.hrw.org/news/2019/07/10/kashmir-un-reports-serious-abuses.
[8] https://www.fidh.org/IMG/pdf/20190315_kashmir_briefing_note_-_final.pdf.
[9] Birçok Keşmirli mülteci olarak ya da eğitimlerine devam edebilmek için anavatanlarından kaçmak zorunda kalmaktadır.
[10] Internet Shutdowns Tracker by - SFLC.in.

vadisinde[11] yaklaşık 7 milyonluk bir nüfusa hizmet eden 100'den fazla gazete başlığı yayınlanmaktadır. Ancak 2019 yılında 370. maddenin yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte bağımsız habercilik ve özgür medyanın faaliyetlerine devam etmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Hükümet kısıtlamaları ve mali krizler, bölgedeki medya ortamının küçülmesine neden olmaktadır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu, güç ve kontrolün bir "irade" aracılığıyla sürdürüldüğünü, yumuşak güç kullanımı yoluyla baskın bir anlatıyı teşvik edip yarattığı kanaatine varmıştır. Hindistan rejimi bu stratejiyi kullanmaktadır ve medyayı ve kültürel sermayeyi 'terörist' ve 'isyancı' olarak tasvir edilen Keşmir halkına karşı kendi lehine silahlandırarak anlatısını haklı çıkarmak için bir destek ekosistemi yaratmaktadır. Yerli medyanın boğulması da bu stratejinin bir parçasıdır.

3. Sonuç ve Öneriler

Cammu ve Keşmir halkı kuşatma altında ve Hint ordusunun insafına kalmış rehineler oldukları için kendilerini savunacak veya temel haklarını koruyacak durumda değillerdir. BM arabuluculuğunu da dahil ederek, barışçıl ancak sonuç odaklı diyaloglar başlatarak Keşmir halkına yardım etmek, özellikle komşu ülkeler olmak üzere tüm dünyanın görevidir (Duschinski ve Hoffman, 2011).

Bu insanları tamamen yok olmaktan kurtarmak istiyorsak acil adımlar atılmalıdır. Keşmir kökenli bir sosyolog olarak uygulanması umuduyla aşağıdaki önerilerde bulunulmaktadır;

- Hindistan İşgalindeki Keşmir'deki insan hakları ihlalleri sorununu, 2018 ve 2019'da BM İnsan Hakları Komitesi tarafından yayınlanan raporlara dayanarak Uluslararası Af Örgütü ve BM İnsan Hakları Konseyi'ne iletmek.
- Hint İşgalindeki Keşmir'de, Hint Ordusu devlet destekli terörizmin içinde yer almaktadır ve aşağıdaki suçları işlemektedir;
    - Savaş suçları
    - İnsanlığa karşı suç
    - Soykırım.

[11] Cammu ve Keşmir Enformasyon ve Halkla İlişkiler Departmanı.

Bunlar, 2002 tarihli Roma Statüsü'nün 14 ve 15. Maddeleri uyarınca Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde soruşturma ve yargılama için güçlü bir dava açılmasına temel oluşturmaktadır.

- Pakistan Hükümeti, BM Güvenlik Konseyi'nde medyanın karartılması ve ağır insan hakları ihlalleriyle ilgili soruları gündeme getirebilir:
    a. Cammu ve Keşmir Eyaletinin yasal statüsü
    b. BM kararlarının uygulanmasında gecikme
    c. 370 ve 35-A maddelerinin yürürlükten kaldırılması ve hukuki sonuçları.
- Keşmir sorunu ve insan hakları ihlalleri BM Genel Kurulu'nda gündeme getirilmelidir.
- İİT (İslam İş birliği Teşkilatı) bu konuda özel toplantı yapmalıdır.
- İnsani yardım, özellikle gıda malzemeleri ve tıbbi yardım Keşmir halkına sağlanmalıdır.
- Hindistan vahşetine karşı dava Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmelidir.

Uluslararası Hukuk, kendi kaderini tayin hakkını temel bir insan hakkı olarak kabul eder. Uluslararası insan hakları sözleşmeleri şunları beyan eder; "Bütün insanlar kendi kaderini tayin etme hakkına sahiptir. Hakla, siyasi statülerini özgürce belirlerler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini özgürce sürdürürler".[12] Bu hakların reddedilmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne göre Cammu ve Keşmir halkının isyanda yükselmelerini haklı kılar;

> "İnsanoğlunun zorbalık ve zulme karşı başkaldırmaya mecbur kalmaması için,
> insan haklarının hukuk devleti tarafından korunması esastır."

[12] International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Adopted and opened for signature, ratification and accession by UN General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 entry into force 3 January 1976, in accordance with article 27.

KAYNAKÇA

Choudhary, U. (2011). “Demographic Profile of The Tourist: A Case Study of Tourist's Purpose of Visit to Cammu and Kashmir State”. *JOHAR* 6 (1), 26.

Commander, A. E., & Command, T. (2020). *JIPA The Air Force Journal of Pacific Affairs.*

Duschinski, H. (2010). “Reproducing Regimes of Impunity: Fake Encounters and the Informalization of Everyday Violence in Kashmir Valley”. *Cultural Studies* 24 (1), 110-132.

Duschinski, H., & Hoffman, B. (2011). “Everyday Violence, Institutional Denial and Struggles For Justice in Kashmir”. *Race & Class* 52 (4), 44-70.

Haque, M. (1991). “Muslim Kashmir Facing Genocide”. *Pakistan Horizon* 44 (3), 43-53.

Housen, T., Lenglet, A., Shah, S., Sha, H., Ara, S., Pintaldi, G., & Richardson, A. (2019). “Trauma in The Kashmir Valley and The Mediating Effect of Stressors of Daily Life on Symptoms of Posttraumatic Stress Disorder, Depression and Anxiety”. *Conflict and Health* 13 (1), 1-9.

Hussain, F., Khan, M. I., Hussain, S., & Nawaz, S. (2018). “CPEC-An Economic Engine For Peace and Its Impact on Kashmir Disagreement”.

Ishtiaq, M., Hanif, W., Khan, M. A., Ashraf, M., & Butt, A. M. (2007). “An Ethnomedicinal Survey and Documentation of Important Medicinal Folklore Food Phytonims of Flora of Samahni Valley, (Azad Kashmir) Pakistan”. *Pakistan Journal of Biological Sciences: PJBS* 10 (13), 2241-2256.

Jones, S. (2008). “India, Pakistan, and Counterinsurgency Operations in Cammu and Kashmir”. *Small Wars & Insurgencies* 19 (1), 1-22.

Kaul, M. K. (2019). “Weed Flora of Kashmir Valley”. *Scientific Publishers*.

Mohanty, S. (2018). “The New Wave of Mobilisation in Kashmir: Religious or Political?”. *Social Change* 48 (1), 59-71.

Mohiuddin, L. (1997). “Human Rights Violations: a Case Study of Kashmir. *Pakistan Horizon* 50 (2), 75-97.

Salik, N. (2019). “Kashmir and the Abrogation of Article 370: A Pakistani Perspective”. *Future Directions International* (Independent Strategic Analysis of Australia’s Global Interest), 3-5.

Wirsing, R. G. (1994). *India, Pakistan, and the Kashmir Dispute: On Regional Conflict and Its Resolution* (New York: St. Martin's Press): p. 337.

Zia, A. (2019). “Blinding Kashmiris: The right to Maim and the Indian Military Occupation in Kashmir”. *Interventions* 21 (6), 773-786.

PAKİSTAN'IN MÜSLÜMAN DÜNYASINA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

Dr. Sidra Tariq Jamil
İslam Dünyası Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (ICESCO) İletişim Uzmanı / Rabat, Fas
sjamil@icesco.org / sidra.jamil@umt.edu.pk

Popülist politikalar, toplumda orta sınıfların genişlediği (kurumsal ve hizmet-merkezli) yerlerde göreceli olarak daha başarılı olarak ilerleme kaydetmiştir ve bir kimlik krizine doğru yol almaktadır. Bu gibi durumlarda, popülist bir lider çok şey söyleyebilir. Pakistan'ın koşulları, Avrupa Birliği bloğuna benzer bir Müslüman dünyası kurmak için tüm paydaşları zorunlu kılan, tutarlı ve rasyonel bir yaklaşım gerektiren diplomatik bir duruş gerektirmektedir. Bu çalışma Pakistan'ın Müslüman dünyasının siyasi dinamiklerini nasıl şekillendirdiğine ve dış politikaları üzerinden Filistin, Türkiye, Afganistan gibi Müslüman devletler ve Orta Doğu'ya odaklanmaktadır. Bu bildiri, medya aracılığıyla yumuşak bir görüntülemenin Müslüman dünyasını nasıl güçlendirebileceğini ve Müslüman dünyasını Avrupa Birliği gibi güçlü bir blok haline getirme yolunda kültür diplomasisinde nasıl başarılı bir şekilde kullanılabileceğini de ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pakistan, Müslüman Dünyası, Dış Politika, Orta Doğu, Müslüman Devletler.

Kapsanacak Noktalar

1. Pakistan ve İsrail-Filistin Çatışması (İbrahim Anlaşması)
2. Pakistan'ın Orta Doğu'daki ülkelerle ekonomik angajmanı
3. Pakistan ve Afganistan (ABD'den Çekilme Sonrası)
4. Pakistan'ın İslam dünyasıyla ilişkisinde Medyanın rolü. Pakistan, Müslüman dünyasına yönelik politikasını güçlendirmek için Medyayı nasıl kullanıyor?
5. Pakistan'ın yumuşak gücü (Kültürel Diplomasi) Pakistan, Müslüman dünyasını meşgul etmek için yumuşak gücünü veya kültürel diplomasisini hangi şekillerde kullandı?

Tanıtım

Pakistan'ın Müslüman dünyasına yönelik dış politikası her zaman önemli olmuştur. Pakistan, ikinci İİT konferansının düzenlenmesinden Arap dünyası ile Batı arasındaki çatışmalarda arabuluculuk yapmaya kadar her zaman İslam dünyasının işlerini düzeltmede önemli bir faktör olmuştur. Popülist siyaset, orta sınıfların (şirket ve hizmet temelli) genişlediği ve bir kimlik krizine yöneldiği yerlerde nispeten daha başarılı bir şekilde toplumda ilerlemeler kaydetti. Bu gibi durumlarda, popülist bir lider çok şey söyleyebilir. Pakistan'ın koşulları, tüm paydaşların Müslüman dünyasını Avrupa Birliği bloğuna benzer şekilde inşa etmesini gerektiren tutarlı ve rasyonel bir yaklaşım gerektiren diplomatik bir duruş gerektiriyor. Ancak Pakistan'ın dış politikasının Müslüman dünyası için neden önemli olduğunu anlamak zorunludur. Bunu anlamak için Pakistan'ın dış politikasının boyutlarını tartışmamız gerekiyor.

Pakistan Dış Politikasının İsrail Filistin Çatışmasındaki Rolünün İncelenmesi

Pakistan, İsrail-Filistin ihtilafına iki devletli çözümü resmen onayladı. Filistin Yönetimi, 1967 öncesi sınırlar içinde başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız bir Filistin devleti kurulana kadar İsrail'i tanımayı geleneksel olarak reddetti. 2021'deki Gazze olayının ardından Birleşmiş Milletler'in bölgedeki çabalarına yardımcı olmak için Pakistan, uluslararası forumlardaki varlığını artırdı. Dolayısıyla Pakistan'ın Keşmir hakları için savaştığı gibi Filistin hakları için de savaştığını akılda tutmak önemlidir. Pakistan'ın dışişleri ofisinin tutumu her zaman İsrail'le diplomatik ilişkilerin Filistin'e hakkını vermeden mümkün olmadığı, ancak 1967 öncesi sınırları Kudüs'ün Filistin'in başkenti olduğu "iki devletli" çözüme göre yeniden kurmak zorunda

olduğu şeklinde olmuştur. Bu nedenle, mayıs ayında İsrail güçleri tarafından masum Filistinlilerin öldürülmesinden sonra bile Pakistan, Filistinlilere hakkını verme ve masum öldürme adaletsizliğine son verme tutumunu bir kez daha teyit etti.

Pakistan'ın Ortadoğu Ülkeleriyle Ekonomik İlişkisi

Pakistan'ın Körfez Ülkeleri ile ilişkileri, Orta Doğu'nun jeopolitik gerçekleri, KİK ülkeleri ile İsrail'in yakın zamanda yakınlaşması ve KİK'in Hindistan'a yaklaşımındaki büyük pazardaki değişimi ve küresel ve bölgesel politikadaki stratejik önemi nedeniyle son zamanlarda altüst oldu. Ayrıca, Pakistan ve KİK ülkeleri arasındaki bağlar, İslam İşbirliği Teşkilatı'nın (İKÖ) Keşmir'in özel statüsünün kaldırılmasından sonra bu konudaki önemsiz duruşu olmak üzere birçok nedenden dolayı etkilenmiştir. Hindistan'ın KİK ülkeleri üzerindeki parasal nimetleri için geri döndüğü algılandı. İkincisi, Arap ülkeleri ile İsrail arasındaki bağların normalleşmesi, bu normalleşmeyi Filistin davasında bir uzlaşma olarak nitelendiren Pakistan'ı rahatsız etti. Pakistan, Suudi Arabistan'ın uzun vadeli bir müttefiki oldu. Suudi kraliyet ailesi, Pakistan'ın siyasi sınıfıyla güçlü kişisel bağlar kurdu ve İslamabad'ın güvenlik alanında Riyad'a verdiği destek, ikili ilişkilere stratejik bir renk kattı. İran ve Pakistan daha önce samimi bağlara sahipti ve eski müttefikler olarak kaldılar, ancak ilişki İran'ın İslam devriminden sonra önemli ölçüde soğudu ve o zamandan beri asla tam olarak iyileşmedi.

Pakistan'ın Suudi Arabistan ve İran Arasındaki Dengeleme Yasasını Keşfetmek

İran ve Pakistan her iki devlet de defalarca ekonomik angajmanlarını artırmayı hedeflediler. Pakistan ve İran, 1985 yılında başlatılan ve transit ticarete, denize kıyısı olmayan ülkeleri entegre etmeye ve bölgeler arası ekonomik aktiviteyi kolaylaştırmak için çeşitli alanlarda iş birliğine odaklanan Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (ECO) üyeleridir. Ayrıca, durdurulan İran-Pakistan doğalgaz boru hattı, Belucistan ve Güney Asya bölgesi için önemlidir. İki Ortadoğulu rakibi arasındaki çalkantılı ilişki nedeniyle Pakistan tarafsızlık politikasından taviz vermemelidir. Pakistan'ın Suudi yatırımcıları CPEC'e çekmesi ve Suudi ekonomisini çeşitlendirmeye yardımcı olması gerekiyor. İhtiyaç anında Suudilerin mali desteğini ve İran'ı komşu olarak doğal bir ticaret ortağı olarak gören Pakistan, Suudi-İran rekabetinde her zaman arabuluculuk yapmaya çalışmıştır.

Türkiye, sivil ve askeri elitleri bağımsızlıktan bu yana Türk mevkidaşlarıyla bağlarını koruyan Pakistan için uzun zamandır yakın bir ortak olmuştur. Bununla birlikte, Türkiye'nin İslamcı dönüşü, Türk gücünü İslam dünyasının siyasi manzarasına yansıtan siyasi üstad Erdoğan'ın yükselişiyle başladı. Türkiye'nin güç projeksiyonu ilk kez Müslüman dünyasına yönelikti ve pembe diziler aracılığıyla ülkenin yumuşak gücündeki büyük artış – çoğu zaman çok laik bir yaşam tarzını tasvir etse de – bu amaca daha da yardımcı oldu.

ABD'den Çekilme Sonrası Pakistan-Afganistan İlişkilerinin Analizi

Benzer şekilde, Afganistan Pakistan ilişkileri ve Pakistan'ın buna yönelik dış politikası söz konusu olduğunda, Pakistan'ın ihtiyaç anında Afganistan'ı her zaman desteklediğini anlamak zorunludur. 2021'deki Kabil düşüşünden sonra, Pakistan yalnızca yardım ve yardımı algılamakla kalmadı, aynı zamanda sürdürülebilir bir yönetişim sistemi için Afgan Taliban'ının kapasite geliştirmeye de odaklandı. Düşüşten önce Pakistan, Afgan Taliban'ı ve Eşref Gani hükümeti arasında arabulucu rolünü üstlendi. Pakistan'ın dış politikası öncelikle istikrarlı bir Afganistan'a odaklanıyor çünkü istikrarlı bir Afganistan istikrarlı bir Pakistan için hayati önem taşıyor. Pakistan, bölgede istikrar için her zaman kefil olmuştur ve bu, gelişmiş ve müreffeh bir Pakistan için hayati önem taşımaktadır.

Pakistan'ın Ortadoğu Politikasını Şekillendirmede Medyanın Rolü

Pakistan'ın Müslüman dünyasına yönelik dış politikasını inşa etmede medyanın rolü hayati önem taşımaktadır. Pakistan, medyası, yani basılı, elektronik ve sosyal medyası aracılığıyla halkı, müreffeh bir Pakistan'la ortak ilişkisel olan güçlü ve istikrarlı bir Müslüman dünyasının önemini artırmaya dahil ediyor. Müslüman Devletler arasındaki dostane ilişkilerin anlatısını inşa ederek düşünce kuruluşları aracılığıyla seminerler, tartışmalar ve diyalog angajmanları. Bu nedenle, medyanın birleşik bir Müslüman dünyasının önemini artırabilecek birçok rolü olduğunu ve hala oynayacağını anlamak önemlidir.

Pakistan, Müslüman dünyayla dostane ilişkiler kurmak için farklı araçlar kullandı. Pakistan, I. yol diplomasisinden III. diplomasi angajmanına kadar, Müslüman dünyası içinde kültürel değişim programları başlattı. Suudi ve İran için inanç turizmi kolay ve erişilebilir hale getirilirken, Türkiye için öğrenci değişim programları Pakistan ve Türkiye'deki öğrencileri bir

kültürel değişim şirketi aracılığıyla üniversitelere ve okullara gitmeye teşvik ediyor. Suudi ayrıca, üçüncü aşama diplomasi kapsamındaki Pakistanlı sakinlerin devletler arasında daha dostane ilişkiler kurmaları için açık iş pozisyonlarını da açtı.

Çözüm

Sonuç olarak, Pakistan başlangıcından beri İİT ile ilişkilendirilmiştir. Pakistan, Müslüman dünyasındaki dengeyi sağlıyor. Ülke içindeki kamuoyu hızla değişiyor. Türkiye'ye olan sevgi arttı ve Pakistan halkı, Keşmir sorununun çözümüne yönelik güçlü duruşundan dolayı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a özel teşekkürlerini gönderiyor. Bu nedenle, Pakistan'ın dış politikası Müslüman dünya için önemlidir, çünkü Pakistan dünyada sağlam bir Müslüman blok fikrinin her zaman kritik bir müttefiki olmuştur.

İSLAM BİRLİĞİ İÇİN ORTAK BİR DIŞ POLİTİKANIN KÖKENLERİNİ VE İLKELERİNİ BELİRLEMEK

Prof. Dr. Ebubekir Kambauri

Araştırmacı / Burkina Faso Ordusu ve Ulusal Silahlı Kuvvetlerinin İslam Dini Ruhani Lideri

Burkina Faso İnsani Gelişme Vakfı Başkanı

comp_boukary@yahoo.fr

بسم الله الرحمن الرحيم

“İslam Birliği için Ortak Dış Politika” başlıklı bu araştırma makalesi aracılığıyla;

Bu sayede, bir ülkenin dış politikasının, o ülkenin dünyadaki diğer ülkelerle nasıl iletişim kuracağını belirleyen birleşik siyasi hedefler ve yasalar olduğu bizim için netleşti. Bu nedenle, genel olarak, tüm ülkeler dış politikaları aracılığıyla sınırlarını, ulusal çıkarlarını, iç güvenliğini, ulusal mirasını, entelektüel ve ideolojik hedeflerini ve ekonomik refahını korumaya çalışmaktadır.

Ayrıca bizlere net olarak belli oldu ki bazı ülkelerin dış politikası kendine ve vatandaşlarına ve komşularına faydalı olmuştur. Öte yandan, dış politikalarının kendilerine ve halklarına ciddi zararlar vermesine katkıda bulunan ve komşu ülkeleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturan ülkeler var ve belki de bazı politikalar, kısa ve uzun vadede masum halkların maruz kaldığı kıtalararası hasara neden oldu. Çünkü ülke ve kuruluşların yetkilileri tarafından verilen herhangi bir yanlış politikanın ilk kurbanı her zaman halktır.

Dış politika biliminin çeşitli bağlamlarında kınamalarına değindik ve ardından devletlerin ve rejimlerin çeşitli dış politika okullarına değindik ve onlardan bahsettik, bunlardan bazıları:

1- Ahlaki ideal okul.

2- Gerçekçi Okul.

Bu açıklama sayesinde iki ana şeyden emin olduk:

Birincisi: Bu okulların dış politika ile uğraşma amaçları bir okuldan diğerine farklılık göstermektedir. Böylece bazı kavramlarının İslam Birliği Programı’na ve müfredatına hizmet ettiğini ve bu kavramların bazılarının asil İslam dinimizin öğretileriyle açıkça çeliştiğini fark ettik.

İkincisi: Ülkelerin dış politikaları çerçevesinde sağlam temeller ve ilkeler ve incelenen ilkeler çerçevesinde iş birliği ve birlik olmaları halinde, uluslararası barış alanında ortak büyük hedeflere ulaşılacaklar, ki buna caydırıcı savaşlar ve düşmanlıklar ile diğer ezilen ve yenik düşen halkların diğerlerine karşı yararsız yollar izleyen ülkelerin dış politikalarından kaynaklanan saldırganlık ve zararlı sömürülerine karşı koymak dahildir.

Gerçek İslam dininin ortaya çıktığı ilk günden itibaren her zaman iç ve dış politikalarının olduğu bu araştırmanın esasında yer alan ifadeye de değindik. Bu İslami politikaları, İslami çağrıda geçen yüzyıllar boyunca devam etti. İslam ümmetinin ashaptan (Radiyallahu Anhum), Halifeler, İslam Memlûkleri ve padişahları devirlerinden geçen ve çeşitli acılar ve hüzünler, 21. yüzyıla denk gelen İslam çağı ve radikal değişimleri, günümüze kadar gelmiştir, Şüphesiz ki o dönemde başarılı olan İslami politikaların çoğu ve takip edilenler her zaman Allah'ın Kitabına ve Peygamberimiz Muhammed'in sallAllahu Aleyhi ve Sellem sünnetine dayanıyordu. Zira, Peygamberimiz Muhammed, Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, İslam ümmetinin Kur’an'ın öğretileri ve şerefli Sünnet’i ile birliğine ve hatta halkların birliğine yönelik hukuk politikasını ilk uygulayan olarak kabul edilir.

Dış politika, ne zaman saf ve temiz olursa olsun, insan adaletsizliğinden, hayvan ve bitki istismarından, çevreye verilen zarardan uzak, sadece iyiye, barışa ve güvenliğe, bireyin ve toplumun yararına çağrıda bulunur ve böylece İnsanoğlunun bu politikalarında sömürü, topraklarına, paralarına ve namusuna saldırı olmadığında, bu politikalar ne kadar doğru bir yaklaşımdır, çünkü İslam bunu gerektirir ve mutlak bir bütünlük ve güçle destekler, çünkü İslam temelli bir dindir ve İstisnasız her düzeyde birlik ve reform politikası üzerinde durur, bölünme, yolsuzluk ve bozuklukla tüm standartları ile ve her koşulda ve her ad altında mücadele eder.

Bu özette şunu söyleyerek tasdik ediyoruz: Başka milletlere mensup insanların ve bazı aydınların İslam'ın siyasetsiz bir din olduğunu düşünmeleri son derece haksızlıktır. İlaveten, Müslümanlar arasında, kökenleri itibariyle Müslümanların doğudan batıya, kuzeyden güneye, hatta nehir ötesindeki bölgelere hükmettiği eşsiz İslam mirasından kaynaklanan meşru İslami siyaseti terk edenlere rastlamamız çok talihsiz bir durumdur.

Hatta bir zamanlar tüm dünyaya hükmeden meşru siyasetle savaşan bazı İslam ülkelerini bulmak acı vericidir. Adalet ve eşitlik sağlandı, güvenlik yozlaştırıldı ve küresel ekonomi, yaygın bilimin gücüne ve yeraltı minerallerinin keşifleri sayesinde dünyanın bugün deneyimlediği muazzam zenginliğe rağmen, çağdaş dünyamızda tekrarlanması zor bir şekilde benzersiz şekillerde gelişti. Tüm standartlarda ve tüm çağları aşan bir şekilde zengin bir dünya haline geldi.

Bu yazının ikinci bölümünde şöyle demiştik: Mesele İslam Ümmetinin birliğine yönelik ortak dış politika ile ilgiliyse, Kur'an bu alana her çağda kullanılabilecek sağlam varlıklar koymuştur. Uluslara empoze etmek ve katı dış politikaları aracılığıyla başarmak için (Güvenlik, ekonomik, toprak bütünlüğü, sosyal ve küresel barış) alanlarda kamuya ve özel sektöre fayda sağlayan, daha esnek bir biçimde ve ülkelerin ulaşmak istediklerine göre daha kolay uygulanabilen geçerli ilkelerdir.

İnsanı yoktan var eden ve menfaati konusunda bu evrendeki herkesten daha bilgili olan Allah-u Teala, hayatın her alanında bizim değineceğimiz tarzda politikalara prensipler koymuştur ve burada kısaca onlara işaret edeceğiz.

Kur'an-ı Kerim'in bu siyasi prensipleri arasında, halklar arasında tanışmayı ve milletler arasında iş birliğinin gerekliliğini vaaz ettiğini görüyoruz.

Allah bu konuda radikal talimatlar yaratırken, İslam milletinin anayasası olan Kur'an-ı Kerimde şöyle buyurmuştur:

> {Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.} (Hucurât Suresi 13. Ayet)

Ve Yüce Allah, sevgi ve kamu yararı çerçevesinde Müslümanlar arasındaki birlik politikası hakkında şunları söyledi:

> {Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz.} (Al İmran Suresi 103. ayet)

Bu ilâhî, pak, nübüvvete ait talimatlar, İslam milletinin birliğine yönelik ortak dış politikanın ilke ve esaslarının hak dinimizin referanslarında mevcut ve cömertçe mevcut olduğu konusunda hiçbir şüpheye yer bırakmamaktadır, ve ne zaman onun amaçları katı kanunlar ve siyasi direkler şeklinde alınıp formüle edilse, Müslümanlar onun vasıtasıyla milletler arasındaki itibarlarını geri kazanabildiler, Ortak çıkarlarını savunmak için en büyük uluslararası üniter yapıyı kurabildiler ve daha sonra, tüm dünyadaki herhangi bir ekonomik blokla karşılaştırılamayacak bir ekonomik büyüme elde ettiler. Ancak ne yazık ki bu parıldayan dev değerlerin Müslümanlar tarafından güçlü, haksız bir isteksizlikle karşılandığını görüyoruz.

Ancak tereddütsüz olarak tekrarlıyoruz ki, bu esas ve ilkelerin Yüce Allah'ın Kitabı ile çevrili harfi harfine tatbik edilmesiyle, İslam milletinin zaferi ve İslam birliği arzusunda olan ülkelerin İslami otoritelerinin programlarında samimi bir irade varsa, İslam milletinin çok kısa sürede ve kolaylıkla büyük hedeflere ulaşan başarılı bir dış politika çerçevesinde elde edilecektir.

Ve çok uzakta değil- bu İslami birlik çerçevesinde, Osmanlı Müslüman padişahlarının seçkin bir padişahı olan (Sultan II. Abdülhamid) öncü bir modele ve müreffeh döneminde İslam birliğine yönelik benzersiz politikasına sahibiz.

Özetle, ulaşmaya çalıştığımız şey, Sultan Abdülhamid'in İslam birliği politikasına ilişkin yaklaşımını formüle etmemizin mantığındadır.

Sultan Abdülhamid'in sağlam ve doğru İslami usule güçlü bir şekilde dönmesinden dolayı, yaklaşım ve planını somut ve gözle görülür bir şekilde başardığını teyit etmektir, Şeyh Muhammed Abdah başta olmak üzere dönemin sadık din adamları ile iş birliği içinde din eğitimi alanına yönelik reform hareketinden başlayıp, ardından İslam birliği politikasına doğru ilerledi.

Böylece, projesinde dikkat çekici bir şekilde başarılı oldu ve zamanının tüm Müslümanları arasında Osmanlı Halifeliği için geniş bir etki kazandı, bu da onun devlette İslam'ın öğretilerini hakemleştirmesini sağladı ve bu, Sultan'ın hükümdarlığının ilk yılında açıkça görüldü ve veziri Muhammed Rüşdi Paşa'ya gönderdiği bir mektupta şöyle diyordu: “Devletimizin bugün karşı karşıya olduğu sorunlar çok ve çeşitlidir ve bu sorunlar ne kadar çok ve kaynağı ne olursa olsun, sebebi aynıdır, ki bu da devletimizin temelini oluşturan İslami hükümleri gerektiği gibi yerine getirememesidir. 15 Eylül 1876"

İslam ümmetinin, özellikle İslam ülkelerindeki liderler ve otorite sahiplerinin, onun örneğini takip etmesi gerekir. Kur’an'ın öğretilerini ve Peygamber'in sünnetini, Allah'a veya O'nun Resulüne hiçbir günahın veya isyanın olmadığı makbul ve mükâfatla meşru siyaset yoluyla İslam birliğine doğru uygulasınlar.

Hiç şüphe yok ki, kadim islah ehlinin dehalarının, İslam ümmetinin halifelerinin, Müslümanların imamlarının ve padişahlarının (Allah onlardan razı olsun) yolundan gidersek, başarı bizim müttefikimizdir.

Alemlerin Rabbine hamdolsun. Salat ve selam Resûlullah’ın üzerine olsun.

Anahtar Kelimeler: İslam Birliği, Ortak Dış Politika, İlkeler, İslam Ülkeleri, Dış Politika.

بسم الله الرحمن الرحيم

Giriş

İnsanı yaratan, insanlar hakkaniyete uygun davransınlar diye hayatı kontrollü ve dengeli sınırlarla düzenleyen, adaletin hâkimi olan Allah'a hamd olsun. Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ لِلّٰهِ شُهَدَٓاءَ بِالْقِسْطِۘ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُواۜ اِعْدِلُواࣞ هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰىۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (Maide 8)

Alemlere rahmet, selâm ve selâmet ile gönderilen hidâyet peygamberi Muhammed'e salât ve selâm olsun ve alâ Âlihi ve Sahbihi ve Sellim.

Bir ülkenin dış politikası, o ülkenin dünyadaki diğer ülkelerle nasıl iletişim kuracağını belirleyen siyasi hedefler ve yasalardır. Genel olarak, tüm ülkeler dış politikaları aracılığıyla sınırlarını, ulusal çıkarlarını, iç güvenliğini, ulusal mirasını, entelektüel ve ideolojik hedeflerini ve ekonomik refahını korumaya çalışır.

Hal böyleyken, dış politikası kendilerine, sakinlerine ve komşu ülkelere fayda sağlayan ülkeler olduğu gibi, diğer taraftan dış politikalarının kendilerine ve halkına ciddi zararlar vermesine katkıda bulunan ülkeler de bulunmaktadır. Komşu ülkelere de olumsuz yansıyabilir ve bazen de birtakım politikalar, kısa ve uzun vadede masum insanların maruz kaldığı kıtalararası zararlara neden olmuş olabilir, çünkü ülke ve kuruluşların yetkilileri tarafından yapılan herhangi bir yanlış politikadan her zaman ilk etkilenen halk oluyor.

Dolayısıyla, devletler dış politikaları çerçevesinde sağlam temeller ve ilkeler ve incelenen ilkeler çerçevesinde iş birliği ve birlik olurlarsa, bu, uluslararası barış alanında, savaşları ve düşmanları caydırmak, saldırganlık ve zararlılara karşı koymak da dahil olmak üzere, ortak yüce hedeflere ulaşacaktır. Başkalarına karşı dostane olmayan yollar izleyen ülkelerin saldırgan dış politikalarından kaynaklanan, diğer mazlum ve ezilen halklara karşı saldırgan ve zararlı sömürüleri ile baş edebilecektir.

Buna göre, yirminci yüzyılda çoğu ülke, dış politika alanında ortak iş birliğinin önemini fark etmiş ve dış politika alanında ortak iş birliğinin önemini fark etmiştir. Bu, her ülkede dış

politikanın önemine öykünen ilgi derecesine uygun olarak önemli ölçüde artmıştır, Bugün dünyadaki her ülke, bir çıkar ve bir hedef peşinde, diplomatik bir formül aracılığıyla herhangi bir başka ülke ile iletişim ve etkileşime bağımlı hale gelmiştir.

Bu da ülkenin dış politikasını belirleyen devlet organları ve büyük güçler aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Önümüze çıkan bu kısa araştırma, ortak dış politikaların mekanizmalarını ve usullerini tanımlamak ve İslam birliğini sağlamak için İslami bir kavram çerçevesinde iş birliği yapılabilecek esasların belirlenmesi başlığı altında ele almaktadır.

İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti

Dünyanın doğusu ve batısında İslam ümmetinin yaşadığı şu hassas dönemde bu önemli konuyla ilgili anlatmada ve ümmetin yararına olanı çizmede beni mukaffa eylemesini Allah'tan diliyorum.

Bu bildiri giriş, önsöz, iki bölüm ve sonuç olarak bölünmüştür:

- **Birinci bölüm:**

  Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti

- **İkinci bölüm:**

  İslâm Birliği için Müşterek Dış Politika

Yüce Allah'a, ülkelerimizi ve halklarımızı bu zaman insanlarının tehlikelerinden korumak, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar insanlığın düşmanları karşısında bizlere destek zafer nasip etmesi için dua ediyoruz.

İslam birliği adına ortak dış politikanın usul ve esaslarını tespiti çabalarımızı gerçekleştirmeye hazırlanırken, bizim ilk olarak dış politikanın amaçlarını, sonra da sonuçlarını tanımlamamızı gerekir. Bu araştırma ortak mutabakat ve ilkeleri bulmak için, İslam birliğinin ortak hedefine ulaşmak için kamu yararına sağlam bir dış politikanın uygulanmasını sağlayabilmesi için ikinci olarak anlamını belirlemek.

İlk Olarak: Dış Politika Tanımı

Pek çok siyaset dehası ve iç, dış sırlarında uzmanlar siyaseti çeşitli biçim ve amaçlarla tanımlamaya gittiler. Burada dış politikanın bu tanımlarından bazılarını seçiyoruz.

İlk tanımlarında şöyle dediler: "Dış politika, devletin diğer ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerindeki faaliyetinin düzenlenmesidir."

İkinci tanımlarında bahsederken şöyle ifade ettiler: "Dış politika, uluslararası hukukun konuları arasında ister devletlerle ister devlet dışı diğer kişilerle ilişkiler düzeyinde olsun, dış siyasi davranıştır."

Aynı şekilde şunu eklediler: "Dış politika, bir devletin dış taahhüdü ile bu taahhüdü uygulamak için gerekli güç arasında bir denge bulmaya çalışır."

Diğerleri ise şöyle ifade ettiler: "Dış politika, devletin dış çevrede çeşitli düzeylerde, amaçlarına ulaşmak ve bu ortamın değişkenlerine uyum sağlamak için üstlendiği eylem ve tepkiler bütünüdür."

Bu tanım, devletin dış politikası aracılığıyla uygulayabileceği çeşitli dış davranış biçimlerini içerir, bu tanımda, genellikle dış politika yapıcıların bu politikayı geliştirirken dikkate alması gereken birçok değişkeni içeren uluslararası ortamın farklı seviyeleri arasında ayrım yapılır.

Sonra bazıları şunları ekledi: "Dış politika, uluslararası birimin resmi temsilcilerinin, uluslararası ortamda bir hedefe ulaşmak için bir dizi mevcut programatik alternatif arasından seçtiği kamu programıdır."

O halde bu mantıktan hareketle, dış politika kavramının, devletin egemenlik ilkesi ile sahip olduğu maddi ve askeri yetenekleri de dahil olmak üzere dış dünya ile çalışmasını yöneten kamu planı veya stratejisi olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu anlamda belirli ülkelerle sınırlı olmayıp, çok uluslu şirketler, yerli kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar, tüzel kişilikleri ile kendi devletleriyle mutabık veya anlaşmazlığa düşebilecek kendi dış politikalarına sahiptir.

Birinci Bölüm:

Dış Politika Usul ve Esaslarının Tespiti

Bu bölümde, Her ne kadar ilgili İslam ülkeleri arasında yakınlaşan kavramlarla dış politikalar çerçevesinde İslam birliğinin ortak yönetiminin pekiştirilmesinde kuşkusuz yardımcı olmuyorsa da uluslararası arenada en yaygın olarak kullanılan devlet ve rejimlerin dış politika alanında bugün dünyamızda hâkim olan usul ve esasları kısaca ele alacağız.

O halde, günümüzdeki tüzük ve kanunlar bakımından ülkelerin dış politikasını karakterize eden, bir kısmı birlik gayelerine hizmet edebilecek, bir kısmı da İslam birliğinin başarısızlığına önemli ölçüde katkıda bulunabilecek bu usul ve esaslar nelerdir?

Bu varlıklar aşağıdaki gibi belirli noktalar olarak listelenecektir:

Birinci Nokta: Değişim ve Diğer Ülkeleri Kontrol Etmeye Yönelik Bir Dış Politikanın Usul ve Esasları

Bu bağlamda dış politika, ülkeler tarafından diğer ülkelerin davranışlarını değiştirmek ve faaliyetlerini şu veya bu ülkelerin dış çevre değişkenlerinin ürettiği çıkarlara uyarlamak için geliştirilen bir dizi faaliyeti içeren bir sistemdir. sonuçları ve akıbeti ne olursa olsun, bu davranışları zorla değiştirilen devletler için felaket sonuçlara yol açsa bile, O Devletin iradesine hizmet edendir.

İkinci Nokta: Ülkelerin Geleceğini Tahmin Etmeye ve Bu Geleceğin Gidişatını Olumluya veya Olumsuza Çevirmeye Yönelik Bir Dış Politikanın Usul ve Esasları

Bu yaklaşımla, dış politika, fiilen meydana gelen, şu anda meydana gelen veya gelecekte gerçekleşmesi beklenen belirli bir sorun veya olayla başa çıkmak için seçilen kurallar dizisidir, bu son tanımla aşağıdaki eksenlere başvurabiliriz:

1. Devletin karar vermesini ve dış politikayı diğer ülkeler karşısında -neler olduğu, neler yaşandığı ve ne olacağı da dahil olmak üzere- bir zaman bağlamında gerçekleştirmesi.

2. Hedef ülkeye yönelik dış politika kapsamındaki çalışmaları düzenleyen katı kurallar ve kontroller oluşturmak.
3. Hedef ülkenin dış politikasını oluşturma alanında yenilik ve girişim için geniş alanlar açmak ve uzun vadeli bir planın geliştirilmesiyle, o devletin politikalarına dahili ve harici olarak doğrudan ve dolaylı müdahale, böylece onun kararları ve talimatları o devletin karar vermesinde örtük hale gelir.

Çoğunluğunu saydığımız bu usul ve esaslar, adaletsizliğe ve zorbalığa eğiliminden ve faydalı İslami öğretilerle açık çelişkisinden dolayı, İslam ümmetinin birliğine yönelik dış politika için model alınabilecek övgüye değer bir dış politika düzeyine yükselememektedir.

Bunun yerine, konumuz için kullanılabilecek olan şudur: Övgüye değer dış politika hedefleri, örnekte olduğu gibi, şu anda teşvik etmekte olduğumuz hedeflere ait olanlarsa:

1. Kimlik ve inancı savunan ve ulusal güvenliği koruyan eğitim reformu ve değerler.

2. Devletin bekasını ve devamlılığını ve toprak bütünlüğünü korumak.

3. Ekonomik kalkınma.

4. Devletin uluslararası toplumdaki prestijini ve konumunu güçlendirmek ve devletler, devlet dışındaki diğer kişilere karşı olumlu bir imaj oluşturmak.

5. Ulusal, milli kültürü yaymak, ülkenin geleneklerini ve mirasını korumak ve onu kayıplardan veya herhangi bir yozlaşmış değişimden korumak.

Bu güçlü hedefler, İslam birliğinin ortak dış politikasının dayandığı modeller olarak benimsenebilecek ilk ve övgüye değer ilkelerle aynıdır.

Eğer durum buysa, aynı zamanda denilebilir ki, İslam birliğine yönelik dış politika hedeflerine ulaşmanın yollarının, bahsetmeye ve aktarmaya devam ettiğimiz bu noktalardan bazılarında özetlendiği söylenebilir, örneğin:

1. **Genel ve İkili Diplomasi:** Bunlar, ilgili diğer ülkelerin görüşlerinden yararlanmanın ve bunları devletin yararına sahada uygulamaya çalışmanın mümkün olduğu farklı diplomatik ikili ve uluslararası kuruluşların ve diğerlerinin diplomasisi biçimindedir.

2. **Ekonomik Araçlar:** Yolsuzluğu caydırmak veya ekonomi yoluyla başkalarına zarar vermesini önlemek için yardım verilmesi veya yaptırımların uygulanmasıdır.

3. **Manevi Aracı:** Başka bir ülkeye hizmet eden tek taraflı semptomlar için, zayıflayan ülkelerin kontrol altında tutabilmek için ölümcül bir silah oluşturan medya savaşları ve psikolojik savaşlar ile temsil edilmektedir.

4. **İstihbarat Aracı:** Bu yöntem, ülkeleri tamamen sabote etmeye yol açan kötü yüzünü kullanmak yerine, kamu yararı ve tüm insanlığın iyiliği için stratejik bilgilerin toplanmasında ve uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında kullanılabilir, Kuşkusuz bu, hak dinimizin öğretileriyle çelişmektedir ve ikinci ve son bölümde buna daha fazla açıklık getirdik.

5. **Caydırıcılık ve Önleme Aracı:** Bu sayede, devletin kendi iradesini kırmak için -askeri olanlar dışında- fitne ve kışkırtma, rejim karşıtı grupların desteklenmesi gibi her türlü şiddet aracının kullanılması engellenebilir.

Bu beş araçlar ve benzeri kadim noktalar, ortak İslam birliği yaklaşımına hizmet eden dış politikaya yönelik başlangıç noktaları içerisinde benimsenebilir.

Bu bölümü bitirmeden önce, daha önce söylenenlerden, dış politikanın tüm ülkeler için çok önemli bir konum olduğu not edilmeli ve sonuçlanmalıdır. Devlet ve dış politika arasındaki ilişki, uluslararası alanda varlığını ve resmi bağımsızlığını kanıtlamak için yakın bir ilişkidir.

Bu nedenle bir teori olarak dış politika kavramı birkaç yüzyıl öncesinden günümüze kadar inceleme ve analizlere konu olmuştur, Araştırmacılar onu anlamaya ve bu teorinin farklı felsefi yollarla nasıl uygulanacağını belirlemeye ulaşmıştır, Dış politika teorisinin iki temel okulu şunlardı:

1. **İdealizm Okulu.**

2. **Realizm Okulu.**

Bunun ortasında, Marksizm ve radikalizmle ilişkilendirilen daha az önemli olmayan başka okullar ortaya çıktı ve postmodern ve başka teoriler vardı, Küresel sistemin doğası hakkındaki bu farklı teoriler, ülkelerin ve küresel kurumların, hatta küresel siyasi sistemin dışında kalan

ülkelerin davranışları üzerinde etkili bir etkiye sahipti, yani burada temsil meselesi olarak bahsediyoruz. Kısaca diyoruz ki:

Birincisi: İdealizm veya Liberalizm

Adından da anlaşılacağı gibi, bu okul, mümkün olan en fazla sayıda insan ve ülkeye fayda sağlayacak geniş ideal hedeflere göre dış politikanın uygulanması çağrısında bulundu. Bu okul genellikle evrenselcilik kavramları ve liberal siyaset felsefesi ile bağlantılıdır. Bu okulun kökleri Woodrow'un (Wilson) getirdiği düşünceye ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti'nin kuruluşuna kadar uzanır.

Liberaller, küresel sistemi herkes için kâr temelinde, özellikle ekonomik yollarla (Buna neoliberalizm denir.) veya küresel örgütlenmeler ve iş birliği yoluyla (klasik liberalizm kavramına göre) herkesin oynadığı ve herkesin kazandığı bir oyun olarak hayal etme eğilimindedir.

İkincisi: Realizm Okulu

Devletin dış politikasını evrensel ahlaki ideal ilkelerle yönetme olanağına inanmadığı için idealizm aksine, gerektiğinde diğer ülkelerin çıkarlarını da dikkate alan bir konum benimser.

Realizm dış politika genellikle güç kullanımı ile ilişkilendirilir ve bazı halklara karşı saldırganlığı kınamaz ve hatta bazı ülkeler arasındaki savaşları kınamaz, çünkü bu gerçekçi bakış açısına göre savaşlar (doğal) ve hatta (gerekli) koruma amaçlı olabilir, Bu ekolün savunucuları genellikle dünya sisteminin herhangi bir kâr getirmeyen bir oyun olduğuna inanırlar, bunun yerine elde ettiği kârın sıfıra eşit olduğu, yani bir ülkenin elde edebileceği kârın başka bir ülkenin uğradığı zarara eşdeğer olduğu söylenebilir, Bu oyunda kullanılan belirleyici faktör, mutlak güç ve askeri güçtür ve bu kavram, ekonomik açıdan (merkantilizm doktrini) olarak adlandırılan eğilim veya merkantilizm ile ilgilidir.

İki okulun gözlemcisi, bir oyuncunun bu oyunda düşebileceği ve kafasının karışmasına neden olabileceği ikilemin (tutuklu ikilemi) denilen şey olduğunun açıkça farkındadır ki Oyuncunun sadece sıfır olsa bile herhangi bir sonuç elde etmediği bir aşamadır, bu aşama "sıfırsız" olarak adlandırılabilir, bu oyundaki fikir, her iki oyuncunun da iş birliği yaptığında her oyuncunun kazanabilmesidir, Ancak gerçekte, oyunculardan sadece biri işbirliği yaparken, diğer taraf düşman tarafına kaçmaktadır.

Düşmanların saflarına geri dönen oyuncu ise en çok kazanan olacaktır. Fakat ikisi de düşman tarafına kaçarsa, ikisi de kaybeder veya az kâr edebilir, Ancak bu küçük kâr, diğer tarafın elde edebileceğinden daha fazla kalır, bu mahkumun ikilem teorisinden kaynaklanabilecek sorun, her iki taraf da karar vermede rasyonel ise, birbirleriyle hiçbir şekilde işbirliği yapmayacaklardır, Rasyonel karar verme genellikle düşmanla ne hizalanmış olursa olsun, taraflardan biri için en iyisini sağlayacak şekilde yapılır, bu nedenle hiçbir şey kaybetmemeniz için kendinizi düşmanın tarafına koymanız daha mantıklı hale gelir, Ancak bunu yapmazsanız, bir yandan tutsak, diğer yandan kaybedene dönüşeceksiniz.

Şu veya bu politikalar İslam birliğine hizmet etmez çünkü gerçek İslam dininin literatürüne aykırı ahlaki noktalara sahiptirler ve bu da İslam birliğine yönelik ortak hedeflerimize ulaşamamasını sağlıyor,

Bunun yerine dedim ki: Uluslararası ilişkiler ve dış politika literatürü de dahil olmak üzere sosyal bilimler düzeyinde iyi bilinir - Ortak özelliklerinden biri olan belirli bir kavrama bir tanım vermek - teorik bir bakış açısından - olgu sınırlarını gözlemlemek için metodolojik ve bilişsel bir çerçeve verir, Bununla birlikte, gerçekte, farklı düşünürlerin farklı tanımlarının çokluğu ve bir olgu hakkında farklı entelektüel referansları ile karşılaşıyoruz, Karmaşıklığını yansıtan dış politikada olduğu gibi, Belki de bir tanım ile diğer tanım arasındaki farkın ve farklılaşmanın nedeni, Belki de bir tanım ile diğeri arasındaki farkın ve farklılığın nedeni, dış politika olgusunun kendi içindeki dinamizminden ve bir ülkeden diğerine çeşitli hususlar nedeniyle farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır, bunlardan en önemlileri şunlardır:

Birincisi: Dış politika elbette dış çevreye yöneliktir ve bu ortam doğası gereği sürekli değişim ile karakterizedir ve bu nedenle dış politika değişim ile karakterize edilecektir.

İkincisi: Devletin uluslararası sistemin yapısındaki yeri dış ortamdaki amaçlarını ve emellerini yansıtmaktadır ve devletler, devletin farklı statüsü ve emel ile devletin kültürü ve dini inançları nedeniyle doğal olarak devletten devlete farklılık gösterecek hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır.

Bir ülkenin dış politikası ise; Birkaç faktörün etkileşiminin sonucudur; Kalıcı veya geçici olanlar, manevi veya maddi olanlar, birincil veya ikincil olanlar, iç ve dış olanlar ve çoğu durumda bu faktörlerin nasıl etkileşime girdiğini araştırmak zordur, Aynı şekilde, bir ülke, bir ülkeyi destekleyen bir dış politika ve başka bir ülkeye karşı düşmanca veya kendi kendini kısıtlayan bir dış politika izleyebilir. Veya açık ve gizli bir dış politika izleyebilir.

Bu siyasi ideolojilerin çoğu İslami öğretilerimizle çeliştiğinden (yalanların yaygın doğası ve içlerindeki ikiyüzlülük ve aldatmanın doğası gereği), Müslümanlar olarak Siyasi usul ve esaslarımızı onlardan seçmek, yorulmadan ve bıkmadan zafer ve üstünlüğü sağlamak için Kusursuz olan Kur'an-ı Kerim ve arıtılmış Sünnet olan mukaddes ve sağlam anayasamıza tamamen dönmekle yükümlüyüz.

Ayrıca, dış politika kaçınılmaz olduğunda ve büyük güçler dünyayı kontrol etmek için siyasete olan ilgilerinin çoğunu ortaya koyduklarında ve ona büyük öncelik ve önem vermektedir, Dış politika bilimlerinin ilkelerine, tüm ülkelerdeki tüm beşerî bilimler ve İslam çalışmaları öğrencilerinin yanı sıra genel olarak hukuk ve yasama öğrencileri tarafından zorunlu olarak ihtiyaç duyulmaktadır.

Siyaset biliminin kendisi de dahil olmak üzere çeşitli dalları ve uzmanlıkları ile sosyal bilimlerin kural ve ilkelerini acilen bilme ihtiyaçları bağlamında siyaset biliminin kural ve ilkelerini tanımaya çalışmalıdırlar.

İslam ve beşerî bilimler öğrencilerinin, bilim ve akademik oluşumlarının ilk aşamalarında, Konularının hepsinin bir olması ve bu da insan olması gibi basit bir nedenle çeşitli dalları ve uzmanlıkları ile sosyal bilimlerin doğayla iç içe ve bütünleşik olduğunu anlamaları çok önemlidir. Bu bilimler insanı ya biyolojik ve psikolojik özelliklere sahip canlı bir varlık olarak ve ardından belirli davranışsal özelliklere sahip bir varlık olarak ya da tek başına yaşaması zor olan ve küçük olabilecek bir grup (aile veya kabile gibi) veya büyük (bir ülke veya benzeri gibi) içinde yaşaması gereken sosyal bir varlık olarak ala alır. Bu nedenle, sosyal bilimlerin hiçbir dalının bağımsız olması ve kendi başına yaşam ve süreklilik veya büyüme ve refaha sahip izole bir ada oluşturması mümkün değildir. Her dal insanı belirli bir açıdan ele alır. Ancak hiçbiri, bir bütün olarak tüm insani ve sosyal olguları tek başına devirme yeteneğini iddia edemez. Dolayısıyla bu dallardan birinde veya bazılarında sağlanan ilerleme, diğer dallarda da başarıya ulaşmaya yardımcı olur.

İkinci Bölüm

İslam Birliği için Ortak Dış Politika

İslam dini, ortaya çıktığı ilk günden itibaren her zaman kendi iç ve dış politikalarına sahip olmuş ve bu İslami politikalar, İslam davetinde ve İslam milletinin yaşadığı çeşitli acılar ve zorluklar

içinde geçmiş asırlar boyunca Hz. Sahabeler, Cenab-ı Hak onlardan razı olsun ve sonra çağlar boyunca Halifeler, İslam Memlûkleri ve onun padişahları, yirmi birinci yüzyıla ve onun köklü değişimlerine denk gelen İslam'ın günümüze kadar devam etmektedir, Hiç şüphe yok ki, o dönemde başarılı olan İslami politikaların çoğu her zaman Allah'ın Kitabı ve Peygamberimiz Muhammed'in sünneti üzerine kurulu ve dayanmaktadır, Peygamberimiz Muhammed, Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun, İslam milletinin birliğine hatta Tüm halkların ve ulusların birliğine yönelik şeriat politikasını Kur'an'ın öğretilerine ve O'nun şerefli sünnetine göre uygulayan ilk kişi olarak kabul edilir.

Dış politika, saf ve temiz olduğunda, insan zulmünden, hayvan ve bitki istismarından, çevreye verilen zarardan uzak, ancak iyiye, barışa, güvenliğe ve bireyin ve toplumun yararına çağrıda bulunur, Bu politikaların halkların ve insanların sömürülmesi, topraklarına, paralarına ve namuslarına karşı saldırı içermemektedir, Politikalar bu doğru yaklaşıma dayandığında, İslam onlara davet ede ve mutlak güç ve kuvvetle destekler, Çünkü İslam, istisnasız her düzeyde birlik ve reform politikasına dayalı bir dindir ve bölünme, fesat ve bozgunculukla tüm ölçütleriyle ve her koşulda ve her ne ad altında olursa olsun mücadele eder.

Dolayısıyla diğer milletlere mensup insanların ve bazı aydınların İslam'ın siyasetsiz bir din olduğunu düşünmeleri büyük haksızlıktır, İslam usulleri sayesinde Müslümanlar dünyayı doğudan batıya, kuzeyden güneye, hatta Mâverâünnehir bölgelere kadar yöneten, eşsiz İslam mirasından kaynaklanan İslami hukuk politikasını terk edenlerin arasında Müslümanları görmemiz çok talihsiz bir durumdur.

hatta, adalet ve eşitliği sağlayan, güvenliği yaygınlaştıran ve küresel ekonominin benzersiz biçimlerde ve Çağdaş dünyamızda, yaygın bilimin gücüne ve yeraltı minerallerinin keşifleri sayesinde dünyanın bugün yaşadığı muazzam zenginliklere rağmen, tekrarlanması zor bir şekilde oluşturan, bir zamanlar tüm dünyaya hükmeden şeriat siyaseti ile mücadele eden bazı İslam ülkelerini bulunması acı vericidir.

Bu nedenle mesele İslam milletinin birliğine yönelik ortak dış politika ile ilgiliyse, Kur'an-ı Kerim bu konuda her devirde ve her zamanda kullanılabilecek sağlam esaslar ortaya koymuştur, ülkelerin katı dış politikalarıyla uluslara dayatmak ve başarmak istediklerinden kıyasla daha pratik, esnek ve daha kolay uygulanabilir, özel ve genel alanlarda (güvenlik, ekonomik, toprak bütünlüğü, sosyal ve küresel barış) yararlı olan geçerli esaslardır.

İnsanı yoktan var eden ve menfaatlerini bu kâinattaki herkesten daha iyi bilen Allah-u Teâlâ, hayatın her alanında bizim değineceğimiz tarzda politikalara prensipler koymuştur. kısaca ve özele onlardan bahsedebiliriz.

Kur'an-ı Kerim'in bu siyasi ilkelerinden, insanlar arasında iş birliğini ve milletler arasında iş birliğinin gerekliliğini vaaz ettiğini görüyoruz.

Allahu Teâlâ bu islam milletin anayasası olan Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmuştur:

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَٓائِلَ لِتَعَارَفُواۜ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ
عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ

Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır. (Hucurât 13)

Müslümanlar arasında sevgi ve kamu yararı çerçevesinde birlik siyasetinden bahsederken şöyle buyurmuştur:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمٖيعًا وَلَا تَفَرَّقُواۖ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَٓاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ
بِنِعْمَتِهٖٓ اِخْوَانًاۚ وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَاۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O’nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz. (Al-i İmran 103)

Ulusların bekasını garanti eden ve onların çöküşünü önleyen eğitim ve terbiyeyi yenileme, ahlak ve değerleri koruma politikasına gelince, bu konuda şunları buyurmuştur:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten meneden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır. (Al-i İmran 104)

Ekonominin refahında ve bazen mal için kendini öldürmeye yol açan adaletsizlik, rüşvet, ticari yolsuzluk, hırsızlık, eşkıyalık ve mali dolandırıcılığın önlenmesinde Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُٓوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ اِنَّ
اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحٖيمًا

Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir. (Nisa 29)

Sonra aynı bağlamda ekledi ve şöyle buyurdu:

وَلَا تَأْكُلُٓوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَٓا اِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَر۪يقًا مِنْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin. (Bakara 188)

Cenab-ı Hak, istihbarat kurumu için doğru politikalar çerçevesinde şerefli ve asil kurallar koymuş ve şöyle buyurmuştur:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَث۪يرًا مِنَ الظَّنِّۘ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۜ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخ۪يهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَح۪يمٌ

Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir. (Hucurât 12)

Savaş, barış ve güvenlik, istikrar getirme ve savaşları önleme siyasetine gelince, bunda İslam siyaseti üç kısma bölünür:

Birincisi: Başkaları tarafından saldırıya uğradığında hazırlık ve nefsi müdafaa politikası için, Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

…فَمَنِ اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّق۪ينَ

…O hâlde kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin). Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir. (Bakara 194)

İkincisi: Barışı kabul etmek, barışı desteklemek, kanın akmasını önlemek politikası... Bu konuda Cenab-ı Allah şöyle buyurmaktadır:

وَاِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ

Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş ve Allah'a tevekkül et. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (Enfâl 61)

Peygamber, Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, hepsi Müslüman'ı ıslah etme, değerlendirme ve Müslüman kardeşiyle ilişkilendirme konusundaki bu eşsiz Kur'an yaklaşımını destekleyen, açıklayan ve onaylayan birkaç hadis ve vaatten bahsetmiştir.

Abdullah bin Amr'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunan hadiste Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların emin olduğu kimsedir, muhacir ise Allah'ın haram kıldığını terk edendir." Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

Ve Ebu Hureyre'den rivayet edilen hadiste Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: "Zandan sakınınız. Çünkü zan (yersiz itham), sözlerin en yalan olanıdır. Başkalarının konuştuklarını dinlemeyin, ayıplarını araştırmayın, birbirinize karşı öğünüp böbürlenmeyin, birbirinizi kıskanmayın, kin tutmayın, yüz çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın size emrettiği gibi kardeş olun. Buhari ve Müslim.

Ebu Hureyre'nin -Allah ondan razı olsun- rivayet ettiği şu büyük ve kesin hadisle bitiriyoruz ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Birbirinizle hasetleşmeyiniz. Almayacağınız bir malın fiyatını müşteri kızıştırmak için artırmayınız. Birbirinize kin ve nefret beslemeyiniz. Birbirinize darılıp yüz çevirmeyiniz. Birinizin satışı üzerine başka biriniz satış yapmasın. Ey Allah'ın kulları, böylelikle kardeş olunuz. Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulüm ve haksızlık yapmaz, yardımı kesmez ve onu hakir görmez. –Peygamberimiz üç defa göğsüne işaret ederek buyurdular ki– Takvâ buradadır. Müslüman kardeşini hor ve hakir görmesi, bir kimseye şer olarak yeter. Her Müslümanın kanı, malı ve ırzı, başka Müslümana haramdır." Müslim

Bu ilahi, saf peygamberlik öğretileri şüpheye yer bırakmaz veya İslam milletinin birliğine yönelik ortak dış politikanın ilke ve ilkeleri hak dinimizin referanslarında cömertçe mevcuttur, ve ortak çıkarlarını savunmak için en büyük uluslararası üniter yapıyı kurabildiler ve ardından tüm dünyadaki herhangi bir ekonomik blokla karşılaştırılamayacak bir ekonomik büyüme elde edebildiler, Ancak ne yazık ki bu parıldayan dev değerlerin Müslümanlar tarafından güçlü, haksız bir isteksizlikle karşılandığını görüyoruz.

Ancak tereddüt etmeden tekrar ediyoruz ki, Cenâb-ı Hakk'ın Kitabı ile çevrili bu usul ve esasları uygulayarak İslam milletinin zaferi ve birliği, İslam milletinin yüce hedeflerine İslam birliği arzusu olan ülkelerde İslami otoritelerin programlarında samimi bir irade bulunursa çok kısa sürede ve kolaylıkla ulaşan etkin bir dış politika çerçevesinde sağlanır.

Ve çok uzak olmayan- bu İslami birlii çerçevede, Osmanlı Müslüman padişahlarının seçkin bir padişahı olan (Sultan II. Abdülhamid) öncü bir modelimiz var.

Ve müreffeh döneminde İslam birliğine yönelik benzersiz politikası.

Türk-Kürt yazarı Profesör İhsan Süreya'nın "Sultan II. Abdülhamid ve İslam Birliği Siyaseti" kitabından Sultan II. Abdülhamid'in İslam birliği politikasına ilişkin yaklaşımından bazı maddeleri çıkaracak ve bazı kuralları gözden geçireceğiz.

Yazarın bu kitapta aşağıdakilerden bahsettiğini görüyoruz:

Kitabın Sultan II. Abdülhamid ve Methet Paşa başlıklı ilk bölümü, Sultan II. Abdülhamid'in Devleti Sultanı olmasından başlayarak 1876'dan İster atalarının mirası kalan ekonomik ister 1877-1878 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşından kaynaklanan bir politikadan dolayı karşılaştığı zorluklara kadar, ki sultan Abdülhamid'in, Sadrazam Mithat Paşa'nın isteğiyle ve İngiltere'nin isteği ile mecburen yaptığı bir savaştır. Bu savaştan sonra sultan Methet Paşayı görevden alarak uzak bir yere sürgüne gönderilmiş ve Mithat Paşa'nın Belçika anayasasından alıntıladığı ve 1878'de Padişah tarafından onayladığı anayasa çalışmasına son vermiştir. Bu anayasada yer alan maddelerden: Avrupa birliğinde yer alan Türkiye, Avrupa ülkelerini taklit etmeli, ilkelerini uygulamalı ve anayasal sistemlerine uymalıdır ve bu ülkelerdeki hükümet şeklini yasal ve örf hükümleri dikkate alarak kabul ettiğimizi beyan ederiz.

Yazarın geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmadan geçme fırsatına izin vermediğini görüyoruz, çünkü tarih sadece çalışma uğruna değil, daha çok bir ders almak ve günümüzle olan bağlantısının veya ondan ayrılması yönlerini açıklamak için çalışmaktadır, onun için şöyle demiş: Önceki satırları okuduğunda, bazılarının şu anda Avrupa ülkeleri grubuna katılma konusundaki ısrarlarının boyutunu ve bu amaçla verdikleri tavizleri açıkça anlaşmaktadır.

İkinci bölüm ise "Genç Türkler Hareketi" başlığını taşıyor. Yazar, bu hareketin Batı'nın rehberliğinde Sultan Abdülhamid'in muhafazakâr politikasına karşı mücadele etmek ve her konuda Batı'yı taklit etmek amacıyla ortaya çıktığını, Bu hareketin ilk amacının Sultan Abdülhamid'i iktidardan uzaklaştırmak, Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmak, yıkıntıları üzerine modern bir devlet kurmak ve bu yeni devlette Batı felsefesine hakemlik yapmak olduğunu düşündü. Yazar, Jön Türk hareketinin liderlerinden birinin, sultanın zulmüne karşı olmaları ve özgürlüğe, adalete ve eşitliğe bağlılıklarından esinlenerek Fransız Devrimi'nin örnek teşkil ettiğini kabul ettiği belgelerden birinde yer alan ifadeyi sunar.

"Arap Birliği Akımı" başlıklı üçüncü bölümde yazar, Arap birliğini talep eden ve Sultan Abdülhamid'e düşman olan ulusal bir hareketin ortaya çıkışının altını çizmiştir. Yazar, bu hareketin üyelerinin Hristiyan dinine bağlılığına odaklanmakta ve asıl amaçlarının Hristiyan üstünlüğünü teyit etmek ve Arapları Arapçılık bayrağı altında birleştirmemek olduğuna dikkat çekmiştir. Bu pozisyon, yıkılmak üzere olan Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntılarına dayanan bağımsız bir Arap devleti için açıkça çağrıda bulunan ilk "Arap Ulusunun Uyanışı"nın yazarı Najib Azuri'yi (1881-1916) bu akımın öncüleri arasında gören bir Türk yazara yabancı değildir.

Yazarın bu akıma olan düşmanlığı, Arapları ve Müslümanları birleştiren şeyin İslam olduğu inancıyla anlaşılmaktadır, bu nedenle ihtiyaç duyulan şey Araplığın değil, İslam'ın birliğidir.

Buna göre, dördüncü bölüm İslam birliği için dini eğitim reformuna ve Muhammed Abde'nin sultan Abdul Hamid ile olan ilişkisine ayrılmıştır ve bu reformun yönettiği İslam ülkelerinin yaşadığı en ciddi sorunları çözebileceğini düşünmektedir, bu nedenle sadece İstanbullu alimlere danışmakla kalmadı, aynı zamanda Mısırlı bilim adamı Muhammed Abde de dahil olmak üzere diğer birçok İslam ülkesi aliminin görüşlerine başvurdu. Yazar, Sultan Abdülhamid ile Muhammed Abde arasındaki ilişkinin ancak sınırlı ölçüde bilindiğini belirtmektedir. Ancak arşiv belgelerinin gözden geçirilmesiyle yeni boyutlar kazanmış, bu da ondan önce yaygın olan kavramların değişmesine neden olmuştur. Yazara göre birçok kişi tarafından Sultan Abdülhamid'in muhaliflerinden biri olarak gösterilen Muhammed Abde, İstanbul'daki Müslümanların Halifesine sadık olduğunu kendi el yazısıyla gönderdiği mektuplarla kanıtlamıştır.

Padişah, Abde'nin projesine ikna oldu ve dini eğitim reformunu üstlenmek üzere Şeyh El-İslam'ın başkanlığında komiteler kurma emri verdi. Abde bu haberi Al-Tarik gazetesinden öğrenmiş, bu yüzden Sultan Abdülhamid ile temasa geçerek Şeyhülislam aracılığıyla ona hizmetlerini teklif etmiştir, bu konuda yazarın Osmanlıca çevirisini Başbakanlık arşivlerinde bulduğu Şeyh El-İslam bazı mesajlar yazdı.

Burada bir önceki kısımdaki yorumumuz, yukarıda belirttiğimiz gibi Kur’an'ın öğretilerine ve peygamber hadislerine açık ve eksiksiz bir bağlılık olmadıkça İslam birliğinin ortak dış politikasının sağlanamayacağını söylediklerimize yeniden odaklanmaktır.

“İslam Birliği İçin Din Eğitiminin Reformu ve Muhammed Abde’nin Sultan Abdülhamid ile İlişkisi” başlıklı dördüncü bölüme gelince.

Yazar, eserinde Arap âlimlerinin Sultan Abdülhamid'in izlediği İslam birliği siyasetine ilişkin tutumunun olumsuz bir tavır olmadığını, bazılarının bu fikre katıldığını, bazılarının da onun siyasetini doğrudan desteklediğini vurgulamıştır. Padişah bu politikanın devamlılığını sağlamak için din eğitiminde reform projesi gibi bazı radikal tedbirler aldı.

Yazar, "Muhammed Abde'nin Din Reformu Üzerine Görüşleri" başlıklı ayrı bir bölümde, Muhammed Abde tarafından hazırlanan ve din eğitimi reformunun gerekçelerini ve bu reform için önerileri içeren bir listeye atıfta bulunmuştur.

Abde'nin en önemli önerilerinden biri, geleneksel bilimlere paralel olarak ahlaki ve değer yönüne dikkat etmek ve içtihat kökenleri içinde amaçların eğitimini savunmaktır, bu nedenle bu amaca fayda sağlayan en iyi kitap Tunus'ta basılan Al-Muvafakat”. Abde, modern sanatı öğretirken, Kur'an'ın tefsiri olan şeyi ondan almaya, onu açıklığa kavuşturmaya ve metniyle çelişen zayıf hadisleri hariç tutmaya çağırmıştır, Abde, din eğitiminin ileri yöntemlerle reforme edilmesi halinde hayatın Osmanlı milletine yeniden gireceğine ve bunun tüm Müslümanların Osmanlı bayrağı altında birleşmesine yol açacağına inanmaktadır.

"İslam Birliği Siyaseti" bölümünde yazar, Padişah'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun kurtuluşu için tek ümidin Müslümanların birliğinde olabileceği görüşünde olduğunu belirtir. Böylece siyasi ve dini faaliyetleri yürüttü ve bu yeni politikanın amacı, taşıdığı hilafetin statüsüne güvenerek, küresel sömürgecilik karşısında bir arada durmak için Anadolu dışından gelen tüm Müslümanlarla arasındaki bağı güçlendirmekti. Bu nedenle, yazara göre, bu politika, uzun yıllar siyasi ağırlığından sıyrıldıktan sonra, küreselleşmenin karakterini hilafete geri kazandıran İslami birlik politikası olarak adlandırıldı.

Böylece yazar, Sultan Abdülhamid'in Batılı ülkelerin egemenliğine tabi ülkelerdeki Müslümanlarla rejime karşı en isyankâr halk olan Bedeviler de dahil olmak üzere ilişkiler kurabildiğine ve onları hilafet merkezine bağlayarak başarı elde ettiğine ve tüm kabilelerde temsilcilerinin bulunduğuna inanmaktadır.

Beşinci bölümde, “Kuzey Afrika'da İslam Birliği Faaliyetleri”nde yazar, Kuzey Afrika'da İslam birliğine çağrıda bulunanların, Sultan Abdülhamid'in “Şezilî-i Medenî” metoduna bağlı yandaşları olduğundan bahsetmiştir.

Yazar, “Çin'de İslam Birliği Politikasının Uygulanması” bölümünde bu konuyu, yani Çin'deki İslam birliği politikasını kastediyorum, önemine rağmen çalışmalarda marjinalize edilmiş ve elinde bulunan belgelerin Sultan'ın ilişkisini gösterdiğini belirtmiştir. Abdülhamid'in Çin ile on dokuzuncu yüzyıl boyunca meydana gelen devrimci hareketlerden sonra başlayan. 1899 yılında Çin Müslümanları, Çin'deki Batılı sömürge ülkelerine karşı ayaklandılar. Bu devrime gayrimüslimler katıldı ve sömürgeciler gelecekleri hakkında endişelendi. .

Belgeler ayrıca Alman İmparatoru II. Glium’nin, Sultan Abdülhamid ile temasa geçerek Çin'deki ayaklanan Müslümanları Avrupalılara karşı yatıştırmak için çalışmasını dilediğini de gösteriyor. Cevabı olumluydu ve Çin Müslümanları ile iletişim kurmaya başladı ve bu amacı

gerçekleştirmek için Çin'e giden en önemli heyetler 1901 yılında Enver Paşa başkanlığındaki heyet oldu.

Ve son olarak: Bizim ulaşmaya çalıştığımız şey, Sultan Abdülhamid'in İslam birliği politikasına yaklaşımını formüle etmemizin gerekçesidir.

Sultan Abdül Hamid'in, din eğitimine yönelik reform hareketinden başlayarak, daha sonra İslami birlik politikasına doğru ve doğru İslami müfredata güçlü bir şekilde dönmesi nedeniyle, yaklaşımında ve planında somut ve belirgin bir şekilde başarılı olduğu doğrulanmıştır.

Sultan Abdül Hamid'in, din eğitimine yönelik reform hareketinden başlayarak, daha sonra İslami birlik politikasına doğru ve doğru İslami müfredata güçlü bir şekilde dönmesi nedeniyle, yaklaşımında ve planında somut ve belirgin bir şekilde başarılı olduğu doğrulanmıştır.

Sonsöz

Araştırmanın Özeti ve En Önemli Sonuçları

"İslam Birliği İçin Ortak Dış Politika" Başlıklı Bildiri Aracılığıyla;

Bir ülkenin dış politikası, o ülkenin dünyadaki diğer ülkelerle nasıl iletişim kuracağını belirleyen birleşik siyasi hedefler ve yasalar olduğu açıklanmıştır. Dolayısıyla, genel olarak her ülke, dış politikası aracılığıyla sınırlarını ve ulusal çıkarlarını, iç güvenliğini ve ulusal mirasını, entelektüel ve ideolojik hedeflerini ve ekonomik refahını korumaya çalışır.

Dış politikası kendilerine, sakinlerine ve komşu ülkelerine faydalı olan ülkelerin, diğer yandan dış politikasının kendilerine ve halkına ciddi zararlar vermesine katkıda bulunan ve olumsuz yansıyan ülkeler olduğunu da öğrendik. Nitekim bazı politikalar, ülke ve kuruluşların yetkilileri tarafından yapılan herhangi bir yanlış politikadan ilk etkilenen halk olduğu için, kısa ve uzun vadede masum halkların uğradığı kıtalararası zararlara neden olmuş olabilir.

Dış politika biliminin çeşitli bağlamlarda teşhirine değindik, ardından ülkelerin ve rejimlerin çeşitli dış politika okullarına değindik ve bunlardan şöyle bahsettik:

1. **İdealizm Okulu**
2. **Realizm Okulu**

Bu açıklama sayesinde iki ana şeyden emin olduk:

Birincisi: Bu okulların dış politika ile uğraşma amaçları bir okuldan diğerine farklılık gösterir, bu nedenle bazı kavramlarının İslam devletinin birliği programına ve müfredatına hizmet ettiğini bu kavramlardan birinin İslam dinimizin öğretilerine açıkça aykırı olduğunu fark ettik.

İkincisi: Devletler, dış politikaları çerçevesinde sağlam temeller ve ilkeler ve incelenen ilkeler çerçevesinde iş birliği ve birlik olurlarsa, bu, uluslararası barış alanında, savaşları ve düşmanlıkları caydırmak, saldırganlık ve zararlı sömürülere karşı koymak da dahil olmak üzere, uluslararası barış alanında ortak yüce hedeflere ulaşacaktır.

İslam dini, ortaya çıktığı ilk günden itibaren her zaman kendi iç ve dış politikalarına sahip olmuş ve bu İslami politikalar, İslam davetinde ve İslam milletinin yaşadığı çeşitli acılar ve zorluklar içinde geçmiş asırlar boyunca Hz. Sahabeler, Cenab-ı Hak onlardan razı olsun ve sonra çağlar boyunca Halifeler, İslam Memlûkleri ve onun padişahları, yirmi birinci yüzyıla ve onun köklü değişimlerine denk gelen İslam'ın günümüze kadar devam etmektedir, Hiç şüphe yok ki, o dönemde başarılı olan İslami politikaların çoğu her zaman Allah'ın Kitabı ve Peygamberimiz Muhammed'in sünneti üzerine kurulu ve dayanmaktadır, Peygamberimiz Muhammed, Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun, İslam milletinin birliğine hatta Tüm halkların ve ulusların birliğine yönelik şeriat politikasını Kur'an'ın öğretilerine ve O'nun şerefli sünnetine göre uygulayan ilk kişi olarak kabul edilir.

Dış politika, saf ve temiz olduğunda, insan zulmünden, hayvan ve bitki istismarından, çevreye verilen zarardan uzak, ancak iyiye, barışa, güvenliğe ve bireyin ve toplumun yararına çağrıda bulunur, Bu politikaların halkların ve insanların sömürülmesi, topraklarına, paralarına ve namuslarına karşı saldırı içermemektedir, Politikalar bu doğru yaklaşıma dayandığında, İslam onlara davet ede ve mutlak güç ve kuvvetle destekler, Çünkü İslam, istisnasız her düzeyde birlik ve reform politikasına dayalı bir dindir ve bölünme, fesat ve bozgunculukla tüm ölçütleriyle ve her koşulda ve her ne ad altında olursa olsun mücadele eder.

Bu özette şunu vurguluyoruz: diğer milletlere mensup insanların ve bazı aydınların İslam'ın siyasetsiz bir din olduğunu düşünmeleri büyük haksızlıktır, İslam usulleri sayesinde Müslümanlar dünyayı doğudan batıya, kuzeyden güneye, hatta Mâverâünnehir bölgelere kadar yöneten, eşsiz İslam mirasından kaynaklanan İslami hukuk politikasını terk edenlerin arasında Müslümanları görmemiz çok talihsiz bir durumdur.

Hatta, adalet ve eşitliği sağlayan, güvenliği yaygınlaştıran ve küresel ekonominin benzersiz biçimlerde ve Çağdaş dünyamızda, yaygın bilimin gücüne ve yeraltı minerallerinin keşifleri sayesinde dünyanın bugün yaşadığı muazzam zenginliklere rağmen, tekrarlanması zor bir şekilde oluşturan, bir zamanlar tüm dünyaya hükmeden şeriat siyaseti ile mücadele eden bazı İslam ülkelerini bulunması acı vericidir.

Ve bu bildirinin ikinci bölümünde şöyle demiştik: mesele İslam milletinin birliğine yönelik ortak dış politika ile ilgiliyse, Kur'an-ı Kerim bu konuda her devirde ve her zamanda kullanılabilecek sağlam esaslar ortaya koymuştur, ülkelerin katı dış politikalarıyla uluslara dayatmak ve başarmak istediklerinden kıyasla daha pratik, esnek ve daha kolay uygulanabilir, özel ve genel alanlarda (güvenlik, ekonomik, toprak bütünlüğü, sosyal ve küresel barış) yararlı olan geçerli esaslardır.

İnsanı yoktan var eden ve menfaatlerini bu kâinattaki herkesten daha iyi bilen Allah-u Teâlâ, hayatın her alanında bizim değineceğimiz tarzda politikalara prensipler koymuştur. kısaca ve özele onlardan bahsedebiliriz.

Kur'an'ın bu siyasi usullerinden biri, halklar arasındaki iş birliğini ve milletler arasındaki iş birliği ihtiyacını desteklemesidir.

Allahu Teâlâ bu İslam milletin anayasası olan Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmuştur:

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُواۜ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ
عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ

Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır. (Hucurât 13)

Müslümanlar arasında sevgi ve kamu yararı çerçevesinde birlik siyasetinden bahsederken şöyle buyurmuştur:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمٖيعًا وَلَا تَفَرَّقُواۖ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَٓاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ
بِنِعْمَتِهٖٓ اِخْوَانًاۚ وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَاۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O’nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz. (Al-i İmran 103)

Bu ilahi, saf peygamberlik öğretileri şüpheye yer bırakmaz veya İslam milletinin birliğine yönelik ortak dış politikanın ilke ve ilkeleri hak dinimizin referanslarında cömertçe mevcuttur, ve ortak çıkarlarını savunmak için en büyük uluslararası üniter yapıyı kurabildiler ve ardından tüm dünyadaki herhangi bir ekonomik blokla karşılaştırılamayacak bir ekonomik büyüme elde edebildiler, Ancak ne yazık ki bu parıldayan dev değerlerin Müslümanlar tarafından güçlü, haksız bir isteksizlikle karşılandığını görüyoruz.

Ancak tereddüt etmeden tekrar ediyoruz ki, Cenâb-ı Hakk'ın Kitabı ile çevrili bu usul ve esasları uygulayarak İslam milletinin zaferi ve birliği, İslam milletinin yüce hedeflerine İslam birliği arzusu olan ülkelerde İslami otoritelerin programlarında samimi bir irade bulunursa çok kısa sürede ve kolaylıkla ulaşan etkin bir dış politika çerçevesinde sağlanır.

Ve çok uzak olmayan- bu İslami birliği çerçevede, Osmanlı Müslüman padişahlarının seçkin bir padişahı olan (Sultan II. Abdülhamid) öncü bir modelimiz var.

Ve müreffeh döneminde İslam birliğine yönelik benzersiz politikası.

Son olarak bizim ulaşmaya çalıştığımız şey, Sultan Abdülhamid'in İslam birliği politikasına yaklaşımını formüle etmemizin gerekçesidir.

Sultan Abdül Hamid'in, din eğitimine yönelik reform hareketinden başlayarak, daha sonra İslami birlik politikasına doğru ve doğru İslami müfredata güçlü bir şekilde dönmesi nedeniyle, yaklaşımında ve planında somut ve belirgin bir şekilde başarılı olduğu doğrulanmıştır.

Sultan Abdül Hamid'in, din eğitimine yönelik reform hareketinden başlayarak, daha sonra İslami birlik politikasına doğru ve doğru İslami müfredata güçlü bir şekilde dönmesi nedeniyle, yaklaşımında ve planında somut ve belirgin bir şekilde başarılı olduğu doğrulanmıştır.

İslam milleti, özellikle İslam ülkelerindeki liderler ve iktidar insanları Ne Allah'a ne de Peygamberine karşı günahın olmadığı kabul edilebilir meşru bir politikayla Kur'an ve peygamber sünnetinin öğretilerini İslam birliğine uygulamalıdır.

İslam milletinin halifelerinden eski reformcuların dehalarının, Müslümanların imamlarının ve padişahlarının yolunu izlersek, başarının müttefikimiz olduğundan şüphe duymamalıyız,

Ve Allah'ın salatı ve selamı Peygamberimizin üzerine olsun ve hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim

Sahih-i Buhari

Sahih-i Müslim

Araştırma konusu Araştırmacı Ahmed Noah Shaker tarafından *Ülkelerin ve Rejimlerin Dış Politikasının Tanımları*.

Türk-Kürt Profesör İhsan Süreya'nın kaleme aldığı *Sultan II. Abdülhamid ve İslam Birliği Siyaseti* kitabı.

ASSAM Yayınları | İstanbul

ASSAM | Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği
Tel: +90 555 000 58 00 | E-mail: info@assam.org.tr
www.assam.org.tr | www.assamcongress.com